

לב הארי

קורות חייו, פעלו ודמותו החסידית של החסיד
ר' מיכאל יהודה אריה לייב הכהן ע"ה
עם אגרות קודש, רשימות זיכרונות, מכתבים ומסמכים

לב הארי

קורות חיו, פעלו
ודמותו החסידית
של הרה"ח

ר' מיכאל יהודה אריה לייב הכהן ע"ה

עם
אגרות קודש, רשימות זיכרונות,
מכתבים ומסמכים

יוצא לאור
ע"י בני משפחתו

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ותשע לבריאה

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org

2026

© כל הזכויות שמורות

שימור ואיסוף החומר, ייעוץ והגהה: הרב ברוך שלום כהן

היוזם והמוציא לאור: זושא טננבוים

עריכה: משה מרינובסקי

עיצוב: רמי שרעבי

להזמנות: הוצאת ספרים קה"ת

ת"ד 3 כפר חב"ד 60840

טל: 03-9606018

פקס: 03-9606725

דואר אלקטרוני: kehot@barak.net.il

תוכן הענינים

5

פתח דבר

חלק ראשון

9	פרק ראשון / שורשי המשפחה
19	פרק שני / הרב"ש
35	פרק שלישי / ימי נעוריו
47	פרק רביעי / רשימת זיכרונות
89	פרק חמישי / חתן אהרן
97	פרק שישי / בארץ הקודש
125	פרק שביעי / אחרית ימיו

חלק שני

132	אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע
165	אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
219	עלים מאגרות אל הרבי
223	יומן תשרי תשכ"א בבית חיינו
269	יומן קיץ תשכ"ט – תשרי תש"ל בבית חיינו
301	מכתבי הרב"ש ובניו ר' ליב ור' רפאל נחמן כהן
327	מפתח לשיחות וכתבי אדמו"ר הרי"צ נ"ע
372	רשימת המקומות והמאמרים בחזרת דא"ח

פתח דבר

איש חסיד היה ברוסיה ובארץ הקודש ושמו הרב ר' מיכאל יהודה אריה לייב כהן ע"ה.

והיה האיש חסיד בן חסיד. אביו החסיד ר' ברוך שלום כהן ע"ה היה דמות בולטת וידועה בין חסידי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ונימנה על החסידים המקורבים ביותר לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, אשר מזכיר אותו בחיבה ומספר בשבחיו בכמה וכמה משיחותיו ורשימותיו (ובמיוחד ברשימת אירועי אדר תרפ"ז במוסקווה - ספר השיחות ה'תר"פ-תרפ"ז, הוצאה שניה, עמ' 128 ואילך).

וזכה בנו, אבינו וסבינו הר"ר לייב ע"ה, לקבל חינוך חסידי מקורי בבית אביו, בישיבת תומכי תמימים אשר בליובאוויטש וגם בסניפים המחתרתיים שפעלו ברחבי ברית המועצות לשעבר לאחר המהפיכה הקומוניסטית, וקנה תורה וחסידות במחיצת רבותינו נשיאינו בהם היה דבוק בכל ליבו ונפשו.

בימי בחרותו וצעירותו מסר את נפשו על שמירת היהדות וההליכה בדרכי החסידות, ובעיצומם של ימי רדיפות הדת מצד השלטון, נשא לאישה את זוגתו מרת חיה ע"ה והיה לחתנו של חסיד נודע, הלוא הוא הרה"ג הרה"ח ר' אהרן תומרקין ע"ה, הרב לעדת החסידים בחרקוב.

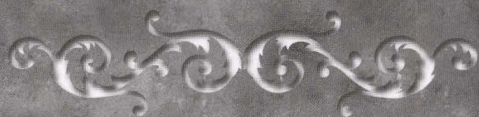
גם בעלותו לארץ הקודש התמודד עם לא מעט קשיים, בגשמיות וברוחניות גם יחד, אך גם כאן עמד איתן והיה דמות מופת של איש ירא'אלוקים, עוסק בתורה ובחסידות וגם בצרכי הציבור באמונה ובמסירות ואלה היו דרכיו בכל אשר עשה - כמזכיר צעירי אגודת חב"ד בארה"ק, כמחנך במוסדות 'רשת אהלי יוסף יצחק' וכחבר פעיל ומסור בועד הרוחני דכפר חב"ד.

החסיד ר' לייב כהן התברך גם בחריצות, דיוק וסדר ובזכות תכונות אלה נשתמרו בידיו רשימות, יומנים ומסמכים רבים, ובעיקר אגרות קודש מרבותיו הק'. מכל אלה יחדיו מורכב ספר זה, הקרוי "**לב הארי**" גם כדי לרמוז לשמו וגם משום שפרט לכל סגולותיו האמורות היה איש נלבב, בעל רגש חם וגיבור כארי לכל דבר שבקדושה.

תודת המשפחה נתונה לבנו הגדול, הרה"ח הרב ברוך שלום שי' כהן (מניו הייבן שבארה"ב) שמרבית החומר נשתמר תחת ידו ולכל המסייעים בעריכת הספר והוצאתו לאור עולם.

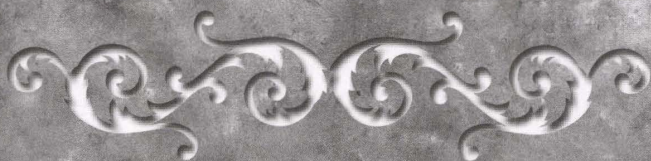
אנו תקוה שספר זה יעורר את הקוראים והמעיינים, ובראשם את צאצאיו לדורותיהם, ללכת בדרכי אבותינו ואבות אבותינו ולהיות דבוקים בעץ החיים לטוב לנו כל הימים בגשמיות וברוחניות גם יחד.

חלק ראשון

פ ר ק ר א ש ו ן

שורשי המשפחה

הרב החסיד ר' מיכאל יהודה אריה לייב כהן ע"ה היה כהן מיוחס, דור שביעי בן אחר בן לגאון המפורסם רבי רפאל הכהן מהמבורג זצ"ל. לפנינו תולדות הגאון רבי רפאל מתוך הספר "אוה למושב":

"ה' ר' רפאל כהן בן הרב הגאון המפורסם חכם הכולל כמוהר"ר יקותיאל זיסקינד זצ"ל, שהיה אב"ד דק"ק ליפלאנד הגדולה. נולד ביום כ"ד מרחשון שנת תפ"ג. בימי עלומיו למד אצל מלמד מפורסם ר' אברהם, וכבן שנים עשרה שנה הביאו אביו אל בית שארו הרב הגאון המפורסם מופת הדור מהור"ר אריה ליב, בעל המחבר שאגת אריה, אשר היה בימים ההם ראש ישיבה בק"ק מינסק, ושם למד כל רזי התורה ונפתחו לו כל מעינות החכמה.

וכשהגיע לשמונה עשר נשא את בת גילו מרת תמר ממשפחת הסמ"ע. ובשנת תק"ב, והוא בן תשע עשרה שנה, ויבחרו אותו לראש ישיבה בק"ק מינסק במקום רבו אשר נתעלה אז לראב"ד, ושש שנים הרביץ שם תורה ברבים, ויצא שמעו הטוב בכל הארץ ההיא. אח"כ בחרו אותו בק"ק ראקאווי לרב ומורה עליהם, ובשנת תק"ז קבלוהו לאב"ד בק"ק ווילקאמיר הסמוכה לק"ק ווילנא, ובאו אליו לומדים מופלגים מק"ק ווילנא ללמוד אצלו, וישב שם כעשר שנים, ואז קבלו אותו לראש ושופט עליהם בק"ק מינסק בגליל העליון בשנת תקי"ז יום ה' לסדר ושכנתי בתוכם. ואחר שש שנים נבחר בק"ק פינסק והמדינה, ונהג את ממשלתו כעשר שנים ושם חיבר את חבורו היקר "תורת יקותיאל". ובשנת תקל"א נסע לברלין להדפיס ספרו הנ"ל, כי לא נמצא אז במדינת פולין דפוס נאה ומסודר. ובברלין קבלו את פניו כל גדולי ונכבדי העיר ויפצרו בו מאד לדרוש להם דבר ה', ודרש ברב עם תוכחת מוסר בערב ר"ח ניסן, ויען שלא היה אז רב ומורה בברלין, כי האב"ד ר' אהרון נבחר לאב"ד במדינת אנשבארך, רצו הקהל לקבלו לאב"ד, אבל לא רצה לשמוע בקולם ושב לעדתו.

בשנת תקל"ג נבחר לר"מ ואב"ד דק"ק פוזן, אשר שם ספון אביו זקנו הגאון בעל הלבושים זצ"ל, ובעיר ההיא השיא את בתו להרב המפורסם החר"ץ כמהור"ר צבי הירש יאנאווער, אשר היה אז ראש ישיבה בפוזן, ואח"כ הופיע אור תורתו בפוירד, ונקרא בפי כל ר' הירש חריף.

ושם בפוזן נהג ר' רפאל את ממשלתו שלוש שנים וביום ג' כ"ז ניסן תקל"ו, אחר שמת הראב"ד ר' ישעיה יפה, הוברר בוועד הקהל על פי רוב דעות לר"מ ואב"ד דשלוש קהלות אה"ו, ובא לכאן [להמבורג] בר"ח תמוז. וקודם בואו הנה מת הרה"ג ר' יעקב עמדין בחודש אייר תקל"ו. וכל הקהל שמחו לקראתו, כי משנת תקל"א עד תקל"ו לא היה בכאן אב"ד ור"מ. ושני הרבנים שהיו אחר מות ר' יונתן, ר' יצחק הורוויץ ור' דוד בערלין, לא האריכו ימים על כסאם כי נפטרו אחרי שני שנים ששמשו בכתר רבנות, ולכן מאד גדלה השמחה באשר בא הנה, ועיני כל העדה נשואות אליו כי שמו נודע בשערים. והנהגות ממשלתו פה הי'

להקים עמודי דין תורה הרופפים, וישפוט את העם משפט צדק, עמד על עמדו לא נטה ימין ולא שמאל, לא יחת ולא ישוב מפני כל, וכולם יכירו את גודל ערכו.

עניו, מיראי הוראה

ואם שהיה אדם גדול וקשה כברזל בדין תורה, אף על פי כן היה מיראי הוראה בדיני אסור והיתר. עיין בשאלות ותשובות "ושב הכהן" מה שכתב סימן כ"ו בענין היתר עגונה וז"ל: אם אמנם מיראי הוראה אנכי, כי ידעתי את מיעוט ערכי, בפרט בדיני אשת איש החמורה, וביותר כי דינים אלו המה כהרים התלויין בשערה ורחבים מני ים. וכן בסימן כ"ה וכ"ט כתב בסופו שלא רצה לסמוך על עצמו רק בתנאי קודם למעשה שייסכימו בהיתר זה עוד שנים מחכמי הדור. ואם לא יסכימו עמי אז אינני אומר קבלו דעתי וחלילה לסמוך עלי. ובסוף שאלה ל' שנשלחה לו מחכמי ק"ק בראד במעשה שאירע באסטראהא באחד שנאבד בהבערה ונשארה אשתו עגונה ובעלה הנאבד לא היה בשעת הנישואין רק י"ב שנה ומחצה, וכתב אחר שנשא ונתן בדבר: ונ"ל שיש להקל במקום עגון כזה, אך כי להיות כי הוא דבר חדש ומיראי הוראה אני מאד, ביותר בדבר חדש כזה, ולכן אני מתנה אם יסכימו עשרה מחכמי הדור אזי גם אני אהיה סניף לעשרה...

והנה בימיו הוחל רוח חדשה לפעם במחנה היהודים, ויסודי דת ואמונה נהרסו, ובפרט בברלין פרצי העם רבו, וגם בשלוש קהילות השועלים מחבלי כרמים גברו, ואז עמד הוא בפרץ, וחגר בעוז מתניו, להקים ולהגדיל תורתנו הקדושה...

ובימיו יצאה פקודת מלך דענעמארק ביתר שאת ויתר עוז, שכעם כקהל יגישו עצמותיהם וטענותיהם לפני בית דין צדק מישראל ואל יסורו מן הדבר אשר יגידו ימין או שמאל, ומאד שמח הר"ר רפאל כהן בפקודת המלך הזאת, למען חזק דין תורה ומשפט צדק של ישראל.

וביחוד היה נזהר הרב ר' רפאל, שצוואות המתים והקרן קיימת שהניחו צדיקים שוכני עפר יהיו קיימים ונשמרים, ואזכיר פה מה שכתוב בספר "מעללי איש" זה לשונו: בשנת ת"ע חי בקהלתנו איש חי רב פעלים מקבציאל הפרנס המפורסם ולמדן מופלג מהור"ר יששכר בער כהן זצ"ל (וכבר הזכרתי למעלה אצל תולדות הרב ר' משה רוטענבורג) ורחש לבו דבר טוב להקדיש בהאמבורג את הבתים אשר לו בעודו בחייו לבית המדרש ולבית הכנסת ללומדי תורה, וישב בבית מדרשו הרה"ג שמשון חסיד בעהמ"ח "נזירות שמשון" ו"תוספות חדשים" על משניות, וגם הרה"ג אפרים העקשער בעהמ"ח "לוי חן", "עוללות אפרים". ואחרי ימים רבים ההם כמעט נשכח זכרון פקודתו וקרן קיימת שלו, וגם לא נודע לאיש מקום מוצא שטר הצואה, וגם העתקה לא היתה לה בהאמבורג, ומאת ה' היתה ששמע הרב ר' רפאל מהצואה הזאת, וישקוד על הדבר, ולא נתן מנוח לנפשו עד אשר אחרי יגיעות נמרצות וחקירות רבות הביא את גוף הצוואה ממרחקים אשר נמצא בק"ק אמשטרדם.

הדרוש האחרון

מלבד אשר היה טרוד לשפוט בין איש ובין רעהו, היה שוקד על דלתי תורה והעמיד תלמידים הרבה, וכתב חדושי תורה. בשנת תק"ן הוציא לאור ספרו "מרפא לשון", ובשנת תקנ"ב ספר שו"ת "ושב הכהן", ובשנת תקנ"ט ספר "דעת קדושים".

וכאשר ראה שהתחילו כחות גופו להרפות מעט, וגם אור עיניו החל להכהות מרוב ימים ומרוב העבודה ביום ובלילה, וירא לנפשו פן ירפה במלאכת השם או פן תרפה ממשלת הדת והדין, ועוד שנית כי מעודו נכספה וגם כלתה נפשו הטהורה לאדמת קודש לנשק את אבניה, וגמר בדעתו וגזר אומר להסיר המשרה מעל שכמו בלי השב עוד, וביום ב' י"ח אדר שני תקנ"ט בקש מפרנסי החודש

דג"ק [=דג' קהילות] אלטונא לאסוף את פו"מ [=פרנסי ומנהיגי] שלוש קהלות אה"ו, ולמחרת היום הוא התאספו כולם בחדר הקהל אשר לאלטונא בהאמבורג, ויגד להם לאמור: "בראש חודש תמוז ימלאו לי כ"ג שנים מיום שנבחרתי לכם לרב, בכל כחי ויכולתי עבדתי את עבודת הקודש אבל בראש חודש תמוז אסיר את המשרה והרבנות מעל שכמי ולא אעבוד עוד עבודת הקהל, ובקש מהם שיבחרו במקומו איש אשר רוח בו ויכול להרים קרן ישראל ועמודי דין משפט יחזקו ויעמדו תחתיו". ויכל את דבריו, לאמר: "לא ארחיב במליצות היום הזה, כי גם הכהן הגדול ביציאתו התפלל תפלה קצרה".

ומאד הפצירו בו פו"מ דשלוש קהלות ודברו אל לבו לשבת עוד על כסא הרבנות אבל הוא התאמץ לבו, ובשבת הגדול תקנ"ט דרש את הדרוש האחרון בקהלות עם בבית הכנסת דאלטונא והדרוש הזה נדפס בשם "תורת חסד". ובראש חודש תמוז אסף כל פו"מ דג"ק ויברך את כל הקהל על כל הטובה אשר עשו עמו. וזה אשר נכתב בפנקס הדינים דקהלתנו בכתב יד:

שער הספר תורת יקותיאל

"יצא מאתנו, יום ה', א' תמוז תקנ"ט. הן זה לי שלוש עשרים שנים אשר אני רובץ תחת משא הרבנות מג"ק אה"ו וכל ענייני ב"ד על פי יצאו, והיום אשר הסירותי מעלי ענין הרבנות חתימתי זאת תהיה לי לעדה כי כל הדברים הנכתבים בפנקס מזכרת

הדינים עד היום הזה בהסכמתי ומדעתי נכתבים, והיום יצאתי בשלום ולאות אמת
באתי על החתום.

רפאל כהן".

וגם בעת שהסיר הרבנות מג"ק אה"ו והודיע הדבר למלך בברכו אותו על
כל החסד אשר עשה עמו, שלח לו המלך מכתב חתום בחותם המלך לאמר, כי
כל הנהגות ממשלתו בעשרים ושלוש שנה אשר שפט את עמו מצאו חן בעיני
המלך והפיקו את רצון חסדו, על כן עוד הופיע חסדו עליו כיד המלך גם עתה
כבראשונה, ויהיה לו למגן ולמחסה בכל מדינות ממשלתו.

וכאשר עזב את מקומו ורצה לעלות לירושלים, התחזקה המלחמה והארץ
סגורה ומסוגרת ולא יכול לילך ולנסוע למחוז חפצו וישב לו בהאמבורג כארבע
שנים ועבד באמת ובלב שלם את אלוהיו בקדושה ובטהרה עד אשר שבה רוחו
לאל ומצא מקום מנוחתו באלטונא.

וזה נוסח מצבתו:

פ"נ

אדמו"ר הרב הגאון המפורסם החסיד האמתי נר ישראל ופאר הדור כמהור"ר רפאל
הכהן זצ"ל בעהמח"ס תורת יקותיאל, ושב הכהן, שאלת הכהנים תורה, מרפא לשון,
דעת קדושים, אשר היה אב"ד בג"ק אה"ו י"ע כ"ג שנים והרים המשרה מעל שכמו
ד' שנים ומחצה לפני מותו ללכת לאה"ק תוב"ב וישב לו פה כי לא יכול לעבור מפני
רעש המלחמות בארץ, ביום כ"ד מרחשון תקס"ד מלאו לו פ"א שנה, למחרתו חלה את
החולי אשר מת בו ביום ו', כ"ו מרחשון, ואכל כבוד וכבוד גדול נעשה לו במותו ונקבר
ונספד כהלכה ביום א' כ"ח מרחשון שנת הגדל ליהודים ורצוי לכל אחיו לפ"ק.

פה חלקת מחוקק ספון נשיא הוא בישראל - איש חיל לא חת מכל ותועפות לו
כהררי אל, חמשים ותשע שנה שפט את ישראל - מלחמות ה' נלחם צדקת ה' עשה -
הרים קרן עמו, טורח משאו נשא, רבים השיב מעון הורה חטאים דרכי אל.

איש מופת עשה גדולות אך למען שם כבודו - לא ירא מפני איש בלתי את ה' לבדו
- על כן אהבוהו גם כבדוהו כל בית ישראל - רוח אלהים בו אך לה' לבדו כל מעשהו -
בו לכל מחמדי תבל דורו כן תמהו, הסיר העטרה ויבחר הסתופף במקדשי אל.

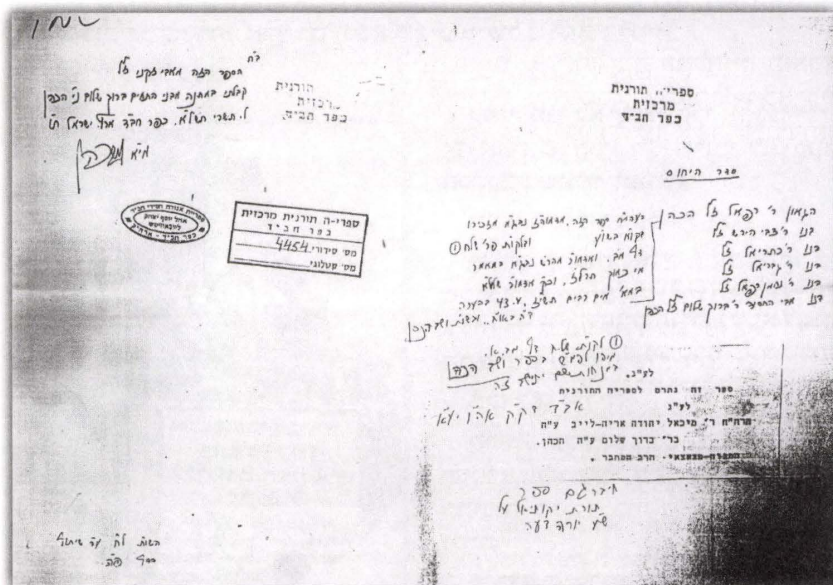
וזה נוסח מצבת אשתו:

פ"נ הרבנית הצדקנית מרת תמר זצ"ל, אלמנות הרה"ג ה"ה מו"ה רפאל כהן אשר
שרתה אותו בקודש ס"ח שנה והחזיקה את ידו לתורה ולתעודה מתה בש"ט יום ו',
כ"ה אייר תקפ"ה. תנצב"ה.

והוא חיבר: ספר "תורת יקותיאל" כולל הלכות ש"ע י"ד ובסופו שו"ת; "ושב
הכהן" כולל מאה ואחת שו"ת; "שאלות הכהנים תורה", חדושים על מסכת זבחים,
מנחות, ערכין, תמורה, כריתות, מעילה, יומא; "מרפה לשון" "תוכחת מוסר";

"דעת קדושים", שתי עשר דרשות; "ציון במשפט ותורת חסד", שתי דרשות אחרונות.

ב"אוצר החיים" (נומר 788-9) נמצא בכתב יד שו"ת מרפאל כהן דרושים וחדושים בכתב יד ונראה לי שהם מהגאב"ד מהור"ר רפאל כהן. ודבריו מובאים בספר "עטרת צבי", ובספר "שער אפרים". והוא הסכים על ספר "אור חדש" (פוזן) "משפט שבועות" (האמבורג), "דרכי דוד" "פנים מאירות" (פינסק), "קרן אור" (האמבורג), "מאיר נתיב", "מראה כהן" תקל"ג, "שארית ישראל".

צילום ההקדשה לסמריה בכפר חב"ד

תולדותיו הידועים: הרב הג' ר' צבי הירש אב"ד דק"ק קראטאשין וחתנו ר' אליעזר ריססער, אביו של ר' גבריאל רייסער, וחתנו הרב הג' מהור"ר צבי הירש יאנאווער, הנקרא בפי כל ר' הירש חריף, ואחר מותו נשאה אשתו את הרב ר' מיכל שפייער אב"ד דק"ק דעססוי.

מספד על מות הכהן

מספד תמוררים על הרה"ג ר' רפאל כהן זצ"ל
מאת הרה"ג צבי הירש מזאמושט זצ"ל

קול נשמע ברמה, יום חשך ואפלה ענן וערפל יום מהומה, תאבד תורה מכהן ואין איתנו יודע עד מה;

ואדם אין לעבוד את האדמה.

היה לאב ולכהן שר ושופט עומד בפרץ, הוי כי בא בא הקיץ, נרתק חבל הכסף וגלת הזהב תרץ;

בא השמש ותחשך כל הארץ.

שפט בצדק דלים והיה לאביון מחסה, מציל עשוק מעושקו בוזא ושוסה, והיה מטות כנפיו מלא רחב ארץ רם ונשא, צדיק מושל ביראת אלקים.

והיה כהן על כסא.

לפניו חנף לא יבוא להדר אדם בריבו,
את אחיו לא הכיר ולא קרובו, לא יבקר
הכהן בין שונאו לאוהבו.

ונשא חשן המשפט על לבו.

שלוש קהלות אה"ו אהה צעקו כי
סר גבירה, נעתם ארץ אין מאיר לדרים
עליה, מי יעמד לגדר גדריה; שערי ציון
המצוינים בהלכה שוממים.

אלי ציון ועריה.

קריות עליזות הושתו לעית, האי
שופרא בלא בארעא ארץ תחתית, בכל
רחובות מספד כתנים במדבר שמיר
ושית

כי יצא הכהן מן הבית.

הוי כי כבה המנורה, העלה נרותיה

ביראת ה' הטהורה, שר וגדול בישראל שר התורה;

ימים רבים לישראל ללא כהן ומורה.

אני רואה וצווק רכב ישראל ופרשיו אבי אבי, כארי התגבר והתנשא כלביא,
נשיא ישראל חלל בעונינו תחת הנחשת זהב ותחתיו מה תשורה נביא?

אם ירהג במקדש כהן ונביא.

נאסף בחטאינו כהן כמלאך ה' דומה, היה למגדל עז וחומה, ועתה לבשו שקים
ובחדרים אימה, ותהום כל העיר וישאלו.

מדוע קול הקריה הומה?

זה שואל לרעהו מדוע נפלו פניך וזה ישוב הלא ידעת כי לוקח אדוניך מעל
לראשך, קרע נא מדיך ולבושיך, כי אזלת יד.

באמור אל הכהן אסוף ידיך.

הלא שרותיה תענינה, אבד חסיד מן הארץ איש אמונה, הגאון המפורסם בתורה וחסידות פאר הדור מוהר"ר רפאל הכהן זצ"ל שהיה אב"ד בשלוש קהילות אה"ו יע"א היה לראש פנה, שפתי כהן שמרו דעת ותבונה; והעיר נבוכה כי הודה זיוה והדרה פנה.

הלא נתעצב יונה כי אבד צל הקיקיון, איך נפשנו לא תאכל כי נלכד רוח אפינו משיח ה' אשר בצל כנפיו יחסיון, מעוז היה לדל ומחסה לאביון. והוא כהן לאל עליון.

זכרה בת ציון ימי מחמדיה ליהודים היתה אורה, כאשר שכן בקרבה צדיק והיה לה צנה וסוחרה, בשבטו מטה עז מקל תפארה, בקרבה קדוש ישראל. וכפר עליה הכהן וטהרה.

הוי נשארנו דור יתום פני זקנים לא נהדרו, נאספו יראי ה' עדותיו שמרו, צדיקים וחסידיים נאספו ונעדרו; גם נביא גם כהן סחרו.

תורה! חגרי שקים, מי יפרוש תורן במימך העמוקים, מי ישים תורה בישראל עדותיו מי יקים.

כי ישאלך בנך מאמר מה העדות והחקים?

על מי נטשת מעט הצאן בארץ שאיה. מי ירעם במרעה טוב בארץ ציה. מי ישקם כוס רויה, מי ישדד עמקים אחריך.

כערכך הכהן כן יהיה?

הרופא לשבורי לב יחבש לעצבותינו, יאמר די לצרותנו, ישיבנו אל המנוחה ואל נחלת אבותינו;

ואחרי מות הכהן הגדול נשוב אל ארץ אחוזתנו.

יבוא צדיק ינוח על משכבתו בשלום, ויתן לו מהלכים בין העומדים ברום עולם, עד יקיצו שוכני עפר וישובו בנים לגבולם אתה כהן לעולם. לעד תעמד צדקתו, יתענג מנהרי שמן ונחלי דבש ויש שחר לפעלתו, ה' הוא נחלתו לכהן תהי' אחוזתו. אפסו אמונים וחכמים, נשליך יהבנו על אבינו בשמים כך צדיק ונושע תשועת עולמים, כי ארכו לנו הימים, לשבת בארץ העמים, א נ א ! תנה בלבנו אהבתך ויראתך ונשובה אליך בלב תמים, עד עמוד הכהן לאורים ותומים. א מ ן

פ ר ק ש נ י

הרב"ש

לה תולדות אביו, הרב החסיד ר' ברוך שלום כהן ע"ה.

א

החסיד ר' ברוך-שלום כהן ז"ל נולד בערך בשנת תר"ל לאביו ר' רפאל-נחמן ולאמו מרת רבקה-לאה, בעיירה אסוויה שבמחוז דריסה, פלך ויטבסק, ברוסיה הלבנה. הוא נקרא על שמו של הרה"ק רבי ברוך-שלום בן כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק', שנסתלק בשנה שלפני כן. ר' ברוך-שלום היה בן למשפחה חב"דית מצד אביו ומצד אמו.

האב ר' רפאל-נחמן היה יושב אוהל. כל ימיו שקד על התורה ועל העבודה והתפרנס מבית-מרזח שניהלה אמו. כשהיה ברוך-שלום נער צעיר נפטר אביו, ומאז ניהלה אמו האלמנה מרת רבקה-לאה חנות לפרנסת המשפחה. למרות גילו הצעיר סייע ברוך-שלום לאמו בניהול החנות. כשהתבגר קצת, נשלח לקרוב משפחתו, ר' אלטער מיטוב, שהתגורר בוויטבסק וניהל מפעל לייצור יי"ש. בהתחלה התקבל ברוך-שלום לעבודה כפועל פשוט במפעל, אך לאחר שהתגלו כישרונו ומרצו, הפך אותו דודו לאיש מכירות. מעתה החל ברוך-שלום הצעיר לצאת לנסיעות ברחבי אוקראינה ורוסיה כשהוא לבוש בגדים מכובדים כיאה לסוכן מכירות נכבד.

באותה תקופה היה מגיע לעיתים קרובות לאזור ליובאוויטש, לצורך העסקים. בכל פעם שנזדמן לו להגיע לאזור, היה נכנס אל כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ומתפלל במניין שלו. הרבי נ"ע גילה כלפיו חיבה יתרה והדבר עורר בו רגש של התקשרות מצידו אל הרבי, וכך החל לבקר אצל הרבי לעיתים קרובות עוד יותר. ברשימת יומנו משנת תרנ"ד מתאר הרבי הריי"צ את ר' ברוך-שלום כאחד החסידים שנכחו בסעודת שבת אצל הרבי הרש"ב, ולאחר מכן היה בין ה'חוזרים' על דברי הרבי בסעודה והוא אז בחור בן 24 בלבד.

כשהגיע לפרקו, השתדך עם מרת סלווה, בת ר' משה יוסף מאלצין, יהודי ירא-שמים שהתפרנס ברווח מרחיים של קיטור. החתונה התקיימה בחודש ניסן תרנ"ו, ולאחר נישואיו התיישב בעיירה ורדנה הסמוכה לליובאוויטש. לא

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע

תמיד היו לו אמצעים לנסוע בעגלה לליובאוויטש, ולפעמים היה עושה את הדרך ברגל.

בחודש שבט תרנ"ז נולד לו בנו בכורו, הרה"ח ר' רפאל-נחמן ע"ה, ולאחר מכן חזר ר' ברוך-שלום להתגורר בעיירה אוסוויה. לפרנסתו ניהל מפעל לייצור סודה, בעודו פוקד את מוסקווה וחסידיה מדי פעם. באחת משיחות הרבי הריי"צ מופיע שמו בתוך תיאור על התוועדות של אנ"ש במוסקווה בשנת תרנ"ז. מעטים היו חסידי חב"ד שהורשו אז ע"י השלטונות לשהות במוסקווה, ור' ברוך-שלום היה אחד מהם.

לאחר שלוש שנים עבר להתגורר בוורשה. בעיר לא היתה אז קהילה חב"דית גדולה, אך בין המעטים שגרו בעיר נקשרו קשרי ידידות חזקים. כך לדוגמה הכיר אז את החסיד ר' מנחם-מאניש מאניסזון והיה יוצא ונכנס בביתו. ידידות קרובה היתה לו גם עם החסידים ר' יוז'יק גורביץ' וחתנו ר' פייביש זלמנוב.

לא קלה היתה פרנסתו של ר' ברוך-שלום בוורשה. בהתחלה עבד בבית-חרושת לייצור צבע ואחר כך נהיה סוחר בפחם. כשהיה הולך לתחנת הרכבת כדי לקנות קרונות של פחם והיה ממתין לבוא הרכבת, היה נכנס לקרון ריק ולומד. גם בנסיעות אחרות לרגל עסקיו, נהג תמיד לקחת איתו ספר כדי לעיין בו בכל עת מצוא.

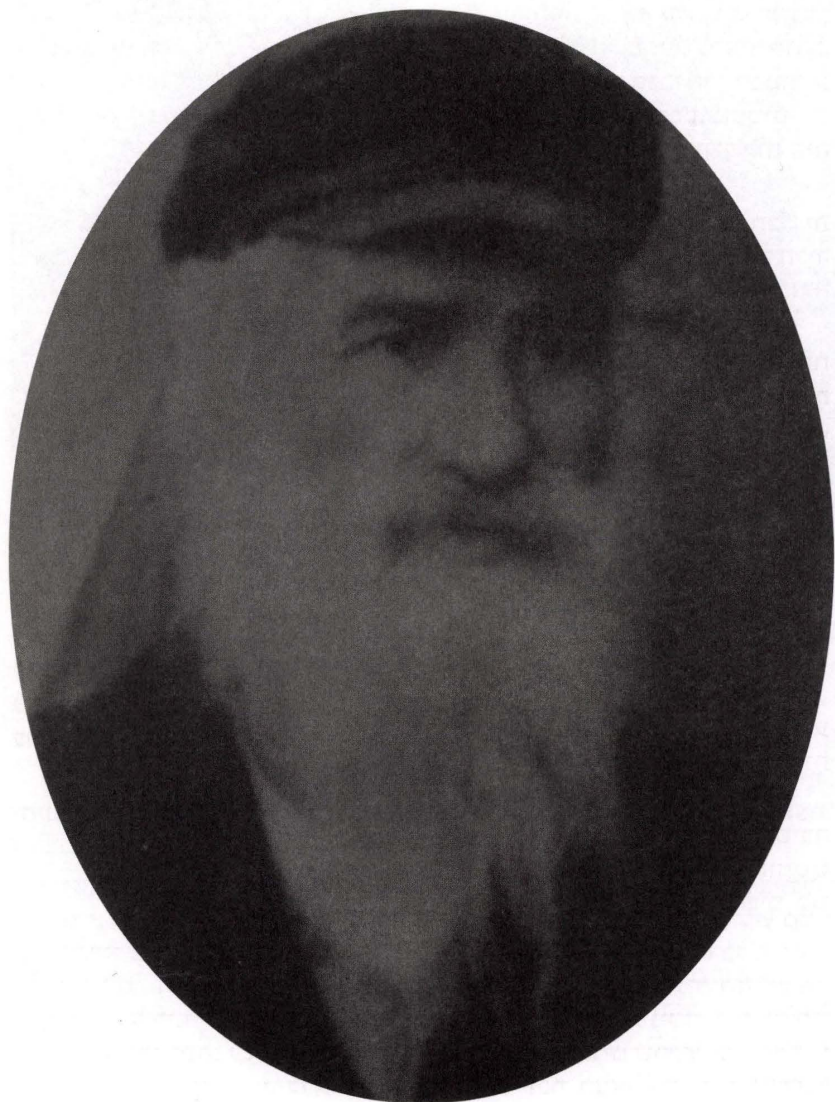
בשלב מאוחר יותר עסק בתיווך דירות להשכרה וכשהחסיד ר' דובער-משה שמוטקין הגיע לוורשה, הכניס אותו ר' ברוך-שלום להתגורר בחצרו והיתה לו קביעות ללמוד איתו מדי יום.

התקשרות ותמיכה כספית גדולה

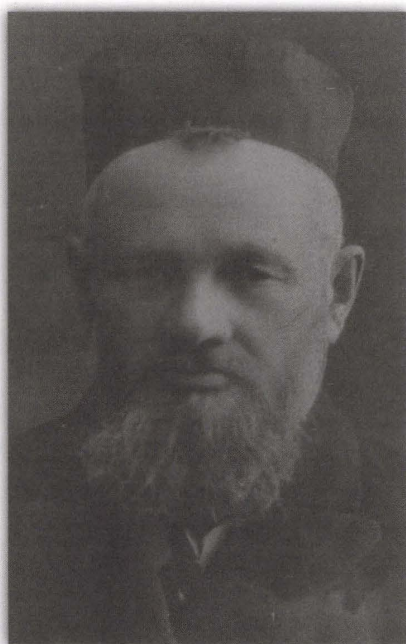
הרב"ש היה 'מקושר' גדול לכ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע, ולעיתים קרובות נסע מוורשה לליובאוויטש. המרחק הגאוגרפי הרב לא הקהה את חוש ההתקשרות שלו, שהתבטא בתמיכה בפועל בענייניו של הרבי נ"ע.

כל ימיו השתדל הרב"ש לפעול לטובת ישיבת 'תומכי תמימים'. כשהישיבה יזמה מכירת כרטיסי הגרלה לטובת הישיבה, נשלחו שני בחורים מליובאוויטש לוורשה כדי לעסוק בהפצת הכרטיסים בפולין. במשך ארבעה חודשים לנו הבחורים בביתו של הרב"ש ועסקו בנושא זה.

אבל לא רק בגיוס כספים סייע הרב"ש ל'תומכי תמימים'. בכל מקום שביקר בו, השתדל למצוא נערים מוכשרים ולשכנע אותם ללמוד בליובאוויטש. כמעט מדי שנה הביא בחורים צעירים מוורשה לליובאוויטש. ברוב המקרים, הוצאות הנסיעה שלהם היו על חשבוננו. וכשהתברר לו שרבים מהם אינם מתקבלים בסופר-שלדבר לשיבה, הצטער על כך מאוד. לאחר כל הטורח שהוא טורח ומשתדל כדי לשכנע אותם לבוא לליובאוויטש, לבסוף הם שבים כלעומת שבאו! כששאל פעם את כ"ק אדמו"ר הריי"צ, שהיה המנהל פועל' של הישיבה, מהי

הרה"ח הרב"ש כהן ע"ה

הגיסים של הרב"ש ע"ה, אחי זוגתו מרת סלווה ע"ה לבית מאלצין

סיבת הדבר, הסביר לו הרבי הריי"צ: המטרה העיקרית של 'תומכי תמימים' היא לפעול על התלמידים שני דברים: א) שיהיו "ערלעכע אידן" [=יהודים יראי שמים], ב) שהחסידות תדבק בהם. והבחורים שאתה מביא - הם כבר עתה יראי שמים, ואילו החסידות לא תדבק בהם בכל מקרה...

את שני בניו, ר' רפאל-נחמן ור' לייב ע"ה, זכה הרב"ש לשלוח ל'תומכי תמימים'. ופעם אמר לו הרבי הרש"ב נ"ע: "מי שעושה את בניו ל'תמימים', הוא בעצמו נחשב ל'תמימים'".

במשך השנים שיגר אליו כ"ק אדמו"ר הריי"צ לוורשה מכתבים שונים בענייני עסקנות, ואת כל הבקשות מילא הרב"ש על הצד היותר טוב. פעם ביקש ממנו הרבי הריי"צ שירכוש עבור הוריו - כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע והרבנית נ"ע - זוג מזרונים. הלך הרב"ש לחנות הכי גדולה שהכיר וביקש מזרונים מהסוג הכי משובח. בכל פעם שהראו לו מזרונים טובים, ביקש מזרונים מסוג משובח עוד יותר. ולא נחה דעתו עד שאמרו לו שיש בחנות שני מזרונים שהכינו עבור הצאר ניקולאי, ואם ירצה - ייתנו לו אותם ויכינו אחרים עבור הצאר. רק אז ידע שהשיג את מבוקשו. הוא קנה את המזרונים הללו ושלח אותם לרבי.

בשנת תרס"ה הורע מצבו הכלכלי של הרב"ש, וכשנסע לליובאוויטש לשאול

כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע

בעצת הרבי הרש"ב נ"ע, הורה לו הרבי שייסע למוסקווה וימצא שם פרנסה. בתקופה הקרובה נשארו בני ביתו בוורשה והוא שהה לבדו במוסקווה, כאשר מפעם לפעם הוא נוסע לביתו בוורשה.

במוסקווה היו לו כמה עסקים, ביניהם מסחר בכרטיסי הגרלה. במשך תקופה מסויימת שימש הרב"ש משגיח כשרות באיטליזם. הוא תיקן תקנה שלפיה כל שוחט יצטרך להחתים בחותמת מיוחדת כל בהמה שנשחטת על ידיו. על החותמת יופיע התאריך המדויק, היום והשעה, של השחיטה, וכך יוכלו לוודא שהבשר לא שהה שלושה ימים בלי מליחה ולא נאסר.

נוסף לכך התעניין הרב"ש בצורכי

ציבור ועסק בהם באמונה. בתפקידו

כמפקח על כשרות המקוואות במוסקווה, שכנע את יהודי העיר להכיר בחשיבות של בדיקת המקוואה המקומי. בבירור מהיר שנערך התברר שבור ה'אוצר' התרוקן והתייבש ומיד פעלו לתיקון הבעיה. פעולות כגון אלה דרשו מהרב"ש מסירות נפש גדולה, משום שהוא נחשב לאדם זר ועני בהשוואה לעשירי מוסקווה. בתחילה לא האזינו לדרישותיו ואף ביקשו להכותו, אך הוא לא התחשב באיומיהם ועשה את המוטל עליו מבלי לפחד מאיומים בנושאים כמו אלו.

בתקופת מגוריו במוסקווה המשיך ר' ברוך שלום לשמור על קשר הדוק עם הרבי הרש"ב. באחת משיחותיו מספר הרבי הרי"צ כי בכ"ד בטבת תרס"ו היה אביו הרבי הרש"ב במוסקווה וחיפש מניין כדי להתפלל לפני התיבה. באותם זמנים עדיין נאסר על יהודים לשהות בעיר, ורק יחידי סגולה קיבלו אישורים מיוחדים. אחד אחד התקבצו היהודים למניין, ור' ברוך שלום היה העשירי.

בשנת תער"ב עבר הרב"ש להתגורר בעיר ואלאמין הסמוכה לוורשה. היתה שם ישיבה מקומית והרב"ש תרם תרומות הגונות לטובת הישיבה. כשנודע לו שהישיבה עומדת להיסגר מחוסר אמצעים, הודיע שהוא מקבל על עצמו לממן חצי מההוצאות מדי חודש בחודשו, בתנאי שיגיע אברך מליובאוויטש וינהל את הישיבה. לאחר שהתנאי התקבל, נסע הרב"ש לליובאוויטש וסיפר לרבי הרש"ב על העניין. הרבי הרש"ב שלח אז את הרה"ג הרה"ח ר' מרדכי פרלוב ז"ל שיכהן

כמנהל הישיבה בוואלאמין. במשך התקופה הקרובה התחילו אחדים מהתלמידים להתכונן לנסיעה לליובאוויטש, אבל בדיוק אז פרצה מלחמת העולם הראשונה וכל העניין התבטל.

"מי זו מוסקווה? ברוך שלום זללקע!"

מבחינתו של הרב"ש עצמו, דווקא המלחמה גרמה לשינוי חיובי בחייו. יהודים רבים בפולין תלו אז תקוות גדולות בגרמנים והשתדלו לעבור לשטחים שנכבשו ע"י הגרמנים. ואולם, כיוון ששמע בשעתו דיבורים חריפים מפי הרבי הרש"ב על הקיסר וילהלם הגרמני, וכדי להתרחק ככל האפשר מהגרמנים, החליט רב"ש עם פרוץ המלחמה להעביר את בני משפחתו מפולין לרוסיה.

את כל רהיטי ביתו הותיר אחריו בפולין ועלה לרכבת שהיתה כנראה הרכבת האחרונה מפולין לרוסיה בזמן המלחמה. הרכבת היתה עמוסה וצפופה מאוד, ורק בנס הצליח להעמיס עליה את בני משפחתו ועוד כעשרים מזוודות. לאחר תלאות מרובות שהיו רצופות בניסים, הגיעה משפחת כהן לרוסיה בשלום.

בחורף תרע"ה התבטלה 'זזירת תחום המושב' שאסרה על יהודים לגור בערים מסוימות ברוסיה. מאחר שהרב"ש הכיר היטב את מוסקווה, התיישב בעיר עם בני משפחתו.

בתקופת מגוריו במוסקווה המשיך הרב"ש לפעול במסירות נפש לטובת 'תומכי תמימים' ולטובת ה'מעמד' [=הכספים המיועדים להוצאותיו האישיות של הרבי]. ביתו היה פתוח לרווחה לפני כל החסידים, וכל מי שהיה מתלמידי התמימים זכה להתארח אצלו בכבוד גדול.

לאחר שהרבי נ"ע עזב את ליובאוויטש במרחשוון תרע"ו, עדיין נותרו תלמידי 'תומכי תמימים' בליובאוויטש. מאחר שהקשר בין ליובאוויטש לרוסטוב נותק בגלל המלחמה, התנהל הקשר בין הנהלת הישיבה בליובאוויטש והרבי ברוסטוב דרך מוסקווה. שליח מיוחד נשלח מליובאוויטש למוסקווה, כדי לאסוף מאנ"ש כספים עבור 'תומכי תמימים', ולהפנות מספר שאלות דחופות אל הרבי. השליח התאכסן בבית הרב"ש וסיפר לו על מטרת שליחותו, והרב"ש עסק יחד עם החסיד ר' זלקע פרסיץ באיסוף הכסף. כעבור מספר ימים הצטבר אצל השליח סכום כסף ניכר, ולאחר מכן נסע לרוסטוב. כשנכנס אל הרבי נ"ע, התעניין אצלו הרבי: מה שלום אנ"ש במוסקווה? ענה השליח: אינני מכיר במוסקווה איש מלבד ר' ברוך שלום ור' זלקע [פרסיץ]! צחק הרבי בקול ואמר: כן, כן - מי זו מוסקווה? ברוך שלום זללקע!

כשהגרמנים התחילו להתקרב לאזור ויטבסק, נסע הרב"ש לליובאוויטש כדי להחליט מה לעשות עם הישיבה. הוא סיפר לממונים על הישיבה שהמצב קריטי מאוד כי הצבא הגרמני עומד בקרוב להיכנס לליובאוויטש, וסידר שכל תלמידי ה'חדרים' והישיבה עם מוריהם ייסעו לעיר אריאל. הרב"ש עצמו ניצח על מלאכת

ההעברה והתלמידים הסתדרו לפי שעה בלימודים בבית הכנסת המקומי, עד שהוחלט להעבירם לקרמנצ'וג.

הרב"ש זכה גם לשמש את הרבי נ"ע במשך תקופה ארוכה. בחודש אלול תרע"ז התקיימה במוסקווה אסיפה גדולה של רבני רוסיה. היה זה בעקבות המהפכה, כאשר השלטונות הודיעו שיעניקו ליהודים שוויון זכויות. גדולי ישראל התכנסו וטיכסו עצה כיצד לחזק את ענייני היהדות ברוסיה, וכ"ק אדמו"ר הרש"ב השתתף באסיפה והתאכסן בדירתו של ר' חיים מאנעסזאן, שנסע אז עם משפחתו לנאות דשא.

באותה תקופה עזב הרב"ש את כל עסקיו והתמסר לארגון כל צרכיו של הרבי ברוב פאר והדר. הוא רכש לשם כך מאכלים משובחים מבלי להתחשב במחירם. רעייתו אפתה ובישלה בביתה בשביל הרבי ובנו הרבי הריי"צ, ואת האוכל המוכן הביאו לדירה שבה שהה הרבי. קמח לבן מובחר השיג עבור הרבי ע"י ידידו מהעיר אורל, וביקש שישלחו לו את הקמח ברכבת מהירה. כשהלך לקנות דגים, בחר סוג מובחר, וכשראה לאחר מכן דגים משובחים יותר, עזב את הראשונים וקנה את המשובחים עבור הרבי. כמו כן, הרבי ביקש אז שכל הכלים שבהם מתבשל האוכל עבורו יהיו חדשים. הרב"ש קנה מיד סירים מיוחדים עבור הרבי, ומני אז היו בביתו כלים מיוחדים עבור הרבי. גם בשנים הבאות, כשהרבי הריי"צ ביקר במוסקווה, בישלו עבורו בכלים אלה.

האחים החסידים התמימים ר' רפאל נחמן ור' מיכאל יהודה אריה לייב, בני הרב"ש, ע"ה

תרומות בסדר גודל מוסקוואי

בעל־צדקה גדול היה הרב"ש, ותרם בעין יפה לענייניו של הרבי נ"ע. בתמוז תרע"ח נסע עם בנו ר' לייב ממוסקוואה לרוסטוב. באמצע הדרך התנפל עליו שודד וחתף ממנו את ארנקו עם כל הכסף שהיה לו. השודד לא היה חמוש וכמה גויים צעירים תפסו אותו, אלא שהכסף הספיק להיעלם מהארנק, כנראה ע"י אותם גויים עצמם. רק חבילה אחת של כסף שהייתה בארנק והיתה שייכת לרבי הרש"ב נ"ע לא נלקחה על ידם.

ומעשה שהיה כך היה: באחת ההתוועדויות אמר הרבי נ"ע שהוא זקוק לכסף לצורך ענייניו הק' (לאחר הסתלקותו הגדיר הרבי הרי"צ מטרה זאת בשם 'קופת רבנו'). הרבי נטל סכום כסף והניחו במעטפה, והכריז: מי שייתן סכום כפי שכיוונתי - יקבל את הכסף הזה. הנוכחים התחילו לומר סכומים שונים שהם תורמים עד שהרב"ש אמר: אני נותן פי עשרה מהסכום שבמעטפה! נתן לו הרבי נ"ע את המעטפה עם הכסף ואמר לו: זה בשבילך. כשפתח הרב"ש את המעטפה וראה שיש בה מאתיים רובלים, התנצל ואמר לרבי: אין לי כאן כליך הרבה כסף לתת! אך הרבי הרגיע אותו ואמר לו: אתה נאמן עלי, תשלח לי את הכסף בקרוב. והסכום הזה של אלפיים רובלים שהרב"ש התכוון למסור לרבי, נשאר בשלמותו בארנק לאחר שנגזל ממנו כל שאר הכסף שהיה שם.

עוד מסופר כי בהתוועדות יום שמחת תורה תר"פ אצל הרבי הרש"ב תרמו כל הנוכחים סכומי כסף לטובת היהודים שרכושם ניזוק בעת הפוגרומים שנערכו באותם ימים ביהודי רוסיה. היה זה לפי הצעת הרבי נ"ע, שתרם בעצמו שלוש פעמים ח"י פעמים ח"י ואמר שאת הסכומים הללו צריך כל אחד לקחת מהכספים

157

ספר השיחות - תרפ"ו

החידה, ולא מצאו שום דבר, היום צהרים באו שנית ועשו חיפוש במשך חמש שעות ולא מצאו כל מאומה וטרם צאתם לקחו את האדים אתם למאסרי.

מר ב. ח. כבר נסע ורובו מחר בוקר, מבקשים להתחשב עם דעתו כי המצב רציני.

מני הרבנים ק. ו. ומר ג. ו. ורבי'ס כבדו מפורי, ובכח גם מני אני כפנינום ואין מראה לגנוי ולא אוכל לדעת כדור. אמנם בהנוגע להתרגשותי הנה אחר הדיועה נרגעתי בנדה ידועה והנני מתפלל על עצמי.

מר א. ומר ש. מביטים עלי בענין המלה - דבר השנאי לי במאד - והי' רבנים ק. ו. ג. וישיבים כפני ראש וגמליך רוח - נידערהשלאנען - ורק האחד שהתעורר הוא רבי'ס באמרו א' חסיד בצדקתו ויד שטאקען אין דרכי העבודה, ומכל שכן רבי בן רבי בן גנו שרבי רע מורנו ואדמו"ר הוקן ביוחס נשתי (ביוחס נשתי) עד משה רבנו - דאדרי ויד שטאקען אין דרכי העבודה.

אספר לכם מה ששמעתי מכ"ס אדמו"ר ב"ע ברש כלל תרני' בהיותו מתאכסן בחצר של מרת מרים ובני האחים מאנעסוואן בקאלפאטשני מארץ אולאק.

כ"ס אדמו"ר אמר מאמר פדה בשלום נפש ואחר כך דיבר בענין החסידים ובמעלות החסידים אז יי' יצחק גא' אנדערשט מענטשן מנעב חלודות, א' חסיד אין מנעב א' קלוגער, אין מנעב א' תיקי בדעות, א' חסיד הא' א' כרע, א' -

99 (98) אגודת ישראל ה'א' ע' תרל"ח ע"ד י"א.

רשימת אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע אודות החסיד רב"ש כהן ע"ה

לרבי, נשאר בשלמותו בארנק לאחר שנגזל ממנו כל שאר הכסף שהיה שם. עוד מסופר כי בהתוועדות יום שמחת תורה תר"פ אצל הרבי הרש"ב תרמו כל הנוכחים סכומי כסף לטובת היהודים שרכושם ניזוק בעת הפוגרומים שנערכו באותם ימים ביהודי רוסיה. היה זה לפי הצעת הרבי נ"ע, שתרם בעצמו שלוש פעמים ח"י פעמים ח"י ואמר שאת הסכומים הללו צריך כל אחד לקחת מהכספים

המיועדים לצרכיו האישיים. הרב"ש תרם אז עבור כל אנ"ש במוסקווה סך של ח"י אלפי רובלים. הרבי נ"ע הסכים לכך ואמר שלפי שעה יתקבל הסכום מרב"ש עצמו, וכשישתחררו אנשי מוסקווה, יוסיפו הם עוד סכומים ("תורת שלום").

לתשרי תר"פ נסע הרב"ש אל הרבי נ"ע לרוסטוב. וזאת, למרות שמאורעות המהפכה שיבשו את החיים. הדרכים היו בחזקת סכנה, ובמשך כל חורף תר"פ נאלץ הרב"ש להישאר עם בניו ברוסטוב. חרף תנאי הרעב הקשים שנוצרו בעקבות המהפכה, הצליח להשיג שק קמח, מעט גריסים ושק סוכר ומזה התקיימה משפחתו כל אותו חורף. כאשר הרבי הרש"ב נ"ע חלה, הרב"ש ביקר אותו פעמים רבות ולפעמים שהה לילות שלמים במחיצתו. בשבועות האחרונים הלך הרב"ש מדי יום לדרוש בשלומו של הרבי נ"ע ולראות מה אפשר לעשות למענו, ובימים האחרונים, כשמחלתו של הרבי נ"ע התגברה, כמעט לא מש הרב"ש ממיטתו של הרבי, עד להסתלקות בב' בניסן.

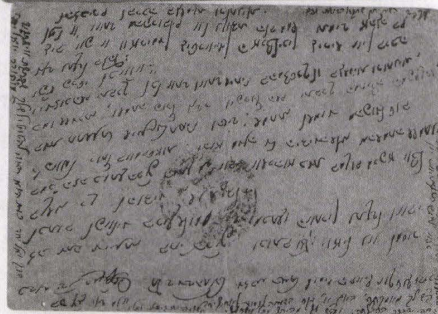
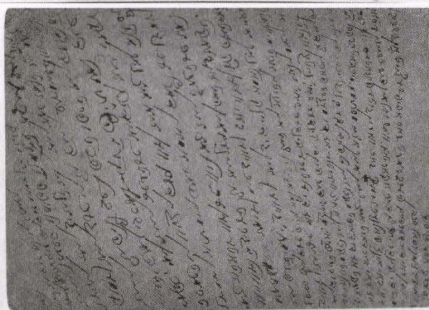
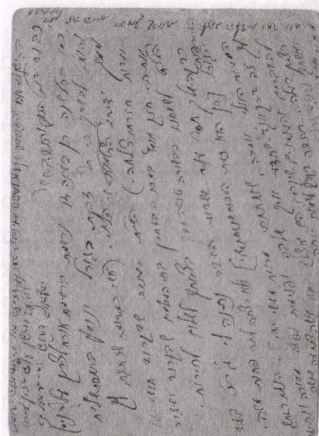
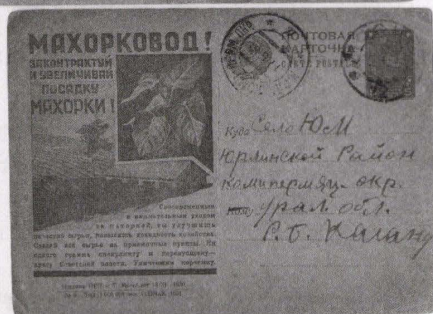
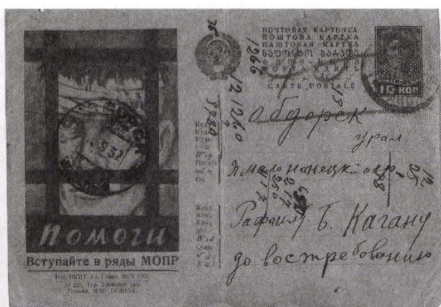
הרב"ש נכח בעת ההסתלקות ולפני הלוויה אף הכין בעצמו חלק מארון הקבורה. הסטנדר של הרבי נ"ע היה מחובר לכותל בית המדרש, וממנו ניסר הרב"ש עצים עבור החלק של הארון בצד שבו יונח ראשו הק'. את שאר חלקי הארון בנו החסידים מספסלים שהיו בבית המדרש.

אכסניה קבועה לרבי הריי"צ

מיד לאחר הסתלקות הרבי הרש"ב, התקשר הרב"ש בכל נימי נפשו לבנו כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע, כפי שמעיד הסיפור הבא:

אחרי פסח תר"פ חלה הרב"ש במחלת הטיפוס, ובנו ר' רפאל נחמן ז"ל, שהיה בעצמו חולה, קם ממיטתו וטיפל בו. הרב"ש ביקש מבנו שיכתוב עבורו פ"נ וימסור אותו לידי הרבי הריי"צ. באותה שעה עדיין לא נהג הרבי הריי"צ אדמו"רות באופן רשמי. הלך הבן ר' רפאל נחמן לבית הרבי הריי"צ, והמתין עד שהרבי יצא מחדרו. כשראה את הרבי, סיפר לו על מחלתו של אביו הרב"ש ואמר לו שאביו ביקש ממנו שימסור לרבי פ"נ עבורו. אך הרבי הריי"צ לא קיבל הפ"נ והגיב באומרו: 'אינני מתכוון עתה ללכת לאוהל, ומדוע אקח ממך את הפ"נ?'. בכך התכוון לרמוז שאין הוא מתכוון לקבל בעצמו את הפ"נ בתור רבי. הרבי הוסיף ואמר לו: 'הרי אתה אינך יכול ללכת לאוהל, משום שאסור לך לטבול (בגלל המחלה), שילך אחיך, כשהכוונה לאחיו הצעיר הרה"ח ר' לייב שהיה אז בגיל 13.

אותה שעה עמד שם הגביר החסיד ר' שמואל גורארי, וכששמע את הדברים אמר לרבי: 'שילד קטן ילך לאוהל? זה לא כל כך מתאים! למה לשלוח אותו?'. אמר לו הרבי: 'ומה בכך? הרי הוא בן ובן הולך לבקש עבור אביו, למה לא?'. אמר ר' שמואל לרבי: 'כך? אם בן זה משהו, הרי גם אתם הבן של אביכם! לא נורא, קחו ממנו את הפ"דיון'... ר' שמואל רמז לר' רפאל נחמן שימסור לרבי את הפ"נ

גלויות דואר של מכתבי הרב"ש כהן לבניו ע"ה

והפעם קיבל ממנו הרבי את הפ"נ. היה זה ככל הנראה הפ"נ הראשון שקיבל הרבי הרי"צ בתור אדמו"ר.

לאחר שהחלים הרב"ש ממחלתו היה עליו להתמודד מחדש בעול הפרנסה. לבסוף התחיל לייצר לימונדה ורעייתו ובנו מכרו את התוצרת בשוק. לקראת חתונת הרש"ג עם בתו של הרבי הרי"צ ייצר הרב"ש וודקה מיוחדת בטעם לימונדה. העוני בבית הרבי היה אז גדול מאוד, וזה היה היי"ש היחיד שחולק בחתונה. אך למרות תנאי העוני החמורים, מצא הרב"ש אפשרות לשלם שכר לימוד לחסיד ר' ישראל נעוולער כדי שילמד עם בנו ר' לייב.

לאחר עליית הבולשביקים לשלטון, הוקל מעט המצב ואז התאפשר לרב"ש לפתוח עסק לייצור ממתקים, בשותפות עם החסידים ר' יעקב אייזיק באלאנטר ור' אליעזר קרסיק ז"ל. אלא שהעסק לא קיבל אישור ממשלתי, וכעבור זמן קצר הגיעו נציגי השלטונות למפעל, ערכו חיפוש במקום והחרימו את כל המכונות והסחורה שמצאו שם. בד בבד נאסר הרב"ש. רק בזכות התערבותם של כמה מאנ"ש שוחרר לבסוף, אך המזון שהיה במפעל הוחזרם ולא הוחזר.

בקיץ תרפ"א חזר הרב"ש מרוסטוב למוסקווה, ושוב ניסה את כוחו בפרנסות שונות. המצב היה קשה ולבסוף החליט לחבור לחסיד שניהל בית־חרושת לטקסטיל בעיירה אלכסנדרוב. הוא קנה ממנו טקסטיל באופן לא חוקי ומכר את הסחורה במוסקווה. כעבור זמן קצר נתפס עם הסחורה ורק בנס שוחרר לשלום. עתה היה עליו לחפש פרנסה אחרת, והוא התקבל כמנהל בית־חרושת לייצור בירה שהיה בבעלותו של הרב יעקב קלמס, לימים הרב הראשי למוסקווה. בתקופה זו החל מצבו הכלכלי להתייצב מעט.

בקיץ תרפ"ב ניהל הרב"ש עם בנו ר' רפאל־נחמן קיוסק למכירת פירות ומזון. בד בבד, עסק בגיוס כספים למען ישיבת 'תומכי תמימים' ובשנים הבאות עסק גם בהחזקת ה'תלמוד תורה' המחתרתי שהיה במוסקווה ודאג להעברת כספים למלמדים.

בשנים אלה שימש ביתו של הרב"ש מקום קבע לאספקת ארוחות עבור הרבי הרי"צ כל אימת שביקר במוסקווה. בחודש אדר־ראשון תרפ"ז ביקר הרבי הרי"צ במוסקווה. ביומנו מאותם ימים הוא מספר: "אחרי שעזבנו את הוועידה, נסענו אני ומר ג' לידידי ר' ברוך שלום כהן בזאראדיע לאכול את סעודת הצהרים". ובהמשך היום: "בירדי לחדר הכניסה, ראיתי והנה הרב"ש עומד. שאלתי למה בא בשעה מאוחרת כזו. אנכי באתי - עונה רב"ש - להגיד כי באו התמימים בנציון ואברם יוסף. ואמרתי לו להגיד להם אשר מחר בשעה העשירית בקר נתראה בביתנו...".

עוד מתאר הרבי הרי"צ באותה רשימה כיצד בשעה שישבו מספר אנשים בנוכחות הרבי, בא החסיד רב"ש והעביר לרבי ידיעה דחופה: מאן־דהו נקרא לג'פ"א ונשאל אודות הרבי הרי"צ, ולכן ממליצים שהרבי יעזוב את העיר כי

'אורח' לשבת בבית

בשנים האחרונות לחייו נחלש מצב בריאותו של הרב"ש. במכתב מג' אייר תרפ"ח כותב לו הרבי הריי"צ: "במענה על מכתבו המתאונן על חלישות בריאותו, בטח נתנו לו הרופאים איזה סמי מרפא המחזקים את הלב, נכון הדבר אשר יקיים ליקח אותן בסדר הראוי, והשי"ת יחזק בריאותו שיהי' בריא ויוכל להתעסק בתורה ועבודה מתוך בריאות שלימה ובשמחת הנפש, א חסיד דארץ זיין צופרידען פון א גוטין שטיקל ארבעט [=חסיד צריך להיות מרוצה מחלק בעבודה טובה], וזה צריך לתת חיות, טופח על מנת להטפח, התעוררות טובה גם בהזולת, והשי"ת יהי' בעזרתו בגו"ר".

בי"ט בסיוון תר"ץ נאסר בנו ר' רפאל-נחמן ולאחר זמן קצר נשלח לשלוש שנות גלות בסיביר. באותה תקופה כתב הרב"ש לבנו מכתבי עידוד רבים. הנה אחד מהם (בתרגום מידיש):

"לבני היקר נחמן רפאל הכהן נ"י. בערב יום כיפור כתבתי לך גלויה, אבל מיד כשבאתי הביתה מצאתי מספר מכתבים ממך, מצום גדליה. וגם ביום אתמול קיבלנו מערב יום כיפורים. את שני מכתביך עם הפדיון מסתמא אשתדל לשלוח. עכשיו ככה, הילדים שיחיו היו אתי ביום כיפור בלילה בבית הכנסת עד אחרי התפילה, ולקחתי אותם אלינו וקראתי איתם שוב את המכתב מיום א' והלאה. אני הולך בכל יום לביתך ומביא להם אתרוג לברך והם מברכים בכל יום. אל תכעס על שאני ממעט לכתוב, כי אני טרוד מאוד בענייני בריאותי החלשה... השי"ת יעשה לנו חסד לנצח. כן, קיבלתי ברכה מא"ש כ"י [=מאדמו"ר שליט"א כתב יד] בזה הלשון: 'כל המברך מתברך ברוב טוב בגשמיות וברוחניות וברוב נחת מיו"ח יחיו ומברכו בחתימה וגמח"ט בגו"ר'. ייתן השי"ת שתשוב במהרה לביתך, ושתהיה ביחד עם משפחתך, ושתהיה לך מהם הרבה נחת, רק נחת יהודית, ושנתראה בקרוב ברוב טוב, אמנ".

החסיד ר' ברוך-שלום כהן ז"ל נפטר ביום חמישי י"ג בשבט תרצ"ב.

להלן קטע ממכתב שכתב בנו ר' לייב ז"ל לאחיו ר' רפאל נחמן ז"ל, שהיה באותה שעה בגלות בסיביר, המתאר את רגעי האחרונים: "...בשבוע האחרונה אמר, איך וועל זיין א גאסט אייך שבת אין דער היים, ציא אייך דעם שבת, ציא אייך יענעם שבת [=אהיה אורח לשבת בבית, לשבת זאת, או לשבת הבאה]... בבוקר היה כבר ידוע בכל העיר, והלויה היתה למחרת בשעה 2 והיה החצר שחור מאנשים, והיה כמו אלף איש לערך".

יהי זכרו ברוך.

(מתוך כתבה ב'אספקלריה', מוסף לשבועון "כפר חב"ד")

THE HISTORY OF

THE CITY OF BOSTON, FROM THE FIRST SETTLEMENT TO THE PRESENT TIME. BY JOHN GARDNER. VOL. I. BOSTON: PUBLISHED BY J. B. ALLEN, 1825.

THE CITY OF BOSTON, FROM THE FIRST SETTLEMENT TO THE PRESENT TIME. BY JOHN GARDNER. VOL. I. BOSTON: PUBLISHED BY J. B. ALLEN, 1825.

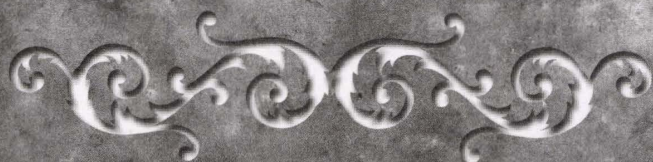
THE CITY OF BOSTON, FROM THE FIRST SETTLEMENT TO THE PRESENT TIME. BY JOHN GARDNER. VOL. I. BOSTON: PUBLISHED BY J. B. ALLEN, 1825.

THE CITY OF BOSTON, FROM THE FIRST SETTLEMENT TO THE PRESENT TIME. BY JOHN GARDNER. VOL. I. BOSTON: PUBLISHED BY J. B. ALLEN, 1825.

פ ר ק ש ל י ש י

ימי נעוריו

לחסידי הרה"ח ר' ברוך שלום כהן ע"ה וזוגתו מרת סלווה ע"ה נולד בה' שבט בשנת תרנ"ז בנם הגדול, הרה"ח ר' רפאל נחמן ז"ל, המכונה בפי החסידים 'פאלע'.

הבן הצעיר ר' לייב, המכונה בפי החסידים 'לייבע', נולד בי' באייר תרס"ו ונקרא על-שם סבו זקנו ר' מיכאל לייב.

היחס בין האב והבן מקבל ביטוי מעניין במכתבו של הרבי הריי"צ (כ"א מנ"א תרח"ץ) אל הבן ר' לייב: "בטח זוכר הוא את אביו ז"ל, הנהגתו ודיבוריו כשהי' פוגש את מי שהוא אשר בערך לדבר אתו, הנה ראשית הדיבור הי' התעוררות לענייני חסידות. וכבר היה לפתגם לאנ"ש דמאסקווא, 'ברוך שלום מאכט אויף ניקאלסקע - רחוב בטבור מאסקווע מקום הבריזע - חסידים' [=ברוך שלום עושה חסידים ברחוב ניקאלסקע, רחוב בלב מוסקווא]. כי גם אביו הרב"ש ז"ל היה הולך אל הבריזע כמו כל הסוחרים, אך רובם ככולם היו שקועים רק במסחרם, והוא - אביו - הי' באמצע מסחרו מתעסק בדרכי החסידות" ("אגרות קודש" שלו ח"ד עמ' תט).

את שנות ילדותו בילה לייבל הקטן בוורשה, בעוד אביו הרב"ש נוסע לעשות עסקים ברוסיה והוא נותר עם אמו. באותן שנים למד בתלמוד-התורה המקומי, וכשגדל מעט שלח אביו כסף כדי שישכרו עבורו מלמד חסידי. לפי הוראת הרבי הרש"ב, היה זה הרה"ג הרה"ח ר' מרדכי פרלוב ז"ל אשר הגיע ללמד בשיבה המקומית, והיה הראשון שהחדיר בנער הקטן רוח חב"דית.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, כשהצבא הגרמני התקדם לעבר ורשה והרב"ש חשש שמשפחתו תנותק מהצד הרוסי, החליט להגר עם משפחתו לרוסיה כדי להישאר קרוב לרבי. בחורף תרע"ה קיבל הרב"ש רישיון לקבוע את מושבו במוסקווא. זאת, עקב היותו סוחר.

נס בדרך לרוסטוב

בקיץ תרע"ה הביאה האם מרת סלווה את בנה לייבל ללמוד ב'חדר' בליובאוויטש, והוא בן תשע בלבד (האח הגדול רפאל נחמן כבר למד אז בליובאוויטש). כשראה לייבל את הרבי הרש"ב, נזכר בביקורו הראשון בליובאוויטש בראש-השנה תרע"ג, כשאביו לקחו עמו, והוא בן שבע וחצי בלבד. בערב יום-כיפור לקחו אחיו הגדול פאלע אל הרבנית רבקה נ"ע, אשת אדמו"ר מהר"ש. היא נתנה לשניהם 'לעקאח' ובירכה אותם שיהיו יהודים טובים ויראיי-שמים.

כחצי שנה לאחר שהגיע לליובאוויטש, שמעו לייבל וחבריו כי הרבי הרש"ב עוזב את ליובאוויטש. מעמד הפרידה היה מרגש: כל התלמידים יצאו לחצר ועמדו בשורה, וראו את הרבי יושב בעגלה, נשען על מקלו ומנענע בראשו לכל אחד ואחד מהם בתנועה של 'להתראות'.

בחורף תרע"ז התקרב הצבא הגרמני לליובאוויטש, ולייבל בן העשר שב

תרשים של העירה ליובאוויטש

לבית אביו במוסקווה. היו אלה חודשי המהפכה ברוסיה, והלימודים בישיבות הפכו לדבר כמעט בלתי אפשרי. בקיץ תרע"ח, כשהמהומות שככו מעט, נסע לייבל עם אביו אל הרבי הרש"ב לרוסטוב. בנסיעה ההיא אירע לרב"ש נס גלוי: כשעגלתו עברה באזור צדדי התנפל שווד על העגלה ושדד מהרב"ש את תיקו. רב"ש הזעיק לעזרה אנשים שהגיעו למקום כעבור דקות אחדות, ולבסוף נתפס השווד והתיק הוחזר לרב"ש. כשפתח אותו, גילה שכל הכסף נשדד, מלבד הכסף שהרבי הרש"ב מסר לו באחת ההתוועדויות. היה זה כשהרבי הכריז שהוא זקוק לכסף עבור ענייני הכלל. הרבי לקח סכום כסף מכיסו הפרטי ושם במעטפה, מבלי שהנוכחים ידעו כמה יש שם, ואמר שמי שיתרום ל'קופה' כמה שנחוץ יקבל במתנה את הכסף שבמעטפה. כמה אנשים הכריזו על סכומים שונים, ואז הכריז הרב"ש: "אני תורם פי עשרה מהסכום שבמעטפה!". הרבי אמר לו שהוא זכה ומסר לו 200 רובל. הרב"ש התבקש אפוא לתרום אלפיים רובל, אך אמר לרבי שברגע זה אין לו הסכום. הרבי אמר לו: "אני סומך עליו שתשלח לי את הסכום". עתה, ניצלו 200 הרובלים הללו מידי השווד...

באותו קיץ התקבל לייבל כתלמיד מן המניין בישיבת 'תומכי תמימים' בקרמנצ'וג. לקראת פסח תרע"ט שב לבית הוריו במוסקווה והחל בהכנות לקראת הבר מצוה שלו. אחיו פאלע לימד אותו את המאמר 'וספרתם לכם' שב'לקוטי

תורה', והוא שינן אותו בעל־פה. מסיבת הבר־מצוה עצמה התקיימה בשבת בבית הכנסת בקרמנצ'וג אחרי התפילה. המשפיע ר' גרונם ז"ל דיבר על המשמעות הרוחנית של הנחת תפילין, ולאחר מכן חזר חתן הבר־מצוה על המאמר. כעבור זמן מה הגיעו ה'עובדים', ביניהם חדב"נ הרש"ג נ"ע, ולייבל חזר לפניהם על המאמר בשנית. וכשהגיעה קבוצת 'עובדים' שסיימו להתפלל עוד יותר מאוחר, ביניהם ר' ישראל נעוולער, חזר לייבל על המאמר בפעם השלישית...

כשהתנאים הגשמיים בקרמנצ'וג נהיו קשים מנשוא, עברה הישיבה לעיר חארול. בשלב מסוים פרץ בעיר פוגרום גדול וכל היהודים נאלצו למצוא מחבוא. לייבל הסתתר במרתף סמוך לבית מארחו. כשראה חיילים משוטטים ברחוב עם חרבות שלופים בידיהם, חשש שייתפס והחליט להצטרף לחבריו שהסתתרו בבית־כנסת מקומי. חרף הסכנה שבדבר, עשה את דרכו לשם וכשהגיע פגש את חבריו והשמחה היתה רבה.

כהן בבית הקברות

לתשרי תר"פ - כמו כל תשרי אחר מאז שנת תרע"ו - נסע לייבל לרבי הרש"ב. הוא ידע שאביו ואחיו שוהים בקרמנצ'וג והצטרף אליהם בדרכם לרוסטוב. כל הדרכים היו רוויות סכנות, ורק בחסדי שמים ניצלו וזכו להגיע בשלום ליעדם. הקרבות שהתחדשו במדינה חסמו את דרכם חזרה, והשלושה שהו ברוסטוב כל אותו חורף. לייבל הפך לתלמיד בישיבת 'תומכי תמימים' המקומית שסבלה אז ממצוקה גשמית נוראה ואיומה עקב תנאי המלחמה. גם התנאים הסניטריים היו ירודים מאוד ובקרב 60 תלמידי הישיבה פרצה תחלואה כבדה. 40 מהם חלו, והעשרים הנותרים טיפלו בחולים כמיטב יכולתם. רב"ש כהן השיג איכשהו שק של כוסמת וסוכר, ומזה ניזונו הוא ובניו כל אותו חורף.

בינתיים חלה הרבי הרש"ב והרב"ש היה בין אלה שטיפלו בו במסירות. מדי יום היה הולך לבית הרבי כדי לדרוש בשלומו ולראות מה ניתן לעשות עוד למענו, והרבה פעמים שהה כל הלילה במחיצת הרבי נ"ע.

ביום ראשון ב' בניסן תר"פ, בשעה 8 בבוקר, טיפל לייבל באחיו פאלע ששכב חולה במצב קשה. כשיצא לרגע לפרוזדור הבית, הודיע לו בעל־הבית על הסתלקות הרבי. לייבל השאיר לאחיו כוס מים ותרופות נחוצות ומיהר לנסוע בחשמלית לחצר הרבי. כשהגיע ראה הרבה אנשים במקום. הכוהנים עמדו בחוץ ולא ידעו אם הם רשאים להיכנס, עד שהרב רפאלוביץ מקרמנצ'וג פסק שהם רשאים להיכנס כי גופו של מנהיג ישראל, צדיק הדור, אינו מטמא. כשהודיעו שרק מי שהלך למקווה באותו יום יוכל לשאת את המיטה ולהשתתף בהלוויה, מיהר לייבל למקווה. כשחזר, ראה את אביו חותך עצים עבור ארון הקבורה. מהסטנדר של הרבי הכין רב"ש את החלק שעליו יונח ראשו הק' של הרבי, ואת שאר חלקי הארון הרכיב מספסלי העץ של בית־המדרש. בעת שהורידו את גופו

הק' אל הבור, הוסט לרגע הסדין ופני קודשו נראו, "בהירים ומאירים כפי שהיו נראים בעת אמירת דא"ח", כלשונו של לייבל.

בקיץ תר"פ העוני ברוסטוב היה עצום. עד כדי כך שלייבל ראה פעם את החסיד הדגול ר' אלטר שימחוביץ עומד בעצמו בשוק ליד שולחן עם סמובר ומוכר תה! אמו של לייבל הגיעה ממוסקווא לרוסטוב כדי לעזור לבעלה ולבניה, והיתה מוכרת לחם בשוק. לייבל סייע לה ובסוף היום נותר לה מעט לחם להביא לביתה. בימים הבאים המצב החמיר עוד יותר, ואנשים התפרנסו מסחר חליפין. האם מכרה את כל אשר יכלה תמורת מזון. לאחר שהמצב הכלכלי הוקל מעט, החל הרב"ש לייצר לימונדה ואשתו ובנו לייבל מכרו את התוצרת בשוק.

בשנת תרפ"א החליטה המשפחה לשוב למוסקווא, שם היה המצב הכלכלי טוב יותר. הרבי הריי"צ נתן לרב"ש ולבנו לייבל את הסכמתו, והושיט להם את ידו בברכת 'צאתכם לשלום'. רב"ש שלח ידו במסחר, אך לא הצליח. בלית ברירה עסק עם לייבל במכירת טקסטיל בשוק השחור. פעם נתפס לייבל ע"י השלטונות עם הסחורה החשודה ביום שישי והובל לתא המאסר שבתחנת הרכבת עד שעניינו יתברר. לאחר כמה שעות הוחלט לשחררו מחמת הספק. היה זה לאחר כניסת השבת והוא לא ידע מה יעשה בחפציו, שהרי אסור לטלטל בשבת. בסוף החליט להסביר זאת לפקיד, והפקיד עצמו סחב את חפציו של לייבל עד לביתו!

ציון כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ברוסטוב

בשלב הבא מצא רב"ש פרנסה טובה בתור מנהל של חברה לייצור בירה שהיתה בבעלותו של הרב קלמס, שלימים היה רבה הראשי של מוסקווה.

באותו זמן היה מצבה של ישיבת 'תומכי תמימים' בפולטווה קשה, ורב"ש פעל למענה כשבנו לייבל מסייע במשלוח הכספים בפועל לפולטווה בדרכים חשאיות. בחורף תרפ"ג, לאחר שמצב הפרנסה בבית השתפר, החליט לייבל ללכת ללמוד בעצמו בישיבה בפולטווה, שם פגש רבים מחבריו לספסל הלימודים בקרמנצ'וג וברוסטוב. בגדיהם הקרועים ופניהם הכחושות מרעב העידו על מצבם הגשמי הקשה, אך הם קיבלו את פניו בחום ובשמחה. התמים הענדל מפלעשניץ נתן לו את 'מקום' השנה הקבוע שלו - על אחד השולחנות בבית המדרש - עד שלייבל שכר חדר בבית החסיד ר' שמואל דברוסקין. בליל שישי היה עוסק בהעתקת מאמרי חסידות מכתבי"ד ומאזין לסיפורי חסידים מפי המבוגרים שבחבורה, ובלילות שבת קודש היה הולך בתום הסעודה בבית מארחו לעבר הישיבה ונהנה לגנן ניגונים בחברת התמימים.

לפני פסח הגיעה הצ'קה [המשטרה החשאית] לערוך חיפוש בישיבה, כי החוק אסר על תלמידים למטה מגיל 18 ללמוד תורה. בפועל ניצלו כל התלמידים בדרך נס, אך לאחר מכן הוחלט לשלוח את הצעירים לסניפים אחרים. לייבל וכמה מחבריו עברו לישיבה בחרקוב, יחד עם המשגיח ר' חאטשע פייגין הי"ד.

כמו בימים הטובים

לתשרי תרפ"ד שוב נסע לייבל לרבי, ובחול המועד סוכות שמחו הבחורים לשמוע שהישיבה עוברת מחרקוב לרוסטוב, כי הרבי הריי"צ אמר שהוא רוצה שהישיבה תהיה לידו, כשם שהיתה ליד אביו הרש"ב בחייו בעלמא הדין.

אותו חורף היה פורה במיוחד עבור לייבל, כמו עבור כל התמימים. מדי שבת קודש אמר הרבי הריי"צ מאמר דא"ח לפני קבלת שבת. אנ"ש היו מתפללים במניין עם הרבי מיד אחרי המאמר, אבל הבחורים היו חוזרים תחילה בישיבה על המאמר, בראשות ה'חוזרים' ר' יהודה עבער, ר' חאטשע פייגין ור' בערל קורעניצער, ורק לאחר מכן התפללו. אם המאמר היה ארוך או עמוק במיוחד, היו חוזרים עליו עוד פעם או פעמיים לאחר הסעודה, ולפעמים אף נשארו ערים כל הלילה לשם כך. בבוקר השבת, לפני התפילה, היו ה'חוזרים' נכנסים אל הרבי הריי"צ לחזור לפניו על המאמר, והוא היה מתקן ומוסיף פרטים.

בסדרי הלימודים לימד ר' חאטשע את הכיתה העליונה את מאמרי 'המשן תרס"ו' של הרבי הרש"ב נ"ע, ואילו את כיתת הצעירים, בה למד לייבל, לימד ר' חאטשע 'קונטרס עץ החיים'. ככה נמשך הסדר כל החורף, ממש כמו בימים הטובים בליובאוויטש, וגם התנאים הגשמיים בישיבה היו טובים מאוד.

בסביבות פורים שוב חל מפנה לרעה. הצ'קה ביקשה לאסור את הרבי, ששהה אז מחוץ לעיר, ולכן האריך הרבי את שהייתו מחוץ לרוסטוב.

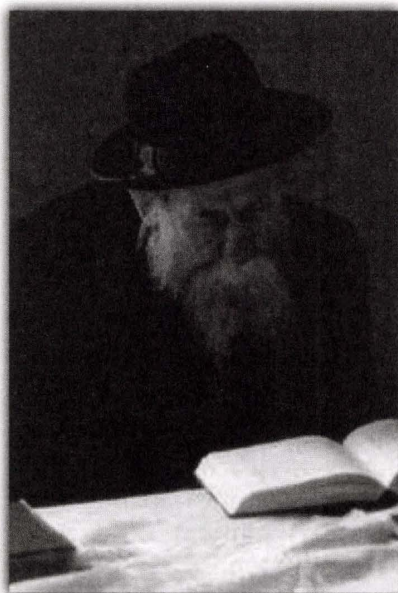
הרה"ח ר' מיכאל דווארקין ע"ה

הרה"ג הרה"ח ר' יעקב לנדא ע"ה

בינתיים עסקו תלמידי הישיבה בבירור החיטים למצות עבור הרבי, ולייבל היה בין אלה. הבירור נעשה בחדרו הק' של הרבי, ומאחר שלייבל ידע שיש שם מגילה של הבעש"ט, ניצל רגע פנוי ויחד עם חבריו ניגש אל המדף והביט בה. היה כתוב עליה: "מו"ר הבעש"ט קרא במגילה זאת פעם אחת בחייו". על החתום היה ישראל ברבי שלום זצ"ל - הוא הרה"צ מרוז'ין, ומאחור הופיעה חתימתו של רבי נתן שפירא, בעל 'מגלה עמוקות'. באותו מדף היה גם ספר התהילים שבו קרא אדמו"ר הזקן כשהודיעו לו על שחרורו ממאסרו ביי"ט כסלו, ועל כריכתו היה כתוב בכת"ק אדמו"ר הזקן: "כשקריתי בפסוק פדה בשלום, יצאתי בשלום מה' שלום. שניאור זלמן". לייבל זכה לקרוא בספר התהילים הזה.

לפסח שב לייבל לביתו במוסקווה, ואחרי פסח נודע שהצ'קה הגיעה לישיבה ברוסטוב ושלחה את כל הבחורים מהמקום. ואז חזרה הישיבה לחרקוב. הרבי עצמו נאלץ אף הוא לעזוב את רוסטוב ועבר ללנינגרד. לתשרי תרפ"ה נסע לייבל עם כמה מחבריו אל הרבי ללנינגרד, ושהה שם במשך כל החודש. עקב הסכנה נאסר על הבחורים להתפלל במניין של הרבי מיום כיפור עד שמחת תורה, ורק אנ"ש הנשואים הורשו להשתתף במניין. ביום ראשון של סוכות לא היה כוהן שיעלה לדוכן במניין של הרבי, והרבי ביקש שלא להמשיך את התפילה עד שיימצא כוהן. כשהגיעה הידיעה לביתו של ר' אליהו חיים אלטהויז, בו התארחו

המשפיע הרה"ח ר' ניסן נמינוב ע"ה

הבחורים, הם כבר עמדו באמצע סעודת היום. ובכל זאת, החליט לייבל, הכוהן, ללכת מיד לבית הרבי. הוא עשה את הדרך הארוכה בריצה מהירה, אך הגיע בדיוק כשהתפילה הסתיימה. התברר שבסוף נמצא איזה כוהן, אף כי הרבי לא היה מרוצה מכך שאותו כוהן עולה לדוכן.

כשנודע להגה"ח רב יעקב לנדא ז"ל על מסירותו של לייבל, פנה למישהו בבית הרבי וסידר לו שייכנס לסעודת החג במחיצת הרבי. לייבל התיישב בקצה הסוכה הקטנה, ליד החסיד ר' מיכאל דבורקין. הוא לא אכל כלום, רק ישב והתבונן בנעשה. כנראה הרבי הבחין בכך, והורה לר' מיכאל שיאמר ללייבל שיאכל. לייבל נטל את הכף בידו, טעם פעם אחת והפסיק. אבל הרבי שאל שוב למה הוא לא אוכל...

למחרת כבר הגיע לייבל עם עוד שני בחורים כוהנים למניין של הרבי, והוא זכה לעלות לתורה ככוהן. בחול המועד נכנס לייבל אל הרבי ליחידות, ובסעודת שמחת תורה פנה הרבי ללייבל ואמר לו: "יעזור השם שמה שביקשת ממני - יתקיים".

בחורף ההוא למד לייבל בישיבה בחרקוב את 'המשך תרס"ו' מפי המשפיע ר' ניסן נמינוב, ובנגלה למד ב'יורה דעה' הלכות מליחה, בשר וחלב ותערובות מפי ר' זלמן קורעניצער.

בשנת תרפ"ו למד לייבל בשקידה והתמדה, וכשאביו נכנס ליחידות ושאל את הרבי אם להתעניין בהצעות שידוכין עבורו מאחר שהוא מתקרב לגיל עשרים, השיב הרבי: "הנח לו, הוא עדיין באמצע העבודה". בהזדמנות אחרת אמר הרבי לר' חאטשע פייגין את המשפט הבא: "אני מקווה שהמסירות נפש של ברוך-שלום תחדור בו [בלייבל]!"

בתרפ"ז שאל לייבל את הרבי אם כדאי שילמד שחיטה, והרבי השיב בחיוב. הוא למד שחיטה ב'בית המדרש לרבנים' בנעוול, ולאחר שעשה 'שימוש' אצל שוחט חסידי בוויטבסק, קיבל בקיץ תרפ"ח 'קבלה' לשחיטה. בקיץ תרפ"ט לימד לייבל חסידות לכמה נערים. אחד מהם היה צעיר בשם דוד חנזין...

ברכה "בשם אבא"

הרה"ג הרה"ח ר' אהרן תומרקין ע"ה,
חותנו של הרמ"א ל כהן ע"ה

בשלהי תשרי תרצ"א בא בקשרי השידוכין עם זוגתו מרת חיה בת הרה"ג הרה"ח ר' אהרן תומרקין ע"ה שהיה הרב לעדת החסידים בחרקוב.

החתונה התקיימה בט"ו בכסלו תרצ"א, ובי"א בכסלו כתב לו מזכירו של הרבי, הרב חאטשע פייגין:

"אל כבוד ידידי הנכבד וו"ח י"א מו"ה ארי' ליב שי'. שלום וברכה. במענה על מכתבו, מזל טוב לו עבור התנאים. יתן השם יתברך שתהי' החתונה בשעה טובה ומוצלחת, ויבנו בית בישראל על יסודי התורה והמצוה, ויזמין לו השם יתברך פרנסתו ברוח ובמנוחה. ויעזור השם יתברך לאחיו לכל המצטרף לו, וישלח רפואה לגיסתו ולבניהם. יודיע אם קובע הוא עתים לתורה. בשם אבי שי' [הכוונה לרבי הרי"צ], יחזקאל פייגין. כיהודא ועוד לקרא אברכו בברכת מז"ט".

היה בסיביר וזכה בגורל

בעוד האח הצעיר, ר' לייב, מקים בית בישראל ומתחיל לסדר את חייו בחרקוב, האח הגדול ר' רפאל נחמן נאסר במוסקווה, בקיץ תר"צ והוגלה לסיביר לשלוש שנים רצופות תלאות.

לפנינו קטעי מכתבים שכתב הרה"ח ר' לייב לאחיו הרה"ח ר' רפאל-נחמן ע"ה בתקופת מאסרו וגלותו.

"כמו בכל שנה, כן בשנה זו נרשמת ברשימת אורח לצדיק על ב' ניסן [הכוונה להגדלה שהחסידים היו עורכים לנסיעה לרוסטוב, להשתטח על ציון הרבי נ"ע ביום ההילולא שלו], והנני לבשרך כי ת"ל זכית בגורל ונוסע בתורת שליח ממך ידידנו ה"ר שמואל שי' הלוי (אשר כמדומה שכתבתי לך אודות חזרתו צלחה) [הכוונה כנראה לר' שמואל לויטין שכבר השתחרר ממאסרו בסיביר]. השי"ת יעזור שבקרוב תיוושע גם אתה. חזק ואמץ במדת הבטחון בחי העולמים שבקרוב יעזור השי"ת לשמחנו בבשורה טובה ממך בצאתך לשלום לחירות.

"רבקה שלך תחי' עוד בשבוע העבר נתנה לי ג' וי"כ בעד השתתפות הגורל (כן

הוא כעת הסכום שנותנים), ולא רצתה לתת פחות מזה. המעות האלו, אמרה שנותנת מרווח מעשי ידי'. הנני כותב לך זה דרך אגב, שתדע איך שלבה ופנימית נפשה מסורה ונתונה להדברים והענינים שיקרים הם אצלך, כמא' אשה צנועה עושה רצון בעלה..."

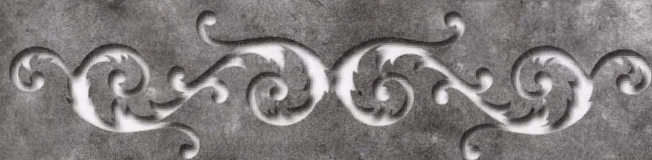
בגלל הדוד ר' פורים

במכתב אחר, שנכתב בשושן-פורים, הוא כותב לאחיו ר' רפאל-נחמן ע"ה: "עמך הסליחה על שאיחרתי מעט בכתיבתי, כי דודנו ר' פורים חייב קצת בזה. כי חשבתי אתמול לכתוב והנה לא בבית לנתי כ"א [כי אם] בביהכ"נ, כי לקחנו בל"א גינומען א רעכטע ביסל [כמות הגונה של] משקה עם הר"י השקדן נ"י [הכוונה לר' יצחק מתמיד], דיא ענינים וואס ער האט גירעט גידענק איך ניט, ציא ווייל בעצם זיינען זיי בבחי' אויס וועלט [=את העניינים שדיבר אינני זוכר, אם משום שבעצם הם בבחינת למעלה מן העולם] ואינם לפי הבנתי וכללי, או אפשר מצד כי לא יכולתי לשמוע. ורק זה אני זוכר כי טען עמי בענין ממלא מקום אבותיו..."

פ ר ק ר ב י ע י

זיכרונות

א ת קורות חייו בימי נעוריו עד נישואיו, ימים בהם זכה ללמוד בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, להיות במחיצת רבותינו הקדושים, הרבי הרש"ב והרבי הרי"צ נ"ע, ולהמשיך לעסוק בתורה ובחסידות למרות הרדיפות הקשות והאימות של השלטון הקומניסטי - היטיב לתאר ר' לייב בעצמו ברשימת זיכרונות שהעלה על הכתב לימים, לאחר עלותו לארץ הקודש והיא מובאת להלן ככתבה וכלשונה, על־מנת לשמר את האוטנטיות והמקוריות שלה.

ב"ה. יום ד' לסדר ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים, כ"ז סיון, ת"ר צדי"ק טי"ת, תל אביב אה"ק תוב"ב.

א

אבי החסיד רב"ש ז"ל הכהן נולד בעיר אסוויע מחוז דריסע פלך וויטעפסק לערך בשנת תר"ל. נשא שמו הק' של הרה"ק הרב"ש נ"ע בנו הראשון הא' של אדמו"ר הצ"צ נבג"מ (הרב"ש ז"ל נסתלק בשנת תרכ"ט). אביו היה ר' רפאל נחמן הכהן ונקרא בפי כולם רק בשם נחמן, בן לאביו ר' גבריאל ז"ל בן לאביו ר' כתריאל ז"ל בן מנן מהרה"ג המפורסם ר' רפאל הכהן המבורגר ז"ל מחבר ספרי תורת יקותיאל, ושב הכהן, ועוד ספרים, וספר זכר צדיק אשר שם מדבר מתולדתו ופטירתו, וספר אוה למושב (על רבני אשכנז, ספר קטן עם ביאוגרפיה קצרה עם תמונתו, ונמצא בספרי הרמב"ם בתל אביב). וספריו הנ"ל מובאים בשו"ע אדמוה"ז נבג"מ זי"ע יו"ד סי' כה סעיף א. וסי' לב סעיף ג. ובשו"ת סי' יב. יג.יד.כב. ובלקו"ת שלח מד,א. ובשו"ת הצ"צ יו"ד סי' כח, לח, נו, רפא. ובאה"ע סי' לז,עג. ובסה"מ תרכ"ט ע' קנו, ומשם בתורת מנחם כרך ג ע' תקמו. ויש עליו סיפור ארוך שהי' אצל הה"מ ממעזריטש נבג"מ, וגם שדעתו נטה לחסידים שלא רצה לחתום על החרם שעשו על החסידים כו' כידוע הסיפור מזה כשהביא לו כתב החירום על החסידים ואמרו לו הרי בראש הכתב חתום הגר"א שהוא כמו מלאך ד', וענה להם שלא יחתום, והסביר שבעקדה בשביל להציל את יצחק שלח מלאך אבל בשביל להקריבו, לזה בא הקב"ה בעצמו ואינו מספיק מלאך, וכאן אם כן צריכים את הקב"ה בעצמו ולא מספיק מלאך. נפטר בשנת תקס"ד, כ"ו בחודש חשון.

בספר זכר צדיק בסופו מביא רשימת כל חבוריו של הרה"ג ר' רפאל המבורגר ז"ל, ואלה הם: א. תורת יקותיאל, על שו"ע יו"ד עד סימן קי"ב. ב. ושב הכהן שו"ת בכל ד' חלקי שו"ע. ג. שאלת הכהנים תורה, על מס' זבחים מנחות כו'. ד. מרפא לשון, מוסר. ה. דעת קדושים, דרוש. ו. ציון במשפט ותורת חסד, דרושים. ז. זכר צדיק חובר ע"י חתנו הר"ר אליעזר ז"ל קצנאילנבוגן, עיין בספר אוה למושב פרטים מחייו ומספריו שחיבר.

ב

אבי ז"ל נתייתם מאביו זקני הרר"נ ז"ל בימי עלומיו, עוד לפני חתונתו. א"ז הרר"נ - כפי שסיפר לי אבי ז"ל וכפי שסיפרו לי יודעיו ומכיריו שהם גם עתה

באה"ק - ה' איש יושב אהלים על התורה והעבודה כל ימיו. בניו היו שניים אבי ז"ל ועוד אחד, ובת אחת ח' עשע ז"ל נפטרה בווארשא, והניחה שני בנים ובת, יצחק גר בתל אביב והב' גבריאלי, ובת שיינע עלקע (מאניע).

אמו של אבי ז"ל, שמה רבקה לאה ז"ל, היתה אשה צדקנית וחסידה. אבי' ה' מיכאל ליב ז"ל מחסידי הצ"צ נבג"מ. ואבי סיפר לי שכשנפטר זקני ר' מיכאל ליב וספרו זה להצ"צ, האט ער זיך אהייב גיטאן און גיזאגט אזיי! מיכאטשקע איז ניטא =התרומם ממושבו ואמר: ככה?! מיכאטשקע איננו].

אמה של זקנתי רבקה לאה, שמה שיינע עלקע ז"ל - וזכתה להיות ב' פעמים אצל הצ"צ. אמו של אבי ז"ל, לאחר שנפטר בעלה ר' רפאל נחמן ז"ל, התפרנסה ממחי' (שענק) ואבי ז"ל ה' עוזר לה בזה ואח"כ כשגדל אבי ה' על איזה משרות, כמו שיוספר לקמן.

ג

כשנתגדל אבי שלחה אותו אמו לעיר וויטעפסק לש"ב שמו ר' אלתר מיטאוו שהי' לו בית חרושת מיין שרף ולכתחלה קבלו למשרה נמוכה, ואח"כ בראותו גודל חריצותו מינהו במשרה גבוה שהי' סוכן שלו שהי' מוביל קרונות (וואגאנעס) עם ספירט לכל העיירות למוכרן, ואבי ה' לבוש כדרך בחור עשיר.

אחת העיירות שאבי הביא לשם סחורתו, היתה העיר ליובאוויטש, ונכנס תמיד - בבואו שם - להתפלל במנין של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע ונתקרב לאדמו"ר עד שנתקשר לו והתחיל לנסוע אליו בתמידות וכ"ז ה' עוד בבחרות לפני חתונתו (עיין בהתמים חלק ג' דף כ"ז שנזכר שם אבי ז"ל וזה ה' לפני חתונתו).

ד

בשנת תרנ"ו, בחודש ניסן, נשתדך עם אמי ז"ל מרת סלאוו בת ר' משה יוסף ז"ל, ירא שמים גדול ונגיד. ה' לו ריחיים של קיטור (פאראווער מיל). והיו לו עוד בנות, סטערנע צערניאקאב גרה בליעזנע, חנה טערמאן בליאזנע, מלכה מרקמן בסערדאבסק. בנים - יהושע מאלצין במיקולענע האראדישץ, ליב מאלצין ברודניע, יעקב (אינני יודע מקום מגורו).

זקני ר' משה יוסף ז"ל ה' איש ירא וחרד לדבר ה'. פעם נסע לעיר ריגא - שהיתה עיר חפשית ואשכנזית - ותפסוהו וגלחו לו פאה א' ובא הביתה עם פאה א'.

אם אמי נקראה פריידה ז"ל - נפטרה בימי עלומה ואמי ז"ל נתייתמה קטנה בהיותה בת ששה שבועות, ונתגדלה אצל אם חורגת - זוגתו הב' שלקח אבי' זקני ר' משה יוסף ז"ל.

ה

לאחר חתונתו של אבי ז"ל ה' נוסע לליובאוויטש לכ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע בתמידות, ובהיותו גר שנים הראשונות לאחר החתונה ברודניע, אירע שלא ה'

לו על הוצאות עגלה לליובאוויטש וחותרנו לא נתן לו על זה - הי' הולך ברגל, והי' מקושר מאוד לאדמו"ר נבג"מ.

ו

בשנת תרנ"ז בה' שבט נולד לאבי בן הבכור הוא אחי רפאל נחמן נ"י, בעיר רודניע. אחרי זה העתיק אהלו לעיר מולדתו אסווע, וגר שם בערך ג' שנים ועסקו הי' שם שהי' לו ביח"ר של סעלטערסקע - גזוז. אח"כ העתיק מגורו לעיר ווארשא ובהמשך הזמנים האלו היו להוריי הרבה הרפתקאות ל"ע ול"ע. בווארשא היו לו כמה עסקים בחלופי זמנים, בית מסחר של צבעים, בית מסחר של פחם (ברען קיילין) והי' סוחר סיטוני וכשהי' הולך להרכבת לקנות קרונות עם פחם, הי' בין הזמנים שהי' מחכה שם נכנס בקרון ריק ולומד באיזה ספר שהי' לוקח אותו תמיד.

בשנת תרס"ו או ס"ז הולכה אמי ז"ל את אחי הר"נ נ"י לליובאוויטש ללמוד, והוא הי' בין ט' - יו"ד שנים ונכנס עם המשרת ר' נחמן מאריאסין ז"ל על יחידות לאדמו"ר נבג"מ עם פתקא שנתנו לו למסור. ושאל אותו אדמו"ר ולא איכפת לך שאמך תסע ואתה תשאר, והתחיל אחי נ"י לבכות, ואמר כ"ק אדמו"ר להמשרת ר"נ, שיכתוב לאבי ז"ל אז ער איז נאך א [שהוא עדיין] תינוק צריך לאמו ובהמכתב הי' כתוב שבאם ח"ו לא יבוא משיח צדקנו בזמן הזה, שיביאו אותו בעוד ב' שנים. ובשנת תרס"ח הביאתו אמי ז"ל שנית לליובאוויטש ונתקבל להישיבה הק' תומכי תמימים ללמוד.

ז

בשנת תרס"ה ע"פ עצתו הק' של אדמו"ר נבג"מ נסע אבי ז"ל לעיר מאסקווע, ושם הי' לו כמה עסקים. במשך זמן היותו שם, הי' משגיח על האטליזים ותיקן שיחתמו השוחטים את הבשר - ובחותם יהי' ניכר היום וגם השעה של השחיטה בשביל לדעת שלא יעבור זמן ג' ימים בלי מליחה. אח"כ הי' סוחר עם שטרי הגרלה (וויגרישנע ביליעטין) ותמיד התעניין בצרכי ציבור, כמו המקוה שהתעניין לדעת אם היא כשרה עד שהכריח שיבדקו, ובדקו ומצאו שנתייבש המעיין והשתדל שיתקנו זה, ועוד ענינים כאלו, וכ"ז עלה לו בהתעסקות יתירה ובמס"ג, כי הי' שם גר וגם עני בערך לגבי עשירי העיר מוסקבא, ולא הי' מהנשמעים לקולם כמו עשירי העיר, עכ"ז לא הי' מביט על כל זה ועסק והשתדל בעניני ציבור במסירות נפש.

ח

בשנת תרס"ו בש"ק יו"ד אייר נולדתי בעיר ווארשא, והברי"מ שלי הי' בזמנו בש"ק. לאמי ז"ל לא הי' מה להניקני ונתנו אותי לאשה א' שאמרה שהיא מינקת וגרה רחוק מאוד ממקום מגורינו, והורי היו הולכים לבקרני לעיתים, ובכל פעם בואם היו מוצאים אותי ישן והמינקת אמרה שזה מפני שהנני שבע. פעם א' באה אשה אחת הביתה להורי ז"ל אשר מעולם לא הכירוה, וספרה כך: שהיא גרה

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע

בשכנות להאשה - המינקת שלי, ובא לה בלילה בחלום איש, כך וכך תארו ומראהו וכפי שציירה הי' זה זקני החסיד ר' רפאל נחמן ז"ל - ואמר לה, שאצל האשה שכנתה נמצא ילד והיא מענה אותו והוא קרוב למות. לכי ברחוב פלוני לאיש פלוני - היינו הוריי - ותספרי להם מזה שתיכף יקחו את הילד מהאשה הנ"ל.

והאשה הוסיפה ואמרה שהיא מכבר יודעת זאת רק היתה מפחדת מהם כי היו אנשים רעים והיו מפחדים מהם, והלכו תיכף הוריי ומצאו שהיא לא היתה מינקת כלל, והיתה מאכילני מין מאקאווקע - שזהו כמין אפיוס שישנים תמיד מזה ומזה הייתי גם נפוח, ולקחוני הביתה.

ט

מלמדי היה ר' אלתר, ואח"כ ר' שמואל חן מביעשענקוביטש למד עמי הרבה זמנים. אנחנו גרנו אז בעיירה על יד ווארשא שמה וואלאמין. אבי ז"ל הי' נוסע לרגלי מסחרו למאסקווע ואמי ז"ל היתה מחזקת חנות של מאנופאקטורא. לעיתים הייתי בא עם הוריי ז"ל לווארשא הסמוכה 16 קילומטר. הנני זוכר שפעם א' הי' צריך לבוא כ"ק אדמו"ר נבג"מ בעברו מחו"ל דרך ווארשא - והלכתי בלווית הוריי עם עוד הרבה מאנ"ש לתחנת הרכבת לקבל פני אדמו"ר.

י

בערך בשנת תרע"א-ע"ב העתקנו מגורנו לוואלאמין כנ"ל ושם היתה ישיבה עירונית, וע"פ השתדלותו ונתינת כסף של אבי ז"ל פעל שבהישיבה ילמדו דא"ח ויהי' ע"פ רוח החסידות, וכתב מזה לאדמו"ר לליובאוויטש שישלחו לו מנהל ומדריך הישיבה, ושלחו לו את התמים הרה"ח ר' מרדכי פערלאו מחארסאן. בבואו הנהיג שיטה חדשה, שהם היו רגילים ללמוד בזמן - חצי שנה - מאה דפים גמרא, אבל זה לא הי' בעיון, והנהיג שילמדו לעיוני ולא כ"כ הרבה, בלבד שידעו טוב בעיון. עוד הנהיג שילמדו כל יום פרק תניא.

והיה בהשמע החדשות להורי התלמידים, אשר כולם היו פוילישע חסידים, זה מקושר לזה וזה מקושר לזה, כמה ביניהם פלוגתא רבתי, וכל א' מהם שאל אודות זה לרבו אם מסכים על החדשות שיסד הליטוואק, וכל א' מהם קיבל כמעט תשובה דומה - שעל סדר החדש בלימוד הגמרא מסכימים משא"כ על לימוד דא"ח, ובניתיים נתבטלה הישיבה מסיבת המלחמה שנעשתה בשנת תרע"ד בסוף הקיץ.

יא

בזמן התחלת המלחמה העולמית התקרבו הגרמנים לווארשא והיו כבר טסים מעל וואלאמין אווירונים גרמניים וכבר היו רואים בעינים הפצועים שמביאים מהחזית שהיתה לא רחוקה, ונתיירא אבי ז"ל פן ינתק מאדמו"ר ומתומכי תמימים, אם יכבוש הגרמני, ולקחנו כל החפצים הכבדים הרהיטים וכו' וסגרנום בחדר א' והחפצים היותר נחוצים עם כל הספרים לקחנו עמנו, מספר המזוודות - הנקרא פעקלעך - היו כמה ועשרים, ונכנסו בקושי גדול לתוך הרכבת והנסיעה היתה

גרועה מאוד, כי אמרו שזהו רכבת האחרונה מווארשא - כי חשבו כי עוד מעט נכנס הגרמני - והי' אפס מקום. גם פעם רצה גוי שכור א' לזרוק את אבי ז"ל מהרכבת בזמן הילוכה ובחסדי השי"ת ניצל ממנו, ובדרך כמדומה הי' לנו פערעסיאדקע [תחנה בה עוברים לרכבת אחרת] עד שבאנו לשלום לעיר ליאזנא, אשר שם גרו שתי אחיות של אמי ז"ל. הא' שמה שטערנע היתה עשירה והי' לה בתים הרבה וגן גדול והשני' חנה לא עשירה והי' להם אכסני' ואצלם נתאכסנו.

אח"כ במשך הזמן יצאנו לגור באחת הבתים של הדודה סטערנע. באותו הזמן נמצא אצלנו בחור א' מליובאוויטש שהתחבא מהצבא ללכת למלחמה הת' הרה"ח סנדר יודסין נ"י כעת בתל אביב, והי' לומד עמי כל זמן המצאו אצלינו. בחורף שנת העת"ר יצא חוק המתיר לפליטים יהודים לגור במקומות שהיו מקודם אסורים לגור ליהודים, והיות שאבי ז"ל הי' מכיר את מאסקווע והי' מקום פרנסה, העתקנו את מגורינו למאסקווע.

יב

בשנת העת"ר בקיץ בהיותי בן תשע הביאני אמי ז"ל לליובאוויטש, ונתקבלתי ללמוד - להחדרים - שנמצאו בביהמ"ד הנקרא 'גאלדעס מנין' אצל המלמד ר' יצחק, ושכרה אמי עבורי אוכל ולינה אצל ר' משה הסופר, וכעבור זמן עברתי לאכסני' אחרת בסמטא הסמוכה לנהר על יד הגן של תפוחים.

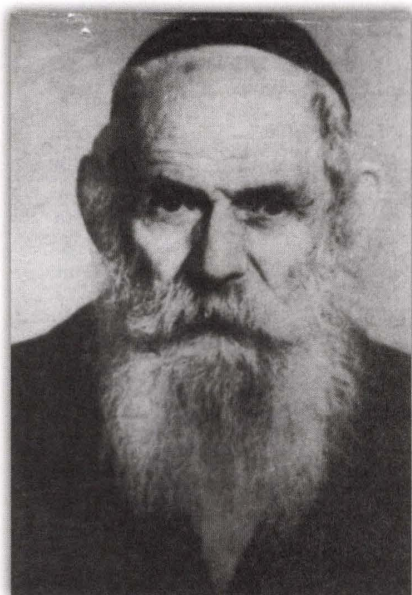
בשכונה ההיא היו כמה בתים ר' אבא דעם בתי' מאכערס אביו של הת' ר' חיים דוב לערמאן נ"י, והאכסני' שלי, ועוד בית א' ואח"כ הי' שטח קטן מגרש ריק, ואח"כ הי' הנהר, שם הבעה"ב של האכסני' הוא ר' אהרן יואל זילברארד ושמה של בעלת הבית שעל שמה נקראת בפי כל האכסני' - חוה העניע, היא היתה משגיחה עלי, והי' לי שם טוב.

בבואי לליובאוויטש ראיתי את "החצר" כך הי' נקרא בפי כל חצר הק' שבתוכו גרים אדמו"ר נבג"מ, ויבדל לחיים בנו אדמו"ר שליט"א, ואת האולם הגדול הנקרא "דער גרויסער זאל" ומאות בחורי חמד לומדים והקול בוקע רקיעים.

ועוד הי' בחצר בית חומה הנקרא "דער מויער", שם למדו יותר ממאה נערים צעירים בשעורים אצל הראשי ישיבה, "דער דוויסקער" הר"ר יהושע ארש, והשני הר"ר שמואל באריסעווער ניסנעוויטש (אח"כ גיסו של אחי נ"י) תחת השגחתו של הר"ר יחזקאל הימלשטיין.

ועוד הי' בחצר הזה - ביהמ"ד של אדמו"ר הנק' "דער קליינער זאל". את כ"ק אדמו"ר הכרתי מקודם כי הנני זוכר אשר עוד בשנת תרע"ד לקחני אבי ז"ל על ר"ה אתו לליובאוויטש (ואני אז בערך בן שבע וחצי) ובערב יוהכ"פ שהי' מנהג לקחת לעקאח מהרבנית והולכיני אחי נ"י להרבנית הזקנה הנק' "דיא אלטע רביצין" רבקה נ"ע להתברך מאתה ולקבל לעקאח, ונתנה לי לעקאח וברכה אותי זאלסט זיין א גוטער און א פרומער [שתהי' טוב ויראשמים].

שם, על האכסניא של חוה העניע שהיתה נחשבת מהאכסניות העשירות

המשפיע הרה"ח ר' שלמה חיים קסלמן ע"ה

והחשובות, היו עוד בחורים ונערים מתאכסנים, חלק מהם רק אוכל וחלק גם לינה, והנני רושם את אלו שהנני זוכר.

א. אלי' יאייכיל [סימפסון]
מבאברויסק. ב. אחיו גרשון יאייכיל. ג.
חיים פולנר מקאראלעוויץ, ד. לייבע
מליאזנע בן השו"ב. ה. אחיו אינני
זוכר שמו. ו. אלי' קאפיל קאפלאן
מבאברויסק, ז. הלל אלטשולער
מבאברויסק. ח. יוחנן גורדון מדאקשיץ.
ח. זלמן קלימביצער - פלדמן. ט. יעקב
ראמענער גו"א, ועוד כמה.

יג

בשנת תרע"ו בהתחלת החורף -
כמדומה תיכף אחר חג הסוכות - בהיותי
כנ"ל לומד בחדר בליובאוויטש, והנה
שמועה יצאה בין הנערים אשר אדמו"ר
וכל משפחתו עוזבים את ליובאוויטש
ונוסעים עתה, וצריך ללכת זעגענען זיך

[להפרד] וכל התלמידים ואני בתוכם רצנו והגענו להחצר, והנה עוד מעט הם
נוסעים, ואדמו"ר נבג"מ יושב על הפאיטאן - מרכבת נוסעים מרופדת - ומקלו
בידו הק' און זעגנט זיך מיט יעדערין [ונפרד מכל אחד] ומנענע בראשו הק'
ואומר זייט גיזונעטרהייט [היו בבריאות] ולוהו כל העיר ממש, ואנו הנערים
רצנו אחרי השיירא של העגלות עד לרחוב זארעציע אשר דרך שם נוסעים לעיר
רודניע לתחנת הרכבת.

כמדומה בחורף ההוא נחלתי ל"ע במחלת סקארלאנטין [שחפת] ל"ע והייתי
חולה מסוכן, וכל הבחורים אשר גרו באכסני' זאת ברחו בשביל זה, ואחי נ"י טיפל
בי וגם דודי ר' ליב ובתו גוטע מרודניע באו לבקרני, ואח"כ באה ממאסקווע אמי
ז"ל ובחסדי השי"ת הובראתי, ואמי לקחה אותי הביתה למאסקווע.

ואחרי חה"פ נסעתי בחזרה לליובאוויטש ולמדתי אצל המלמד דער מענער
ואח"כ נתקבלתי להר"מ ר' יהושע ארש שנק' דער דווינסקער ולמדתי בתוך
החומה שהיתה בתוך החצר.

ועל ראש השנה תרע"ז, ע"פ בקשתו של אבי ז"ל, לקחני התמים ר' שלמה חיים
[קסלמן] זיטאמיער עמו לאדמו"ר לסלאווינאסק. ובבואי לשם מצאתי שם את
אבי ז"ל ואת אחי נ"י שבאו לאדמו"ר. אחרי החגים נסעתי בחזרה ללמוד ובחורף

ג' שבט תרע"ז היתה חתונת אחי עם ב"ג רבקה תי' בליובאוויטש והחתונה היתה ברוב פאר ונמשכה שבוע שלימה.

יד

אינני זוכר באיזה שנה הי' זה. בא אבי ז"ל לליובאוויטש וסיפר שהמצב הוא קריטי מאוד, שהגרמני עומד בקרוב להכנס לליובאוויטש כי החזית היתה קרובה וכל יום היו חוטפים אנשים ברחובות העיר לחפור חפירות - אקאפעס - מסביב להעיר להתגונן.

ולקח אבי ז"ל את כל תלמידי החדרים והשיעורים עם מוריהם, ונסענו אל עיר אריאל, ושם הסתדרו בהיכ"נ. שם הכרתי את החסיד ר' יעקב שימילעוויטש ואת השו"ב התמים ר' יעקב פאנטילעאב. ואני לא נשארתי באריאל ואבי לקחני הביתה למאסקווע, ושם למדתי בביהכ"נ ברח' מאלע ארדינקע עם מלמד א' מהפליטים, ואח"כ נסעתי לעיר דייטראו שעל יד מאסקווע ושם למדתי עם מלמד א' גם מהפליטים.

בזמנים ההם היו המהפכות ברוסיה. מקודם בחורף תרע"ז שהורידו מכסא המלכות את הצר הצורר ניקאלאי השני, וכעבור בערך 9 חודשים נעשה מלחמה פנימית בין המהפכנים גופא והיתה מהפכה שני' שהשלטון תפסו האדומים - באלשביקעס - ואדמו"ר נבג"מ גר אז ברוסטוב על נהר דן.

ואחרי המהפכה השני' התחלקה הארץ, כי בדרום רוסיה היו הלבנים - דיא ווייסע - ובמרכז רוסיה היו האדומים ונלחמו זה בזה. ובקיץ תרע"ח הי' כעין הפסקה להמלחמה והי' היכולת אבל בקושי ובסכנה לעבור ממדינה למדינה היינו ממרכז רוסיה לדרום, היינו שהי' היכולת לנסוע לרוסטוב לאדמו"ר.

טו

בשנת תרע"ח, ביום כ"ב תמוז, יום היא"צ של זקני החסיד ר' רפאל נחמן ז"ל, לאחר שהיה כבר האפשרות לנסוע לאדמו"ר, יצאנו ממאסקווע אני ואבי ז"ל לנסוע מעבר לגבול למדינה אוקראינה ומשם לרוסטוב.

והיו אז כמה מקומות - גבולין - שדרך שמה היו עוברים הגבול בין הלבנים והגרמנים מצד א', ובין הבולשיביקים מצד הב'. ונסענו אני ואבי עם הרכבת עד הגבול, שהי' כמה תחנות אחרי העיר קורסק. מה הי' הגבול? זה הי' שטח הפקר בערך של ט"ו או כ' קילומטר, והשטח הזה הי' הכי מסוכן שלא הי' שם שום שלטון לא מאלה ולא מאלה ושמה לא הלכה הרכבת והיו עוברים או ברגל או בעגלות ושכרנו עגלה לעבור השטח הזה. והעגלה שלנו עברה כל השיירה עד שהיתה רחוק מאחורי' מכל העגלות, והנה פתאום התנפל שווד - חיל רוסי - והי' בלי נשק, וחטף מאבי הארנק - הבומאזניק - עם כל הכסף שהי' לו ואבי רדף אחריו ולא השיגו. בינתיים הגיע השיירה ועזרו כמה גויים צעירים מהנוסעים לאבי עד שתפסוהו להשווד, אבל מהארנק נעלם כבר הכסף ע"י התושבים גופא שהיו ג"כ

בית הכנסת בעיר חרוקוב כיום

גויים - אבל ע"פ נס שהי' שם טמון ועטוף כסף של אדמו"ר נבג"מ, והכסף הזה לא השגידו בו ונשאר זה.

הכסף הזה שהי' לאבי הוא כך:

פעם ברוסטוב בי"ט כסלו או בפורים במסיבה בשולחן עם אדמו"ר נבג"מ, אמר אדמו"ר שהוא צריך כסף על עניניו הק' (אחרי הסתלקות אדמו"ר נבג"מ קרא זה אדמו"ר שליט"א בשם קופת רבינו), ולקח סכום כסף ושם זה במעטפה, ואמר מי שיתן כל כך היינו הסכום שכוונתי יהי' זה בשבילו. והתחיל זה לאמר אני נותן ח"י פעמים אזיפיל [ככה], וזה 20 פעם אזיפיל, וכו' וכו'.

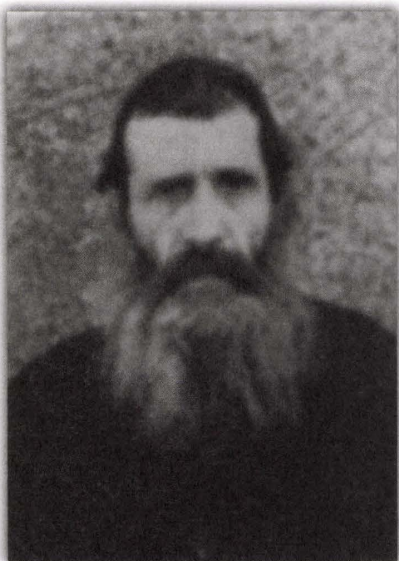
ואבי ז"ל אמר איך גיב צעהן מאל אזיפיל [עשר פעמים ככה], והשיב אדמו"ר נבג"מ און פאר אייך [בשבילכם], פירוש שהוא כוון להסכום שחשב אדמו"ר, ונתן לו אדמו"ר הכסף והי' שם 200 רובל קערענקעס (מין כסף כזה) ואמר אבי ז"ל, אין לי אתי כ"כ כסף לשלם, כי הי' צריך לתת לאדמו"ר ב' אלפים רובל, והשיב אדמו"ר: איר זייט בא מיר א בטוח, איר וועט מיר אפשיקן [אתם נאמנים אצלי, תשלחו לי] וזה הכסף נשאר שלם בהארנק בזמן שגזלו ממנו יתר הכסף שהי' שם.

ועברנו את השטח ובאנו לגבול אוקראינה והעיר הראשונה שבאנו היתה בעלגורוד (הסמוכה לחרקוב 75 קילומטר), והיינו שם על אכסני' אצל משפחת

מנוחין שבנם למד בליובאוויטש. משם הגענו לארקוב ואח"כ נסענו לעיר קרעמענטשוג.

טז

בקרעמענטשוג נמצאה אז הישיבה תומכי תמימים, הזאל היינו הבחורים, וגם תלמידי השיעורים. הבחורים למדו על רחוב קיעבסקע, והנערים מהשיעורים בבית קריצעבסקי בסוף יעקאטרינסלבסקי לא רחוק מתחנת הרכבת. ואבי ז"ל שכר לי אכסני' ושם גם התאכסן התמים מענדל נ"י פוטערפאס ונתקבלתי ללמוד בהשיעורים שנמצאו בבית קריצעבסקי וזה הי' בקיץ תרע"ח. על ר"ה תרע"ט - עטר"ת - נסעתי עם אבי לרוסטוב לאדמו"ר, ושם ראיתי את אחי נ"י שבא על ר"ה ממאסקווע. אחרי ימים נוראים נסענו שלשתינו אבי, ויבל"ח אחי נ"י ואני, לקרעמענטשוג, כי

הרה"ח ר' ישראל לויין
(ישראל נעולער) ע"ה

בינתיים נתחדשה המלחמה בין הלבנים והבולשביקים ולא יכלנו לנסוע בחזרה למאסקווע.

על חג הסוכות ההוא לא הי' אתרוג בקרעמענטשוג, ונתקבלה טעלעגראמא מרוסטוב שאצל אדמו"ר יש אתרוג קאלאברער, ונסעו בחזרה אבי ז"ל ואחי נ"י ואני נשארתי בקרעמענטשוג, ואחרי חה"ס באו אבי ז"ל ואחי נ"י בחזרה לקרעמענטשוג.

בחורף ההוא נחליתי ל"ע במחלת סיפנאי טיף, והניחוני בהבית חולים שמחוץ לעיר שקראו בארעקעס [צריפים] והייתי חולה כמה שבועות ובתוכם ימי חג הפסח, ובחסדי השי"ת עמדתי מחליי, ואחרי בואי מהבית חולים הביתה, התחלתי לכונן את עצמי להבר מצוה שלי שהיתה צריכה להיות בעוד זמן קצר ביו"ד אייר.

יז

אחי נ"י למד עמי המאמר מלקו"ת פ' אמור "וספרתם" וידעתי היטב, והנחתי הנחה של המאמר מראשי בכתב.

בש"ק פר' אמור יו"ד אייר עטר"ת היתה הבר מצוה שלי התפללנו אז ב"נתן'ס מנין" והייתי מפטיר, ואחרי התפלה הלכנו בלוויית כל המתפללים להאכסני' שלנו ברחוב מארינסקע בחצר ביהכנ"ס יוראבסקע אצל השמש ר' גרשון שיפרין

- זעבינער - ובתוך הבאים הי' המשפיע הרה"ח ר' גרונם ז"ל וחזרתי המאמר וספרתם, ור' גרונם דבר מענייני דא"ח והסביר לי ענין התפילין - לשעבוד הלב והמות.

ואח"כ באה כתה שני' של מתפללים באריכות - עובדים. ובתוכם הי' רש"ג (המיועד לחתן אדמו"ר שליט"א) וחזרתי לפנייהם המאמר פעם ב' וכעבור זמן באה כתה ג' של - עובדים - ובתוכם ר' ישראל נעוולער וחזרתי לפנייהם פעם ג' המאמר. תפילין עבורי הי' אצל אבי ז"ל תפילין מהודרים - ליובאוויטשער.

יח

בקיץ ההוא שנת עטר"ת, ישיבת תומכי תמימים היינו האולם - זאל - למדו בחצרו של ר' צבי גו"א ברחוב קיעווסקי, והשיעורים היינו הנערים למדו בביתו של קריטשעווסקי בסוף רחוב יעקאטרינאסלאווסקי. הבית יצא לשתי רחובות הא' הנ"ל והב' לרחוב אחר ההולך אל תחנת הרכבת - ואגזאל - אשר הי' קרוב לשם.

המשגיחים בהזאל היו על נגלה ר' יעקב ברוך קאראסיק ז"ל ועל חסידות ר' שילם קוריאטין ז"ל והמשפיע הי' ר' שמואל גרונם ז"ל אסתרמאן אשר נפטר בהקיץ ההוא שנת עטר"ת. המשגיח בהשיעורים הי' ר' יחזקאל ז"ל הימלשטיין והמגידי שיעורים היו הדווינסקער - ר' יהושע ארש ז"ל.

וגם המצב הכלכלי הי' אז לא טוב, כל פעם מתחלפים הממשלות שהי' אז מלחמה בין האדומים - כך קראו אותם די רייטע היינו הבולשיביקים - ובין הלבנים שבהם היו מכל המינים, דעניקניצעס, פטרולראווצעס, געטמאנצעס, מאחנאווצעס, גריגאריעווצעס וכל אלו מהלבנים היו עושים פרעות בהיהודים ר"ל.

כאמור, הי' המצב גם הגשמי לא טוב ומוכן שגם בישיבת תו"ת הורגש זה במאד, וע"פ בקשת אנ"ש דעיר חאראל (הסמוכה לקרעמענצוג כמה שעות נסיעה), נסעו ללמוד לעיר חאראל קבוצת תלמידי השיעורים, שני כיתות בערך יותר מארבעים תלמידים ואני בתוכם, ועמנו הראש ישיבה ר' יהושע ארש והמשגיח הבחור ר' שאול קרופקער. בנסיעתנו לחראל ליווה אותנו אבי ז"ל עד חאראל. בבואינו לשם והעיר קטנה היא וכמה בתי כנסיות יש שם, ושם נמצא הרה"ח ר' שמואל ז"ל גורארי' דיין העיר, איש צדיק, תמים, מדוכא ביסורים ל"ע, והי' מאריך כל יום בתפלה, ותמיד הי' מבקש מהנערים - התלמידים שבאו - שיתפללו אצלו במנין בש"ק, והי' רגיל לבוא לישיבתנו לעיתים קרובות מאוד להיטיב חלום, ואת התלמידים חייב למאד.

בבואינו לשם הי' אסיפה של הבעה"ב הנכבדים ע"ד החזקת התל', והוחלט שכל בעה"ב יקח תלמיד אחד לעצמו ויתן לו כל הצטרותו באש"ל, ואותי אכסנו אצל יהודי אחד ששמו ר' ליב גאדבין איש זקן יושב אוהל ובנו הי' מוכר חמאה בשוק (ואני חשבתי בתחלה שזה שכן עבור אבי ז"ל אכסני' בכסף, ובנסוע אבי

ז"ל בחזרה לקרעמענצוב נודע לי הדבר שזה בחינם, ולא הי' לי לרצון כלל, אך הי' לי כבר בלית ברירה).

ולמדנו שם כל הקיץ, והיו שני כיתות, ובהמשך הקיץ היו מלחמות גדולות סמוך לחאראל הרוסים - האדומים - יצאו, ובאו הדעניקינצעס והתחילו תיכף לעשות פרעות ביהודים ר"ל, והי' פוגרום גדול שנמשך כמה ימים והרגו ר"ל הרבה יהודים, והרבה יהודים התחבאו. כמה יהודים התחבאו בבית של גויים מכירים, והרוב יהודים עם נשיהם בנותיהם ובניהם התאספו בביהכנ"ס שהי' בתוך חצר עם גדר גבוה וסגור א"ע בפנים מאין יוצא ובא.

אני התחבאתי עם עוד יהודים במרתף הקרוב לחצר האכנסי' שלי ומהמרתף ראו מהנעשה בחוץ וראיתי בשעה שנכנסו החילים הראשונים של הדעניקינצעס רכובים על סוסים עם חרבות שלופות בידיהם ופניהם מלא רציחה.

אח"כ בחשבי שזה קרוב לרחוב ועוד מעט יכנסו לכאן, כי הטורים עם חיילים נוסעים, ונוסעים העירה על עגלות וברגל, ורציתי להצטרף לקבוצה יהודים שהתחבאו בבית גוי א' וכמדומה שהי' איזה נסיך - לא פשוט - ורצתי מהר ובבואי שמעתי הצעקות שמגרשים אותם בטענו שהנהו מפחד להחזיקם גמתי בלבי יותר טוב להצטרף לכל התלמידים בביהכנ"ס, אבל איך להגיע לשם כי בחוץ תשכל חרב וממש סכנת נפשות ממש, וברחתי דרך קפיצה על הגדרים הגבוהים מחצר לחצר עד בואי סמוך לביהכנ"ס אשר צריך לעבור הרחוב מעבר השני, פתאום ראיתי מרחוק ששני חיילים מהדעניקינצעס הולכים - לרצוח ולשדוד - ונכנסתי בבית יהודי אחד והבית הי' ריק מאנשים ופתוח, ובאו לשם שני החילים ובחסדי השי"ת לא עשו לי כלום ורק שדדו מהבית כל חפצי ערך מהבא ליד.

כשהלכו עברתי הרחוב וקפצתי דרך גדר ונכנסתי לחצר ביהכנ"ס ובבואי לשם שמחתי מאד וגם כולם שמחו מאד עלי כי לא ידעו היכן אני, ומצאתי שם חוץ מכל התלמידים והר"מ והמשגיח, אנשים נשים וטף עם רב, וכולם עיניהם למרום ואומרים תהילים ומתחננים על נפשם מהשי"ת שיצילם.

מהנעשה בעיר אין לשער, הנני זוכר רק פרטים אחדים שיהודי אחד בשם טוראבסקי הרגוהו ר"ל ואת גופו לא נתנו לקבור גם אחרי כמה ימים והי' מוטל על יד השוק בתעלה - קאנאווע - עד שבילילה לקחוהו היהודים בסתר והביאוהו לקבר ישראל, ועוד ועוד רבות כאלה, השי"ת ינקום דמם.

אחרי כמה ימים נשתכך קצת הפרעות מפני שבא לשם השטאב של הקומנדאנט יצא פקודה שיפסיקו לשדוד ולרצוח, אבל גם אח"כ היו הגויים המקומיים הולכים מזוינים בנשק לשדוד.

פעם אחת בא חיל א' רוצח להרה"ח ר"ש גו"א הדיין והר"ש התפלל אז, והתחיל לצעוק עליו והר"ש לא ענהו שום דבר והוציא החרב מנרתיקו והניפו בחוזק על הראש ופגע בתפילין של ראש וחתכו לשניים וע"פ נס לא פגע בראש. ואני ועוד

כמה תלמידים בידענו הפקודה שיצאה הלכנו והבאנו שני אפיצערין - קצינים - והם לקחוהו משם.

מאנ"ש שהנני זוכר מחאראל הם האב"ד הרה"ח ר' משה מאדיעווסקי, הרה"ח הישיש ר' שמואל גורארי' הדיין, באטוויניקוב חתן ר' מאיר שמחה חן, ירושלימסקי ועוד.

בהתקרב ימים הנוראים דשנת תר"פ, התחלתי בענקען [=להתגעגע] לאבי ז"ל ויבדל לחיים אחי נ"י שהיו בקרעמענצוג. מאמי ז"ל לא הי' לי שום ידיעות יותר משנה כי הדרך למאסקווע נפסקה, וגם מכתבים לא הלכו מצד המלחמות שהיו, אך לאבי ולאחי נ"י חשקה נפשי להתראות עמם וליסע לקרעמענצוג, אך הנסיעה בדרך היתה סכנה גדולה, הגם שמחאראל לקרעמענצוג זהו רק מרחק של כמה שעות נסיעה, אך הי' סכנת נפשות, שהיו מכים להיהודים ולפעמים זורקים אותם מהרכבת בזמן הילוכה.

בינתיים נתאספו כמה יהודים, מהם סוחרים, שרוצים לנסוע לקרעמענצוג, ויעצו לבקש בנו של פאמעשציק - פריץ - אשר ישלמו לו במיטב והוא יקח את היהודים תחת חסותו עד קרעמענצוג. בתוך הקבוצה יהודים שרצו לנסוע הי' גם התמים יעקב גורארי' נ"י בנו של הרה"ח הדיין ר' שמואל גו"א הנ"ל, אשר אותו עוד הכרתי בהיותי בלויבאוויטש והי' נק' בשם יעקב ראמענער והי' אתי באכסני' אחת אצל חוה העניע, וסיפרתי לו מגעגועי ליסע לקרעמענצוג, והבטיח לי לקחת אותי ג"כ בין הקבוצה שתסע.

בינתיים נודע להר"מ שלי הר' ר' יהושע ז"ל ארש שהנני רוצה לנסוע והפציר בי הרבה מאד שאשאר, אך תשוקתי גברה עלי, וכעבור כמה ימים הודיעני ר' יעקב הנ"ל כי ביום פלוני עלי להיות על הוואגזאל [תחנת הרכבת] בשעות של אחר הצהריים, והוואגזאל הי' 5 וויארסט מהעיר חאראל ופחדתי ג"כ ללכת לבד ובקשתי שני חברים מהישיבה והם ליוו אותי עד הוואגזאל.

בבואי לשם מצאתי כל קבוצת היהודים הנוסעים עומדים בפינה אחת מחכים להרכבת, ובבא הרכבת נסענו ובפחדים גדולים הגענו לקרעמענצוג.

בבואי לשם מצאתי ב"ה בחיים ושלום את אבי ז"ל ויבדל לחיים את אחי נ"י, ושמחו עלי מאוד, וספרו לי שחושבים בקרוב לנסוע לרוסטוב על ר"ה תר"פ לאדמו"ר נב"מ, וטוב עשיתי שבאתי.

יט

בימים ההם, הנסיעה היתה קשה מאוד וסכנת נפשות כרוכה בכל נסיעה. ושם בקרעמענצוג הי' בימים ההם הרבה מאנ"ש והתמימים, חוץ מהישיבה שהיתה שמה, והתחילו הרבה לטכס עצה איך לנסוע לרוסטוב לאדמו"ר על ר"ה. ומצאו א' שיש לו מוטורנע לודקע (סירת מנוע) ונסעו בהספינה הקטנה על נהר דנעפער עד יעקאטרינוסלאו, כדי למעט הנסיעה ברכבת שהי' סכנה ומשם להמשיך ברכבת.

ונסענו בה הרבה מאנ"ש וכמה מהם הנני זוכר, והם: הרה"ח הר"י הורוויץ ז"ל - מתמיד - ר' אליעזר קאפלאן, ר' מרדכי אליעזר לאפאטובסקי, האחים הערשל ומרדכי ברונשטיין מצערקאס ועוד הרבה.

ונסענו עד יקטרינסלאו, ובאמצע הדרך הי' לנו נסים גלויים. ירו עלינו כמה פעמים וגם סירה מלאה גוים שוודים רדפו אחרינו ורצו לתפוס אותנו, אך בחסדי ה' לא השיגו אותנו, ות"ל באנו לשלום ליעקאטרינסלאו. בבואינו לשם היינו במלון קרוב לנהר דניעפר והיינו שם בערך שבוע, ושם מצאנו הרבה מאנ"ש המתכוננים ג"כ לנסוע לאדמו"ר נבג"מ על ר"ה, אך מספרים שהדרך עד רוסטוב היא מסוכנת, כי באמצע הדרך בתחנה אילוואויסק מחפשים ברכבת יהודים ומורידים אותם לתחנה וגוזלים וחומסים ומכים וכו'.

כששמענו כל הנ"ל הי' לנו עגמת נפש ומבוכה גדולה מה לעשות. עד כה נסענו מקרעמענצוג במס"נ ממש ועתה הנה עוד ארי בדרך.

וגמרנו בלבנו לנסוע הלאה והשי"ת שעזרנו עד כה יעזור להבא, ויסעו אנו הבאים מקרעמענצוג - ועוד נטפלו לנו הרבה מאנ"ש דיעקאטרינסלאו. מובן שנסיעתנו הי' בפחדים גדולים ובבואינו לתחנת אלובאיסק והנה נכנסו שני קזקין (אז משלו שם הדעניקינצס) והחלו לעשות חיפוש בין הנוסעים ולבדוק את הפאספורטין וב"ה לא עשו לנו כלום, והרכבת הלכה הלאה ובאנו לרוסטוב לשלום.

כ

בבואינו לרוסטוב דן (כן נקראת, שעומדת על נהר ששמו דון) נסענו לרחוב דימיטרעווסקי 44 להאכסני' של החסיד ר' אברהם ליאדיער - פראדקין - ז"ל ובנו זאב ועליע ז"ל.

ועל ר"ה ההוא תר"ף, מבלי להביט על הסכנות הכרוכות בנסיעה, הי' קהל גדול, ואני נחליתי אז במחלה הנק' איספאנקע ושכבתי בהאכסני' הנ"ל. אח"כ שכרנו חדר אצל א' מיהודי רוסטוב - ברחוב סטארע פאצטאווע 122, מול השוק. גם הי' לנו דירה ברחוב ניזנע בולווארנע 6 אצל ר' מענדיל הקצב - חתנו של הת' לייבע בוידער - בשכנות עם הרה"ח ר' זלמן האוולין ז"ל (אינני זוכר באיזה זמן גרנו פה, וכמדומני שלפני דירת סטארע פאצטאווע). ובזה הזמן היתה מלחמה גדולה, והחזית היתה אצל ביתנו ממש, כי ביתנו הי' עומד בגובה ההר שאח"כ מתחיל הירידה לנהר דן ובזה הזמן יצא הדעניקינעס ובא האדומים (בערך, קרוב לודאי, פ' שמות תר"פ) והלבנים - הדעניקי' - נצטרפו אליהם גם הגרמנים ונסוגו אחורי רוסטוב שהי' שטח של ביצות ונעמדו בתחנה באטאייסק ונלחמו עם האדומים שהיו ברוסטוב כשני חדשים - ופעם א' או ב' פעמים כבשו הלבנים בחזרה את רוסטוב והיו רק יום או חצי יום ונסוגו לבאטאייסק ואצל ביתנו ברחוב היו עומדים תותחים (פושקעס) והסנאריאדין - כדורים ארוכים דומה לטערמאסז -

היו מונחים על הארץ, ומהקולות של היריות היו מתפוצצים הזכוכית מהחלונות, והדביקו פסי ניר על הזכוכית.

כא

בזה החורף תר"ף היתה האכסני' של תלמידי הישיבה בקומה השני' ברח' דימיטרובסקי 44 (ולמטה הי' גר ר"א ליאדיער) והיו לומדים בביהכ"נ הנק' האשמעניסק מנין (גם למדו בביהכ"נ שבבית העלמין אבל אינני זוכר אם זה הי' בשנה ההיא או בשנת אפר"ת, וגם אני למדתי שם כי לכהנים הי' מותר להכנס, כי זה הי' בשטח שלפני הקברים, מול המגרש שאח"כ הי' אהל כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע, וגם כמה בחורי ישיבה ישנו שם).

והיו אז בערך ששים תלמידים בישיבה, ומחמת הרעב ואי הניקיון (כי חתיכת סבון הי' יקר המציאות), התחילו להתפשט בקרב האוכלוסין כל מיני מחלות ומחלת הטיפ בפרט, ל"ע, ונחלו אז בתקופה אחת כארבעים בחורים ולא הי' מי שיטפל בהם, כי גם הנשואים שהיו נקראים בריאים היו יגיעים מריבוי הטיפול עם חבריהם, והמצב בארץ הי' איום ונורא, רעב ומחלות, וסוגרת ומסוגרת מן העולם, משום השלטונות שהתחלפו כל מעט זמן, והדרכים סגורים וכו' וכו'.

ואחדים מהאברכים התמימים וביניהם גם אחי נ"י טפלו עם הבחורים החולים הרבים, ואח"כ נחלו גם אלו שהיו קודם בריאים והמצב הי' שומו שמים.

והנני אגב לרשום קצת תיאורים מהעיר רוסטוב, הבתי כנסיות, וכו'. ברוסטוב היו רחובות מיוחדים - כמין רובעי יהודי - שבהם היו רוב הבתי כנסיות, וכולם בסוף העיר על יד הנהר דן.

ברחוב קאזאנסקי פערעאולאק הי' ביהכ"נ הנק' שניידערשע או רעמעסלענע, ברחוב ... הי' ביהכ"נ הנק' סאלדאטסקע, ברחוב וואראנצאווסקי הי' הביהכ"נ הגדול הנק' האראלנאיא (ששם הי' חזן עם מקהלה הנק' ברוסית חאר), ועל יד ביהכ"נ זה ממש הי' בית של שתי קומות. למעלה הי' ביהכ"נ של חסידים ולמטה של נוסח אשכנז.

ברחוב רוזדעסטווענסקע כמדומה מס' 72 או 75 הי' מרחץ, עם שתי מקואות פים וגדולים. בקצה השני של העיר הי' חאשמעניסק מנין, הי' שם רב אז הרב בערמאן, ושוחטים היו שניים א' של המתנגדים ששמו לעמקין והב' שמו באראנציק ומשחיתו אכלנו גם אנו עד שנהיו שובים מאנ"ש ר' משה ואלף לאבאק.

בקאזאנסקי פערעאולאק הי' גם חנות של ספרי קודש ציציות מזוזות וכו'.

כב

בחורף ההוא, תר"ף, ומצבינו הגשמי הי' במדר' נמוכה למאד, ומה לאכול לא הי', זכורני שפעם השיג אבי ז"ל שק מאנע גרויפין וקצת קמח וזה אכלנו כל החורף מאנע קאשע [=דייסת סולת] וטיי. והנה פשתה גם בביתנו המחלות, ונחליתי

אני ואחי נ"י במחלה הנק' ואזורטני טיף (הנק' כך מפני שאחרי שמבריאם היא חוזרת עוד פעם או פעמיים), והחולה במחלה זו מתכנס בפיו ליחה הרבה עד שחונקת ממש וא"א לנשום, וצריך לעתים תדירים לנקות את הלשון עם כף ולשטוף הפה עם רפואה מיוחדת, והמחלה בכלל היא מסוכנת כי לא עלינו עשה שמות באוכלוסי הארץ, ומותר לחלל על החולה את הש"ק, וגם אבי ז"ל הי' חולה, ואח"כ הוברא, וכעבור זמן קמתי ממטתי ב"ה.

אחי עוד הי' שוכב במחלתו, ואני הייתי המטפל בו, כי בזה הזמן נחלה אדמו"ר נבג"מ (כמו שאספר לקמן) והי' אבי הולך תמיד לבית אדמו"ר והי' נמצא שם כל הזמן ולפעמים איננו בא ללון אפי' הביתה, ואז היינו גרים ברחוב סטארע פאצטאווע 122.

כג

בחורף ההוא - תר"פ - אחר פורים נחלה כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע. י"א שמחלתו הייתה סיפנאי טיף (פלעק טיפוס) כך אמרו הרופאים אבל זה לא ברור, וגם יבדלו לחיים הרבנית שטערנא שרה תחי' והרבנית דינה תחי' וכמעט כל בית אדמו"ר היו חולים - לא עתה - ואבי ז"ל הי' הולך כל יום לחצר אדמו"ר (על רחוב בראטסקי 44) לשמוע משלמו.

בימים האחרונים, כשהתגברה מחלתו של אדמו"ר נבג"מ, הי' אבינו תמיד שם לא זז משם. באותו הזמן הי' אחי רפאל נחמן נ"י עוד חולה במחלת טיף

האחים החסידים התמימים ר' רפאל נחמן ור' מיכאל יהודה אריה לייב, בני הרב"ש, ע"ה

(כנ"ל בפרק כב) ואני הייתי מטפל עמו ולא הי' ביכולתי לעזבו וללכת לבקר את אדמו"ר, רק לעתים.

והנה הי' זה ביום א' בבוקר - בי"ת ניסן תר"פ - בשעה 8 בערך ואני בדירתנו מטפל עם אחי החולה, ובצאתי אל הפרוזדור והנה אומרת לי בעלת הדירה - פוטערמאן - אתם יודעים שהרבי שלכם נפטר, ושאלתי' על כנות הדבר ואמרה שכן שמעה.

ואני טרם הספיקה לגמור דברי' התבהלתי ורצתי תיכף החדרה לאחי נ"י ואמרתי לו הנה כך ספרה בעה"ב, ואמרתי לו: נו, יהי' איך שיהי' הנני רץ לשם, ואתה איך שהוא וועסטו אויסקומען אליין [תסתדר בעצמך] (כי לבד שהי' חולה ושובב במטה הנה כל כמה שעות היו צריכים להוריד מלשוננו עם כף, כי הי' נדבק בהלשון פיענע - ליחה - שהי' מתקבץ תדיר וזה הי' מחניק עד שא"א לנשום, והשארתי על ידו כף וכוס מים ועוד מהמצטרך לו).

ורצתי מהר ועליתי על טראמוווי - חשמלית - שהולך ברח' סטארע פאצטאווע דרך טאגאנראגסקי פראספעקט, ושם ירדתי ורצתי עם רחוב באלשאיע סאדאווע עד רחוב בראטסקי לחצר אדמו"ר.

בבואי על בראטסקי, והנה הרחוב מלא אנשים ושאלתי תיכף האם נכון מה ששמעתי, והנה מספרים שבשעה 6 בבוקר נצחו אראלים את המצוקים ונשמתו הקדושה עלתה בקדושה וטהרה השמימה.

וסביב הבית עומדים קבוצות קבוצות אנשים ומשוחחים. מספרים שטרם עלות נשמתו הק', אמר: איך גיי אין הימל און דיא כתבים לאז איך אייך [הנני עולה השמימה ואת הכתבים הנני משאיר לכם] (או - און אייך לאז איך די כתבים) והיום שלפני הסתלקותו שלא הי' יכול לדבר כבר, אך אח"כ קרא לבני ביתו לכל או"א ביחוד וברכם ובאותו זמן לא הי' בחדרו איש זולת מבני ביתו ושמעו שמדבר עמם בקול רם (כמו מקודם שהי' לו קול רם, שכשהי' אומר דא"ח הי' קולו חוצב להבות אש הלבבות).

ועוד שמעתי שמצאו צוואות ממנו, מהם לבנו אדמו"ר שליט"א, מהם לכל אנ"ש והתמימים, והם נכתבו זמן קצר לפני הסתלקותו ובכל א' מהם כשמזכיר את בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכירו בלשון בני הרב שיחי'.

ועוד מספרים שכמה שבועות לפני שנחלה שאל מזוג' הרבנית ש"ש שתחי' איה מונחים האנטעכער (שיש לבית אדמו"ר בירושה מאדמו"ר הזקן נב"מ ובהם מנגבים אחרי הטהרה) והיתה הרבנית מתפלאה על שאלתו, אך ליבא לפומי לא גלי' ולא ספרה מזה עד עכשיו ועתה בזמן הסתלקותו היתה חולה ושובבת במטה כנ"ל בהתחלת הפרק.

ומדי שמעי הכל נתקרבתי אל החצר והנה אבי ז"ל ועוד כהנים ר' יהושע יעקב פארבער - כעת בירושלים ת"ו - ועוד הרבה כהנים עומדים במבוכה אם מותר להכנס בחצר, והנה עובר על ידינו הרה"ח יצחק יואל ז"ל ראפאלוביץ (אב"ד

דקרעמנצוג) ושאלוהו, וענה שמותר כי נשיא ישראל אינו מטמא. ותיכף נכנסו לחצר ואני רצתי תיכף למעלה לקומה ב' (כי הבית הי' בן 2 קומות, למטה דירתו של אדמו"ר שליט"א ולמעלה דירת אדמו"ר נבג"מ) לראות מהנעשה, ואדמו"ר נבג"מ בהתחלת חליו הי' שוכב בחדר השינה שלו ואח"כ כשגברה מחלתו, בקש "טראגט מיר אריבער אין זאל וועל איך זיין מיט אייך" [שאוני והעבירוני אל הזאל ואהיה עמכם]. הזאל - זהו החדר שבו היו מתפללים - הי' ארוך ובו 2 דלתות א' מהסטאלאווע והב' מהפרוזדור שמשם נכנסים ליתר החדרים.

ורציתי ליכנס להזאל והנה זה הי' באמצע הטהרה ובשום אופן לא יכולתי ליכנס מריבוי הדוחק, וירדתי בחזרה לחצר ומהקומה הב' היו שני ירידות, אחת להחצר וזה הי' נק' צארני חאד והב' להשער וזה גלאווי חאד - כניסה ראשית - ששם לא היו הולכים החסידים רק משפחת אדמו"ר.

ובעמדי בחצר, והנה פתאום נפתחה הדלת שבתוך השער (שבד"כ היתה סגורה תמיד) ויצא משם החסיד ר' שמואל גו"א נ"ע בקול צעקה ובכי' וידי אחוזות בשערות ראשו איי רבי, ומקול צעקתו ובכיתו הנוראה נפל עלי אימה ופחד.

והנה שמעתי מאחד שיצא ואמר שיעשו המיטה, אך תנאי כפול מי שלא טבל במקוה לא יעסוק בזה ואף לא יגע בה ואף לא ילוה היינו לא ילך להלהוי'. ותיכף רצתי להמקוה (אינני זוכר אם למקוה העירונית על רחוב רוזדעסווענסקי, או בהמקוה אשר היתה בחצר אדמו"ר גופא למטה במרתף).

וכשבאתי מהמקוה, והנה המטה כבר נעשתה, עשוי' משני מוטות בעראזעווע עם הבראזטווע ארוכים ובאמצע סרוגים - גיפלאכטין - מיט שטריק [בחוטים] והניחוה בחצר בארץ.

בחצר הי' הביהכ"נ שבו התפללו בש"ק ובחגים - מקודם הי' זה מחסן גדול עשוי מעץ ותקנוהו לביהכ"נ - ונכנסתי לשם וראיתי והנה אבי ז"ל עומד און זעגט ברעטלעך [מנסר עצים] בשביל ארון, היינו שלקח הסטענדער של אדמו"ר נבג"מ שהי' לא שטענדער רגיל אלא שהי' צוגיקלאפט [מחובר] לכותל בפינה מזרחית דרומית שעליו התפלל אדמו"ר ועליו הי' נשען ומחזיק הסידור שלו. זה עשה בשביל צוא קאפינס - תחת הראש - ומהספסלים של הביהכ"נ עשו יתר הארון בשביל גופו הק'.

ואני רציתי ג"כ לעשות מה ואין לי מה כי כל עבודה היו עושים החסידים והתמימים הגדולים ואני נער צעיר לא יכולתי לחטוף איזה עבודה לעסוק בה.

והנה שמעתי שרק עתה בא בנו היינו אדמו"ר שליט"א מהבית עלמין שקנה מקום מיוחד בשביל אביו אדמו"ר נבג"מ, והמקום הוא כזה, כשנכנסים בהשער בנוי מלכנים ואכנים באמצע גדר גבוה - הנה בצד ימין קבורים קראים וכעבור 10 מטר הביהכ"נ של הבית עלמין כל זה הוא בצד ימין באמצע עובר דרך רחבה ובצד שמאל ע"י הגדר מקום ריק ואחרי זה בית קטן ששם גר השמש מהבית עלמין

ומשפחתו ובמקום הריק הזה בחר אדמו"ר שליט"א למנוחת עולמים - עד כי יבוא שילה - לאביו אדמו"ר נבג"מ.

ושמעתי שהלכו לחפור הקבר, ואני בראותי שבפנים, היכן שמונח אדמו"ר, אי אפשר להכנס ומה לעשות אין כי על כל דבר מקדימים אותי זקני החסידים והתמימים שחוטפים במהירות לעשות, ואני נער בן י"ג וחצי קרוב ליד ולא יכולתי לחטוף ג"כ איזה התעסקות במצוה, ובשמעי ע"ד חפירת הקבר וחשבתי שאלך לחפור הקבר ובלי ישוב הדעת הרבה ומבלי לשאול ממי, בין איך אוועק גילאפין אל הבית עלמין שהי' לא כ"כ קרוב ושאלתי שם היכן המקום שחופרים הקבר והראו לי.

והנה גם שם קדמני שקצתו כבר נחפר, ותיכף ירדתי בקבר וחפרתי כמה שהי' בכחי עד שאמרו האנשים שמספיק ולא צריך יותר, ורצתי בחזרה לחצר אדמו"ר והנה כבר מכינים שתהי' ההלויה.

ופתאום הנני שומע שאחד מאנ"ש מכריז בקול, שתהי' תיכף ההלויה ומי שאינו מהתמימים לא יתקרב אל המטה רק התמימים (ועל טבילה במקוה הכריזו בבוקר) וסביב הבית וכל הרחוב נתמלאו מאנשים קהל גדול מאוד מאוד, וגם הרבה הרבה מהחפשים וסתם אנשים מכל העיר, כי כולם ידעו ערך גדולתו ויקרתו ומהם הרבה שהיו באים לשאול עצות, ולשמו רעדו מרוב קדושתו.

ובשעה 12 בדיוק היתה ההלויה, והוציאו גופו הק' על המטה שעשו כנ"ל דרך הדלת הראשית בשער, וכל הקהל צועקים ובוכים בבכי נוראה אשר כל לב ימס, ונשאוהו כל הדרך בכתף בחילופים וחילופי חילופיהן והנושאים המתקרבים אל המטה היו מהתמימים ומהחסידים (כמה פעמים שמעתי מאבי ז"ל שסיפר ששמע בעצמו מפה קדוש אדמו"ר נבג"מ - אז ווער עס מאכט דיא קינדער פאר תמימים איז ער אליין א תמים [העושה את בניו לתמימים, הוא עצמו תמים] וכן נשאוהו עד הבית עלמין וקהל גדול מאד מאד מלוים אחריו.

בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א לא הלך אחרי המיטה וזמן מה קודם נסע על איזוואשציק [עגלה] להב"ע, וכשבאנו להב"ע לא עשו שום הקפות (אולי כי הי' זה בחודש ניסן) וישר העמידו המטה על יד הקבר, ור' מן ברמן ממקורבי אדמו"ר והוא הי' מחברא קדישא ירד קודם בקבר והחזיק מלמטה וכה לאט הורידוהו בקבר, כי באופן אחר קשה הי' להורידו שלא ישמטוהו מהידים. והפעם זכיתי לעמוד על יד הקבר ממש ולראות הכל.

ובנו אדמו"ר שליט"א עמד ע"י הקבר ושנים מאנ"ש תמכוהו תחת ידיו, והרגשתי שכל פעם הוא מגבי' עיניו ומסתכל השמימה, וזה המראה שראיתי לא ימוש לעולם מזכרוני.

כשהורידוהו בקבר וטרם עוד כיסוהו עם קרשים מלמעלה, הי' פניו הקדוש מגולה למטה קצת מתחת עיניו והי' פניו הק' מאירים כמו באיש חי, אדומים - ראזעווע [ורוד] - כמו בעת שהי' אומר דא"ח שהי' פניו בוערים כמו לפידים, כן

גם עתה פניו הק' הי' לא כמו אצל מת, רק ממש חיים וחוט של חן מתוח על פניו, און עס גלייבט זיך ניט אליין וואס [וקשה להאמין לעצמנו אשר] נסתלק מאתנו, וזה המראה של פניו הקדוש שזכיתי לראות אז, הנהו עומד למראה עיני גם עתה. זכותו יגן עלינו.

ואח"כ סתמו הגולל וכל א' לקח לאפעטע וכסה הקבר בעפר, וגם אני עשיתי כך, ובנו אדמו"ר שליט"א אמר קדיש, ואח"כ הלכנו כולנו (אינני זוכר אם אדמו"ר שליט"א הלך אתנו ברגל או נסע, כי הי' חלוש מאוד שלא יכול לעמוד על רגליו כנ"ל ומכש"כ ללכת).

והלכנו לחצר אדמו"ר והנני זוכר שממש חושך שרר בעיני כל א' וא' מיא איז עפעס גיווען אזוי צוא בראכין [היו שבורים כל כך] על השבר הגדול והנורא אז עס איז ממש פינצטער אין דיא אייגן גיווען [שממש היו חושך בעינים].

ואני הייתי שם רק מעט זמן כי נזכרתי על אחי שיחי' כי עזבתי לבד מונח במיטה חולה מסוכן והלכתי הביתה, ובאתי הביתה וסיפרתי מכל מה שראו עיני ומה ששמעו אזני לאחי שיחי', אשר שאל ממני על כל פרט, ואחי הנה בחסדי השי"ת האט אריבער גיטראגן [התגבר] אם כי הי' חולה מסוכן שחיללנו עליו את הש"ק, והשי"ת נתן לו כוח והתעסק בעצמו עם עצמו בכל רפואותיו וטיפוליו.

כד

בקיץ ההוא נחלה אבי ז"ל, ואדמו"ר שליט"א עוד לא קבל בגלוי שום פ"נ ולא רצה להתנהג ברבנות, וכתב אחי שי' פ"נ ונכנס לאדמו"ר שליט"א ואמר לו דער טאטע איז ניט גיזונט נאט אייך א פדיון פאר דעם טאטין [אבא אינו בריא, הא לכם 'פדיון' עבור אבא], ולא רצה לקבל ויצא אחי שי' מחדרו.

ביצאו מהדלת והנה עומד שם ר' שמואל גוראריה ז"ל, ויספר לו אחי שי' מזה, ואמר לו ר"ש קום מיט מיר [בוא אתי] ונכנסו שניהם ביחד לכ"ק אדמו"ר, ואמר ר"ש לאדמו"ר: רב"ש הוא חולה תקבלו עבורו פ"נ, והשיב אדמו"ר: לכו על האהל לאאמו"ר ז"ל. והשיב אחי שיחי': הנה זה לא מכבר קמתי ממחלתי ואינני יכול ללכת למקוה וללכת על האהל, והשיב אדמו"ר לאחי שיחי': יש לך אח צעיר, ילך הוא. ואמר ר"ש לאדמו"ר: הוא עוד נער - א אינגל - ואין זה מן הנכון. והשיב אדמו"ר: מדוע? הרי הוא בנו - ער איז דאך א זוהן - ואמר ר"ש לאדמו"ר: אויב א זוהן איז אזאך, זייט איר דאך אויך א זוהן, איז נעמט צוא בא עם דעם פדיון [אם בן הוא דבר, הרי גם אתם בן, וקחו ממנו את הפדיון] וקבל אדמו"ר שליט"א הפ"נ. וזה הי' הפדיון הראשון שהתחיל לקבל (בגלוי) ואחרי זה התחיל לקבל בגלוי פ"נ מכל אחד.

כה

בהזאל הגדול הי' דולק נר תמיד בכלי זכויות גדולה עם שמן - והפתיל צף על השמן ע"י פראבקעס, והייתי משתדל ללכת להתפלל עם המנין של אדמו"ר שליט"א (כי היו זמנים אשר היו מעט משתתפים במנין זה, כי הי' מאריך כמה

שעות בתפלה גם כימות חול) ותפילתו בשבירת הלב מאד מאד, באריכות גדולה, ובבכיות נוראות, וגם כשהי' עולה לתורה, לפעמים באמצע הברכה הי' מתחיל לבכות.

כו

עם אמנו ז"ל לא הי' לנו חילופי מכתבים הרבה זמן, מפני שכל הזמן הי' אי שקט, ומלחמות ומהומות, לא הי' אפשרות לנסוע וגם דואר לא מתקבל כלל, אך אח"כ כשהאדומים קצת נתיישבו ברוסטוב, והדואר התחיל לפעול, קבלנו מכתבים מאמי ז"ל אשר היתה ביחד עם גיסתי זוג' של אחי נ"י כל הזמן במאסקווע מבלי שידעו מהנעשה אתנו. ואחרי חליפות מכתבים (כמדומני שהי' זה) בתר"פ קיץ באו אמי וגיסתי אלינו לרוסטוב, ודירתנו היתה אז ברחוב סטארע פאצטאווע 122, ובקיץ ההוא נהי' עוני גדול מבלי פרנסה ומבלי להשיג לחם. הנני זוכר שבכרך השוק שהי' מול ביתנו עמד הרה"ח אלתר ז"ל שימחאוויץ (פאצעפער) עם שולחן ועליו סאמאואאר ומוכר תה. כאלו הי' המקורות לפרנסה בימים ההם.

אחי שי' זוג' תחי' גרו אז ברח' סרעדניע פרעספעקט. אח"כ יצאה גזירה שיקחו את הגברים לעבודה, והעבודה היתה לנקות את הרחובות, לעסוק בפריקה וטעינה בתחנת הרכבת וגם היו שולחים להמחפרות הנק' שאכטעס שחופרים שטיין קיילין, ואחי נ"י הי' חבוי ונעלם הרבה זמן והשי"ת שמרו, וכמה מאנ"ש לקחו ותפסום ונשלחו לעבודה במקומות הנ"ל.

כז

אני למדתי אז עם א' מתלמידי הישיבה הבחור הת' משה זלמן קאמינצקי צארייער.

באין ממה להתפרנס התחילה אמי ז"ל לסחור עם לחם, היינו שהיתה עומדת בשוק עם שולחן קטן ומוכרת לחם, ואני הייתי עוזר לה וכל הריחוק מכל היום הי' א' לעביל ברייט - לחם אחד - ובבואה הביתה עם הריחוק היינו מחלקים בינינו הלחם לחלקים שווים, ובקבלי מנת הלחם שלי הייתי שמח בחלקי. כל כך הי' אז - לא עתה - הרעב.

וראיתי אחד המכתבים שכתב אז אדמו"ר שליט"א לחו"ל לווארשא אודות ישי' תר"ת וצייר במכתבו המצב הנורא והאיום של המוסד וכותב שם בתוך דבריו בזה"ל - והיום שאוכלים בו לחם לשובע הוא יום טוב (ושמחה) אצלם. כל כך נורא הי' אז המצב, ואנו מכרנו כל החפצים שלנו והעיקר מה שהביאה אמי ז"ל ממאסקווע עד ועד בכלל הכתונת מהגוף. ופעם רצה אבי ז"ל למכור הקיטל שלו אך אמי ז"ל לא נתנתו, ובכלל הי' מצב כזה שכסף היינו שטרות הכסף לא רצו לקבל, והעיקר אנשי הכפר האיכרים שמביאים למכור קמח או תוצרת חלב רק המסחר הי' בחליפין - היו נותנים בגד או חפץ והלה נותן בעדו מיני אוכל.

אח"כ הוקל קצת המצב, ואבי ז"ל המציא פרנסה חדשה שהתחיל לעשות לימאנאד (מים צבע וסאכארין) ואמי ז"ל עומדת עם שולחן בשוק ומוכרת וגם

אני עוזר לה, ולפעמים הייתי הולך עם קארזינקע [סל עשוי רשת] מלא בקבוקים ועומד ברחוב ומוכר ובא הביתה ובשמחה רבה.

כח

בחורף ההוא שנת אפר"ת נחלה אז ל"ע כ"ק אדמו"ר שליט"א, והי' חולה הרבה זמן והי' חולה גדול וחולה מסוכן. פעם הנני זוכר שהביאו עבורו קיסלורודנע קישעלעך (הוא כרים עם אויר מלאכותי לנשום) [=חמצן] כי לא הי' יכול לנשום. אח"כ הוטב לו לאט לאט, וזה הי' בתוך שנת האבילות, וכעבור הרבה זמן שיצא מן הסכנה הרשו לו הרופאים שבחדר הסמוך לחדרו יכנסו מנין אנשים וילמדו פרק משניות ואח"כ יאמר קדיש וכן הי'.

בחג י"ט כסלו הי' עוד שוכב במטה ואם כי בריאותו התחזק במקצת בערך, אבל עוד לא יכול ללכת להתוועד עם אנ"ש, וכתב אז מכתב - צעטעלע - לאנ"ש והתמימים מיא זאל פארבריינגען [שיתוועדו] י"ט כסלו, וזכורני שמקודם הלכו הבעה"ב לבדם פארבריינגען בבית מר הרשברג על רחוב מאלע סאדאווע ואני גם הלכתי עם עוד הרבה מאנ"ש ובתוכם הי' הרה"ח ר' יצחק הלוי הורוויץ ז"ל (בלילה ההוא הי' בחוץ חלקלקות מאוד שקורין גליציג, וסיפר אז הרה"ח הר"י הנ"ל הסיפור מר"מ פרומישליאניער שהי' הולך להמקוה אפי' שהדרך הי' חלקלקות מאוד וכו' ואמר ע"ז הר"מ ז"ל אז מיא איז צוגיבונדין אייבין פאלט מען ניט אונטין [כאשר קשורים למעלה לא נופלים למטה], הסיפור הזה שמעתי אח"כ מאדמו"ר בשמחת תורה שנת ... וכשבאנו למר הרשברג ישבנו קצת ואח"כ הלכנו פארבריינגין לשיבת תו"ת ביחד עם תלמידי הישיבה.

וזכורני שספרו אז שאדמו"ר אמר שבזמן חליו הי' אצלו אביו אדמו"ר נבג"מ הרבה פעמים, ואמר לו שתחי' ותאריך ימים ותשיא את כל בנותיך שיחיו.

כט

בתקופה ההיא נתקבלתי ללמוד אצל ר' ישראל לוין נעוולער ז"ל (שאבי ועוד בע"ב אספו כמה תלמידים ולקחוהו להר"י למלמד) ולמדתי אצלו ביחד עם עוד כמה תלמידים (לא הרבה), כולם מבני אנ"ש, ואצל אבי ז"ל הי' מצב כזה שקשה הי' לו לשלם השכר לימוד.

בעת שלמדתי אצלו הי' גר אצלו בחדר א' החסיד ר' שמואל ז"ל גורארי' ובנו נתן ז"ל, ואז נפטר החסיד הר"ש (כמדומני שזה הי' בקיץ כי הי' זה בתוך השנה של שנת אבילות אדמו"ר), ופטירתו היתה פתאומית ור"ל שבש"ק בבוקר לא יצא מחדרו כרגיל ושברו הדלת ומצאו שנפטר ועל ידו היינו ע"י מטתו מונח על הכסא ס' לקוטי תורה פתוח.

אינני זוכר מתי ואם בש"ק או בחול אבל זה ברור שפעם אחד בא כ"ק אדמו"ר לבית הר"י (ששם הי' גם נתן בן הר"ש ובחדר אביו התפללו בצבור כל שנת האבילות שלו) ובא לנחמו לבנו נתן הנ"ל, ואחר התפלה יצא אדמו"ר ללכת הביתה לרחוב בראטסקי, ואמרתי למורי הר"ר ישראל ז"ל הנה אדמו"ר הולך

חזב"נ הרה"ח הרש"ג ע"ה

לבדו ומהראוי ללוותו. ותיכף רץ מורי ר"י (שאדמו"ר התרחק רק כמה פסיעות מהבית) ובראותו אדמו"ר שאל אותו ברמז ביד לאן זה, והשיב ר"י: איך בלייט אייך אהיים [הנני מלווה אתכם הביתה], והשיבו אדמו"ר אהיים טרעפט מען דיא וועג [הביתה מוצאים את הדרך], וכוונתו הי' שאין רצונו שילוהו וחזר הר"י הביתה ואני נצטרפתי לכתחלה עם הר"י והלכתי אחריהם ואחרי שחזר הר"י אעפ"כ אני אם כי נתרחקתי הרבה מאדמו"ר שלא ירגיש בי אבל לויתי אותו מרחוק כמעט עד ביתו - שהי' די רחוק.

באותו הזמן בערך, ואז הי' כבר שלטון האדומים (כך קראו אותם די רייטע היינו הבולשביקעס), פתח אבי ז"ל בשותפות עם יעקב אייזיק באלאנטער ואליעזר קאראסיק

בית מלאכה לעשיית מאנפאסע - צוקאריות - וזה הי' כנראה בלי רשיון. ופעם באו מהשלטונות ועשו חיפוש ולקחו את כל מה שמצאו המכונות והדודים והרבה צוקער ואת אבי ז"ל אסרו והושיבוהו בבית סוהר ואחרי השתדלות מאנ"ש ובעיקר השתדל מר נתן ז"ל בן הר"ש גו"א הוציאוהו לחירות, וכל מה שלקחו נשאר אצלם.

ל

בקיץ אפר"ת בש"ק שאחר חג השבועות היתה חתונת בת אדמו"ר מ' חנה תחי' עם ב"ג הרה"ח ר' שמרי' נ"י גורארי' והחתונה היתה בגשמי' במצב עניות, כי לפני זה לקחו האדומים כל החפצים מבית אדמו"ר והוציאו בכמה מכוניות משא, ולא נשאר להם כלום, וגם המצב הכלכלי, ולא הי' באפשרי להשיג משקה יי"ש. ואבי ז"ל עשה אז לימאנאד כנ"ל בפרק כ"ז וזה הי' כל המשקה על החתונה, הלימונד שלנו. כך היתה העניות אז בבית אדמו"ר וגם המצב הכלכלי ברוסטוב, אבל לא כך הי' בזמן התנאים, שאז הי' המצב בבית אדמו"ר בגשמי' יותר טוב.

התנאים היו ביום י"ב תמוז תר"ף (אז עדיין לא ידעו שי"ב תמוז הוא יום הולדתו של אדמו"ר) בבית אדמו"ר, ואדמו"ר היה זייער אופגילייגט [בהתרוממות הרוח] ושמח, ובעצמו אדמו"ר הלך בין המסובים סביב השולחנות ונתן לכל אחד וא' טארט [עוגה] עם קעלישיק [כוסית] משקה ואמר ווינשט [הביעו איחולים] וגם אני זכיתי לקבל. וכשקראו התנאים בקול שמעתי שקראו - שהחתונה תהי' אי"ה בירושלים עיר הקודש ת"ו - והי' לי לפלא ושמעתי שאמרו שבבית אדמו"ר כותבים תמיד בנוסח זה בתנאים.

לא

באותו הזמן היתה הנסיעה מעיר לעיר ובפרט לפני רוסיה קשה מאוד שהיו צריכים פראפוסק - רשיון לנסיעה - ומשום זה לא היו נוסעים סתם אנשים. בפרוס הקיץ תרפ"א יצאה פקודה אשר מותר לנסוע בלי רשיון, וכל הזמן חפצנו לנסוע מרוסטוב, והעיקר אמי ז"ל חפצה מאוד, כי כל הזמן סבלנו מאד מאד, רעב, מחלות, עוני וחוסר כל, ר"ל, ואמי בפרט היתה יגיעה מעבודתה הרבה אשר היא היתה מפרנסת. ויעץ כ"ק אדמו"ר להעתיק מגורינו למאסקווע, וקודם נסיעתנו, האבין מיר זין גיזענגט עם אדמו"ר (וכמדומני) שאדמו"ר נתן לכל אחד וגם לי ידו הק' ובירך אותנו, ונסענו למאסקווע.

לב

בבואינו למוסקווא היינו באכסני' אצל החייט ברחוב סאפייסקע נאבערעזנא, וקצת זמן אצל נכרי ממכירי אבי ז"ל במסחר, ואחי וגיסתי נסעו לויטעבסק ואמי ז"ל נסעה לרודניע ואני ואבי ז"ל נשארנו במאסקווע.

אח"כ עברנו לאכסני' ברחוב קריבוי פערעאולאק אצל השו"ב ר' נתן בליאכר (עכשיו הנהו באה"ק בבני ברק) והעסקים אצל אבי ז"ל לא היו טובים. הי' סוחר עם כל הבא ליד וגם דירה עוד לא הי' לנו.

בעיר אלכסנדוב הסמוכה למאסקווע כמאה וויארסט גר שם החסיד ר' יעקב יוסף גרוז והי' לו ביח"ר טקסטיל ואבי ז"ל הי' קונה אצלו סחורה - שזה הי' אסור, ובעיקר הי' הדרך בסכנה - ומוכר הסחורה במוסקווע, ובכל פעם הייתי עוזר לאבי ז"ל.

פעם קרה - זה הי' בערך בהתחלת שנת תרפ"ב - שנסעתי עם אבי ז"ל לאלכסנדוב וקנינו סחורה הרבה - פאטשיילעס.

בחזרה, ופתאום התחילו מהשלטונות לעשות חיפוש בקרונות הרכבת והספיק אבי ז"ל לברוח ביחד עם הסחורה ואני לא הספקתי לברוח ותפסו אותי - בלי הסחורה - אבל לא הי' לי דאקומענט ורק הי' לי איזה פתקא מרוסטוב שאין לה שום ערך והעיקר שלא הי' רשום בן כמה אני, והורידו אותי באיזה תחנה הבלתי מוכרת לי ושמה סערגעווע ושמו אותי שם במאסר.

אח"כ הובילו אותי בקרון המיוחד לאסירים (שעל החלונות רשת ברזל) עד מאסקווע ובבואי למאסקווע הי' זה יום שישי עש"ק בצהריים, ושמו אותי בחדר של אסירים של טשעקא הנמצא בתחנת הרכבת.

אחרי כמה שעות ישיבה בחדר אסירים עם עוד המון אנשים קראוני להגלאוונעם [=אחראי] לחקירה, והתחילו לטעון שאני דעזערטיר מהצבא (בורח) כיון שאין לי שום תעודות (והייתי אז רק כבן ט"ו או ט"ו וחצי רק הייתי גבוה או סתם התאנו לי) וישבתי כך במאסר עד שקידש היום והי' כבר כמה שעות בתוך ש"ק.

ופתאום קראוני ובחסדי השי"ת אמרו לי לך הביתה, ובכיסוי הי' כמה חפצים

ר' יהודה לייב מאלצין ע"ה, אחי אמו של
הדמיא"ל כהן ע"ה

וכסף וכבר ש"ק מה לעשות, ופגשתי נכרי א' ובקשתי שיקח הניירות שלי וילך אתי לרחוב פלוני.

והלך הנכרי הזה והלשין עלי שהנני רוצה לעשות אתו איזה קאמבינאציע עם ניירות ותעודות. והוכרתי עוד הפעם לטעון עם השוטר שחקר אותי עד"ז והסברתי לו כל הענין שזה שבת ואסור לי להוציא, ואז הסכים הנכרי והלך אתי ובבואי הביתה הי' זה שבת בלילה מאוחר ואבי ז"ל הי' לו הרבה עגמ"נ ממני ומצאתי את אבי ז"ל ושמח עלי שמחה גדולה.

אחרי זה הזמין השי"ת לנו דירה טובה באותו החצר מספר 57 וקצת רווח לנו בגשמי' ואבי ז"ל נעשה סוכן של ביח"ר של בירה. הביח"ר היתה של השותפים הרב יעקב קלעמעס (שהי' אח"כ רב ראשי במוסקווע ואח"כ בא לאה"ק) ואסטרובסקי ועבודתו הי' שהי' קונה עבורם שעורים בערים שונות.

לג

כל הזמן מעת בואינו מרוסטוב לא למדתי כי המצב הי' לא טוב, לא הי' לנו דירה והייתי עוזר לאבי ז"ל במסחר, וכה עבר מחצי קיץ תרפ"א עד התחלת חורף תרפ"ב.

אח"כ שלחני אבי ז"ל ללמוד לעיר ליאזנע ששם היו לי קרובים. הי' לי שם שתי דודות אחותי' של אמי ז"ל ולמדתי שם אצל הרה"ח ר' יעקב ירוחם דער מ"ץ (כך קראוהו) היינו רב העיר רב של החסידים והי' שם עוד רב א' למדן מופלג ממשפחת קליאצקין.

על יד בית הרב הנ"ל היו שני בתי כנסת אשר אחת עומדת ממש על המקום שעמד ביתו של אדמוה"ז נבג"מ זי"ע והב' על המקום שהי' הבית הכנסת של אדמוה"ז, וגם בהמרחץ העירוני הייתה עוד המקוה של אדמוה"ז - היינו מעין. והאכסניה שלי היתה אצל דודתי חנה טערמאן שהתפרנסה שבעלה דודי משה אהרן הי' עושה זייף (סבון).

בסוף חודש תשרי קבלתי מויטעבסק מכתב עם בשורה טובה מאחי נ"י שנולדה לו בתו חאסיע תי' בכ"ז תשרי למז"ט.

באותו החורף היתה אמי ז"ל חולה על אצבע ובאה לויטעבסק ועשו לה נתוח וחתכו לה האצבע, ואני בלמדי כל החורף ההוא בליאזנע סבלתי בכלל בגשמי' אח"כ התחלתי להרגיש יותר כי אזל לי כל הכסף שהי' לי, ומצבו של דודי הנ"ל הי' קשה, וגם הי' לי עוד דודה שם ושמה שטערנע אבל מצבם ג"כ לא הי' כלל טוב.

סמוך לליאזנע היו שתי תחנות - ליאזנע זאולשע רודניע - בעיר רודניע גר דודי ר' יהודה לייב ז"ל מאלצין אחי אמי ונסעתי לרודניע לבקש ממנו קצת קמח כי הי' לו טחנה מקמח, ובבואי לרודניע ומצאתי שם את אבי ז"ל שעכשיו בא בשביל עסקיו (היינו לקנות שעורים והי' שולח את זה עם וואגאנעס מלאים למאסקווע), ונתן לי קצת כסף וחזרתי לליאזנע ללמוד. אח"כ גם ביקר אצלי בליאזנע אבי ז"ל ומצבי הוטב ת"ל, ולפני חג הפסח תרפ"ב לקחני אבי הביתה למאסקווע.

מזכירו של אדמו"ר מהור"י צ"ע,
הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד

לד

בקיץ תרפ"ב - בערך בחודש תמוז - בא כ"ק אדמו"ר למאסקווע והי' אז במאסקווע יותר על חודשיים. התאכסן ברחוב מאלא זלאטאוסטינסקי פערעאולק בדירתו של ר' מאיר ב"ר שמעון יעקובסון שהי' אז על נאות דשא ודירתו היתה פנוי' עם הרבה חדרים מרווחים.

ובתוך הזמן הזה באו ונתאספו מאנ"ש הרבה הבאים לאדמו"ר ומהם כאלו אשר לא ראהו עוד מימי חיותו של אבי אדמו"ר נבג"מ מחמת אי השקט שהי' בשנים אלו ולא הי' באפשרות לנסוע לרוסטוב ונתאסף קהל גדול מאוד. ואני הייתי רגיל גם בימות חול (ובש"ק בוודאי) ללכת לבית אדמו"ר, וראיתי שם הרבה מאנ"ש שהיו באים לליובאוויטש.

גם מו"ר הרה"ח הר' יחזקאל ז"ל פייגין הי' אז אצל אדמו"ר ומינוהו אדמו"ר להיות משפיע ומנהל ישיבת תו"ת שהיתה אז בפאלטאווע, והי' אדמו"ר כל חודש מנ"א במאסקווע אח"כ נסע הביתה לרוסטוב.

לה

בקיץ ההוא באו אחי וגיסתי ובתם מויטעבסק והתיישבו במאסקווע ושכרו חדר אצל החסיד ר' זאלקא ז"ל פערסיץ על רחוב איפאטעווסקי 14.

פרנסתינו הי' אז בשותפות, אבי ז"ל ואחי נ"י שהי' לנו פאלאטקע - קיאוסק - ממיני מזון ופירות ואני הייתי עוזר לאחי בהשגת הסחורה ובמכירה, וכל הקיץ ההוא לא למדתי בשום ישיבה חוץ ממה שהי' לי שיעור עם אחי שי'.

בהיות אדמו"ר בקיץ זה במאסקווע השתדל להרים מצב הישיבה תו"ת שהי' אז בפאלטאווע והמצב הי' ירוד בין בגשמ' ובין ברוחני' שלא היה מנהל ומשפיע מתאים, ושלח לשם את התמים הרה"ח הר' יחזקאל ז"ל פייגין ואז התחיל המוסד לפרוח ולשגשג.

ואבי ז"ל השתדל הרבה מאוד לאסוף כסף על הישיבה, ואני הייתי עוזר לאבי בשלוח הכספים שהיו שולחים מעט מעט להסתיר מעיני השלטון וד"ל.

ובאותו הקיץ הי' בביתנו משך זמן ר' יהושע אלי' וואלאסאו מחארקאוו, כאמור שבקיץ ההוא בטלתי מלימוד שלא הי' איפה ללמוד.

לו

בשנת תרפ"ג בחודש חשון נכנס רוח טהרה בלבי לנסוע ללמוד לישיבת תומכי תמימים אשר בפאלטאווע, ואז הי' קשה מאוד להשיג ביליעט [כרטיס] לנסיעה (ולפעמים עמדו כמה ימים בתור עד שהשיגו ביליעט), אך חפץ הי' בידי הצליח ובעמידת כמה שעות השגתי ביליעט לפאלטאווע. ולקחתי קארזינקע עם חפצי ונתתי לבאגאז וילקוט קטן בידי ולקחתי ברכת פרידה מהורי ומאחי ונסעתי, וקצת כסף לקחתי עמי.

באתי לפאלטאווע (פעם ראשונה בחיי כי לא הייתי שם אף פעם) באמצע הלילה ורציתי ללכת העירה ושמעתי אומרים שלא כדאי מפני שהיו מקרי רצח ר"ל בלילה, כי מהתחנה עד העיר רחוק הרבה ע"כ יש סכנה ללכת בלילה. וישבתי בהתחנה עד אור הבוקר.

כאור הבוקר, הי' זה ביום עש"ק כ"ח מ"ח, באתי העירה ושאלתי אצל יהודים שפגשתי בדרך: אי' ליובאוויטשער ישיבה ואמרו לי בבאלניצנע שוהל, וחפשתי ומצאתי. ובאתי לשם והי' זה בערך שעה 10 בבוקר. בהכנסי בחצר הביהכנ"ס באלניצנע ושאלתי איפה הישיבה כי ראיתי שבביהכנ"ס אין שם אף אחד, ואמרו לי שאחורי הביהכנ"ס "במרתף", ובאתי להמרתף וטרם נכנסתי ועמדתי על המפתן ראיתי כל הבחורים אשר הרוב מהם הנני מכירם מקרעמנצוג ומרוסטוב. והי' שם בהמרתף עשן גדול - זייער רייכיג - והנני עוד עומד על המפתן ומשתאה, ומבלי הכנות פרצתי בבכי גדול, והבחורים התקרבו אלי ונתנו לי שלום עליכם ואני מבלי אוכל להתאפק מלבכות - מחמת התקרבות הניצוץ אל המאור הגדול.

אח"כ באתי בהתיישבות וירדתי למטה, שהי' זה מרתף או חצי מרתף החלונות היו חצים בבור שבארץ וחצים למע' על הארץ, בירדי לשם סבבני כל הבחורים בחיבה נוראה מאוד וכל א' מקרבני ומבקשים אותי לאכול אתם שהי' אז זמן האוכל, וכולם היו קרועים ובלויים הולכים ארום גיגארטלט מיט שטריק [חגורים

בחבלים] ובבגדים תפורים משקים (זעק), והרעב מתוח על פניהם והתפללתי וטעמתי מה.

והנה בא לשם התמים לעמיל מארדער מחארקאו אשר הי' שם לרגלי מסחרו, ובקש אותי להיות אתו על אכסני' שלו בש"ק ונעתרתי לבקשתו אך ללון חזרתי להשיבה, ובבואי להשיבה והנה אין מטות, ורק יש כמה קבוצות מהם שישנים על השולחנות, ויש שישנם על הספסלים, ויש שישנים בחצר הביהכ"נ אצל השמש ג"כ לא על מטות אלא על שולחנות וספסלים, ושם בחדר של השמש אומר שם שיעור בגפ"ת הר"ר יודא עבער ז"ל ובלילה ישנים שם ג"כ, אבל כל הספסלים וכל השולחנות תפוסים ומוחזקים כבר ע"י התלמידים.

וכבדני התמים הענדיל פלעשניצער ונתן לי מקומו על השולחן וישנתי שם כמה לילות. אח"כ השגתי אכסני' באכסני' הת' ארי' ליב עבער ז"ל, והאכסני' היתה לאכילה וגם ללינה, והי' זה קרוב להשיבה.

לז

טרם שנסעתי לפאלטאווע נתן לי אחי נ"י מכתב להר"י עבער ז"ל שהי' מכיר והוא הי' משגיח על נגלה, והמשפיע ומשיגח על דא"ח הי' הרר"י פייגין. ונתנו לי לייענען - ללמוד הדף הא' ממס' גיטין שאז למדו התלמידים מסכת זאת, ואחר הבחינה שעלתה בערך טוב קבלוני ללמוד. במשך החורף למדתי עם כמה חברים, והיו שני כתות, א' שלומדים כבר לעצמם - פארזיך - ואתם לומד הריי"ף דא"ח כתבים ההמשך תרס"ד והכתה הב' שומעים שיעור מר"י עבער ואתם לומד הריי"ף לקו"ת חלק א'. אז סיימו המאמר ונקדשתי והתחילו את המאמר את שבתותי עם הביאור.

במשך הזמן התקרבת יותר לבחורי השיבה, והעיקר אהבתי את הפרבריינגעניש, ותמיד מתי שהתוועדו הייתי משתתף וגם הייתי נותן פארבאיסין ממה שהייתי מביא מאכסני' שלי, וגם העיקר לי מאד שאינני נמצא תמיד עם התלמידים היינו גם לאכול אתם ביחד, כי בש"ק בלילה וכן ביום הנה תיכף אחר שאכלתי באכסני' הייתי בא להשיבה, והבחורים עוד טרם גמרו סעודתם והיו מנגנים וגם מספרים סיפורים מצדיקים.

המנהל הגשמי והטכני של השיבה הי' הישיש החסיד ר' שלמה איטקין (הי' לו חנות של קמח בכרך השוק). בחג י"ט כסלו ההוא - תרפ"ג - נתאספו כל אנ"ש דפאלטאווע למרתף השיבה, ואלו שנשארו בזכרוננו מאנ"ש דשם: המנהל (שהי' מסור בגופו ונפשו לטובת השיבה) ר' שלמה איטקין, השו"ב ר' פנחס שרייבר, השו"ב ר' שמואל דאברוסקין, ר' זלמן רעפקער שניאורסאן, ר' משה בצלאל השו"ב והרב דפאלטאווע הר"ר דוב גרינפרעס, הרה"ח ר' שמואל בעזפאלאווע ועוד. כולם באו אצלנו לחוג ביחד את החג י"ט כסלו והר"ש בעזפאלאווע אמר דא"ח.

אח"כ זכורני הפורים שאז האבין מיר פארבראכט [התוועדון] עם הריי"ף זייער

גוט, ודיבר אז הרי"ף מענין המובא בפרע"ח שהמן רצה להמשיך דורמיטא בז"א ולא עלתה בידו וביאר את הענין ע"ד החסידות.

בכל יום ה' בערב אור ליום עש"ק הייתי יושב או בשיבה או באכסני' שלי ומעתיק מאמרים ורייד [שיחות] או שומע סיפורים מהבחורים.

כן השגתי שם קמח של פסח ושלחתי ע"י הדואר הביתה. בחודש שבט התקבל טלגרמה מאדמו"ר שנולד לו נכד למז"ט, והתמים שמאי ז"ל ויגאן - שצערבינער נסע אז לרוסטוב ושלח לנו העתקה מהר"ד שדבר אדמו"ר על השלום זכר והברי"מ של נכדו שי' - המתחילה "וועגין דיא משכילים וואס לערנען [אודות המשכילים הלומדים] ביאורי הזוהר" - ושלחתי אותה לאבי ז"ל למאסקווע. [נדפסה בספר השיחות תרפ"ג ש"פ משפטים].

על ב' ניסן לא הי' הרי"ף בפאלטאבה - שנסע לאיזהו מקום - האבין מיר פארבראכט צוא ווישן זיך זייער גוט [התוועדנו בינינו טוב מאוד], אח"כ בא הרי"ף לפאלטאבה על ימים אחדים ונסע הביתה על חג הפסח.

בחורף ההוא תפסו את התמים זושע נאיביכאווער - הוא הרמ"ל - מפני שהי' נעלם מהצבא ואסרוהו בכלא ומקודם עינוהו, ואח"כ הוקל לו שהי' בא לישיבה מלווה עם חיל לשומרו וישב כך כשלש חדשים וכשיצא לחפשי נסע לרוסטוב ומשם לווארשא. בחורף ההוא ביי"ט כסלו הי' אדמו"ר במאסקווע והי' באכסני' אצל הגביר ר' נחמי' גינזבורג, ואמר אז המאמר איזהו חסיד המתחסד עם קונו - הידוע - ושמעתי מחסידים שאז היתה קראנציע - ההכתרה - של אדמו"ר, כי היו הרבה חסידים וקבלוהו לרבי (הגם שהי' רבי תיכף אחר ההסתלקות אביו אדמו"ר נב"מ אלא כך שמעתי) ואני הייתי אז בפאלטאווע כנ"ל.

לח

הבחורים שלמדו בחורף תרפ"ג בפאלטווע הנה לזכרון הנני רושםם כאן. הי' בערך 40 והנני רושם את אלו שהנני זוכר עכשיו, ואלה שמות בני ישראל:

א. שמאי וויגאן. ב. זלמן שמעון דבורקין. ג. יודא חיטריק. ד. הענדיל פלעשניצר. ה. אלי' נחום זלאבינער. ו. עוזיאל נאיביכאווער. ז. זלמן קורעניצער. ח. מאיר ליובאוויטשער. ט. יעקב פלדמן מפאלאצק. יג. יהושע קארף. יא. דוד ליב מאראזאוו. יב. ארי' ליב ז"ל עבער. יג. משה צערניאבסקי מבערעזנא. יד. שמואל מרדכי גאראל. טו. הירשל גארעליק מאסיפוביץ. טז. זלמן לעווינסטוב מליבאוויץ. יז. משה משצעדריק. יח. פישל דעמיחובסקי. יט. אברהם מאיארער. כ. שלמה זלאבינער שימאנאוויטש. כא. בנימין לאיעווער אלשאנסקי. כב. מרדכי דובער לאקשין. כג. מרדכי דובער טעלעשעווסקי. כד. זושא נייביחובער. כה. פסח פריידקין מפאפעהאר. כו. חיים דובער ליבאוויצער. כז. בן ציון שם טוב דרויער. כח. אברהם שמואל לוינהארץ בריסקער. כט. אחי נחמן יוסף. ל. אברהם שמואל הארעליק בערעזנאיער. לא. זלמן האדיצער לויטין. לב. יצחק פלעשניצער. לג. ליב כהן ממאסקווא. לד. משה כצמן ז"ל מפאלטווע. לה...

לט

ימים אחדים לפני חג הפסח - תרפ"ג - והי' אצלנו מוכן כבר יין ומצה שמורה משעת טחינה שבעצמנו קנינו חיטים וטחנו אותם ואפינו - ובשביל החזקת המצות קנה כל א' סל קולע מעץ וכל א' תלה את הסל שלו למסמר והקורה שעברה בשמי התקרה, ולא היו לומדים כבר כי כל א' עזר בהכנות להחג.

בזמן ההוא פשטו שמועות שונות אודות שהבולשת הנק' בזמן ההוא טשעקא ימש"ו חורקת שן עלינו וחקרו ודרשו, והיינו זהירים בדרך כלל בכתיבת מכתבים לא לכתוב בגלוי מה שהי' חשוד וכו', והי' חוק שחדר אסור להיות, פירוש חדר מה שלומדים עם ילדים קטנים אבל בחורים שלמע' מגיל 18 מותרים ללמוד, ובאמת החוק הי' זה רק על הניר כי הם לא רצו בכלל לתת ללמוד.

אצלינו בישיבת תו"ת היו צעירים למטה מגיל 18 בערך עשרה או י"ב תלמידים, והנהלת הישיבה דאגה לזה וכבר הכינו עבורם ניירות מתאימים, אך לא הספיקו עוד לחלקם.

ויהי באחד הימים בערך יומיים או ג' ימים לפני חה"פ והנה לפתע פתאום באו חברי היעווסעקציע והטשעקא ובראשם הרשע עריץ טייטל - שמו ימח - וסבבו עם שוטרים את כל החצר שהישיבה נמצאת בו ונכנסו אצלנו. וראשית כל עשו חיפוש ות"ל את היין לא נגעו, והסתכלו על הסלים התלולים על הקורה - אח"כ כתבו מזה בעיתון המקומי והזכירו גם הסלים עם המצות התלולים - אח"כ התחילו לעשות חקירה ודרישה וראשית שאלו מי מכס הגדול, המנהל, ומי הם המלמדים, וכולנו אמרנו שאין לנו מנהל ואין לנו מלמדים. כולנו חיים ממה ששולחים מביתנו, ולומדים לעצמם. והתחילו לשאול מי הכי צעירים וגם לאיים עליהם עם האקדח שיגידו מי לומד אתם. אח"כ חפשו וחפשו ולא מצאו ב"ה כלום, והי' זה ממש נס כי הביאו תעודות להתלמידים הצעירים ועוד לא הספיקו לחלקם והיו מונחים שם וע"פ נס לא מצאום. ואח"כ בחרו מבין כולם את היותר צעירים ורשמו שמותיהם והתרו בהם שעד שלושה ימים לא ימצאו פה, והלכו להם.

מובן הפחד והמורא שנעשה, ומה לעשות ועוד יומים או שלש הוא חג הפסח, ואחר התיישבות הוחלט שאלו הצעירים שרשמו שמותיהם יסעו תיכף מפה והיתר ישארו וישאלו את עצת אדמו"ר.

והצעירים שנסעו נחלקו לשני קבוצות אחת נסעה לחרארקאו והשני' לקרעמענצוג. הנוסעים לחרארקאו היו: אני הכותב, ארי' ליב עבער, משה צערניאבסקי, מרדכי דוב לאקשין, שמואל מרדכי אראלער. והנוסעים לקעמענצוג היו: יהושע קארף, דוד ליב מאראזאוו ועוד אחדים.

כשהקבוצה שלנו באה לחרארקאו, ואף א' לא הכיר את העיר ואני ידעתי הכתובת של החסיד ר' יהושע אלי' ואלאסאוו ולקחנו עגלה - איזוואשציק - ושמונו עליו את החפצים והסלים עם המצות ובאנו להנ"ל שהי' קופאי בהמקוה וגם מצאתי

את הת' ליב ניישולער - ע"ה - והם התעסקו תיכף אודותינו ומצאו עבורנו חדר ריק מתחת ביהכ"נ זוכי צדק - קאצאווישע - ובאנו לשם עם החפצים.

בתוך כך נתוודע הדבר לאנ"ש דחארקאוו ובא אצלנו ר' יחיאל ע"ה מנוחין ועוד והביאו לנו מיני אוכל, וגם על מה לישון. על חג הפסח חלקו אותנו בין הבעלי בתים החסידים. שבת הגדול אכלתי אצל החסיד ר' יהושע אלי' ואלאסא ז"ל וכל חג הפסח אכלתי אצל הת' מ"מ נ"י פוטרפאס - שהכרתיו עוד מקרעמענצוג מקיץ תרע"ח שהיינו ביחד באכסניא כנ"ל - כי מצאתי לנכון לאכול אצלו, כי אצלו הי' יותר מהודר שהי' לו הסבתא רחל לאה ז"ל המפורסמת - שלא נתנה שיהי' שרוי' בבית בחה"פ. רק יי"ג [יין גפן] לא הי' לי - כי שמורה הי' לי - ושמעתי שנמצא פה רב א' מהתמימים ושמו הרב אהרון תומרקין ז"ל והוא עושה יי"ג למכירה, והלכתי אצלו לפני הסדר וספרתי לו בקיצור מי אני ומאין באתי ונתן לי בקבוק יין. הוא הי' רב בביהכ"נ טשעבאטארסקע ודירתו הי' סמוך לביהכ"נ באותו הרחוב מספר 10, ואח"כ הלכתי להסדר למ"מ הנ"ל.

מ

אחרי חג הפסח ואנו נמצאים כחמשה תלמידים לבד בלי ר"מ ומשגית, ומבלי לדעת מהנעשה עם שאר אחינו בפאלטבא, הסתדרנו בערך. למדנו בביהכ"נ קצבישע, וסדרו לנו שמבשלים עבורנו ארוחות חמות. ימים אחדים אחרי חג הפסח בא לחארקאוו הת' יודא חטריק שנוסע הוא בשליחות לרוסטוב לשאול עצת ק' אדמו"ר מה יהי' עם הישיבה.

כעבור כמה זמן נסע בחזרה דרך חארקוב, ואמר שאדמו"ר אמר שיעתיקו הישיבה לעיר נעוועל. אחרי כמה ימים נסעה הקבוצה הראשונה מפאלטאווע לנעוול יו"ד בחורים, אך תיכף בבואם לנעוול באה הטשעקא ואספו את כולם והושיבם בכלא, וישבו כמה ימים בתפיסא ובחסדי השי"ת יצאו לחירות.

מובן שכשמוע מזה בפאלטאווא וחארקאוו וקרעמענצוג - שבשלשה מקומות הללו התפזרו כנ"ל פרק ל"ט - הפסיקו לנסוע עוד. וסוף סוף החליטו שכולם מכל המקומות יתאספו לחארקאוו, רק אחדים שהיו בנעוול נשארו שם אברהם מאיאער ובנימין גאראדעצקי, ולאט לאט באו כל התלמידים לחארקאוו וגם הרה"ח ר"י פייגין ז"ל בא ונהי' סדר גמור. למדו בביהכ"נ קאצבישע וישנו שם וגם באכסניות אחדות.

מא

ימים אחדים לפני חג השבועות - תרפ"ג - בא אבי ז"ל לחארקוב, בנסעו לרוסטוב על חג השבועות לאדמו"ר, וכבדני ליסע עמו לאדמו"ר, ולקחתי רשות מהרי"ף, ונסעתי עם אבי ז"ל לרוסטוב.

שמעתי כמה מאמרים ומאמר אחד התחיל ויאמר משה אל תיראו כי בעבור נסות אתכם כו' ועוד מאמר, והבאתי אז לחארקאוו מאמר חדש בכתב - ממושבתיכם תרפ"ג - גם נכנסתי לאדמו"ר על יחידות - היחידות היא רשומה בזכרוני היטב.

על חה"ש ההוא היו הרבה רבנים ואורחים אז הכרתי את הרב זוין רב דנובוזיבקוב. אחרי חה"ש נסע אבי ז"ל הביתה למאסקווא ואני נסעתי בחזרה ללמוד לחארקאוו.

מב

כאמור לעיל בפרק מ', בהמשך הקיץ התחילו תלמידי הישיבה המפוזרים להתאסף לחארקאוו מעט מעט (זלמן שמעון באבסוף הקיץ) ואחדים מהתלמידים שהיו בפאלטאווע נסעו הביתה ובמקומם באו תלמידים חדשים.

בסוף הקיץ, בהתקרב ימים הנוראים - דשנת תרפ"ד - התחילו התלמידים ביניהם לדבר ולהתייעץ אודות נסיעה לאדמו"ר על ר"ה, ואחד העיקרים הוא הוצאות הנסיעה, ואצלי בפרט הי' כסף על הוצאות שאבי ז"ל שלח לי, אך דא עקא מאיזה סיבה שכמעט אין בה ממש נתן לי הרי"ף קנס שלא אסע על ר"ה עד שמח"ת. אני פקדתי שמרה רוחי ולא נסעתי. הרי"ף נסע ועוד כמה בחורים, ובערך כחצי מהתלמידים ג"כ נשארו מפני שלא הי' להם על ההוצאות או סיבות אחרות.

בערך יום או יומיים לפני ר"ה עברו דרך חארקאוו אבי ז"ל ואחי נ"י וע"פ המכתב שקבלתי מהם הלכתי לקבל פניהם בתחנת הרכבת, ומסרתי לאבי שהרי"ף פקד עלי - מחמת קנס - שלא אסע עד שמח"ת ולדאבון לבי לא אוכל לנסוע.

ואבי הציע לי שאלך לקחת ביליעט בעוד הרכבת עומדת וליסע עמהם ואני הסכלתי ולא נסעתי, שלא רציתי לעבור על פקודת הרי"ף, והי' לי עגמ"נ גדול בכלל, ובפרט שעבור דבר של מה בכך להיענש לא לנסוע על ר"ה.

אחרי ר"ה ויוהכ"פ, נמלכתי לא לחכות עד שמח"ת ולנסוע על ימים הראשונים של חה"ס. גם עוד כמה מחבריי השיגו כסף על הוצאות ונסענו ביחד. נסענו ברכבת שעולה בזול יותר בקרונות מסוג הכי גרוע וזול.

נסעו אתי ביחד זלמן קורעניצער ע"ה וגם בנימין גארדעצקי אשר בא ללמוד לחארקוב בקיץ ההוא ועוד אחדים. בבואי לרוסטוב לא השגתי כבר את אבי ז"ל ואת אחי נ"י כי הם נסעו הביתה תיכף אחר ר"ה. כל הבחורים אכלו אצל החסיד ר' נחמן לאקשין ברחוב טורגעניעווסקע 75. בבואי שמעתי שבר"ה היו מאמרים עמוקים ע"ד כוחות וחושם.

בחזה"מ סוכות והנה קול נשמע, שהישיבה תהי' פה ואנחנו נשארים פה ברוסטוב וכי אדמו"ר רוצה שיהי' הישיבה תו"ת על ידו כבקדמת דנא בליובאוויטש שהיתה הישיבה על יד אדמו"ר ולשמחתנו אין קץ.

מג

אחרי שמח"ת הוברר הדבר שהישיבה נשארת פה. בתוך כך באו עוד תלמידים חדשים ללמוד, ואחדים מהחדשים הם: ניסן נעמענאו מזלאבין, נחום גולדשמיד מיעקאטרינאסלאוו, חיים זלמן קאזלינער מדיסנא, משה דובינסקי מאמור, דוד

בראומאן, דובער קורניצער, והתלמידים שנשארו עוד מחארקאוו באו כולם לרוסטוב.

וסדרו עבורינו אכסני' טובה מאד מהרבה חדרים מרווחים ואוכלים היו אצל ר' נחמן לאקשין וזה הי' גופא בחצר הביהכ"נ וואראנצובסקי במקום שהי' קודם כמין בית ספר של הקהלה היהודית, והי' לנו שם ד' חדרים ועוד אולם גדול. בחדר א' גר הרי"ף ובג' חדרים והאולם ישנו התלמידים, ומקום הלימוד הי' שם בחצר גופא בהביכ"נ של החסידים.

הביהכ"נ היתה מב' קומות, למעלה ביהכ"נ של חסידים ולמטה של מתפללי נוסח אשכנז, ואנו למדנו למעלה.

אחרי ש"ק פ' בראשית ששמענו בש"ק מאמר מאדמו"ר המתחיל בראשית ברא וכו' (ומחשב שם כל התענוגים שבעולם ושהעונג משכל אלקי - תורה - למעל' מכולם, הענין מדובר בקונ' ומעין), הנה תיכף אחרי ש"ק הי' פקודה מהרי"ף שעד ג' ימים ידעו כל התלמידים את המאמר בע"פ. ואני יגעת קצת אבל ידעתי רובו, ואח"כ היה זה בתור סדר שבכל ש"ק צריכים לדעת בע"פ המאמר ששמעו מאדמו"ר בש"ק.

והסדר הי' כך, אדמו"ר הי' אומר אז דא"ח - בימות החורף - תיכף אחר הדלקת הנרות לפני קבלת שבת, ואנ"ש הבעלי בתים היו מקבלים שבת בבית אדמו"ר, ואנו תלמידי הישיבה הלכנו להישיבה שברחוב וואראנצאווסקי, והיו חוזרים המאמר. החוזרים הראשים היו הר' יודא עבער, והרי"ף, ודובער קורניצער ז"ל, ואח"כ התפללו קבלת שבת ואכלו סעודת שבת. ולפעמים כשהי' מאמר גדול או שעוד לא היו יודעים אותו טוב היו יושבים וחוזרים פעם ב' וג' כל הלילה של ש"ק עד שידעוהו.

בש"ק בבוקר לפני התפלה היו נכנסים - הרי"ף ור"י עבער ועוד ב' או ג' בחורים מהקשישים - לחזרה לחדר אדמו"ר, וא' מהנכנסים הרי"ף או ר"י עבער חוזר לפניו ואדמו"ר מתקן או מזכיר מה שהחסירו וגם מסביר באיזהו מקומן. ובאופן כזה היו כל התלמידים ואני בתוכם יודעים כל המאמר שאמר אדמו"ר.

הדא"ח שלמדנו באותו החורף, הנה עם הכתה הגדולה למד הרי"ף ההמשך ר"ה תרס"ו, ובפ' וירא אמר אדמו"ר מא' כי ידעתי - תרפ"ד - שהוא הסברים על המאמר הראשון של ר"ה ס"ו שלמדו. ועמנו, היינו עם הכתה הקטנה למד הרי"ף קונ' עץ חיים, והרי"ף בחן אותי בכמה מקומות בע"פ וגם בפנים.

ובכל ש"ק הי' מאמר ויכולים לומר שהי' זה מעין ימי קדם כמו שהי' בליובאוויטש הישיבה על יד אדמו"ר, ובכל ש"ק שומעים דא"ח.

ואז התחילו הרבה תלמידים רצים על יחידות לאדמו"ר ובתוכם גם אני, אך פתאום יצאה פקודה מהרי"ף שאף א' מהתל' לא ילך על יחידות בלי נטילת רשות ממנו, והמשרת שהי' עומד על יד הדלת של חדר אדמו"ר ומכניס על יחידות ר' שמואל מענדל האלפערין - בן ר' יחיאל החזן ז"ל - בקש מכל א' שבא פתקא

מהרי"ף שהוא מרשה לו. וכשבאו להרי"ף לא הי' נותן רק כשאמרו לו תוכן היחידות מה שרוצים לשאול, וכה פסקו מליכנוס, זולת אחדים שקבלו מכתב מבייתם לשאול עצה מאדמו"ר אלו היו נכנסים.

גם בגשמיות נעשה סדר מסודר בנקיון הן בהלבושים והן בהאכסני' והנהלת הישיבה הקפידה מאד ע"ז, והמשגיח על נגלה הר"י עבער הוציא אודות זה קונטרס מיוחד (וכמדומני שהי' נק' קונטרס הנהגת האדם - והי' לצחוק בפי כל התל').

ולמען החזקת הסדר עשה הרי"ף ממונים כלליים וממונים פרטיים, ממונה כללי הי' על כל חדר, ואני ג"כ הייתי ממונה כללי, וממונה פרטי הי' כל יום אחר לפי התור שהממונה כללי הי' ממנה, ועבודתו של הממונה פרטי הי' לסדר המיטות, ולנקות החדר, להסיק התנור וכו'. ומי שלא שמע בקול הממונה היה מקבל קנס.

בחורף ההוא בא לרוסטוב הר"ר זלמן רעפקער שניאורסון והי' מנהל החשבונות בהישיבה (בוכהאלטער).

מד

בהתקרב החג י"ט כסלו באו הרבה אורחים, מהם היו גם כאלו שלא הכרתים מקודם, אז בא הרה"ח ר' שמואל בעזפאלאוו ז"ל ר' משה חאריטאנאוו השו"ב דחערסון, הרה"ח ר' אברהם ברוך ז"ל פעוזנער ממינסק, ר' ארי' שלום ווארשאוסקי מראמען (גיסו של ברוך ראצאווער), ועוד ועוד.

החגיגה של י"ט כסלו היתה על צד היותר טוב והי' גילויים נעלים מאדמו"ר ואדמו"ר דבראז הרבה, ואמר אז איך ויל מאכין [רצוני לעשות] שמשים ושמש הוא שילך בכל העיר שנמצא ויסדר שיהיו קביעות ללימוד בביהמ"ד, שיהי' מקוואות, יאסוף נערים וישכור מלמד עבורם וכו', וכמה מהחסידיים נענו ואמרו: רבי איך ויל זיין א שמש [ברצוני להיות שמש] (כמדומה שר"מ מחארסון הנ"ל ג"כ אמר לאדמו"ר שמקבל על עצמו להיות שמש) ומי שקבל על עצמו השמשות אמר לו אדמו"ר: איך מאן מיט איך א כריתת ברית [הנני עושה עמכם כריתת ברית] ונתן לו כוס משקה וברכו בהצלחה במעשיו. ועוד היו הרבה דבורים וסיפורים כמבואר הכל באריכות בהר"ד די"ט כסלו תרפ"ד.

מפרשה וירא התחיל אדמו"ר לומר דא"ח - המשך - שנמשך עד שבת חנוכה, המאמר ד"ה ואתה ברחמך הרבים.

אינני זוכר אם על י"ט כסלו או סתם על איזה ש"ק בא אבי ז"ל לרוסטוב לאדמו"ר, והי' שם כשבוע ימים, ושמחתו הי' גדולה עד מאוד בראותו עיר אלקים על תילה בנוי' שהישיבה תו"ת היא ת"ל מסודרת בגשמי' וברוחני', בסדר מסודר בחדרים טובים ומקום לימוד לחוד, והעיקר שנמצאים על יד אדמו"ר ממש כמו בליובאוויטש.

אבי ז"ל לן אז אצל, היינו בישיבה שנתתי לו מטתי ואני ישנתי במקום אחר

מסתמא בביהמ"ד. אח"כ נסע הביתה למאסקווא ולויתי אותו עד לתחנת הרכבת, וזה הי' באיחור בלילה, והי' אז קצת פחד ללכת באיחור כ"כ לבד, ואמר לי לנסוע על איזוואשציק [עגלה].

מה

פורים לא הי' אדמו"ר ברוסטוב, כי לפני פורים נסע למאסקווע לרגלי עניניו הכלליים, ועל ב' ניסן - הילולת אביו אדמו"ר נבג"מ זי"ע - הי' צריך לבוא בחזרה, אך בתוך כך נעשה ברוסטוב אי שקט שהיו בעיר חיפושים ומאסרים רבים, וגם ידעו שהטשעקא מתכוננת לאסור את אדמו"ר כשיבוא, ופחדו מאוד.

ואדמו"ר בינתיים יצא לדרכו ונסע ממוסקווע לרוסטוב, ונסע שליח מיוחד והחזירו מאמצע הדרך בתחנת טאגאנארוג, ונסע בחזרה למאסקווא, ובא הביתה לרוסטוב ימים אחדים לפני חה"פ. ובהילולא ב' ניסן התפללו בבית אדמו"ר - בהאולם שבו נסתלק אביו אדמו"ר נבג"מ זי"ע - אם כי אדמו"ר לא הי' בביתו, והתאספו כל אנ"ש והתמימים אז בבית אדמו"ר.

מו

בחורף ההוא קרה אסון לנו. אחד הבחורים תמים יקר שמו הירשל גארעליק ז"ל מאסיפוביץ נחלה ל"ע במחלת שינה - סאננע באלעז - היינו שהי' ישן כל הזמן. ומחלתו נמשכה זמן ארוך, והרופאים אמרו שזהו מחלה מקרה נדיר מאוד, ומתחילה פינו התלמידים עבדו חדר מיוחד והי' שוכב בישיבה, אך בהתגבר המחלה עליו ולטובתו שיהי' בטפול מתמיד של הרופאים - שהם התענינו מאוד במחלתו, כי היא בלתי רגילה כנ"ל - וגם שלא יכלו הבחורים שאת הטרחה, שכל העשרים וארבע שעות של היום בפו"מ היו עומדים ומטפלים עמו התלמידים - ע"פ התור - ויעצו הרופאים שיקחוהו לבית הרופאים, אך מהביה"ר התנו תנאי, שהם יקבלוהו, בתנאי שאם ימות יקחו גופו להתלמד עליו. ושאלו את אדמו"ר ואמר שיקחוהו לביה"ר. וגם שם היו התלמידים מבקרים אותו כמקודם ממש, עד שנפטר לעולמו ביום שושן פורים קטן - ט"ו אדר א' - תרפ"ד זכרוננו לברכה.

ואעפ"כ החזירו את גופו מביה"ר רק שפתחוהו בכמה מקומות, וכנראה שלקחו ממנו לבדיקה ולהתלמד. אי אפשר לצייר האבל ושבירת הרוח ששרר אצלינו התלמידים חבריו. בהלוויתו השתתף אדמו"ר עד - ועד בכלל - בית העלמין ופני אדמו"ר היו מאוימים מאד ולבש את השטראימיל והי' אז שאלות איך לעשות הטהרה, ואמר אדמו"ר דאכט זיך [כמדומה] שכך הוא הדין אעפ"כ צוה לשלוח שליח לשאול את הרב דרוסטוב הרב ברמן ז"ל ופסק הדין בדיוק כמו שאמר אדמו"ר בל' דאכט זיך.

ובשבת קודש שאחרי זה אמר אדמו"ר המאמר הנה אנכי כורת ברית - אם רוח המושל.

מז

בהתקרב חג הפסח (ואדמו"ר לא הי' ברוסטוב כנ"ל) וכבר התחילו להכין

מצה שמורה, וראשית העבודה הי' לברר - איבער קלאיבין - את החיטים בשביל אדמו"ר, והרבנית שטערנא שרה נ"ע מנתה ע"ז במיוחד א' מאנ"ש את הבחור ד' שמואל ליובאנשטוק (או כמו שקראוהו שמואל דער פרוש ואדמו"ר קראוהו שמואל דער בחור), והרי"ף שלח ע"פ תור כעשר - בערך - בחורים לבית אדמו"ר לברר החיטים, ובהגיע תורי הלכתי ג"כ.

בפורים העבר נודע לי שבחדר אדמו"ר בארון ספרים - לא סגור - מונח מגילת אסתר של הבעש"ט ז"ל ועלה במחשבתי שעתה השעת הכושר לראות את זה, והתדברתי עם אחדים מהתל', ובהרגע שהי' יוצא ר"ש הנ"ל - המפקח עלינו - חפשתי בהארונות - הפתוחים - וראיתי שם דברים יקרים, כתבי יד עתיקים, מגילה, ובהתחלת המגילה מונח פתקא וכתוב שם: במגילה הזאת קרא מו"ר הבעש"ט ז"ל פעם א' (ועוד אולי השנה וכמדומני שכתוב פעם א' בחייו) וחתום ישראל במהור"ר שלום ז"ל. זהו כתב ידו של הרה"צ הר"י מרוזין זצ"ל, וכתב יד ובסוף חתום נתן שפירא זהו הבעל מגלה עמוקות זצ"ל, והתהלים של אדמוה"ז נבג"מ זי"ע, שעל הטאולין כתוב בכתב ידו של אדמוה"ז - בעת שקראתי הפסוק פדה בשלום (טרם התחלתי הפסוק שלאחריו) יצאתי לשלום (ברוך אדון השלום) שניאור זלמן.

ובתוך התהלים הזה קראתי כמה קפיטלעך ביום ההילולא דב' ניסן שג"כ אדמו"ר לא הי' ברוסטוב והתהלים הי' מונח על טווערקע בפניה. ועוד ראיתי אז כמה כתבי יד שלא ידעתי של מי הם וכנראה כולם בעניני קבלה.

מח

בהתקרב חה"פ התחלתי לחשוב שכדאי לנסוע לחוג את חה"פ בביתי, כי לא הייתי בביתי מאז שנסעתי לפאלטאווע זה שנה וחצי, והחלטתי לנסוע, ולקחתי רשות מהרי"ף ונסעתי שני ימים לפני חה"פ, ובאתי הביתה למאסקווע ערב פסח אחר חצות היום, ובדיקת חמץ סדרתי ברכבת גופא בחפצי שהיו אתי.

תיכף אחר חג הפסח בא למאסקווא לביתנו התמים זלמן קורעניצער ז"ל, וסיפר שבערב פסח (או בחוה"מ פ) באו מטשעקא - בולשת פוליטית - וגירשום מהישיבה וגם אסרו כמה מאנ"ש, וגם אצל אדמו"ר הי' חיפוש בביתו ורצו גם לאסרו וע"פ נס לא אסרוהו.

ובקשוהו לצאת מרוסטוב ובאם לא, יאסרוהו, וכן הי' שלפני חה"ש העתיק מגורו לליעניגראד כמו שיובא אי"ה לקמן.

ואני כבר לא נסעתי לראסטאו בחזרה ללמוד וחיכיתי לידיעה. כעבור כמה זמן קבלתי מכ' מהרי"ף שאבוא ללמוד לחארקאו ונסעתי לחארקאו, אח"כ מעט מעט נתאספו התלמידים לחארקאו, וכמה מהתלמידים המבוגרים נסעו הביתה להסתדר או לעשות שידוך, ובמקומם באו ונתאספו תלמידים חדשים.

כמדומני שבקיץ ההוא, קרוב לודאי שזה הי' בקיץ תרפ"ה, באה כיתה שלימה

מקרעמענצוג מהמחלקה של תו"ת שהיתה שם בניהולו של החסיד ר' ישראל נח בעלינצקי נ"י והמשגיח הי' שם ר"י הימלשטיין.

ואינני זוכר שמות כולם רק אלו: יעקב גורקאוו, אשר קראויצקי, איסר קליובגאנט, ברוך שיפריץ, מנחם מענדל פוטרפאס מחארקאוו, אבא פליסקין מחארקאוו, זלמן סערעבריאנסקי מבראהין, לייב ע"ה ניישולער מחארקאוו, מיורעוויץ (רק"ג הראשונים מבאי קרעמענצוג) הת' יעקב שפערלין מקריסלאווע, אהרון יוסף בעלינצקי, אחיו מענדל בעלינצקי ועוד.

לפני חה"ש תרפ"ד העתיק אדמו"ר מגורו לליעניגראד כנ"ל. בקיץ ההוא למדנו בבית הכ"נ מעשצאנסקי למע'.

בסוף חודש אלול נסעתי על ר"ה תרפ"ה לאדמו"ר, והיות שנוסעים דרך מאסקווע, נסעתי שבוע לפני ר"ה כדי שאהי' בביתי כמה ימים. ונסע עמי ביחד הת' דוד ליב מארזוב שגם אביו החסיד ר' אלחנן דוב מארזוב בהיותו מזכיר אצל אדמו"ר, העתיק ג"כ מגורו לליעניגראד, ויתר התלמידים נסעו ב' ג' ימים לפני ר"ה.

במאסקווע נפגשתי לפני ר"ה עם כל התלמידים ונסענו ביחד לליעניגראד לאדמו"ר. בבואינו שמה סדרו אותנו באכסניא אצל החסיד ר' אלי' חיים ז"ל אלטהויז שהי' גר בקצה העיר ברחוב בעזבאראצקינסקי פרוספעקט, והי' לו שם ביח"ר של סיגוריות ובהמחסנים הגדולים שהיו ריקים, שם הסתדרנו וגם באוכל סידרו שיבשלו עבורינו.

בר"ה אמר אדמו"ר נ"ע המאמר ובחודש השביעי, והיינו שם כל חודש תשרי. מפני הפחדים והמורא ניתן פקודה שהתלמידים לא ילכו להתפלל לאדמו"ר מיוהכ"פ עד שמח"ת. ביום א' דחומה"ס התפללנו באכסני' שלנו ואף א' לא הלך להתפלל לאדמו"ר כי כל א' הבין המצב ואדמו"ר הי' יקר ולא עברו על הפקודה. רק אנ"ש ובעלי בתים התפללו אצל אדמו"ר.

ביום א' דחה"ס לא הי' בשחרית כהן ואחר חזרת הש"ץ אמר אדמו"ר שיחכו עם קריאת התורה וילכו ויחפשו כהן. א' שהי' אז בקש מנכרי שידבר בטלפון לבית ר' אלי' חיים אלטהויז ששם נמצאים התלמידים - ובטח יש כהן ביניהם - שישלחו תיכף כהן.

בהתקבל הידיעה היינו כבר אחר התפלה באמצע הסעודה, והיו שם ג' כהנים, משה דובינסקי, משה כצמן ואני. והלכתי אני ישר לבית אדמו"ר וזמן ההילוך הרגיל ארך למעלה משתי שעות ורצתי אז בכל כוחי והגעתי לשם כשהיו אומרים א' להשני גוט יו"ט היינו תיכף אחר התפלה. וכשבאתי, ספרו לי שהביאו איזה כהן עלה לתורה ונשא כפיו ואדמו"ר הי' בצער מכל הענין.

הרה"ח ר' יעקב לאנדא - עתה אב"ד בבני ברק - ראה אותי ואמר לי: בשביל טרחתך הגדולה שרצת, אסדר שתאכל על שולחן הק' של אדמו"ר בסוכה. והלך להרבנית אינני יודע אם להרבנית שטערנא שרה ז"ל או לנחמה דינה תי' וסיפר

לה שבא בחור מתל' הישיבה ואמר שמי, ובקשה אותי לאכול בשולחן אדמו"ר בסוכה, וכן הי' שהשי"ת זיכני ואכלתי ביחד עם אדמו"ר נ"ע. אני ישבתי האחרון על יד החסיד ר' מיכאל ז"ל דבורקין, והיו המסובים מנין מצומצם בערך. בישבי שם הייתי רק מסתכל על אדמו"ר ולא אכלתי, וכנראה שאדמו"ר הרגיש בזה, ואמר לר' מיכאל, ר' מיכאל זייט עם מעורר ער זאל עסין [תעוררו אותו, שיאכל], ולקחתי הכף בידי וטעמתי והפסקתי. ואמר אדמו"ר פעם ב' למה אינני אוכל, ומאז בוטלה הגזירה מהבחורים הכהנים שהם היו מותרים ללכת להתפלל לאדמו"ר.

למחרת, היינו ביום ב' דסוכות, הלכנו שלשה תלמידים כהנים שהיו אז, והם: אני, ר' משה דובינסקי, ר' משה כצמן ז"ל, להתפלל לאדמו"ר ואותי קרא ר' אלחנן דוב מארוזאב - שהי' הבעל סגל - לכוהן לעלי' לתורה. ובשמ"ע ושמח"ת באו כל התלמידים מקטון ועד גדול לאדמו"ר.

באחד מימי חוה"מ סוכות נכנסתי ליחידות להיכל אדמו"ר נ"ע - פרטי היחידות רשום אצלי במ"א.

בשמח"ת בעת הסעודה והפארבריינגען פנה אלי אדמו"ר ואמר לי: השי"ת יתן שמה שבקשת יקויים - דער אייבערשטער זאל געבין אז דאס וואס דוא האסט גיבעטין זאל מקוים וערין. ועל ידי עמד חברי אהרן יוסף בעליניצקי ואמר לי אח"כ שהוא שמע שכן אמר אדמו"ר: שהשי"ת יתן אז דא ברכה וואס איך האב דיר גיבענצט זאל מקוים ווערין [שהברכה שברכתך אותך תתקיים].

ג

אחר החג (בשנת תרפ"ה באו כמה תלמידים מגרוזיה מהמחלקה של תו"ת שהיתה בעיר קוטאיש בהנהלתו של הרה"ח ר' שמואל נ"י לויטין, והנני זוכר רק שמות ג' מהם סימון יעקובשבילי, שבתי אליגלשבילי, שמואל אלושבילי) נסענו לחארקאוו, למדנו רס"ד ר"ה, רס"ב דשבועות, רס"ה שבועות.

נסעתי על ר"ה רפ"ו והדברים שדבר אתנו אד"ש - אודות השם תמימים - רשמתי בעזרתו של הת' ר"י קארף והריז"ה הלוי מהעתקת מו"ר הרי"ף. אחר החג נסעתי בחזרה לחארקוו והתחלתי ההמשך רס"ו ר"ה. בנגלה למדתי יו"ד ח"א, מליחה, בב"ח, תערובות. הרמ"ם היו הת' ר"נ נאמנאוו נ"י דא"ח, הת' ר"ז קורניצער נ"י נגלה, הרי"ף נ"י מנהל פועל.

חה"פ רפ"ו חגגתי בתו"ת הייתי המסדר הכלכלי של החג בשם ממונה ראשי ואח"כ ממונה על שולחן א', ועל שולחן ב' הי' הממונה הת' ר"נ גולדשמיד נ"י.

בשנה ההיא למדתי דא"ח בהתמדה. אבי ז"ל נכנס בשנה ההיא על יחידות לאד"ש שברצונו לשדך אותי כי ברפ"ו נמלאו לי עשרים, ואמר לו אד"ש "לאזט עם ער האלט אין מיטן דער ארבעט" [הניחו לו, הוא באמצע העבודה]. עוד מה שאמר אד"ש למו"ר הרי"ף - אינני יודע מתי בדיוק - "איך האף אז ברוך שלום'ס מס"נ וועט אין עם דורך ברעכין" [הנני מקוה שהמסירות נפש של ברוך שלום תחדור בו].

על ר"ה רפ"ז נסענו ללנינגרד ואחר החגים נסענו לנעוול. בחורף ההוא הייתי באכסניא ביחד עם הת' ר"י פאצין על בונינסק 17 אצל לאוועצקי.

שאלתי את אד"ש אם להתלמד אומנות השו"ב וקבלתי הסכם דעת ק' (ואבי ז"ל רגז עלי עד"ז כי לא רצה בזה). על חה"פ נסעתי הביתה וכתבתי מזה להרה"ח ר"ש הלוי לויטין וענה שאסע למעדועד להת' ר"ב דוכמן נ"י, ובהיותי שם נודע לי ע"י אורח א' ממאסרו של אד"ש ובשחררו קבלתי טלגרמה מאבי ז"ל שנשתחרר ויצא ב"ה לחפשי, ובבואי הביתה הי' אד"ש במלכווקע.

על ר"ה פ"ח נסעתי, ועל שמחת תורה עוה"פ שני פעמים, והיו כאלף או יותר אורחים. גם הת' ר"ש כצמן וחותני הרה"ח ר"א תומרקין ז"ל עם בנו מאיר הי"ד.

בחורף רפ"ח נסעתי לנעוול לביהמ"ד הרבנים והשו"בים והייתי שם כל החורף. לקיץ רפ"ח נסעתי לוויטבסק עם הת' ר"פ לויטין ביחד להשו"ב ר"מ לערמן על אסטובקה. אכלתי ש"ק אצל הת' רד"ב יפה ובחול לחם וזוערמילך [=שמנת] ובצלים לא יותר. ומקום השינה הי' בקאצאווישע שול.

במנ"א רפ"ח קבלתי התעודות ונסעתי הביתה, והנה הורי ז"ל ואחי וב"ב יחיו היו במלכווקע. בהמשך זה הזמן התחילו לדבר ע"ד נכבדות עבורי...

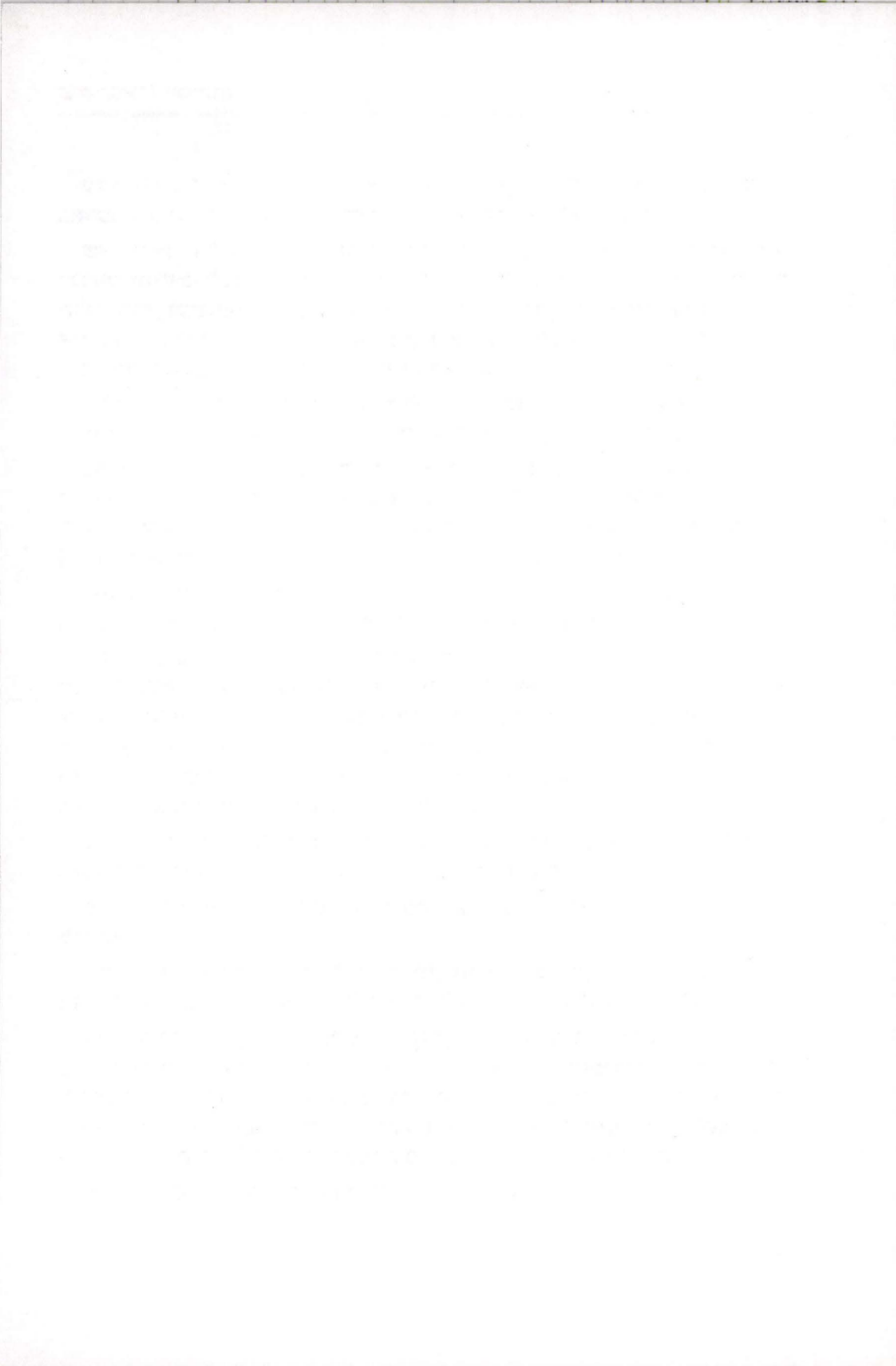
בקיץ רפ"ט למדתי עם נערים דא"ח עם בניו של מיכלין וגם תניא עם דוד חנזין. בחורף תר"ץ ע"פ בקשתי נסעה אמי ז"ל לחערסאן ע"ד נכבדות עבורי ולא אסתייע כלום, ובבואה ספרה שבהיותה ש"ק בחרקאוו נזדמן לה לראות עבורי שידוך טוב, ובקשנו להת' ר"י גולדין שהי' אז בדירתנו, וכתב מזה לגיסי הת' ר"י חיטריק נ"י וקבל תשו' שנתראה, ונסעתי על חזיון בחודש ניסן תר"ץ, וכתבתי מזה לאד"ש וקבלתי מענה עם הסכם להצלחה.

בינתיים ביקש יעקב לישב בשלוה וכו' ובי"ט סיון תר"ץ נאסר אחי שי' ובי"ט אלול נשלח לארץ גזירה על ג' שנים ונתעכב גמר השידוך.

על ש"ת תרצ"א נסעתי לחארקאוו ובמוצש"ק פ' בראשית ז"ך תשרי הי' הקש"ת למז"ט.

(הפרטים ממאסר אחי ושאינו ז"ל נסע עם אחי ללוותו), ובחודש כסלו נסענו הורי ז"ל אני וב"א חאסיע תי' על חתונתי לט"ו כסלו למז"ט ובשטומ"צ.

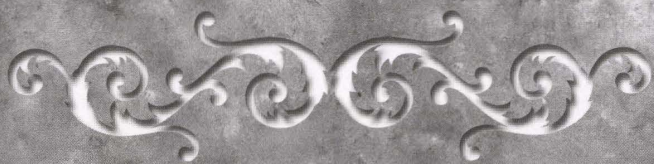
אחר החתונה באנו למאסקווע והיו באים אצלי הרבה אורחים הי' הרה"ח א"ד מרוזוב, ש"ק אכל אצלי הת' אהרון אלי' נ"י. בקיץ בערך בתמוז בקשו לקחת אותי לעבודת פרך על ג' או ה' שנים, ובערך חודש או חודש וחצי נתגלגלתי בכל יום במקום אחר, עד שבעה"י אבי ז"ל הביא לי ניירות טובות והעתקתי אהלי לחארקאוו גרתי אצל חותני ז"ל, עסקתי במכירת מיני מתיקה על שולחן ברחוב... (עד כאן נמצא ברשימה שלפנינו).

פ ר ק ח מ י ש י

חתן אהרן

הרה"ג הרה"ח הרב אהרן תומרקין ע"ה, חותנו של ר' לייב כהן ע"ה, מתואר בהרחבה יחסית ברשימת הזיכרונות של חתן נוסף שלו - גיסו ולימים מחותנו של ר' לייב ע"ה, הוא הרה"ח התמים ר' יהודא חיתריק ע"ה, בעלה של בתו מרת קיילא ע"ה, אחותה של מרת חיה ע"ה זוגתו של ר' לייב ע"ה. לפנינו קטעים מתוך הרשימה כפי שנערכה עלידי נינו של הר"י חיתריק ע"ה, הרב מנחם מענדל שי' קפלן, מתוך ספר הזיכרונות של הר"י חיתריק שעומד להופיע בקרוב בע"ה.

יחוסה של משפחת תומארקין

משפחת תומארקין - נודע מהאחים הרב יוסף תומארקין אב"ד דק"ק קרעמענצוג, ואחיו ר' דן ור' צבי הירש¹.

חותני הרה"ג הרה"ח אהרן ז"ל תומארקין אמר שמשפחת תומארקין מוצאם מעיר דובראוונא. הרה"ג הרה"ח מהור"ר נחמי² ז"ל גינזבורג³ למד אצל הרה"ג ארי' קאלאניער בן אברהם אבא תומארקעס⁴, וגם ידוע מסיפורי חסידים שהרה"ג ר' יוסף תומארקין הי' תלמיד הרה"ג ר' נחמי מדובראוונא⁵.

גם סיפר לי חותני שהי' דור רביעי מיוצאי חלציו של הרה"ג הרה"ח ר' בנימין קלעצקער, מחסידי כ"ק אדה"ז, שבתו נתחתנה לראשוני משפחת תומארקין (או תומאראו) בעיר דובראוונא⁶.

הרה"ג הרה"ח ר' בנימין הי' יליד שקלאוו, ושם הי' מקום מגוריו. הי' סוחר יערות, אחד מהחסידים המפורסמים והמקושרים כל ימי חייו לכ"ק אדה"ז ולכ"ק אדהאמ"צ ולכ"ק הצ"צ, ומובא בבית רבי⁷ שמסר נפשו עבור בית חיינו (כ"ק אדה"ז).

נקרא ר' בנימין קלעצקער לפי שהי' חתן הרב דעיר קלעצק⁸, בן הרה"ג מהור"ר מאיר אייזענשטאט מחבר ספר "פנים מאירות"⁹ (ולא כמו שכתבו שהי' חתן ה"פנים מאירות" - ה"פנים מאירות" הי' רב בעיר אייזענשטאט, ובנו הי' רב

1 אודותיהם - ראה ב"בית רבי" ח"ג ע" 38. לפי "מגילות יוחסין" (משה אליעזר בעלינסאן, אודסה תרנ"א), אביהם ר' אליהו תומארקין היה אחיו של ר' אהרן תומארקין, חתנו של ר' בנימין קלעצקער ואבי סבו של ר' אהרן תומארקין מחרקוב.

2 ר' נחמיה מדובראוונא, בעל "דברי נחמיה". לפי "מגילות יוחסין" היה ר' נחמיה עצמו חתן למשפחת תומארקין.

3 גירסה מוקדמת לשם תומארקין. לפי "מגילות יוחסין" היה ר' אברהם אבא זה בנו של ר' אהרן, ראש משפחת תומארקין (שנקראה על-שם רעייתו מרת תמרה), ואילו מוצאה של משפחת ר' אהרן תומארקין הוא מר' אריה ליב, אחיו של ר' אברהם אבא.

4 כך מסופר גם ב"בית רבי" שם.

5 כאמור, לפי המסופר ב"מגילת יוחסין" היה שמו ר' אהרן.

6 ע' עא.

7 ר' מיכאל אייזנשטאט אב"ד קלעצק.

8 ב"בית רבי" שם נאמר שר' בנימין עצמו היה נכד ה"פנים מאירות", ואילו חותנו היה ר' אליהו פינסקער, וכך מסופר גם בקונטרס "משפחת סופרים" ע' ט (ושם נאמר - וכן מסופר ב"מגילת יוחסין" - שר' אליהו פינסקער היה סבו של ר' אהרן תומארקין חתנו של ר' בנימין, כך שר' בנימין קלעצקער היה גם דודו). גם ב"שם הגדולים החדש" (דף י ע"ב) נאמר שר' בנימין היה נכד ה"פנים מאירות".

הרה"ח ר' יהודה חירטיק ע"ה

הרה"ג הרה"ח ר' אהרן תומארקין ע"ה

בעיר קלעצק), שהוא בן אחותו של בעל הש"ך⁹ על שו"ע חושן משפט ויו"ד ועל חמשה חומשי תורה (כך אומרים, אף שראיתי נדפס שהי' גיסו של החסיד ר' פנחס רייזעס¹⁰, ורייזע היא חותנתו של ר' פנחס).

חותנו של ר' בנימין, הרב דעיר קלעצק בן ה"פנים מאירות", הוא אבי המחבר ד"פתחי תשובה" על יו"ד¹¹.

גם סיפר לי חותני: בעת שהי' ממלא כסא הרבנות בעיר שווינציאן, פגש פעם בהרב דעיר קלעצק, שהי' נכד ה"פנים מאירות" ובנו של הרב המחבר ספר "פתחי תשובה" על יו"ד - שהיו ממונים על השו"בים דגליל ההוא - ואמר לו חותני שהם ידידים מצד קרבת משפחה, והרב הנ"ל התייחס אל חותני כאל קרוב¹².

בנסעם הכיר חותני הרב שהרב אייזנשטאט דעיר קלעצק תחת ידו מזוודה,

9 כך אכן מופיע במספר מקורות ("דעת קדושים" ע' 190, ועוד). אבל בספר "היהודים באונגאריא" (ע' 29) מוכיח המחבר מהסכמתו של ר' יונה נחום אחי הש"ך לספר "פנים מאירות", בה מכנה את המחבר "נכד אחותי", שבעל ה"פנים מאירות" היה נכד אחות הש"ך ולא בנה.

10 כך נאמר בספר השיחות תש"ח ע' 258. לפי האמור ב"מגילת יוחסין" וב"משפחת סופרים" היה ר' העניך שיק (אביו של ר' פנחס) גיסו של ר' אליהו פינסקער, כך שאשת ר' בנימין היתה בת דודתו של ר' פנחס.

11 קביעה זו בלתי אפשרית, מכמה טעמים: (א) בעל פתחי תשובה הוא ר' אברהם צבי אברהם "זכור לאברהם" תשנ"ה (ע' קסו) מובא שר' יעקב, שמו של אב"ד קלעצק היה, כאמור, ר' מיכאל אייזנשטאט. (ב) בקובץ "זכור לאברהם" תשנ"ה (ע' קסו) מובא שר' יעקב, אבי בעל "פתחי תשובה", היה מלמדי העיר ביאליסטוק, ולא רבה של קלעצק. (ג) ר' מיכאל מקלעצק נפטר בשנת תק"כ לערך (לפי המסופר בקובץ "הדרום" חוברת יב ע' 77, וכן ב"פנקס קלצק" ע' 21), ואילו בעל "פתחי תשובה" לא נולד אלא בשנת תקע"ב. וייתכן שחסרים דור או שניים באמצע.

12 גם כאן אין הדברים מתיישבים: (א) בקובץ "זכור לאברהם" שם נמנים בניו של בעל "פתחי תשובה", ולא נזכר שאיש מהם כיהן ברבנות קלעצק. (ב) ב"פנקס קלצק" שם נמנים כל רבני העיר כסדרם, ולפי האמור שם מאז שנת תר"ח לא כיהן בקלעצק רב ממשפחת אייזנשטאט. (ג) קלעצק שברוסיה הלבנה מרוחקת יותר מ-150 ק"מ משווינציאן שבליטא, וקשה להניח ששותיהן השתייכו לאותו גליל. וייתכן שהרב שר' אהרן תומארקין פגש בו הוא ר' בנימין אייזנשטאט, בנו של בעל "פתחי תשובה" ומחבר ספר "משאת בנימין" על הש"ס, שמילא את מקום אביו ברבנות אוטיאן (שהיא אכן סמוכה לשווינציאן).

תיבה עגולה, והרב הקפיד שהתיבה תהי' סמוכה אליו ובמקום הראוי לה, ובכל פעם הוא מעיין עלי' שלא תיפול ושלל ידחקו אותם, כ"כ שימת עין עלי'. ושאל אותו חותני: למה כת"ר כל כך טרוד ומעיין ומקפיד על דבר התיבה הקטנה הזאת? ויען הרב: בתיבה זו כל הרבנות שלי שם, זהו ה"צילענדער" שלי... (שהרבנים בליטא עדו לראשם ביום השבת ויו"ט, או אם אירע דבר נכבד, חבשו לראשם כובע "צילענדער").

אביו של חותני הר"א הי' החסיד ר' בנימין תומארקין, שהי' למדן גדול, והי' מלמד לבחורים בעירו דאקשיץ. ואביו של ר"ב נקרא מאיר תומארקין, ודירתו הי' בעיר באבער, במסילת הברזל ההולכת למינסק, בין סמילאין-קרופקי¹³. לחותני הרב לא הי' ידוע מי הי' אביו של רבי מאיר¹⁴.

חותנתי רחל נ"ע, אשה צדקנית, מכנסת אורחים ידועה, ממשפחת חאנאוויטש, בתו של השו"ב המפורסם החסיד מוהר"ר ישראל חאנאוויטש, שו"ב בעיר גלובאק פלך ווילנא, שהי' שו"ב מומחה ממשפחת שו"בים מומחים מכמה דורות¹⁵.

הרב האחרון בחרקוב: הרב אהרן תומארקין

חותני, הרב הגאון ר' אהרן תומארקין, הי' מראשוני תלמידי תו"ת כאשר נתייסדה, ושנים אחדות למד בזעמבין, כאשר נשלחו תלמידים מהישיבה להתחנך ע"י המשפיע החסיד המפורסם ר' שמואל גרונם אסתרמאן¹⁶. לאחר זה שהמשפיע הרש"ג נתקבל למשפיע בליובאוויטש¹⁷, בא חזרה לליובאוויטש, תחת השגחת המשגיח הרה"ג החסיד ר' זאב וואלף לעוויטין¹⁸, חתנו של הרה"ח ר' גרשון דובער מקלימאוויטש¹⁹.

בשנת תרס"ז התחתן עם חותנתי רחל, בת השו"ב המפורסם החסיד מוהר"ר ישראל חאנאוויטש. אחרי שנים אחדות שהי' סמוך על שולחן חותנו, נתקבל למשרת רבנות בעיר באביניץ דפלך וויטעבסק.

בשנת עת"ר נתקבל למשרת רבנות לעדות חב"ד בעיר שווינציאן פלך ווילנא. בשנת תרע"ד²⁰ נתקבל לרב בעיר חאטימסק פלך מאגילעוו, עפ"י פקודת כ"ק

13 ב"מגדל עז" ע' רא מסופר על ביקור של השד"ר ר' יחיאל הלפרין בבית ר' מאיר תומארקין בבאבער.

14 לפי המסופר ב"מגילת יוחסין", ר' מאיר היה בנו של ר' אהרן תומארקין חתנו של ר' בנימין קלעצקער. ומתמיהה במקצת שר' אהרן תומארקין לא ידע את שם אבי סבו (שככל הנראה על שמו נקרא).

15 נזכר גם בספר "חורבן גלובאק" ע' 29.

16 כמסופר במבוא לאגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' 21 ואילך. ועוד.

17 בשנת תרס"ה (מבוא לאגרות קודש שם ע' 23).

18 אביו של הרה"ח ר' שמואל לויטין. אודותיו – ראה ספר השיחות תש"ז ע' 116. וש"נ.

19 הוא החסיד הידוע ר' גרשון דובער מפאהאר (ואולי התגורר תקופה כלשהי בקלימאוויטש). אודותיו – ראה "חסידים הראשונים" ח"ב ע' 31 ואילך. וש"נ.

20 ברשימה אחרת: תרע"ג.

אדמו"ר הרש"ב נ"ע, ועזב את עיר שווינציאן בליטא, שבמשך ארבע שנים הי' רב לעדת חב"ד דשם.

בשנת תרע"ט²¹ אוותה נפשו להסתופף בצילא דמהימנותא כ"ק אדמו"ר הרש"ב נב"ג²², שהתגורר בראסטאוו ע"נ דאן. חאטימסק נמצאה אז בחבל רוסיא²³, וע"י דרכים צדדיות הי' באפשרות לעבור את גבול רוסיא, ולבוא לאוקריינא וכן לחבל דאן שנמצא אז תחת יד אשכנז. באוקריינא משל אז העטמאן סקאראפאדסקי²⁴, אבל בעיקר היו בעלי הדעה חיל האשכנזים. ואמנם לשבועות תרע"ח בא חותני הרב לראסטאוו.

בעיר חארקאוו הי' דר גיסו, ר' אבא קאפילאוויטש²⁵, איש ירא שמים ב"בין אדם למקום" ו"בין אדם לחבירו", ובמשא ומתן הי' נזהר מאד שיהי' באמונה. בדרכו לנסוע חזרה לביתו לחאטימסק התעכב חותני אצל גיסו הנ"ל. ובא מכתב מהרבנית זוגתו, שממשלת הקאמוניסטן (שגברה בשנת תרע"ט) אסרו כמה רבנים ואנשים אחדים מחשובי העיר בתור ערבונו, שאם יקרה איזה דבר לא טוב נגד הממשלה יהיו הם האחראים. ויצא קול בעיר, שהממשלה שאלה גם עליו איפה הוא, ואומרים בעיר שחפצים לקחת גם אותו לערבות. לכן לא יבוא חזרה הביתה עד יעבור זעם²⁶.

הרב הגאון ר' אלי' אהרן מיליקאווסקי הי' אז בעיר יאלטא בחבל קרים, והשר הגענעראל ווראנגעל עם חילו אחז בחבל קרים²⁷, וסגר כל הגבולות, ואין יוצא ואין בא מחבל קרים.

חותני הר"א הי' חריף מאד, ולמד דף גמרא בעומק גדול, וידע בע"פ כמה תשובות בענינים שונים. הי' דרשן נפלא, פה מפיק מרגליות, הן בדרוש והן באמירת דא"ח, ונוח לבריות, ומורה הוראה לאמיתות. וסיפר לי, שבהיותו לומד בליובאוויטש חברו הי' הרה"ח המשפיע ר' אלי' עבנער, ולמדו יורה דעה, וחזרו בעל פה כל דין וסעיף, אף כל הפרי מגדים של כל סעיף בט"ז וש"ך.

חותני דרש בכמה בתי כנסת בחארקאוו, ואנשי העיר הרבו לפניו בבקשה שיקבל עליו עול הרבנות, להיות שאין להם רב, שמי יודע מתי יבוא חזרה הרב אא"מ [=אלי' אהרן מיליקאווסקי]. ובהיות שלנסוע חזרה לחאטימסק מורא עליו על ראשו מהטעם הנ"ל, נעתר לבקשתם וקבל עליו עול הרבנות דחארקאוו. במשך שנה ומחצה²⁸ הי' חותני אב"ד דעיר חארקאוו. לאחר שגברה יד ממשלת

21 ברשימה אחרת: תרע"ח.

22 כיום נמצאת העיר בבלארוס (רוסיה הלבנה), סמוך לגבול עם רוסיה.

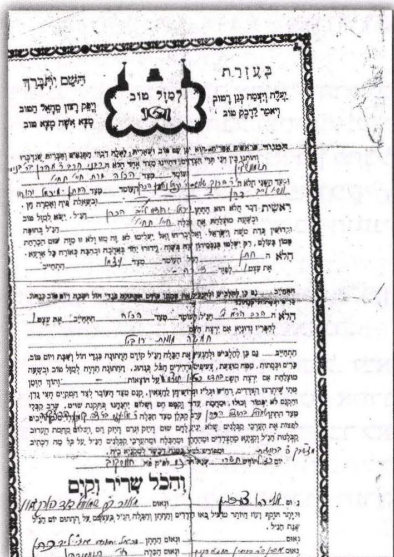
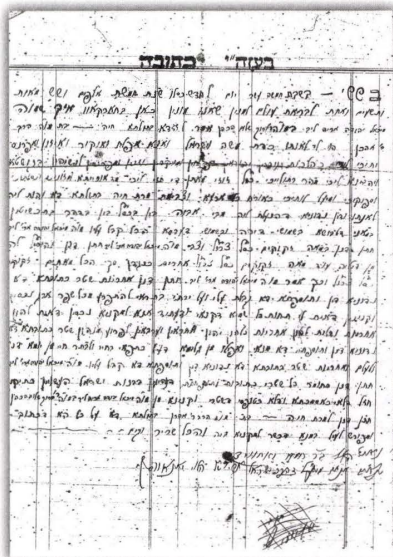
23 כנ"ל פרק י. [=בספרו של הרב י חיתריק]

24 נזכר גם ב"תולדות חב"ד ברוסיה הסובייטית" ע' רכא.

25 ברשימה אחרת מספר המחבר ששמועה זו היתה הסיבה לנסיעתו אל אדמו"ר מוהרש"ב (ולא שהגיעה אליו רק בדרך חזרתו משם).

26 כנ"ל פרק יב. [=בספרו של הרב י חיתריק] ולפי האמור שם אירע הדבר רק בחורף תר"פ, עם תבוסתם של הכוחות הלבנים בפיקודו של דניקין, ואם כן שהה ר"א תומארקין בחרקוב כשנה וחצי לפני שנתקבל לרבנות העיר. ואולי היה חבל קרים סגור ומסוגר עוד לפני נסיגתם של הכוחות הלבנים לשם, ויש לברר.

27 ברשימה אחרת: שנתיים.

**שטרי התנאים והכתובה של נישואי הרמ"ל כהן ע"ה. העד השני בכתובה הוא
הרה"ח ר' מנחם מענדל יאנובסקי ע"ה דודו של הרבי נשיא דורנו**

הקאמוניסטן על השר הגענעראל ווראנגעל, וגירשו אותו מחבל קרים, אז בא הרב ר' אלי אהרן מיליקאווסקי מקרים חזרה לחארקאוו, ועמדה השאלה אודות הרבנות.

ואחרי שקלא וטריא בין אנשי העיר ומנהיגי, כדי שלא יתחלקו במחלוקת - מי שהוא אחרי הרא"א ומי שהוא אחרי הרא"ת - עשו פשרה, וגמרו שהרב אלי אהרן יהי אב"ד כמקודם, וחותני הרב אהרן תומארקין יהי ראש ב"ד, באשר היו עוד שלשה דיינים.

ובהיות שהי מתפלל בביהמ"ד "טשעבאטארסקי", שהי קרוב לביתו, והרב אלי אהרן הי מתפלל בביהכ"ס "מעשצאנסקי" - הי נחשב כהרב דביהכנ"ס "טשעבאטארסקי", ששם הי לומד לפני המתפללים שעורים בכל יום ערב ובוקר, ודורש בשבתות וימים טובים.

בעת שנתקבל לרב אב"ד, ראשית פעולתו היתה לתקן ת"ת כיאות, לפי שבביהכנ"ס "טשעבאטארסקי" היו חדרים טובים עבור זה. ותיקן ת"ת עם מלמדים, משגיחים, ומנהלים מלומדים כיאות.

הת"ת דעיר חארקאוו, שהיתה קרובה לביהמ"ד "מעשצאנסקי", בהנהלת מרדכי עלינסאן - היתה כשפל המצב, סדרי הלימוד והחדרים היו עזובים. והת"ת של חותני קנתה שם, הן בסדרי הלימוד ע"י המנהל הראשי אברהם שמואל לעווין (חותנו של נח אשעראוו), ובפיקוח חותני הרב, והחדרים המרווחים.

עוד תיקן חותני הרב בית הכנסת אורחים, כי רבנים ודרשנים לא מצאו מקום ללון מחמת דחקות הדירות, ולכן קנה בית בת שלש דיוטות, בו היו מתאכסנים האורחים. והנקיין הטוב בבית זה, והפנים היפות שקיבל בהם כל אורח - הקנו לו שם טוב, שאינו כמו ה"הקדש" שהי' בעיירות דליטא, שהכל הי' כאן ביד רחבה. חותני הי' ידוע ביראת שמים שלו, שהי' זהיר במאד בדקדוק קל של מצוה ומצוה, ובמדותיו התרומיות בהנהגתו עם בני אדם, הי' מי שיהי', וקנה לו אוהבים רבים מכל הסוגים.

בפרט הי' ידוע בהכנסת אורחים שלו, כידוע ומפורסם שכל מי שעבר דרך חארקאוו מאנ"ש שיחיו, שהיו חפצים במאכל כשר בהידור, ולא חפצו להתאכסן בהכנסת אורחים - ובפרט לאחר שגברה יד הקאמוניסטן וגזלו את בית הכנסת אורחים - פנו לחותני הרב. ואף שדירתו לא היתה מרווחת כ"כ, וגם עבור משפחתו היתה בצמצום, שהיו למשפחת חותני שבע נפשות - מ"מ מצאו למו הרבה מקום להתאכסן בביתו, הן באכילה ושת' והן בלינה, שזה הי' דבר הקשה ביותר בזמן ההוא.

אלו שבאו להתיישב בעיר - עד אשר מצאו דירה, היו דרים אצל חותני הרב. כמו למשל הרב המשפיע ר' יחזקאל פייגין, קרוב לשנה הי' דר אצל חותני. וכן בשנת תרפ"ו בא התמים הרב ר' מאיר גורקאוו²⁸ להתיישב בחארקאוו, חצי שנה דר אצל חותני הרב. אף שהי' זה אחר חתונתו, ונתרבתה המשפחה - מ"מ מצאו פינה גם עבורו וזוגתו, עד אשר מצא מקום לעבודה ולדירה.

בהיות הישיבה תו"ת בחרקוב, מתרפ"ה עד תרפ"ח, לנו בחדר עבודתו כמה בחורים, והתעניין בכל אחד ואחד ע"ד שלומו וצרכיו. פעם עברו כמה תלמידי תו"ת, כעשרה אנשים, קודם הפסח, וכולם התארחו אצל חותני בכל הנצרך באש"ל.

נהירנא שתלמיד אחד נפצע רגלו, ולא הי' יכול להפשיט נעליו, ולא הי' איש בבית. וחותני הרגיש שהתלמיד חש באיזה מאיבריו, ובוש התלמיד לאמר לחותני מה שמרגיש. אבל חותני צוה עליו במפגיע שיאמר לו מה קרה עמו, וכאשר סיפר התלמיד שרגלו נפצע ובצקה, וצריך מי שיפשיט מנעליו - פשט חותני תיכף את נעליו, והביא מים ורחץ את רגליו, ומשח במשחה לרפואה.

המעשים הטובים של חותני רבו כמו רבו, ואי אפשר להעלות על הכתב כל הפרטים ופרטי פרטים. זכותו תעמוד לו ולזרעו אחריו.

אלו שבאו מחארקאוו לנ"י ספרו, שבעת שהממשלה הסובייטית סגרה את בית החיים, ששם מצא את מנוחתו חותני הרב בחוהמ"ס תרצ"ז, נמצאו ידידים שהעבירו את שלדו לבית החיים החדש, ועוד של כמה יחידי סגולה. תנצב"ה.

28 מחבר "ספר הזכרונות דברי הימים". אודותיו - ראה "תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית" ע' שעו ואילך. מוגה

פ ר ק ש י ש י

בארץ הקודש

לאחר שאחיו ר' פאלע נסע לארץ־ישראל בשנת תרצ"ה, רצה גם ר' לייבל לעלות לארץ־ישראל, אך ביודעו שהק"ג עוקב אחריו, לא ידע מה לעשות בעניין זה. לאחר התכתבות סמויה עם הרבי הריי"צ, הורה לו הרבי להגיש בקשה לקבלת ויזה ובירך אותו בהצלחה. בעודו ממתין לתשובה לגבי הוויזה, הגיעו אנשי הק"ג לביתו והורו לו לבוא למשרדם. בני משפחתו יעצו לו להסתתר, אך ר' לייבל אמר שאם הרבי נתן לו ברכה, אין מה לדאוג. הוא הלך למשרד הק"ג, שם נשאל למה הוא רוצה לעזוב את רוסיה. הוא השיב מה שהשיב, והם הורו לו לשוב למשרד למחרת ואז יקבל פספורט וויזה. וכך היה!

בה' באלול תרצ"ו הגיע ר' לייבל עם אשתו ובניהם ברוך־שלום ובנימין לארץ הקודש. בתקופה הראשונה התגורר בשכונת נווה שלום בתל־אביב, והיה מתפלל בביה"נ החב"די ברחוב 'עין יעקב'. בתחילה התפרנס כחלבן. הוא רכש אופניים והיה מחלק חלב בבתיים. לפעמים היה הולך להתפלל בבית־הכנסת החב"די ברחוב נחלת־בנימין, ובדרך היה מספר לילדיו סיפורים. פעם סיפר להם שאדם אחד ניגש אליו וביקש שיברך אותו, והוא הסכים. כעבור זמן, האיש כתב לו מכתב תודה על ברכתו שהתגשמה. ור' לייבל סיים: "אתם רואים, ילדים? לעולם אין לחסוך ברכה מיהודי..."

ביתו היה קרוב מאוד ליפו, וכשפרצה המלחמה בשנת תש"ח, היו נשמעים בבית הדי הקרובות עם הערבים. כשהמצב החמיר, עבר להתגורר בבית אחיו ר' פאלע ברמת־גן. בתחילה פתח חנות לתיקון מכשירים, וכעבור זמן נהיה שד"ר של ישיבת 'אחי תמימים'.

השד"ר שקירב נפשות

בנסיעותיו כשד"ר ברחבי הארץ, היה חוזר מאמר דא"ח בכל שבת בסעודה שלישית בבית־הכנסת אליו הגיע, נוהג שהרבי הריי"צ עודד אותו להמשיך בו. את נסיעותיו ניצל גם כדי לאתר יהודים מגזע חב"ד, והיה מעורר אותם להתקרב לצור מחצבתם. פעם מצא אצל מישוהו כתבי־יד ו'הנחות' של מאמרים ושיחות מכ"ק אדמו"ר הריי"צ. הוא העתיק אותם ושלח אותם לרבי נשיא דורנו. על כך כתב לו הרבי בתשרי תשי"א: "...ת"ח ת"ח על המאמרים והשיחות ששלח אלי, אשר כמה מהם לא היו אצלי ע"ע. ובטח אם ימצאו עוד ישלחם ג"כ, ורוב ת"ח מראש" ("אגרות קודש" חכ"א עמ' קיב).

לימים התבררה פרשת הדברים ונתפרסמה באתר "שטורעם.נט", כדלהלן:

קטע קצר מתוך מכתבו של הרה"ח הר"ר יואל כהן שי' מחודש ניסן תש"י:

"... אצלי ה' המאמר שמע"צ רפ"ו שהעתקתי מכב' וביודעי שהמאמר הוא בלתי מצוי שאלתי את הרמ"ש אם יש תח"י המאמר, ואמר כי אין אצלו וביקשני להעתיקו. ושאל אצלי מאין יש לי אותו, וספרתי לו. אגב, כך סיפר לי, שהוא יודע מזה כי הוא השתתף עם ר' דובער יודאויץ בה'גניבה' וגם עוד דברים גנבו.

ובקשני מאד שאכתוב לכב' שישלח זאת ובזה יעשה קורת רוח לכל בית רבי, כי כולם רוצים כעת לסדר את הכתבים (רק בפועל הוא מסדר זאת). גם אמר לי שיתכן ויתן לי להעתקה משהו עבור זה, ואם יתן לי אשלח לכב' העתקה שלא בפרסום."

הקריאה במכתב מעלה תהיות רבות:

מיהו הנמען שאליו שלח הכותב את המכתב? על איזה 'כתבים' מדובר? מיהו ר' דובער יודאויץ שהיה שותף של הרבי ב"גניבה"?

מסתבר שמדובר בהעתקות של 'כתבים' שר' דובער יודאויץ מריגא נהג להעתיק בהזמנות שונות (ביודעין או שלא ביודעין), והרבי (אז "חדב"נ הרמ"ש") היה מסייע בידו. עדות מסוימת ל"שותפות" בהעתקת ה'כתבים', אנו מוצאים במכתבו של הרבי שכתב אל חותנו אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע ביום ד' דחנוכה תרצ"ב:

הרבי כתב אל חותנו:

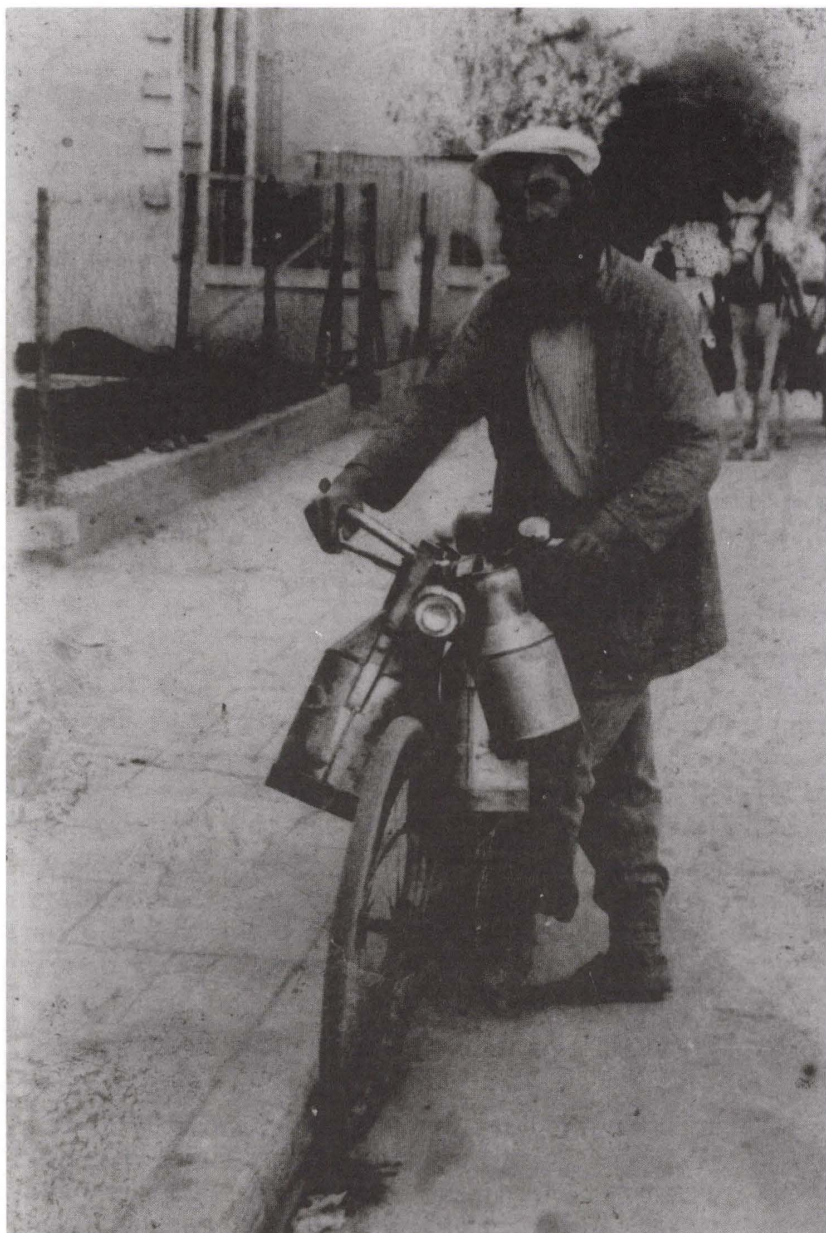
"כאשר השויתי העתקות של דובער נ"י יודאויץ עם תכריכי הכת"י (הנמצאים בארכיון בחרקוב ואדעס), הרי מלבד התקונים שנתקנו בגוף גליון ההעתקה, רשמתי עוד איזה דברים בגליון בפ"ע. והנני מסג"פ אולי יהי בזה תועלת לשלמות מלאכת ההעתקה. ואת כ"ק הסליחה על האחור בזה".

שמו (בר"ת) של המעתיק ר"ד יודאויץ מוזכר ע"י הרבי גם בקשר לגניזה החרסונית: "העתקה זו נעשתה ע"י האברך ד.י. הי"ד בריגא, אשר הי' ירא שמים אבל לא דייקן..." (ראה באגרות קודש רבינו ח"ט עמ' לא).

המעתיק רד"י למד בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש והתחתן בריגא עם בתו של השד"ר הרה"ח ר' מרדכי חפץ הי"ד. כעבור כמה שנים עלה לארץ ישראל ואתו עמו הכתבים וההעתקות שהיו באמתחתו בריגא. בארץ ישראל שהה במשך תקופה והתגורר ברמת יצחק. אדמו"ר מוהריי"צ ביקשו במכתב ארוך בשנת תרצ"ו לפעול במקום מגוריו פעולות לחיזוק לימוד הדא"ח ולחיזוק היהדות והחסידות באמצעות שיעורים וכיו"ב. לאחר מכן חזר לריגא, בה נספה בימי המלחמה העולמית השנייה. ה' יקום דמו.

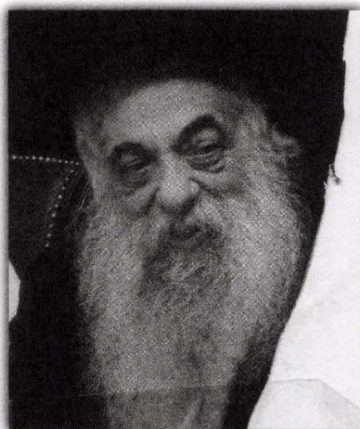
המעתיק, כאמור, חזר לריגא, אך הכתבים וההעתקות נותרו בארץ ישראל אצל בני משפחתו. ביום מן הימים יצרה קשר בת המשפחה עם הרה"ח רמיא"ל (לייבל) כהן ע"ה ומסרה לו את הכתבים הללו, בהם מאמרים ושיחות של אדמו"ר מוהריי"צ שלא היו מפורסמים כלל באותה שעה. בתקופה בה שהו הכתבים וההעתקות ברשותו של ר' לייבל כהן ע"ה היו כמה בחורים מתלמידי הישיבה בא"י ששזפו עיניהם בהם וכמה מהם אף עשו העתקות מההעתקות שבביתו. אחד מהבחורים הללו היה בן אחיו הר"ר יואל שי'.

מקטע המכתב שפותח את רשימתנו אנו למדים אפוא, שבין המאמרים שהעתיק ר' יואל בשעתו מאותו מקור היה המאמר של שמיני עצרת תרפ"ו שלא היה מצוי, ולכן התעניין אצל הרבי האם המאמר ישנו תח"י, והרבי ביקשו להעתיקו. הרבי

הדמיא"ל כהן ע"ה בארץ ישראל, בימים שעבד לפרנסתו כמחלק חלב

התעניין אצל הרי"כ למקורו, והוא סיפר. ואז גילה הרבי שהוא מודע למקור הזה, משום שהיה שותף בשעתו ל"גניבותיו" ו"העתקותיו" של ר' דובער יודאוויץ... הרבי ביקש שרי"כ יכתוב אל דודו שישלח עוד מההעתקות שברשותו "ובזה יעשה קורת רוח לכל בית רבי" משום שעוסקים עתה בסידור הכתבים. במדה שהרבי "יתגמל" ויתן העתקה ממשהו אחר כתמורה - כותב ר' יואל אל דודו - "אשלח לכב' העתקה שלא בפרסום".

בן אחיו של הרמ"א "ל כהן ע"ה, ה'חזור'
הרה"ג הרה"ח ר' יואל כהן ש'

לאחר ששלח ר' לייב כהן את ההעתקות שברשותו אל הרבי, הודה לו הרבי במכתב בכתובת יד קדשו:

"ת"ח ת"ח על המאמרים והשיחות ששלח

אלי אשר כמה מהם לא היו אצלי ע"ע [=עד עתה], ובטח אם ימצאו עוד ישלחום ג"כ ורוב ת"ח מראש".

בכפר חב"ד

במשך כשנה כיהן כמשגיח בסדרי חסידות בישיבת 'אחי תמימים', ואחר כך עסק בעבודות שונות, כולל בנייה. פעם מצא בית שבור ובעליו הרשה לו לשפץ אותו ולהתגורר בו. וכך עשה. הוא גר שם עד תשי"ב, אז עבר לכפר חב"ד. הממשלה חילקה בתים ביפו לכל מי שעזב את תל-אביב עקב המלחמה, אך ר' לייבל רצה לגור בסביבה חסידית ובברכת הרבי נשיא דורנו התיישב בכפר חב"ד.

בתחילה היה מורה במוסדות 'החינוך העצמאי', וכשנפתחו בתי-הספר של ה'רשת' עבר לכהן כמורה ב'רשת', בתחילה ביפו ואחר-כך בזרנוגה (שכונה ליד רחובות). הוא היה שולח לרבי מכתבים עם שמות כל תלמידיו, וכמה מהם הפכו ברבות השנים לתלמידים בישיבות חב"ד.

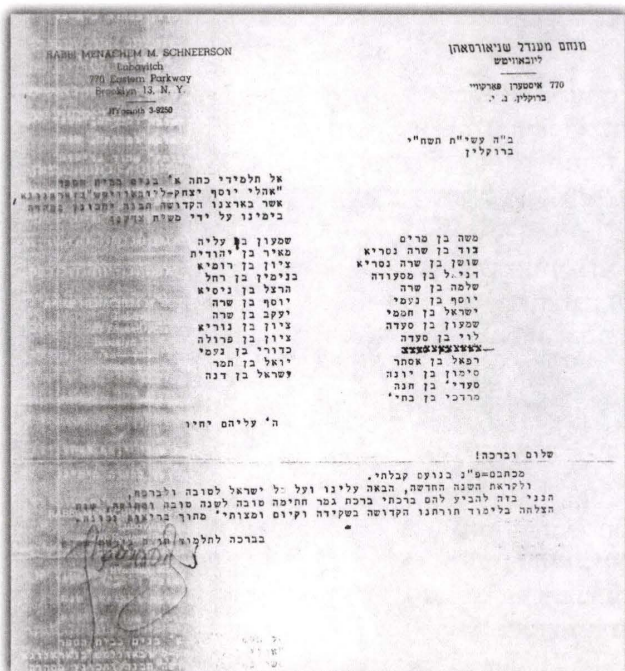
בכ' באלול תשי"ז כתב לו הרבי ("אגרות קודש" חט"ו עמ' תלא):

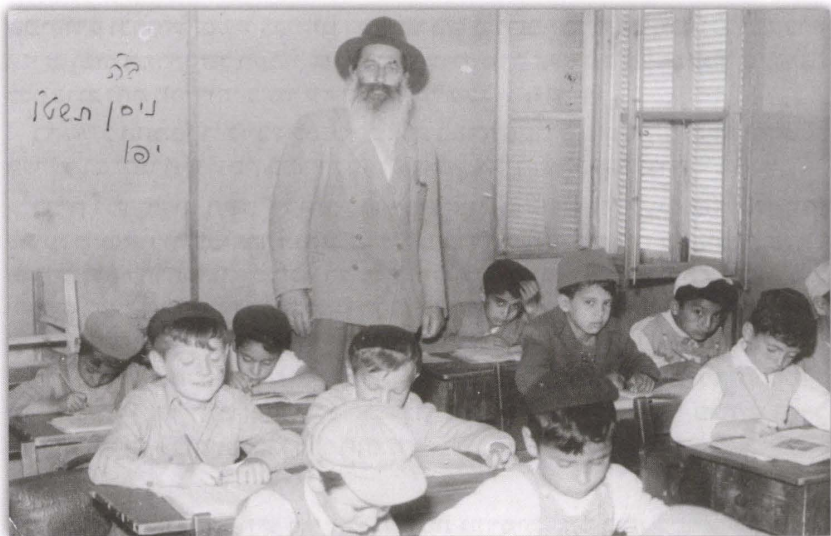
הרה"ח אי"א נר"נ מלאכתו מלאכת שמים מו"ה מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח וי"ד אלול, נהניתי במאד מאד מכתבו שהתחיל ללמד בזרנוגה... שברור בתכלית, שהנהגתו בנסיעתו לזרנוגה, נכונה היא במאד, הן מצד הכלל והן מצד הפרט. ויהי רצון שממנו יראו וכן יעשו גם אחרים בהנוגע לקבלת עול תורה ועול מצות, שבזה נכלל ג"כ קבלת עול דטובת מוסדות חינוך עטה"ק,

להלן צרור אגרות קודש ואי אלו תמונות מהימים בהם כיהן כמחנך במוסדות 'רשת אוהלי יוסף יצחק'.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
NY 11213 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקליין, נ.י.

ב"ה, ימי הסליחות ה'תשכ"ג
- שנת המאה וחמשים להסתלקות
הילולא של רבנו הזקן -
ברוקליין, נ.י.

אל תלמידי בית ספר "רשת אחלי יצחק יצחק"
ליובאוויטש אשר בדרגה
בארצנו הקדושה תבנה והכוונן במהרה
על ידי משיח צדקנו
כתה ה- ו

ה' עליהם יתן
שלום וברכה!

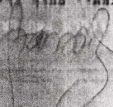
מכתבם פ"נ בנועם קבלתי.
ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה,
בוה להביע להם ברכתי, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, שנה
הצלחה בלימוד תורתנו הקדושה בהתמדה ושקידה וקיום מצוותי מנחם מענדל
הנכונה.

בברכה לת"ת בירצת שמים

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
NY 11213 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקליין, נ.י.

ב"ה, ימי הסליחות ה'תשי"ט
ברוקליין, נ.י.

אל תלמידי ביה"ט חב"ד בדרגה אשר בארצנו
הקדושה תבנה והכוונן במהרה ביפונו על ידי
משיח צדקנו
כתה א' וב'

ה' עליהם יתן
שלום וברכה!

מכתבם פ"נ בנועם קבלתי.
ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה,
הנני בוה להביע להם ברכתי, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה,
שנה הצלחה בלימוד תורתנו הקדושה בשקידה וקיום מצוותי מנחם מענדל
הנכונה.

בברכה לתלמוד תורה בירצת שמים

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
NY 11213 3-9250

"הרבי מדבר אלי"

בשלהי תש"כ היה ר' לייב אחד מארבעת חברי הוועד המסדר את הנסיעה אל הרבי עם הצ'רטר הראשון, וכמובן היה בין הנוסעים. יומנו המלא מאותה נסיעה מובא בספר זה בפרק מיוחד, ומבין שורותיו ניכרים התקשרותו הנלהבת לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו והקירובים המיוחדים להם זכה, כמו היותו מוזמן לסעודות החג במחיצת הרבי, ועוד.

כך לדוגמה הוא מתאר את הרגע הראשון בו ראה את הרבי: "...והנה נפתחה הדלת מחדרו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכ"ק אדמו"ר שליט"א נכנס לבית המדרש ועמד בקרן מזרחית-צפונית. בראותי את פניו הקדושות התרגשתי ורעד עבר בתוכי. עמדתי והסתכלתי על כל תנועה...".

גם שמיעת המאמרים מפי הרבי מתוארת אצלו בסגנון מיוחד: "...כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר את המאמר "לך אמר לבי בקשו פני", ודיבר בו מענייני תשובה וזיכון החומר, והביא דברי אדמו"ר הזקן על הפסוק "מבשרי אחזה" - "אז מי דארף שייערין דעם בשר ביז מי זאל דורך עם זעהן אלקות" [=צריך לקרצף את

"שנוזה להתראות בשמחה". שלהי תשרי תשכ"א - ר' לייב מקבל מהרבי ברכת הדרך והבטחה לשוב ולהתראות

הבשר, עד שדרכו יראו אלקות]. אמירת המאמר ארך בדיוק 35 רגעים. בעת שמעי את המאמר האב איך גפילט אז דער רבי שליט"א רעט דאס צומיר, און מיט יעדער ווארט מיינט ער דאס מיר - מי דארף מזכך זיין דעם נפש הבהמית! [=בזמן המאמר הרגשתי שהרבי שליט"א מדבר אלי, ובכל מילה הוא מתכוון אלי - צריך לזכך את הנפש הבהמית!].

במעמד הפרידה מהרבי, עמד הרבי ליד מדרגות 770 והביט על האורחים הרוקדים לפני צאתם, ואז ניגש ר' לייבל אל הרבי ואיחל 'שנזכה להתראות בשמחה ובטוב לבב', והרבי ענה לו בקול רם: "א ודאי, א ודאי, פארט געזונטערהייט". הבטחתו של הרבי התקיימה ובשנת תשכ"ט זכה ר' לייבל לנסוע שוב אל הרבי, לחתונת בנו הרה"ח ר' בערל שי'.

פגישה לא שגרתית

בשנים הבאות הוסיף ר' לייבל לעסוק בהפצת היהדות והחסידות בארץ הקודש, כשחמיותו ולבביותו החסידית סוללות לו מסילות של זהב גם ללבם של אישים בכירים כמו חברי כנסת והנשיא שזר שקירבה מיוחדת שררה בין ר' לייבל ובינו.

והנה דיווח על פגישה לא שגרתית עם מר שזר בה השתתף ר' לייב ונטל חלק פעיל:

ב"ה, ז' אלול תשכ"ו, כפר חב"ד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

רשימת דברים מהפגישה עם ידידנו הדגול ר"ז שי' שזר בלשכתו בירושלים ביום שני בבוקר, ערב ר"ח אלול תשכ"ו.

נסענו מכפר חב"ד - הרב דמתא, הר"נ טרבניק, ר' אליעזר ננס, ליב כהן, ר' דוב גורביץ, ר"ש מדנציק, ר"י לייבאו, ור"ז וילימובסקי (שהגיע לשם לפנינו). נסענו עם הטו"ת על מנת להתפלל שם, שבאותו יום הי' למר שזר יארצייט אחר אמו ע"ה. כשבאנו לשם כבר התחילו להתפלל, החזן הי' משישו מהמקומיים (יהודי עם זקן). מר שזר ואחיו אמרו קדיש. לקריאת התורה יצאתי לחדר הא' בכדי ששזר ואחיו יעלו לתורה, וכן הי' שעלו לתורה ועוד ישראל א'. אחרי התפלה נתנו קאפע לכל אחד.

אנו שבאנו במאוחר קצת יצאנו לחדר הראשון ללבוש שם הטו"ת ואח"כ נכנסנו להתפלל באולם השני, ובמילא אחרי התפילה יצאנו מאולם הב' לאולם הא' בכדי לקפל את הטו"ת.

בדרך נסיעתנו בהטקסי מכחב"ד ירושלימה, נתעוררו אצלנו כמה שאלות הלכה למעשה, הא' אם מותר להקדים שלום לפני התפלה, והרי הלכה מפורשת היא לשלילה. וכולנו היינו לפני התפילה, ומאיך היתכן שלא ניתן לו שלום עליכם

כשנבוא. הב' מה יהיה אם יכבדו אותנו במשקה אחרי התפלה, כנהוג ביארצייט, כי אותו יום שהי' גם ערב ר"ח אלול היו במודעות וכן בעיתונים הדתיים לצום חצי יום, וזה בקשר לבטל גזירת ניתוחי כו', ואם כן איך יתנהג מי שצם.

על השאלה הא' פסק הרב דכחב"ד שלא לתת שלום לפני התפלה והציע שהוא הראשון יגש אליו ויאמר לו שהיות שעוד לא התפללנו ולכן אחרי התפלה ניתן לו שלום. ולבסוף עזר השי"ת ושתי השאלות נפתרו לבד, באנו באמצע התפילה ובמילא לא הצרכנו לתת שלום. ואחרי התפלה נכנסנו לחדר הראשון לקפל הטו"ת, ושם המשרתים גם כבדו אותנו בכוס קאפע, ולא לקחנו, והוא לא ראה זה כי הי' עוד בחדר הב' ששם התפללו.

כשכל המתפללים המקומיים הלכו, יצא מר שזר לאולם הא', ואנו עוד היינו עסוקים מי בקיפול הטו"ת ומי באמירת תהלים, ומיד ניגש כל א' מאתנו בחיבה ונתן לו שלום עליכם. גם אני הכותב ניגשתי ונתתי ידי בברכת שלום עליכם, ואמרתי לו שכאשר שמענו על הקשיים שהי' לכבודו להיפגש עם הרבי שליט"א, נזכרתי על פתגם של אדמוה"ז נבג"מ שאמר אם שלמה המלך הי' חסיד הי' מתאר את האהבה שבין הקב"ה לישראל במשל של אהבת חסיד לרבי - ואס איז אסאך גרעסער וי [=שהיא הרבה יותר מאשר] אהבת איש ואשה, וזה ראו על כבודו.

אח"כ התיישב על הספה וכולם גם ישבו, והתחיל לספר. סיפר על נסיעותיו ופגישותיו עם אנשים רמי מעלה, וכו' וכו'. כשבאתי לאמריקה הי' לי הסתרים והעלמות צו זעען זיך מיטן רבי'ן [= להתראות עם הרבי], הדיפלומטים והמלווים שלי רצו שהרבי יבוא אלי, זיי פארשטייען ניט ואס הייסט א רבי [= הם אינם מבינים מהו רבי] והתקשרתי מיד בטלפון עם הרבי, וסיפרתי לו על המצב ואמרתי להרבי - הצילני נא, וי זאל איך טאן [=כיצד אעשה] וענה לי הרבי ועל איך זיין אויפין אהל ועל איך פרעגין, [=אהיה על האוהל ואשאל] ושאלתי באיזה שעה זה יכול להיות? שתבואו מהאהל, וענה הרבי - וען מי שטעלט זיך דאוונען, קען מען ויסן, וען מי ענדיגט דאוונען דאס קען איך אייך ניט זאגן, [=מתי מתחילים להתפלל, זאת אפשר לדעת, אבל מתי מסיימים להתפלל, זאת אי אפשר לדעת]. שזר: ואצלי הזמן כל רגע יקר מאד ומנוי וספור, באים משלחות, באו משיקאגו, בא איש פלוני רם המעלה, וכו', וכעת איני יודע אם אלך להרבי בכלל, ומתי. למחרת ביום שישי אני מחכה על טלפון, השעה 11, השעה 12, אין טלפון, השעה 1, 2, בשעה 3 וחצי מטלפן הרב חדקוב שי' שהרבי רוצה לדבר איתי, הרבי אומר לי, התשובה הי' חצי בלשון הקודש הרבי אינו מדבר עברית אלא לה"ק, ואמר לי כך - מעכשיו אני ... ניע פריטאשם [=הדבר איננו עוד ביד], איך גיין קען ניט, און איר וי איר פארשטייט [=אני אינני הולך ואם כן עשו כהבנתכם].

במוצאי ש"ק באה משלחת של 4 חסידים מכובדים, ר' שמואל לויטין שי', הרב חדקוב שי', רוטשטיין, ועוד א' שהי' בסולובקי 10 או 15 שנה, ואמרו לי - באנו אליכם בשליחות הרבי שליט"א, ושלוחו של אדם כמותו, ואם כן איז דער רבי שיים גיקומען צו אייך, אבער לעבן דעם רבי'ס שטוב וארטין אייך אייך 4 טויזינט

הרמ"א"ל כהן ע"ה (ראשון מימין) בתפילת שחרית עם מר שזר, ביום הולדתו, ראש חודש כסלו

מענשין און זיי קענען מיר ניט ברענגען אהער, [ואם כן, הרבי כבר בא אליכם אבל ליד ביתו של הרבי ממתנים לכם ארבעת אלפים אנשים ואותם אנחנו לא יכולים להביא לכאן] והחלטתי לנסוע. כשבאתי ע"י בית הרבי קבלוני החסידים בניגון והרבי יצא לקבל פני, דער באגעגענין זיך איז גיוען זייער אפריינדליכער [=הפגישה היתה מאד ידידותית], ראשית כל הכניס אותי לבית המדרש פון דעם פריערדיקן רבי'ן, און האט מיר גיוזין - אט דא האט דער רבי דער שווער גיטאנצט שמחת תורה, אייף א'2 ווינקל דא האט דער רבי דער שווער גיזאגט קינות ת"ב [של הרבי הקודם, והראה לי - כאן הרבי חותני רקד בשמחת תורה, על פינה שניה, כאן הרבי חותני אמר קינות בתשעה באב] אח"כ נכנסנו לחדרו של הרבי, וכל מלווי איתו, אחרי כחצי שעה אז מיר זיינען שיים אריין אין די טיפע ענינים [=כאשר נכנסנו לעניינים עמוקים], אמר הרבי להנוכחים - איצטער הייבט זיך אן [=כעת מתחילה] יחידות וכולם הבינו ויצאו, שוחחנו מכל הענינים, גם אודות פגישתי עם ג'ונסון, והרבי ידע כל ענייני הפוליטיקא כל כך טוב. סיפרתי להרבי שביקר אצלי ספעלמאן הכומר הראשי של אמריקה שעל ידו נחתכים כל הענינים באמריקה, והוא זקן קרוב ל-80, וכשסיפרתי זה להרבי, אמר הרבי - אז ער איז גיקומען צו אייך איז א גוטער סימן, דאס איז מלמעלה אזוי [העובדה שבא אליכם היא סימן טוב, כך זה מלמעלה], (דאס וועט זיין א טובה [=זו תהיה טובה] בנוגע ירושלים, על מילים אלו הננו מסופק קצת).

הרבי דיבר איתי בנוגע לבניית כפר חב"ד ב' ושיעבירו לשם את הסמינר שמנהלו הוא חפר, איר קענט עם מסתמא ער איז מיין שוואגערס פלימעניק [אתם מן הסתם מכירים אותו, הוא אחיין של גיסי (הרש"ג)], והרבי נתן (או אמר שיתן) (איני זוכר היטב) (הכתוב בסוגריים זה וכן לפני 4 שורות זהו הערת הכותב, ולא של מר שזר) (עשרת אלפים דולאר ע"ח בניית כפר חב"ד ב', אמרתי להרבי שרצוננו לבנות בכפר חב"ד ב' עפעס ספעציאל פאר אייך, איז א שטוב, איז עפעס א אנדער זאך, זאל דאס הייסין, רמת הרבי - [= משהו מיוחד עבורכם, בית או משהו אחר וזה יקרא רמת הרבי] כמ"ש אצל שמואל ותשובתו הרמתה כי שם ביתו.

ולא ענה הרבי ע"ז, רק גישמייכילט, איר וייסט דאך זיין שמייכיל [=רק חייך, הרי אתם מכירים את החיוך שלך], וכך עברו כשעתיים, ונכנס הרמן, ואמר נמצאים פה כמאתים שוטרים ונשלחו לזמן מוגבל ומוכרחים לשחררם, ואמר הרבי עוד חצי שעה, בתום החצי שעה אמר הרבי את היתר נתכתב, והרבי ליוו אותי עד סוף המדרגות, וייטער גייט ניט דער רבי [=יותר מזה הרבי איננו הולך], והרב חאדקוב נכנס למכונית שלי ונסע אתי ללוותי, ואח"כ ראיתי שעוד מכוניות עם חסידים מלווים אותנו.

על שאלת כמה מאתנו מה שלומו אחרי נסיעה כזו, ענה: שעצם הנסיעה לא עייף אותי כל כך כמו המתיחות בעד הפגישות עם אישים רמי מעלה שהמתיחות אז ביותר שצריכים לדקדק מאוד בדיבור לא להוסיף ולא לגרוע, והדיפלומטים שלי שליוו אותי היו בהדמנות כזו בהתרגשות גדולה מאוד. פעם בעת פגישה כזאת ראיתי שהם חיוורים מאוד, ואח"כ כשנגמרה השיחה ראיתי בפניהם שהי טוב, והמתיחות הזאת מעייפת מאוד.

א' מהמתפללים המקומיים (הי' לבוש בגדי צבא ועם זקן כנראה קצין דת) למד משניות אותיות נשמה אחרי התפלה ואות שי"ן למד פרק שנים אוחזין, ואמר מר שז"ר כששמעתי המשנה שנים אוחזין בטלית נזכרתי על אמי ז"ל שהיא למדה אותי את המשנה, היתה למדנית ויר"ש גדולה, נהרגה בלכתה ברחוב על ידי טראמוואי [=רכבת] ר"ל, לי לא נוגע כ"כ כל הכבוד שנותנים לי, אבל אם אמה היתה קיימת, היתה נהנית מהכבוד שנותנים לי.

בשמעי דבריו אמרתי לו (הכותב השורות הללו) שמעתי מחסיד זקן אנו מוצאים בתנ"ך שאצל כל מלך כתוב שם אמו, מזכירים רק שם האם, ויילע אייף זיין א מלך איז נוגע וער די מאמע איז גיוען, אז בא אייך איז גיוען א פיינע מאמע האט זי אזא זון וי איר [=כך כדי להיות מלך חשוב מי היתה האמא, כיון שהיתה לכם אמה טובה, יש לה בן כמותכם].

סיפר שהביא להרבי מתנה כתבי יד קדש של הרבי הרש"ב נבג"מ, ואיך שזה הגיע לידו, המתווך הי' הרב זליג שי' סלונים, היהודי שהביא זה משם ביקש סכום גדול, ובכדי לדעת אם זה הכתב יד האמיתי, בקשתי את הרב זיין שי' שיראה זה,

והוא אמר שזה הכתב יד האמיתי, ואמרתי ליהודי המוכר שבדבר המחיר נסמך על הרב זוין, וכמה שיפסוק אתן, והרב זוין פסק שאתן לו כמה שבקש.

הרבי נתן לי מתנה מאמר שיצא לאור כעת בדיוק ל-100 שנה של הסתלקות הצמח צדק נבג"מ המאמר הוא נחמו עמי ויש לי כמה חוברות מה שהרבי נתן לי, ולפני שתלכו אתן לכם.

אח"כ ניגש לרגע לחדרו והביא הקונטרסים נחמו הנ"ל ונתן לנו, איחלנו לו כל טוב ונפרדו בידידות.

עד כאן מה שרשמתי מהפגישה הזאת.

בברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה ולהתראות בקרוב ממש בשובע שמחות, מיכאל יהודה ארי' ליב כהן.

הערה: בהמכתב שכתבתי לאד"ש (שזה העתק ממנו) היו עוד איזה דברים פרטיים בנוגע לכחב"ד ולא העתקתים פה.

מחזה של חסיד

על מידת ההתקשרות של הר"ר לייב ואחיו הר"ר רפאל-נחמן ע"ה אל רבותינו נשיאינו, מעיד הסיפור הבא, שהיה בעת נישואי בנו של הר"ר לייב, יבדלח"ט הר"ר אהרן שי', כפי שנכתב על ידו במכתב אל הרבי:

העתק מקטע מכתב לכ"ק אד"ש, שכתבתי אחרי חתונת בני אהרן שי' עם ב"ג צפורה תי', בחודש כסלו תשכ"ג.

..... לפני החופה התפללו תפלת ערבית, מיד אחרי התפלה סיפר לי אחי רפאל נחמן שי' בהתרגשות ובעיניים זולגות דמעות, שבעת שהתפלל שמו"ע ראה שבא כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע, וצעד אחי שי' אליו כשלושה פסיעות, ובתנועה של תמיה אמר זע רבי! אמר לו כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע, לייבע מאכט דאך חתונה א זון בין איך גיקומען אייך חתונה [=הרי לייבע מחתן בן, באתי אפוא לחתונה]. ובתוך כך שמע אחי שי' קול הש"ץ שאמר קדיש אחרי שמונה-עשרה והתעורר מהמחזה.

פעיל נמרץ ומסור

שמו מופיע פעמים רבות בדיווחים שנתפרסמו בימים ההם ב'בטאון חב"ד' על הפעילות בהפצת היהדות והחסידות. בכל עת מצוא יצא למושבים וקיבוצים לצורך 'ערבי חב"ד' ובכל עת עמד הכן למסור שיעור, לחזור שיחת ק' או מאמר דא"ח בפני ציבורים רחבים ומגוונים. ר' לייב היה גם פעיל נמרץ ב'מבצע תפילין' וכל הוראה של הרבי קויימה על ידו בזריזות ובהידור.

- כוגן חיים 1932
 לבנהרץ משה 1934: הגיע ערב ראש השנה תשכ"ז
 לבנהרץ אלימלך 1933: הגיע ער"ה תשכ"ז
 לבנהרץ אברהם שמואל 1899: הגיע ער"ה תשכ"ז
 לבנהרץ יונה 1931
 מרינובסקי חיים 1928
 מרגולין זוסמן 1902
 מיכלשוילי יעקב 1930
 מיכלשוילי משה 1933
 מיכלשוילי בן ציון 1938
 נודל אהרון 1947
 ניימרק שמואל (אלתר שלמה) 1880
 סטמבלר מאיר 1938
 פרנקל ישראל
 קיבינזון משה 1896
 רסקין ליב 1910
 רסקין שלום דוב 1923
 שיינר (משה) לייב 1937
 שקולניק דוד 1907
 מרגולין שלמה 1947 ז. מנ"א
 אוקינוב מאיר. תלמיד תת"ל דפה
 ישנים אחרים שאנו מסופקים והם:
 אלישביץ יעקב 1912: ... עומד לעבור לגור בירושלים.
 אוקינוב דוד, עבר לגור ללוד
 קליבאנוב הירש 1901 הגיע לא"י 10 יום לפני ר"ה תשכ"ז.
 רסקין יהושע 1947, בז' תשרי תשכ"ח יהי' בן עשרים.
 יעקב סטמבלר. תלמיד תת"ל.
 מרדכי חזן. תלמיד תת"ל.
 רפאל כץ (עומד לעבור לכפר חב"ד)
 משה גרינברג (בעסארבר) מבני ברק.
 ב"ה ביום א' י"ט אלול נתקבל מכתב מהיר מכ"ק אד"ש שכולם, גם המסופקים
 יסעו. המכתב כתוב וחתום ע"י כ"ק אד"ש.
 ביום ג' בלילה נשלח מטעם ועד הרוחני מברק לאד"ש בבקשה לתת להוצאות
 נסיעה לעוד 4 איש, 2 תלמידים מתו"ת דפה שבכסלו יהי' להם 20. כץ שעומד
 לעבור לגור לפה, ועוד א' שבגלל שלא היה פה דירה גר בב"ב ושמו גרינברג והיום
 נתקבל מברק לצרפם, וכעת הרשימה מתוספת כדלקמן.

ש ל ו ם ו כ ר כ ה ׀

בברכה
הרב והנשיא הרב

שיעורים		מספרים		מספרים	
1	כל יום	בין שנה לעשר	שני עשר	שני עשר	שני עשר
2	7-6	שני עשר	שני עשר	שני עשר	שני עשר
3	7-6	שני עשר	שני עשר	שני עשר	שני עשר
4	7-6	שני עשר	שני עשר	שני עשר	שני עשר
5	7-6	שני עשר	שני עשר	שני עשר	שני עשר
6	7-6	שני עשר	שני עשר	שני עשר	שני עשר
7	7-6	שני עשר	שני עשר	שני עשר	שני עשר
8	7-6	שני עשר	שני עשר	שני עשר	שני עשר
9	7-6	שני עשר	שני עשר	שני עשר	שני עשר

[illegible]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

קבלתי מכתבי כיק מורדס מ"ח תשי"ט - וכן מטי"ו אלול תשכ"א-ומי"א ניסן תשכ"ז, ותי"ח תתי, כ"ן קבלתי מכ"ח מכתב מי"א ניסן תשכ"ז בעד מורי ביה"ח אהלי"ה בזרנוגה-רחובות, וכיון שחלל בשבתות פרסתי ולמרות השמסתי עבודתי בביה"ח הנ"ל זה שנה תשנ"י ובכ"ז נחקבל השכתב בעד המורים על כחובת שלי, התדברתי על מנהל ביה"ח ירם ש' שניאורסון והחלטתי שיעשה לז"א איזה טקס, ויעשה אספת מורים-ות מיוחדת ואני אשתתף בה ואקריא ואספור את השכתב, וביום כ"ג טבת אחת"צ נסעתי לזרנוגה, ובנוכחות המנהל המורים-ות שיחיו קראתי לפניהם השכתב של כי"ח במסדר כ"ן ונחתיו לפנעל, והי' זה חורמסות וגם קראתי הילול של כי"ח אצמורי חזקן בגב"מ יצ"ע, ובדתי קצת על נוש - חסידות וחסידים, ועוררתי על איזה צנ"ח הצנ"ח אצלם תיקון, והצעתי שמסכת יקראם ביה"ח - אהלי יוסף יצחק - (בגב"מ יצ"ע) ויתחר שיחיו בדלים היוצאים מן הלב ובמילא יכנסו לתוך הלב בעזרת השי"ת.

מורד להשיח אטר זיכני לבשר לביק ולחמחרב בברכה מדי ש וכו' בעד בני
דובער ש' שנתי חחן לפזיס, כימים ז' שבח תחיקס ה ווארעס לפזיס בינו וכו'
טר מריידו תי' בל ידירנו תרתיא תחסי' ר זאט שי' יולדקרויס, נא לברכנו
שכל הברכות שביקר אומם כ"ק וכל המברכים יקויסו בהם ונא נזורה נחת סתם
ומכל ותי' ש', ואני תפלע להשיח ויכ' יברכנו אומי ואני דובתי תי' שנזכה
לחיות ולשמוע בתחנונא של בגנו ש' מחור ששתה וסיל רנחא אסיי'

[illegible]

חיזוק שיעורי התורה בכפר חב"ד

ב"ה, יו"ד שבט תשכ"ט, כפר חב"ד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בחוודש מ"ח העבר כשחזרו אנ"ש שי' מהסתופפותם בצל כ"ק היתה התעוררות כללית, וכיון שבתוך שיחת כ"ק לאנ"ש שי' דכחב"ד עורר כ"ק ע"ד קביעות עיתים לתורה, מצאתי שעת הכושר לנצל ההתעוררות והחמימות.

דברתי עם הרב שי' וחברי ועד הרוחני שי' והצעתי שנשלח מכתב התעוררות לכל א' וא' בצירוף רשימת השיעורים הנלמדים ברבים ומקומם וזמנם. ושכל א' וא' יענה, וחברי וה"ר הסכימו לזה, ולפועל אני עסקתי בזה, הדפסתי ב' מיני רשימות (הנני מצרפם בזה) ושולחתי בדואר, ובתוך המעטפה הכנסתי מעטפה נוספת עם בול והכתובת לזה"ר כחב"ד למען שכל א' יענה. העסק הזה עלה בקרבת 70 ל"י, הכסף ע"ז הלוח הרה"ח ר' דובער שי' חן והוא גם עודדני לזה בהתייעצות וכו'. מחלק גדול נתקבלו תשובות טובות שמשתתפים או ישתתפו בלימוד ברבים, עכ"פ זה גרם ועשה התעוררות גדולה ב"ה, ות"ל איתרבי הרבה ספסלי בביהמ"ד והתחילו לבוא ללימודים!

אח"כ הצעתי שהוה"ר יכתוב מכ"ז לכ"ק, והצעתי נשארה כך, ולא התאספנו... ולא כתבנו מזה לכ"ק, ומצאתי לנחוץ לכה"פ באופן פרטי לכתוב מכ"ז לכ"ק.

קבלתי מכתבי כ"ק מחודש מ"ח תשכ"ט - וכן מט' אלול תשכ"ח ומי"א ניסן תשכ"ז, ות"ח ת"ח.

כן קבלתי מכ"ק מכתב מי"א ניסן תשכ"ז בעד מורי ביה"ס אהל"י בזרנוגה רחובות, וכיון שהכל בהשגחה פרטית, ולמרות שהפסקתי עבודתי בביה"ס הנ"ל זה שנה השני' וככ"ז נתקבל המכתב בעד המורים על כתובת שלי, התדברתי עם מנהל ביה"ס ר"מ שי' שניאורסון והוחלט שיעשה לזה איזה טקס, ויעשה אסיפת מורים מיוחדת ואני אשתתף בה ואקריא ואמסור את המכתב.

וביום כ"ג טבת אחה"צ נסעתי לזרנוגה, ובנוכחות המנהל המורים'ות שיחיו קראתי לפנייהם המכתב של כ"ק בהסבר כו' ונתתיו למנהל, והי' זה הזדמנות וגם ערב ההילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן נבג"מ זי"ע, דיברתי קצת על נושא חסידות וחסידים, ועוררתי על איזה ענין הצריך אצלם תיקון, והצעתי שמעתה יקרא שם ביה"ס - אהלי יוסף יצחק (נבג"מ זי"ע).

ויה"ר שיהיו דברים היוצאים מן הלב ובמילא יכנסו לתוך הלב בעזרת השי"ת. הודו להשי"ת אשר זיכני לבשר לכ"ק ולהתברך בברכת מז"ט וכו' בעד בני דובער שי' שנהי' חתן למז"ט, וביום ז' שבט התקיים הווארט למז"ט בינו וב"ג מרת פריידא תי' בת ידידנו הרה"ח התמים ר' זאב שי' שילדקרויט, נא לברכנו שכל הברכות שבירך אותם כ"ק וכל המברכים, יקוימו בהם ואנו נרווה נחת מהם ומכל יו"ח שי', ואני תפלה להשי"ת וכ"ק יברכנו אותי ואת זוגתי תי' שנזכה להיות

הרמ"א ל נואם בהתוועדות בכפר חב"ד בנוכחות מר שז"ר

ולשמוח בהחתונה של בננו שי' מתוך שמחה וט"ל ונחת אמיתי ולהתראות עם כ"ק בשובע שמחות.
מ.י.א.ל.כ.

פניית הועד הרוחני לתושבי הכפר

ב"ה, מרחשון תשכ"ט, כפר חב"ד.
שלום וברכה!

בטח שמעת את דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שאמר לתושבי כפר חב"ד בחודש תשרי העבר בעת היכנסם כולם ביחד להיכל כ"ק לפני חזרתם לאה"ק. אשר כל אחד ואחד בלי יוצא מהכלל מחויב להשתתף באחד משיעורי הלימוד הנלמדים ברבים, בין בנגלה ובין בחסידות, ובוודאי תקיים רצון כ"ק אד"ש שזה רצון השי"ת, ותקוים בך ובביתך וזרעך שי' ברכת כ"ק אד"ש על זה - שהשי"ת יעזור לך אלף פעמים ככה בגשמיות וברוחניות.

מצורף בזה רשימה של השיעורים הנלמדים ברבים, ומבקשים אותך להשיבנו

מיד באיזה שיעורים הנך משתתף, או תתחיל מעתה להשתתף, בכדי שנוכל להודיע לך "ק"אד"ש על קיום בקשתו.

בברכה

הרב והועד הרוחני

פירוט השיעורים

שיעורים הנלמדים בביהמ"ד הישן

ביום	משעה עד שעה	תוכן הלימוד	על ידי
כל יום	בבוקר 5 - 6	תורה אור והשיעור תניא	ר' שמחה גורודצקי
כל יום	בין מנחה למעריב	שו"ע אדמוה"ז	ר' דוד שקולניק
כל יום	בין מנחה למעריב	עין יעקב	ר' זושא דבורץ
כל יום	אחרי מעריב	פר' השבוע, תניא, קישו"ע, תורה אור	ר' זושא דבורץ
כל יום	אחרי מעריב	גמרא מס' בבא קמא	הרב א"צ כהן
א.ב.ה.	10:9	חסידות, המא' מים רבים תורת שמואל	ר' שלום פלדמן
ג.ד.	9:8	גמרא מס' בבא קמא	ר' משה הלפרין
ליל ש"ק	6.30:5	פרק תניא ותורה אור	ר' ליב כהן
ליל ש"ק	6.30:5	מאמרי חסידות	ר"ש פלדמן ור"ד שיקביץ
ש"ק בבוקר	9:8	שיחות של כ"ק אדמו"ר שליט"א	ר' ישראל ליבוב
ש"ק בבוקר	10:9.30	תורה אור	הרב שלמה חיים קסלמן

שיעורים הנלמדים בביהכ"ס הגדול

ביום	משעה עד שעה	תוכן הלימוד	על ידי
כל יום	בין מנחה למעריב	עין יעקב ופרק תניא	ר"מ בורב' ור"ש גורודצ'
כל יום	7-6	שו"ע אדמוה"ז	אחד המשתתפים
כל יום	אחרי מעריב וגם בליל ש"ק	פר' השבוע, קישו"ע, השיעור תניא, תנ"ך, חסידות מאמרים קלים	ר' רפאל כהן
כל יום	8-7	גמרא מס' עירובין	ר' מאיר בורובסקי
כל יום	9-7.30	גמרא מס' בבא קמא	הרב נחום טרבניק
ד.	10-8.30	חסידות מאמרי כ"ק אד"ש	
ליל ש"ק	6.30-5	חסידות	
ליל ש"ק	6.30-5	חסידות, מאמרים המשכים	ר' ראובן קמינצקי
ש"ק בבוקר	10-9	חסידות	ר' נחום גורלניק

תלוש כאן ושלח לנו תשובתך

ב"ה, יום לחודש מ' חשוון תשכ"ט

השם: המשפחה:

הריני להודיעכם שהנני משתתף בשיעור בלימוד הנגלה...

בביהמ"ד... ובשיעור בלימוד החסידות...

בביהמ"ד...

החתימה ...

פ ר ק ש ב י ע י

אחרית ימיו

בחורף תשל"א עבד ר' לייבל כמשגיח במאפיית המצות בכפר חב"ד. לפני פורים עבר 'סטרק' והיה נראה שהוא מתאושש ממנו, אם כי מצב בריאותו המשיך להדאג. עם זאת, את ליל הסדר ערך עם משפחות אלמנות ויתומי צה"ל והשמיע לפניהם דברים מאלפים ומעוררים. אולם, בחול המועד פסח התברר שמדלל הדם שלו היה חזק מדי והוא אושפז. בליל שביעי של פסח, לאחר שבירך על כוס מים ונטל את ידי, קרא את 'שמע' והשיב את נשמתו ליוצרה והוא בן 65 שנה.

במלאות 'שלושים' לפטירתו פורסם בעיתון "שערים" המאמר הבא:

החסיד ר' מיכאל לייב הכהן ז"ל

שלושים לפטירתו

מ. ארזי

בעיצומו של חג השביעי של פסח, הוכינו בתדהמה עם קבלת הידיעה על הסתלקותו הפתאומית של החסיד ר' מיכאל יהודה ארי' ליב הכהן ז"ל.

חי בתוכנו, פעל בינינו, אדם שחייו היו קודש להתעסקות עם הרבים לשם שמים, שהיה פעיל עד לימיו האחרונים ממש, והנה לפתע פתאום שבקנו והוא במלא אונו ובאמצע פעולתו.

רבים היו ידידיו, נרחב היה חוג מכריו, התעסקותו יצרה קשרים ענפים, קשרי ידידות נמרצים.

נודע שבהפציע אורו של שחר, שחר של חג קריעת ים סוף, התחזק בשארית כוחותיו ובקול רם וחזק הרעיד את כותלי בית החולים.

קריאת שמע רמה ונשאה צעק, ביקש שיזכה לראות בעולם האמת את רבו הנערץ, להיות במחיצתו של הצדיק רבי יוסף יצחק שניאורסון נב"מ. ומתוך התקשרות לתפילה, התקשרות לרבו הנערץ עליו עד כלות נפשו, נפח נפשו והשיב נשמתו ליוצרו.

אישיות דינאמית ותוססת היה.

חיי - מעין סמל ודוגמא לחיי "היהודי מן השורה". היה בהם מאפרוריותם של חיי היום יום, חיים של עבודה מייגעת, עבודה שאינה מבטיחה עדיין את השלמה הגמורה, אינה מבטיחה את ההצלה מזרמי מאורעות החיים, השוטפים כגלי ים נשאים.

בתוך מציאות זו, נשא עמו בשקט ובשלווה האופיינים לו כל כך, בבטחון ובאמונה, מטען רב של ערכים יהודיים שרשיים ויסודיים.

נשא עמו וגם העניק ממטען יקר זה הענקה מלאה, ביד רחבה ומהטוב לבב לכל דכפין. לא רק למבקש העניק, אלא לכל אדם, גם לזה שאינו יודע לשאול ולבקש את המזון הרוחני ההכרחי לקיומו.

מטען זה - היה מטרה מרכזית בחייו והוא שהיה לו לסעד ולנוחם במצוקות חייו ובתהפוכותיהם.

מנין שאב כוחות נפשיים בלתי נדלים אלו? שני מעינות של חכמה ואצילות הנפש היו לו למי רוייה, ויהיו לו להארת דרכו.

שני מעינות, שינקו האחד מזולתו. הראשון, היה "מעין הפועל" החסידי, מעין שבו חונן בשפע אביו ר' ברוך שלום ז"ל.

אביו ז"ל שהיה נין ונכד לגאון המפורסם הרה"ג ר' רפאל הכהן מהאמבורג זצ"ל, שימש במחיצתם של אדמו"רים והיה מידועי חסידי חב"ד שבתקופתו.

חייו היו "בעולם - ולמעלה מן העולם". "בעולם" - בחייו הפרטיים הנו סוחר, המחליף את תעסוקותיו עם חליפות העיתים.

"למעלה מן העולם" - בכל מקום בו הוא נמצא, דואג הוא לעניינים רוחניים, שוחה הוא נגד הזרם ולא פעם כמעט ומגיע עד לידי מסירות נפש של ממש. בעיר הזאת דואג הוא לתיקון עניני המקוה. פה מתערב הוא להטבת עניני הכשרות, ולישיבה המקומית דואג הוא לתמיכה כלכלית ע"י היותו תורם ומתרים גם יחד. דמותו הנעלה, פעולתיו ומעשיו מאירים ומנחים לבנו הבא אחריו את דרך החיים.

מעין שני, שמימיו החיים היו לו למשיבי נפש, היה המעין הכביר הנובע ללא הפסק, מעין באר מים חיים של תורת החסידות, דרכיה והנהגותיה וההתקשרות לשלושת האדמו"רים שזכה להכירם בימי חלדו.

מהלך חייו - סוער, ומהווה שרשרת רצופה כמעט של סיכון וסבל. אבל, בכל אלה היה סמוך ובטוח שהנה מה' מצעדי גבר כוננו ובעזרת ה', ובזכות תפילתו וברכתו של צדיק יוטב לו.

בילדותו - זכה לחישול ראשוני אמיץ. חייו בילדותו - חיי עוני וסכנות מחד. אבל, מאידך, הוא עומד בבטחון וניצל לא אחת בחסדי השי"ת.

הסבל והעוני מחד וההצלחה הניסית הבאה בזכות האמונה מאידך, אין כמותם לאבני תשתית לבנין המוצק של חיי אמונה, תוך התגברות על קשיים הצצים לבקרים.

בבחרותו - פורצת בארץ מולדתו רוסיה מלחמה אכזרית ועקובת דמים, "פעמי המהפכה הבולשוויקית נשמעים". לא פעם, בתנאים של סכנת נפשות, נוסע הוא עם בני משפחת אביו להסתופף בצלו של האדמו"ר ולשאוב ממימיו - מים חיים, זכים ובהירים.

מעשה שטן, המהפכה הצליחה. גזירות איומות על יהודי רוסיה ניתכות ונחתכות לבקרים. כמוהו כרעיו, אין הוא שת לבו לנעשה מסביב, ובפקודת האדמו"ר מארגן הוא חוגים ללימוד התורה. עוסק בעניני ציבור בגלוי או במחתרת, על אפם ועל חמתם של הרודפים.

"וההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא, מבלי הבדל, בין גדול וקטן בידיעת דא"ח".

נאמן לדברים הנאמרים במכתב, חיפש ומצא לעצמו כר נרחב לפעילות. "כר נרחב" שבו הגה ושקד וחיפש תחבולות ואמצעים לקיים הכל באופן הטוב והמושלם ביותר.

מתשי"ב עד תשי"ד משמש הוא בנוסף לעבודתו היומית כמורה ומחנך בקודש, כמזכיר הארגון הפעיל צעירי אגודת חב"ד, "שמוש" שנעשה ללא כל טובת הנאה גשמית.

בתשי"ח מפנה הוא משרה זו לצעירים בשנים ממנו, אבל לא נס ליחו, והוא ממשיך "כהונתו" כחבר בועד הרוחני של כפר חב"ד, וכאחד ה"ביצועיסטים" בתפקידיו הענפים.

כל פעולותיו בקודש מתברכות ומשופעות מקוי האופי המיוחדים לו: סדר ודייקנות מופתית, דקדוק במצוה קלה כבחמורה, אי סתיה קלה שבקלות מרוח הדברים כפי שנצטוה וקיבל הוראה מכ"ק האדמו"ר ר' מנחם מנדל שניאורסון שליט"א.

באדר תשל"א חלה לפתע בשיתוק חלקי, ממנו החלים כליל. בעת שהייתו אז בביה"ח פעל ועשה תיקונים שונים. בי' בניסן חזר לביתו בריא ושלם.

את ליל הסדר האחרון בימיו, חגג ב"בית שזר", שם נערך "סדר" לאלמנות מלחמות ישראל.

שם נשא דברו, דברי תורה והתעוררות לשיבה מלאה לחיק היהדות. באותו ליל שימורים הובל לאחר התקף לב קשה לביה"ח, שם נאבק קשה על חייו, ובבקר של חג, חג שבו "אין שליטה לחיצונים" כדבריו האחרונים לפני פטירתו, השיב נשמתו לבוראו.

הניח אחריו ארבעה בנים ושתי בנות. מכולם זכה לראות צאצאים. כולם ממשיכי דרך היהדות ומתוך החן המיוחד, חן דרכה של חסידות חב"ד.

ת.נ.צ.ב.ה.

חלק שני

אגרות קודש אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע

ב"ה ג' אייר תרפ"ח

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר ברוך שלום שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המתאונן על חלישות בריאותו בטח נתנו לו הרופאים איזה סמי מרפא המחזקים את הלב, נכון הדבר אשר יקיים ליקח אותן בסדר הראוי, והשי"ת יחזק בריאותו שי' בריא ויוכל להתעסק בתורה ועבודה מתוך בריאות שלימה ובשמחת הנפש, א חסיד דארץ זיין צופרידען פון א גוטין שטיקל ארבעט, וזה צריך לתת חיות, טופח על מנת להטפוח, התעוררות טובה גם בהזולת, והשי"ת יהי בעזרתו בגו"ר, מה נעשה עם בנו הצעיר שי' מעמדו ומצבו והשי"ת יעזור לו בגו"ר.

הדו"ש ומברכו.

...

[ט"ז אייר תרפ"ח]

... והשי"ת יחזק את בריאותו ויתעסק ויצליח בהצלחה גדולה וואס פון דעם נחת פון דער ארבעט של תורה ועבודה דארף א חסיד זיין גיוונד בגשמיות ממש ולזכות לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ...

...

ב"ה. א' כסלו תרצ"א.

אל כבוד ידידי הנכבד וו"ח אי"א מו"ה ארי' ליב שי'.

שלום וברכה.

במענה על מכתבו מזל טוב לו עבור התנאים, יתן השם יתברך ותהי' החתונה בשעה טובה ומוצלחת, ויבנו בית בישראל על יסודי התורה והמצוה, ויזמין לו השם יתברך פרנסתו בריח ובמנוחה.

ויעזור השם יתברך לאחיו לכל המצטרך לו, וישלח רפואה לגיסתו ולבניהם.

יודיע עם קובע הוא עתים לתורה.

בשם אבי שי' יחזקאל פייגין

כיהודה ועוד לקרא אברכו בברכת מז"ט.

...

ב"ה. ג' טבת תרצ"א

אל ידידי הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ר ארי' לייב שי'.

שלום וברכה.

מזל טוב בעד חתונתו למז"ט ויתן השם יתברך ויהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל על יסודי התורה והמצוה.

הדו"ש ומברכו (חי"ק)

מז"ט, השי"ת יחזק בריאותו בריאות זוגתו תי' וישלח השי"ת רפו"ש לבנו שי' וימלא השי"ת משאלות לבנם לטובה ולברכה

...

ב"ה, ח"י מרחשון תרצ"ד

אל ידידי הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ר ארי' לייב שי' הכהן.

שלום וברכה.

מענת אבי שי' על מכתבו נכון להעתיק מושבם צלחה לעיר של אמם תחי' בדירה בפ"ע, ואין שום חשש כלל, והעיקר הוא שלום בית בהנהגה טובה ע"פ תורה, ויעזרם השם יתברך בבריאות ובפרנסה במנוחה ובבנים בריאים בגשמיות וברוחניות,

בשם אבי שי' יחזקאל

ידוע נא משלום חתונת שי' כי מאז התקבל הפ"נ ממנו ממצב בריאותו אשר בבואי מצאתי שהי' פ"נ מבריאותו מאז לא נודע מצב בריאותו, ויאל להודיע מה שלומו.

...

כ"ד אייר תרצ"ד

מכתבו נתקבל והשי"ת יחוס וירחם ויקבל כשורה בנקל להצלחה בגו"ר.

...

כ' מג"א תרצ"ד

השי"ת ימלא ימי הריגה של זוגתו תחי' ותחי' הלידה בעתה ובזמנה כשורה ולד חי' וקיימא, ובדבר השם איזה שייסכימו יתן השי"ת שיהי' לאריכות ימים. ובדבר ההגשה לחכות על הוויזע ובמקומו והשי"ת יעזר לו בזה ובפרנסה טובה.

השי"ת ישלח רפואה לאמו תי' ואריך ימי' ושנותי' הטוב בגו"ר ויעזרהו השי"ת בהמצטרך לו בגו"ר.

...

י"ט אלול תרצ"ד

מז"ט ויגדלוהו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריוח והנהגה טובה וחזקה בקביעות עיתים בתורה והנני מברכם בכוח ט"ב בגו"ר.

...

אסרו חג תרצ"ה

השי"ת ימלא משאלות לבבו בהמצטרך לו בגו"ר לטובה ולברכה. אחפון במאד מאד לדעת משלום הקרובים שי' וב"ב בפרטי' ויפרוש גיני בשלומם ויגיד להם ברכתי בגו"ר.

...

אדר תרצ"ה

בדבר אחיו שי' צריך לחכות במקומו בהגשה לאה"ק ת"ו עד אשר יהי' לו בעזה"י האפשרית היינו שיפסקארטע או סערטעפיקאט והשי"ת יעזר להם בגשמיות וברוחניות.

...

ט' תמוז תרצ"ה

השי"ת ימלא ימי הריונה של זוגתו תי' ותהי' הלידה בעתה בזמנה כשורה ולד חייא וקיימא ויחזק בריאותו ויגדלו בנם שי' לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריוח וימלא משאלות לבבו לטובה ולברכה ויקויים ברכתו וברכתו כל קרובינו וידידינו יחיו המברכים אותם בברכת רפ"ש ולראות נחת בהתמימים ובאנ"ש בתוך כאחב"י שי'.

...

כ"ט תמוז תרצ"ה

הטלגרמה נתקבלה השי"ת יחוס וירחם וישלח רפואה לבנם שי' ויעזרם בגו"ר ידיע במכתב בפרטיות.

...

ד' אלול תרצ"ה

ת"ל אשר הוטב בריאות בנו שי' ויגדלוהו לתו' חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריוח ובמנוחה בגו"ר וימלא השי"ת ימי הריונה של זוג' ותהי' הלידה בעתה ובזמנה בנקל כשורה, ת"ל אשר קיבל השיפס"ק ויעזרהו השי"ת לקבל הנזירות בנקל וכשורה ויחזק השי"ת בריאותו וימלא משאלות לבבו לטובה ולברכה בגו"ר.

עונג מיוחד הי' לי הידיעה על אודות ההתועדות בשבת מברכים ואמירת תהלים כי שניהם כאחד ענינם נעלה ונשגב במאד.

יפרוש גיני בשלום הקרובים שי' ויגיד להם ברכתי שיעזרם השי"ת בגו"ר ומברכם בכוח"ט בגו"ר.

...

כ"ז תשרי תרצ"ה

מז"ט, וכשם שנכנס לבריתו של אאע"ה כן יכניסו אותו ואת אחיו שי' לתורה חופה מתוך פרנסה בריוח, וימלא השי"ת משאלות לבבם לטובה ולברכה בגו"ר.

...

יו"ד מ"ח תרצ"ו

שלום וברכה.

השי"ת ימלא משאלות לבבו לטובה ולברכה בגו"ר ויהי' הוא וזוגתו וילידיהם שי' בריאים ושלמים ויתראו בקרוב כשורה ובנחת עם אחיו שי', יפרוש בשלום הקרובים שי' ויגיד להם ברכתי שיעזרם השי"ת בגו"ר.

...

ב"ה, ו' כסלו תרצ"ו.

השי"ת יעזור לו לקבל רשיוני העלי' לאה"ק ת"ו, ויהי' הוא וזוג' תי' ובניהם שי' בריאים ושלמים בגו"ר ותהי' להם נסיעה כשורה והצלחה בגו"ר ויזמין להם השי"ת פרנסתם בריוח ובמנוחה ויגדלו ילידיהם לתורה חופה ומעש"ט.

...

ב"ה, י"ג ניסן תרצ"ו.

השי"ת ישלח רפואה לבנם שי' ויחזק בריאות כולם ויזמין להם פרנסתם בריוח ובמנוחה בגו"ר וימלא משאלות לבבם בהשגת רשיונות העלי' לאה"ק ת"ו. ויפרוש בשלום קרובי שי' צמודי לבבי ויגיד להם ברכתי.

...

ב"ה, כ"ג אלול תרצ"ו.

אָטוואַצק ידידי וו"ח אי"א מוהרמ"א יהודא ליב הכהן שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו, ת"ל אשר באו צלחה לאה"ק ת"ו, יעזרם השי"ת להסתדר בסדר טוב בפרנסה בריוח ויוכל לקבוע עתים לתו"ע ויגדלו ילידיהם שי' לתורה חופה ומעש"ט.

הדו"ש ומברכו בכוח"ט (חי"ק)

...

ב"ה,

כ"ח טבת תרצ"ז, פאריס. במכתבו לאחי נ"י, וזלה"ק:

"פ"ש וברכה לאחיו ידידי רי"ל שי' השי"ת יזמין לו פרנסתו בריוח"

...

ב"ה, י' אייר תרצ"ז.

אָטוואַצק.

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ארי' שי' כהן.

שלום וברכה,

במענה על מכתבו, השתיקה הארוכה בכלל לא טובה היא ובפרט כאשר באה בסיבת הקרירות או ריחוק אשר זה מצער אותי, השי"ת יחזק בריאותו בריאות זוג' ובריאות ילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריוח ומתוך קביעות עתים לתורה און מאן מיט זיך כי זה העיקר ולזכור תמיד אז קדושה איז חיות

מיט א וארימקייט והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר, השי"ת יעזר לידידי גיסו ר"י ור"ש יחיו יקבלו הפ"פ וישלח רפואה לידידי חותנו שי' ותהי' נסיעתם כשורה להצלחה בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר: יחזקאל

...

ב"ה, י"א אייר תרצ"ז

אטואצק אל ידידי הנכבד והנעלה וו"ח אי"א מוהר"ר ארי' ליב הכהן שי' תל-אביב.

שלום וברכה.

שלוחו למעמד כ"ק אדמו"ר שליט"א סך חמש מאות מיל א"י -0.500-

ע"י ידידו הנכבד והנעלה וו"ח אי"א מוהר"ר דוב שי' חסקינד.

נכון נתקבל ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א

ובגלל הדבר הזה יברך השם יתברך אותם ואת ביתם יחיו בשפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות וברוחניות, ויאהיל עליהם אור זכות קדש הקדשים מנפש ועד בשר.

המברכם בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א יחזקאל פייגן

...

ב"ה, כ"ג אלול תרצ"ז.

אטואצק ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ליב הכהן שי'.

שלום וברכה.

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה ברו"ג, הנני מברך אותך ואת ביתך יחיו, בתוך כללות אנ"ש ובתוככי אחינו בני ישראל ד' עליהם יחיו. בכתובה וחתימה טובה על שנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכו (חי"ק)

...

ב"ה ה' אד"ר תרח"ץ.

אטואצק כבוד ידידו הנכבד והכי נעלה וו"ח אי"א

מוהר"ר יהודה ליב שי' הכהן, - תל-אביב - .

שלום וברכה.

שלוחו למעמד כ"ק אדמו"ר שליט"א

הסך חצי-הלירא – א"י / 0.500 /

ע"י ידידנו הנכבד והכי נעלה וו"ח אי"א מוהר"ר דב שי' חסקינד,

נכון נתקבל ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א

ובגלל הדבר הזה יברך השם יתברך אותם ואת ביתם יחיו בשפעת חיים וברכה מרובה בגשמיית וברוחניות, ויאהיל עליהם אור זכות קדש הקדשים מנפש ועד בשר.

המברכם בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א יחזקאל פייגין

• • •

ב"ה ז' אד"ש תרח"ץ.

אטוואצק כבוד ידידנו הנכבד והנעלה וו"ח

אי"א מוהר"ר ליב שי' כהן, תל-אביב.

שלום וברכה.

שלוחו למעמד כ"ק אדמו"ר שליט"א הסך חמשים גרוש / 0.500 /

ע"י ידידנו הנכבד והנעלה וו"ח אי"א מוהר"ר משה שי' גורארי,

נכון נתקבל ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א

ובגלל הדבר הזה יברך השם יתברך אותם ואת ביתם יחיו בשפעת חיים וברכה מרובה בגשמיית וברוחניות, ויאהיל עליהם אור זכות קדש הקדשים מנפש ועד בשר.

המברכם בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א יחזקאל פייגין

• • •

ב"ה, כ"א מנ"א תרח"ץ.

אטוואצק ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר

מיכאל יהודא ליב שי' הכהן.

שלום וברכה,

במענה על מכתבו, התעסקות בדרכי החסידות הוא אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו יחשוב מה הוא יכול לעשות בעד עניני החסידות וטובת החסידים - וואס קאָהן ער אין דעם אויפטאָן וכשהוא פוגש במי שהוא מאנשי השוק ממכיריו - בעניני מסחר - ידבר על לבו כי יבוא אל שיעורי הלימודים בדא"ח או לאיזה התועדות, וכשפוגש במי שהוא מחבריו שי' ידברו ביניהם בעניני הטבת עניני הלימוד והתועדות.

בטח זוכר הוא את אביו ז"ל, הנהגתו ודיבוריו כשהי' פוגם את מי שהוא אשר בערך לדבר אתו הנה ראשית הדיבור הי' התעוררות לעניני חסידות, וכבר הי' לפתגם

לאנ"ש דמאסקווא, ברוך שלום מאכט אויף ניקאָלסקע רחוב בטבור מאסקווא מקום הבריעה חסידים, כי גם אביו הרב"ש ז"ל הי' הולך אל הבריעה, כמו כל הסוחרים אך רובם ככולם היו שקועים רק במסחרם, והוא אביו הי' באמצע מסחרו מתעסק בדרכי החסידות.

וההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא מבלי הבדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח כי כל אחד ואחד מאנ"ש ותלמידי התמימים יחיו יש לו בעזה"י די כח רוחני וחומר קראפט און מאטעריאל אין ובמה להתעסק בדרכי החסידות.

השי"ת יחזק בריאותו ובריאות זוג' תי' ובריאות ילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריוח ומתוך התעסקות בדרכי החסידות,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר: יחזקאל פייגין

...

ב"ה י"ט אלול תרח"ץ

אטוואצק. ידידי הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודא ארי' שי' הכהן.

שלום וברכה.

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה ברו"ג, הנני מברך אותך ואת ביתו יחיו, בתוך כללות אנ"ש ובתוככי אחינו בני ישראל ד' עליהם יחיו. בכתובה וחתומה טובה על שנה טובה ומתוקה בגשמיית וברוחניות.

הדו"ש ומברכו (חי"ק)

...

ב"ה, בין כסא לעשור, תרצ"ט. אטוואצק.

ידידנו הנכבד!

שלום וברכה,

כתבו בהזכרת שמו וזמנות ב"ב- לכוח"ט לשנה טובה ומתוקה, נכון נתקבל במועדו לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

בכבוד הראוי, וברכת ח"ט וגמ"ח לטוב,

המזכיר: הרב יחזקאל פייגין

ג"ב:

בטח יודע כבודו אשר מיום א' דסליחות, עד אחר חג הסוכות, אין הזמן גרמא לכ"ק אדמו"ר שליט"א להשיב על המכתבים – אם לא שדורשים מענה מהירה – ועל הריבוי הגדול של המכתבים שנתקבלו, יענה עליהם כ"ק אדמו"ר שליט"א, אחר חג הסוכות, בתור התקבלם.

...

ב"ה, ו' מ"ח תרצ"ט, אטוואצק.

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר יהודא ליב שי' הכהן.
שלום וברכה,

במענה על מכתבו, הפתקאות של ידידנו ר' אברהם ברוך שי' ידידי גיסו ר"ש שי' ידידי ר' זלמן שי' ור' יהושע שי' במועדו קבלתי וברכתי אותם וב"ב שי' בשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות, ומתגעגע הנני לשמוע פ"ש פרטי מכל הקרובים וב"ב יחיו והשי"ת יהי בעזרם בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר: יחזקאל פייגין

...

ב"ה, כ"ז מ"ח תרצ"ט, אטוואצק.

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוהר"מ יהודא ליב הכהן שי'.
שלום וברכה,

הטע"ג במועדו קבלתי ואחרי כן מכתבו אודות הנתוח שנעשה לזוגתו תי', ת"ל שעבר כשורה וישלח לה השי"ת רפואה ויחזקה ויאמצה בגו"ר ויגדלו ילידיהם יחיו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריוח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א המזכיר: יחזקאל פייגין

...

ב"ה, ב' שבט תרצ"ט. אטוואצק

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודא ליב הכהן שי'.

שלום וברכה. מכתבו בצירוף המכתב מרוסיה נכון נתקבל, והוא מאת ידידנו הר' יעקב ישראל שי' גורארי' מראמען, ועל להבא יואיל למסור המכתבים אשר יתקבלו מרוסיה על שמו לידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר משה שי' גורארי' למען שיושלח הכל ממקום אחד.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א המזכיר: משה ליב רוטשטיין

נ"ב:

מכתבו הפרטי נתקבל ואענה עליו אי"ה

...

ב"ה, ה' אייר תרצ"ט. אטוואצק.

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוהרמ"י ארי' ליב שי' כהן
שלום וברכה,

במענה על מכתבו השי"ת יחזק בריאות זוגתו תי' ויתן לו פרנסתו בהרחבה, וישלם חובותיו בנקל.

בבקשה לכתוב לידידנו היקרים שי' בארץ מולדתנו שהנני מגעגע לידע משלום.. ושלום ב"ב

שי' ויכתבו לידידנו שי' באה"ק ת"ו בריגא ובעוד איזה מקומות כפי הנקל להן, ועל ידם אדע גם אני והשי"ת יהי' בעזרם בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א המזכיר: יחזקאל פייגין

...

ב"ה, י"ט אייר תרצ"ט, אטוואצק.

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוהר"מ ארי' ליב שי' כהן.

שלום וברכה,

כ"ק אדמו"ר שליט"א הואיל לרשום להודיע לכ' מקבלת מכתבו ולבקשו אם יתקבלו איזה ידיעות, להודיע תיכף.

בכבוד וברכה, המזכיר: יחזקאל פייגין

מכתבכם קבלנו, ואענה עליו שבוע זה, בבקשה למסור לר' חיים שי' אשר מכתבו קבלנו, ואענה עליו בדואר הבא. משה ליב

...

ב"ה, כ"א אייר תרצ"ט. אטוואצק.

כבוד ידידנו הנכבד והנעלה וו"ח אי"א מוהר"ר ארי' ליב כהן שי',

שלום וברכה. תל-אביב.

שלוחו למעמד כ"ק אדמו"ר שליט"א

הסך מאה ושמונים מיל; / 0.180 / והסך מאה מיל על פ"ג, / 0.100 / ;

נכון נתקבל ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א

ובגלל הדבר הזה יברך השם יתברך אותו ואת בני ביתו יחיו בשפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות וברוחניות, ויאהיל עליהם אור זכות קדש הקדשים מגפשו ועד בשר.

המברכם בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א המזכיר: יחזקאל פייגין

...

ב"ה, י"ז סיון תרצ"ט, אטוואצק.

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ר יהודא ליב הכהן שי'.

שלום וברכה,

במענה על מכתבו ת"ל אשר הוטב בריאות זוגתו תי' והשי"ת יחזק בריאות כולכם ויתן לו פרנסתו בהרחבה בגשמיות וברוחניות,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א המזכיר: יחזקאל פייגין

...

ב"ה, י"ב כסלו תש"א, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן
שלום וברכה!

במענה על כתבו מיום א' דסליחות, שקבלתיו ימים אלו, יחזק השי"ת בריאותו וישלח
רפואה לזוגתו תחי' ויחזק בריאות ילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעשים טובים מתוך
פרנסה בהרחבה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן
גם הגלוי' מי"ב אלול נתקבלה עכשו.

• • •

ב"ה, ח' שבט תש"א, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי' כהן.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום י' מרחשון שקבלתיו רק ימים אלו, מז"ט להם בעד הכנסת בנם
בנימין שי' לחדר, כשם שהכניסוהו לתורה כך יכניסוהו - עם שאר ילידיהם שי' - לתורה חופה
ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה.

ישלח השי"ת רפואה לזוגתו תחי' ולבנם ברוך שלום שי' ויחזק בריאותו ויתן לו פרנסתו
בריוח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

• • •

ב"ה, ט"ו תמוז תש"א, ברוקלין.

אל ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר ליב שי' כהן
שלום וברכה!

הסך מאה מיל לפ"ג נכון נתקבל ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א, והשי"ת יעזור לו בכל הדרוש לו
בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

• • •

ב"ה, כ"ה תשרי תש"ב, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר יהודה ארי' ליב שי' כהן
שלום וברכה!

במענה על כתבו, קבלתיו במועדו וברכתי אותו ואת ב"ב ואת כל הזוכרים בכתבו יחיו
בברכת שנה טובה ומבורכת בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

ב"ה, ו' אדר תש"ב, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר יהודה ארי' ליב שי' כהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, ת"ל אשר הוטבה בריאות זוגתו תחי', ישלח לה השי"ת רפואה,

יתן לו השי"ת את פרנסתו בהרחבה בגו"ר ויגדלו את ילידיהם יחיו לתורה חופה ומעש"ט מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, ר"ח סיון תש"ב, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"א אדר העבר אודות חלישות בריאות זוגתו תחי', הנני מקוה אשר במשך זמן הליכת המכתב הוטב לה, והשי"ת ישלח לה רפואה ויחזק את בריאותו ובריאות ילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעשים טובים מתוך פרנסה בהרחבה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליברמאן

...

ב"ה, ג' אלול תש"ב, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי' כהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, מז"ט עבור הכנסת בנם הקטן לחדר, ות"ל אשר הבכור לומד יפה, יעזור להם השי"ת לגדלם לתורה חופה ומעשים טובים מתוך בריאות הנכונה ומתוך פרנסה בהרחבה.

ישלח השי"ת רפואה לזוגתו תחי' ויחזק את בריאותו, את העסק א"צ לעזוב והשי"ת ישלח לו את פרנסתו בהרחבה, והנני מברכם בברכת כתיבה וחתימה טובה בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכו (חי"ק)

...

ב"ה, ה' מרחשון תש"ד, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' כהן
שלום וברכה!

כתבו בהזכרת שמו ושמות ב"ב יחיו במועדו קבלתי וברכתי אותו ואת ב"ב יחיו בברכת
שנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות. בדבר עבודה נכון הדבר בצירוף לעסקו, והשי"ת יתן
לו פרנסה טובה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליברמאן

...

ב"ה, כ' טבת תש"ד, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ליב שי' כהן
שלום ברכה!

תודה וברכה עבור המכתבים ובבקשה להרבות לכתוב אל הקרובים שי' ולעוררם לכתוב
כאמור במכתבי להרמ"ג שי'.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, ז' שבט תש"ד, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' כהן
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ה כסלו העבר, הנה על כל מכתביו שכתב, הן בענינו הפרטי והן בנוגע
אל הקרובים יחיו השבתי ואם עדיין לא קבל התשו' אפשר עוד יקבל,

יחזק השי"ת את בריאותו ואת בריאות זוגתו תחי' ואת בריאות ילידיהם יחיו ויגדלו לתורה
חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה ומתוך התעסקות בדרכי החסידות והחסידים.

שמחה גדולה גרם לי בידיעתו כי משתתף הוא פעמים בשבוע בלימוד דא"ח ברבים ואשר
לפעמים גם חוזר דא"ח ברבים, והשי"ת יהי' בעזרו בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכו

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, כ"ד ניסן תש"ד, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' כהן
שלום וברכה!

זה עתה קבלתי מכתבו "הכפול" מכ"ה כסלו ובטח כבר קבל בינתיים את המענות במכתבי

העבר, ויטיב לכפול ולשלוש לכתוב לידידינו אנ"ש והתמימים שי' שיכתבו על ידו אלי וישלחו האדרעסן שלהם למען לשלוח להם חבילות, ויכתוב לכולם פ"ש מאתי וברכתי אליהם בגשמיז וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, כ"ג סיון תש"ד, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיו"ד אייר, הנה בזמנו כתבתי לו ברכת מז"ט עבור לידת בתם תחי' כשקבלתי מכתבו אז, והשי"ת ימלא ימי הריונה של זוגתו תחי' ותהי' הלידה בעתה ובזמנה בנקל כשורה ולד היא וקיימא ויחזק השי"ת את בריאותו ואת בריאות ילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה טובה בגשמיז וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה ר"ח אדר תש"ה, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

יחזק השי"ת את בריאותו ואת בריאות זוגתו וילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה מעשים טובים מתוך פרנסה בהרחבה.

יקבל בזה סך מאה שקלים לצרכיו הפרטי' והנני מברכם בחג כשר ושמח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, כ"ח אלול תש"ה, ברוקלין.

אל ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר ליב שי' כהן

שלום וברכה!

הסך 10 (עשר לא") למעמד כ"ק אדמו"ר שליט"א, על ידי ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר משה שי' גורארי' נכון נתקבל ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א, ובגלל זאת יברכהו השי"ת בבריאות הנכונה ובפרנסה בריוח ובכתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיז וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, ר"ח שבט תש"ו, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' שלום וברכה!

במענה על מכתבו שנתמנה למשולח משיבת תו"ת בתל אביב יע"א, יצליחו השי"ת בעבודתו ותהי' פרנסתו בהרחבה בגשמיות וברוחניות, ויחזק השי"ת את בריאותו ואת בריאות זוגתו וילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, כ"ה אדר שני תש"ו, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' כהן שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ז אד"ש, ימלא השי"ת את בריאותו ואת בריאות ילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה טובה בהרחבה במנוחה בגשמיות וברוחניות, יעזור השי"ת לידידי גיסו רי"ח וב"ב יחיו ויצליח את דרכם בגו"ר בנסיעה כשורה ויסתדר בסדר טוב בפרנסה טובה.

נהניתי לשמוע מאתו פ"ש כללי מידידי שלמדו בתת"ל, כי כל אחד ואחד חביב לי ויואיל למסור להם פ"ש וברכה מפורטת בגו"ר, ויכתוב לי מכל אחד ואחד וב"ב יחיו ואופן פרנסתם.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, ער"ה תש"ז, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר יהודה ליב שי' הכהן שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה לברך אותו ואת ב"ב יחיו בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכו (חי"ק)

...

ב"ה, כ"ה תשרי תש"ז, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' שלום וברכה!

במענה על מכתבו, יחזק השי"ת את בריאותו וישלח רפואה לזוגתו תחי' ויחזק את בריאות ילדיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעשים טובים מתוך פרנסה טובה.

יקבל בזה המחאה ע"ס חמשים שקלים
בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, אדר תש"ז, ברוקלין.

אל ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר לייב שי' כהן
שלום וברכה!

שילוחו למעמד הסך 1 (לא"י אחת) על ידי ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר משה שי' גורארי', נכון הגיע ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א והשי"ת יברך אותו ואת ב"ב יחיו בכל מילי דמיטב בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, ניסן תש"ז, ברוקלין.

אל ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר לייב שי' כהן
שלום וברכה!

שילוחו למעמד הסך 1 (לא"י אחת) על ידי ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר משה שי' גורארי' נכון הגיע ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א, והשי"ת יברך אותו ואת ב"ב יחיו בבריאות הנכונה ובכל מילי דמיטב בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, תמוז תש"ז, ברוקלין.

אל ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר לייב שי' כהן
שלום וברכה!

שילוחו למעמד הסך 2.100 (שתי לא"י ומאה מיל) על ידי ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר משה שי' גורארי' נכון הגיע ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א והשי"ת יברך אותו ואת ב"ב יחיו בכל מילי דמיטב בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, ער"ה תש"ח, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודא ארי' ליב שי' שלום וברכה!

במענה על כתבו, השי"ת ישלח רפואה לזוגתו תחי' ויחזק את בריאותו ובריאות ילידיהם יחיו ויתן לכולכם כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, ח"י תשרי תש"ח, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודא ארי' ליב שי' כהן שלום וברכה!

במענה על כתבו, תודה לה' אשר הוטבה בריאותה של זוג' תחי' והשי"ת יחזקה ויחזק את בריאותו ובריאות ילידיהם יחיו ויתן לו פרנסה טובה בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, ט' טבת תש"ח, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודא ארי' ליב שי' כהן שלום וברכה!

במענה על כתבו ת"ל אשר ניצל הוא וב"ב יחיו והשי"ת יחזק את בריאותם ויזמין לו פרנסה טובה בהרחבה בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, י"ב אדר"ר תש"ח, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודא ארי' ליב שי' שלום וברכה!

במענה על כתבו, ת"ל אשר הסתדר בדירה והשי"ת יחזק את בריאותו ובריאות ב"ב יחיו ויזמין לו פרנסה טובה בהרחבה וישמור אותנו ואתכם בתוך כאחב"י שי' בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, כ"ט סיון תש"ח, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודא ארי' ליב שי' כהן
שלום וברכה!

במענה על כתבו מט"ז לחד"ז, ת"ל אשר הציל אותם מסכנות המלחמה והשי"ת יחזק את
בריאות כולם ויתן להם פרנסה טובה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר ח. ליבערמאן

...

ב"ה, ער"ה תש"ט, ברוקלין. ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל ארי' יהודה ליב שי' הכהן,
שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, ישפיע השי"ת שפעת
חיים שלום ומנוחה לכללות אחינו בית ישראל בארצנו הקדושה ת"ו ובכל ארצות פזורנו.

ובזה הנני לברך אותו ואת ב"ב יחיו בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה
בגשמיות וברוחניות.

המברכם (חי"ק)

...

ב"ה, כ"ב שבט תש"ט, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר ליב שי' כהן
שלום וברכה!

נהניתי לשמוע פ"ש ממנו על ידי ידי הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר חיים שלמה שי' פלמר
והשי"ת יחזק את בריאותו ובריאות ב"ב יחיו ויתן להם פרנסה טובה בהרחבה.

ידידו הדו"ש ומברכם (כי"ק) בגשמיות וברוחניות (חי"ק)

...

ב"ה, ער"ה תש"י, ברוקלין.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודה לייב שי' הכהן,
שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה לברך אותך
ואת ב"ב יחיו, בתוך כלל אחב"י ובתוך כללות אנ"ש, ה' עליהם יחיו, בברכת כתיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכם (כי"ק) בגשמיות וברוחניות (חי"ק)

אגרות אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע עלידי המזכירים

ב"ה כ"ה מרחשון צד וורשא.

אל ידידי הנכבד וו"ח אי"א

מוהר"ר רפאל נחמן שי'.

שלום וברכה.

מכתביו נתקבלו. מענת אבי שי' על מכתבו הראשון, במה שאומרים הרופאים צריכים להתחשב במדה ידוע ולא בחומרות, וישנו החיים שע"פ התורה שהוא למעלה מדברי הרופאים והשם יתברך ירחם וישלח רפואה ויזמין להם פרנסה ברייח.

על מכתבו השני השיב

צריכים לבקש אדות פאספ' מקומי והשם יתברך יהי' בעזרו בגשמיות וברוחניות,

אדות העתקה בשעה זו כבד לחשוב והשם יתברך יזמין לו פרנסה במנוחה.

בשם כ"ק א"ש יחזקאל פייגין

...

ב"ה כ"ח אד"ש תרצ"ב.

אל ידידי הנכבד וו"ח אי"א מוהרר"נ שי'

שלום לך ידידי מכתבך נתקבל ומענת אבי שי' עליו

המקום ינחם אותך בתוך אבלי ציון וירושלים. ויעזר השם יתברך לאמו תחי' ויתן לה אריכות ימים, ויעזור לו השם יתברך ולב"ב בהמצטרך לו מנפש ועד בשר, ויעזר השם יתברך לאחיו בהמצטרך לו בגשמיות וברוחניות.

ידידו הדו"ש ומברכו בשם אבי שי' יחזקאל

...

ב"ה י"ז אד"ש תרצ"ב.

אל ה' הכבודה מרת סלאווע תחי'.

ענטפער אויף אייער בריף פון אבי שי'. השם יתברך ירחם עלי' וינחמה וישלח לה רפואה. ויתן לה אריכות ימים ושנים טובים ותקבל נחת מבני'.

בשם אבי שי' יחזקאל פייגין.

...

ב"ה ע"ג יוד מנ"א

כבוד יד"ג היקר והנכבד

זה עתה עיינתי בחי' הרי"פ, וכותב וז"ל: 'ואיל נא למסור לכתוב לפאליע ברוך שלומס אשר מכתבו האחרון נתקבל, ואבי בקשני רק להודיע שנתקבל.

במכתב הזה כותב הרי"פ העתק מכ' אבי, אשר הוא כעת במקום מרפא אצל ר' פיזויל רוחץ באמבטאות. והוא מענה על הידיעה שלנו מהשמחה ששמחנו בעת חתונת שיינדיל תחי', והשיב: שמחתי לשמוע מהפועל טוב כמו שישערת, ושמחה פורץ גדר ויפרוץ השם יתברך המחיצה המפסיק, ויעזור השם יתברך לכל אחד ואחד שיחיו בהמצטרך לו בגשמיות וברוחניות, ופ"ש פרטי לכאו"א.

עוד נתקבל בזה"ל:

גיב אפ א ווארימען גיטראייען הארצליכין גיריש און ברכה לכל א' ואחד מהקרובים אל נקודת הלב ממש ותמיד אהגה במ להזכירם לברכה בגשמיות וברוחניות.

...

ב"ה ט"ז מרחשון צ"ד

אל ידידי הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ר רפאל נחמן שי'

שלום וברכה. מכתבו לאבי שליט"א נתקבל ומוענת אבי שי' על מכתבו ת"ל בעד בואו לבית צלחה והשם יתברך יזמין לו פרנסתו בריוח ובמנוחה. בשם אבי שי' יחזקאל.

לפלא למה לא כתבת ממצב בריאותך ובריאות ב"ב, כתוב בפרטיות, חדשות אין.

...

ב"ה כ"ח אדר תרצ"ד. אל כבוד ידידי הנכבד והנעלה וו"ח אי"א מוהר"ר שי'

שלום וברכה, מכתבך נתקבל במועדו ורק לרגלי אשר כשבועיים לא הי' אבי בביתו כי נסע למקומו הקודם וע"כ נתאחרה המענה. ומענת אבי שי' על מכתבו הוא אשר יבקש ג"פ על ריגא, והשם יתברך יעזור לו ויצליח לו שיתנו לו, ובדבר שאלתו אדון אמו תחי' הנה לע"ע יגיש בעצמו, עבורו וב"ב שי' בלא אמו תחי'. בשם אבי שי' יחזקאל.

כן אבקשו למסור לאחיו שי' מענת אבי שליט"א על מכתבו כי יגיש בפשוטים והשם יתברך יעזור לו ויצליח לו בשם אבי הנ"ל.

...

ב"ה. כ"ז שבט

מכתבו מעש"ק וישלח נתקבל במועדו (ומפני איזה סיבה לא הושב עד היום).

השי"ת יחזק בריאותו ובריאות זוג' תחי' ויזמין לו השי"ת פרנסתו, ובבקשה לכתוב ממצבו ברהוה.

השי"ת יעזור לאחיו וב"ב שי' בגו"ר.

בשם אבינו שליט"א ח. ליברמן

...

ב"ה י"ב ניסן

שלום וכט"ס!

מכתבו נתקבל והשי"ת וירחם וישלח רפואה לאמו תחי'. ויחזק השי"ת בריאות זוג' תחי' וימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה ולברכה בגו"ר ויגדלו ילידיהם שי' לתורה חופה ומעש"ט.

בשם מרן ח. ליברמן

...

ב"ה. חוהמ"פ

שלום וכט"ס

במענה על מכתבו, השי"ת יצליח לו, ויהי' הכל כשורה ויקבל בגובה טובה
ויתראה עם קרובים בשמחה וטוב ללב. בטח קבל הקי"פ וכעת ישלח לו ע"י
טאראגסין סך חמשה דאלאר אשר מזה נא למסור 2 דאלאר לאמו שתחי'.
בשם מרן ח. ליברמן

...

ב"ה ד' אייר.

שלום וכט"ס.

הפ"ש שלו נתקבל והשי"ת יעזור וימלא משאלות לבבו לטובה בקרוב ובנקל.
בשם מרן שליט"א ח. ליברמן
מה שלום אמו תחי' ומה שלום אחיו הרי"ל שי'
מטובו ... נא לעורר את ש"ב הריגה"ל להשיב על מכתבי בקרוב.
מה שלום ... אם עשה האופעראציה ומה שלומו כעת.

...

ב"ה כ"ד אייר

שלום וכט"ס!

מכתבו נתקבל, והשי"ת יחוס וירחם וישלח רפואה לאמו תחי' ויחזקה ויאמצה בגו"ר,
ובבקשה להודיע במ"ג מצב בריאותה. בשם מרן. ח. ליברמן
בבקשה לכתוב לי אי' חברי בן ציון שי' קלובגאנט ומה מעשהו. הננו שולחים לו 2 דאלאר
עבור אמו שתחי' ומטובו נא למסרם לה, ולכתוב לנו קבלה

...

ב"ה י"ב אייר.

שלום וכט"ס!

מכתבו נתקבל. והשי"ת יחוס וירחם אשר יהי הכל כשורה ויקבל הרשיון להצלחה בגו"ר, ויזמין לו השי"ת פרנסתו בריוח ובמנוחה בגו"ר.

בשם מרן ח. ליברמן

שלחתי ע"י הטארגסין מתנה לב. דוידסאן בדירת כבודו שי' וכעת קבלתי מכתב מהטארגסין ששלחו הודעה שלא בא שום איש לקבל. בבקשה להטריח למסור שיכתבו לי סבת הדבר למען נדע מה להשיב להטארגסין כי בלא"ה יחזירו הסכום ויאבדו הוצאות המשלוח.

...

ב"ה כ"ג סיון.

שלום וברכה!

השי"ת יחוס וירחם וישלח רפואה לאמו תחי' ויחזקה ויאמצה בגו"ר. להגיש לק' נכון הדבר ולהרבות בתחנונים ככל הדברים אשר דיבר מחולשת זוגתו תחי' – השי"ת ישלח לה רפואה – וגודל עניותם ואשר אצל קרובים ישיג עבודה. והשי"ת יהי בעזרו בגו"ר.

צריכים לחפש אחר פרנסה והשי"ת יזמין לו. ויחזק השי"ת בריאות ילדיו שי' בגו"ר.

ח. ליברמן

...

ב"ה

שלום וברכה!

טוב עשה שהלך להרופא מאתרי? וצריכים לחכות עליו ולעשות, והשי"ת ישלח לה רפואה.

דבר הדירה צריכים להשיג והשי"ת יעזרהו בגו"ר ויזמין לו פרנסתו במנוחה. השי"ת יחוס וירחם וישלח רפואה לאמו תחי'. – צריך לטעון כפי האמת שאין לו רק פשוטים ולהסביר זאת ל?? עד שיכיר את האמות ויטעון שם היטב ויפעול. ודבר הגמ"ח שכותב איני יודע מזה ויעשה כנ"ל.

תודה?? עבור הפ"ש מקרובי רבצ"ק [=ר' בן ציון קלובגאנט] יפרוש גיני בשלומו ויגיש לו ברכתי כי יעזרהו השי"ת בהמצטרך לו. אתענין אם יש לו קביעות ללמוד ומה למודו.

בשם ח. ליברמן

פעילות חסידית במוסקבה

קטע ממכתב מאת אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, אל הרב ר' שלום פויזנער ע"ה (מיום ב' אלול ה'ת"ש) ובו סיפור אודות הרה"ח רב"ש כהן ממוסקבה.

בחדש אלול תרס"ה הואיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"ם זי"ע לכתוב לאחד מאנ"ש שגר בעת ההיא במדינת צרפת מכתב ארוך בהכרח עבודה שבלב ואשר כל אחד מאנ"ש בכל מקום שהוא צריך לעשות סביבה של לומדי תורה אור או לקוטי תורה ולהתוועד מזמן לזמן.

המכתב הי' ערוך בסגנון חריף, ואני בידעי את גודל התקשרותו של ידידנו – שאליו כתב הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק – ותנאי המקום ומהות האנשים הגרים שם ידעתי שהמכתב הזה יצערו צער רב, וריחמתי עליו ואמרתיו להוד כ"ק אאמו"ר הלא אתה יודע מהות הגרים שם ומה יוכל לפעול שמה אין זה רק מה שיצטער מן המכתב, ויאמר הוד כ"ק אאמו"ר:

דערום שרייב איך אים ער זאל האבען צער און אויפטאן.

כעבור עשרה ימים קבלתי מכתב תמרורים מידידנו וכותב לי מה שעבר עליו מאז בא עם ב"ב לעיר ההוא, משך כשמונה חדשים, ויסביר לי את מהות הגרים שם ויבקשני לרחם עליו ולזכותו לפני הוד כ"ק אאמו"ר ואשר בעוד ימים אחדים לכשיקבץ רעיונותיו מרוב הצער שקבל בסבת אגרת הקדש שקבל יכתוב בעצמו להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק.

כבא מכתבו להוד כ"ק אאמו"ר הואיל להגיד לי א חסיד בעדארף פאלגען און ניט מתנצל זיין זיך אז ער קען ניט פאלגען.

בין כסא לעשור קבלתי מכתב מידידנו הנ"ל וכתב בארוכה איך שעברו עליו ימי הסליחות – שלא הי' מנין עשרה – והסדר דר"ה ומתמרמר על אשר עלה בגורלו לגור במקום הזה.

בחדש אדר תרס"ו נסע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק למאסקווא ואנכי נסעתי ללוחותו על דרכו זו, ובין המכתבים שנשלחו אלי לשם קבלתי מכתב מאת ידידנו הנ"ל וכותב כי ביום הקדוש יוהכ"פ הרגיש באחדים שבאו להתפלל תנועה של תשובה הוא הכיר אותם משכבר הימים לעברנים גמורים, אבל ראה שהתפללו מקירות לבם וגם ככו בכי רב בתפלתם ויתפלא על זה.

בצאתם מביהכנ"ס התחבר אליהם, ויוודע לו אשר אחד הוא מגזע החסידים מער פלונית וכן השני והשלישי, ויתדברו להזדמן יחדו באחד הימים

בבית הקאפע, וכשנודמנו ספרו מה שהם זוכרים מילדותם, ומהם גם אשר היו בלויבאוויטש ובקאפוסט.

הספורים היו בהתלהבות גדולה לפי ערכם, כי נזכרו ימי ילדותם בבית הוריהם ומנהגי החסידים בערי מגוריהם יתעוררו בזכרונות מענין לענין, והשיחות השאירו רושם טוב על כלם.

בחג הסכות השמע"צ ובשמח"ת נודמנו שוב ובילו כמה שעות בשיחות וספורים ויתחברו

אליהם עוד איזה אנשים שגם המה היו מגזע החסידים ויתדברו להתפלל בנוסח שלנו וישכרו חדר לביהכנ"ס במקום מסוגל לכלם ובתחלת כסלו נכנסו לביהכנ"ס החדש נוסח האריז"ל וביום י' כסלו שחל להיות בעש"ק חגגו במוצש"ק ובי"ט כסלו עשו סעודה בשמחת רעים כמנהג החסידים הותיקים, וגם מכריהם מביהכנ"ס שהתפללו בו קודם באו לשמוח בשמחתם.

אנחנו החבדניקעס כטוב לבנו בנגונים – כתב לי ידידי הנ"ל – כי השתי' אסורה לנו מצד הבריות, התדברנו בינינו לקבוע שיעור לימוד חסידות וזה כשבע שבועות שהשיעור מתקיים והננו מתאספים ג"פ בשבוע ואני אומר לפניהם תורה אור והעיקר שרובם ככלם נעשו שומרי שבת, מהם סוגרים בית מסחרם בשבת ומהם שבתי מסחרם פתוחים והם עצמם שובתים כראוי.

לע"ע נתקיים ת"ל דברי אגרת הקדש לעשות סביבה של תורה אור, כי לומדים אנחנו איזה שורות במאמרי תורה אור כי העיקר הוא הדבור והספורים, ויתן השי"ת ונוכח שיתקיים גם האמור באגה"ק לקוטי תורה היינו שעד הקיץ הבע"ל תתקיים תתגדל ותתרחב עדתנו בגו"ר.

וכשקראתי מכתבו לפני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הואיל להגיד מה' מצעדי גבר כוננו, א איד דארף וויסען צוליב וואס נעמט אים די השגחה עליונה אוועק פון זיין געבורט פלאץ און בריינגט אים אויף איין אנדער ארט. מאגסט דער ציילען די מאסקווער אנגעפארענע יצחק בערעזינער – רובינשטיין – און בנימין ליאזנער – ברלין – לייבע וויטעבסקער – הורעוויטש – ברוך שלום רודניער – כהן – וועלן זיי אויך וויסען וואס זיי טוען אין מאסקווא.

הדו"ש ומברכו.

כה יג סדר תנ"ח

אל יביש העפר וט
אית מלכך ארץ איש

שלוש ודברה

אל טוב בעד חתונה אגט

ותן השם תפוח ויהי בשעה אלה ונחלת
והעני קנה בשרא על וספי התורה והעולה

בד"ס ודברה יא

השם ויהי בשעה אלה ונחלת
והעני קנה בשרא על וספי התורה והעולה

3BI J. SCHNEERSON
OF LUBAWITZ

170 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
BLOOM 9-2912

צחק שניאורסאהן

יובטוויטש

ה"ה, קר"ה, תשי"ז

רוקלין

יורדי ונ"ה אי"א טוה"

מיכאל יהודה אוי"ליב

זי"ה הכהן.

יום וברכה

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו

ישראל לטובה ולברכה, הנני כזה לברך או

ת ב"ב יחיו, בתוך כלל אחב"י ובתוך כללות

י"ט, ה' עליהם יחיו, בכרכת כתיבה וחתימה

בת לשנה טובה וסתוקה בנשטיות וברוחניות

הדו"ש וסבוכם

בג"ח י"ח - פזח"ח י"ח

הנה נחמנו ונחמנו ונחמנו

אל ידעו העם ולא אית
וזהו צדקו של הנה.

שאלו וקנה.

הנה אפי' של אפרים
שמן הדבוק מושם צלחה לקור באדם תמי
קדושה יפה וזמן אפי' של, וזקן קדושה
אלה הם בהנהגה שלמה עם תורה, ויצונו
הם יקראו בקדושות ופסוקים במנהג
ומתים קדושים שלמה ופסוקים.
הם אפי' של וזקן.

ישיע נא. הנה חותנו של כי אנו העם
הנה אפי' של קדושות אפרים של
הנה אפי' של קדושות אנו אפי' של
קדושות. וזאת אפי' של אפי' של.

RABBI I. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ

770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y.

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, ח' שבט, תש"א
ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מו"ה מיכאל יהודה ארי' לי
שייכהן.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום י' מרחשוון
שקבלתיו רק ימים אלו, מז"ט להם בעד הכנסת
בנם בנימין שי' לחדר, כשם שהכניסוהו לתורה
כך יכניסוהו-עם שאר ילדיהם שי' - לתורה
חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה.
ישלח הסי"ת רפואה לזוגתו תחי'
ולבנם ברוך שלום שי' ויחזק בריאותו ויתן
לו פרנסתו בריוח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר ח. א. אגוד

RABBI I. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N. Y.
SLODUN 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה, ג'אלול, תש"ב

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מו"ה מיכאל יהודה ארי' לייב
כהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, מז"ס עבור הכנסת
בנם הקטן לחדר, ות"ל אסר הבכור לומד יפה, יעזר
להם השי"ת לגדלם לתורה חופה ומעשים טובים
מתוך בריאות הנכונה ומתוך פרנסה בהרחבה.
ישלח השי"ת רפואה לזוגתו תחי'
ויחזק את בריאותו, ואת העסק א"צ לעזוב והשי"ת
ישלח לו את פרנסתו בהרחבה, והנני מברכם
בברכה כתיבה וחתומה טובה בגשמיות וברוחניות.

הדו"ס ומברכו

RABBI I. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y.

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה, ח' שבט, תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מו"ה מיכאל יהודה ארי' לייב
שייכהן.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום י' מרחשוון
סקבלתיו רק ימים אלו, מז"ס להם בעד הכנסת
בנם בנימין שי' לחדר, כשם שהכניסוהו לתורה
כך יכניסוהו-עם שאר ילדיהם שי' - לתורה
חופה ומעשים מתוך פרנסה בהרחבה.
ישלח השי"ת רפואה לזוגתו תחי'
ולבנם ברוך שלום שי' ויחזק בריאותו ויתן
לו פרנסתו בריוח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מוכיר ומוכר

RABBI I. SCHNEERSOHN

OF LUBAWITZ

770 EASTERN PARKWAY

BROOKLYN, N. Y.

SLODUN 6-2919

רבי יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה, ג'אלול, תש"ב

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מו"ה מיכאל יהודה ארי' לייב שי
כהן
שלום וברכה!

במענה על מכתבו, מו"ס עבודת הכנסת
בגם הקטן לחדר, ות"ל אשר הבכור לומד יפה, יעזר
להם השי"ת לגדלם לתורה חופה ומעשים טובים
מתוך בריאות הנכונה ומתוך פרנסה בהרחבה.
ישלח השי"ת רפואה לזוגתו תחיל
ויחזק את בריאותו, ואת העסק א"צ אלעזר, והשי"ת
ישלח לו את פרנסתו בהרחבה, והנני מברכם
בברכה כתיבה וחתימה טובה בגשמיות ולדוהניות.

הדו"ש ולברכו

RABBI I. SCHNEERSOHN

OF LUBAWITZ

770 EASTERN PARKWAY

BROOKLYN, N. Y.

SLODUN 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה, ב' מרחשון, תש"ב

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מו"ה מיכאל יהודה ארי' לייב שי
כהן
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג תמוז שנתקבל
ימים אלו, ת"ל שהוטבה בריאות בגם בנימין יחיא
והתחיל ללמוד חומש, ושאר בניהם יהיו לומדים
בהדרגה, יגדלום לתורה חופה ומעשים טובים מתוך פרנסה
בריות. יחזק השי"ת בריאות זוגתו תחיל ויעזר
לה בהדרגה לה בגשם וברוח.
את הטורים, ג' חלקים או"ח יו"ד ואה"ע
קבלתי ימים אלו ונהנית במאד.

בס כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכירת

RABBI I. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ

77 Madison Ave.
Brooklyn, N. Y.

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, ט"ד ניסן, ת"א
ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מוה ר מיכאל יהודה ארי' לייב
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"א אדר העבר
אדות חליטות בנם בנימין ז"ל, ישלח לו השי"ת
רפואה ויחזקהו ויאמץהו, ויחזק השי"ת את
בריאותו ובריאות ילידיהם יחיו וישלח רפואה
לזוגתו תהי' ויגדלו ילידיהם יחיו לתורה חופה
ומעש"ס ויתן להם פרנסתם בריחה.
כן עתה קבלתי מכתבו-מצורף למכתב
ידידי אחיו הר"ר ש"מג"אדר על אדות הטורים
או"ח יו"ד ואה"ע מדפוס ויניציאה אצל ידידי
היקר באנשים וו"ח אי"א מוה"ר אלי' ז"ל לעווין
תודה רבה עבור הסתדלותו בזה והנני כותב לו
מזה ומבקשו בזה ומציע לו לקנות טורים על
חשבונני ומאחר שזכה במצוה זו תהא נעשית על ידו
והנני כותב לידידי הר"מ ש"מג"אדר שיתן
הסכום הדרוש לקנות טורים כפי אשר יבחר הר"א
ש"מג"אדר יתביעצרו בגו"ר.

בס"ט ק"אדמו"ר שליט"א

מוכיר ח, אגודת

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN 13, N. Y.
 SLODUN 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה ער"ה תשי"ט.
 ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר
 מיכאל יהודא ארי' ליב שי' כהן

שלום וברכה!

במענה על כתבו משי"ז אלול,
 משי"ט בעד הבר מצוה של בנם התלמיד מר בנימין
 שי' יגדלוהו עם שאר ילדיהם יחיו לתורה חופה
 ומעש"ט מתוך בריאות הנכונה ופרנסה טובה
 בהרחבה,

המברכס בכוחשט בגו"ר

OF LUBAWITZ
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN, N. Y.
 SLODUN 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

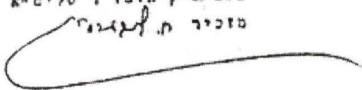
ב"ה ז' שבט, תשי"ז
 ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל יהודא ארי' ליב שי'
 כהן

שלום ובכחה!

במענה על מכתבו מסי"ה כסלו העבר, הנה
 על כל מכתביו שכתב, הן בעניניו הפרטי והן בנוגע
 אל הקרובים יחיו הטובי ואם עדיין לא קבל החסד
 אפרו עוד יקבל,
 יחזק השי"ת את בריאותו ואת בריאות
 ונחמו תחיו ואת בריאות ילדיהם יחיו ויגדלו
 לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה ומתוך
 התעסקות בורכי התמידות והתמידים.
 שטחה גדולה גרם לי בידיעתו כי ששתתק
 הוא פעמים בטבוע בלימוד דא"ח ברבים ואשר לפעמי
 גם חוזר דא"ח ברבים, והשי"ת יהי בעזרו בגשמינות
 וברוחניות.

הדו"ש ומברכו
 בט"ג אדר"ר שליט"א
 מזכיר ח. קאניא

RABBI I. SCHNEERSOHN

OF LUBAWITZ

770 EASTERN PARKWAY

BROOKLYN 13, N.Y.

SLocum 6-2919

חסד יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה, כ"ה אלול, תש"ה

ברוקלין

ידידי ור"ה אי"א מו"ה מיכאל יהודה אריזליב שי
הכהן

שלום וברכה!

בטענה על מכתבו מכ"טנ"א, יזמין לו
השי"ת את פרנסתו בהרחבה ובמנוחה וישלח רפואה
לבית תחיו"חזק את בריאותו ואת בריאות זוגתו
וילדיהם יחיו. ואודות בנם בנימין שי"עשה
כעצת ידי"ע אחיו שי"ע, והנני מברכם בברכת כתיבה
וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות

תודה עבור הפ"ש מידי"ע הר"ג שי"ע

נעמינאו, יכתוב לו את ברכתי לו ולב"ב יחיו
ולכל ידידיו וב"ב יחיו, ברכת כוח"ש לשנה טובה
ומתוקה בגשמיות וברוחניות, ואשר הנני משתוקק
לדעת מהנעשה אתם וב"ב יחיו.

הדו"ש ומברכם

איגרות קודש

מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

מכתב משנת ה'תשי"א

הרה"ח הו"ח אי"א וכו'

מו"ה רמיא"ל שי' הכהן

שלום וברכה:

הפ"נ שלו נתקבל, ואקראהו בל"נ על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ.

וצדיקא דאתפטר, דאשתכח בהאי עלמא יתיר מבחיוהי, בטח יתן ברכתו והשי"ת ימלא ברכתו בגשמיות וברוחניות.

ת"ח ת"ח על המאמרים והשיחות ששלח אלי אשר כמה מהם לא היו אצלי ע"ע. ובטח אם ימצאו עוד ישלחם ג"כ ורוב ת"ח מראש.

מה שהוקשה לו בשיחת שמח"ת תרפ"ו בגזירת הכובעים והרה"ק "הגאון החסיד" (כך נזכר בלקו"ת שה"ש יח, ג) מבארדיטשוב, שאין השנים מתאימות – הנה שמעתי מעין זה, אבל על ר"ה מפאריטש (וכנראה טעה המניח). ואז מובן ג"כ מש"כ בהר"ד שאמר לתלמידיו. כי לא שמענו שהיתה ישיבה אצל הרלי"צ מבארד'.

ומש"כ במכתבו בענין בכורים – יעויין בזה זח"ג רנג,א ובמק"מ שם.

ד"ה וביום הבכורים רנ"ד.

בברכת חוגמח"ט

בין כסא לעשור תשי"א

קראתי הפ"נ בער"ה על הציון, ואח"כ בהיכל כ"ק מו"ח הכ"מ, שלשם נכנסים לנתינת פדינות וליחידות. והנותן כו' צריך להודיעו.

בטח ראה מכתבי הכללי והמכתב לתלמידי הישיבות, ובודאי יודיע מה פעלו ועשו במשך חדש הכללי הוא חדש תשרי, וכל המוסיף מוסיפין לו.

(נדפסה באג"ק חכ"א ע' קיב – אגרת ז'תתסד)

כשהיתי על הציון...

ב"ה, כ"ה שבט תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוהר"ר יהודא לייב שי' הכהן

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתביו, וכבקשתו הנני מזכירו, אותו ואת ב"ב שיחיו, בעת רצון על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ועכוב המענה שלי על מכתבו – הוא רק מפני רוב הטרדות. ואין להעמיס בזה כוונה צדדית ופירושים זרים. ובפרט כשהייתי על הציון בער"ח שבט וקראתי הפ"נ שלו, האט זיך בא מיר אפגעלייגט אשר בודאי יוטב מצבו ומצב ב"ב שיחיו. ואחכה לבשו"ט ממנו בזה.

מ"ש בפרט בענין ... שי' הנה ידוע הכתוב חנוך לנער על פי דרכו, ופירוש הפשוט בזה שאף שהחנוך צ"ל, ובפרט בנוגע ל... שי', זהירות והדרכה בנר מצוה ותורה אור, אבל איך לפעול זה אצלו, זהו לפי דרכו שלו, ולכן טוב הדבר שכותב שהוא בעצמו משגיח עליו. ולכאורה, צריך הי' לחפש אופן לסדרו בענין המתאים בכפר-חב"ד ששם היה יכול להתעסק הן במלאכה והן בשיעורי תורה הן בנגלה והן בדא"ח.

בענין שאלתו במה שרוצה להתיישב בין אנ"ש בכפר החדש, הנה לכאורה יאריך הזמן עד שתתגשם תכנית הכפר בפו"מ, אבל בכל אופן אין כאן אחריות להרשם בין החברים. ובפרט אם כפי תקותי, אפשר יהי' לסדר במקום כפר חדש, הגדלת הכפר דעתה, הרי בודאי נכון הדבר.

נהניתי לקרות במכתבו ע"ד הקביעות עתים בדא"ח וכן ג"כ במס' פסחים וכו'. וכן ע"ד עריכות המלוה מלכה בבתי-אנ"ש מתאים לרצון כ"ק מו"ח אדמו"ר שעשה חילוק זה בין התועדות דשבת מברכים ובין ענין המ"מ. ויה"ר שיהיו התועדות אלו מקורים לחיזוק באהבת השם אהבת התורה ואהבת ישראל, ובאופן שיומשכו בענינים של פועל במחשבה דיבור ומעשה.

בברכת נחת חסידותי מכל ילדיהם שיחיו

והצלחה בגו"ר-ה המחכה לבשו"ט

מגורים במקום תורה וחסידות

ב"ה, ג' תמוז תשי"ב

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה"ר מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו מערב חג השבועות – נתקבל אף כי באיחור זמן – קצת בו כותב ע"ד מחשבתו הטובה להסתדר סו"ס באופן שיוכל לגור בסביבת אנ"ש בכפר חב"ד, וכן מודיע ע"ד מה שנרשם לבנין דירה בשכון עממי.

לדעתי נכונה החלטתו להסתדר בהכפר חב"ד, וביחד עם זה גם שלא להזניח האפשרות השיכון עממי שיוכל ליתן זה לאחר זמן למי מבניו שיחיו, ובפרט שכפי הנראה, הנה ענין השיכון הוא לאחר אריכות זמן. והשי"ת יצליחו שידור במקום תורה וחסידות וכן ב"ב שי', וימצא פרנסתו באופן המתאים ובהרחבה, ויוסיף אומץ בהשתדלות בהגדלת תורה ובהאדרתה והפצת מעיינות דא"ח גם חוצה.

תמיהני במקצת, מה שלא הגיעני כל ידיעה איך נצלו את ימי קבלת התורה בעניניהם, וחבל אם סיבת השתיקה היא מפני שלא נצלו אותם, וכמבואר בכ"מ בדא"ח בענין ימים יוצרו וכו' ע"ד יוקר הזמן.

ולקראת חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, הנני בזה להביע ברכתי לו להצלחה בענינים הכללים ובעניני הפרטיים, בסידור דירתו בכפר חב"ד ולהצלחה בענין הדירה בשיכון הנ"ל.

מוסג"פ סקריפ ע"ס עשרים שקל והם מקופת כ"ק מו"ח אדמו"ר, בתור השתתפות קופה זו בהוצאות הקשורים בסידור דירתו בהכפר חב"ד ובהדירה בשיכון הנ"ל.

בברכה

נחת חסידי

ב"ה, י"ד אלול תשי"ב

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה"ר מיכאל יהודא ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח' אלול, נהייתי ממה שכותב שנכנס הוא במחנה הב', במכתבי מיו"ד מנ"א, ויה"ר שיהי' בהצלחה, וזה יוסיף ג"כ ברכה והצלחה בענינים הפרטים, שלו ושל כל ב"ב שיחיו.

ת"ח על הבשו"ט אשר הוטב מצב בריאות בנו דובער שי' ואשר מתכונן הוא להכניסו בת"ת שנפתחה עתה בבני ברק (כיון שכנראה עדיין צעיר הוא בכדי לשלחו ללמוד באחד ממוסדי חנוך חב"ד), הנה יה"ר מהשי"ת שישבע ממנו ומשאר ילדי' שיחיו אידישן נחת חסידישן נחת, מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

מעבר לכפר, נסיעת התמימים, פעילות

ב"ה, ח' אדר תשי"ג

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה"ר מיכאל יהודא ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

קבלתי מכ' מכ"ג שבט עם הפ"ג המוסגר בו, שאקראהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

ולקראת העתקת דירתו לכפר חב"ד, הנה יה"ר מהשי"ת שיהי' משנה מקום משנה מזל לטובה בגשמיות וברוחניות גם יחד – בנוגע לעצמו וזוגתו וכל ב"ב שיחיו.

נהייתי ממ"ש ש... שי' הנהו נמצא בכפר חב"ד. ובוודאי וועט מען אריינחאפען את הזמן שיהי' שם בהשפעה עליו לטוב האמיתי.

בטח מתבקר הוא מזמן לזמן ע"י רופא מומחה להמיוש שלו וממלא הוראותיו, וידוע ההנהגה בזה, ע"פ מרז"ל שהתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, אז מען דארף עם פאלגען און אליין ליגען אין-חסידות ובמילא איז נישט וואס צו איבערטראכטען.

במ"ש אודות ... שי' ע"ד הנסיעה לכאן, הנה בטח ידועה לו השקפתי בזה, שבזמנים אלו יש כר נרחב במאד לפעולות באה"ק ת"ו. וגם דבני הנוער, הרי יכולים הם להשתמש בכוחותיהם בכיוון זה, ובפרט בנוגע ל... הנה צריך להפוך הישיבה בלוד לישיבת תו"ת דלויבאוויטש, כי, לע"ע, הרי התלמידים שבאו משם ונמצאים פה משך איזה זמן, הנה מורגש חוסר המשמעת והאחריות. איני יודע על ברור סיבת הדבר. ונוגע זה ביחוד להתלמידים הבאים מאה"ק ת"ו, וכמו שאמרת להם, אשר היציאה מאה"ק ת"ו הותרה רק בתנאים ידועים, ובנוגע אליהם הוא – ע"מ ללמוד תורה, ובמילא כשבאים לכאן ומתנהגים בהנהגה מתאימה לרצונם הם, צריך עיון ובירור אם זהו ההיתר שאליו נתכוונו רז"ל וכו'. ואין כאן מקום להאריך, כי באמת הרי צריך זה להכתב להנהלת ישיבת לוד, אלא שבאתי אליו בהערה זו בנוגע ל.. שי' – אשר לכן דעתי שעכ"פ חורף זה וכן ימי הקיץ יהי' בלוד, ובאמצע הקיץ הרי בטח אקבל מהנהלת הישיבה חוו"ד עליו, ונתייעץ עוד הפעם בזה.

בברכה לנחת חסידותי מכל יו"ח, והוא וזוגתו שיחיו יקבלו הנחת מתוך בריאות הנכונה בגשמיות וברוחניות.

נ.ב.:

לפלא שמקצר כ"כ בהמכתבים מצעירי אגו"ח, אשר בטח אין להם להתחשב אם מקבלים מענה ממני א"ל, כי העיקר הם הפעולות, ואף אם איני עונה במכתב תודה וכו', עכ"פ הלא הפעולות טובות הן, ובמילא צריכים להגדילן, וכפסק רו"ל כל המוסף מוסיפין לו.

בברכה

רשימת הזכרונות

ב"ה. ח' ניסן תשי"ד

ברוקלין

הרה"ח הו"ח א"א נ"נ כו'

מוה"ר לייב שיי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ההילולא של כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, בצרוף רשימת זכרונותי עשרים דפים. ודבר נכון עשה מה שרשמם, ובדאי ימשיך בזה. וכבר כתבתי כ"פ בכגון דא לאחיו הרה"ח כו' מוה"ר רפאל נחמן שיי' בנחיצות וגודל דבר זה. בנוגע לשאלתו אם להדפיס זה בבטאון חב"ד או בחוברת פרדם התמים – הרי עדיין לא הי' הזמן גרמא לקראם ובמשך איזה זמן אענה, בל"נ, גם על זה ובכל אופן ימשיך בהרשימות וכו"ל.

ולקראת חג המצות הממשמש ובא, הנני בזה לאחל לו וב"ב שיחיו שיחוגו אותו בכשרות ובשמחה, וע"פ המבואר בכ"מ אשר הימים טובים משפיעים על הימים הבאים אחריהם עד הרגל הבא שלאחריו וכמבואר ג"כ בלקו"ת לרבנו הזקן בפ' ברכה דצ"ח ע"ב, הנה יומשך זה בביתו ובסביבתו גם בימי השנה.

והנה שם (בלקו"ת הנ"ל) המדובר הוא בבחי' ביטול שישנו בכל המועדים ובמילא א"צ להמשיך אלא עד הרגל הבא אחריו, משא"כ בענינים המיוחדים לכל מועד ומועד שנמשכים על כל השנה כולה, ובפרט בנוגע לחג הפסח וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בשיחת חג הפסח ה'תש"ג: הארת כל המועדים מאירה בכל יום והארת חג הפסח נמשכת תמיד.

ויש להסביר הדברים בקיצור עכ"פ, אשר בכללות שבועות הוא ענין התורה זמן מ"ת. סוכות הוא בכללות ענין המצות וכללותם מצות הצדקה, מקיפים (יעוין תניא פרק ה') וכמ"ש ואשים דברי בפיק ובצל ידי כסיתיך. ופסח זמן חירותינו הוא ענין האמונה וכלשון הזהר דמצה היא מיכלא דמהימנותא. והנה עניני תורה ומצות תלויים בזמן ובמקום. משא"כ האמונה שהיא מצוה תמידית ויסוד כל התורה ומצוה, וק"ל.

קבלתי רשימותיו זה עתה, ומתאימים יותר לפרדס הת' מאשר לבטאון, ובוודאי ממשיך בהן.

בברכת חג פסח כשר ושמח

(נדפסה באג"ק ח"ד ע' רנו – אגרת ח"ד)

פעילות צא"ח

ב"ה, כ"ה מ"ח תשט"ו

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוהרי"ל שי' הכהן

שלום וברכה!

לאחרי דומי' הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מ"ג מ"ח. וגם עתה הנני בתמי' על הפסק המכתבים והידיעות מהם. ואם שמקצת תירוץ מצאתי במכתבו שהוא מפני סיבה הישנה וגם חדשה. היינו פירוד הלבבות. בכ"ז באופן בולט כ"כ עד שיפסקו גם הכתיבה. לא שיערתי.

מ"ש שהוא הציע את פב"פ למינוי בתור מעין מנהל פועל בצעירי אגו"ח ואח"כ ראה שמינוי זה מצמצם חוג השפעתו ופעולותיו הוא. הנה אינני מבין, מעיקרא מאי קסבר, בהצעתו למנות אחר לנהל הפעולות שהוא מנהלם. ובפרט שתיכף שנודעתי עד"ז שאלתי – בלא דיפלומטיא – מהו ענין הכפילות שבעבודה. ואף שכפלתי ושלתתי בשאלתי זו. הנה עד מכתבו זה לא קבלתי מענה בזה.

הנני מסגיר בזה העתק ממכתבי לא' שביכולתו לפרסמו או גם לקרותו על אסיפת צעירי אגו"ח. ויה"ר מהשי"ת שאזכה ואצליח שהדברים יפעלו פעולתם. ובאמת הרי אין נפק"מ ממי באים הדברים. וכידוע מאמר החכם. קבל את האמת ממי שאמרו.

בהנוגע לפועל מ"ש אודות עבודתו. הנה ע"פ הג"ל מובן ההכרח הגמור לא-רק להחזקת צעירי אגו"ח אלא להרחבתה. ובמילא כל מי שבידו לעשות בזה מה, מוכרח שיעשה ככל יכולתו. וכיון שעד עתה היתה עבודתו במסגרת צעירי אגו"ח בהצלחה, במילא אינו מובן הספק אם ימשיך בעבודתו או יתפטר. כיון שהטענה שלו היא לאישים פרטים והעבודה היא של נשיאנו הק'.

מ"ש ע"ד ההצעה שישעו למקומות אחרים ללמוד דא"ח שלא עמלק"פ [=על מנת לקבל פרס]. הנה לא זה בדיוק היתה כוונתי. כי אני כתבתי שימצאו לומדים ומשפיעים על אתר. ומובן אשר בת"א וחיפה ופתח תקוה וכיו"ב, הרי אין צריך להיות בזה כל קישויים. ואין הדבר תלוי אלא זה שצעירי אגו"ח יבינו שזהו ענין שלהם ולא שעושים טובה למי שהוא בזה. ומה שכותב שבכמה מקומות אי אפשר למצוא לומד דא"ח על אתר הנה כשישתדלו בזה ככל יכולתם בודאי ימצא בחלק חשוב ממקומות אלו ג"כ משפיע דא"ח וע"ד לתיקון המקומות

שא"א למצוא בשום אופן. הרי הלואי שלע"ע יביאו בפועל לימוד הדא"ח בכל אלו המקומות שיש משפיעים על אתר.

בהנוגע להו"ל של הבטאון, הרי כבר רמזתי וגם כתבתי בפירוש כ"פ, שלדעתי הוא מביא תועלת גדולה ביותר. ולפלא גדול ביותר מפני מה עד עתה לא נעשה לבטאון רשמי. היינו שמותר יהי' להפיצו בלי הגבלות ולא כעתון פנימי. ולאחרי ההיכרות שיש במשרדים המתאימים במח לא יהי' בזה כל קישוים (מובן שפליאה זו היא ג"כ בהנוגע להו"ל של ה"שמועסין").

מ"ש אודות ההשתתפות דהבחורים דישיבת לוד בנסיעות ההסברה ותעמולה, י"ט כסלו פורים והדומה. הנה פליאה בעיני שעדיין שאלה בדבר. לאחר שכתבתי זה כ"פ שנכון הדבר במאד מאד. כי לא תמיד נכון להפוך תלמיד למדריך או אפילו למלמד שבוה נראה בעיניו שכבר גמר חוק לימודיו, ואעפ"כ כנראה שבהישיבה אין מפסקים בזה כלל וכלל, אבל שהתלמידים ידעו שעליהם לנדב יום אחד או שעות אחדות וכמו בהמסע די"ט כסלו פורים כו' הרי בזה דוקא מקימים ספיקות כהרים. ואף שבטח יודעים שכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הנהיג כזה גם בישיבה דכאן. ורובא דרובא של התלמידים השתתפו בזה ע"פ ציווי.

בהזדמנות זו הנני להוסיף עוד שאלה, וממנה יראו איך שאפילו לא נגעו בכמה מקצועות חשובים דפעולות האפשריות באה"ק ת"ו. והוא, אשר ביקר אצלי הרב שי' שפירא מתל אביב וסיפר לי ע"ד פעולותיו בארגון נוער, ע"ד תפארת בחורים שהי' במדינתנו לפנים, וכנראה מדבריו מצליח בזה. אף שאין אצלו אמצעים ואפילו לא מלגה או איזה גוף שיתמכו בידו באופן רשמי בזה. אלא שהוא מעונין און פארקאכט אין דעם. ובמילא יסדו ומפתחו. ולא עוד אלא שמכתת רגליו לארצות"ב כו' וכו'. וצעירי אגו"ח הנמצאים על אתר, הנה עד עתה לא קבלתי אף הצעה מעין זו, כלל וכלל!

מלבד הסעיף הראשון הנה לכאורה צריך הי' להכתב במכתב לצעירי אגו"ח בתל אביב. אבל כיון שאין אצלי מכתבים מהם (ואינני יודע הסיבה) הרי בקשתי שיציע כל הסעיפים מלבד הראשון ובצירוף עם העתק המכתב המוסגר כאן באסיפת צעירי אגו"ח דתל אביב. ומה טוב – גם באסיפת צעירי אגו"ח בירושלים עיה"ק ת"ו. ובודאי ידונו עליהם בשימת לב הדרושה.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל שבמילא תמשיך הצלחה

גם בעניניהם הפרטים

נב.

במה שמסיים במכתבו בהנוגע להחלוקה בכפר, פונה הנני לעסקני הכפר ואחכה לביאורם.
(נדפסה באג"ק ח"י ע' צו – אגרת ג'ט)

צא"ח, אגו"ח ובטאון חב"ד

ב"ה, י"ט טבת תשט"ו

ברוקלין

הרה"ח הו"ח א"א נו"נ כו'

מוה"ר ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

א. אינני יודע אם זה שייך אליו, אבל לפלא שעד עתה לא קבלתי ידיעות בפרטיות המתאימה אודות חגיגת י"ט כסלו בהכפר, אף שהגיעו כבר איזה קטעים ממכ"ע עד"ז, וכן מכתבי קובלנא מאיזה אנשים, ומטובו-אם אין זה שייך אליו- לעורר את אלו שעליהם מוטל לכתוב עד"ז, מהתוועדות הנ"ל בהכפר, ושיוודעו בפרטיות המתאימה, היינו הן מאופן ההתוועדות וכן תוכן מפורט מהנאומים. ומובן ופשוט שצריך זה להעשות מבלי רעש, וד"ל. ומה טוב, שאפילו אם אין זה שייך אליו, הנה מצדו יודיע ג"כ, ולו יהי באופן בלתי רשמי, עד"ל כל הנ"ל.

ב. נהניתי ממה שכתבו לי מביקורו אצל צעירי אגו"ח בירושת"ו, ובתקוה שיתעוררו לפעולות ממשיות, ובטח כשהי' תוצאות טובות בזה יודיעני, ויה"ר שמכאן ולהבא יעברו שכם אחד ובדיעה אחת.

ג. יש לי צער ועגמ"נ מהאברך ... שי' ... וכיון שענין זה שייך יותר לצעירי אגו"ח מאשר לאחרים, הנני כותב עד"ז ג"כ במכתבי זה. והוא, כשהי' הנ"ל כאן, הנה באתעדל"ת נתקרב לכמה ענינים ולחסידות (אף שגם מקודם-לזה הי' לבו ער און ווארים [=וחם]). וכנראה שתיכף כשחזר ארצה ת"ו וצפה לקירוב גם מאנ"ש דאה"ק, הנה לא רק שלא מצא את זה, אלא אדרבה היו, כנראה, ענינים של דיחוי - נוסף על הענינים דאי שימת לב. וזה פעל מה שפעל. והנה לא די כל זה, אלא שלפני כו"כ חדשים בקשתי מאגו"ח, וכמובן הודעתי גם להנ"ל עד"ז, שימציאו לו גמ"ח של אלף לירה, וזה כמה זמן שכבר הודיעו הם עצמם שנמצא בקופת גמ"ח שלהם סכום הנ"ל. ובכ"ז - עד עתה לא קבלתי ידיעה מה שנעשה בהנ"ל, לא מ... שי' ופשיטא שלא מאגו"ח. ומובן שזה גורם לי עגמ"נ, נוסף על התוצאות הבלתי רצויות כלל על הנ"ל וכל משפחתו. ולכן גודל בקשתי, אשר ביום קבלת מכתבי זה - יתראה עם הנהלת אגו"ח ובשמי ידרוש מהם - או קבלה מ... הנ"ל שקבל את הגמ"ח, ואם עדיין לא מסרו לו יקח מהם תומ"י הסכום הנ"ל וימסור בתור גמ"ח ל... שי', בתוספת התנצלות מצדי שמפני סיבות לא נענה הדבר עד עתה. ואם גם יתעכב מענה שלו על שאר הענינים שבמכתבי, הנה על ענין זה מטובו לענות לי בו ביום. אפשר שאגו"ח יאמרו לו איזה התנצלות וכו', אבל אם לא עשו את הנ"ל עד עתה, הנה בקשתי שהוא יעשה את זה ובו ביום.

בתודה וברכה ופ"ש כל הדו"ש

גב. נתעכב שילוח מכ' זה, ובנתיים הגיע מאגו"ח, אשר ... שי' רצונו לקחת הגמ"ח רק בעוד כחודש ויותר! וכיון שאיני מבין סיבת עיכוב זה, מטובו לברר תחלה אצל ... אם כן הוא והסיבה. ובאם איזו אי הבנה בזה ורצונו לקחת עתה- לעשות תיכף בעצמו ככתוב בפנים. ובודאי תספיק כתיבתי הנ"ל- שימסרו מאגו"ח הסכום לידו בלי עיכובים.

עתה נתקבל מכתבו מטו' טבת, לועד הכפר הברקתי. בהנוגע לבנו ברוך שלום שי' - אם

רוצה בדוקא לנסוע ללמוד, לדעתי יסע ללמוד בתו"ת דצרפת. ההו"ל של השמועסין צ"ל באופן יותר נייטראלי מאשר צאגו"ח, אבל השגת הרשיון צריך לעשות באופן היותר מועיל. וצריך לברר אם הא בהא תליא.

דיווחים מהכפר, עריכת והגהת 'בטאון חב"ד'

ב"ה, י"ז שבט תשט"ו

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ כו'

מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח' שבט ומיום ההילולא. ת"ח על מילוי בקשתי בהנוגע למר ... שי' ועל הזרזות בזה, ולפלא שעד עתה לא קבלתי כל ידיעה מהנ"ל ישר.

ת"ח על שכותב ע"ד החגיגה בהכפר, ובדאי גם להבא ינהג כן. וכן יעשה כחכמתו ובמרצו להשיג גם מה שהקליטו מחגיגה זו, וכן, כפי מה שכתבו לי מכבר, מעוד איזה התועדות מלפנים, שנמצאים במוסדות או אנשים פרטים בנויארק אבל אלינו לא הגיעו! ולמרות מה שכתבתי עד"ז לכמה אנשים לא קבלתי את הנ"ל ואפילו לא מענה על מכתבי (אף שבטח חדא מתורצה בחברתה, שכיון שאין שולחים הנ"ל, הלא טוב לעבור בשתיקה גם על מכתבי).

מ"ש שיחתו עם שי' בהנוגע להטענדער מארצוה"ב, אשר חסר לו על זה סך מסוים. הנה לפלא הדבר בעיני כיון שהדודה של הנ"ל כאן ועוד קרובים שיש לו כאן – כמדומה ישלחו לו את הנ"ל במתנה, ועכ"פ ע"מ לשלם לזמן ארוך ביותר, אם ה' מבקשם כי רצונם לעזור לו גם בענינים וסכומים גדולים הרבה יותר מזה. ואם יזקפו מחיר הטענדער בהלוואה לאיזה שנים מפני מה לא יקבל הצעה זו?

נהניתי ממה שמתעסק בעניני הבטאון, ומ"ש שהעורך האחראי צריך להיות כזה שגמר ב"ס תיכוני, בודאי ישנם כאלו בכפר חב"ד, ואף שאפשר שלא הביא תעודתו עמו בעקבות ביקורת הגבול – בודאי גם איזה עדות בזה – ד' לקבל אישור במקום תעודה. וחבל אשר ממשיכים בדיונים ובהכנות לפני הדפסתו, הרי אם אפשר לסדר שיהי' בשני טופסים, ובמילא אף שיושלח טופס אחד ישאר כל החומר בשלימות אצלם, אינני רואה בזה אחריות. ומוכן שהבדיקה כאן תדרוש זמן, מפני מרבית ענינים העומדים על הסדר יום יום. ולכן יש להמציא חומר לכאן בעוד מועד, ובאם ימשך גד' שבועות (כעשרה ימים מאה"ק לכאן ושילוח מהכא להתם והשאר זמן שייגיע התור לביקור) – לא יקבלו בקורת עליו ישמש זה סימן שהוא בסדר. ואפשר כדאי שישלחו רשום. ואין כדאי לפרסם ששולחים החומר לכאן, (א) שלא להפחיד את הכותבים והמשתתפים בעריכת הבטאון. (ב) והוא העיקר שלא יהי' לבטאון ההגבלות שישנן לכל ענין רשמי ביותר, ושהגושפנקא של המזכירות חתום עליו. ואז יש לכתוב פרייער. [יותר בחופשיות] והרי יש דיבורים שצעירי אגו"ח או אגו"ח מותר להם לאומרם ואפשר גם צריכים

לאומרם, אבל אינו מתאים למזכירות שלי וד"ל. ומוכן שמטעם הא' ואפילו הב' אין כדאי כלל שידע עוד מי מהחלטתו לשלוח לכאן החומר. כי סו"ס יתפרסם הדבר, ואי אפשר יהי' "להחזירו" – כי לא יאמינו שבטלה הביקורת.

להדפיס השיחה בענין לימוד תורה אור ולקו"ת הנה בטח נכון הדבר, אבל צ"ל כתוב מלמעלה שאינה מוגה על ידי ושנעתקה ללשון הקדש וצריכה להיות א פרייע העתקה [=תרגום חופשי] ולהשמיט הכפילות המוכרחת בשיחה בעל פה כשבאים פנים חדשות באמצע השיחה וכיו"ב, אבל מיותרת – וכל יתר כו' – בשיחה הנדפסת.

המחכה לבשו"ט – ובהצלחה בענינים הכללים והפרטים

פרסום זיכרונות, נסיעת התמימים, הנהגת המורים ועוד

ב"ה, כז' אדר תשט"ו

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוהר"ל שי' הכהן

שלום וברכה!

ז"ע נתקבל מכתבו המהיר מכ"ב אדר עם המוסגר בו, ומוחזר כאן הגליונות – בהנוגע לחוברת הבטאון – עם איזה תיקונים, ואלו שאינם כאן לא נעשו בהם תיקונים.

בהנוגע להדפסת זכרונותיו – יתייעץ בזה עם שאר חברי המערכת. ותשועה ברוב יועץ, כיון שהם על אתר יודעים טיב הקוראים והחוגים אליהם שולחים הבטאון.

בטח, – אף שאין בהחומר ששלח המדור שלום אחים, אבל בודאי לא יפקד מקומו, כי כמה תועלתיות במיוחד במדור זה, כמוכן.

מה שכתבתי אודות הקלטה מהתוועדות שאינה כאן, הנה אינני יודע פרטים עד"ז, והנוסח שאמרו שזוהי הקלטה מהתוועדות בכפר, ובמילא מובן שאפשר שהכוונה לגנוני קבוצת אנשים מהכפר אודותם כותב, ואם אין בזה הוצאות יתירות כדאי לשלוח לכאן. ובטח ידעו מראש ויבטיחו (באזווארענען), כי בהקלטה דחג יט' כסלו הרי, כנראה, המבקר. מחק חלק מהנאום האחרון, כי ישנו רק ההתחלה.

בהנוגע למ"ש אודות נסיעת ... שי' ומביא ראי' מחבריו שחלק מהם נמצא כאן, הנה בראותי השינוי בחבריו – זהו ראי' לסתור, ומשמש אחד הטעמים למה שלא נראית לי נסיעת בחורי ישיבת אה"ק ת"ו לכאן, כי אין השינוי למעליותא, ואדרבה.

מוסג"פ המכתב שקבלו אודות ספר ויטעבסק, ודבר נכון הוא שיודפס שם באופן המתאים ע"ד פעולות חב"ד שם, כי רבה היא. ובודאי נמצאים באה"ק ת"ו כו"כ מאנ"ש שידועים להם כמה ענינים מדברי ימי החסידות בוויטעבסק וסביבותיה ואפשר יש מקום להתחיל מהתקופה

אודותה מסופר בזכרונות כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. ואפשר להעתיק גם משם – כמובן, בהוראת המקור.

מוסג"פ מכתב בהנוגע לאמירת קדיש לאחר התפלה וכדאי לפרסמו וגם בהבטאון.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש

בטח מסר מכתבי להרה"ח וכו' ... שי' ויודיע התוצאות.

זה מזמן נתקבלו ידיעות ע"ד אחדים ממורי הרשת, שאין מתייחסים לתפקידים – כדבעי בערך גודל עבודתם במלאכת שמים זו: אין מכינים עצמם להשיעורים (ועיין שמו"ר רפ"מ), מקפידים על זמנם הם שלא להוסיף עליו וכו' – תקותי שאפשר הידיעות מוגזמות הן. ואם, ח"ו, אינו כן – הרי בודאי, עכ"פ מכאן ולהבא, יתוקן הדבר במילואו. ואדרבה כאו"א מהנ"ל ישפיע על השאר מחבר המורים-ות שיתנהגו כדבעי ובהעדפה בעין יפה. ות"ח מראש על הבשו"ט בכהנ"ל בהקדם.

הבטאון, הרשת ובית רבקה

ב"ה, א' חוהמ"פ תשט"ו

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מ"א ניסן, ותקותי שלמרות המניעות שכותב אודותם יצא לאור הבטאון בעתו ובזמנו, ומוסג"פ איזה סקריפ בתור השתתפות בהוצאות הנ"ל.

מ"ש שהידיעות שהגיעו אודות מורי הרשת אינן נכונות, הנה שמחתי על זה, ויה"ר שיוסיפו עוד בזה מכאן ולהבא. ובטוח השי"ת שיקוים פסק רז"ל כל המוסיף מוסיפין לו. ובמילא אינו מובן מה שמסיים פסקא זו שתהי' פרנסתו באופן אחר – כי הלא מובן בשכל בכלל ובשכל חסידותי בפרט, כיון שהמוסדות נקראים על שמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר ושמא מילתא היא הלא על כל אחד מאנ"ש לסייע בהתפתחותם לא רק על ידי שירות אחרים, אלא לזרז גם עצמו, כמובן. ובפרט זה שכבר זכה והוא בפנים, והאריכות בדבר הפשוט אך למותר.

במ"ש אודות המצב בבית רבקה בכפר, הנה זה מכמה זמן שזה מצער אותי וגם כתבתי פעמים אחדות לאחדים מאנ"ש בהכפר וגם להרב שי' וכו'. וכל אחד מהם "מרגיע" את רוחי וכותב לי תירוצים שונים ומשונים על אותן הנקודות שאינני מוצא במה להרגיעני. ועליו פלא בעיני שכיון שהוא מתושבי הכפר, הרי יכול הי' להשתדל בזה בדרכי נועם ובשלום ופעם אחר פעם – שאז יש תקוה שסו"ס ישתנה המצב למעליותא. והרי לא תמיד התיקון צ"ל בקבלת מכתבי ובדרך גזרה גורתי. והעיקר שגם במכתבו אינני מוצא הצעה מסויימת ומפורטת ע"ד תיקון המצב האפשרי ואולי ימלא בהזדמנות הבאה.

המחכה לבשו"ט

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו על החתום, והנני חותם בשמו
המזכיר

"רשימת המאסר"

ב"ה, י"ז אייר תשט"ו

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה"ר ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

לימי חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז הבע"ל, מתכוננים להוציא לאור החלק הרביעי של רשימת
המאסר. מהרשימה הנ"ל נמצא תח"י רק עד אמצע הסיפור של היותם בחרקוב – מה שסיפר
כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לאביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב אודות בכייתה של אמו.

והננו לבקשו שבאם נמצא אצלו – או אפשר אצל איש אחר – ההמשך לזה, יואיל נא
להמציא לנו הנ"ל בהקדם האפשרי.

בברכת ותודה למפרע

מזכיר

קווינט

בית רבקה, השפעה בצבא ועוד

ב"ה, ב' מנ"א תשט"ו

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ז תמוז, והפ"נ אשר יקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נגמ"מ זי"ע, כן מאשרים קבלת מכתב ועד הרוחני של הכפר שהוא חתום
בגליון בפ"ע (המענה עליו נכלל בהמענה לשאר חברי הועד), ובאתי בזה רק לעורר תמהוני,
שבמכתבו מאז כתב שהרוחניות דבית רבקה אינה כדבעי הספרים אינם כדבעי כו' וכו' ועוד
ועוד; ובמכתבו זה עוקר מעיקרא את כל הנ"ל. ובטח יבאר בהזדמנות הכי קרובה הסתירה
שבזה, סיבתה ותיקונה על להבא.
סרט הניגונים נתקבל זה מכבר.

מ"ש אודות שו"ע הלכות פסח מרבנו הזקן, הנה אם זהו דפוס קאפוסט הראשון, יש בו חשיבות וערך.

מ"ש אודות ענין משרתו בהרשת, הרי אינו כותב הטעמים לשלילה, ובטח ימלא בהזדמנות הבאה.

ובמ"ש אודות ... שי' – הנה לפלא גדול מפני מה לא השתדלו לסדרו באיזה משרה דתית שם [=בצבא], וכנראה במוחש אשר הידיעה שצריך להועיל לזולתו בעניני אמונה וכו' מגלה כוחות נעלים באותו המשתדל. וכיון שמשרה דתית לה מעלות גם בגשמיות כפי הנשמע כאן, לא אפונה אשר הי' פועל זה אצל ... בנקל – ע"י גישה המתאימה ואותיות דהסברה. המחכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

נב. כיון שזה מזמן שלא הגיעני כל ידיעה מאחיו הר"ן שליט"א בודאי הכל אצלו בסדר ובשלום.

כשיש דין למטה, אין דין למעלה

ב"ה, כ' אלול תשט"ו

ברוקלין

הרה"ח אי"א נר"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודה ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

מכתבו והפ"נ נתקבל וגם לאחר מזה שכותב הנה פליאה על ההפסק הכי ארוך במכתבים ובהידיעות אודות ענינים הכלליים ואודות עניניו הפרטים, וביחוד אודות פעולות צעירי אגודת חב"ד.

ומ"ש אודות מורה לבנות המבוגרות, מוכרח הדבר מכונ"כ טעמים. וכל השתדלות בזה כדאית. ואין להאריך בדבר הפשוט.

ומ"ש אם ימשיך להשתתף בבירור הסכסוכים שבין אנ"ש בהכפר או ישתמט מזה, הרי פשוט שימשיך בזה. והרי אפילו בימי הרחמים – כשיש דין למטה אין דין למעלה, ועאכו"כ בכל השנה.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות. ז"ע נתקבל "הבטאון" ות"ח.

בברכה

שמועה מופרכת לגמרי

ב"ה, י"ח מ"ח תשט"ז

ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ כו'

מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מי"ב מ"ח, וגם לאחר כל מה שכותב בו – אינה מובנת סיבת שתיתקו הארוכה, קיצור מכתבו זה והעדר המכ' מצעירי אגו"ח. ויה"ר שתהי' כל העכבה לטובה, אף שכנראה צריך לזה הנהגה למעלה מדרך הטבע, כיון שע"פ שכל האנושי, סיבת השתיקה היא דוקא מפני ענינים דפירוד הלבבות וכו'.

מ"ש שישנה שמועה, שאמרתי שלא יכתבו לי מהנעשה בתוככי אנ"ש בכלל ובפרט בכפר חב"ד, מובן שזוהו שמועה מופרכת לגמרי ואין לה כל יסוד. ואדרבה, כל המפרט בכתיבה בעניינים אלו ה"ז משוכח, ות"ח נתונה לו מראש. ואפשר "יסוד" שמועה זו הוא מה שאמרתי וגם כתבתי, שיכתבו המצב האמיתי כמו שהוא, ולא היפך האמת. ובאמת הנה מקרא מלא דבר הכתוב מדבר שקר תרחק. ולא חדשתי בזה מאומה, מעת נתינת התורה בשנת שני אלפים תמ"ח לבריאה.

המחכה לבשו"ט, ויה"ר שיהי' בהקדם, וכל דפשיט מעלי טפי.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט

מזכיר

לימודים במונטריאול, בית הספר לנערות ועוד

ב"ה, כ"ו טבת ה'תשט"ז

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מח' טבת עם המוסגר בו, והפ"נ – שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ובמ"ש אודות שישע ... שי' ללמוד במאטרעאל – קנדה, בכלל נכונה הסברא, אלא שצריך להבטיח (באוארענען) מראש שגיסיו שיחיו ישגיוו עליו, וכמו שמזכיר זה במכתבו, כי כמוכן דרושה השגחה גם בשעות שאינו נמצא בכותלי הישיבה, עכ"פ בתקופה הראשונה, וכן מוכרח שיסביר לו פסק תוה"ק, אשר אסור לצאת מא"י לחו"ל כי אם לישא אשה ולתלמוד תורה, ולכן מה שכותב הנני שנכונה הסברא וכן מה ש... שי' משתדלים בזה, הוא רק ע"פ היתר הנ"ל, ובאם ח"ו יחסר, היינו שלא יהי' תוספת ניכרת בתלמוד תורה בחוץ לארץ על הת"ת שלו באה"ק ת"ו, הנה בטלה ההסכמה, ההשתדלות וכו', וד"ל.

הנמצא בקופת שני"ה מטובו להכניס להנהלת הרשת.

מצער אותי העדר הידיעה מהתפתחות בי"ס הגבוה לנערות אשר בכפר חב"ד, והרי ידוע שכל התחלות קשות, ולכן מוכרחת בתחלת הענין עכ"פ השגחה מעולה והתעניינות יתירה, ובנדון דין גדולה עוד יותר ומכמה טעמים וד"ל, ואחכה לבשו"ט בדואר החוזר, אשר חשש זה אינו מבוסס וכל אחד מהשייכים לזה עושה ככל יכולתו בהתפתחות העניינים, ומה טוב שיהיה ועד ממונה ביחוד על זה, וכן ימשיכו גם האמהות בכל הדבר.
בברכה לבשו"ט.

הגברת הפעילות

ב"ה, ערב חג השבועות תשט"ז

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מער"ח ירחא תליתאי, ובעת רצון אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

ובמ"ש אודות מחילה. – מובן שאין זה בדרא דאוני, כי הרי אין זה ענין של קפידא ח"ו ובקשת מחילה, אלא במה שנוגע להפצת המעינות חוצה. ובמילא גם ע"ז קאי הוראת רז"ל, והובא באגרת התשובה לרבנו הזקן סוף פרק ט', ה"י רגיל לקרות דף אחד יקרא שני דפים וכו'. ובכגון דא תקותי חזקה שייכפול השתדלותו בהפצת המעינות ובמסגרת צעירי אגו"ח בכפלים. וע"פ המבואר בדא"ח על הענין דכפלים לתושי' – שזהו שלא בערך. וכשירצה – יצליח בזה בהנוגע לעצמו ובהנוגע לפעולות. והיי רצון שאזכה להתבשר טובות בכל זה בהקדם ובמדה גדולה – מתאים לדרישת השעה. וכמו שכתבתי מאז, שפסקה תוה"ק שכהנים זריזים הם, אלא שצריך להשתמש בזה כל אחד בעניניו, וד"ל.

ולהודעתו מיום ההולדת שלו, הנה יה"ר שתהי' שנת הצלחה אצלו בכל האמור, ובכלל – לראות פרי טוב בעמלו האמור ובעמלו אליו הבנים – לראות מהם רוב נחת חסידותי ביחד עם זוגתו תחי'.

המאמר עם הגהות כ"ק כ"ק מו"ח אדמו"ר נתקבל – ות"ח ת"ח מקול"ע.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות

המחכה לבשו"ט בכל האמור בהקדם

ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז

ב"ה, ו' תמוז תשט"ז

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מבדר"ח תמוז עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ולפלא שאינו כותב ע"ד ההכנות לנצל את ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז באופן הדרוש וככל האפשרי.

במ"ש אודות ... מובן בכגון דא שעושים רענטגען ואח"כ משנים צורת הנעל מבפנים, ורואים הטבה ממשית תומי".

נעם לי לקרות ע"ד הנהגת ... שליט"א, ולפלא שאין מזכיר ע"ד השתדלותם במרץ הכי גדול בנוגע לשידוך המתאים. ואפילו את"ל שהוא עומד ברשות עצמו, הרי אפשר וכדאי הדבר באופן דיפלומטי ובעקיפין – ובלבד שיהי' בכיון הרצוי, ויה"ר שיבשר טוב בכל העניינים... מכתבי מענה על מכתבו הקודם בטח הגיעו מכבר.

בברכה לבשו"ט

ביקור השלוחים, תוספת פעילות

ב"ה, י"ד מנ"א תשט"ז

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל ארי' יהודא ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיו"ד מנ"א וכן הקודם לו מקבלת פני השלוחים שליט"א, ות"ח בעוד הקורת רוח שגרם בכתיבתו זו, אף שקצר במקום שאמרו להאריך. ויה"ר שימלא בהזדמנות הבא ע"ד הנ"ל, וכן אודות שהותם ועניניהם בימים שלאחרי זה.

בהנוגע להשתדלות השלוחים שליט"א, הנה הודיעום שככל שיוכלו לעשות בהשתדלות אצל הקונסול יעשו בזה, ויה"ר שיהי' בהצלחה.

במ"ש אם כוונתי בכתיבי השתדלות בהפצת המעינות ובמסגרת צעירי אגו"ח, אם זה שולל התערבותו בעניינים כללים אחרים בכפר – מובן שלא לזה כוונתי. ותפקידי הוא לעורר להוספה ולעלי', ולא להיפך. וכל השתתפות בפעולה של תורה וחסידות – נכונה, טובה וגם מוכרחת. ופשוט. ומה שכותב שרוצה להתרחק משיחת שפתים, לא זו הדרך לזה. וגם זה פשוט.

מוסג"פ המענה לזוגתו תחי'. ובטח אם נצרכה להסברה נוספת – 'מצא האותיות המתאימות לזה.

בברכה

פעילות "במרץ הכי גדול"

ב"ה, ט' שבט תשי"ז

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט"ז טבת עם המוסגר בו, ובטח בינתיים נתקבל מכתבי להנהלת צעירי אגו"ח, ויהי רצון אשר סו"ס אוזה לכתוב מכתבי תודה ובקשות להוספה יתר על המדה ולפנים משווה"ד, ולא כתוכן מכתבי האמור.

וזכות בעל ההילולא הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע יעמוד לכאו"א מאתנו בתכ"י שיהי' גם זה בהקדם. וכיון שהוא בהנהלת צעירי אגו"ח – יה"ר שכלל התלוי בו יעשה בזה במרץ הכי גדול, ובפרט שזכה להיות מתלמידי תו"ת במדינתנו לפנים, ויה"ר שילכו ההעלמות וההסתרים הולכים ופוחתים, והטוב והקדושה והאור הולך ומוסיף, עד כי יפוצו המעינות חוצה במילואם, ולילה (הגלות דנמשל ללילה) כיום יאיר.

בברכה לבשו"ט

נ.ב. הפ"נ נתקבל.

בנו ברוך שלום שליט"א בא צלחה. – מסיבה נתעכב השילוח ובנתיים מסר לי בנו שי' המכ' גכת"ק כ"ק אדנ"ע. ות"ח ת"ח. ובטח אם יודע למי נכתב וההשתלשלות עד שבא לידו – יודיע גם עד"ז.

הלכות ומנהגים

ב"ה, ח"י תשרי תשי"ז

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצאי יוה"כ פ:

במ"ש אודות נטילת ידיים שחרית ביוה"כ פ, עיין בהערותי לרשימות איכה – בלקוטי מנהגים שבסופן בקובץ ח"ג (יד) ע' רט.

בנוסח אבינו מלכנו, פשיטא דצ"ל זכור במלופום – שהוא לשון הכתוב, וכבר העיר על זה גם בקונטרס הסידור, וגם נתקן בהוצאות אחדות דסידור תורה אור.

בנוסח יה"ר של הכהנים, יש לומר כנדרס בסידור תורה אור, אף שהאומר כנוסח ד"תהלת ה"א אין להזניחו.

במ"ש אודות ההוצאות וחובות שזה נגע בהשגת הבטאון – לפלא, כיון שחלק הסכום

מהמגבית המיוחדת – ה' בעיקרו בשביל הבטאון. וכנראה שאין כלל פעולה ממשית לאסיפת אמצעים הדרושים לפעולות צעירי אגו"ח. ויה"ר שעכ"פ מכאן ולהבא יתקן הדבר.

בברכה

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום והנני חותם בשמו

א. קווינט

(נדפסה באג"ק חי"ד ע' כו – אגרת ז'תשעה)

חג הגאולה י"ט כסלו

ב"ה, ט"ז כסלו תשי"ז

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפ"נ שלו בעתו, וכן עתה מכתבו מג' כסלו, מבשר טוב משלום כל אנ"ש שי', ורצוני לפרש מכתבו שגם הו"ח אי"א נו"נ ... שי' בכלל זה. ובודאי יכתוב עד"ז בפירושו, ות"ח מראש.

תקותי חזקה שלמרות כל הספקות שבטח ישנם אצלם בענין – ניצלו ימי הסגולה דחדש כסלו בכלל, וביחוד יום הבהיר יט' כסלו, גאולתנו ופדות נפשנו, לחזק כל עניני הפצת המעיונות חוצה, וכוונתי אליו ביחוד, כמו לכל או"א מאנ"ש ביחוד – בתוך כללות אנ"ש, ויה"ר אשר בקרוב ממש יקוים יעודו של בורא עולם ומנהיגו וכלשון הרמב"ם שיהיו ישראל יושבין לבטח, ינוחו ממלכיות וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כו' כי מלאה הארץ דיעה את הו' וכו' והסירותי את לב האבן מבשרכם וכו'. וכמו שהאר"ך בספרו יד החזקה. וע"פ הידוע אשר כל הפרטים שבתורה – תורה הם, גם בזה הוראה מה שביאר הרמב"ם דברים אלו בהלכות תשובה ובהלכות מלכים ובסיום וחתומת הספר משנה תורה, וק"ל.

בברכת חג הגאולה ולבשו"ט ומפורטות מהנעשה את כאו"א מאנ"ש שליט"א וביחוד תושבי הכפר חב"ד אשר שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם.

ובברכה להצלחה בהנ"ל.

(נדפסה באג"ק חי"ד ע' קפז – אגרת ז'תתקמה)

חנוך, שידוכים ובשורות טובות

ב"ה, ט"ו אד"ש תשי"ז

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מהו' מיכאל יהודא ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מג' אד"ש, ות"ח על הידיעות אודות הכתב יד, ובמ"ש בהנוגע להטענות באופן התעסקותו בשטח החינוך הנה יה"ר שיהי' המצב בכמו שמתאר ז.א. שמתעסק בשימת לב הדרושה וגם מוכרחת, ובפרט שבכגון דא רק טובת הילדים נוגע, ופשוט שאי' ההסכם בין המנהל והמורה אין הילדים אשמים בזה, ואיך אפשרי שהם יסבלו מפני פירוד זה? וכיון שהכתיבה שלי היא לא בשביל לגלול טענות אלא בשביל תיקון הדבר, הנה כיון שכותב שהמצב מתוקן אין לי לכתוב אלא שאם כן הוא המצב – הרי יוסיף עליו וכהציווי דמעלין בקודש, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

מובן שמצער מ"ש בנוגע לשידוכים בשביל ... שי', ולאחרי כל הטעמים שמסביר הנה לא ע"י טעמים לשלילה יהי' כו'. ויה"ר שעכ"פ מכאן ולהבא ישתדל בזה במרץ הכי גדול, מתאים להוראת תורתו ת"ח [תורת חיים], ומבלי להקפיד על טפל דטפל, שאז יצליח השי"ת שיהי' העיקר כדבעי, וגם הטפל לפי הדרוש.

בטח ניצלו ימי הפורים לכל העניינים של פעולות צעירי אגו"ח.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

מסיבה נתעכב השילוח, וז"ע נתקבל מכתבו משו"פ [=שושן פורים], ע"ד החגיגה דפורים בכחב"ד. ותנוח דעתו כאשר הניח דעתי בבשו"ט זו. ות"ח ביחוד בעד הזריזות להודיע (עיין אגה"ק סכ"א). והלואי וכל הידיעות מאנ"ש ועניניהם, באה"ק ת"ו ובכ"מ, יהי' תוכנם, עכ"פ מכאן ולהבא, משמח באמת בענינים הכללים ובמילא יהי' כן גם בעניניהם הפרטים, דהא בהא תליא.

חשיבות הפאה ("שייטל")

ב"ה, י"ד סיון תשי"ז

ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מו"ה מיכאל ארי' יהודא ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ח אייר, בו כותב אודות הצעת נכבדות עבור ... שי'.

ומובן ופשוט אשר תנאי שא"א בלא"ה הוא ענין השייטל, כי פשוט שאינו דומה הזקנות ואילו שבא ממדינתנו לפנים, לזוג צעיר המתחילים עתה לבנות בית בישראל ובכפר חב"ד מיסודו והנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ואין זה רק ענין פרטי, אלא גם ענין כללי וגדר זכות הרבים. לאידך גיסא, אין בהג"ל כוונתי שמוכרח לדבר עד"ז ברעש וברוגז ובתור פקודה וציווי, כי העיקר הוא בהנוגע לפועל ושהיו בטוחים עד"ז קודם החופה,

וכפי שמתארים את מהותה של המדוברת, ואיך שקבלה עלי' הנהגת ביה"ס בית יעקב, וכנראה נשמעת להוראות המנהל דשם שבטח גם הוא יסייע בתעמולה בהג"ל, בטוחני שיעלה בידם להתדבר ע"ד הנ"ל. ובפרט שכאמור זהו נוגע לרבים, שאפילו אם פלונית אומרת שבהנוגע אלי' אין נפק"מ באיזה אופן תכסה ראשה כיון שבכ"א יהי' הכיסוי כדבעי, מובן שאינה יכולה להבטיח בהנוגע לאחרות וק"ל, ובאם יסודר הנ"ל שהיא טובתם האמיתית של שניהם והמשפחות, נכונה ההצעה ויהי' בשעה טובה ומוצלחת.

יש מקום לומר שמי שהוא יטעון ע"ד הנהגת האמהות שלא דוקא בשייטל, אבל כבר מלתם אמורה [בהקדם הידוע בחסידות, אשר כל היפך הברכות שבתורה, באמת ברכות הם (עי' לקו"ת פ' בחוקות)] שה"ז מברכות עקבתא דמשיחא, אשר בת כמה באמה וכו' וכו' להוסיף עלי' בשמירת התורה והמצוה, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בהאמור ומבריאותו הוא ופרנסתו

מזל טוב לשידוכי הבן

ב"ה, ח' תמוז תשי"ז

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקשו"ת של בנו בנימין שליט"א עם ב"ג תחי' בשעה טובה ומוצלחת. הנה יה"ר מהשי"ת שיהיו בשעה טובה ומוצלחת ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות, והוא זו' תי' ירוו מהם ומכל יו"ח שי' רוב נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב ולבשו"ט תכה"י

חינוך במוסדות חב"ד

ב"ה, ט"ו מנ"א ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ מוה' ליב שי' כהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו,

במה שכותב אודות המשך חינוך בתו שתחי', מובן ופשוט שצריכה להתחנך במוסדות חינוך חב"ד, וכיון שדרים בכפר חב"ד, צ"ל זה במוסדות החינוך בכפר חב"ד. והרי זה נוגע גם לרבים.

ובהנוגע למה שכותב אודות המגרעות אשר בהמוסד, הרי כיון שנמצא על אתר הנה את"ל שכמה ענינים צריכים תיקון, יתייעצו כולם יחד לתקן החסרונות, והרי כל אחד מהם מעונין בטובת המוסד והחניכות שבו, ואין לך דבר העומד בפני הרצון. והדרך לזה הוא בדרכי שלום ובדרכי נועם, כהוראות נשיאינו – ובמיוחד כ"ק מו"ח אדמו"ר מייסד הכפר ומנהלו.

המחכה לבשורות טובות

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר

קווינט

מזכיר

חנוך בזרנוגה, כינוס התמימים ועוד

ב"ה, כ' אלול תשי"ז

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח וי"ד אלול, נהניתי במאד מאד מכתבו שהתחיל ללמד בזרנוגה, נוסף על הענין מצ"ע – הרי בזה ענין דמעביר על מדותיו. ובטוח השי"ת למלאות הכתוב כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל וכו'. ויה"ר שיהי' שינוי זה לטוב בטוב הנראה והנגלה גם בענינים הגשמיים. מובן שבכל הנ"ל איני נכנס בגוף העובדה, אם הי' צ"ל השינוי, וכוונתי באי הכניסה – לאיזה צד שיהי'. ובפרט שבענינים כאלו צריך להחליט על אתר, אבל מה שברור בתכלית, שהנהגתו בנסיעתו לזרנוגה, נכונה היא במאד, הן מצד הכלל והן מצד הפרט. ויהי רצון שממנו יראו וכן יעשו גם אחרים בהנוגע לקבלת עול תורה ועול מצות, שבזה נכלל ג"כ

קבלת עול טובת מוסדות חינוך עטה"ק, שמיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאנו הק'. ובודאי יצליח בורנונה. ולפום צערא אגרא. ובזה, במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכ"פ ככה, ברוב נחת חסידותי, ביחד עם זוגתו תחי' מכל יו"ח שיחיו.

עדיין לא נתקבלו הידיעות אודות כנוס התמימים, אבל כנראה, גם בפעם הזאת חסרה היתה ההכנה בעוד מועד. ומפני קוצר הזמן כנראה שלא כל הפרטים הובטחו (באווארענט געווארען), והעיקר – השתתפותם של כל התמימים הנמצאים באה"ק ת"ו, אף שמוכן שהזמן לזה מוכשר הי' ביותר בימי אלול ותקופת ששים שנה להתייסדותה של ישיבת תומכי תמימים [ולהעיר מענין דששים המה מלכות, וממאמר רז"ל (ב"ב קנו, ב) דמהדורות תושבע"פ ארכו ששים שנה, וכן, אף שאין ברור בעיני נכונות כל הפרטים שבשבחי הבעש"ט, אף שכפי כתבו, רובו מיוסד על דברי וסיפורי רבנו הזקן, אבל בטח יסוד ישנו לזה, ובפרט להענינים שהם יסוד לכמה סיפורים נוסף על עצם הענין, וכוונתי להמובא שם, שאמר הבעש"ט, שאם לא יבוא הגואל צדק במשך ששים שנה, מוכרח אז הוא לבוא בזה העולם, ובהמשך שם, שנשמע מאחרים שאמר בפירוש, שכעבור ששים שנה יבוא עוה"פ בזה העולם, וחסידים מספרים אודות פתגם אדמו"ר האמצעי בזה וכו'. וכיון שלא שמעתיו אני מכ"ק מו"ח אדמו"ר, ועכ"פ מבר סמכא מוחלטי, איני מעתיקו. ואפשר נודע לו ע"ד זה יותר בפרטיות]. ואחכה לידיעות מפורטות מהכינוס, וכן מ"ש בטח התוועדו בח"י אלול ויתוועדו גם בשבת מברכין ע"י הקב"ה – דחדש תשרי וכל השנה, ובעיקר כמ"ש לכמה מאנ"ש ע"ד הכנת תכנית מפורטת לניצול ימי חדש תשרי הבע"ל והימים שלפניהם ושל אחריהם ככל האפשרי במסגרת צעירי אגו"ח ובמסגרת אנ"ש בכלל. ויהי רצון שתהיינה בשו"ט בטוב אמיתי וכלשון רז"ל (קידושין מ"א) טוב לשמים וטוב לבריות, ולהעיר ג"כ מהמבואר בד"ה כל המרחם על הבריות (קונ' ס"א).

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל

(נרפסה באג"ק חט"ו ע' תלג – אגרת ה'תשנו)

חתונה חסידית

ב"ה, ג' כסלו תשי"ח

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ רב פעלים מודה'

מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח מ"ח, ראשי פרקים מהתוועדות דשבועות שעברו. ובמ"ש אודות חסרון האמצעים כספיים, הנה סו"ס צריכים היו להוודע מה עושים

בשאר הארגונים, שהרי כמה פעולות נעשות באה"ק ת"ו, וחלק קטן מהם מקבל סיוע כספי מארצות"ב, ורק חלק מסוים מהם הוא מפלגתי. והרי סדנא דארעא דאה"ק ת"ו חד הוא. ואם אחרים יכולים למצוא יכולת כספית, מה הסיבה שבשביל פעולות אנ"ש – חסרון כספי וחסרון פעולות, שהרי בטענתו האמורה היא טענת כל מוסדות חב"ד שבאה"ק ת"ו. וביחד עם זה כל אחד מאנ"ש מוסיף, שישנם כמה אוהבים ואוהדים וכו'.

במ"ש אודות נשיאת כפים ובפרט ביום הכיפורים, בהנוגע לפועל צריך לברר באה"ק הנהוג אצל הכהנים מאנ"ש, שהרי בכגון דא בודאי יש מסורה מאב לבן, ומעשה רב יותר מהלכה בספר.

במ"ש בכלל אם לחשוב ע"ד נכבדות ל... שי', הנה בזה ובכגון דא, גם באחרים, אין לבלבל את הבן או הבת עד שתהי' איזה הצעה פרטית שנוגע לפועל, כי מה תועלת שידעו שחושבים, ואי אפשר שלא יבלבל עכ"פ קצת, ואחכ"ז אין הצעה מפורטת, ובפרט שקשור עכ"פ במקצת בשאלת ההסתדרות.

במ"ש הטעם בהנוגע לחתונת ... שי' להמשיך בזה כיון שדחוק מחובות וכו' וכו', אף שהמחותנים אומרים שמצדסם אין כל מניעה, ואינו יודע מה לעשות בזה.

הנה תמ' ופליאה, שהרי ידוע מרז"ל ומבואר בלקו"ת סוף פ' ברכה דנותנים פרנסה לאיש בשביל אשתו, וא"כ – אפשר מה שדחוק הוא מפני שעדין לא נתחתן, והטענה דאין בגדים מתאימים וכו', מובן עד כמה מגוחכת היא בענין עיקרי כהנ"ל, ושנוגע לכל החיים כולם כחתונה, ואפילו אם הי' ברור שיש מלעיגים, הנה התחלת כל הד' חלקי שו"ע הוא שאל יבוש וכו'. ובפרט שזהו ענין מדומה, שאין מלעיגים עד"ז אפילו בארצות"ב ששם להן בכל העולם שכאן הכסף תופס מקום ביותר וכמה מבני ישראל כאן, ואפילו אלו שלא נתחנכו בבית חסידותי ודתמימים מתחתנים ע"מ אח"כ ללמוד בכולל כמה שנים בהסכמת שניהם של החתן והכלה, אף שחיים חיי דוחק. עאכו"כ כשהמדובר בבנו של תמימים וכו' וכו'. ולפלא שאפילו בדבר פשוט כזה צריך לשאול מעבר לים, וכשעונים בזה – ספק אם יועילו הדברים ואם יפעלו פעולתם. ופלא עוד יותר – שכנראה אצל ההורים טעמים הנ"ל תופסים מקום לא פחות מאשר אצל הבן. האפשרי כי יסופר?, ובמ"ש שאומר למה למהר, מובן תמיהת טענה זו, ועוד יותר מהנ"ל, שהרי ידע אינש בנפשי, וכידוע מאמרי רז"ל בזה, וק"ל.

ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור, ושיהיו הבשורות ברוח חסידותי.

בברכה

ראש השנה לחסידות

ב"ה, ג' טבת תשי"ח

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ד כסלו.

בו כותב אודות ההתוועדות דיום הבהיר יט' כסלו יום גאולת רבנו הזקן, תורת החסידות ועניני'.

והרי רבותינו נשיאנו קבעו ליום הזה השם ראש השנה ללימוד החסידות ודרכי החסידות, ובראש השנה הרי אומרים לשנה טובה תכתב ותחתם, הנה כמו כן הוא בהנוגע לענינים האמורים, ושמדרכי החסידות הוא גם עבודת השי"ת בשמחה ובטוב לבב.

ויהי רצון שיבשר טוב מפעולותיו בהפצת המעינות (עד שיגיעו גם) חוצה מתוך בריאות הנכונה הרחבת הדעת ועבודת ה' מתוך שמחה וטוב לבב.

בברכה לבשו"ט וגם בענינים הפרטים

מזל טוב לנישואי הבן

ב"ה, ה' אדר תשי"ח

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקביעות זמן חתונת בנו האברך בנימין שי' עם ב"ג מרת חנה תחי' ליום א', אור ליום י"א אדר הבע"ל.

הנני בזה להביע ברכתי מזל טוב מזל טוב, ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת, ויבנו בית בישראל בנין עד עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

והוא וזוג' תחי' ירוו מהם ומכל יו"ח שי' רוב נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב מזל טוב

שמחת חודש אדר

ב"ה, טו"ב אדר תשי"ח

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"ג אדר

ומגלגלין זכות ליומין זכאין, ימי חדש אדר, אשר נצטוונו בתורתנו הק' תורת חיים, להרבות בשמחה, ובפרט בנקודה התיכונה, ימי הפורים (אשר זה עתה באנו מהם), אשר חייב אינש לבסומי עד דלא ידע,

והרי ככל ימי עת רצון – גם עניני ימים האמורים צ"ל נמשכים בימים וזמנים שלאחריהם באופן שתהא פעולתם ניכרת בהבפועל, וכדבר משנה: המעשה הוא העיקר, ומכיון שנצטוונו על זה, הרי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו,

ובודאי אשר מלמעלה נעשה כל הדרוש ונמשך טוב הנראה והנגלה (ופשיטא להסיר כל ההעלמות והסתרים) בכדי שתהי' השמחה – בימים הנ"ל – בריבוי ועד דלא ידע, ויהא רישומם ניכר לאחר זה כנ"ל וימשיכו ברכות השי"ת: הטוב בריבוי, החסד בריבוי וכו' וכמו שנמנו ע"י רז"ל במדרש רבה בחותם אסתר רבה.

בברכה לבשו"ט

ברכת השנה

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשי"ח

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מכ' והפ"נ נתקבלו.

ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה, להביע ברכתי לך ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט

שומרי שביעית

ב"ה, ד' כסלו תשי"ט

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל ארי' יהודא ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ח חשון והקודמת, ובטח כבר נתקבל מכתבי מענה לזוגתו שתליט"א. במ"ש אודות ענין החרישה בשנה השביעית היא שנת השמיטה.

מובן שמבהיל הדבר שאיש הישראלי יתעסק בזה, שהרי אפילו המתירין – לא התירו מלאכה כהנ"ל ע"י ישראל, והראי' שפלוני עוסק בזה, לדאבונו בתקופתנו דחושך כפול ומכופל, מצד ראי' זו יש לעבור ר"ל על כל התורה כולה.

ת"ח ת"ח על ברכתו בסיום וחזרת מכתבו, ובוודאי תקוים הבטחת בורא עולם ואברכה מברכך, וכמבואר גודל המעלה בזה בד"ה אמר רבי יב"ל כל כהן שמברך מתברך (ספר המאמרים תרכ"ט, שהו"ל ז"ע, יעויין שם).

בברכה לבשו"ט

נ.ב.

בודאי מכינים תכנית מפורטת לניצול ימי כסלו בכלל, ויום הבהיר י"ט כסלו בפרט, להפצת המעיינות עד שיגיעו גם חוצה.

(נדפסה באג"ק ח"י ע' עז – אגרת ותקמט)

ברכת החג

ב"ה, ג' סיון תשי"ט

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה' מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו נתקבל.

ולקראת חג השבועות זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה.

יהי רצון אשר בנוסח הברכה הרגילה בפי כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע – קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

הנה כאו"א מאתנו בתכ"י יחוג את זמן מתן התורה ויקבל התורה בשמחה ובפנימיות.

וימשיך מזה על כל השנה כולה, בלימוד התורה, וגדול הלימוד שמביא לידי מעשה, בקיום המצות בהידור – מתוך שמחה וטוב לבב.

בברכת חג שמח

הרב והועד הרוחני

ב"ה, כ"ח תמוז תשי"ט

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ב תמוז, ולפלא הקיצור בנוגע ההתוועדות דחג הגאולה יב' ויג' תמוז, והרי נקודה נוספת בשנה זו – בהנוגע לכינוס הרשת, ואפשר עוד יתקבל דו"ח בפרטיות הדרושה.

במ"ש בהנוגע לוועד הרוחני ולהרב מרא דאתרא שי' – כמדומני כתבתי מבתחלה, שועד הרוחני מוכן שגם הרב בו ואדרכה מראשי ועד הרוחני, שהרי זהו מתפקידו העיקרי. וכידוע פתגם אדה"ז שהרב מרא דאתרא – כפשוטו, שיש לו מרות על כל עניני המקום.

ויהי רצון שבהמצאנו בסיום וחותם חודש הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, הנה זכותו ירבה ההצלחה בכל הענינים הכללים והפרטים, ובנקודה התיכונה הפצת המעינות חוצה, אשר עי"ז מקרבים היעוד (שמבין מצרים אלו נזכה בעגלא דידן לנחלה בלי מצרים).

בברכה לבשו"ט

ברכה ליום ההולדת

ב"ה, י"א אייר תשי"כ

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות יום הולדתו שלו.

בוודאי נהג במנהג אנ"ש בזמן האחרון ביום ההולדת, ויה"ר מהשי"ת שתהי' שנת הצלחה אצלו הן בגשמיות והן ברוחניות ויוסיף בלימוד התורה וקיום מצותי' מתוך הרחבה.

בברכה לבריאות ולבשו"ט אודות

כאו"א מב"ב שליט"א מתאים לתוכן כתבו

טוב אמיתי

ב"ה, ד' מנ"א תש"כ

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ב תמוז, ובעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם, על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים לתוכן כתבו.

נעם לי ביחוד מ"ש שבנו אהרן שי' נרשם להשכון בכפר חב"ד, ובטח קבל מכתבי שלי בזה כנ"ל.

והי רצון שיבשר טוב, בטוב אמיתי – שהוא כדברי רז"ל טוב לשמים וטוב לבריות וטוב העושה פירות, בכל העניינים אודותם כותב.

והרי נמצאים בימי זכרון לחורבן, שתכלית הזכרון לדעת סיבת החורבן (ומפני חטאינו) ומיעוט החורבן הרי זה ע"י בנין, אלא שמבואר בדא"ח לע"ע מוסיפים אורות באצילות ובנין באצילות, ובעגלא דידן בביאת משיח צדקנו יתגלה גם בעולמנו זה התחתון. ומבואר בדא"ח ב' דשוש אישיש – בלקו"ת, ועוד. הדוגמא – איך שכמה כחות נמצאים במקום אחד – שעד"ז כל העולמות, מתחיל מן עולם האצילות ועד העשי, וק"ל.

בברכה לבשו"ט

במש"כ ע"ד ... תי' – באם אין כתה מתאמת בכחב"ד, כדאי שתמשיך לימודי' בבית יעקב.

(נדפסה באג"ק חי"ט ע' שפז – אגרת ז' שפה)

התפשטות החסידות על דרך ההפלאה

ב"ה, כ' מרחשון, ה'תשכ"א

מאת שנה ליום הולדת את

כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע.

ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

הנני מאשר קבלת מכתבו מבשר מעליתם חזרה לאה"ק ת"ו ומסירת הפ"ש וכו'.

ובודאי לאחר היתחלה – ימשיכו בזה כאו"א מהאורחים שליט"א באופן דמוסיף והולך

מוסיף ואור, וכדו"ל אורח מברך. והרי עלינו ללכת בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נס"ו – הורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, יוסף אורח, דדרג' כליל ח"י ברכאן דצלזא, וזכינו אשר רז"ל מסרו לנו הוראה בכל עניני החיים ומאורעותיהם, ונתבאר באר היטב על ידי רבותינו נשיאינו בתורת חסידות חב"ד באופן דהבנה והסברה,

ובזה איך אשר עבודתו של כ"ק רבינו הגדול בענין התפשטות החסידות היתה על דרך ההפלאה בחכמה גדולה של הסתדרות והי' שולח שלוחים בסתר, לעורר לגשת ולהתקרב, לדרכי החסידות, והי' שולח את תלמידיו גם למדינות הרחוקות.

ובטח למותר להאריך אשר מעשי צדיקים והוראותיהם קיימים לעד ופועלים פעולתם, ונשיאנו מעורר רחמים רבים אשר מעשי ילדיו מעשי ידיו יביאו פירות טובים בטוב האמתי, טוב לשמים טוב לבריות טוב העושה פירות,

והרי זהו ג"כ הצנור והכלי לברכות השי"ת בענינים הפרטיים, בגשמיות וברוחניות גם יחד. המצפה לבשורות טובות בכל האמור וחותם.

בברכה

בדרך ישרה: אגה"ק סכ"ז. יוסף אורח: זח"ג רמד, ב. עבודתו של: שיחת יט' כסלו תרצ"ג אות כב. טוב..פירות: קדושין מ, א.

(נדפסה באג"ק ח"כ ע' לג – אגרת ז'תעה)

קירוב גזע החסידים

ב"ה, ב' כסלו תשכ"א

ברוקלין נ.י.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר אני בתודה רבה קבלת מכתבו מי"ז מרחשון, ומודה לו מאד על שהזרזו לבקר את בית מר ... שי', והמתחיל במצוה אומרים לו גמור, שיתקן את הענין, ובוודאי ימצא דרכים איך להמשיך את קירובם של הג"ל לענייני יהדות כפי הדרוש להם, ולשרשם – גזע החסידים – בפרט.

בברכת כט"ס

הרב ח.מ.א. חדקוב

מנהל [מרכז לעניני חנוך]

נב. משלוח הסרטים נתעכב עדיין משום שתלויים בהגהה הדורשת עוד זמן.

תוצאות הנסיעה לתשרי

ב"ה, כ"ח שבט תשכ"א

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ב שבט, ולפלא שאין מזכיר מקבלת מכתבי לועד הרוחני, שהרי תוכן סעיף ד' שבמכתבו – אינו עונה על שאלתי, כי אם כל היותר יש לפרשו כתירוץ על העדר המענה, וכבר כתבתי כ"פ, שאפילו אונס דרחמנא פטרי' – כמאן דעביד לא אמרין, ואינו אלא תירוץ לבד.

ומענין לענין בענין דומה לכתבו בסיום מכתבו ע"ד ארגון נסיעה לכאן עוד פעם, – הנה כמדומה כבר רמזתי וברמז שקוף, אשר לע"ע לא נודעתי מתוצאות דנסיעה הראשונה, תוצאות במדה שיצדיקו נסיעה מאה"ק ת"ו, שאינו דבר פשוט כלל. וככתבי במכתבי לועד המארגן אשתקד, ותוצאות בכגון דא וכמו אלה – בעקבתא דמשיחא אשר עיקר העבודה היא במצות מעשיות, שכללותם גמ"ח וצדקה כמבואר באגה"ק, הרי גם הם צריכים להיות ניכרים במעשה בפועל, וגם בצדקה רוחנית וגמ"ח רוחנית, שסו"ס מביאים להג"ל בגשמיות.

ואף שע"פ ציווי חז"ל שצריך לדון לכף זכות, הרי עלי לחפש תירוצים על העדר ידיעות, ולכל לראש התירוץ – שאפשר ישנם תוצאות כדי צרכם אלא שלא כתבו אודותם לכאן, אבל כיון שגם מצדי צריכה להיות השתתפות בנסיעה לכאן (אם ברשיון ולשלוח דרישה או גם יותר מזה) הרי ההיתר להשתתפות הוא רק כשאדע גם אני ע"ד התוצאות המצדיקות את הנסיעה, וכנראה מהמכתבים שנתקבלו עד עתה בהנוגע להנסיעה – מתעסקים בטפל ז.א. מי מארגן וכיו"ב – ואין מזכירים כלל ע"ד העיקר, בהנוגע לתוצאות נסיעה הבאה, שזהו תלוי במה שהשיגו בזה בנסיעה העברה. וק"ל.

מובן וגם פשוט שדברי אלה מופנים לא רק אליו, כ"א לכאן"א מהנוסעים, ולכל לראש לאלה שהשתדלו בהנסיעה, שבודאי כוונתם היתה רצוי, ולכן גם בבירור הג"ל יקחו חלק בראש.

ובעמדנו בערב ראש חדש אדר, אשר ככתוב במגילה ורבים מעמי הארץ מתיידיים, שהרמז בזה ברוחניות שכל המניעות ועכובים להפצת היהדות תורה ומצוות לא רק שלא יבלבלו אלא שעוד יהפכו למסייעים וכו', יה"ר שיהי' כן בכהג"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

טעמי ט"ו באב

ב"ה. י"ט מנחם אב ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו מיום ד' אייר עם הפ"נ נתקבלו בשעתו, ולפלא שמני אז לא נתקבלו ממנו ידיעות.

ובבואנו זה עתה מט"ו באב, שאמרו רז"ל לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכו'.

ובטעמים שהם הפכים – הפכים בנוגע להזמן וגם בהנוגע להתוכן.

– בנוגע להזמן: שכלו בו מתי מדבר, שזהו ט"ו באב לחודש הלבנה – שאז הלבנה במילואה, כסיפור רז"ל בזה,

– שתשש כחה של חמה, שזהו ט"ו באב לחדש החמה דוקא.

ועד"ז בתוכן: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה כי מתחילים הם להתליע, שניתנו הרוגי ביתר לקבורה – ענינים שבחורבן.

ויום שהותרו שבטים כו', דעליית כל שבטי ישראל לרגל וכו' – ענינים שבבנין.

וכהמסקנא בסוגית הש"ס: מכאן ואילך דמוסיף יוסיף, שמוסיפין לילות על הימים לעסוק בתורה ויוסיף חיים על חייו –

יהי רצון שבקרוב ממש יקויים היעוד שיהפכו עניני חורבן לעניני בנין, וכמש"נוהפכתי אבלם לששון.

עד כי יאמרו בני ישראל אודך ה' כי אנפת בי, שההודאה היא גם על כי אנפת.

כי – ישוב אפך ותנחמני, נחמה בכפלים, נחמה מצד עצמה, ועל אפך אשר נהפך לנחמה. וכמעלת בעלי תשובה על צדיקים גמורים, אשר בע"ת יש להם זכויות כפשוטם וגם זדונות שנהפכו לזכויות, וגם עבודתם – בכפלים: הי' רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים.

ומיום ט"ו בחדש – מילוי הלבנה, דקיימא סיהרא באשלמותא – נבוא בעגלא דידן למילוי כל עניני בני ישראל, שהם עתידים להתחדש כמותה, מילוי בשלימות, בגאולתנו האמיתית והשלימה.

בברכת שנת הצלחה – בקשר עם יום הולדתו –

ולמילוי משאלות לבבו בכה"ע שכותב

שאמרו רז"ל: ל' מס' תענית בסופה. לחדש החמה: להעיר מב"מ ק"ו. והפכתי אבלם: ראה ילקוט ירמי' רמז רנ"ט, רשימות הצמח צדק לאיכה ע' 26. נחמה בכפלים: איכה רבה ספ"א. הי' רגיל: ויק"ר סכ"ה, אגרת התשובה לרבנו הזקן ספ"ט. סיהרא באשלמותא: ראה שו"ע יו"ד סקע"ט ס"ב.

מזל טוב לנישואי הבן

ב"ה, כ"ג אלול תשכ"א

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקביעות זמן חתונת בנו האברך הוו"ח אי"א נו"נ כו' הרב ברוך שלום שי' הכהן עם ב"ג מרת דבורה תי' בשעה טובה ומוצלחת.

הנני בזה להביע ברכתי מזל טוב מזל טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

והוא וזוג' תי' ירוו מהם ומכל יו"ח שיחיו רוב נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב מזל טוב

וכוח"ט

מזל טוב לשידוכי הבת

ב"ה, ו' שבט תשכ"ב

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על הודעתו ע"ד קשו"ת של בתו מרת סלוה תי' עם ב"ג שי' בשעה טובה ומוצלחת.

הנה יה"ר מהשי"ת שיהיו בשעה טובה ומוצלחת ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

והוא וזוג' תי' ירוו מהם רוב נחת אמיתי, נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב ולבשו"ט גם בענייני הכלל

מזל טוב להולדת הנכדה

ב"ה, י"ג שבט תשכ"ב

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו די"ש עם הפ"נ נתקבלו. ובמענה על הודעתו ע"ד הולדת הנכדה ונקרא שמה בישראל רחל שתליט"א.

הנה יה"ר מהשי"ת שהורי' שי' יגדלוה לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

והוא זוג' תי' ירוו מהם ומכל יו"ח שי' רוב נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב ולבשו"ט בפרט ובכלל

מזל טוב לנישואי הבת

ב"ה, פורים תשכ"ב

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה' מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעת זמן חתונת בתו מרת סלوه תי' עם ב"ג האברך הרב אהרן שי' ליום ב', כ' אד"ש הבע"ל.

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב מזל טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

והוא זוג' תי' ירוו מהם ומכל יו"ח שי' רוב נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב מזל טוב

מזל טוב לשידוכי הבן

ב"ה, י"ד אלול תשכ"ב

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות קשו"ת של בנו האברך מו"ה אהרון שי' הכהן עם ב"ג מרת צפורה תי' בשעה טובה ומוצלחת.

הנה יה"ר מהשי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

והוא וזוג' תי' ירוו מהם רוב נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב

וכוח"ט

במענה להערתו – ארו"ל: טראכט גוט וועט זיין גוט, וכנ"ל.

מזל טוב להולדת הנכדה

ב"ה, י"א אייר תשכ"ג

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על הודעתו ע"ד הולדת הנכדה למזל טוב.

הנה יה"ר מהשי"ת שהורי' שיחיו יגדלוה לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

והוא וזוג' תחי' ירוו מהם ומכל יו"ח שיחיו רוב נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב

הפ"נ יקרא בעת רצון על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

מזל טוב להולדת הנכד

ב"ה, י"ב מ"ח תשכ"ד

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה'

מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על הודעתו ע"ד הולדת הנכד למזל טוב ושהכניסוהו הוריו שי' לבריתו של אברהם אבינו ונקרא שמו בישראל מנחם מענדל שי'.

הנה יה"ר מהשי"ת שכשם שהכניסוהו לברית כן יכניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ויגדלוהו מתוך הרחבה.

והוא זוג' תחי' ירוו מהם ומכל יו"ח שי' רוב נחת יהודי אמיתי, נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב

הפ"נ יקרא בעת רצון על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

מזל טוב להולדת הנכדה

ב"ה, כ"ח ניסן תשכ"ד

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים וכו'

מוה' מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אודות הולדת הבת לבנו מוה' ברוך שלום שי' הכהן למזל טוב ונקרא שמה בישראל שרה תי'.

הנה יה"ר מהשי"ת שהוריו שיחיו יגדלוהו לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

וירוו מהם ומכל יו"ח שיחיו רוב נחת יהודי אמיתי חסידותי.

בברכת מזל טוב

לשאלתו בקשר עם קופת גמ"ח בכחב"ד, יברר אצל הרב מרא דאתרא שי' האם אין בזה משהו בנוגע לקופת גמ"ח דהרב – ובהתאם להבירור יעשה.

תודה על ניחומים

ב"ה. ערב חג הסוכות, בעלות המנחה, ה'תשכ"ה
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן
שלום וברכה!

ת"ח בעד דברי תנחומים ששלח לי כ' שי'.

ויהי רצון אשר בקרוב בימינו נזכה, בתוך כלל ישראל, לראות בנחמת ציון וירושלים.
ולקיום היעוד בלע גו' ומחה ה"א דמעה מעל כל פנים גו'. והקיצו ורננו שוכני עפר שיחיים
ה' בטל של אור גדול של מעלה.

בברכה לבשורות טובות ולחג שמח

בעלות המנחה: ראה ברכות ו, ב. ונת' באור התורה להצ"צ וישלח (רלד, ב) וש"נ. בלע גו' .. פנים גו': ישעי'
כה, ח. סוף מו"ק. הקיצו ורננו: ישעי' כו, יט. בטל של אור: זח"א קי"ח, סע"א. וראה ג"כ חגיגה יב, סע"ב. כתובות
קיא, ב. תניא ספ"ו.

ברכת החג

ב"ה, י"א ניסן ה'תשכ"ה
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן
שלום וברכה!

מכ' והמברק נתקבלו.

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי
לחג כשר ושמח ולחירות אמיתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח – מכל דבר המעכב
עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך
כל היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בברכת החג

בטח נתקבל המברק בזה"ל –

במענה למברקים – יהא השידוך בשעה טובה ומוצלחת.

מזל טוב לשידוכי הבת

ב"ה, ח' אייר תשכ"ה

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות קשו"ת של בתו מרת רבקה תי' עם ב"ג שי' בשעה טובה ומוצלחת.

הנה יה"ר מהשי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

וירוו מהם ומכל יו"ח שיחיו רוב נחת יהודי אמיתי חסידותי.

בברכת מזל טוב ולפרנסה בהרחבה.

בית חדש

ב"ה, כ"ה תשרי תשכ"ו

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה' מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו – פ"נ מערב חגה"ס נתקבל, ויקרא בעת רצון על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

בנוגע לשאלתו – נכון הדבר לחשוב כעת אודות בית חדש בשבילו ולהגיש בקשה להוועד ע"ז.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ש.מ. סימפסון

מזכיר

ברכת החג

ב"ה, ר"ח סיון, ה'תשכ"ט

ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה' מיכאל יהודה ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

הפ"נ שלו נתקבל ויקרא עה"צ.

ולקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי בנוסח הרב, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע:

לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

בברכת החג

רבי מנחם מענדל שניאורסאן
 Lubavitch
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN 13, N. Y.
 HYacinth 3-9250

תאריך: 170
 חתום: 770
 חתום: 770

ב"ה, י"ד אלול תשי"ב
 ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה
 וקראת שבת החדשה, הבאת עלינו
 וקל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
 ברכתי לו ולב"ב שיחיו, ברכה כחיבה וחמיסה
 טובה לטנה טובה ומחוקת, נעססיות וברתניות
 גם יחד,

בברכה

תאריך: 170
 חתום: 770
 חתום: 770

RAE. MENACHEM M. SCHNEERSON
 Office Address:
 Lubavitch, 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN 13, N. Y.
 HYacinth 3-9250

תאריך: 170
 חתום: 770
 חתום: 770

ב"ה, י"ד אלול תשי"ב
 ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה
 וקראת שבת החדשה, הבאת עלינו
 וקל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
 ברכתי לו ולב"ב שיחיו, ברכה כחיבה וחמיסה
 טובה לטנה טובה ומחוקת, נעססיות וברתניות
 גם יחד,

בברכה

תאריך: 170
 חתום: 770
 חתום: 770

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN 13, N. Y.
 HYacinth 3-9250

תאריך: 170
 חתום: 770
 חתום: 770

ב"ה, י"ד אלול תשי"ב
 ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה
 וקראת שבת החדשה, הבאת עלינו
 וקל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
 ברכתי לו ולב"ב שיחיו, ברכה כחיבה וחמיסה
 טובה לטנה טובה ומחוקת, נעססיות וברתניות
 גם יחד,

בברכה

תאריך: 170
 חתום: 770
 חתום: 770

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN 13, N. Y.
 HYacinth 3-9250

תאריך: 170
 חתום: 770
 חתום: 770

ב"ה, י"ד אלול תשי"ב
 ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה
 וקראת שבת החדשה, הבאת עלינו
 וקל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
 ברכתי לו ולב"ב שיחיו, ברכה כחיבה וחמיסה
 טובה לטנה טובה ומחוקת, נעססיות וברתניות
 גם יחד,

בברכה

תאריך: 170
 חתום: 770
 חתום: 770

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
HYacdnth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין 13, נ.י.

ב"ה, שלהי אלול, ה'תשי"ג.
ברוקלין, נ.י.

הנכחמהיה איהא נויס קוסל זצ"ל
וכ"ל מויה ליב סיי

שלום וברכה
ולקראת השנה החדשה, תבאה עלינו
ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
ברכה לך ולב"ב שיחיו, ברכה כחיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומחוקק בגשמים וברוחניות.

ברכה

אקאן-חפס

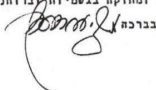
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
HYacdnth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין 13, נ.י.

ב"ה, שלהי אלול, ה'תשי"ג.
ברוקלין, נ.י.

הנכחמהיה איהא נויס קוסל זצ"ל
וכ"ל מויה ליב סיי

שלום וברכה
ולקראת השנה החדשה, תבאה עלינו
ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
ברכה לך ולב"ב שיחיו, ברכה כחיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומחוקק בגשמים וברוחניות.

ברכה

אקאן-חפס

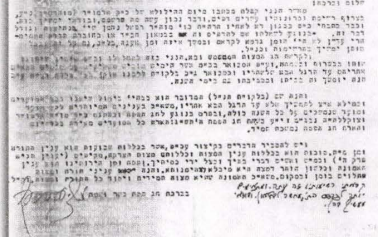
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
HYacdnth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין 13, נ.י.

ב"ה, שלהי אלול, ה'תשי"ג.
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח א"א נ"מ עוסק בצ"צ
וכו' מו"ח מיכאל ארי' ליב סיי

שלום וברכה
ולקראת השנה החדשה, תבאה עלינו
ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
ברכה לך ולב"ב שיחיו, ברכה כחיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומחוקק בגשמים וברוחניות.

ברכה

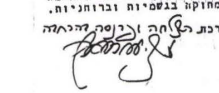
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
HYacdnth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין 13, נ.י.

ב"ה, שלהי אלול, ה'תשי"ג.
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח א"א נ"מ עוסק בצ"צ
וכו' מו"ח מיכאל ארי' ליב סיי

שלום וברכה
ולקראת השנה החדשה, תבאה עלינו
ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
ברכה לך ולב"ב שיחיו, ברכה כחיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומחוקק בגשמים וברוחניות.

ברכה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
NYcath 3-8250

חננוס טענדל שניאורסאן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.
ניו יארק 13

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשי"ד
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הו"מ אי"א נז"ס פוסק
בצ"צ וכו'
סו"ה סימאל יהודה ארי' לייב ש"י

שלום וברכה

אשר נכתב.

ולקראת חשנה החדשה, הבאת עלינו ועל כל
ישראל לטובה ולברכה, חננו"י בזה להביע ברכתי
לו ולכל אשר לו, ברכה מתיבה ונחמיה טובה
לשנה טובה ומחוקה בגמסיו ובדוניהו.

ברבכה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
NYcath 3-8250

חננוס טענדל שניאורסאן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.
ניו יארק 13

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשי"ד
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הו"מ אי"א נז"ס פוסק
בצ"צ וכו'
סו"ה סימאל יהודה ארי' לייב ש"י

שלום וברכה

אשר נכתב.

ולקראת חשנה החדשה, הבאת עלינו ועל כל
ישראל לטובה ולברכה, חננו"י בזה להביע ברכתי
לו ולכל אשר לו, ברכה מתיבה ונחמיה טובה
לשנה טובה ומחוקה בגמסיו ובדוניהו.

ברבכה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
NYcath 3-8250

חננוס טענדל שניאורסאן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.
ניו יארק 13

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשי"ד
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הו"מ אי"א נז"ס פוסק
בצ"צ וכו'
סו"ה סימאל יהודה ארי' לייב ש"י

שלום וברכה

אשר נכתב.

ולקראת חשנה החדשה, הבאת עלינו ועל כל
ישראל לטובה ולברכה, חננו"י בזה להביע ברכתי
לו ולכל אשר לו, ברכה מתיבה ונחמיה טובה
לשנה טובה ומחוקה בגמסיו ובדוניהו.

ברבכה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
NYcath 3-8250

חננוס טענדל שניאורסאן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.
ניו יארק 13

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשי"ד
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הו"מ אי"א נז"ס פוסק
בצ"צ וכו'
סו"ה סימאל יהודה ארי' לייב ש"י

שלום וברכה

אשר נכתב.

ולקראת חשנה החדשה, הבאת עלינו ועל כל
ישראל לטובה ולברכה, חננו"י בזה להביע ברכתי
לו ולכל אשר לו, ברכה מתיבה ונחמיה טובה
לשנה טובה ומחוקה בגמסיו ובדוניהו.

ברבכה

בשם בית מדרש ארסיא

[illegible]

בנו ברך שלום עליכם בא צלחה, - מסיבה נחשבת הטילות ובנותים
ספר לי בנו שיה' המב' בכתב' כ"ח אדר"ע, וח"ח ח"ח, ובטח אם יודע
למי נכתב וההשתלשלות עד שבא לידו-יודיע גם ע"ז

ייתי רצון שיבשר טוב מפעולותיו בתפלת המעלות
(ער שיג'ין) גם תוצה מתוך בריאות חכמתו הרעם ועבורת
מתוך נפחה ומוב לבב.

בברכת סול טוב ולשלום חתן: *[Signature]*

2

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYadinh 3-9250

מונט טענדל שינאוורטאן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין 13, נ. י.

ב"ה, ימי העליחות, ח' תשי"ח
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ
סוה' סיכאל יחודא ארי' ל"ב ש'
הכתן

שלום וברכה

אג' ורצ' נא' ו'
ולקראת השנה החדשה, הבאת עלינו זל על כל
ישראל לסובת ולברכה, הנני בזה לחזיק ברכתי
לו זללל אשר לו, ברכה כחיבת וחחימה סובת
לשנה סובת ומחוקה בגשמים וברוחות.

ברכה ושלום
מנחם מענדל שניאורסאן

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYadinh 3-9250

מונט טענדל שינאוורטאן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ימי העליחות
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ
סוה' סיכאל יחודא ארי' ל"ב ש'
הכתן

שלום וברכה
אג' ורצ' נא' ו'
ולקראת השנה החדשה, הבאת עלינו זל על כל
ישראל לסובת ולברכה, הנני בזה לחזיק ברכתי
לו זללל אשר לו, ברכה כחיבת וחחימה סובת
לשנה סובת ומחוקה בגשמים וברוחות.

ברכה ושלום
מנחם מענדל שניאורסאן

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYadinh 3-9250

מונט טענדל שינאוורטאן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ימי העליחות
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ
סוה' סיכאל יחודא ארי' ל"ב ש'
הכתן

שלום וברכה
אג' ורצ' נא' ו'
ולקראת השנה החדשה, הבאת עלינו זל על כל
ישראל לסובת ולברכה, הנני בזה לחזיק ברכתי
לו זללל אשר לו, ברכה כחיבת וחחימה סובת
לשנה סובת ומחוקה בגשמים וברוחות.

ברכה ושלום
מנחם מענדל שניאורסאן

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ
סוה' סיכאל יחודא ארי' ל"ב ש'
הכתן

שלום וברכה
אג' ורצ' נא' ו'
ולקראת השנה החדשה, הבאת עלינו זל על כל
ישראל לסובת ולברכה, הנני בזה לחזיק ברכתי
לו זללל אשר לו, ברכה כחיבת וחחימה סובת
לשנה סובת ומחוקה בגשמים וברוחות.

ברכה ושלום
מנחם מענדל שניאורסאן

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ
סוה' סיכאל יחודא ארי' ל"ב ש'
הכתן

שלום וברכה
אג' ורצ' נא' ו'
ולקראת השנה החדשה, הבאת עלינו זל על כל
ישראל לסובת ולברכה, הנני בזה לחזיק ברכתי
לו זללל אשר לו, ברכה כחיבת וחחימה סובת
לשנה סובת ומחוקה בגשמים וברוחות.

ברכה ושלום
מנחם מענדל שניאורסאן

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYadinh 3-9250

מונט טענדל שינאוורטאן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ימי העליחות
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ
סוה' סיכאל יחודא ארי' ל"ב ש'
הכתן

שלום וברכה
אג' ורצ' נא' ו'
ולקראת השנה החדשה, הבאת עלינו זל על כל
ישראל לסובת ולברכה, הנני בזה לחזיק ברכתי
לו זללל אשר לו, ברכה כחיבת וחחימה סובת
לשנה סובת ומחוקה בגשמים וברוחות.

ברכה ושלום
מנחם מענדל שניאורסאן

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ
סוה' סיכאל יחודא ארי' ל"ב ש'
הכתן

שלום וברכה
אג' ורצ' נא' ו'
ולקראת השנה החדשה, הבאת עלינו זל על כל
ישראל לסובת ולברכה, הנני בזה לחזיק ברכתי
לו זללל אשר לו, ברכה כחיבת וחחימה סובת
לשנה סובת ומחוקה בגשמים וברוחות.

ברכה ושלום
מנחם מענדל שניאורסאן

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ
סוה' סיכאל יחודא ארי' ל"ב ש'
הכתן

שלום וברכה
אג' ורצ' נא' ו'
ולקראת השנה החדשה, הבאת עלינו זל על כל
ישראל לסובת ולברכה, הנני בזה לחזיק ברכתי
לו זללל אשר לו, ברכה כחיבת וחחימה סובת
לשנה סובת ומחוקה בגשמים וברוחות.

ברכה ושלום
מנחם מענדל שניאורסאן

הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ
סוה' סיכאל יחודא ארי' ל"ב ש'
הכתן

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

הרב"ח א"א נ"נ עוסק בצ"צ
סו"ח מיכאל יהודה ארי' ליב' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו נקבלה,

ולקראת הג' הטובות שכן מן הורחנה, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה,

היה רצון אפר' בנוסחברכה הריגלה בפ"ק סו"ח אדמו"ר וצוקללה נבג"ם וי"ע- קבלה חזרה בשמחה ובפנימיות,

הנה כאו"א מאננו בחכ"א יחזו אח וסן מן החזרה ויקבל החזרה בשמחה ובפנימיות,

וימשיך מה על כל השנה כולה, בלימוד החזרה, וגדול חלמוד שמביא לירי' מעשה, בקיום המצות בהידור "סחוך שמחה וסוך לבב."

בברכה חג שמח!

מנחם מענדל שניאורסאן

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

הרב"ח א"א נ"נ עוסק בצ"צ
סו"ח מיכאל יהודה ארי' ליב' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו נקבלה,

ולקראת הג' הטובות שכן מן הורחנה, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה,

היה רצון אפר' בנוסחברכה הריגלה בפ"ק סו"ח אדמו"ר וצוקללה נבג"ם וי"ע- קבלה חזרה בשמחה ובפנימיות,

הנה כאו"א מאננו בחכ"א יחזו אח וסן מן החזרה ויקבל החזרה בשמחה ובפנימיות,

וימשיך מה על כל השנה כולה, בלימוד החזרה, וגדול חלמוד שמביא לירי' מעשה, בקיום המצות בהידור "סחוך שמחה וסוך לבב."

בברכה חג שמח!

מנחם מענדל שניאורסאן

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

הרב"ח א"א נ"נ עוסק בצ"צ
סו"ח מיכאל יהודה ארי' ליב' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו נקבלה,

ולקראת הג' הטובות שכן מן הורחנה, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה,

היה רצון אפר' בנוסחברכה הריגלה בפ"ק סו"ח אדמו"ר וצוקללה נבג"ם וי"ע- קבלה חזרה בשמחה ובפנימיות,

הנה כאו"א מאננו בחכ"א יחזו אח וסן מן החזרה ויקבל החזרה בשמחה ובפנימיות,

וימשיך מה על כל השנה כולה, בלימוד החזרה, וגדול חלמוד שמביא לירי' מעשה, בקיום המצות בהידור "סחוך שמחה וסוך לבב."

בברכה חג שמח!

מנחם מענדל שניאורסאן

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

הרב"ח א"א נ"נ עוסק בצ"צ
סו"ח מיכאל יהודה ארי' ליב' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו נקבלה,

ולקראת הג' הטובות שכן מן הורחנה, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה,

היה רצון אפר' בנוסחברכה הריגלה בפ"ק סו"ח אדמו"ר וצוקללה נבג"ם וי"ע- קבלה חזרה בשמחה ובפנימיות,

הנה כאו"א מאננו בחכ"א יחזו אח וסן מן החזרה ויקבל החזרה בשמחה ובפנימיות,

וימשיך מה על כל השנה כולה, בלימוד החזרה, וגדול חלמוד שמביא לירי' מעשה, בקיום המצות בהידור "סחוך שמחה וסוך לבב."

בברכה חג שמח!

מנחם מענדל שניאורסאן

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubovitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 9-9250

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין 13, נ.י.

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תש"כ
שנה המאזים להפחיתות
הבעל עט סוב ז"ל.
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נ"נ פוסק בצ"צ
סוה"מ יבאל יתורא ארי' ליב שי
הכתן

שלום וברכה

לקראת השנה החדשה, הבאת עלינו ועל כל
ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להבית ברכתי
לו ולכל אשר לו ש"י, ברכה חביבה וחסידים טובה
לשנה טובה ומחוקה בגשמים וברוחניות.

ברכה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubovitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 9-9250

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין 13, נ.י.

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תש"כ
שנה המאזים להפחיתות
הבעל עט סוב ז"ל.
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נ"נ פוסק בצ"צ
סוה"מ יבאל יתורא ארי' ליב שי
הכתן

שלום וברכה

לקראת השנה החדשה, הבאת עלינו ועל כל
ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להבית ברכתי
לו ולכל אשר לו ש"י, ברכה חביבה וחסידים טובה
לשנה טובה ומחוקה בגשמים וברוחניות.

ברכה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubovitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 9-9250

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין 13, נ.י.

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תש"כ
שנה המאזים להפחיתות
הבעל עט סוב ז"ל.
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נ"נ פוסק בצ"צ
סוה"מ יבאל יתורא ארי' ליב שי
הכתן

שלום וברכה

לקראת השנה החדשה, הבאת עלינו ועל כל
ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להבית ברכתי
לו ולכל אשר לו ש"י, ברכה חביבה וחסידים טובה
לשנה טובה ומחוקה בגשמים וברוחניות.

ברכה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubovitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 9-9250

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין 13, נ.י.

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תש"כ
שנה המאזים להפחיתות
הבעל עט סוב ז"ל.
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נ"נ פוסק בצ"צ
סוה"מ יבאל יתורא ארי' ליב שי
הכתן

שלום וברכה

לקראת השנה החדשה, הבאת עלינו ועל כל
ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להבית ברכתי
לו ולכל אשר לו ש"י, ברכה חביבה וחסידים טובה
לשנה טובה ומחוקה בגשמים וברוחניות.

ברכה

782-7123
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HY 42250 3-42250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסמעקן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ח, פורים תשכ"ב
ברוקלין

הר"ח אי"א נו"נ קוסק, בצ"צ וכו',
סוף סיכאל יתורח ארי' ל"ב שי' תבחן

שלום וברכה!

במענה על השוואה סביבה זמן חנוכה בזה.
עם ב' האברך הרב אהרן ש' ליום ב' ב'

הנני בזה להביע ברכתי ברכה מזל טוב מזל
בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל בנין
קרי עד על יסודי החזרה והפזות כפי שהם מופרים במאור
שבחורה וזתי חורת החסידות.

והוא נולד 'ח' ירח סחם ומכל יו"ח פ"א
בברכה של טוב של טוב

Handwritten signature: *[Signature]*

3252

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HY 471413 3-8250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסמען פארקווי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, י"ג שבט תשכ"ב

הרבה אי"א נולדו קוסם בצ"צ
מות' מיכאל יחורא ארי' ליב שי' תפ"ה

© 2000 Blackwell Science Ltd *Journal of Internal Medicine* 247: 399–406

מכתבו רי"ש עם הא"נ נחקבלו.
ובמענה על הורעמו ע"ר תולדת הנכדת
ונקרא שמה בישראל רחל שחלים"א.

הנה יח"ר מחשי"ת שחורי' ש"י יגדלם
לתורה ולתוספת ולמעשים טובים מתוך תרבות.
והוא יזוג' חי' ירט מאם ומכל יו"ח

בברכה

ברכה פזל סוב (קטל) פזל
(21) 10/10/10

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HY 4044 3-8250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסערן פארקוויי
הונדלד

י"ד אלול תשכ"ב
קל"ז

הר"ח אי"א נז"נ עוסק בצ"צ
סוף מיכאל יחודא ארי' ליב שי

במענה על חודעתו אנדרה קסוף של בנו
האברך מו"ח אהרן ש"ח תכתוב עם ב"ר מרדכי צפורה חי' בשם טוב ומוצלח

הנה יח"ר מהשי"ת שיהי' בשעה טובה
ומצלחת ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצות
במי שהם סוברים במאור שבחורה זוהי חורת התמידות.

2017-07

בברכת מלך טוב
וכוח"ם

במענה לתקרתו - ארז"ל מראש גומ שם וזו גומ.

776 August 10, 1993

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HY 4-2510

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסמעקן פארקוויי
ברוקלין 1

דער פאטער פון דעם זון פון דעם
ברוך עליך, יי, יי

הרה"ח אי"א נז"נ יוסף בצ"צ כו'
פז"ה מיכאל יהודה ארי' ליב שי'
הכהן

מאשר תנני קבלת שכתבו מיום כ"ה חשוון.

ש' מנחם אב,

י"ה רצון אשר ינחמו כל עמנו בית ישראל ודוקא ע"י
הקב"ה בעצמו, כאשר אנכי הנני הוא מנחמכם, ודוקא בנחמה
בכלי' כאשר חתנו נחמו עמי בגוף ונפש ובגשמים וברוחניות,
טוב השליח ובטוב הנראה ונגלה.

וההכנה וההקדמה לזה, הרי היא הפצת המעצמות תוצא, וכאגרת הקדש הידועה למורנו הכבש"ט ז"ל.

Parag.

[illegible]

הצעה הנכבדות לבנו אהרן שי' שכותבה - נכונה היא וחתא
בשמואל צ'
כסובן צריך לרבר ע"ד שארוך במקום מספחה וכיו"ב (פסמבקה)
אראם גליסמן ז"ל בכל עם מצוא כו' (1)

אראם גליסט 1900 זין בכל קח מצוא כו'.

[illegible][illegible]

רב מנחם מ. שניידסון
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn 13, N. Y.
 HYdeoth 3-9250

תעודת מניין
 ליובאוויטש
 770 אסטון פארק
 ברוקלין, נ.י.

ב"ה, ימי המלחמה ה'תשכ"ו
 ברוקלין, נ.י.

הר"ח א"א נ"ו עוסק בג"צ
 מנחם מייכל יהודה ארי' ליב ש"ק

שלום וברכה

לקראת חג החנוכה, תבא עלינו ועל
 כל ישראל טובה וברכה, חנוכה בזה לחנוכה
 ברכתי, לו ולכל אדם, ברכת כהנים
 ותמיכה טובה לפני טובה ומחוק בשמים
 וברכות,

א.מ.ש.

ברכתי

[illegible]

Tel. HYacinth 3-9250

Cables: LUBAVITCH NEWYORK

מזכירות
כ"ק ארמ"ר מנחם מענדל שליט"א שניאורסאהן
ל י ו ב א ו ו י ט ש
SECRETARIAT of RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
the Lubavitcher Rabbi
770 EASTERN PARKWAY, BROOKLYN 13, N. Y.

ב"ה, ימי חמ"ה
ברוקלין

הר"ת א"א נ"נ עוסק
בצ"צ כו"ס ח"כאל
יהודה ארי לייב ש"י חתן

שלום וברכה!

מאשרים אנו קבלת מכתבך מו'
אלול.

בברכה כוח"ם
מזכיר

תוסט טענדל שניאורסאהן
 ייבאוישע
 דד אשפען פארטיי
 ברקלינג י.

ב"ח כ"ח חשיר תשכ"ו
 ברוקלין

ש"ס וברכת
 סתבולש"נ סערב תנח"ס נחקליס ויסקא
 כח עריון על כ"ס ארס"ר וצוקלית"ס
 נגל"ס וי"ע

בנגלע רשאלה"ן נכון העיר רחשוב
 כח ארורח בית ארש בבבילון ורגליש כעסע להעקע
 ע"ו

בברכת
 בשם כ"ס ארס"ר שלים"א
 1080.4.4
 סוכיר

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
HYadinch 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
770 איסטען פארקוויי
ברוקליין, נ. י.
ב"ה, י"א אדר תשכ"ו
ב' תשרי, נ. י.

שלום וברכה
במענה על הודעתך מיום חולדת
של, בודאי נתב במהרה א"ש ביום מאחרון
ביום החולדה, וית'ר משמ'ם שחתי' שנת הצלה
תחלה מלך מן בשמחה וכן ברוחניות ויוסף
במסור שמור וליום שנת' סוף חולדת
ברכה ושלום מלך ושלום

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYadinch 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
770 איסטען פארקוויי
ברוקליין, נ. י.

ב"ה, שלהי אלול, תשכ"ו.
ברוקליין, נ. י.

הכנת חתונה אי"א נויס וסוף י"א
זכ"ל משה לייב סי

שלום וברכה
ולקראת שנה חדשה, תבאה עלינו
ועל כל ישראל, לטובה ולברכה, הנני בזה לחבי'ם
ברכה לך ולב"ב שחתי' , ברכה כתיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומחוקה בגשמים וברוחניות.
ברכה

מאגן-חיים

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
HYadinch 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
770 איסטען פארקוויי
ברוקליין, נ. י.

ב"ה, י"א אדר תשכ"ו
ב' תשרי, נ. י.

שלום וברכה
במענה על הודעתך מיום חולדת הנכד/מלך
שוב, נתב ית'ר משמ'ם שחתי' שנת הצלה
למחרת ולחמם ולטעמים טובים, ויגדלוהו מחוך
החלבה.
וירר שום רוב נחם ית'ר אמי'ם
הסידור.
ברכה מלך טוב ושלום

נ. י. י"א יקרא בנה גלן עכ"ל חת' חת'.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
HYadinch 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאן
ליובאוויטש
770 איסטען פארקוויי
ברוקליין, נ. י.

ב"ה, י"א אדר תשכ"ו
ב' תשרי, נ. י.

שלום וברכה
במענה על הודעתך מיום חולדת של,
בודאי נתב במהרה א"ש ביום מאחרון
ביום החולדה, וית'ר משמ'ם שחתי' שנת הצלה
אלו מן בשמחה וכן ברוחניות ויוסף בליסור
החור וקיום שנת' מחוך חרבה.
ברכה ושלום מלך ושלום

עלים

מאגרות אל הרבי

ב"ה, מוצש"ק ח' כסלו תשל"א

כפר חב"ד

כ"ק אד"ש

בריאותי אינו כדבעי, לעיתים קרובות יש לי כאבים בלב וקוצר נשימה, ובעיקר בלילה, וחוזר מזה לעיתים יש לי כאבים בברכיים ובירך, נא להעתיך בעדי ולברכני ברפו"ש בגשמיות וברוחניות.

לפני חודשיים בערך באסיפת ועד הרוחני דברו אודות המקווה ... שהיא מאוד מוזנחת וזה בגלל שאין בעה"ב ופיקוח ובהיות שכ"ק אמר לר' שמחה שי' גורודצקי בנוגע לוועד הרוחני שצריכים לחלק התפקידים ... שכל א' יקח ע"ע תפקיד, הנה הטילו עלי את התפקיד של פיקוח על המקווה, ובל"ג קבלתי ע"ע לניסיון וניגשתי לאט לפועל, וראיתי שזה כ"כ מוזנח ועוזב יותר מכפי שידעתי מקודם, וב"ה כבר סדרתי כמה דברים הניקיון הפנימי, הניקיון מסביב בחוץ, תיקוני אינסלטציה, הקפדה על זמן הפתיחה והסגירה ועוד כמה דברים. ואח"כ באה בקשה מאנשי המעון לעולים שיהי' פתוח במוצש"ק וגם זה סודר.

ועתה בהגיע מכ"ק העזרה לתיקון המקווה שאפשר כבר לעשות תיקון יסודי (קאפיטאלנין רעמאנט) הנה אנשי ועד כפר חב"ד מטפלים בזה ובשבוע העבר תקנו כבר כמה דלתות ובטח ימשיכו הלאה בתיקונים הדרושים.

יתכן שהייתי צריך להודיע לכ"ק מזמן ע"ד הנ"ל חשבתי שכתבו בלעדי.

נא לברכני בהצלחה ולרפו"ש.

מ"י א"ל כהן

...

פ"נ

ב"ה, מוצאי ש"ק פר' בא יו"ד שבט הילולא של אדמו"ר נבג"מ זי"ע אור לי"א שבט תשי"ל

כפר חב"ד

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הנני בזה לברך את כ"ק בברכת מז"ט מז"ט למלאות עשרים שנה לעלות כ"ק על כסא הנשיאות ולהיכנס כ"ק לשנת "אך" טוב לישראל עד מאה ועשרים שנה, ויתן השי"ת שיהי' שנת אורה שנת ברכה שנת הצלחה.

למנצח על שושנים
 (זה המזמור נאמר על מלך המשיח, רד"ק ואע"י).
 לכבוד תלמידי חכמים
 שהם רכים כשושנים
 ונאים כשושנים
 ומעשיהם טובים כשושנים.
 שיר ידידות, שיר אהבים, שיר של שבח להם וכו'.
 למלך, אני אומר למי שהוא הגון למלך וכו' (רש"י תלים מ"ה)
 ויתן השי"ת שנזכה עם כ"ק אדמו"ר שליט"א לקבל פני משיח צדקנו בקרוב ממש בברכת
 כהנים יברכך – שלום.

מיכאל יהודה ארי' הכהן

...

פ"ג

כ"ק אדמו"ר שליט"א

אנא לעורר רחמים רבים בעד מיכאל יהודה ארי' ליב בן סלאווא ובעד זוגתו חי' בת רחל
 ובעד בנימין בן חי' ובעד זוגתו חנה בת רבקה ובעד ילדיהם איטא בת חנה, רחל בת חנה, מנחם
 מענדל בן חנה, צבי בן חנה ובעד אהרון בן חי' ובעד זוגתו צפורה בת עטיל ובעד בתם אהובה
 בת צפורה ובעד אהרון משה בן דבורה רבקה ובעד זוגתו רבקה בת חי' ובעד ילדיהם רחל בת
 רבקה, זוסיא בן רבקה, נחמה בת רבקה שישלח השי"ת רפואה שלימה לכל אבריהם ולכל
 גידיהם ואריכות ימים ושנים ופרנסה בריוח ובהצלחה ויתן השי"ת התעוררות להם תשובה
 אמיתית וחיוזק הלב והמוח ללכת בדרכי התומ"צ והחסידים והחסידות והצלחה בכל העניינים
 הפרטיים והכלליים וישמרו השי"ת מדברים בלתי רצוים ויזכו עם כ"ק שליט"א בקרוב ממש
 ביחד עם כ"ק שליט"א להגאולה השלימה והאמיתית ע"י משיח צדקנו אמן כן יהי רצון.

...

ב"ה, עש"ק ז' ניסן תשל"א

כפר חב"ד

כ"ק אדמו"ר שליט"א

אודה לה' כי טוב ונפלאותיו לבני אדם אשר בחסדו הגדול וברחמיו המרובים החיינו וקיימנו
 אחרי שהייתי בביה"ח כשבועיים הנה תודה להשי"ת חזרתי תמול לביתי לשלום.
 התחיל זה ביום ה' כ"א אדר באמצע עבודתי בתור משגיח במאפית המצה השמורה דפה,

פתאום החלקתי ונפלתי ולא יכולתי לקום והרגשתי מיד שידי ורגלי השמאליים אינם פועלים (וסיפרו לי שגם בפני בצד שמאל בעין ובשפתיים נראו סימני עיוות) הרופא המקומי שהובהל מהמרפאה קבע מיד שזה שיתוק קל והורה לקחת אותי מיד לביה"ח, והובילוני לביה"ח הסמוך אסף הרופא אשר בצריפין (סרפנד).

ג' ימים הראשונים נתנו לי דרך היד אינפוזיה ועשו לי זריקות ונתנו לי תרופות, ואחרי שלושה ימים בערך ת"ל התחילו היד והרגל השמאלי להישמע לרצוני וגם הייתי יורד מהמיטה.

שם בביה"ח עוררתי לכמה מאחב"י שיחיו על הנחת תפילין,

ואתמול אחה"צ ת"ל חזרתי לביתי לשלום בש"ט, והרופאים ציוו עלי להמשיך ולקחת התרופות כדורים כאלה (פילן), וגם ביום ה' הבעל"ט לבוא לשם ויקחו ממני דם לבדיקה.

היו כאלה ששכחו לקחת איתם התפילין והיו שבכלל צריכים לעוררם על הנחת תפילין, עם כולם הנחתי תפילין או שנתתי להם התפילין והניחו לבדם.

והי' שם יהודי א' מוצאו מאונגריה שהי' חולה גדול אבל הי' בהכרה ודברתי על לבו ואמרתי לו שבאם יבטיח לי להניח תפילין כל יום אתפלל בעדו ואכתוב להרבי אודותיו והשי"ת ישלח לו רפו"ש, שמו ... והבטיח לי ... שיניח תפילין כל יום וכתבתי פ"נ בעדו והנחתי בתוך ספר התניא שהי' לי שם, ות"ל מיום ליום הוטב מצבו, וכשיצאתי מביה"ח כבר ירד ממיטתו וישב בכסא ב"ה.

והנני בזה לברך ולהתברך בחג כשר ושמח בשמחה

מז"א ללב כהן

יומן תשרי תשכ"א

עם קבלת היומן שלפנינו כתב הרב חדקוב, מזכירו של הרבי, אל הרי"ל:
 "מאשרים אנו בתודה רבה קבלת רשימת היומן, מהנסיעה לכ"ק אדמו"ר שליט"א. אין לשער
 עד כמה שרשימה כזאת והדומות לה עלולות, לבד התועלת להכותב עצמו, להביא במשך הזמן
 תועלת רבה לרבים".
 (היומן נדפס כעבור שנים בשבועון "כפר חב"ד").

יציאה

א' דסליחות – כ"ו אלול תש"כ

השעה – 5:45 לפי שעון א"י; המקום – אורון אל על, בריטניא, מ' 201, באם הדרך מכפר
 חב"ד לליובאוויטש שבברוקלין, הנמצא בין שמים לים. יושב הנני על יד החלון ורואה רק
 שמים וים. הנסיעה היא ב"ה די נוחה, וכעת נעשה האויר טוב בפנים, למרות שמועשנים.

נוסעי הצ'רטר הראשון ליד שגרירות ארה"ב לפני נסיעתם. מימין לשמאל: ר' יצחק מענדל לים,
 ר' לייב כהן, הרב נחום טרבניק ור' אייזיק קרסיק

תמול (במוצש"ק) בעת הסליחות בבית המדרש הישן, נפרדתי בברכת "צאתך לשלום" מכל המתפללים, והרבה באו גם מבית המדרש החדש להיפרד מחלק הנוסעים שמתפללים כאן.

חברת אל על שלחה אוטובוסים לכפר חב"ד, בעד הנוסעים שהיו 20 כ"י, ובעד המלוים גם כן. יצאנו מכפר חב"ד ב-3 אוטובוסים, לא רק מלאים, אלא גדושים עד כדי כך שחצי שעה נעכבה הנסיעה בגלל שהנהגים סירבו להסיע כל כך הרבה אנשים, באמרם שזה למעלה מכפי הנורמה.

באנו לשדה התעופה ללוד, ומצאנו כל השטח (הכיכר) שלפני בנין השדה תעופה מלא מאוד, ועל יד הכניסה לבנין עומדים שוטרים בשרשרת ואינם מרשים להיכנס רק להנוסעים (אחר כך כמה מבני בתי ש"י הסתננו פנימה גם כן). שם, בבנין, היה מלא וגדוש ורעש נורא. שם מסרו לי שניים מאנ"ש דברים שונים לאדמו"ר שליט"א, ורשמתי אותם כעת.

ה"צאתכם לשלום" מהמלוים היה ב"ה ברוב עם כ"י וברוב פאר. יש כמה דעות במספר המלוים יש שאומרים באלפיים, ויש בפחות; על כל פנים היה ב"ה קהל גדול מאוד כ"י. רק הנני מצטער שבגלל רוב הצפיפות לא מצאתי את בני דובער שיחי' ולא נפרדתי ממנו, וכשהייתי כבר בחצר שדה התעופה חיפשתי בעיני, בין אלפי המלוים שהצטופפו בגזוטרס למעלה, וכן מכל החלונות היוצאים מהבנין בן 3 או 4 הקומות, ולא מצאתיו. וזה סימן טוב שבטח בעה"י יסע בקרוב להצלחה להרבי שליט"א.

בחצר הנמל יצאנו בריקוד, ואחדים מאנ"ש שיחיו – לא מהנוסעים – הגיעו גם לחצר הנמל, ובניהם הרה"ח רשד"ב ש' זיסלין אשר רקד איתנו. רואים אנו אלפי ראשים מהמלוים שמצטופפים למעלה בגזוטרס, שארכה כחצי הבנין של הנמל, וכולם שרים איתנו ומנופפים בידיהם. קיבלנו ברכת הפרידה מהמלוים שהיו בחצר, בנשיקות חמות, ועלינו על מדריגות האוירון. בעת העליה על המדריגות עלינו לאט לאט והסתכלנו על המלוים ונופפנו בידינו בברכת "זייט געזונט", ונפרדנו מהם בדמעות חמות של שמחה על הכבוד שעשו לחסידים הנוסעים לרבי שליט"א, ועל הרגש החם בלבב כל אחד ואחד, על האושר הגדול הצפוי לנו ליכות בקרוב לראות את הרבי שליט"א.

המראה

נכנסתי לאוירון עם מזוודתי הקטנה שבה הטלית ותפילין, חומש, תניא, מחברות לכתובה, מגבת, כוס לנטילת ידיים וכו'. איש הצוות – הנקרא דיילים – הראו לי מקומי לפי המסומן בכרטיס, והוא ע"י החלון, ועל יד ר"מ ש' ליס.

השעה כעת קרוב ל-6, האויר היה טוב בפנים. כשהתרוממנו למעלה אמרנו תפילת הדרך. כעת נגשו 2 צעירים – אלי' ש' לנדא ושולם לייב ש' אייזנבך – למיקרופון, והכריזו שכל אחד יוציא מאמתחתו חומש תהלים ותניא, ושנלמוד ביחד. הוצאתי כל השלושה ספרים הנ"ל

ולמדנו כולנו ביחד. היינו, שהמקריא במיקרופון אומר פסוק חומש ורש"י, וכל אחד מסתכל בספרו ולומד.

השעה 6:10. עוסק הנני בכתיבה כל הזמן, וקצת הנני מרגיש סיבוב בראשי ואינני שם לב לזה, והש"ת בטח יעזור. ביקשתי מאיש הצוות כוס תה והבטיח לתת מיד. השעה 6:45. לאחר ציפייה רבה הביאו לי כוס תה על מגש ושתייתו והחייתי קצת נפשי. כעת מקריאים במיקרופון קטע מהמאמר "מים רבים" תשי"ז.

השעה 7. בחוץ לילה ובחלון הנני רואה שלמטה מבריקים ניצוצי אור קטנים כמו כוכבים, ושאלתי את איש הצוות ואמר לי שאנו עוברים כעת את העיר אתונה במדינת יון. באוירון האויר די טוב, אבל הרעש של הטיסה נשמע מאוד, באופן שמהשורה השניה קשה לשמוע קול המדברים.

סידרנו 2 מגינים לתפילת מעריב, היינו בשתי קצות האוירון, והתפללנו. לפני הנסיעה התייעצנו בינינו (ועדה המארגנת של הנסיעה) בדבר האוכל שיהיה באוירון, כיון שכל נוסע יכול לדרוש לפני הנסיעה שהאוכל יהיה ממקום פלוני, והחלטנו לדרוש מאל על שהאוכל בעדנו יקחו ממלון "ישראל" שבתל אביב, וכן היה.

ארוחה

השעה 8. הגישו לנו אוכל מבשר עוף, ועוד כמה דברים פארעווע. חלק ניכר מהנוסעים לא אכלו את הבשר, רק את הדברים שהם פארעווע, וגם אני בתוכם. נתנו לנו קפה שחור בתוך כוס מגיר.

השעה 8:45. איש הצוות הכריז במיקרופון שבעוד כמה דקות נטוס מעל העיר רומי, ובעוד כשעתיים נגיע לפריז. הסתכלתי בחלון וראיתי למטה ניצוצות קטנים של אור, וכנראה שזה מדינת איטליא ועיר רומי.

ר' ברוך שי' פריז ניגש למיקרופון וחוזר חלק מהמאמר באתי לגני תש"י.

הנוסעים מטיילים מקצה אחד לשני, ואחד בא לשני לשוחח קצת. גם אנשי צוות האוירון רואים שאין זה להם טיסה רגילה שאחד אינו מכיר את השני, אלא שכעת נוסעים משפחה אחת, כולם בני אב אחד, עם דעה אחת ועם לב אחד, נוסעים להרבי שליט"א. כל אחד יושב ומתאר במוחו באושר הגדול הצפוי לו בבואו להרבי שליט"א.

השעה כעת 10:10. הטיסה ב"ה די טובה, אם כי לפעמים מרגישים קצת עליה וירידה באויר. רציתי לנוח ולהירדם ואינני יכול בשום אופן. ראשי קצת מסתובב. שומעים מאוד את הרעש של הטיסה. הרמקול מכריז כעת שבעוד כחצי שעה אנו מגיעים לפריז. השעה 10:30. הכריזו במיקרופון שכל אחד ידהך החגורה – הצמודה לכל כסא – כי מתקרבים לפריז.

פגישה

השעה 12:20 אחרי חצות לילה, אור ליום ב' ז"ך אלול תש"כ, בתוך האוירון, בשעה 11 לפי שעוני (של א"י) ולפי שעון פריז 10. ירדנו בנמל התעופה פריז. הירידה היתה קלה וכמעט שלא הרגשנו הנחיתה.

כשנעצרנו, פתחו דלת של המטוס, ומיד נתקרכו מכוניות עם מדריגות וירדנו כולנו. העלו אותנו לתוך אוטובוסים – החפצים השארנו באוירון – וכעבור כמה דקות הגענו לאולם המתנה הנקרא טראניט. האויר שם אירופי קר. האולם גדול מאוד ומלא אנשים כמונו שירדו מאוירונים אחרים לחגיית ביניים.

חכינו לבואם של אנ"ש שיחיו מפריז, כיון שמכפר חב"ד כתבו להם זמן טיסתנו ומתי בדיוק נהיה בפריז, אבל לא רואים אנו אף אחד. אחר כך החלטנו אולי לא נותנים לאנ"ש שי' דפריז להגיע אלינו – כיון שזה אולם טראניט – והלכנו בכל הקצוות לחפשם, ויצאנו למרפסת – גוזזטרא ארוכה וצרה – וראינו את כל אנ"ש שיחיו שבאו לקבל פנינו ועמדו למטה (כי אנו היינו בקומה השניה, כ"10 מטר הלאה מהבנין).

אחדים מאתנו ניסו לרדת ולהיפגש איתם ומיד גירשום השוטרים בחזרה למעלה, ובגלל הרעש הגדול דשם מהאוירונים שיוצאים ובאים, היה צורך לצעוק, אחרת לא שמעו איש את רעהו. באו כשלושה מנינים כ"י ביניהם שהכרתים מיד – הר"נ שי' בליניצקי, הר"ר ניסן שי' נמנוב, ר"נ שי' לאבקובסקי, ר"ל שי' לוי, ועוד ועוד. דברנו איתם ע"י צעקה בקול. אחר כך שרנו ורקדנו במקומנו והם שרו ורקדו למטה, כי הגוזזטרא היא ארוכה אבל צרה מאוד.

אחר כך דיבר בקול רם שעה ארוכה ובהתלהבות גדולה הר"ר ניסן שי' נמנוב, וצעק: "איר פארט צום רבי'ן שליט"א, אשריכם וכו'", ובירך אותנו, וכן כל הבאים בירכונו בנסיעה טובה. בינתיים עבר כשעה ויותר, וניגש אלינו איש אחד מאל על, ואמר לנו לרדת למטה (הגוזזטרא והאולם הם בקומה ב') ולעלות לאוירון כי אנו ממריאים הלאה.

ירדנו לחצר הנמל ועלינו שוב לאוירון. כשהתחלנו לטוס הודיעו לנו (ע"י המיקרופון וכך בכל פעם) שאנו נוסעים כעת לגאנדער זהו אי במדינת קנדה, והמרחק לשם טיסה של 8 שעות. ומגאנדער עד נויארק יהיה נסיעה של כ-4 שעות, ונמצא שבעוד 12 שעות נגיע בעזה"י לנויארק, ולפי שעוני – שעת א"י ת"ו – נגיע בשעה 12 בצהריים, ולפי שעה של נויארק יה' זה 6 בבוקר ביום ב' ז"ך אלול.

נחיתה

השעה כעת 12:40 בלילה. הגישו לנו ארוחת ערב, והפעם כשרה למהדרין מן המהדרין. השעה 1:25 לילה. גמרתי לאכול, קראתי קריאת שמע שעל המיטה, כובו כל האורות, רק השאירו מנורות קטנות כי זמן שינה כעת, וגם קשה לי לכתוב מפני מיעוט האור ובעיקר שמרגיש הנני עייפות נוראה וראשי קצת מסתובב ואנסה להירדם.

השעה כעת 6:45 ובכפר חב"ד זהו בוקר של יום ב'. אבל המקום בו הגנו נמצאים כעת, הנני רואה בחוץ לילה גמור. רואים בשמים כוכבים נוצצים ומלמטה רואים (בזמן שיש ברק ומאיר לרגע את השטח) עננים מלאים כל הדרך. עד קרוב לשעה 6 לא טעמתי כלל שינה, והרגשתי סיבוכים בראש והיה לי לא טוב. אנשי הצוות החדשים היו טובים ואדיבים. ביקשתי משהו תרופה מאיש הצות ונתן לי סוכריות חמוצות וכוס מיץ אשכוליות קר והוטב לי קצת ונרדמתי למשך זמן קרוב לשעה אחת. הטיסה ב"ה די נוחה וטובה, כה יעזור השי"ת להבא.

השעה 8:15 לפי שעוני. נטלתי ידי ואמרתי ברכות השחר ובחלון רואים לילה. והנה כרוז נשמע שבעוד 20 דקות נגיע לתחנת גאנדר שבקנדה, וכן מודיעים ששם כעת גשם והחום 10 מעלות מעל לאפס, ולכן כל אחד יתלבש במעיל. הכנתי את עצמי לירידה ולקחתי לכיס המחברת לכתיבה.

השעה כעת בא"י ת"ו 8:45 בבוקר, והנני כותב זה בנמל התעופה בגנדר. התיישבתי בכורסא על יד שולחן, ומסתכל בקיר שכתוב שם שמכאן עד נויארק מרחק של 1820 ק"מ. ניגשתי ללשכת מודיעין דשם, ואיך שהוא הבינו אותי, ושאלתי כמה טסים מפה עד נויארק, ואמרו לי שלוש וחצי שעה.

הודיעו לנו לחזור לאוירון, עלינו וישבנו על מקומותינו, והכריזו להדק החגורות. השעה אצלי 9:15 ויושב הנני חזרה באוירון על מקומי, ובעוד כמה דקות נמריא ונמשיך צלחה בעז"ה דרכנו למחוז חפצנו.

השעה 11:15 לפי שעוני (שעוני הוא לפי שעה של א"י ת"ו), אמרנו סליחות במנין בשני קצות האוירון. מסתכל הנני בחלון ורואה שמתחיל להאיר – האיר פני המזרח שבחברון – ומתחת למסוס רואים עננים לבנים כמו הרי שלג. ובעוד כשעה ורבע – לפי דבר אנשי הצוות – נגיע בעה"י לאמריקה, ומתחילים כבר להתרגש: עוד מעט והנה מגיעים למחוז חפצנו לליובאוויטש ולשמחתנו אין קץ.

השעה כעת 12:10. השמש זרחה והאיר היום. אחדים מאיתנו ניגשו עם תפילין לאנשי הצוות והניחו איתם תפילין, אשר עשו זה בלי שום סירוב, וקראו איתם שמע וכו'.

השעה כעת 12:50. אנשי כפר חב"ד התדברנו בינינו לשלוח תיכף בבואנו לנמל התעופה בנויארק, מברק לכפר חב"ד שהגענו ב"ה לשלום.

לפני שנסענו התדברנו עם זה שמחלק הדואר בבתים שנשלח מברק אחד והוא יחלק העתק לכל משפחה ומשפחה שממנה נסע מישהו, ונתנו לו רשימת המשפחות. סידרנו נוסח המברק לכפר חב"ד, ושומעים אנו כרוז ברמקול שכל אחד יתיישב על מקומו ולחגור החגורות, כי עומדים בקרוב להגיע לניוארק!

כל אחד התיישב והתלבש וארז חפציו ומצפים בהתרגשות גדולה להגיע בקרוב למחוז חפצנו בשעה טובה ומוצלחת!

ליובאוויטש

יום ב', ז"ך אלול

השעה 2:30 לפי שעון ניוארק (ומעתה יוכתבו הזמנים לפי שעון המקומי – השעה דניוארק) ברוקלין ניוארק, בבית גיסי צמח שי' [גורביץ].

באנו לנמל התעופה ניוארק בשעה 7 וכמה דקות (ובא"ת זו שעה 1 בצהריים) ובסך הכל ארכה הנסיעה מלוד עד ניוארק 20 שעות עם 30 דקות בערך ובזה נכללו שתי החניות בפרזי 1 שעה ובגאנדר 40 דקות.

כשהגענו לניוארק, לפני שירדנו מהאווירון, הודינו לאנשי הצוות בעד שירותם האדיב, ונפרדנו מהם בברכת שלום ולהתראות.

נכנסנו לאולם גדול ששם בודקים הפספורטים, ואת החפצים וכל זה עברנו במשך רבע שעה בערך. בעמדנו שם ראינו דרך קיר של זכוכית שבקומה ב' את אנ"ש והתמימים שיחיו שבאו לקבל פנינו.

יצאנו מאולם המכס ועלינו לאולם ששם המתינו עלינו ופגשנו שם כמה מאות כ"י שבאו לקבל פנינו, ובתוכם בני ברוך שלום שי' ובן אחי יואל שי' וכולם ברכונו בשלום עליכם ועם הרבה מהם התנסקתי.

כעבור כרבע שעה או 20 רגעים באו כל הנוסעים ויצאנו ביחד עם המקבלים ועשינו ריקוד במעגל גדול אשר תפס חלק ניכר באולם ההוא.

יצאנו לרחוב ועלינו לאוטובוסים שהכינו בשבילנו והובילו אותנו ישר לבית הרבי שליט"א, וכאן קוראים לזה סעווען סעווענטי, או ליובאוויטש. הגענו ב"ה למחוז חפצנו לליובאוויטש שבברוקלין! והיה זה בערך קרוב לשעה 9, ושם התברכנו מעוד אנ"ש שיחיו – שהיו שם בבית המדרש למעלה – בברכת שלום עליכם. מישוהו הלך איתנו להראות הדרך לבית הטבילה. המקווה היא חמה ונקיה וגם נותנים מגבת לכל אחד – זה כבר נוסח אמריקה. חזרנו לליובאוויטש, סידרנו כמה מניינים והתפללנו. עליתי לתורה וברכתי ברכת הגומל.

ראיתי שם עוד אנ"ש שי' שבאו להיפגש איתנו. השעה כבר 12 בצהריים, הכרתי שם את מזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א, הרב חודקוב שי', ובדברי אתו הצגתי את עצמי בתור חבר ועדה המארגנת את הנסיעה, ושאלתי אולי באפשרי שניכנס לכ"ק אדמו"ר שליט"א ל"יחידות" רק לרגע אחת ממש – זעהן זיך – ואמר לי – "מ'פירט זיך אז פריער גייט מען אויפן אוהל, און אויף יחידות ועט מען אריין גיין בין כסה לעשור". [=נוהגים שקודם הולכים לאהל, ול"יחידות" ניכנס בין כסה לעשור].

בני שי' לקח מזוודותיי והלך אתי לגיסי צמח שי', שגר קרוב לליובאוויטש מעבר לרחוב. כתבתי מכתב לביתי, והלכתי לטייל קצת עם בני ברוך שלום שי' ושוחחנו מהנעשה אתו פה ומהנעשה אצלנו באה"ק.

הרבי

בני שי' אמר לי שבשעה 3:15 מתפללים תפלת מנחה וכ"ק אדמו"ר שליט"א מתפלל בציבור, ואוכל לראות את כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הלכנו לליובאוויטש ונכנסו לבית המדרש, והתכוננתי לראות ולהיראות את פני הק' של נשיאנו כ"ק אדמו"ר שליט"א. (לפני זה שאלתי את כמה מזקני אנ"ש אם לברך ברכת שהחיינו כעת או בהיכנסי ליחידות? והיו כמה דעות. הרב דכפר חב"ד שי' אמר לי שעל פי הלכה צריכים כעת לברך, והרבה מהצעירים אמרו שהמנהג פה הוא שמברכים בעת שנכנסים ליחידות, והחלטתי לעשות כפי המנהג).

והנה נפתחה הדלת מהדרו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכ"ק אדמו"ר שליט"א נכנס לבית המדרש ועמד בקרן מזרחית צפונית. בראותי את פניו הקדושות התרגשתי ורעד עבר בתוכי. עמדתי והסתכלתי על כל תנועה. החזן התחיל להתפלל (החזן הי' שמו קונין שי' ואומרים שהוא למעלה מן 90 לאריו"ש) והתפללו מנחה.

בעת שפסע כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחר שמונה עשרה הג' פסיעות, התחיל הש"ץ חזרת השמו"ע, וקרוב לנקדישך חזר כ"ק אדמו"ר שליט"א למקומו.

כשגמר הש"ץ השמו"ע ניגש אליו מי שהוא ואמר לו שלא יאמר תחנון, וכ"ק אדמו"ר שליט"א האט א שמייכל געטאן [=חייך]. כ"ק אדמו"ר שליט"א מתפלל בסידור וגם חזרת הש"ץ שומע מתוך הסידור. אחרי תפילת מנחה חזר כ"ק אדמו"ר שליט"א לחדרו.

אח"כ נשמע קול שלכבוד האורחים מא"י ת"ו יאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א מאמר חסידות בלילה בשעה 9, ולשמחתנו אין קץ.

ה'מאמר'

תמול בלילה, בשעה 9, התאספו בבית המדרש החדש (יורדים לשם במדרגות. מקודם היה שם סוכה וכעת בנו קירות וגג ועזרת נשים). סידרו שם שולחנות לאורך הבנין ובצד דרום סדרו שולחן בעד כ"ק אדמו"ר שליט"א. שולחן זה סודר על גבי כמה שולחנות (בכדי שיראו כולם את פניו הק' של כ"ק אדמו"ר שליט"א). תפסתי מקום טוב בסמוך לכ"ק אדמו"ר שליט"א. בשעה 9:30 בא כ"ק אדמו"ר שליט"א ובבית המדרש נעשה מיד שקט, ושביל סודר בעד כ"ק אדמו"ר שליט"א לעבור למקומו. כ"ק אדמו"ר שליט"א ישב על כסא שהוכן שם, שרו כמה ניגונים לבביים, וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר המאמר "לך אמר לבי בקשו פני", ודיבר בו מענייני תשובה וזיכור החומר, והביא דברי אדמו"ר הזקן על הפסוק "מבשרי אחזה" – "אז מי דארף שייערין דעם בשר ביז מי זאל דורך עם זעהן אלקות" [=צריך לקרצף את הבשר, עד שדרכו יראו אלקות]. אמירת המאמר ארך בדיוק 35 רגעים. בעת שמעי את המאמר האב איך גפילט אז דער רבי שליט"א רעט דאס צומיר און מיט יעדער ווארט מיינט ער דאס מיר – מי דארף מזוך זיין דעם נפה"ב! [=בזמן המאמר הרגשתי שהרבי שליט"א מדבר אלי, ובכל מלה הוא מתכוין אלי – צריך לזכר את הנפש הבהמית!].

כל התלמידים וחלק מהאורחים, ואני בתוכם, התיישבנו על השולחנות והספסלים לחזור המאמר, ובראשם החזור בן אחי יואל שי', אשר חננו השי"ת בזכרון נפלא.

היום (יום ג') בבוקר קמתי בשעה 6 והלכתי לסליחות ל־770. כשהגענו על יד ליובאוויטש, ראיתי והנה ממול הולך כ"ק אדמו"ר שליט"א. עליתי מהר על המדרגות (3 מדרגות) ועמדתי בצד, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עבר והסתכל עלי. בשעה 7 בדיוק התחילו לומר סליחות, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד על מקומו בקרן מזרחית צפונית, וכעבור כחצי שעה בערך גמרו הסליחות וכ"ק אדמו"ר שליט"א הלך לחדרו.

התחילו לסדר מניינים לתפילה בבית המדרש ובחדר שני, ועל יד שולחן אחד התיישבו הרבה אנשים ובן אחי יואל שי' חזר המאמר "לך אמר לבי".

בני ברוך שלום סיפר לי, שכ"ק אדמו"ר שליט"א כתב מכתב כללי ונתנו לו את המכתב שימסרו לדפוס לעשות אלפי העתקות – בפוטו ואחה"צ יהיה זה מוכן ויתן לי המכתב.

בצהריים שמעתי קול ברדיו באידיש והרב יוסף שי' ויינברג מדבר (אותו הנני מכיר מא"י) ונושא דיבורו היה אודות ביאת קבוצת חסידים מא"י באירון מיוחד, וסיפר שכ"ק אדמו"ר שליט"א כתב מכתב כללי וציטט משם אי איזה קטעים.

תפלת מעריב תמיד מתפללים בשעה 9. היום חיכו כחצי שעה עד שיצא כ"ק אדמו"ר שליט"א מחדרו ובא להתפלל. ושמעתי אח"כ אומרים שהיה מי שהוא ביחידות. ומפי בני לוויית מא"י נודע לי שהיה זה ביחידות קצין המחוז של רמת גן מר פרנקל שי' (אגב, עוד

באירון שמעתי שסיפר שהוא מביא איתו מתנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א מאת ראש עיריית רמת גן מר קריניצי שי' 2 ספרים).

בערב נישא אלי בחור בשם קלמן שי' בריקמן, ואמר לי שהזמינו אותי ל-2 הימים של ר"ה לאכול על שולחן כ"ק אדמו"ר שליט"א, והודיתי לו על זה, ובתוכי התרגשתי מאוד על הזכות הגדול לאכול על שולחן אחד עם כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכמארו"ל כל הנהגה משולחן שת"ח מסובים בו כאלו נהנה בו'.

ה'פדיונות'

יום ד', ערב ראש השנה

בבוקר באתי ל-770 בערך ב-7:30, והיה כבר בסוף אמירת סליחות שאמרו בבית המדרש החדש וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד במקומו – קרן דרומית מזרחית. אחרי סליחות הלכו להתפלל מנינים מנינים במקומות שונים.

הלכתי למקווה ברחוב איסטערן פארקוויי פינת ברוקלין, ושלמתי בעד כל חודש תשרי (וזה בהנחה מיוחדת בעד אורח מא"י) דולר אחד. חזרתי ל-770 והתפללתי. נכנסנו לחדר של צא"ח ועשינו שם התרת נדרים. אח"כ שמעתי שכ"ק אדמו"ר שליט"א תיכף יעשה התרת נדרים, ועליתי על שולחן וראיתי וגם שמעתי איך שכ"ק אדמו"ר שליט"א אומר סדר התרת נדרים. אח"כ נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לחדרו.

אח"כ התחיל סדר קבלת הפדיונות ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונעשה תור על יד דלת חדרו הק'. הרבי שליט"א פותח דלת חדרו ומקבל הפ"נ ונכנס לחדרו, וכעבור משך זמן מתאספים עוד אנשים ושוב פותח הדלת ומקבל הפ"נ.

בעת מסירת הפ"נ ראיתי הרבה מאנ"ש שגרים במקומות רחוקים ובאו למסור הפ"נ לכ"ק אדמו"ר שליט"א. כתבתי פ"נ ושמתי במעטפה וכן היו בידי עוד פ"נ כולם במעטפות מיוחדות, מהבית ספר בזרנוגה ומעוד אנשים מכפר חב"ד, ומה שנתנו לי בנמל התעופה בלוד, ועמדתי בתור. כשהגיע תורי נתתי כל המעטפות עם הפ"נ לידו הימנית של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ומידו הימנית שם בידו השמאלית עם כל הפ"נים שקבל לפני, ואמר לי: "א כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה", ואמרתי אמן.

אחר כך ראיתי שמוסדרים פ"נ כללי, וכל אחד חותם שם שמו ושם אמו, ונותן דולר אחד (דמי פ"נ) ואחדים מהצעירים אמרו לי שעל פ"נ זה חותמים רק זקני אנ"ש ולא צעירים. ולא ידעתי מה לעשות. שאלתי את בן אחי יואל שי' שהוא בר דעת און פארשטייט א אינטערעס [=מבין ענין] ואמר לי, שאינו יודע מה השאלה בזה ושצריכים כולם לחתום ושגם הוא יחתום, וחתמתי שמי ושם אמי ונתתי דולר אחד ואח"כ חתם שמו בן אחי יואל שי'.

אח"כ הכניסו זקני אנ"ש שי' את הפ"נ הזה לכ"ק אדמו"ר שליט"א, ובעת קבלת הפ"נ אמר הדברים האלו (העתקתי זה אח"כ מאלו שרשמו זה מיד) וזלה"ק: (בתרגום מאידיש):

"יתן השי"ת התעוררות תשובה אמיתית, תשובה אמיתית היא הרי תשובה עילאה, ותשובה

עילאה היא הרי עבודה בשמחה. ושימושך ב"בקשו פני", פנימיות הנפש, שזה מעורר ומביא את "פניך הוי' אבקש", עצמות אין סוף, וכאמור לעיל שזה צריך להיות בשמחה וטוב לבב, שאיזה יורד למטה מטה בעיני העולם בכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות, עד לבני חיי ומזונא ריחא, באמת ובאמיתיות, כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה".

ואמרו כולם אמן!

ה'אוהל'

אחר כך כתבתי פ"נ בעד אוהל אדמו"ר נבג"מ זי"ע. בינתיים ראיתי שבאו עוד מאנ"ש שלא ראיתם עד עתה, וידוע הפתגם בין החסידים "אז מי פארט צום רבין איז מיטן זעהן זיך מיט חסידים שלאגט מען שייס אויס די הוצאות, און די איבעריקע איז שייס כולו רווח [=כשנוסעים לרב, הרי בפגישה עם החסידים כבר כיסו את ההוצאות, והיתר כולו רווח].

ראיתי את ידידי ורעי משיבת תו"ת ברוסיא, אלי' נחום שי' שקלאר ועוזיאל שי' חזנוב. את אלי' נחום שי' הכרתי מיד והוא לא הכיר אותי, ולפי החשבון שעשינו לא ראינו זה את זה בערך 35 שנה. עוזיאל שי' הכיר אותי מיד ועשינו חשבון שלא ראינו זה את זה בערך 25 שנה, וכן ראיתי עוד הרבה מאנ"ש והת' שי' שהגני זוכרים מרוסיא.

אח"כ ניגש אלי' אלי' נחום שי' ואמר לי בוא ואקח אותך בהקאר שלי לאהל, ונסעתי אתו. והיו שם הר"ש שי' לויטין, בנו בנימין שי', אביו של לייבל שי' גרונר. לקחתי אתי נעלי גומי. יצאנו מ-770 בשעה 12 ובאנו להציון כעבור חצי שעה בערך. נכנסתי להציון ופחד אחזתני, אט דא ליגט דער רבי נבג"מ [=כאן טמון הרבי נבג"מ] וואס בחייו בעלמא דין זכיתי להיות אצלו וכו'.

אמרתי המענה לשון בערך כ-5 רגעים, והנה אומרים שכ"ק אדמו"ר שליט"א הגיע, והצטופפו יותר פנימה ועשו מקום בצד מערב. כשנכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א ראיתי שדפק בדלת של האוהל, הגם שהייתה פתוחה. אחרי כ"ק אדמו"ר שליט"א הלך לייבל שי' גרונר וסידר מיד קרש כזה על דפנות הגדר שמסביב הקבר הק' והניח שם כמה חבילות – מעטפות מלאות.

כ"ק אדמו"ר שליט"א עמד בצד מערב באופן שפניו הק' היה אל מול המצבה, ואמר קצת מענה לשון ואח"כ הוציא מהמעטפה פדיונות וקרא אותם, וכל פ"נ אחרי שקרא אותו, קרע אותו. וראיתי שהיו פ"נ שקרעם לכמה חלקים, והיו כאלה שקרע קצת למטה בקצה הנייר, ואת כולם הכניס למעטפות שונות שהוכנו שם ע"י ר"ל שי' גרונר.

אני המשכתי לומר המענה לשון וקראתי הפ"נ שכתבתי קודם וקרעתי ושמתי החלקים על הציון הק'. גמרתי לומר המענה לשון עד גמירא ועמדתי והסתכלתי איך כ"ק אדמו"ר שליט"א עושה הכל.

אח"כ יצאתי ומצאתי שבני חבורתי עומדים לנסוע, ונסעתי אתם עד 770, לקחתי את הטו"ת שלי והלכתי לאכסניא שלי לסעוד לבי. בבוקר לא טעמתי כלום, רק שתיתי כוס תה. כעת הנני כותב כמה מכתבים: (1) הביתה (2) לאחי ר"נ [רפאל נחמן] להמנהל והמורים-ות של ביה"ס בזרנוגה, ואח"כ להתכונן ליום הזכרון לשנה הבאה עלינו ועל כל אחב"י לטובה. אמן.

הסעודות

מוצאי ש"ק שובה, אור ליום א', ד' תשרי

ליל א' דר"ה התפללו למטה בבית המדרש החדש. כ"ק אדמו"ר שליט"א עמד במקומו בקרן מזרחית דרומית והתפלל עם הציבור. החזן היה ר"ש שי' זלמנוב. כשהלך כ"ק אדמו"ר שליט"א אחרי התפילה, הניע בראשו לצדדים ואמר לכל אחד ואחד "לשנה טובה תכתב ותחתם".

בכל הסעודות דר"ה אכלתי בשולחן כ"ק אדמו"ר שליט"א, למעלה, בקומה ב'. ביום ב' דר"ה כשעברתי בפרוזדור ליטול נט", ראיתי שבחדר הסמוך יושבות הרבניות. אמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א שאלה (אצל אחותו של הרש"ג שי') מי אני ואח"כ אמרתי "לפני שנים רבות הייתי אצלכם ביקטרינוסלב", וענתה הרבנית שתליט"א, "קראתי את הזכרונות שלכם שהודפסו" (כוונתה מה שנדפס בבטאון חב"ד).

כשבאנו לסעודת ליל א' דר"ה, כבר ישב כ"ק אדמו"ר שליט"א על מקומו בצד ימין

מהכניסה. בראש השולחן עומד כסא ריק וערוך, ובמקום הזה חלות מכוסות. זהו מקומו הק' של כ"ק אדמו"ר נב"מ. סדר הישיבה על יד השולחן כך (יתכן שאינו מדויק כ"כ אבל קרוב לודאי): מימין יושב כ"ק אדמו"ר שליט"א, הר"ש לויטין, הזקן קונין שי', ר"א שי' פריז, ר"נ שי' טרבניק, ר"ז שי' דבורין, ר' הענדיל שי' ליברמן, הר' שמואל דוד שי' רייציק ואני. בצד השני – שמן הכניסה זהו צד שמאל – יושבים – הרש"ג שי', הרש"ז שי' גרליק, הרש"נ שי' ססונקין, הרח"ש שי' ברוק, הר"ד שי' חנוני, ר' זלמן שי' טייביל, ר"ש שי' חפר, א' שי' לגדא. במערב השולחן יושבים, חורגין שי', הב' גנזבורג שי' והב' קלמן שי' בריקמן. 2 האחרונים מביאים האוכל לשולחן.

בליל א' דר"ה לקח כ"ק אדמו"ר שליט"א תפוח וחתכו לחלקים וטבל חלק אחד בדבש, ואחר כך בירך בורא פרי העץ. לפני אכילת הקומפוט אכל חתיכה מתפוח הנ"ל. בסוף כל סעודה אוכל כ"ק אדמו"ר שליט"א פרוסה קטנה של פת טבול במלח. לפני ברכת המזון ניגש אלי הב' קלמן שי' בריקמן ואמר לי שכיבדו אותי בזימון. אמרתי לו שאיני רוצה, יש פה רבנים קשישים והייתכן שאני אברך? וניגש להר"ש שי' לויטין וחזר שוב אלי ואמר שאברך (מובן שכל הדו שיח היה בלחש), וכן הסביר לי איך לומר הנוסח – "ברשות אדונו מורנו ורבנו", ואילו את המלים "מרגן ורבנו ורבותי" לא לומר, ושאיסיים כל ברכה בקול רם, וביעלה ויבוא לומר זכרנו כו' בקול רם, וכן הרחמן הוא יחדש השנה כו'. אלו הם הפרטים שאמר לי, וכן עשיתי הכל. אחר ברכת המזון, אמר לי הג"ל לברך על הכוס ולשתותו ולברך ברכה אחרונה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א חיכה כל הזמן עד שסיימתי הברכה אחרונה וקם ממקומו ומיד כולם קמו.

ליל א' ויום א' דר"ה לא דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א כלל בסעודה. יום א' כיבדו לימן את הרב גרליק שי'. ליל ב' הרב ששוניקין שי', יום ב' הרב ברוק שי' (כך קרוב לודאי הסדר).

ראיתי, כשמוגשים לו האוכל, הנה בכל פעם אומר – א דאנק, וכן מחכה על 2 הבחורים המוגשים את האוכל עד שהם מתיישבים על יד השולחן ורק אז מתחיל לאכול. את הכוס וכן הכף והמזלג מנקה עם המפיות של נייר המונח על ידו, כן כל פעם לפני שאוכל או שותה.

בליל ב' דר"ה, אחרי קידוש ולפני נטילת ידיים, לקח כ"ק אדמו"ר שליט"א מהתאנים שהגישו לשולחן לשהייתו, ואכל תאנה אחד ועוד חלק מהתאנה שניה, ובירך ברכה אחרונה – לפני נטילת ידיים.

בליל ב' דר"ה שאל הרש"ל שי' את כ"ק אדמו"ר שליט"א בדבר מה שכתוב בסידור כוונת התקיעות מהבעש"ט, ולא נזכר שם שום מאמר מהבעש"ט, וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א "מסתמא איז עפעס דא" [=מסתמא יש משהו].

ביום ב' דר"ה, בעת הסעודה, שאל הרש"ג שי' את כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שנמצא בשיחה שהצמח צדק הוסיף במוצאי ר"ה מחול על הקודש 4 מינוט, וכל נשיא הוסיף 1 מינוט. ולכאורה, כיון שהבעש"ט כבר הוסיף, למה צריך כל נשיא להוסיף? וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: הכוונה היא להוסיף מחול על הקודש, ולהמשיך קדושת ר"ה לחול, וממילא, כיון שהמינוט שהבעש"ט הוסיף נעשה כבר קודש, אם כן צריך כל נשיא שוב להוסיף 1 מינוט.

הרש"ל אמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א (כל זה היה יום ב' דר"ה): ראיתי כתוב מה שעושים 3 וחצי שברים כיון שאז יש 3 שברים שלמים. כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה להרבנים המסובים להרב גרליק ש"י הרב ששונקין ש"י הרב ברוק ש"י לכל אחד לחוד, ושאל איך הם נוהגים, כמה שברים עושים? ואמר: אינני שואל את ההלכה, רק איך נוהגים. ושאל הרח"ש ש"י ברוק האם כדאי להנהיג כן שיעשו 3 וחצי שברים? וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: הנני מתפלא מה שאצל העולמשי"ע לא נוהגים כן. ואמר ר"ז ש"י דבורץ: הייתי נוהג לעשות 3 שברים והעיר לי ע"ז רר"נ ש"י כהן לעשות 3 וחצי, כי כן נוהגים בליובאוויטש.

אח"כ אמר הרש"ג ש"י הרב לנדא היה מקורב להרבי נ"ע ופה יושב בנו וכדאי לשאול אותו איך נוהג אביו, ופנה כ"ק אדמו"ר שליט"א לא' ש"י לנדא ושאלו איך נוהג אביך ובאיזה ביהכנ"ס הוא מתפלל וא' ש"י לנדא ענה. [ועיין אגרו"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"כ ע' לט].

ה"יחידות"

יום א', ד' תשרי, צום גדליה נדחה

הרב חודקוב ש"י הודיע שאלו שברצונם להכנס ליחידות יירשמו אצלו, ושאל אצל כל א' אם יש לו עניינים כלליים לדבר, ואם ענה כן, רשם בצד אות – כ – ונרשמתי גם אני ליחידות.

יום ב', ה' תשרי

מנחה התפללו כרגיל בשעה 3:15. אחרי מנחה ניגשתי להרב חודקוב ש"י ושאלתי מתי אכנס ליחידות ואמר לי לפנות לר"ל ש"י גרונר ואצלו אדע כל הפרטים.

פניתי לרל"ג ש"י ואמר לי שאכנס א"ה היום ומספרי הוא 17, ונתן לי פתק מקארטון שארשום עליו שמי, ושם אמי, ושם משפחתי, ומאיזה עיר אני.

התור (מי קודם יכנס) סודר בהגדלה, וה"יחידות" מתחילה בשעה 8 בערב, והיום נכנסים כ-40 איש. כל הפרטים האלו ענה לי בתשובה על שאלותיי.

הלכתי לאכסניה שלי וכתבתי הצעטיל וסידרתי כל הדברים שהיה לי למסור לכ"ק אדמו"ר שליט"א, כל דבר במעטפה מיוחדת. חזרתי ל-770, ויחייתי לתורי. קבלת יחידות התחילה בשעה 8. בשעה 11, בהתקרב המספרים למספר שלי, עמדת מוכן בפרוזדור ע"י דלת הכניסה להיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א. החזקתי תהילים בידי ואמרת תהלים כל הזמן. כשנכנס מספר 14, שאל רל"ג ש"י את מספר 15 אם הנהו מוכן וענה שעדיין אינו מוכן, ושאל את מס' 16 וג"כ ענה כן, ואמר לי רל"ג ש"י שמיד שיצא מיחידות מס' 14, שאני אכנס החמש עשרה.

באור ליום שלישי פרשת וזאת הברכה, ו' תשרי תשכ"א, בשעה 11:45, נכנסתי להיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א ליחידות, ויצאתי מן הקודש בשעה 12:20. (את זמן שהותי בהיכל הק' ידעתי מבני ב"ש ש"י – שעמד כל הזמן ע"י הדלת של היכל כ"ק אדמו"ר שליט"א).

אחר כך הלכתי מיד לאכסניה שלי וכתבתי הכל מה שדיבר איתי כ"ק אדמו"ר שליט"א. עד כמה שזכרתי, דומני שלקטתי כל הדברים שזכיתי לשמוע, ותפס זה אצלי כשעה וחצי. אחר

כך חזרתי ל-770, ושם, בחדר שני שבקצה השני של בית המדרש הקטן, התוועדו כל אלו שזכו להיכנס ליחידות היום, והיו שם כשלושה מניינים כ"י.

ביצאי מהיחידות (וכן לכל אחד) ברכו אותי בברכת "מזל טוב". ישבנו להתוועד והמשכנו ככה, וכל פעם היה מתווסף חדש מי שיצא כעת מה"יחידות", ובהגיע הידיעה שהמספרים האחרונים נכנסים, יצאנו כולנו לפרוודור לראות איך שכ"ק אדמו"ר שליט"א ייצא מהיכלו הקדוש. בשעה 4:15 לפנות בוקר יצא המספר האחרון.

הרב חודקוב ישב בחדר המזכירות כל הזמן, וכשנגמרה היחידות הביא הר' חודקוב חבילה עם מכתבים והכניס זה לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכעבור רבע שעה יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א מהיכלו והרב חודקוב ליווהו הביתה.

בלילה השני, אור ליום רביעי ז' תשרי, קיבל כ"ק אדמו"ר שליט"א שוב ליחידות. והתחיל בערך בשעה 8. מקודם נכנסה משלחת מיהודי בוכארא ואחר כך האורחים מארץ ישראל, וקבלת היחידות נמשכה עד למחרת בשעה 9:30 בבוקר, היינו שלוש עשרה שעות וחצי, ולילה אחרי לילה, ממש כוחות על אנושיים.

האבנט

ז' תשרי

הבאתי אתי סנטימטר כי ברצוני למדוד את הבית המדרש החדש לדעת גודלו, וסיפרתי מזה לאיזיק ש"י קרסיק ושנינו מדדנו לאורך ולרוחב, ונמצא האורך 15.50 מטר והרוחב 9 מטר, וכל זה לבד הפינה שעל יד הכניסה מחדר המדרגות מהרחוב, ושם האורך 3 מטר ורוחב 4.50 מטר [לימים הורחב בית המדרש עוד כמה פעמים].

נסעתי לר"ש ש"י גולדין ידידי מכבר הימים והייתי אצלו במוסד בית רבקה בברונזוויל ברחוב סטאנע מס' 440.

יום הנ"ל.

בעת לימוד דא"ח, שמעתי מהר"ש ש"י לויטין – שעל הפסוק "וידעת היום", אמרו חסידים ג' פירושים:

הר"ר בערע וולף ז"ל (קובניקוב) מיקטרינוסלאוו אמר כך: וידעת היום – זאלסט וויסן קלאר ווי טאג. [=שיהיה זה ברור אצלך כמו יום].

הר"ר ליב ז"ל הופמן אמר כך:

וידעת היום – דער וידעת איז נאר היום און ניט מארגין. [=הוידעת הוא רק היום ולא מחר].

הרשב"ץ ז"ל אמר כך:

וידעת – דו זאלסט וויסן. [=וידעת – שאתה תדע].

והסביר הרש"ל, שהראשון היה בחינת השגה, השני היה חולה ר"ל ובגלל זה הדגיש היום

ולא מחר, והרשב"ץ אמר דו זאלסט וויסן, שזהו ענין הדעת, כי יכול להיות שיודעים והענין שיודע לא נוגע לו לפועל ממש.

וזהו ענין הדעת, מקשר זיין זיך מיט דער זאך, און צוטראגין די זאך צו זיך [= לקשר את עצמו עם הדבר ולקרב את עצמו ולגשת אל הדבר].

כאמור לעיל, כ"ק אדמו"ר שליט"א מתפלל בציבור מנחה בשעה 3:15 ומעריב בשעה 9, ובימי הקריאה בחול בא לקריאת התורה ועולה לתורה. לבישת האבנט אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א איז א גאנצע סדר עבודה [=סדר עבודה שלם]. הסתכלתי הרבה פעמים איך שקודם משווה אותו, ואח"כ כשלו בשו ממש כמה פעמים שיהיה לפי סדר זה שלובשו תמיד.

הציציות בטלית גדול של כ"ק אדמו"ר שליט"א הם ארוכים, וראיתי כמה פעמים איך שמשווה את הציצית שמצד מערב עם הציצית שמלפניו שיהיו אורך שניהם שווה. כשמגיע לבית המדרש נוגע בידו – תופס – את הפרוכת מארון הקודש וכן בצאתו מבית הכנסת.

את הספר תורה הוא מנשק ע"י טליתו – שנוגע בס"ת ומנשק הטלית.

הברכות

ח' תשרי

היום סיפר לי הרב דכפר חב"ד שי' בהנוגע להמכתב שסידרנו עם חתימות, ובקשנו את כ"ק אדמו"ר שליט"א לבקר בכפר חב"ד, והרב שי' מסרו ע"י הרב חודקוב שי', והיום בהיותו ב"יחידות" אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א בזה הלשון: "איך וועל דאס איבערגעבן אויפן ציון דעם רבין" [=אמסור זאת על הציון לרבי].

קבלתי מכתב היום מביתי עם קטעי עיתון, עם תמונה משדה התעופה איך שרקדנו שם.

אור ליום ו', ט' תשרי, ערב יו"ב

הת' קלמן שי' בריקמן אמר לי שהסדר הוא, שאלו האורחים שהוזמנו לשולחן כ"ק אדמו"ר שליט"א לר"ה, הם גם מוזמנים למוצאי יום כיפור, אפ' פאסטין זיך [=לסעודה שלאחר הצום], והוסיף שמיד אחרי מעריב עולים למעלה, עושים הבדלה וטועמים מאכלי חלב – וכ"ק אדמו"ר שליט"א אז איננו שם – וכעבור כשעה עולים שוב ואוכלים הסעודה ביחד עם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

בפרוידור של 770 מוכרים נערים פיקטשעס (תמונות) שונות מכ"ק אדמו"ר שליט"א, והקונים העיקריים הם האורחים מא"י. קניתי תמונה.

ערב יו"ב.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התפלל בבית המדרש הקטן למעלה, עם המנין. עבר על יד כל הקערות של צדקה שסודרו על השולחנות ונתן כמעט בכל קערה מטבע (אחדים המצעירים לקחו מתוך הקערה המטבע שנתן כ"ק אדמו"ר שליט"א ונתנו אחרת במקומה).

אחר כך התחיל הסדר של חלוקת לעקאח על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונעשה תור גדול,

ויש שמביאים גם ילידיהם וגם להם נותן כ"ק אדמו"ר שליט"א לעקאח. עמדתי כחצי שעה בתור, עד שהגעתי לדלת חדרו של כ"ק אדמו"ר שליט"א. לפני זה סידרתי בפתק קטן כל השמות של האנשים שביקשתי לקבל עבורם לעקאח והחזקתי ביד. כשהגעתי לדלת, נתן לי כ"ק אדמו"ר שליט"א לעקאח בידו הקדושה, ואמר – "א חתימה און א גמר חתימה טובה". ביקשתי (לפי סדר הרשימה) בעד משלחי, ונתן לי כ"ק אדמו"ר שליט"א בנייר בעד כל א' וא' (בעד 5 משפחות). אחר כך אמר עוד הפעם – "א חתימה און א גמר חתימה טובה".

ספרו לי שבשעה 1:30 יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א בדלת חדרו ובירך את כולם, ואת נוסח הברכה רשמו אחר כך ותלו זה על הקיר. נצטערתי שלא הייתי בעת הברכה, ואמרו לי שלאחר תפילת מנחה יברך כ"ק אדמו"ר שליט"א עוד הפעם. התפללתי מנחה ושמרתי המקום על יד דלת חדר כ"ק אדמו"ר שליט"א. בשעה 3:10 בערך יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א מחדרו והתפלל מנחה בציבור ואחר כך נכנס לחדרו, ובנתיים התאספו הרבה אנשים ע"י דלת חדרו של כ"ק אדמו"ר שליט"א. בשעה 3 וחצי בערך פתח כ"ק אדמו"ר שליט"א דלת חדרו ועמד בדלת, פניו הק' חיוורות לגמרי, עיניו הק' עצומות ומעיניו זלגו דמעות, ובירך ברכה זו, וזלה"ק (בתרגום מאידיש):

"יתן השי"ת התעוררות תשובה פנימית ואמיתית, שיהיה 'בקשו פני את פניך ה' אבקש', אשר זה יעורר את הפנימיות שלמעלה שהוא כולו טוב, ושיומשך זה כאן למטה בכל חלקי העולם, החל מהיהודי, ועל ידו בחלקו בעולם ובכל העולם כולו. שיומשך מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה מטוב האמיתי לטוב הנראה והנגלה בבני חיי ומוזנא רויחא, עד שתתגלה פנימית העולם שזהו ענין המשיח שיבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו בחסד וברחמים בעגלא דידן למטה מעשרה טפחים. חתימה וגמר חתימה טובה".

וכולם אמרו אמן.

החמצה

מוצאי יוהכ"פ, בשם השם

אחרי מפתיר עלה כ"ק אדמו"ר שליט"א על הבימה. הגבאי ר' יוחנן שי' גורדון הכריז שכעת אומרים יזכור וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר יזכור. כשאמרו יהללו והלכו עם 2 הס"ת (שני הס"ת הם קטנים ושאלתי איזה ס"ת הם, וסיפרו לי שאחת מהם היה אצל נכדי הרב מסלאוויטא ז"ל בישיבת בית הסוהר בעת המסירה הידועה), וכ"ק אדמו"ר שליט"א הלך אחרי הס"ת והמתין ע"י ארון הקודש עד שהכניסו הס"ת.

מוסף התפלל הר"י שי' ויינברג. במוסף שרו גם כן כל פעם "כי אנו עמך" ו"האדרת והאמונה". בעלינו עשה כ"ק אדמו"ר שליט"א כורעים בהתחלת עלינו, לפני החזן, ובעבודה ל"והכהנים" עשה כורעים לפני שהחזן התחיל לשיר והכהנים, ואח"כ עמד והסתכל על החזן איך שעשה כורעים.

הסתכלתי אם כ"ק אדמו"ר שליט"א מכה בלבו באמירת – ועל חטאים – וראיתי שלא היכה.

עוד בר"ה חשבתי היכן לעמוד בעת ברכת כהנים – אם על יד מקום כ"ק אדמו"ר שליט"א, או סתם בצד מזרח. וזוכרתי על מעשה שהיה אתי, שפעם בפטרבורג (בהשנים שבין תרפ"ה עד תפר"ח) עמדתי לנשיאת כפים בכותל מזרח קרוב למקום כ"ק אדמו"ר נבג"מ, וכרגיל עד שמפשיילים הטלית על הפנים עמדתי קצת צדדי, היינו שכלפי כ"ק אדמו"ר נבג"מ היה צדדי, וראיתי שכ"ק אדמו"ר נבג"מ הרים ידו הק' ומראה לי שאזוז יותר למקומו הק', וזוהי רק קצת, וניגש אלי כ"ק אדמו"ר נבג"מ ואחז בטליתי והראה שאזוז עד מקומו הק'. ולכן עמדתי כעת על יד מקומו של כ"ק אדמו"ר שליט"א. על הסטענדער של כ"ק אדמו"ר שליט"א היו – סידור תורה אור, תהלים יהל אור, וסידור אדמו"ר הזקן, וגם קונטרס של מאמרים שבו נדפסו המנהגים.

מוסף גמרו בשעה 4, וכ"ק אדמו"ר שליט"א יצא. ההפסקה נמשכה 55 רגעים. בשעה 4:55 בא כ"ק אדמו"ר שליט"א וקראו קרה"ת, וכ"ק אדמו"ר שליט"א היה מפטיר יונה, ואחרי תפלת מנחה התחילו מיד נעילה. החזן היה ר"ש שי' זלמנוב, ובנעילה שרו גם כן כי אנו עמך ובאבינו מלכנו ניגונו של אדמו"ר הזקן לזה. לפני התקיעה שרו המארש של נאפוליון. כ"ק אדמו"ר שליט"א לבש השלאפע והפנה פניו הק' אל הקהל והיה דומה ממש כמו הכהן גדול לאחר העבודה דיוהכ"פ כאהל הנמתח בדרי מעלה וכו' וכו'.

אחר כך תקע הר' טננבוים שי' התקיעה והתפללו מעריב בערך בשעה 7:45, למעלה מחצי שעה אחרי צאת הכוכבים. אחר מעריב עבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בין הקהל (בשביל המיוחד שנעשה בעבורו) ואמר לכולם גוט יו"ט. וכולם שרו הניגון ופרצת. אחד האורחים עשה הבדלה (עם בשמים).

אח"כ עלו למעלה כמה מנינים מאנ"ש ונעמדו וטעמנו מזונות וקפה. כ"ק אדמו"ר שליט"א לא היה שם. היה שם הרב דובער שי' ריבקיין עם זוג' תי' שמכירים אותי עוד מרוסטוב, והזמינו אותי לביקור בביתם. אחר כך ירדתי עם כל האורחים למטה לבית המדרש. כעבור קרוב לשעה יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א ממחדרו לקדש הלבנה, באמצע הבולוואר של איסטערן פארקוויי, וכל הקהל בא לשם על יד כ"ק אדמו"ר שליט"א. אחר קידוש לבנה ניער כ"ק אדמו"ר שליט"א את הטלית קטן, נכנס לחדרו, ואח"כ נכנסה לחדרו הרבנית חי' מושקע שתליט"א, וכעבור כמה זמן עלה כ"ק אדמו"ר שליט"א למעלה לקומה ב'.

הת' קלמן שי' בריקמן בא וקרא להמוזמנים לעלות לסעודה. כשעלינו ישב כבר כ"ק אדמו"ר שליט"א במקומו, ועל השולחן היה דבש לטבול את המוציא.

אחר כך עלו למעלה כמה מנינים מאנ"ש ונעמדו משני צידי השולחן, ובעיקר בסמוך וממול כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2 אורחים חדשים (שלא אכלו כאן בר"ה) הסבו ע"י השולחן – הרב ש' שי' קרונבסקי ורמ"ל שי' רודשטיין. כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בעניין שמצוות סוכה צריכים לכוון שמקיימים המצווה וזה מעיקר המצווה, ושאל הרב שי' דכפר חב"ד, אם זה על דרך שבתפילין צריכים לכוון לשעבד המוח והלב, ובכל זאת אם לא כיוון יצא, ולמה כאן הכוונה

מעיקר המצווה? וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: בתפילין צריך לכוון לכתחילה, אבל בדיעבד יצא גם אם לא כיוון, אבל במצוות סוכה זה לא שני דברים אלא שהכוונה לכוון לצאת ידי חובתו במצוות סוכה היא מעיקר המצווה. ואח"כ הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א שזה רמב"ם מפורש וגם מובא בקונטרס אחרון, והרב דכפר חב"ד הוסיף לשאול שאלות בעניין זה, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"בר"ה אנו דומים לארץ ישראל וכן ביום כיפור, אבל בסוכות לא (היינו שרק בחו"ל עושים שני ימים יו"ט), איך האב גיליינענט אין צייטונג אז עס זיינען גיקומען 5 רבנים פון א"י, זאלין די רבנים זאגן אז עס זאל קומען משיח ועלין מיר דעמאלט אלע גיין קיין ארץ ישראל!" [=קראתי בעיתון שהגיעו לכאן 5 רבנים מאה"ק, שהרבנים יגידו שמשיח יבוא ואז כולנו נלך לארץ ישראל].

ואמר הרב דכפר חב"ד: ואם עט זיין אז מיר ועלין זאגין? עס עט עפעס העלפין? זאל דער רבי זאגין עט גיויס העלפין! [=מה יהיה אם אנחנו נאמר? זה יעזור משהו? שהרבי יגיד וזה וודאי יעזור!].

וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אז עיר מאכט ספיקות אין דעם" [=אם אתם עושים ספקות בזה] (ולא סיים, אבל מתנועות ידו הק' היה הפירוש – טייג שיים ניט), ובנושא העניין והדיבורים האלו (איני זוכר הקדימה והאחר של הדיבורים) דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א עם הרב דכפר חב"ד ובין היתר אמר שבעת שהיו אנ"ש בשאנחאיי נהגו 2 ימים יום כיפור, ויום השני נהגו על דרך דאיתא בגמ' ההולך במדבר ואינו יודע אימתי שבת עושה מלאכה כדי חייו (ודומי שאמר שביום השני אכלו פחות מכשיעור). היו עוד דיבורים ואיני זוכר. כ"ק אדמו"ר שליט"א מילא כמה פעמים את כוסו עם משקה ואמר לחיים, והמסובים וכן העומדים שם אמרו לחיים לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכ"ק אדמו"ר שליט"א ענה לכל אחד ואחד "לחיים ולברכה".

ברכת המזון כיבדו את הרב קזרנובסקי שי', ואחרי ברהמ"ז הלך כ"ק אדמו"ר שליט"א למטה לחדרו. כל המסובים שהיו שם ירדו למטה וחזרו על הדברים ששמעו מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א.

אחר כך ראיתי איך שכ"ק אדמו"ר שליט"א יצא מחדרו ונסע במכונית הביתה.

הגרלה

יום א', י"א תשרי – בשם השם

בהיותי באכסניא שלי (בבית גיס) טילפנו מ-770 ואמרנו שהרב חודקוב שי' קורא אותי, והלכתי מיד ל-770. כשבאתי אמר לי הרב חודקוב שכ"ק אדמו"ר שליט"א מזמין להיום בערב להיכנס אצלו לחדרו נציגי המוסדות, ומכל מוסד נציג אחד, ולזמן מצומצם משעה 9:15 עד 9:30. ואם כן, מהוועד הרוחני גם יכנס נציג אחד, ובהיות שבועד הרוחני ישנם 3 איש (לבד הרב שהוא נכנס בתור רב דכפר חב"ד) על כן או שנחליט בינינו מי יכנס, או שנעשה גורל על זה. ויצאתי מחדרו וסיפרתי מזה לחברי בועד הרוחני, ועשינו גורל ויצא הזוכה בגורל להיכנס

אייזיק שי' קרסיק. ובערב, בשעה קבועה הנ"ל, נכנסו – הרב דכפר חב"ד שי', הרנ"ש שי' ששונקין מירושלים, הרח"ש שי' ברוק, הר"ד שי' חנוין, הר"ב שי' גורודצקי, ר' שמואל שי' חפר, ור' אייזיק שי' קרסיק.

באותו יום בבוקר קרא אותי הרב חודקוב לחדרו, ואמר לי שנתקבל לכ"ק אדמו"ר שליט"א מכתב מארץ ישראל וכותבים – שבהיות שנסיעתנו עשתה הדים גדולים, על כן רוצים לנצל את ביאתנו בחזרה בעה"י, לפעולות הפצת המעיינות, וכ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לו להתייעץ עם ראשי העסקנים מהאורחים של ארץ ישראל איך לנצל. והבטחתי לו להתייעץ עם עסקני צעירי חב"ד מא"י הנמצאים פה. התייעצתי עם 3-4 מהצעירים והיו כמה הצעות: (1) לנסוע ליישובים דתיים. (2) לקיבוצים גם לחילוניים. (3) לדבר בבתי הכנסת. (4) לכתוב מאמרים בעיתונים על כל מה שזכינו לראות ולשמוע וכו', ומסרתי בעל פה כל ההצעות להרב חודקוב שי'.

הפתק

יום ב', י"ב תשרי.

בהיותי באכסניא, קבלתי ידיעה שקוראים לי לטלפון. ניגשתי לטלפון ומדבר הרב חודקוב שי', ואומר לי שכ"ק אדמו"ר שליט"א כתב פתק (מכתב קטן) להועדה המארגנת (את הנסיעה) ומקריא לי מה שכתוב בזה, וזלה"ק:

"ועדה המארגנת. מכתבם בנוגע לסדה"י דהנסיעה נתקבל. ובטח נתקיים הסדר. בכ"ז ע"פ הסדר מכ"ק מו"ח אדמו"ר כגון דא יכתבו עד"ז בפרטיות (בהנוגע להביקורים שם וכו') וכיון שזה נוגע לאיזה עניינים ההקדם דדו"ח זה ישובח, ות"ח מראש, בשם השם תשכ"א".

הלכתי מיד ל-770 והרב חודקוב הראה לי הכתי"ק של כ"ק אדמו"ר שליט"א, והעתקתי אות באות. אח"כ דיברתי עם ר"א שי' קרסיק ורי"מ שי' לים (ר"נ שי' טרבניק לא היה שם ב-770) וסיפרתי להם מזה והראתי העתק מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ירדנו למטה לבית המדרש החדש, התיישבנו בפינה שקטה וסידרנו מכתב דו"ח לכ"ק אדמו"ר שליט"א, ושאלנו לפני זה פרטים מכמה מהאורחים דכפר חב"ד על פעולותיהם בנסיעות, ורק היה חסר למכתב חתימתו של ר"נ טרבניק. והשארנו המכ' למחרת.

חתונה

יום ג', י"ג תשרי

היום בבוקר התאספנו ביחד כל 4 חברי הועדה המארגנת ועברנו על המכתב לכ"ק אדמו"ר שליט"א שכתבנו תמול, ואחרי העיון סידרנו מכתב חדש – מענה לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וחתמנו כולנו עליו, וצירפתי אליו קטע מעיתון "מעריב" תמונה איך שרקדנו בשדה התעופה בלוד, ומסרנו הכל להרב חודקוב שי' למסור מכתב הנ"ל.

בערב בשעה 8 התקיימה חתונת הת' אברהם שי' שם טוב למז"ט עם ב"ג תחי' לזרוב.

החופה היתה ע"י המדריגות של הכניסה ל-770. כ"ק אדמו"ר שליט"א סידר קידושין (מתוך סידור). שרו קודם מי אדיר על הכל, ובעת הסיבובים היה שקט ולא שרו כלל. אחר החופה נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לחדרו, וכל הקהל נסעו באוטובוסים מיוחדים שהוכנו לרחוב פיטקין לסעודת החתונה, אולם מפואר בנוסח אמריקה, בקומה א' גברים, ובקומה ב' גברות. החתונה היתה ב"ה שמחה ורקדו הרבה.

בשעה 12 בלילה נודמן לי לנסוע עם מכונית פרטית ונסעתי לאכסניא שלי.

שלוש סוכות

יום ד', י"ד תשרי, ערב סוכות

בחצר 770 בנו כמה סוכות. מימין הבית בנו סוכה גדולה, אורכה בערך 20 מטר (או יותר) ורוחבה כ-5-6 מטר. את הסכך הביאו ב-2 מכוניות משא ענקיות. מלבד סוכה זו בנו סוכה רגילה כ-2 מטר על 2 מטר בגינה, מיד בכניסה, וסוכה שלישית על גזוזטרת קומה ב'.

שמעתי מספרים שבבית מדרש החדש שגמרו כעת לבנותו (ושמקודם היה שם סוכה ושאלאש) עלתה הבניה בסך 50 אלף דולר.

הנהגות והתוועדויות בסוכה

מוצאי ש"ק, חוהמ"ס

ארשום בקצרה מה שנשאר בזכרוני משלושת הימים – א' דחג הסוכות, ב' דחג הסוכות ושבת קודש חול המועד סוכות.

ליל א' דחג הסוכות התפלל כ"ק אדמו"ר שליט"א למעלה, בבית המדרש הקטן, ומקומו היה בקרן מזרחית דרומית (בימות החול עומד בקרן מזרחית צפונית).

כ"ק אדמו"ר שליט"א אכל בקומה ב' בסוכה שעל הגזוזטרה והיה מנין בצמצום בגלל קטנות המקום. (שמעתי שדיבר בעת הסעודה, אך לא עלה בידי לדעת פרטים מדויקים).

בא' דחג הסוכות בבוקר עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א בסוכה הקטנה שעל יד הכניסה הראשית, ותור ארוך הסתדר לברך על הד' מינים אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א. עמדות בתור כחצי שעה ונכנסתי לסוכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ולקחתי האתרוג והלולב וברכתי בלי נענועים. כ"ק אדמו"ר שליט"א עמד נשען על יד הקיר. ביוצאי משם עשייתי נענועים על אתרוג שלי.

בעת אמירת ההלל החזיק כ"ק אדמו"ר שליט"א את הלולב בימינו, והאתרוג מונח על המכסה של קופסת האתרוג, ובין נענועים לנענועים מניח האתרוג ומחזיק רק הלולב.

בעת אמירת הושענות מחזיק בשתי ידיו כל הד' מינים, ובעת ההקפות להושענות מחזיק הד' מינים וידיו צמודים ללבו הק'.

בא' דחג הסוכות איחרתי קצת בבוקר וכשבאתי היה סמוך ל"ברכו", ובהיות שראיתי

שמסדרים מונינים למעלה, חיכיתי להיות בעת הלל והושענות והמפטיר של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ואחרי מפטיר עלייתי למעלה ומצאתי שמסדרים מגין לתפילת שחרית.

אחר כך נודע לי שלפני נשיאת כפים הסתכל כ"ק אדמו"ר שליט"א לצדדים ושאל היכן אני וכן פנה לבני ברוך שלום שי' (שעמד לישא כפיו בקיר מזרח) ושאל אותו: "וואו איז דער טאטע?" [= היכן אבא]. אחרי התפילה סיפרו לי מזה. הצטערתי על זה והחלטתי מעתה להיות לכל נשיאת כפים על יד כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ביום ב' דחג הסוכות – שהיה ערב שבת קודש – הודיעו אחרי תפילת שחרית שאחרי תפלת מנחה, בשעה 6, יתוועד כ"ק אדמו"ר שליט"א, ובסוכה הגדולה שבחצר כבר סידרו את השולחנות להתוועדות.

בשעה 6 בא כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוכה, נטל ידיו הק' ובירך המוציא ואמר לחיים. כל הקהל נטלו ידיהם עוד לפני בואם לשם. כ"ק אדמו"ר שליט"א התוועד ודיבר שיחה. אחר כך אמר שיעשו "פורס מפה"; אחד מהקהל יקדש וישמעו ממנו קידוש. ר' זלמן שי' דוכמן עשה קידוש. אחר השקיעה לא טעם כ"ק אדמו"ר שליט"א כלום. ניגנו ניגונים וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר מאמר דא"ח – "חסידים ואנשי מעשה", בערך 45 דקות.

בעת אמירת מאמר חסידות סוגר עיניו הק', ובעת אמירת שיחה עיניו פתוחות, אבל המסתכל היטב רואה שאינו מסתכל על אף א' ועיניו מסתכלים פנימה.

אחר המאמר בירך כ"ק אדמו"ר שליט"א ברכת המזון; אמר 'ברשות' ושתק – כחצי רגע – והמשיך "מרגן ורבנן ורבותי", וכשאומר 'אלקינו' מתרומם קצת.

אחר ברכת המזון אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שמה' כוס של ברכה' יחלקו מחר בשבת קודש.

בשבת קודש חול המועד, אחר התפילה, הודיעו שכ"ק אדמו"ר שליט"א יתועד "האלב נאך 1" – היינו בשעה 1:30. בשעה הנ"ל בדיוק הגיע כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוכה, עשה קידוש (קידוש עושה במיזבב וכשמזכיר את ה' מתרומם) ולא נטל ידיו לסעודה, ואכל מזונות. המזונות הוא טארט וכן קיכלעך שנילושו בביצים – "אייער קיכלעך".

כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לחיים, ורמז שכולם יאמרו לחיים ודיבר שיחה. אחר כך הסתדר תור ענקי בצד ימין של הסוכה וכ"ק אדמו"ר שליט"א חילק לכל אחד ואחד מכוס של ברכה, והרב מענטליק שי' עומד ומוסיף יין כל פעם לכוסו של כ"ק אדמו"ר שליט"א. כ"ק אדמו"ר שליט"א ביקש שיכריזו שיברכו ברכה אחרונה.

גם הספסלים רקדו

יום א', ח"י תשרי, ב' דחומ"ס בארה"ב וג' דחומ"ס בא"י

היום בשעה 1 התחיל הקונוענשן, כינוס החמישי של צעירי אגודת חב"ד, באולם "בני יעקב" ברחוב קינגסטון, הילוך של 5 רגעים בערך מ-770.

בכינוס השתתפו כשלוש מאות או כארבע מאות איש, ודיברו בו (היינו שכיבדו לדבר) קודם את כל הפעילים מצעירי אגודת חב"ד מערים שונות וממדינות שונות שבאו כעת לכ"ק אדמו"ר שליט"א. היו"ר של הכינוס היה ר' צבי שי' גנזבורג. הנאומים הוקלטו בטייפ רקורדר, וכן אחד או שנים ישבו ורשמו מה שדברו.

חצי השני של הכינוס היה קבלת פנים להאורחים מארץ ישראל ומכל העולם. בחצי השני של הכינוס (בין מחצית הא' להב' התפללו מנחה) היה היו"ר הרב יוסף שי' ויינברג. כיבדו לכל האורחים לנאום, ואני דיברתי בקיצור, ברכה לכינוס בשם ועד הרוחני וכל תושבי כפר חב"ד. היה שם סגן ראש עיריית ניוארק יהודי ודיבר באנגלית, ותרגמו דבריו. בעת נאומו ואחר כך היו מחיאות כפים סוערות זמן ממושך. הוא אמר שכעת הגיעו לניוארק 2 משלחות אחת (2) הרשעים הידועים, ימ"ש) שרוצים להחריב את העולם, ואילו משלחת זו וכינוס זה הוא לבנות את העולם, ועל זה היו המחיאות כפים הרבים. הכינוס נסתיים בשעה 7 בערב. ישבו 6 שעות רצופות.

כשנסתיים הכינוס מיהרתי ל-770 להתוועדות בסוכה.

בשעה 8 וכמה רגעים הגיע כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוכה הגדולה בירך על מזונות ויין, ודיבר שיחה ארוכה.

להתוועדות זו באו הרבה אורחים שלא ראיתים עד עתה. אלו שגרים רחוק וקשה להם

לבוא רגלי בחגים ובאו כעת במכוניות, והיו הרבה רבנים וגם בשטריימלעך, ואלו הצטופפו בסמוך לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכולם מפה אומרים שעוד לא היה שיחה כזאת.

כמה פעמים בעת ההתוועדות בעת שניגנו הלהיב כ"ק אדמו"ר שליט"א את כולם בידיו הק', והיה כל כך צפוף שעמדו על הקירות והחלונות, ופעם עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א ממקומו באמצע ניגון והלהיב את כולם בשתי ידיו הק' עד שכולם התלהבו ורקדו כולם במקומם והתרוממו ביחד עם הספסלים שעליהם עמדו. כל השיחה הוקלטה במכונת הקלטה – טייפרקורד – שסידרו שם.

הנהוג שם שמי שרוצה לקבל ברכה מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א – שאז בזמן שמחה זה עת רצון ואפשר לפעול הכול – עולים על השולחן (כי דרך אחרת אין) וניגשים לכ"ק אדמו"ר שליט"א. אני חשבתי שכעת הזמן מוכשר לפעול לכל טוב, ועליתי על השולחן וניגשתי לכ"ק אדמו"ר שליט"א ובקשתי ברכה בעד א' וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר אמן על בקשתי.

ההתוועדות נגמרה בשעה 1:15 בלילה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א הלך, וכל הקהל רקד נלהב ופרצת.

פגישות לכביות וחמות

הושענא רבא בצהרים

להושענא רבא ושמחת תורה באו אורחים רבים מקנדה וכן מלונדון באו. בלילה נפגשתי עם גיסי ר"י שי' חיסריק, שלא ראיתיו למעלה מ-24 שנה, והכרתיו מיד וכן הוא אותי.

בשעה 1 בלילה בדיוק (ולפי שעון השמש זה 12, כי בקיץ הזינו השעון קדימה לשעה אחת) נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לבית המדרש החדש ואמרו תהלים בציבור, וארך זה כשעה ושלושים וחמש דקות. כל זמן אמירת התהלים עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א.

היום בבוקר באו עוד הרבה אורחים כ"י מקנדה, ומעוד מקומות. נפגשתי עם גיס ר' שלמה שי' שימונוביץ, שלא נתראינו למעלה מ-24 שנה, והכרנו זה את זה מיד. נפגשתי עם עוד הרבה ידידים וחברים – מלפנים – ביניהם כאלו שלפי החשבון שעשינו לא נתראינו 30 שנה וגם 32 שנה, ובדרך כלל הכרנו זה את זה או ממראה הפנים או מהקול, והפגישות האלו היו לבביות וחמות ביותר.

בשעה 1:45 בא כ"ק אדמו"ר שליט"א לבית המדרש הקטן למעלה והתפלל מנחה בציבור.

"בחסד וברחמים"

יום א' פרשת נח, כ"ה תשרי

ארשום בקצרה מסדר שלושת הימים הגדושים שמחה, התועודיות – שיחות קודש – מאמר חסידות – ניגון חדש – שמיני עצרת, שמחת תורה ושבת קודש בראשית.

בליל שמיני עצרת הלכו התלמידים וכן מאנ"ש וגם מהאורחים לבתי כנסיות שבעיר, לשמח בהקפות, וכן גם בליל שמחת תורה.

ליל שמיני עצרת בשעה 9 נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לבית המדרש החדש, והתחילו הקפות. פסוק הראשון והאחרון בכל השלושה פעמים של אמירת "אתה הראת", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, ושאר הפסוקים כיבדו את האורחים והתושבים ואחר כך היו הקפות.

להקפה א' וז' רקדו כ"ק אדמו"ר שליט"א ורש"ג שי', שניהם לבדם, בתוך מקום שסידרו בתוך משבצת בין 4 שולחנות בגלל הצפיפות הגדולה. שאר ההקפות ב'ו' כבדו את האורחים, ואז היה כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד על מקום גבוה שסידרו במיוחד, והיה מוחא כף ומנגן ומלהיב את כולם, וכן היה כשאמרו הפסוקים של אתה הראת, שבין אתה הראת הראשון לשני וכן היה בין ב' לג' התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ולהלהיב ולשמח את כולם, ובעת שכ"ק אדמו"ר שליט"א פונה פניו הק' להסמטענדער מפסיקים הריקודים של ההקפה. ההקפות בליל שמיני עצרת נגמרו בשעה 2 בלילה.

בשמיני עצרת בבוקר התחילו להתפלל בשעה 10 בבוקר, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עלה לתורה מפטיר. האורחים מארץ ישראל התדברו ביניהם בליל שמיני עצרת (ובערב החג בהושענא רבא) שנתפלל במנין מיוחד בשעה 8 בבוקר והיו שאיחרו ועשו מנין שני בחדר שני בשעה 9, והתפללו בשעות הנ"ל תפלת שחרית וקראו בתורה הקריאה של שמחת תורה כמו שנוהגים בא", כי כן אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א להרב דכפר חב"ד (על שאלתו איך יתנהגו) ואמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א "די ארץ ישראל דיקע זאלין זיך פירין וי מ'פירט זיך אין כפר חב"ד" [=שבני ארץ ישראל יתנהגו כפי שנוהגים בכפר חב"ד] ורק שיסגרו הדלתות בעת התפילה, והתפללו למעלה בבית המדרש הקטן. וכן אמר שבשמחת תורה (שאצלו זה יום חול) יעלו

לתורה עם כל הנערים ולא יברכו, רק ישמעו הברכה מבן חו"ל ויענו אמן כי אל תפרוש מן הציבור. כל זה שמעתי בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכן עשינו.

אחר תפילת שחרית וקריאת התורה והקפות שסדרנו למעלה ירדנו למטה לבית המדרש החדש, וכשבאנו היה באמצע קריאת התורה (עוד לפני מפטיר) ולתפילת מוסף נשאתי את כפי על יד כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הוזמנתי לקידוש על ידי בא"א [בן אחות אשתי] ר' הירשל שי' חיסריק, ושם היתה בר מצוה של ב' מאנ"ש שי' והיו שם הרבה מאנ"ש שי' דקנדה והתועדנו עד זמן מנחה.

ליל שמחת תורה בא כ"ק אדמו"ר שליט"א להתוועד בשעה 9 ונמשך זה עד שעה 2 בלילה ואחר כך התחיל סדר ההקפות. בעת אחת ההתועדויות של שמחת תורה – אינני זוכר בדיוק אם בליל שמחת תורה או ביום שמחת תורה – עליתי על השולחן ונתתי בקבוק משקה לכ"ק אדמו"ר שליט"א מה שהבאתי זה מכפר חב"ד, וכ"ק אדמו"ר שליט"א לקח והעמיד בשולחן על ידו.

לפני ההקפות מכרו הפסוקים של אתה הראת, המוכר והמכריז הי' ר' מ"ד שי' מלישבסקי (אמרו לי שבלייל שמחת תורה ההכנסה לשיבת תומכי תמימים, וביום שמחת תורה ההכנסה למרכז לענייני חינוך).

את שתי 'אתה הראת' הראשונים אמר את כל הפסוקים כ"ק אדמו"ר שליט"א, ובשלישי אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א פסוק הראשון והאחרון.

שמעתי מאחדים שאת הפסוק "ופרצת" – שזה שנתיים שאומרים אותו אחר "אתה הראת" – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שלא יאמרו השנה. וחושבני שייתכן הטעם בכדי שלא יהיה חזקה של ג' פעמים.

מכירת הפסוקים נמשך זמן רב, כשנתיים בערך, ואחר כך היה הקפות. הקפה הראשונה והשביעית רקד כ"ק אדמו"ר שליט"א עם רש"ג, ונגמרו ההקפות בשעה 5 לפנות בוקר. בעת גמר הריקוד של כ"ק אדמו"ר שליט"א בהקפה השביעית אמר אחד מאנ"ש לכ"ק אדמו"ר שליט"א: "רבי, השי"ת יעזור שאנ"ש דרוסיא יבואו לכאן", וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בחסד וברחמים". ואמר הנ"ל: "וגם אחי יבוא", ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "למה אתה מוציא מן הכלל?! "וראיתי שזה עת רצון, ואמרת לי לכ"ק אדמו"ר שליט"א – רבי, השי"ת זאל העלפין אז זיי זאלין זיך אין געכזין זעהן זיך מיט אייך" [השי"ת יעזור שיתראו אתכם בקרוב] ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אמן!"

הניגון החדש: אתה בחרתנו

אחרי ההקפות, בערך בשעה 5 לפנות בוקר, עלה כ"ק אדמו"ר שליט"א למעלה לקומה ב' לסעודת יו"ט. אני גם עליתי לשם, אם כי לא הוזמנתי לסעודה זו, אבל עליתי בכדי לשמוע מה שכ"ק אדמו"ר שליט"א אומר. כשבאתי לשם והנה באו עוד כשני מנינים מאנ"ש שי', גם כן כמונה זו, וכולנו נעמדנו בשני הצדדים של השולחן. אני נעמדתי בצד השני של השולחן מול

כ"ק אדמו"ר שליט"א, ובאמצע הסעודה הרים כ"ק אדמו"ר שליט"א עיניו הק' והביט עלי – א קוק גיגעבין אויף מיר – ומרוב התרגשותי לא יכולתי לעצור את עצמי מדמעות של רגש ושמחה, ויצאתי לרגע לחדר השני שהיה אז ריק, וניגבתי פני וחזרתי.

אחר כך פנה אלי כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר לי: "נו, סעודת יו"ט!" ואמרתי: "אויב דער רבי הייסט וועל איך גיין זיך ואשין", [=אם הרבי מצווה אלך ליטול ידיים] ונטלתי ידי וישבתי לשולחן לסעוד עם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

לאחר הסעודה, בערך בשעה 6:30 בבוקר, ירד כ"ק אדמו"ר שליט"א למטה לבית המדרש, החדש, ונעמד על ספסל, וחילק משקה לאלו שמקבלים על עצמם תוספת בלימוד החסידות ולאילו שעוד לא למדו ויתחילו מעתה ללמוד.

מסביב לכ"ק אדמו"ר שליט"א התאספו כל הקהל, כי אף אחד לא זו משם לאחר ההקפות וחיכו לבוא כ"ק אדמו"ר שליט"א. אחר כך אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שישנו ניגון על המלים "אתה בחרתנו מכל העמים", ויש ב 2 מנגינות: אחת (הראשונה) של צדיקים והולכים בדרך הישר, והמנגינה השניה של בעלי תשובה, והבבא הב' (הניגון של הבעלי תשובה) חוזרים עליו כמה פעמים כי בעלי תשובה הם נוהגים בעקשנות, וכ"ק אדמו"ר שליט"א לימד הניגון "אתה בחרתנו", של 2 המנגינות (צדיקים ובעלי תשובה) וניגן אותו כמה פעמים, עד שהמנגנים שעמדו שם תפסו אותו, לכל הפחות במקצת, ואחר כך ניגנו המנגנים וכ"ק אדמו"ר שליט"א עזרם, ונגמר זה בערך בשעה 7 בבוקר.

הלכתי למקוה ומשם לאכסניא שלי, הנחתי תפילין והתפללתי ביחידות, ואחרי התפילה שתייתי רק כוס תה כי לא רציתי לאכול לפני נשיאת כפים, וחזרתי ל-770. לבשתי הטלית, ולתפילת שחרית נשאתי את כפי על יד כ"ק אדמו"ר שליט"א.

לקריאת התורה קראו את כ"ק אדמו"ר שליט"א לחתן בראשית, ור' יוחנן שי' גורדון אמר כך – "יעמוד אדוננו מורנו ורבינו הרב יוסף יצחק בן אדוננו מורנו ורבנו שלום דובער, ואדוננו מורנו ורבנו בן הרב לוי יצחק".

אחר התפילה התוועד כ"ק אדמו"ר שליט"א כמה שעות ואמר מאמר דא"ח – "ביום השמיני עצרת".

בליל שבת קודש בראשית אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שהחזן יתפלל בניגון של יום טוב, והעמידו בעל תפלה אחד מאנ"ש שידוע פרק בשיר, והתפלל בניגונים כמו ביו"ט.

בש"ק בראשית התפללו בשעה 10 כרגיל. אחר התפילה התוועד כ"ק אדמו"ר שליט"א משעה 1:30, כשעתיים וחצי, ובתוך התוועדות אמר שימשך להתוועד בזמן של רעוא דכל רעיון.

(כל הזמן מיום בואי ישבתי בעת ההתוועדויות במקום שנתנו לי הועד המסדר, היינו ממש על יד כ"ק אדמו"ר שליט"א, אבל זה למטה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א יושב למעלה על השולחן (בכסא) וכשרוצים לראות את כ"ק אדמו"ר שליט"א צריך להגביה תמיד הראש, ובגלל זה ועוד

טעמים שיניתי את מקומי ועמדתי על יד שולחן ממש מול פני כ"ק אדמו"ר שליט"א, והיה זה החל מהתוועדות זו של ש"ק בראשית אחר התפלה).

בשעה 6 אחרי תפלת מנחה, ברעוא דכל רעיון, בא כ"ק אדמו"ר שליט"א והתועד. בעת ההתוועדות נתנו לכ"ק אדמו"ר שליט"א בקבוקי משקה כמה מהאורחים, וכ"ק אדמו"ר שליט"א לקחם והעמידם ב-2 הצדדים בשולחן על ידו. היו כאלו שאחרי שנתנו המשקה בקשו מכ"ק אדמו"ר שליט"א שיתן להם לומר לחיים, וכ"ק אדמו"ר שליט"א מוזג להם כוס ואמרו לחיים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר הרבה במעלת אנ"ש דכפר חב"ד שמהם יתלמדו, ובתוך דבריו אמר "דער רבי מיט זיין גאנצע פמליא געפינען זיך אין כפר חב"ד [=הרבי עם כל הפמליא שלו נמצאים בכפר חב"ד]. כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכמה מאנ"ש בקבוקי משקה שיחלקו זה, והיה לוקח הבקבוק ופותח הפקק וסגור בחזרה ואחר כך נתן להיושבים בסמוך ואמר למי לתת זה, וגם אני זכיתי לזכות גדולה זו. כ"ק אדמו"ר שליט"א לקח בקבוק בנדיקטין שעמד על ידו ופתחו ומוזג לתוך כוסו ואחר כך מסרו להיושבים על ידו שיתנו לי הבקבוק. כשקבלתי הבקבוק חילקתי בסביבתי וכן שלחו אלי מרחוק כוסות ריקים על מנת שאמסור בשבילם, ואלו שעמדו על ידי אמרו לי – אז דאס גיט אייך דער רבי עשירות [=בוזה הרבי נותן לך עשירות] = כיוון שמבקבוק זה לקח כ"ק אדמו"ר שליט"א לתוך כוסו. ואז הבנתי למה האט מען גיכאפט די משקה מער ווי אנדערע [=מדוע חטפו ממשקה זה יותר מהבקבוקים האחרים] ולקחתי כוס ממשקה זה ואמרתי לחיים לכ"ק אדמו"ר שליט"א, והשארתי בהבקבוק – קצת בשוליים – על מה שישירה הברכה וההצלחה להוסיף על זה עוד ועוד ולחלק בארץ ישראל.

1249 לירות

פתאום באמצע ההתוועדות שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היכן ליס?" ואמר לרי"מ שי' ליס: "כמה עלה לכם הוצאות הנסיעה?" וענה הנ"ל: 1249 ל"י, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א – "טויזינט מיט צוויי הונדערט מיט ניין און פערציג פונט – לירות! נו! נו!" וחזר עוד הפעם: "טויזינט מיט צוויי הונדערט מיט ניין און פערציג פונט – לירות! נו! נו!", והבנו מיד שכונות כ"ק אדמו"ר שליט"א אז מ'זאל זאגין לחיים, והתחילו כל אורחי ארץ ישראל לומר לחיים לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לספור, 58, 59, 60, וספר כך כארבעים וכמה, ולקחנו עוד הפעם כוס ואמרנו לחיים, ואחר כך אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: באמת כולנו באנו מארץ ישראל כמו שאומרים ומפני חטאינו גלינו מארצנו, נאר אונז האט דאס גיקאסט אביסל טייערער, זאלין אלע זאגין לחיים [=אלא שלנו זה עלה קצת יותר יקר – שיאמרו כולם לחיים] והתחילו כל הקהל הגדול כ"י לומר לחיים לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכ"ק אדמו"ר שליט"א ענה לכל אחד ואחד לחיים ולברכה, וראו על פניו הק' שהיה שמח שמחה גדולה.

בסוף ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א כי היות שמחלקים תמיד בקבוקי משקה לאורחים, שהם יחלקו זה במקום בואם – יחלקו זאת בעת שיחלקו מכוס של ברכה וכל אחד מהאורחים יזכיר אז שם מקומו ויקבל.

ההתוועדות נמשכה עד שעה 1 בלילה, מוצאי ש"ק בראשית.

אחר כך התפללו תפילת מעריב, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עשה הבדלה על הכוס של ברכה של ברכת המזון, והשאיר קצת יין בכוס, והוסיף על זה יין, והתחיל לחלק מכוס של ברכה, ונעשה תור ענקי, וחלוקת כוס של ברכה – והבקבוקי משקה לאורחים – נמשך כשעתיים וחצי.

בעת חלוקת כוס של ברכה ניגנו כמה ניגונים ובעיקר הניגון החדש – אתה בחרתנו.

כל אחד שקיבל מהכוס של ברכה מכ"ק אדמו"ר שליט"א, אמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א לחיים, והשיריים לקח והכניס באיזה בקבוק להביא זה לביתו, או שלקח 2 כוסות ועל אחד אמר לחיים לכ"ק אדמו"ר שליט"א והכוס השני לקח בעד להביא לביתו לעירו.

בהגיע תורי הושטתי לכ"ק אדמו"ר שליט"א 2 כוסות, על אחד אמרתי לחיים, והשני לקחתי אתי. אחר כך אמרתי לכ"ק אדמו"ר שליט"א – קודם בהתוועדות אמר הרבי שליט"א שכשיחלקו כוס של ברכה יאמר כל אחד שם מקומו והרבי יתן משקה לחלק – אז אני מבקש בשביל כפר חב"ד ובשביל הבית ספר בזרנוגא, ונתן לי כ"ק אדמו"ר שליט"א 2 בקבוקים משקה, ואמר – "פאר כפר חב"ד האט מען שוין גינומען, זאלט איר זיך צוזמען ריידן ועגן דעם טיילין" [=בשביל כפר חב"ד כבר לקחו – תתדברו ביניכם בקשר לחלוקה]. ונמשך זה עד קרוב לשעה 3 וחצי או ארבע לפנות בוקר. כן יגיענו השי"ת למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו שמחים וששים עם כ"ק אדמו"ר שליט"א עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן!

שליחות מיוחדת

יום א' פר' נח, כ"ה תשרי

היום בשעה 4 אחה"צ התקיים בבית המדרש הקטן כינוס תורה, והרבה רבנים ואברכים אמרו דברי תורה – לומדות ופולולים – וכל הקהל ישבו על יד השולחנות שסודרו ושמעו, ונמשך זה כ-5 שעות.

אחר כך חזר בן אחי יואל שי' את הניגון החדש אתה בחרתנו, ואת המאמר "ביום השמיני עצרת".

היום בערב נכנסו ליחידות לכ"ק אדמו"ר שליט"א האורחים מקנדה (כיון שצריכים לחזור לבתיהם מיד) והיו כפי ששמעתי כ-80 איש כ"י שנכנסו ליחידות בערב זה.

הרב חודקוב שי' קרא לחדרו אותי ואת ר' אברהם שי' מייזליש ואת ר' שלמה שי' מדנציק ואמר לנו שכ"ק אדמו"ר שליט"א רוצה לשגר משלחות מהאורחים דארץ ישראל לכמה מקומות, ופירט לנו שמות האנשים – כל קבוצה וקבוצה לחוד שישתתפו בהמשלחות, וביקש שניתן הפספורטים בשביל לסדר ויזות, ושהמשלחת הראשונה תהיה לקנדה, והנוסעים הם הרב דכפר חב"ד שי', ר"א שי' מייזליש, ר"ש שי' מדנציק, ואני.

יום ב' פר' נח בערב, או"ל ג' כ"ז תשרי, באם הדרך בין ניו יורק למונטריאל באוירון של פירמה טראנס קנדה אייר ליניעס.

השעה 10:08 בלילה. היום בבוקר קמתי והרגשתי שבריאותי אינו בסדר, ותקפו אותי כאבים בגבי ואיני יכול ללכת ישר רק כפוף לצד וכואב, והצטערתי מאוד כי איך אוכל היום בערב לנסוע בשליחות כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הלכתי למקוה וכתבתי פ"נ לכ"ק אדמו"ר שליט"א וגם מכתב קטן, וכתבתי שם כי היות שאיני מרגיש טוב והיום בערב עלי לנסוע בשליחותו, לכן הנני מבקש שיעזור רחמים עלי שאדיה בריא, ואת הפ"נ והמכתב שמתי במעטפה והנחתי זה בקרן השולחן במזכירות, אשר שם מניחים כולם צעטלין בעד כ"ק אדמו"ר שליט"א.

כל היום סבלתי מכאבים גדולים ורוב הזמן הייתי באכסניא.

אחרי תפילת מנחה התדברתי עם ר"מ שי' לים ור"ז שי' קסלמן, ונכנסו להרב חודקוב שי' ובקשנו שיתן לנו להעתיק הסרטים לטייפרקורד שלנו מהמאמר "לך אמר לבי", והשיחה של חול המועד סוכות, וזנכה בזה את הרבים בכפר חב"ד ובארץ ישראל, ורשם הרב חודקוב את בקשתנו בפנקסו ואמר שיתן לנו תשובה.

ר"י שי' קרינסקי החזיר לנו הפספורטים, ואמר לנו פרטים בנוגע להנסיעה, ושנהיה מוכנים לשעה 6:30 או 7 בערב להנסיעה.

הלכתי לאכסניא ולקחתי הטלית ותפילין וחזרתי ל-770, וכל הזמן לבי דואג על מצב בריאותי, כי איך אסע, ואיך אתייצב במקומות שונים, כשאני הולך כפוף עם כאבים. ניגש אלינו הרב חודקוב שי' ושאל אותנו אם אנו מוכנים להנסיעה, ואמרנו כן. ואמר לנו שנעמוד ארבעתנו אחד על יד השני בשורה, ומתחילה לא הבנו מה כוונתו בזה, ועוד הפעם ניגש אלינו וסידר אותנו בשורה בפרוזדור, על יד הכניסה מהדלת הראשית, והוא נכנס לחדרו של כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הרבי בירך והכאבים נעלמו

כעבור כמה רגעים יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א מחדרו וניגש אלינו ודיבר אלינו וברך אותנו, ובעת שכ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר הביט אל הרב דכפר חב"ד שי', ובסוף דבריו פנה אלי והסתכל עלי וסיים "פארט געזונטערהייט און קומט געזונטערהייט", [=סעו בריאים ותחזרו בריאים] ובעת מעשה הרגשתי מיד שהוטב בריאותי והכאבים חלפו לגמרי ב"ה, כה לחי. כ"ק אדמו"ר שליט"א עמד על יד המדרגות וליווה אותנו בעיניו הק' עד שנכנסנו לתוך המכונית, ופניו הי' מלא חן ושחוק קל על שפתיו הק'. ר"י שי' קרינסקי הסיע אותנו בהקאר וגם נכנס אתנו לנמל התעופה. כשנכנסו להקאר חזרנו בינינו על השיחה הק' ששמענו מכ"ק אדמו"ר שליט"א ורשמנו זה.

קנינו 4 כרטיסים הלוך וחזור – נ"י מונטריאל – בעד 250 דולר ועוד כמה סנטיים. עלינו לאוירון וישבנו אחד על יד השני. האוירון הוא קטן של 44 מקומות ואינו מלא נוסעים.

הקב"ה והמלאכים

וזהו נוסח הדברי קודש שדיבר אלינו כ"ק אדמו"ר שליט"א (בתרגום מאידיש):

"בליובאוויטש היו רגילים להכריז במוצאי שמחת תורה 'ויעקב הלך לדרכו'. יותר לא שמעתי מהרבי. אבל בפסוק הרי כתוב בהמשך 'ויפגעו בו מלאכי אלוקים', וכתוב על זה במדרש ובזוהר. במדרש תנחומא כתוב שאלו המלאכים ששולחים לעזור ליהודי, אבל בזוהר, שזה פנימיות התורה, כתוב שזה קוב"ה, שהקב"ה עצמו מלווה אותם. מה שהכריזו בליובאוויטש זה לא רק על שמחת תורה, אלא על כל השנה, ובפרט עכשיו שזה מוצאי שמחת תורה, עוד לא חלף השבוע. שיהיה ה' ויעקב הלך לדרכו' שלכם בשמחה, אתם הרי הולכים גם לגויים, ולגוי אי אפשר ללכת עם הקב"ה בעצמו, אי אפשר הרי 'לסחוב' אותו לשם, אז כשאתם הולכים לגויים ילכו אתכם המלאכים, וליהודים ילווה אתכם הקב"ה בעצמו. סעו בבריות לשלום, שיהיה בהצלחה בענין הפרטי, ושתביאו בשורות טובות. וזה נוגע לא רק לאלו שנוסעים, אלא גם לאלו שנשארים בניו יורק. סעו לשלום בבריות ותשובו לשלום בבריות".

אור ליום ג', ז' תשרי.

במדינת קנדה בעיר מונטריאל, בבית גיסי ר"י שי' חיטריק.

השעה 12:10 בלילה. נסיעתנו ארכה כשעה וחצי, אמרו לי שהמרחק הוא רק 420 מייל. באנו למונטריאל בלילה. בעת היציאה מנמל התעופה בדקו הניירות – ויוזת – אבל לא נתנו לנו לעבור, ואחרי משא ומתן קצר עמיהם, ובעיקר שלא היה מתורגמן, ואחר כך עברה אחת מהשירות שהבינה אידיש ואמרנו שבטח מחכה לנו בחוץ הרב קרמר שי', והם קראוהו ובא, והסביר להם הרב קרמר שי' שבאו לביקור של יום אחד, והחתימו את הפספורטים, ונתנו להיכנס העירה. עם הרב קרמר לקבל פנינו בא עוד אחד מאנ"ש, ר' ליב שי' דענברג, ונסענו במכוניתם, והביאו את כולנו למקומות לינה. אותי ור"א מייזליש לגיסי ר' יהודה שי', את הרב שי' לרד"ל שי' מורוזוב, את ר"ש שי' מדנציק לר"ל דענברג, והרב קרמר אמר לכולנו שמחר נבוא בשעה 7 להתפלל לישיבת תומכי תמימים ואז נסדר את סדר היום של שליחותנו.

א בעל-שם'סקע שליחות

יום ג' נח, בערב או'ל ד' כ"ח תשרי

באוורון איסטערן איירליינעס באם הדרך ממונטריאל לניו יורק.

האוירון חצוי ריק לגמרי, וב"ה הנסיעה די נוחה, וארשום בקצרה ממה שראינו הצלחה בפעולתנו בשליחות כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהיה קידוש שם שמים.

בבוקר באנו כולנו לישיבת תומכי תמימים והתפללנו. הרב קרמר שי' אמר לנו כי לשעה 9 הוקבע הקבלת פנים בעדנו בעיריית מונטריאל. נסענו לשם עם הרב קרמר ועיתונאי גנובורג שי'. בכניסה לעירייה חיכה עלינו ר' זלמן שי' גורוויץ, ועוד עיתונאים וצלמים.

נכנסנו לחדר של ראש העיר, וקיבל אותנו בכבוד. ראש העיר פורניי ועוד 2 סנטורים, אחד

מהם יהודי בשם דוברובסקי. הציגו אותנו לפנייהם ובירכנו אותם וכן הם אותנו בשלום עליכם והכל תורגם. מה שאנו מדברים ומה שהם מדברים. ר"ש שי' מדנציק נתן לפורניי מתנות למזכרת – ספרים שנדפסו בכפר חב"ד ופורניי נתן מתנות לר"ש שי' מדנציק – זאפניקעס [חפתים], מאפרה ומפתח של העיר מונטריאל, ולכולנו נתן לכל אחד מפתח.

הודינו להם על המתנות וצינו לשבח את העם הקנדי וביחוד אנשי מונטריאול. פורניי גם הודה לנו על המתנות ואמר שהוא רוחש אהדה ליהודים.

חתמנו כולנו (בלה"ק) בספר האורחים, פורניי נתן תרומה 20 דולר בעד הבית ספר למסגרות שעומדים להקים בכפר חב"ד. נפרדנו מהם בלבביות, וכל הזמן עמדו הפוטו ועשו מכל דבר תמונות. כל הקבלות פנים תפס כשלושת רבעי שעה.

משם נסענו לקונסוליה האמריקאית לסדר ויזה שנוכל לנסוע לניו יארק חזרה. ישבנו שם כשעה וחצי, והרב קרמר סידר לנו הכל.

משם הלכנו לישיבת תומכי תמימים, ביקרנו בכל הכיתות ובחנו את התלמידים שי'. כן ביקרנו בבית רבקה ובחנו התלמידות. לפי התכנית היה עלינו לנסוע בחזרה לברוקלין בשעה 4 בצהריים, אבל הרב קרמר שי' בא וסיפר לנו שקיבל טלפון מהרב חודקוב, שנאחר נסיעתנו עד הערב, ונבקר בעוד מקומות, ושאנ"ש ותלמידי התמימים שי' ילזו אותנו לנמל התעופה ושם ישירו ופרצת וירקדו, ושהרב קרמר יאסוף במקום אחד כל התלמידים מכל הכיתות ובמקום אחר התלמידות ושיהיו שם גם המורות לאנגלית (לא יהודיות) ואנו נדבר בפניהם ונברכם.

כששמענו כל זה מה שהרב קרמר קיבל בטלפון אמרנו אחד לשני שכל השליחות שלנו לפה הוא "א בעל שם'סקער ענין!"...

בשעה 3 ביקרנו בבית הרבנות הראשית, ששם כבר חיכו עלינו כל הרבנים, הרב הראשי ועוד 5 רבנים שי'. הושיבו אותנו בשולחן עם הרבנים והגישו משקאות קלים. הרב הראשי אמר דברי תורה והרב דכפר חב"ד אמר דברי תורה, ואחר כך כל אחד מאתנו אמר דבר תורה בקיצור, והתפללנו שם מנחה במנין ונפרדנו מהם בלבביות ובכבוד של רבנים.

אחר כך הלכו משם ר"ש שי' מדנציק ור"א שי' מיזליש למערכת העיתון – דער קאנעדער אדלער [=הנשר הקנדי] – והרב דכפר חב"ד ואני הלכנו עם הרב קרמר שי' להשיבה, ושם בחדר גדול למטה בחצר התאספו כל תלמידי הכתות, ובמקום מיוחד התאספו התלמידות עם המורות – לא יהודיות לאנגלית. הרב דכפר חב"ד דיבר אליהם באידיש בקיצור דברי ברכה אני דברתי לפנייהם ומסרתי ד"ש מכל תלמידי מוסדות ליובאוויטש (כאן וכן באמריקה לא יודעים השם חב"ד ואומרים ליובאוויטש).

הרב קרמר תירגם את דברינו לאנגלית וכל הילדים אמרו כולם ביחד שאנו מוסרים ד"ש להרבי שליט"א באמריקה ולכל ילדי ליובאוויטש שבארץ ישראל, ושוב דיבר הרב שי' ואני, דברי ברכה קצרים ונפרדנו מהם בצאתכם לשלום.

אח"כ הלכנו הרב דכפר חב"ד ואני למערכת העיתון הנ"ל, ומסרנו להם אינפורמציה שלימה מפעולות ליובאוויטש בארץ ישראל ובעיקר מכפר חב"ד בפרטי פרטיות.

לראשונה בתולדות נמל התעופה

אחרי הצהריים היה ברדיו של מונטריאל שבאו 4 נציגים מכפר חב"ד בארץ ישראל, 2 קשישים עם 2 צעירים, ונתקבלו בטקס נהדר על ידי ראש העיר וכמה סינאטורים וכו'. אחר כך נסענו עם הרב קרמר שי' ור"ל דנברג שי' להגב' בלומברג תי' עסקנית ציבורית ופועלת לטובת ישיבת תומכי תמימים דמונטריאל. הודינו לה על מעשיה הטובים ואיחלו לה כל טוב וכו'. בצאתנו מבית מרת בלומברג חיכו עלינו אנ"ש והתמימים שי' שבאו באוטובוס של הישיבה ללוות אותנו, בערך כשלושה מנינים כ"י. ונסענו משם כולנו ביחד לנמל התעופה. בבואנו לשם אמרנו לחיים על משקה ורקדנו ריקוד נלהב עם הניגון ופרצת.

המלואים אותנו אמרו שזה פעם הראשונה בתולדות נמל התעופה דמונטריאל שישתנו כאן לחיים וירקדו ומהאנשים שהיו שם אף אחד לא אמר כלום, והתאספו כולם לראות העניין הפלאי הזה, שאף פעם לא ראו, וכל כך רקדנו בדיקות של שמחה ששכחנו שבשעה 8 יוצא האוירון, עד שבאו מאנשי הצוות של האוירון ואמרו לנו שנעלה לאוירון, ובגללנו עוכבה טיסתו לרבע שעה. בירכנו אחד לשני מאנ"ש והת' שי' ובשמחה רבה נפרדנו מהם לדרכנו צלחה.

השעה כעת 9:25 בערב. רואה הנני בחלון ים של מנורות אלקטרה וכנראה שאנו קרובים להגיע לניו יורק. וברוך השם שהצלחנו בנסיעתנו בשליחות כ"ק אדמו"ר שליט"א ועל ידנו נתקדש שם שמיים ושם ליובאוויטש. כל פעם רואה הנני שהאוירון מנמיך לטוס ובעוד כמה רגעים אנו מגיעים לניו יורק בעה"י.

יום ד' כ"ח תשרי

בברוקלין נ"י.

בבואנו תמול בערב לנמל התעופה בניו יורק, בא לקבל פנינו ר' משה שי' לאזר, והסיע אותנו במכוניתו ישר ל-770. בבואנו לשם קיבלו אותנו בברכת שלום עליכם על הזכות הגדול שהיתה לנו לנסוע בשליחות כ"ק אדמו"ר שליט"א, ושכ"ק אדמו"ר שליט"א ליוה אותנו ובירך אותנו. כשבאנו התקיימה ב-770 מסיבת צאתכם לשלום להת' פייוויש וואגעל שי' לנסיעתו בשליחות כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנגליה, וכולם הסבו על יד השולחנות. כל אחד מהמנהלים וראשי אנ"ש שי' דברו בשבח של הנוסעים והרב קזרנובסקי שי' ציין לשבח את זוגתו תי' של הת' פייוויש שי' שעושה היא רצון כ"ק אדמו"ר שליט"א בשמחה להעתיק מקום מגורם וכו'.

משא ומתן עם אל-על

יום ה', כ"ט תשרי, ערב ר"ח חשוון

בבוקר טלפנתי למשרד אל על ושאלתי דבר ברור על זמן נסיעתנו, ואמרו לי שנוסעים אנו ביום ד' הבא – ה' חשוון – בשעה 3 אחה"צ, ומספר הטיסה הוא 206. כן שאלתי מה בקשר להחליף נוסעים אחדים חדשים במקום אחדים שנשארים, וענו שעדיין לא ברור וקרוב לודאי שאי אפשר.

כתבתי מכתב הביתה והודעתי על זמן נסיעתנו צלחה בעה"י. סידרתי ביחד עם ר"א שי' מייזליש את הדו"ח מנסיעתנו למונטריאל, הדפסנו זה מיד במכונת כתיבה, וחתמנו שנינו על הדו"ח ומסרנו אותו להרב חודקוב שי'.

שמעתי כעת שכ"ק אדמו"ר שליט"א נסע היום על האוהל של כ"ק אדמו"ר נבג"מ וכעת הבנתי טעם איחור המענה על צעטיל שלי שמסרתי (וכן שאלתי מעוד אחרים שמסרו אתי ביחד צעטילן לכ"ק אדמו"ר שליט"א באותו יום, ועדיין לא קבלו תשובה, ובשיחתי עם כמה מאנ"ש על דבר זה אמרו לי שהרבי שליט"א עונה אחר בואו מהאוהל).

ר"מ שי' ליס סיפר לי על המשא ומתן שלו עם חברת אל על, ושברצונו לכתוב מכל זה בצעטיל לכ"ק אדמו"ר שליט"א. ישבנו שנינו וסידרנו הצעטיל בפרטיות, מה שאיחרו מועד נסיעתנו ליומיים, מה שאינם רוצים להחליף כמה נוסעים שנשארו בנוסעים חדשים.

לתפלת מעריב יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א מחדרו והתפלל במנין בפרוזדור שעל יד חדרו הק'. (חושבני כיון שאז לא זמן התפלה של התלמידים ולא רצה כ"ק אדמו"ר שליט"א שיפסיקו מלימודם להתפלל בבית המדרש ששם לומדים, ומה שהיום הקדים כ"ק אדמו"ר שליט"א להתפלל יתכן שיושב הוא בתענית).

ר"ל שי' גרונר אמר לנו שיש רשות מהרב חודקוב שנעתיק בטייפרקורדר את המאמר "לך אמר לבי" והשיחה דחול המועד סוכות, ובמשך הזמן יתן לנו להעתיק.

עש"ק פר' נח, א' דר"ח חשוון

ר' מרדכי דוב שי' טלישבסקי, נגש אלי ואל השד"ר הרה"ח ר' שמואל דוד שי' רייציק, וביקש אותנו שנלך לביתו לארוחת בוקר און פארבריינגען, ונערתנו לבקשתו והלכנו אליו און מיר האבין דארטין גאנץ גוט פארבראכט בא אביסל משקה משך כמה שעות.

לשבת קודש הזמינו אותי שנים מקרובי, בן אחי יואל שי' וחתן גיסי לייביל שי' גרונר, ואמרתי להם שיתפשרו ביניהם למי שאלך, והוחלט שבליל שי"ק אסעוד אצל יואל שי' וביום אצל גרונר שי'.

לקחת מפה ולומר 'הנני'

יום א' פר' לך, ב' חשוון תשכ"א

בליל שי"ק התפלל כ"ק אדמו"ר שליט"א למטה בבית המדרש החדש. מלכו נרננה עד תפלת מעריב עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א. בעת אמירת בואי לשלום הסתובב לשמאלו ועמד כלפי מערב ובגמרו בואי לשלום הסתובב שוב לשמאלו.

בליל שבת קודש סעדתי אצל בן אחי יואל שי' והיו שם חותנו ר"ז בוטמן שי' עם בניו ש"ב שי' ושמואל שי' ואורחיו ר"מ שי' ירוסלבסקי ור' ברוך שי' פריז.

בשבת קודש בבוקר התחילו להתפלל בשעה 10. כ"ק אדמו"ר שליט"א עלה למפטיר ואמר

הפמרת השמים כסאי (כי היה ר"ח) ואחר התפלה הלך כ"ק אדמו"ר שליט"א וכבר הכירו שתהיה התוועדות כי סידרו השולחנות כמו להתוועדות.

בשעה 1:30 הגיע כ"ק אדמו"ר שליט"א וישב במקומו למעלה. לא עשה קידוש ולא טעם כלום כל ההתוועדות והתוועד עד שעה 3:40. בעת ההתוועדות נתנו לכ"ק אדמו"ר שליט"א כמה מן האורחים בקבוקי מושקה וגם יין, וכ"ק אדמו"ר שליט"א פתח הפקק ונתן לכמה מאנ"ש שי' שיחלקו זה בין הקהל. בשעה 3:45 התפלל כ"ק אדמו"ר שליט"א מנחה עם הציבור ואח"כ הלך. הקהל הלכו איש לביתו לסעודת שבת קודש וחלק גדול נשארו לחזור על שיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

אני הלכתי למארחי ר"ל שי' גרונר לסעודת שבת קודש, והיה שם אורחו הת' משה שי' הלפרין מכפר חב"ד ועוד אחדים, ישבנו שם כמה שעות בשיחות וניגונים עד כמה שעות בלילה.

במוצאי ש"ק התקיימה מטעם צא"ח מסיבת מלווה מלכה רבתי, למטה בבית המדרש החדש, על יד שולחנות ערוכים לחם ודג מלוח ומשקה יין, והיה זה בחינת צאתכם לשלום להאורחים של ארץ ישראל ולאחד שנוסע בשליחות כ"ק אדמו"ר שליט"א ללונדון, ולאחד שנוסע בשליחות כ"ק אדמו"ר שליט"א לאיטליה.

בהתחלת המלווה מלכה נפרדו מהנוסע ללונדון שנסע כעת ורקדו בחוץ על המדרכה וכ"ק אדמו"ר שליט"א הרים קצת וילון חלונו והסתכל כל זמן הריקוד ועד שהשליח נכנס להמכונית.

אחר כך נכנסו חזרה לבית המדרש והתחיל סדר של נאומים. נאמו הרב מנטליק שי', ר"ד שי' רסקין, הרב חודקוב שי', הרב דכפר חב"ד שי', הרב ששונקין, הרב רש"ד שי' רייציק, ועוד ועוד. תוכן של כל הנאומים היה שצריכים לציית לרבי שליט"א ולנסוע לאן שישולח מבלי לחשוב וכו', והרב חודקוב שי' אמר שכל אחד צריך להסתכל במפת העולם וימצא מקום שאפשר שם לפעול, ולבוא לכ"ק אדמו"ר שליט"א ולומר אני מוכן ומזומן לנסוע למקום פלוני בשליחות כ"ק אדמו"ר שליט"א.

בתום הנאומים הלכו חלק גדול מהמסובים, וחלק גדול נשאר, בעיקר התלמידים, ומהקשישים אורחי ארץ ישראל ועוד אורחים, ואני בתוכם, נשארו להתועד.

ראש המדברים היה המשפיע הרח"ש שי' ברוך והתוועדו עד קרוב ל-3 לפנות בוקר.

אור ליום שני, ג' חשוון תשכ"א

ברוקלין – ליובאוויטש

הערב נכנסתי ליחידות לכ"ק אדמו"ר שליט"א. מספרי היה 6. נכנסתי בשעה 8:35 ויצאתי מן הקודש בשעה 8:50, מלא ברכת ה' על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א. אח"כ הלכתי עם בני ברוך שלום שי' לאכסניא שלי, ורשמתי כל הדברי קודש מה שזכיתי לשמוע ביחידות, ויה"ר שיקוימו בי ובבני ביתי שי' כל ברכות כ"ק אדמו"ר שליט"א.

חזרתי ל-770 וישבתי להתועד עם כל אלו שנכנסו הערב ליחידות, והיום הלך מהר, היינו שלא שהו הרבה ביחידות.

בן אחי יואל שי' הראה לי מכתב מאביו – אחי ר"ג שי' ובחלק מהמכתב כותב אליו, שבארץ ישראל כבר מתכוננים לבואנו לשלום, ורוצים לעשות טראסק גדול בחינת ופרצת.

ארבע הוראות

הרב חודקוב שי' ניגש אלי וביקשני שיכנסו אליו הועדה המארגנת, כי רוצה לשוחח אתנו, והיו שם ב-770 רק אני ור"ג שי' טרבניק ונכנסנו לחדרו, ואמר לנו למסור לכל אחד ואחד מהנוסעים את הדברים הבאים:

שישמרו על חוקי המדינה הן פה בארה"ב והן בארץ ישראל. (2) שכל אחד שנסע בשליחות ימסור דו"ח פרטי מנסיעתו בכתב. (3) שמהראוי שמי שרשם לעצמו יומן שיתנו לו ויראה זה לכ"ק אדמו"ר שליט"א. והבטחנו לו למסור כל הדברים לנוסעים ובנוגע לדו"ח מנסיעתי כבר מסרתי זה, ולא לו שלא מסרו, אגיד להם שימסרו. ובהנוגע ליומני, היות שכתבתי קרוב ל-60 דפים (במחברות ובפתקים שונים) ולא יספיק הזמן כעת להעתיק, בבואי בעה"י לארץ ישראל אעתיק בסדר מסודר ואשלח אי"ה.

אחר כך אמר לנו דבר רביעי, שכדאי וראוי למסור לכל הנוסעים שיבואו ל-770 עם חפציהם וכולם יסעו מכאן.

מיד בצאתנו מחדרו של הרב חודקוב שי' מסרתי לכל אלו שהיו שם מאורחי ארץ ישראל דברי הרב חודקוב שי', ובקשתי שאחד ימסור להשני לאלו שכעת אינם פה.

יום ב' לך, ג' חשון

קבלתי מהרב חודקוב שי' תשובת כ"ק אדמו"ר שליט"א על הצעטיל שלי שמסרתי תמול (אחרי צאתי מהיחידות).

הלכתי לנוח לאכסניא בשעה 12 בלילה וכשהלכתי כבר נכנסו כ-25 איש ליחידות שהתחילה בשעה 8, והיום זה גם כן הולך מהר – היינו שלא שוהים הרבה זמן ביחידות – וכל אחד יוצא מלא קדושה ושמחה.

לאיים בפרסום בעתונות

יום ג' לך, ד' חשון תשכ"א

הת' מיכל שי' הלפרין סיפר לי שהי' ביחידות וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לו בדבר מה שחברת אל על מסרבים לקבל נוסעים חדשים בערך 6 או 7 איש במקום 6-7 שנשארים, שישלחו מברק לארץ ישראל, שיכנסו למשרד אל על ביחד עם עיתונאים מעיתונים החרדים, וידרשו בתוקף שירשו לעשות החילופין, אחרת יכתבו מזה בעיתונים, ושכן עשה ושלח מברק לר"פ שי' אלטהוויז לתל אביב.

אחר תפלת שחרית (הי' זה כבר שעה מאוחרת) נסעתי על הציון הק' של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע, נסענו ביחד – הרב דכפר חב"ד שי' הרב רנ"ש שי' ששונקין והת' יעקב שי' עוואד ואני. הסיע אותנו במכוניתו הרב רלב"ג שי', חתנו של הר"ז שי' סלונים מירושלים.

כשבאנו מהאווהל חזרה ל-770 והיה באמצע תפילת מעריב וכ"ק אדמו"ר שליט"א התפלל בציבור והיה זה בערך בשעה 7. אחרי תפילת מעריב נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לחדרו והרב חודקוב שי' נכנס אליו. כצאת הרב חודקוב מחדר כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לי שכ"ק אדמו"ר שליט"א ביקש שבשעה 8:30 יכנסו לחדרו תושבי כפר חב"ד – ורק תושבי כפר חב"ד – ולכן מבקש אותי שאודיע לכל הנ"ל מזה שיהיו מוכנים, וכן שאתן לו בכתב רשימת האורחים תושבי כפר חב"ד.

סידרתי מיד הרשימה ומסרתי להרב חודקוב שי', ומתושבי כפר חב"ד לא היו שם כולם רק כמחצית, ודברנו בטלפון לכל האכסניות ששם נמצאים אלו מתושבי כפר חב"ד שלא נמצאו ב-770 ומסרנו שתיכף יבואו ל-770.

אשרינו שזכינו

או"ל ד' פר' לך, ה' חשון

השעה 1:40 בלילה. באכסניא שלי בבית גיסי צמח שי'. ארשום בקצרה את הקירוב הגדול של המאור אל הניצוץ שזכינו בערב זה, והיה זה בחינת בקשו פני את פניך הוי' אבקש, והיה זה התקרבות פנימית ביותר, בחסדי השי"ת.

בשעה 8:40 בערך התאספו כל תושבי כפר חב"ד ע"י דלת היכל כ"ק אדמו"ר שליט"א, והרב חודקוב שי' בא עם רשימת כל תושבי כפר חב"ד בידו, ונכנסו כולם – כל תושבי כפר חב"ד, הרב חודקוב, וגם בן אחי יואל שי' כהן, להיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א, ועמדנו כולם לשמוע דבריו הק' של כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הרב חודקוב שי' נעמד בסמוך לשולחן כ"ק אדמו"ר שליט"א ורשם על פנקס דבריו הק'. כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר אלינו כרבע שעה, וכללות הדיבורים היה אודות כפר חב"ד, שכל אחד ואחד יידע שהפרט צריך לעזור להכלל ולשייכלול הכפר. והזכיר ענין הניקיון בבתים ובמוסדות, וגמירת הבניינים שהתחילו לבנות, ושצריך למסור כל הדברים גם להקטנים ולהקטנות שגם הם יכולים לעזור, ובתוך דבריו אמר שלא רק על הרב והועד הרוחני מוטלים העניינים הרוחניים אלא כל אחד יכול לעזור, ואמר עד כאן דברי הרבי, וכעת אני אומר לכם: אתם שלוחי למסור כל הנ"ל לכולם.

בתוך הדברי קודש היה: "אז כפר חב"ד ועט נתפשט וערין און נתרחב וערין – ביז אין גאנץ ארץ ישראל, ביז עס ועט קומען משיח צדקנו" [=יתפשט ויתרחב – עד לכל ארץ ישראל, עד שיבוא משיח צדקנו].

כשגמר דבריו והתחילו אחדים לצאת, אמר להרב דכפר חב"ד שי': מובא בסיפורים שמוה שמושה רבינו ע"ה קינח הדיו של העט שבו כתב את התורה, נעשה אצלנו קרני ההוד. ולכאורה,

הרי הקב"ה יודע כמה דיו צריך לכתובה – למה לקח יותר שישאר? אלא שבקדושה הוא בלי גבול – בלייבט שטענדיק אביסל – איז ויל אויך אביסל פארבריינגען מיט די נוסעים [=תמיד נשאר משהו – אז רוצה אני להתוועד עם האורחים] ואמר הרב דכפר חב"ד שי: אני חושב שאחרי שכ"ק אדמו"ר שליט"א יתועד ועט נאך בא אייך בלייבן [=עדיין ישאר אצלכם] ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א – מי דארף האפין. [=צריך לקוות].

ויצאנו כולנו מהיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א מלאי הוד ממה שהאציל עלינו כ"ק אדמו"ר שליט"א מהודו. בצאתנו מן הקודש ידענו כבר שכ"ק אדמו"ר שליט"א יתוועד הערב וגמסר מיד מפה לפה לכל הקהל שהיה שם.

כעבור זמן קצר מסר הרב חודקוב שי' שכ"ק אדמו"ר שליט"א יתוועד הערב בשעה 10.

צאתכם לשלום

בינתיים טיילפנו מ־770 להרבה מאנ"ש שי' שכ"ק אדמו"ר שליט"א יתועד, ולמטה בבית המדרש סידרו התלמידים שי' את השולחנות והספסלים ועל שולחן כ"ק אדמו"ר שליט"א פרסו מפה והעמידו מזונות – טארט – יין ובקבוק גזוז.

בשעה 10 וכמה דקות בא כ"ק אדמו"ר שליט"א לבית המדרש החדש וישב על מקומו שהוכן בעדו, וברך על המזונות ואחר כך על היין. ניגנו הניגון החדש אתה בחרתנו ועוד ניגונים, וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לחיים ופנה לכל הצדדים באמרו לכולם לחיים. גם כל אנ"ש והת' שי' אמרו לחיים לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכ"ק אדמו"ר שליט"א ענה לכל אחד ואחד "לחיים ולברכה".

אחר כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לדבר שיחה במלים אלו – "גדולה לגימה שמקרבת גם את הרחוקים" – ודיבר כחצי שעה. בתוך דבריו אמר שידוע בשם הבעש"ט שבמקום שהיו, מוכרחים להיות עוד פעם, ואחר כך אמר שישירו אבינו מלכנו והניגון דרוסוב, ואמר מאמר חסידות – "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו". המאמר ארך כחצי שעה. אחר כך שוב אמר לחיים לכולם, וכולם אמרו לחיים לכ"ק אדמו"ר שליט"א, ואחר כך דיבר עוד שיחה. בתוך דבריו הזכיר את כפר חב"ד שהוא מרכז וממנו יפוצה המעיינות לכל אה"ק עד שיבוא משיח. ואחר כך אמר שינגנו את 'ניע זוריצ' כלאפצ', ובעת שניגנו עשה בידיו הק' שיהיה פרייליכער, ואחר כך עמד (ומובן שכולם (אלו שישבו) עמדו) ועשה תנועות בשתי ידיו הק' שיהיו שמחים יותר וכולם רקדו במקומם, וכ"ק אדמו"ר שליט"א היה בשמחה גדולה מאוד ופניו הק' צהבו משמחה.

אחר כך דיבר עוד שיחה בעניין שבליובאוויטש היו מכריזים במוצאי שמחת תורה 'ויעקב הלך לדרכו' (ודיבר בזה על חלק מדבריו הק' שאמר לפנינו בעת שנסענו למונטריאול) ואחר כך אמר "אלו הנוסעים, אצלם יתחיל ה'ויעקב הלך לדרכו' כשיבוא כל אחד לביתו, וכאן זה כבר התחיל", וכן הזכיר עוד הפעם מה שהבעש"ט אמר – שמוכרחים להתראות שוב – בעה"י

ובקרוב, ואמר שינגנו 'אבינו מלכנו' ואחר כך אמר שינגנו הניגון 'אני מאמין', ובירך ברכה אחרונה והלך, ובעת הילוכו שרו הניגון ופרצת ורמז בידו הק' שיהיה פרייליכער.

כן היה בדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת שדיבר מעניין ויעקב הלך לדרכו – שאצל כל הנוסעים כל הזמן אצלם יום טוב, בין בהליכתם ובין בחזרתם, וזהו על דרך דאיתא שבשמחת בית השואבה לא היו ישנים, ושלוחי מצוה אינם ניזוקים בין בהליכתם ובין בחזרתם.

חלק מן האורחים, וכל התלמידים ובראשם בן אחי יואל שי', התיישבו לחזור על דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א – אלו שאינם יכולים מחר לבוא בעת שניסע – האבין זיך גיזעגנט מיט אונז [=נפרדו מאיתנו] באהבה ונשיקות ואיחולים שיקויימו בנו ברכות כ"ק אדמו"ר שליט"א להתראות עוד הפעם ועוד ועוד וכו' בשמחה ובטוב לבב.

"א ודאי א ודאי!"

יום ד' פר' לך, ה' חשון

בבית גיסי צמח שי' – אכסניא שלי.

השעה 12:30 בצהריים. היום בבוקר התפללתי ב-770 ולא אמרו תחנון – כדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א תמול בלילה שאצלנו זה כל הזמן יום טוב עד שנגיע לביתנו בעה"י לשלום.

הת' מאיר שי' הארליג אמר לי שהזמין באסעס (אוטובוסים) ויבואו לכאן בשעה 12:45 ויסעו בשעה 1. הלכתי לאכסניא לסעוד ארוחת בוקר. באמצע סעודתי טילפן אלי בני ברוך שלום שי' ואמר לי שהרב חודוקוב שי' קורא אותי שאבוא אליו באופן דחוף.

בירכתי ברכת המזון ונגישתי מיד ל-770 להרב חודוקוב ואמר לי שברצונו למסור לי בתור חבר ועדה המארגנת את דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א אלו: "אף שמוכן מאליי, אף על פי כן כדאי להזכיר כי כל התקנות שהיו לנסיעתם לכאן, הן בתקפן גם בנסיעה זו, וכגון שמירת השיעורים, הנחת תפילין לאנשי הצוות וכו'".

רשמתי בחדרו של הרב חודוקוב שי' כל הדברים והבטחתי שהכל יסודר בעזרת השם יתברך.

יום ד' פר' לך, ה' חשון

השעה 3:48 במטוס אל על שעדיין עומד בנמל התעופה בניו יארק והאנשים האחרונים נכנסים.

הוצאתי ממזוודתי הקטנה מחברת ומתחיל לכתוב, רואה הנני בחלון שלמעלה בגג או גוזזתרת הבנין עומדים כחמש מאות איש כ"י (ואולי יותר) המלוים אותו ומחכים לצאתנו לשלום בעוד כמה רגעים בעה"י. הנוסעים נכנסו כולם והכריזו להדק החגורה, סגרו דלת המטוס והמטוס נוסע עוד על הארץ בשטח נמל התעופה.

השעה 4:05 ומוכרחני להפסיק כי קשה כעת לכתוב עד שיתרומם המטוס למעלה.

השעה כעת 5:35 במטוס אל על באם הדרך מברוקלין – ליובאוויטש לכפר חב"ד, והנני ממשיך לכתוב הסדר היום של היום מה שהתחלתי לכתוב בברוקלין – ליובאוויטש:

כשגמרתי לדבר עם הרב חודקוב שי' חזרתי לאכסניה שלי, נפרדתי מגיסי ובנותיהם שיחיו והם ליוו אותי, לקחתי חפצי והלכתי ל-770.

כשבאתי ל-770 מצאתי שעומדים בחוץ ורוקדים על המדרכה. התאסף קהל גדול – כ"י – אנשים נשים וטף ללוות אותנו. ושם באו עוד מאנ"ש והת' שי' שתמול לא נפרדתי מהם ונפרדנו מהם מתוך שמחה. כעבור קצת זמן יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א מחדרו הק' ועמד על יד המדרגות מבחוץ והסתכל, וכולם רקדו – וגם אני בתוכם – בשמחה גדולה, במעגל גדול. מתוך מעגל הריקוד ניגשתי לכ"ק אדמו"ר שליט"א ואמרתי לכ"ק אדמו"ר שליט"א:

"דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל זיך זעהן בשמחה ובטוב לבב" [ה' יעזור שניפגש בשמחה ובטוב לבב] וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א (בקול רם): "א ודאי, א ודאי, פארט גיזונטערהייט", ופניו הק' היו צהובות ושמחה נסוכה, ושחוק קל על פניו הק'.

ונכנסתי שוב במעגל הריקוד ורקדתי עם כולם ביחד.

הבאסעס שהביאו נעמדו על יד 770, והתחילו להכניס המזוודות. ניגש אלי בני ב"ש שי' ואמר לי שהרבנית שתליט"א, אמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, קוראת לי וברצונה לדבר אתי, והיא עומדת בשטח של הכניסה להבית המדרש החדש. ניגשתי אליה ואמרתי לה שלום, ודיברה אתי איזה ענין אודות פלוני בן פלוני למסור ד"ש בשמה, והבטחתי לה בעה"י הכל למסור, ונפרדתי ממנה בכבוד הראוי לאמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א ובירכה אותי בדרך צלחה ובנסיעה לשלום.

בינתיים התחיל הרב חודקוב לומר שיכנסו לתוך הבאסעס ונכנסנו לתוך הבאסעס ועוד הרבה הרבה מכוניות פרטיות היו שם ללוותנו, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד כל הזמן במקומו ועל פניו הק' רואים שמחה וצהיבות פנים.

כשחזרנו עם הבאסעס הסתכלנו בחלון על פניו הק' והטינו ראשינו בברכת להתראות בעה"י בקרוב בשמחה ובטוב לבב.

שלוחי מצוה אינם ניזוקים

באנו לנמל התעופה, נכנסו לביתן חברת אל על, והיה שם כל כך מלא עד אפס מקום. לקחתי עם בני שי' החפצים שלי והגשמים על המשקל ולקחו המזוודה הגדולה ו-2 מזוודות קטנות נשארו בידי שזה מותר בתור מטען יד. משם עלינו לקומה הב' שמשם יורדים לחצר הנמל, והמלואים אותנו רצו גם לרדת ולא נתנו להם לעבור, והתחילו לטעון עמהם ולא אבו שמוע, אחר כך ניגשו אליהם (עמדו שם איש מהצוות או מחברת אל על וגם שוטר) ודיברו עמהם ודרשו שיתנו להמלואים לרדת על יד המטוס ולא רצו בשום אופן, והחליטו שגם הנוסעים לא יירדו ובמילא יכנעו.

בינתיים יצאו כולם במחול ענקי בשירת ופרצת ואתה בחרתנו. ראיתי שרי"ל שי' גרונר מדבר

בטלפון, ואח"כ אמר הנ"ל שצריך לדרוש מהם בדרכי נועם ובאם לא רוצים לא לעמוד על זה וזה כנראה בשם הרב חודקוב שי'.

נפרדנו מהמלוים בנשיקות ואיחולים להתראות כפי הבטחת כ"ק אדמו"ר שליט"א תמול בערב בעת השיחה.

עלינו להמטוס, והמלוים שעלו לגג הבנין בירכונו בצאתכם לשלום בנפנוף ידיים.

כשהאווירון המריא למעלה פתחנו החגורות שהיו צמודים אלינו בעת עליית האווירון מהנמל, התפללנו מנחה במנין, ואחר כך למדנו פרשת היום בחומש. אלי' שי' לנדא הקריא על ידי המיקרופון פסוק בפסוק.

אחר כך נתנו ארוחה הראשונה מיני מזונות וכוס קפה שחור. האוכל הוא מהפירמה שרייבר. (עוד בברוקלין דיברתי עם רי"מ שי' לים בנוגע להאוכל באווירון בנסיעה בחזרה, שנודיע לחברת אל על בניוארק מאיזה מקום אנו רוצים שיקחו בשבילנו האוכל, ואחר כך סיפר לי רי"מ שי' ששאל מהרב חודקוב שי' על זה, ואמר לו שיקחו מהפירמה שרייבר).

אחרי האוכל אמרו תהלים בצוותא, אחר כך למדו השיעור תניא של היום ושרו את הניגון אתה בחרתנו. אחר כך קרא אחד קטע מהשיחה של ש"ק בראשית – הכל במיקרופון.

כולם עיפים ויושבים במקומם. השעה כעת 7:30 בחלון רואים לילה. מלמעלה הירח וכוכבים ותחתנו עננים לבנים כהרי שלג. הנסיעה ב"ה טובה – כה לחי – אם כי לפעמים מרגישים נדנדו וטלטול אבל בדרך כלל הנסיעה נוחה ב"ה. מקומי על יד החלון ועל יד שכני ר"י שי' שפרינגר דכפר חב"ד ר"ש שי' מדנציק.

בשעה 9 הגישו לנו אוכל. כולם הלכו ליטול ידיהם בשתי קצות האווירון. השעה 11:15 בלילה. כובו כל המנורות המרכזיים, ורוב הקהל נרדמו, ואני איני יכול להירדם בשום אופן.

הדלקתי המנורה הקטנה שמאירה רק את מקומי, יושב הנני במקומי ומתאר בזכרוני מחזה תואר פני כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת שעמד על יד הדלת מבחוץ ובירך אותנו וליווה אותנו, וכל המחזה הנהדר הזה של הריקוד, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עומד ורואה ופניו צהובות ועונג ושמחה נסוכים על פניו הק'.

באמצע כתיבתי הרגשתי זעזועים קלים ומרגישים שכרגע האווירון ירד ואחר כך עלה במחשבתי שבעזרת השם יתברך יהיה טוב שהרי כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר תמול בפירוש ששלוחי מצוה אינם ניזוקים גם בחזרתם.

השעה אצלי 1:10. המוכבים בשמים נוצצים. בכפר חב"ד כעת 7:10 בבוקר ומתפללים שחרית. אנשי השירות של הצות הם אדיבים. ניגש אלי רל"ג שי' ומשוחחים אנו.

השעה 1:45. הודלקו כל המנורות ומכריזים שבעוד 35 רגעים מגיעים ללונדון, ומזג האוויר שם 11 מעלות מעל אפס. כולם מתלבשים. השעה 2 ומבקשים להדק החגורות. בחלון רואים שמתחיל להאיר. השעה 2:12. רואים בחלון אדמימות השמש, האווירון כל פעם מנמיך טיסתו. עברנו מתחת להעננים ורואים כבר את יבשת בריטניא ואת שלל האורות של רחובות לונדון. וב"ה עברנו את האוקיינוס האטלנטי, המרחק של 3443 מיל שזה 5540 ק"מ, בזמן של 10

שעות עם 20 רגעים. הנוסעים הותיקים אמרו שמאמריקה לאירופה זה טיסה נגד הרוח, ולכן הנסיעה היא איטית יותר לגבי נסיעתנו לאמריקה.

ופרצת!

יום ה' פר' לך, ו' חשוון

בנמל האויר לונדון מדינת בריטניא באולם טרנויט. השעה אצלי לפי שעון ניוארק 3 בלילה וכאן כבר יום והשעה בדיוק 7 בבוקר. לקחתי במזנון כוס תה בכוס של זכוכית ופירות, וכל זה על חשבון חברת אל על. יש שם חנויות מוכרים מיני מזכרת, וכן מוכרים המשקה הידוע ויסקי ובמחיר נמוך – בלי מכס. שאלתי את היודעים בזה אם אין בזה חשש של יין, ואמרו לי שאין בזה, וקניתי בקבוק א' במחיר 2 וחצי דולר. אחדים לקחו אתם הטלית ותפילין והיה מניין בצמצום והתפללו שם במנין. בישבנו באולם נגשו מאנשי השירות דשם ושאלו על שמות כמה מהנוסעים, והיה זה שבאו כמה מאנ"ש להיפגש אתנו וכיוון שלא נתנו להם להיכנס ביקשו שיבואו הנוסעים אליהם ואמרו כמה שמות של אנשים, ויצאו אליהם אחדים מהנוסעים – אותם שהזמינו.

השעה 4 – שעון ניוארק – ובלונדון 8, יושב הנני שוב באוירון, ועוד מעט יתרומם לעוף למעלה. עמדנו בלונדון כשעה וחצי. אנשי הצוות הוחלפו כאן והם אותם שנסעו אתנו מפריז לניוארק. הודיעו ברמקול שנוסעים אנו ישר לתל אביב וזמן הטיסה הוא 6 וחצי שעות. השעה כעת 5 בנ", ובלונדון 9 בבוקר.

כמה מאנ"ש ניגשו כעת לאנשי הצוות ומניחים עמהם תפילין, סידרו מנינים לתפלה והתפללו בציבור. רי"מ לים חילק את המשקה שנתן לו כ"ק אדמו"ר שליט"א במוצש"ק בראשית לחלק בתוך האוירון ולהתחיל בנמל אויר דניוארק. בחלון רואים הרים מכוסים שלג. הגישו ארוחת בוקר ואכלנו. אחד ניגש למיקרופון ולומדים פרשת היום בידד ואחר כך השיעור תניא. עומדים אנו להגיע לארץ ישראל בעוד שעתיים בעה"י.

ר"נ שיי' טרבניק סיפר לי כעת שהרב חודקוב שיי' קרא אותו ואת הרב חנוני שיי' ור"ש שיי' מדנציק, ואמר להם שבאם בבואנו ללוד יבואו עיתונאים לשאול אינפורמציה על שהותנו בארה"ב ועל הנסיעה, שרק הם יענו, ולמסור לכל הנוסעים שבאם יפנו אליהם, יפנו אותם לשלושה הנ"ל.

השעה אצלי לפי ניוארק 8:40 ובא"י השעה 2:40. הנסיעה כעת יותר נוחה ממה שהיה מעל גבי האוקינוס האטלנטי. הגישו כעת אוכל ואכלתי רק הפרפראות. התפללנו מנחה בציבור, והכריזו שלא לשכוח היום במעריב לומר ותן טל ומטר. שרים ברמקול וכל הנוסעים הניגון החדש אתה בחרתנו.

השעה כעת לפי שעוני שעת ניוארק 10 בבוקר, ובא"י זה שעה 4 אחה"צ. הכריזו ברמקול שבעוד חצי שעה נגיע בעה"י לארץ ישראל. כשמוע הודעה זו התחילו כולם לאסוף הבגדים

ולארוז החפצים וכולם בהתרגשות של שמחה שעוד מעט מגיעים בעה"י לארצנו הקדושה תבנה ותכונן, לנמל אויר לוד.

אחד מאנ"ש ניגש למיקרופון ומביע בשם קהל הנוסעים תודה לאנשי הצוות בעד שירותם האדיב. הודיעו ברמקול להדק החגורות, ובעוד רגעים אחדים מגיעים ללוד.

השעה כעת 10:30 בניוארק ובא"י 4:30 אחה"צ, טסים אנו כבר על אדמת ארצנו הקדושה ת"ו, והנוסעים רואים דרך החלון בתים ואומרים הנה כפר חב"ד.

ופרצת!

...

פרט ליומן המפורט שהובא לעיל, כתב הרי"ל את ארועי המסע לרבי לתשרי תשכ"א בראשי פרקים בלוח, וגם ברשימה זו יש עניין רב, במיוחד באשר להמשך הפעילות בארה"ק בעקבות אותו חודש תשרי.

לפנינו הרשימה מתוך הלוח, דבר יום ביומו עד פסח שני תשכ"א.

יומן כ"ס תשכ"א, ליב כהן כפר חב"ד.

אלול תש"כ.

כ"ו, יום א'. בשעה 3.30 טיסה לניו יארק.

כ"ז, יום ב'. 7 בוקר בניו יארק. 3:15 ראיתי את אד"ש. 9.30 מאמר "לך אמר לבי".

כ"ט, יום ד', ערב ר"ה. מסירת פ"ג לאד"ש ועל ציון אדמו"ר נבג"מ.

ב' דראש השנה. חלוקת כוס של ברכה. המאמר "תקעו בחודש שופר".

ג', יום שבת שובה, האזינו. 2.30 התועדות.

ה' תשרי, יום שני. 11.45 בלילה, נכנסתי ליחידות.

ט', יום שישי, ערב יוהכ"פ. קבלתי לעקאח מאד"ש. 1.30 ברכת אד"ש. 3.10 ברכת אד"ש. לפני כל נדרי ברכת אד"ש להתלמידים.

י"ב, יום שני, ביקרתי בניו יארק אצל רז"ש ושב"ש.

י"ג, יום שלישי. הייתי בחתונת הרב אברהם שם טוב. אד"ש סידר קידושין.

ט"ז, יום שישי, ב' דחג הסוכות בחו"ל. 6 אחה"צ התועדות, והמאמר "חסידים ואנשי מעשה".

י"ז, שבת חוה"מ. 1.30. התועדות, חלוקת כוס של ברכה.

י"ח, יום ראשון. כינוס צא"ח משעה 1 עד 7-8. התועדות בסוכה עד 1.15.

י"ט, יום שני. חגיגת שמחת בית השואבה לילדים.

כ', יום שלישי. חגיגת שמחת בית השואבה לילדות. קבלתי מכתב שנה טובה מאד"ש. נסעתי להתועד ללונג-ביטש.

כ"א, יום רביעי, הושענא רבה. בלילה 9- הקפות מ"ע עד 2.

כ"ג, יום שישי, שמח"ת בחו"ל. בליל שמח"ת התועדות 9-2. ליל שמחת תורה, הקפות 2-5. 6.30 חלוקת משקה והניגון אתה בחרתנו. ביום אחר [מנחה] התועדות, ולפנות ערב המאמר "ביום השמיני עצרת".

כ"ד, שבת בראשית. 1.30 אחר התפלה התועדות. ברעוא דכל רעיון – התועדות עד 1. מוצאי ש"ק בעת ההתועדות נתן לי אד"ש בקבוק בנדיקטין לחלק. אחר הבדלה חלוקת כוס של ברכה. אד"ש נתן לי משקה לחלק בכפר חב"ד ובזרונה.

כ"ה, יום ראשון. כ"ד כינוס תורה עד 9.

כ"ו, יום שני. 9 בערב נסעתי למונטריאל. לפני הנ"ל ב"8 ברכת אד"ש להנוסעים. במונטריאל אצל גיסי הרב יודא חיטריק שי'.

כ"ז, יום שלישי. בעיריית מונטריאול. בחנו תלמידי הת"ת והשיבה. בחנו תלמידות בית רבקה. ביקור ברבנות של העיר. בישיבת תו"ת. נאומים וברכות בכינוס כל התלמידים. במערכת עתון. אצל בלומברג. 8 נסענו, 9.30 בנויארק.

כ"ט, יום חמישי. אד"ש נסע על ציון אדמו"ר נבג"מ.

שבת-קודש פ' נח. 1.30 התועדות עד 3.40. במוצש"ק מלוה מלכה – צאתכם לשלום – של אנ"ש והתמימים.

ב' חשון, ראשון. 8.35 נכנסתי ליחידות.

ד' חשון, שלישי. הייתי על ציון אדמו"ר נבג"מ, 8.50 נכנסו תושבי כפר חב"ד לאד"ש. 10 התועדות, השיחה – "גדולה לגימה". המאמר "אל יפטר אדם מחברו אלא כו'".

ה', יום רביעי. 1.30 (בערך), ברכת צאתכם לשלום מאד"ש. 3.30 עלינו למטוס. המריא מנויארק ללונדון. (הערה: השעות שנרשמו, לפי השעון המקומי של כל מקום בו נמצאתי. אז).

ו', יום חמישי. 7 בוקר בלונדון בנמל התעופה. 8.30 ממריאים ללוד (מלונדון). 4.30 הגענו ללוד. 7.30 באתי בליווי משפחתי הביתה לכפר חב"ד.

ח', שבת פרשת לך. קידושא רבא בבית הכנסת החדש.

י', יום שני. אסיפה בכפר חב"ד מאלו שנכנסו לאד"ש, תושבי כפר חב"ד.

י"א, יום שלישי. 8.30 אסיפה כללית בכפר חב"ד. התועדות עם המורים-ות בזרנוגה.

י"ב, יום רביעי. אסיפת צא"ח בת"א בקשר לניצול החוזרים מאד"ש.

ט"ו, שבת פרשת וירא. הר"י גרונר בכחב"ד.

ט"ז, יום ראשון. הרצלי' ורמת גן.

י"ח, יום שלישי. התועדות עם המורים-ות בזרנוגה.

י"ט, יום רביעי. 6 ת"א הר"ק 16 כנס מורים.

כינוס התמימים ליום הולדת המאה [של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע] – כ' חשון תרכ"א.

כ', יום חמישי. ישיבת ועד הרוחני.

כ"ב, שבת חיי שרה. במוצש"ק, מסיבת נשי ובנות חב"ד בכפר חב"ד. מ"9 עד 11. נאמו – אני, ר"א מייזליש, ור"מ שניאור. חילקתי המשקה של אד"ש.

כ"ג, יום ראשון. 7 בבית הכנסת יבנה בת"א, התועדות בהשתתפות החוזרים מאד"ש. נאמו רז"ו, הרב המקומי מנדלברג, הר"ד חנזין, הר"י גרונר.

כ"ה, יום שלישי. התועדות עם המורים-ות בזרנוגה.

כ"ז, יום חמישי. 6 בערב בלוד שיעור החודשי.

כ"ט, שבת פרשת תולדות מכה"ח. מוצאי ש"ק, אסיפת ועד הרוחני בשעה 8. התועדתי עם עולי מרוקו, וחלקתי המשקה של כ"ק אד"ש.

8.30 במוצ"ש אסיפה של ועד הרוחני ופעילי צא"ח.

י', יום שלישי. התועדות בבית הספר עם מוריס-זות.

כ"א, שבת וישב. שבת-קודש "ופרצת" בבאר שבע. נסעו מכפר חב"ד – אני, ר' אבא לוין, ר' יחזקאל שפרינגר, מ. הלפרין. ש. סגלוב. י. דריזין. ור' יהודא שמוטקין מת"א, ז. פרום מכפר חב"ד.

ל', יום שני ו' דחנוכה א' דר"ח. בערב התקיימה בביתי מסיבת חנוכה משפחתית, לאטקעס. שמענו בטייפרקורדר שיחת אד"ש "גדולה לגימה" והמאמר "אל יפטר" וכן ניגונים מברוך-שלום שי'.

ו', יום ראשון. הייתי בלוד. דיברתי עם מא"ש ע"ד היומן.

ז', יום שני. היום ה' בבי"ס בזרנוגה כינוס של מנהלי ביה"ס של הרשת. הייתי אצל אחי בת"א ושוחחתי אתו אודות ענין זה.

י"ב, שבת פרשת ויחי. חזרתי המאמר "המלאך הגואל".

מוצש"ק. אסיפת ועד הרוחני.

י"ג, יום ראשון. אסיפת ועד הרוחני עם המורים מהתלמוד תורה דכפר חב"ד.

י"ט, שבת פרשת שמות. מוצש"ק, בכפר חב"ד השמיעו השיחה מכ"ק אד"ש מיי"ט כסלו בטייפרקורדר, חצי התועדות בערך, במשך כשלוש שעות.

כ"ד, יום חמישי. 3, בבית הספר תחכמוני ברחובות יום עיון לחסידות. ר' משה סגל דיבר על מהות התניא, ר' זלמן ברונשטיין ניגן 2 ניגונים. אני דברתי מביקורי אצל אד"ש. המנחה ה' המפקח ע"ח. אח"כ דיבר ע"ח מענין ט"ו בשבט. חילקו לכל א' קונטרסים "תורת החסידות" ו"לימוד החסידות".

כ"ה, שבת פרשת וארא, מכה"ח. מוצש"ק, התועדות בביהכנ"ס החדש בכפר חב"ד עם הרב בנימין גורודצקי.

ד', שבת פרשת בא. הרשה"ק התועד בביהכנ"ס החדש. התועדתי במלוה מלכה עם תלמידי הת"ת דפה.

ט', יום חמישי. אסיפת ועד הרוחני בקשר למכתב אד"ש שהגיע.

י"א, שבת שירה, בשלח. בביהמ"ד החדש התועדות עם שלש התלמידים שבאו מאד"ש, טייכמן, ססונקין, דונין.

לדבר במסיבת מלוה מלכה של נשי ובנות חב"ד בכפר חב"ד בשעה 8.30.

כ"ב, יום רביעי. בביהכ"נ החדש ע"י הרב ירמיה אלאי, מסירת ד"ש מכ"ק אד"ש, חלוקת משקה מאד"ש, שמיעת הסרט מיו"ד שבט בטייפרקורדר.

כ"ה, שבת שקלים, משפטים, מכה"ח. מוצש"ק 9, במסיבת מלוה מלכה של נשי ובנות חב"ד. מוצש"ק 10, אסיפת ועד הרוחני.

כ"ח, יום שלישי. אסיפה מכל אלו שהיו אצל אד"ש בתשרי העבר, בהשתתפות 3 הבחורים שבאו לאחרונה מאד"ש – דונין, ססונקין, טייכמן.

ב' אדר, שבת פרשת תרומה. פעולות "ופרצת" בחדרה. נסעו מכפר חב"ד ר' אבא לוי, ר' יחזקאל שפרינגר, א' אזדבא, שלום לייב אייזנבך, עזרא ליפשי ואני.

ו', יום חמישי. אסיפה בנוגע להת"ת – בהשתתפות ועד הרוחני, הנהלת הת"ת, המורים וההורים.

ט', שבת זכור, תצוה. מוצש"ק אסיפת ועד הרוחני.

רשימות. אסיפת ועד הרוחני בקשר למכתב אד"ש מג' אדר.

ז', יום שישי. אסיפת ועד הרוחני.

ח' שבת הגדול, צו. בעת הקידוש בבית הכנסת, סיום המשקה הבנדיקטין של כ"ק אד"ש.

מוצש"ק, אסיפה בועד של מעות חיטים.

י', יום שני. נתקבל מכ' לועד הרוחני מד' ניסן, בקשר לאורחים לחג הפסח. בערב בביהכנ"ס החדש – חלוקת המצה שמורה של כ"ק אד"ש.

כ"א, יום שישי, שביעי של פסח. התועדות סעודת משיח בביהכנ"ס הישן.

כ"ב, שבת שמיני. התועדות בבית הכנסת החדש.

כ"ז, יום חמישי. נתבשרתי ע"י מכתב אקספרס שבני ברוך שלום שי' נהי' חתן למז"ט.

כ"ט, שבת תזריע מצורע, מכה"ח. מוצש"ק, אסיפת ועד הרוחני ונכתב מכתב לכ"ק אד"ש – א' דר"ח אייר.

י"ב, יום שישי. התקבל מכתב מאד"ש לועד הרוחני מה' אייר.

י"ג, שבת אמור. מוצש"ק, פסח שני, תנאים למז"ט אצל ברוך שלום שי' בברוקלין, ובבית בכפר חב"ד מסיבה משפחתית בהשתתפות כל משפחתינו שיחיו.

יומן מסע לבית חיינו

תמוז תשכ"ט - תשרי תש"ל

שמחה על בן-לויה מאנ"ש

ב"ה.

יום שלישי, ח' תמוז, תשכ"ט

במטוס "סבנה" מלוד לבריסל. השעה כעת 9:35 בבוקר. הטיסה היא ב"ה טובה, אבל אני מרגיש לא כ"כ טוב, הואיל ואתמול בערב הרגשתי לא טוב וכמעט ולא ישנתי כל הלילה. קמתי בשעה 2:45 לפנות בוקר, למדתי קצת ואח"כ הלכתי למקוה ובשעה 5 הלכתי להתפלל. בני אהרון ורעייתו צפורה שיחיו נסעו במטוס "אל איטליה" כשעה לפניי. זוגתי נשארה לחכות בנמל התעופה ואח"כ הלכה.

כשיצאתי לאולם, פגשתי את ר' אלכסנדר זיסל שי' בונין שגם הוא נוסע לניו-יורק ב"סבנה" אתי ביחד ושמחתי מאוד שיהי' לי מאנ"ש בן-ליווי.

אחד מהימים עבר על ידי ושאלתי מה מהירות הטיסה ומה הגובה, וענה: המהירות 880 ק"מ בשעה והגובה 12 ק"מ.

עברנו את האי רודוס. הסתכלתי בחלון וראיתי שטח צהוב הררי.

הגישו אוכל. האוכל בשרי מקיבוץ חפץ חיים ולא אכלתי הבשר רק הלחם וכוס סודה. השעה כעת 11:05. אין רעש במטוס ואפשר בקלות לשמוע אחד את השני.

ב"ה

השעה כעת 1:20. עדיין עומדים אנו בוניה. הגענו לוינה אחרי טיסה של בערך 3 וחצי שעות. כולם ירדו מהמטוס וגם אני ושכני ר"א זיסל שי' בונין, ולפלא שבוניה חם מאוד, יותר חם מבא"י.

כשירדנו מהמטוס הובילו את הנוסעים באוטובוס, למרות שזה קרוב מאוד. בוניה פרטתי בבנק 1 דולר וכתבתי גלוי' הביתה. השעה כעת 1:20 ושוב נוסעים אנו לבריסל. נתנו אוכל בשר כנ"ל וגם ביצה וקצת סלט ירקות ונטלתי ידיי ואכלתי המאכלים הפארעווה ושתיתי תה. מרגיש הנני ב"ה "ככה". אומר קצת תהלים, לומד משניות ותניא עם שכני, ובקרוב עומדים להגיע לבריסל.

עברתי בין הספסלים ועל מי שהכרתי שהוא יהודי בקשתיו להניח תפילין וב"ה הנחתי עם כמה אנשים. השעה 2:45 ואמרו לחגור החגורות, מתקרבים אנו לבריסל.

ב"ה

השעה 4:15 (ולפי שעון בריסל 3:15). טיילנו בנמל התעופה של בריסל, אולם מאוד ארוך וענקי ויפה. התפללנו כעת תפילת מנחה ומחכים כבר להיכנס למטוס.

בשעה 5:45 (לפי שעון ישראל) יצאנו מבריסל, ובמקום כפי שאמרו לי מראש שנהי' שעה אחת בבריסל, ישבנו שלוש שעות בבריסל. כשעליתי למטוס, שוב אחזני רעד של קור וכשנכנסתי למטוס והתרומם קצת, זה עבר ב"ה.

נתנו אוכל הכל בשרי וכתוב שזה כשר ולא אכלתי, והמזונות שנתנה לי זוג' תחיה היו לי ולשכני רז"ב למזון, ושתינו תה.

השעה כעת 7:35. בארה"ק מתפללים תפלת ערבית וכאן עוד היום גדול ואור.

ב"ה

השעה כעת 1:15, הגענו למונטריאול. בחוץ גשום, השעה 2:05, יוצאים ממונטריאול לניו-יורק.

ב"ה

השעה 2:55 (בא"י, היינו לילה). יום ד' בערך בשעה 3 נגיע אי"ה לניו-יורק צלחה ובסך הכל ארכה הטיסה 18 שעות ומזה חניית כ-5 שעות.

מתכוון הנני להיפגש עוד מעט עם בניי ובתי וכו' בשמחה וטוב לבב. הטיסה נמשכת למעלה מן המשוער.

"ויהא בשטומ"צ בגו"ר"

ב"ה, יום ד', ט תמוז, ברוקלין נ.י.

בבית בתי סלוח תחי'.

ב"ה הגענו לניו-יורק אתמול בלילה מאוחר מאוד ועד שעברנו סידור הניירות (את החפצים לא פתחו כלל) ויצאנו מנמל התעופה, נהי' השעה 11 בלילה לפי שעון נ.י.

באו לקבל פני [בני] ברוך שלום שי' ו[בתי] סלוח ו[בתה] רחל'ה שיחיו ו[בני] דוב שי' ו[בני] אהרון ו[זוגתו] צפורה שי' באו לפני כשעתיים וחיו עמי. ברוך שלום נסע משם הביתה ונסענו במכונית של דוב לבית סלוח תי'.

התפללתי ב־770 וראיתי הרבה מכרים ובדרך כלל הכרתי כולם. את המכתבים לכ"ק אד"ש שמתי במזכירות, והמכתבים להתל' שמתי במקום המיועד לזה.

בקשתי את הרב קליין שי' באם שתהי' תשובה מאד"ש על 1. מכתב ר' דוב חן שי'. 2. חתני אהרון משה טננבוים שכתב בעד ... שיודיע לי מיד התשובה. וכן יעצני בני דובער שי' לכתוב פתק לאד"ש שבאנו ב"ה וכתבתי ששלשתינו באנו ב"ה.

בשעה 6 בערב, בהיותי אצל סלוח תחי', טילפן אלי הרב קליין ומסר 3 תשובות. הא' של ר' דוב חן ושלחתי מיד מברק. הב' של חתני אמ"ט בעד ... וכתבתי מכ' לחתני והעקתני לו

התשובה. והג' ברכה לשלשתינו והי' לשונו הק' של אד"ש: **ויהא בשטומ"צ בגו"ר** [= בשעה טובה ומוצלחת בגשמיות וברוחניות].

קבלת פנים

ב"ה, יום ה', יו"ד תמוז

הלכתי עם בני אהרן שי' להתפלל וכוונתי היתה שנספיק להמנין שבו שומע כ"ק אד"ש קריאת התורה ונברך שנינו ברכת הגומל. הלכנו למקוה בקינגסטון, ובדרך עכבו אותנו פלוני ופלוני, וכשבאנו ל-770 ה' באמצע קריאת התורה.

אחר קרה"ת, כשצריך לעבור כ"ק אד"ש חזרה לחדרו, כל הבחורים וכל הקהל נעלמו פנימה רחוק, ואני בכוונה נשארת לעמוד בתוך דלת הפרוזדור בכדי לראות את כ"ק אד"ש, ורמזתי לבני שיעמוד על ידי.

הרבי שליט"א עבר על ידינו ונעצר, ממש לחצי רגע, והסתכל עלינו בחיוך ואמר לי (בלשון שאלה): "וואס מאכט איר? נו, זאל זיין [= מה שלומכם? נו, שיהי'] בשעה טובה ומוצלחת". ואח"כ הביט על אהרן ואמר: "דאס איז אייער זוהן" [= זהו בנכם] והמשיך הליכתו לחדרו. כל זה הי' ממש חצי רגע או פחות, ואני לא הספקתי לענות כלום. ראשית כל, כי לא ציפיתי לזה, וגם התבלבתי ומיד הלך הרבי שליט"א.

ב"ה בעד הזכות הזה, כה לחי בעה"י.

שבע שעות של התוועדות

ב"ה, יום א', י"ג תמוז

בבית בתי סלוה תי'.

תמול שבת קודש פר' חוקת ובלק, י"ב תמוז, בשעה 1:30 ישב כ"ק אד"ש להתוועד, ומיד אמר מאמר ד"ה זאת חקת התורה והזכיר בתוכו מקאפיטל צ', תפלה למשה.

המאמר נמשך כ-50 דקות ואח"כ היתה התוועדות. אד"ש גם דיבר על התל' שלוקחים טייפ ושולחים אותו לירושלים עיה"ק, ולא עוסקים בחזרת דפי גמרא בע"פ ולא בחזרת דא"ח בע"פ, וכו' וכו'.

באמצע ההתוועדות ניגשתי לאד"ש ונתתי בקבוק ממשקה שהבאתי ואמרתי שזה בעד האופרופענעס [העליה לתורה] ובעד החתונה וענה – "שיהי' בשטומ"צ". אח"כ בקשתי ברכה בעד ... וענה כו'.

ההתוועדות נמשכה עד לקרוב לשעה 6.

בתפילת שחרית לכהן קראו לתורה את בני החתן דב שי' וזרקתי וזרקו עליו – באשיטין – עם שקדים וצימוקים וסוכריות ומיני בוטנים למזל טוב.

מ-770 הלכנו לבית סלוה ובאו גיסי יודא יחי' [חיסריק] ו[זוגתו] קיילע והמחותן [אבי הכלה]

ר' זאב שילדקרויט ואח"כ באו גיסי שלמה [שימאנאוויטש] וגיסתי שרה, ורבקה חיטריק, ואכלנו סעודת ש"ק שנמשכה עד הערב.

נסעתי עם בני אהרן וזוג' וגיסי יודא והחתן בני דב ובנו של הירשל חיטריק לאהל הק' של אדמו"ר נבג"מ. כתבנו פדיונות.

כשהגענו בחזרה לבית סלוח, נתקבל מכ' מהיר מר"ח גרליק מכפר חב"ד.

בערב בשעה 9:30 התחיל כ"ק אד"ש התוועדות ונמשכה 7 שעות עד 4:30 לפנות בוקר. דיבר גם אודות א"י, בסוף הכריז אד"ש שיעשו כנהוג מגבית, וגם אני נתתי 5 דולר. אמר מאמר תפלה למושה וכו'.

החתונה

יום שני, י"ד תמוז

נסענו לחתונת בני החתן דובער שי' בשעה 7 וחצי בערב.

בשעה 4 בביהמ"ד של כ"ק אד"ש כתב הר"ר זלמן שמעון שי' דווארקין את התנאים ואת הכתובה, וקבלו קנין ממני ומהמחותן ר' זאב שילדקרויט וחתמו עדים. התפללו מנחה באולם החתונה. בשעה 8:30 בערב חזר החתן את המאמר לכה דודי, ואח"כ התפללו מעריב והתקיימה החופה למז"ט ובשטומ"צ.

השושבינים היו בתי סלוח ובעלה אהרן חיטריק שיחי' [כאמור, אם החתן נשארה בארה"ק]. סידר קידושין הררז"ש דווארקין והיו עוד רבנים וכו'.

באו הרבה תלמידים מתות"ל וכו' היתה חתונה שמחה מאוד, רקדו ושרו הרבה והלכו הביתה בשעה 1, ועד שהגענו היה 1:30 בלילה. ב"ה כה לחי בעה"ת.

בחתונה ראיתי את כלתי [אשת הבן ברוך שלום] דבורה תחי' ונכדתי שרה'לע תי', כן ראיתי את חנה רבקה תי'.

כשכ"ק אד"ש נתן להחתן בני דובער שי' את סידורו להתפלל בו מנחה אמר לו: "זאלסט אויסבעטן אלע גוטע זאכן" [= תבקש ותפעל את כל הדברים הטובים].

ה"שבע ברכות"

יום ג', ט"ו תמוז

טילפנה זוג' של ישראל חנוביץ והזמינה אותנו לשבע ברכות באולם בבורו פארק. טילפנה שיינדיל שניאורסון [בת הרב יהודא חיטריק]. דיברתי בטלפון עם לאה כהן [אשת בן אחיו, הרב יואל כהן], ואמרה שנוסעת לא"י ביום ב' או ביום ד' בשבוע הבא.

נסענו לשבע ברכות אני, סלוח, בני אהרן וזו' צפורה, יודא חיטריק וזו' קיילע.

ניגונים ב"סליחות"

יום ד', ט"ז תמוז

מסרתי ע"י ר"ב ש"י גופין ברכון מהחתונה לזוג תי' ואמר שימסור זה לבני בנימין שי' והוא כבר ימסור זה.

קבלת מכתב מאחי רפאל נחמן שי' וכתבתי לו מכתב. הכנתי דו"ח מהגמ"ח וצירפתי פתק על מנת למסור היום לאד"ש.

כשהלכתי לבקר אצל [גסי] צמח [גורביץ], פגשתי ע"י 770 את הר' קליין ונתתי לו את הדו"ח מגמ"ח "שלום וברכה" שימסור זה לאד"ש.

יום ה', י"ז תמוז

הלכתי ל-770 ובאתי באמצע התפלה (שחרית) וכ"ק אד"ש הי' בביהכנ"ס. ושמעתי שמנגנים "רחמנא דעני עניא" ואח"כ שרו אבינו מלכנו בניגון אדמו"ר הזקן.

ושאלתי מאחדים מהתפללים אם תמיד מנגנים בכל פעם שאומרים סליחות, ואמרו לי שרק מתי שאד"ש מרמז שינגנו.

ערב ש"ק פר' פנחס, י"ח תמוז

בקרתי אצל הזוג הצעיר בני דובער ורעייתו פרידא שיחיו ונתתי להם המתנות שהבאתי וכן המתנה של בתי רבקה תחי'.

עשרים דקות ב"יחידות"

יום א', כ' תמוז

בערב, קרוב לשעה 11, נכנסתי ליחידות להיכל אד"ש. הייתי ביחידות 20 רגעים. גם בני אהרון ורעייתו צפורה שי' נכנסו ליחידות באותו ערב. אד"ש קיבל יחידות עד 3 בלילה.

יום ב', כ"א תמוז

התפללתי ב-770 ובשעה 12:50 עשו מנין לקריאת התורה בפרוודור הקטן שע"י חדרו של אד"ש. עליתי לתורה כהן, ובני דובער שי' הגבה. אד"ש הי' שלישי. הי' שם מנין בצמצום.

שלחתי היום ע"י לאה כהן מכתבים ותמונות ועט לזוגתי תי' ומכ' לאחי שי' ומכ' לחתני אמ"ט שי'.

כתבתי מכ' לא"י ליודוביץ, שלחתי להארי ביילין הקבלות ודוח"ים.

בשבת קודש פר' מטות מסעי, מברכים החודש מנחם אב, אחרי התפלה נכנסנו לרבע שעה להדוד [המזכיר הרב זושא (משה לייב)] רודשטיין, אני ב"ש ואהרון שיחיו ואכלנו וחזרנו ל-770.

כשיהודים מתחננים לגוים...

מוצאי שבת קודש פ' מטו"מ, מבה"ח מנ"א, כ"ז תמוז

כ"ק אד"ש אמר תהלים בבוקר עם המנין שמתחילים בשעה 8:00, ואמר כל התהילים בעמידה.

אחר התפילה הי' הפסקה והתחיל להתוועד בשעה 1:40 בערך ונמשך עד קרוב לשעה 6. אח"כ התפללו מנחה, אד"ש התפלל מנחה למעלה.

בהתוועדות דיבר על רש"י מפרשת חוקת "וכי הנחש ממית או מחי" ובאמת צ"ל "או הנחש מחי", כי כך היא הגירסא ברש"י בדפוסים ישנים אלא שזה תיקון הבחור הזעזער.

ודיבר על "וטרף זרוע אף קדקד" שפי' הרא"ש שזה קאי על תפילין שע"י שמניחים תפילין מנצחים במלחמה.

דיבר אודות ארץ ישראל שאחר מלחמת ששת הימים התחננו אצל הגוים שישארו ויטיבו להם ואנו מוצאים בתנ"ך מלחמה של שבעה ימים של אחאב ואם שאח"כ שלח שלוחים אליו, כיון שיהודים הם מטיבים בטבעם ובסוף הי' לו צרות, וכן גם כאן כו'.

ואם בא"י נחרבה תיפלה הקימו ותקנו אותה, ודיבר על ירושלים שאסור שיגורו שם גוים, ומה עושים, מטיבים עם הערבים ומסדרים להם בתים ודירות מהטובים רק שישארו, מ'לייפט נאך די גוים און מי בעט בא זיי ויצט מיט מיר בא איין טיש, ועל איך דאך אויך זיין א מציאות אז דער אראבער ויל מיט מיר ריידן, [= רצים אחר הגוים ומתחננים בפניהם – שבו אתי ליד שולחן אחד, וכך גם אני אחיה מציאות חשובה, כי הערבי רוצה לדבר אתי] ובאמת חרבם בידם והם אינם רוצים זה כלל, ועד עתה בכל יום ויום נופלים קרבנות מהתנהגות זו, ועל ירושלים מסכימים לחלקה לשלש האמונות ובלבד שהערבים יודו שגם היהודים יש להם שם אחיזה, והמדובר הוא על מקום שאף אחד אסור לו להיכנס שם ומתחננים אצל הגוים שיהי' להם אחיזה שם.

ובסוף סיים בברכה שמעתה יהי' שלום בכל העולם ובפרט בירושלים עיה"ק, ותהי' גאולה שלימה ע"י משיח צדקנו.

כ"ק אד"ש אמר: השי"ת יתן שיהיה באופן שיספיק הנחת תפילין בזרוע ובקדקד ובאם ברצון או באונס יצטרכו לזה, שיהיה וטרף זרוע אף קדקד.

דיבר שבתפילין של ראש יש מצד א' שין עם ג' ראשין ומצד ב' של ד' ראשין ובזה מרומז שבט גד, ג' וד', שבזמן שהי' התלונות על בשר, הנה שבט גד לא השתתף כיון שמובא ששבט גד היו מחבבים ביותר את המן וא"כ אכלו מן ונשאר להם כל הבהמות.

ובזה יתורץ מה ששואלים מאין הי' מקנה רב לראובן וגד, ועל ראובן מתרצים כיון שהי' בכור לקח פי שנים וגד הוא כנ"ל.

שמחה ובטחון

גם דיבר על אגה"ת פ"ד.

אד"ש לא טעם כלום כל זמן התוועדות.

אמר שצריכים להיות בשמחה ולבטוח בהש"ת, כידוע הסיפור ונדפס בספר מאה שערים שאדמו"ר הצ"צ התפלל בניגון לא של שמחה והעיר לו אדמוה"ז שצריכים להיות בשמחה, כי כמים הפנים לפנים, כשלמטה האדם בשמחה ובטחון פועל למעלה כך, ונמשך כל טוב.

בני דובער נתן לי לקרוא השיחה של י"ב תמוז, מה שהעתיקו מטייפ.

מנחה אחרי ה'אוהל'

ב"ה, יום ג' לפר' דברים, ערב ר"ח מנ"א

כ"ק אד"ש נסע לאוהל הק', ובא מהאוהל מאוחר, 20 דקות לפני הזמן שמותר להתפלל מעריב, ונכנס לביהמ"ד למעלה והתפלל מנחה במנין.

הייתי בחוץ כשהגיע אד"ש במכוניתו, וכשיצא מהקאר החזיק בידו מעטפה גדולה מלאה וגדושה ונכנס לחדרו והשאיר זה שם.

התוועדות שבת חזון

ב"ה, מוצש"ק חזון, ה' מנ"א

בקריאת [=התורה ללוי (איכה אשא לבדי)], התחילו שני ולא פסקו שלפני זה.

היום בתפילת מוסף רמז אד"ש ושרו כל הקהל ואח"כ הש"ץ הוא אלוקינו, ומיד אחרי התפילה נודע שיהיה התוועדות, כיון שתמיד אד"ש ממתין עד שהגבאי ר' יוחנן גורדון מכריז על זמן תפילת מנחה, וראו שאד"ש אינו מחכה והולך, ידעו מזה מיד שתהי' התוועדות.

הלכנו (אהרן חטיריק, אני, אהרן כהן והירשל) לאכול סעודת ש"ק ומיהרנו קצת, וכשבאנו חזרה הי' 1:35. אד"ש כבר ישב למעלה על מקומו אבל עוד לא דיבר, תפסתי מקום למעלה בצד שמאלו של אד"ש.

אד"ש דיבר על מה שנוסעים כעת להלבנה ואמר שזה ישנו בתנ"ך שכתוב ארו מרוז גו' ויושביה (בשופטים). ויש 2 דעות, דעה א' שזה שם איש ומקום, ועוד דעה שזה כוכב ואומר ויושביה.

ואמר שהבחורים ילמדו באותו זמן והלימוד יותר יקר מכמה שעולה המשלוח להלבנה.

ודיבר שוב על פסוק וטרף זרוע אף קדקד שזוה הנחת תפילין בזרוע ועל הראש ועי"ז ינצחו המלחמה, ואמר שהגם שעל פי דין התפילין אינם צריכים בדיקה, בכ"ז צריכים לבדוק התפילין כל שנה ולכל הפחות כל שנתיים, ואפילו הוא צדיק גמור צריך לבדוק התפילין כל שנה ולכל הפחות כל שנתיים. וזה מרומז בפסוק מימים ימימה.

אח"כ דיבר מאגה"ת פ"ד מענין שם הוי' ואות ה' שזה מלכות וה' בינה.

והי' שמח ורמז הרבה בידו הק' שישירו בשמחה, והזכיר מה שאמר הרלוי"צ ז"ל מבארדיטשוב – שהוא מאלו שהיו עם אדמוה"ז בהענין שהי' עם ר' אברהם קאליסקער ועוד, והוא נזכר בחסידות כמ"פ – למה נק' שבת חזון שרואים בנין מקדש השלישי וביאת משיח. בענין הטיסה להלבנה אמר שישאל מונין ללבנה שהרי ארז"ל אם יש ליקוי לבנה הוא סימן לשונאיהם של ישראל, ובליקוי חמה סימן לאומות העולם.

ואמר בענין ארץ ישראל שיתן השי"ת שיהי' שלום ויהי' זה בדרכי נועם ושיהי' בקרוב ממש אתחלתא דגאולה וגאולה שלימה ואמיתית ע"י משיח צדקנו (אמן).

לפני סיום ההתועדות (אשר שרו רק ניגונים שמחים בין שיחה לשיחה) התחיל כ"ק אד"ש בעצמו לשיר הוא אלוקינו, וכל הקהל המשיך אחריו וכ"ק אד"ש הי' בשמחה שהתרום כמה פעמים ועשה בידו הק' רמז שינגנו בשמחה.

בעת ההתועדות אמר כ"ק אד"ש כמה פעמים לחיים על המשקה (שעמד על ידו בקבוק וודקא) וטעם המזונות. ואח"כ בסיום ההתועדות נתן המשקה והמזונות לר"מ דובינסקי שיהי' על המלוה מלכה (בבוקר הכריזו שהיום תהי' מלוה מלכה ב' 770).

אמר, שהבעש"ט אמר, שיש ללמוד זכות מה שבנ"י במסחר עושים ענינים שלא כ"כ (בכש"ט כתוב "פסלנות", הערת הרושם) והמליץ ע"ז כיון שכ"ז עושים בשביל לקחת לבתו חתן בן תורה ולהחזיקו אח"כ הנק' קעסט שחתנו ישב וילמוד, וזהו לימוד זכות. (רשמתי מה שעלה בזכרוני, בלי שום קדימה ואיחור, וקשר ענין לענין, הרושם).

שני ספרי תורה לארץ ישראל

ב"ה, יום ג', ז' מג"א

אתמול בלילה מאוחר, בשעה 9:30, נסעו אהרון וצפורה שי' לארץ ישראל.

בני דובער שי' סיפר לי שאתמול בערב שלח כ"ק אד"ש שני ספרי תורה לארץ ישראל, א' לנחלת הר חב"ד והב' לבית הכנסת צמח צדק בירושלים העתיקה, ושלחם ע"י הר"ש שי' קזרנובסקי. ואד"ש ליווה את הספר תורה כמעט עד רח' קינגסטון.

הנהגות תשעה באב

ב"ה, יום ה', ט' באב,

הפכו השי"ת בקרוב לששון ולשמחה

אתמול, ליל תשעה באב, התפלל אד"ש עם הציבור, וישב על ארגז בעת שאמרו איכה. החזן הי' ר"מ שוסטרמן שי'. היום בבוקר אמר קינות עם הציבור.

למנחה (הפרוכת הלבישו כבר למנחה) שהתפללו בשעה 3 וכמה דקות, בא אד"ש לבוש

בטלית ותפילין. התפללו בציבור, היום יום, קוה ואין כאלוקינו. אחר כל א' מהנ"ל אמרו קדיש. החזן הי' הר' חודקוב שהי' יאצ"ט. אח"כ אשרי, בקריאת התורה עלה אד"ש מפטיר. אחרי התפילה אמרו השיעור תהלים בציבור וקדיש יתום, ואד"ש עלה לחדרו כשהוא לבוש בטלית ותפילין.

נסעתי (לקחוני בקאר) לברית מילה אצל זושא שי' פלדמן, ומשם הביאוני לבתי.

שאלות ומענות

ב"ה, עש"ק נחמו, יו"ד מג"א

מסרתי בערך בשעה 1:30 פתק לאד"ש ע"י המזכירות והתוכן:

שקיבלתי מענה מא"י היכן נמצא יודוביץ וכל הפרטים.

ושאלתי היכן ליתן הכתר לס"ת.

ובקשת ברכה להצלחה בהמגבית.

בשעה 4:30 טילפן הרב קליין שכ"ק אד"ש הגיב על מס' 2 הנ"ל, בכפר חב"ד. על מס' 3 הנ"ל, אזכיר על הציון.

התוועדות שבת נחמו

ב"ה, מוצש"ק נחמו, אור לי"ב מג"א

היום התוועד כ"ק אד"ש. במוסף רמז אד"ש ושרו בכתר הוא אלוקינו, ואח"כ בשעה 1:30

התוועד עד 4:30 בערך.

התחיל לדבר על דבר חזוק התורה והיהדות שצ"ל תחילה ע"פ תורה ואח"כ אפשר לדעת מה זה יהדות.

דיבר על הנחת תפילין, שע"י שאנשי הצבא יניחו תפילין, יהא וטרף זרוע אף קדקד.

כן דיבר ע"ד הטיסה על הירח שאפשר ללמוד מזה דרך בעבודת ה', ומה שאומרים "ואיני יכול לנגוע בך" פי' כשרוקדים איני יכול אז לנגוע, ומתח ביקורת על אלו שאינם כ"כ מתמחים ורוצים לשנות נוסח התפלה בקידוש לבנה.

ודיבר על רש"י והיו לטוטפת. דיבר בזה באריכות, ובירך שתהי' הגאולה ע"י משיח צדקנו בקרב ממש.

כשקם ללכת, התחיל לשיר – "אנא עבדא דקוב"ה".

דיבר על הפסוק "כל שתה תחת רגליו ותחסרהו מעט מאלקים", בנוגע להטיסה ללבנה.

אמר, "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב", וימים טובים משמע כט"ו בניסן וט"ו בתשרי ואעפ"כ ט"ו באב יותר גדול, בגלל העלי' שאחר הירידה, וסיים כן יתן השי"ת שלא יוכלו אויבנו לנגוע בנו לרעה.

כ"ק אד"ש אמר מאמר דא"ח על פסוק בונה ירושלים ה'. מאמר לא ארוך.

דאלאי גלות

ב"ה, מוצאי ש"ק פר' עקב, ח"י מנחם אב

כ"ק אד"ש התועד משעה 1:30 עד 4 בערך. דיבר על הרש"י (פרק י"א, פסוק י"ח) "ושמתם את דברי וגו' היו מצויינים במצות הניחו תפילין עשו מזוזות וכו'".

ודיבר במעלת התפילין, שבפרשת עקב יש פרשה שלימה "והי' אם שמוע" הכתובה בתפילין ומצינו הלשון שארז"ל "הוקשה" כל התורה לתפילין. אנו מוצאים כמה פעמים הלשון "שקולה" ו"שקולה" זה עוד לא כמו הוקשה, שקולה עס איז [= זהו] שקול, אבל "הוקשה" פירושו אז עס איז אזוי ווי [=שזהו כמו] כל התורה, ואמר אז א אידישער סאלדאט זאל לייגן [=כאשר חייל יהודי יניח] תפילין עי"ז נהי' על דרך שמוצאים אצל אדמו"ר הזקן שלבש תפילין של ראש ונפל על כל אלו שהיו שם אימה ופחד, הגם שהוא הי' אסיר והם היו השולטים על גופו. וחסידים מספרים ששאלו את אדמו"ר הזקן למה אצלנו לא כך כשלובשים תפילין של ראש? ואמר: רז"ל אמרו על הפסוק וראו כל עמי הארץ ויראו ממך אלו תפילין "שבראש" [ולא על הראש], עכ"פ גם כאן כך בנוגע להנחת תפילין ואפי' הוא קל שבקלים.

ובברכתו אמר: זאל קומען [=שיבוא] משיח און אויפבויען דעם [=ויבנה את] בית המקדש במקומו.

כן דיבר על אגה"ת פ"ד, מהו מוסיף בהגה"ה והקוץ שעל היו"ד רומז לבחי' רצון העליון וכו', כיוון שכאן הולך וחושב כל העשר ספירות, ואת הדעת לא מוזכר ולכן אומר בהגה"ה על ענין הכתר שכתר הוא במקום דעת.

בתוך דבריו אמר: דאלאי [= די, מספיק] גלות.

בעת תפילת מוסף, בעת אמירת כתר דפק בידו הק' על הסטנדער ושרו בכתר הוא אלוקינו. ואחר התפלה לא המתין עד שהגבאי ר' יוחנן גורדון שי' יכריז על זמן תפלת מנחה, והבינו מיד שיתהי' התועדות.

וגם הזכיר בתוך דבריו את הפסוק "וטרף זרוע אף קדקד", ואמר מאמר דא"ח המתחיל "וכתבתם על מזוזות".

הנהגות בתפילות כ"ף אב

ב"ה, אור ליום ב' פר' ראה, כ' מנ"א

ר"ב שי' קליין מסר לי מכתב מכ"ק אד"ש, מר"ח סיון כ"ט עם חתי"ק. שאלתי את רב"ק מתי נתן לו כ"ק אד"ש את המכתב, ואמר לי, היום.

כ"ק אד"ש התפלל תפילת מעריב לפני העמוד. הפסוקים שאומרים ג' פעמים לפני ברכו

אמר בקול. באהבת עולם בהברכה אמר ברוך אתה ה' בקול וגמר הברכה בלחש ואח"כ שמע וגו'.

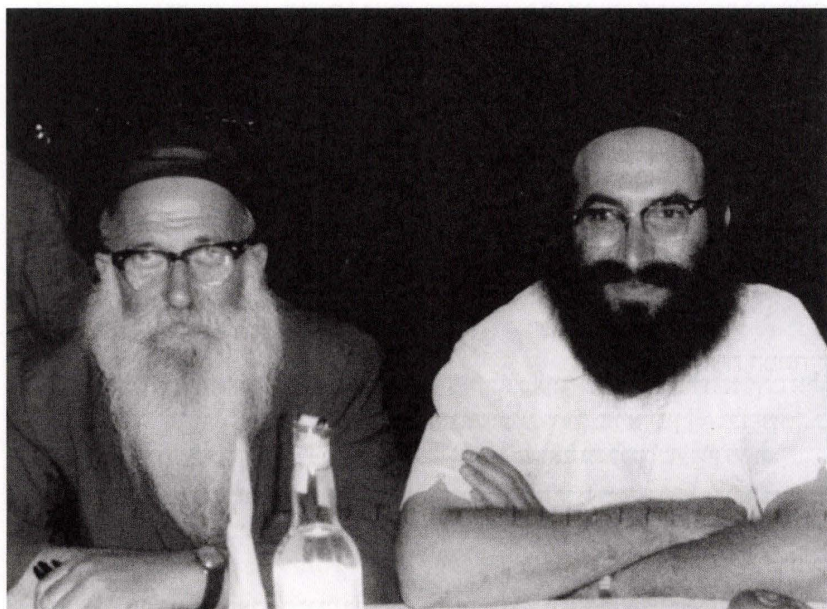
אחר עלינו (שהתפלל בסידור תו"א) קדיש יתום ואח"כ למד בהסידור משניות (מקוואות) האותיות נשמה ואח"כ ר' חנני' בן עקשי'. ואח"כ מילים אחדות (רק אחדות) בלחש וקדיש דרבנן.

ב"ה, יום ב' ראה, כ' מנחם כ"ט

אד"ש התפלל לפני העמוד. לפני קריאת שמע סיים ברוך אתה א', והבחר בעמו ישראל באהבה אמר בלחש. כשסיים ברוך אתה ה' גאל ישראל בקול לא פסע אחרה, אלא התחיל שמו"ע (בלחש).

בעת שמזכירים ציצית בקריאת שמע נגע עם הציצית בעין ימין ובעין שמאל ונשקם (כל הזמן שהנני כאן הסתכלתי ע"ז ביחוד). כנפות הטלית הוא מפשיל למעלה על הטלית, וכמ"פ בשחרית צד ימין למע' וצד שמאל הפשיל למטה תחת הטלית רק במוסף, והיום בהתחלה היו 2 הקצוות מופשלים למע' ואח"כ במשך זמן התפלה הצד השמאלי הפשיל תחת הטלית (ואולי שלא יסתיר הרצועות והתפילין של יד?).

בסיום התפלה, תהילים בציבור, משניות אותיות נשמה וקדיש דרבנן.

עם בנו הרה"ח ר' ברוך שלום כהן שיחי'

לקריאת התורה עלה לתורה. בעת הוצאת הס"ת (בטח הי' רמז ממנו ע"ז, אני לא ראיתי כי עמדתי על הבימה) שרו הניגון "אנא עבדא דקוב"ה דסגידנא קמי וכו'".
שאלתי מתי יתפלל אד"ש מנחה, ואמרו לי שזה תלוי, באם יסע אל האוהל הק' אז יתפלל מתי שיבוא, וזה יכול להיות מאוחר קרוב להשקיעה, ובאם לא יסע לאוהל הק' אז בדרך כלל זמן תפלת המנחה כרגיל בשעה 3:15.

התוועדות כ"ף אב

ב"ה, ליל כ"א מנ"א

מדדתי את אורכו של ביהמ"ד של כ"ק אד"ש, ואורכו 21 מטר בערך.

כ"ק אד"ש בא להתוועדות בדיוק בשעה 9 והתוועד עד שעה 1.

בשיחה הא' אמר שמפרשת השבוע של אותו יום (כמו בכל יום ב' בפרשת שני) אפשר לדעת כל העניינים השייכים לו, ובאם אינו מבין, זהו מפני שלא הי' ויגעת.

דיבר שארץ ישראל היא משני עברי הירדן. ועל ירושלים שאין לחלקה כי כולה נתנה הי' לנו.

אמר: כבר סיפרתי שאצל אבי כשהי' בגולה שנשלח לשם בעד חיוק היהדות היו רק ספרים אחדים שהרשו לו לקחת, וגם נייר לא הי' לו, וכשאמי באה עשתה לו דיו, וכתב על הגליונות של הספרים, והגיעו לכאן ספרים אחדים מאלו שהי' אצלו.

לפני זה אמר אד"ש: אנו מוצאים שבנות יתרו באו ואמרו ליתרו איש מצרי הצילנו. ולכאורה, למה הי' להם לומר מצרי ובפרט משה שלכאורה מה התואר עליו מצרי הרי ברח ממצרים? אפשר הי' לומר איש הצילנו ובתורה הרי כל התיבות והאותיות' ספורות.

ובזוהר על פסוק זה אומר "תמן אתיליד, תמן גידל, ותמן גודל". ואבי כתב על הגליון הסבר על זה שזהו עניין ג' דרגות, עיבור יניקה ומוחין. ודיבר אד"ש בזה אריכות שדוקא במצרים, גודל דוקא שם.

אד"ש הזכיר ע"ד קרן לוי יצחק שזה בעד עניני חינוך.

אמר שבענין מה שמתקברים הרחוקים לע"צ צ"ל לא באופן שיקרבו התורה אליהם אלא לקרב אותם אל התורה ואל יביט זה המקרב על זה שלע"צ רחוק פון אייבין [= מלמעלה], כי ראשית כל אין צדיק בארץ וגו' ושנית זהו ענין של אהבת ישראל גם לכוה שעדיין רחוק.

עשה סיום על מס' זבחים ודיבר בענין הזאות וקשר עם התחלת מס' זבחים. ודיבר בארוכה שישנם עשר קדושות ובירושלים גופא מוצאים כמה קדושות, ויש הבדל בין במה לבית המקדש.

אנו מוצאים לדוגמא שאל"י הקריב בהר הכרמל שע"ז לא נשאר קדושה בהר הכרמל, וההר נשאר כמו שהי' משא"כ בביהמ"ק הקדושה נשארת גם אח"כ. ואמר שהראגוצובר אומר שמה שהקריב אל"י בהר הכרמל הגם שהי' איסור בבמות אז כי הי' לו הוראת שעה לאותו זמן, אומר

הרגוצ'ובר שבשעה שאמר הקב"ה לשכנו תדרשנו ובאת שמה, הרי אז ה' בכלל זה שאליהו יקריב בהר הכרמל וא"כ עשה זה ע"פ תורה ולא רק מחמת הוראת שעה.
כן הסביר בזה הענין שאינו דומה מי שמתפלל בביתו או בביהכ"נ, שבבית הכנסת שורה קדושה גם לאחר שהתפלל וכו' וכו'.
ולפני שהלך אד"ש התחיל לשיר ופרצת.

שליחות לשיקגו ולדיטרויט

ב"ה, יום ג' פר' ראה, כ"א מנחם

במטוס של חברת אמריקן בדרך בין ניורק לשיקאגו. השעה 2:40 בצהריים. בני דוב שי' ליווה אותי עד נמל התעופה לא גוורדיע וקנה לי כרטיס בעד \$100 לשיקאגו – דטרויט – וחזרה עד ניוארק. יצאתי מנמל התעופה של נ"י בשעה 2. בקשתי לשותת קוקה קולה ונתנו לי בכוס עם קרח. וכעת אנסה לכתוב משיחת אד"ש של אתמול וכן מכתבים.

בבואי לנמל התעופה של שיקאגו גמרתי המכתב לזוג' תי' ושלחתי. וטילפנתי לע' יודוביץ, ואחרי כשעה בא ולקחתי לביתו. בדרך שוחחתי איתו אודות תורה ומצוות ובעיקר אודות תפילין. נסענו כשעה והי' זמן מספיק לשוחח. כשבאתי לביתי גיליתי לו שיש לי תפילין חדשים ושיעשה לי הטובה ויניח תפילין, כן עשה והניח התפילין שהבאתי לו ממל"ח והשארתיים אצלו. ואח"כ בקשתי שיבטיח לי להניחם כל יום.

ביום ד' טילפנתי אל ע' הנ"ל ושאלתי על התפילין אם מניחם, ואמר כן. אח"כ שוב טלפנתי אליו, ושאל אותי אם יש בשיקאגו ביהכ"נ של חסידים ואמרתי שיש, ובקש למסור להרב גודמן שבאם תהי' איזה חגיגה או מסיבה שיזמינו אותו, ובקש אותי לתת הכתובת שלו והטלפון להרב גודמן.

תפילין מהרבי

ב"ה, עש"ק פר' ראה, מבה"ח אלול, כ"ד מנחם, שיקאגו

נמצא הנני פה זה היום השלישי, כי באתי יום ג' בלילה ומתאכסן אצל הרב יהושע שי' גודמן. שולחתי לפה ע"כ כ"ק אד"ש לקרב ליהדות את ה' ע' שי' יודוביץ, ולעסוק במגבית בעד הגמ"ח. ועל הענין הא' איני יודע איך לומר. נתתי לו תפילין והניחם מיד שזה הי' עוד כשעה לפני שקיעת החמה, ושוחחתי איתו הרבה.

הגבתי אותו פ' הדבר הזכרתי לו את גזעו החסידי ועד כדי כך שכ"ק אד"ש הזכירו בהיותי ביחידות אצלו וכו' וכו'. ועשר הנקודות ששוחחתי אתו – יניח כל יום התפילין (שלקחתי ממל"ח), והוא שאל אותי אם הם כשרים) ושנית שישתדל בהזדמנות הראשונה לבקר אצל כ"ק אד"ש, והסברתי לו שקשה להתקבל כיון שיש תור גדול ואד"ש מקבל רק ביום א' וה' בערב, אמנם הבטחתי לו שאדבר במזכירות של אד"ש ע"ז שבאם יבוא יאמר במזכירות את שמו ושהוא

מארץ ישראל ושאני שלחתי אותו, ובטוחני שיתנו לו להכנס בלי תור, ואמר שיניח התפילין וכן בהנוגע לביקור אצל אד"ש אמר כיון שהנהו עובד לא הרבה זמן במקום זה אינו יכול לבקש חופש, אבל יתכן שיצליח לנסוע כי לפעמים הקאמפאני שולחים לניורק לרגל העסקים שלהם, ובאם ישלחו אותו יוכל לגשת לאד"ש.

טילפנתי אליו אח"כ כמ"פ ושאלתיו אם משתמש במה שהשארתי לו וענה כן. ונוסף לזה שאל אותי אם יש פה ביהכנ"ס של חסידי חב"ד, ובקשני למסור הכתובת שלו ומספר הטלפון שבאם תהי' איזה כינוס או התוועדות שיודיע לו וישתתף, ומסרתי בקשתו והכתובת לר' ישראל שי' שמוטקין שגר במילוואקי (וכמה פעמים הי' בשיקאגו אצל חותנו הר"י גודמן) והוא עסקן של מל"ח.

ויש לציין את יחסו הטוב של ע' יודביץ אלי שבא לנמל התעופה לקבל פני והסיע אותי לביתו מרחק של כשעה נסיעה, ומשם לבית הרב גודמן ג"כ כשעה נסיעה ובקושי מצאנו הכתובת ולא עזבני עד שאמצאנו.

אמר לי שבשבת אינו עובד כי עובדים 5 ימים בשבוע חוץ מש"ק ויום א'.

הצעתי לו מזוזה שהבאתי אתי, ואמר שיש לו מזוזה ויקבע אותה, וגם אמר לי שיש לו תפילין ובקשתיו שיראה לי אותם כי יתכן שהם נפסלו, ולא הראה לי. ולקח התפילין שהבאתי לו, הבטחתי לו לכתוב לאמו תי' על היחס הטוב שלו אלי.

ובהנוגע לענין הב' שבאתי הנה היינו המגבית, הנה במשך ג' הימים לא הצלחתי הרבה, ולעת עתה רק כמה שעלה לי כרטיס הטיסה הלך וחזור מניורק לשיקאגו ודטרויט וחזרה לנ"י.

מקודם חשבתי לנסוע לש"ק לדטרויט שבשעה 3 יש מטוס ונוסעים רק שעה אחת, וכעת דיברתי עם ר' יעקב כץ שי' שהזמינני למלוה מלכה אצל ה' נייטין ולפי דבריו אוכל בע"ה בהמסיבה לעשותה מה בעד הגמ"ח. וכן מה שהגבאי ר"א שייביץ הציע לי לבוא ביום א' להתפלל בביהכנ"ס שלו בני ראובן ואוכל גם לעשות שם בבחי' תוס' על הקודם, ולכן הנני נשאר לש"ק בשיקאגו.

שבת בשיקאגו

ב"ה, יום א' שופטים, כ"ו מנ"א כ"ט

10:15 בבוקר במטוס אמריקן הטס משיקאגו לדטרויט. נשארתי ש"ק בשיקאגו. למלוה מלכה לא הלכתי כו'. התפללתי ליל ש"ק בביהכנ"ס של הרב אייכנשטיין מפני שיש שם מקוה. כשבאתי להתפלל נודע לי שהרב הנ"ל נסע ובמקוה אין מים, ובבוקר בש"ק וכן למנחה ומוש"ק ויום א' בבוקר התפללתי בבית הכנסת בני ראובן. הר"י שי' גודמן ליווה אותי עד המטוס ממש.

ביקור דיטרויט

ב"ה, יום ב' שופטים, כ"ז מנחם, כ"ט

השעה 12:30 (אחרי חצי הלילה), בבית חתן גיסי [הר"י חיטריק] הרד"מ שי' ליברמן.

ביום א' – תמוז – הגעתי לדיטרויט לנמל התעופה בשעה 11:30 בצהריים לערך, ובגלל שלא ידעתי איך מטלפנים, כי טילפנתי לבדי ושמתי דאים ואמרו לי משהו באנגלית ולא הבנתי, בקשתי ברמיזה לא' שעבר שיטלפן ומה ה' הסיבה שלא התקשרתי לבדי בטלפון שאמרו לי שזה עלה לא דאיים א' אלא 2 דייאים, והתקשרתי מיד עם בת גיסי חי' תי' ואמרה שיבואו לקבל פני ועלי לחכות עד שיבואו כיוון שביתם רחוק מאוד מנמל התעופה של דיטרויט.

ואחרי כשלושת רבע שעה באו הרדמ"ל ובנו מענדל שיחיו ולקחוני לביתם, והרדמ"ל נסע אחרי שבא לביתו בקאר שלו לשיקאגו (מרחק של 300 מייל (460 ק"מ) ונוסעים 5 שעות בערך, ולכן טילפנתי להרב דובער שי' שם טוב והלכתי אליו ללון. ולנתי שם ועל ידו בביהכנ"ס התפללתי בבוקר, בית הכנסת נקרא צנטראל ליבאוויטש, ור"ד שם טוב השיג בשבילי איש המוביל בקאר את המושלחים הבאים. והיום ביום ב' נסעתי איתו כ-6 וחצי שעות ממקום למקום, והגעתי להרדמ"ל מאוד עייף וצמא, ולמחרת סידר ר"ד שם טוב איש אחר שיובילני בקאר שלו ממקום למקום. הרדמ"ל חזר משיקאגו ולכן הנני נשאר כאן ללון.

הרבי מתעניין

ב"ה, יום ג', כ"ח מנ"א, כ"ט

אוק פארק – דיטרויט

היום בבוקר נסעתי להתפלל ולמקוה שע"י ביהכ"נ צנטרל ליובאוויטש. פגשתי שם בחור א' מתלמידי הת' בנו של ר' חיים טאשקענטר שי' (הוא למד בכפר חב"ד), וסיפר שבש"ק ה' ב-770 בהתוועדות של אד"ש (הי' ש"ק מבה"ח אלול) וכ"ק אד"ש באמצע ההתוועדות שאל עלי את בני דובער שי' היכן אני, ובעה"י כשאגיע בחזרה לניו יורק אברר זה בדיוק.

היום שוב נסעתי בעד הגמ"ח עם נהג מכונית כשש שעות בערך, והשי"ת יעזורני עם זאל אן קומען [=שיגיע אלי] מעתה מער בכבוד'דיק [בצורה יותר מכובדת], און בכלל בעסערה גישעפטין [=עסקים טובים יותר]!

גן ישראל' בדיטרויט

ב"ה, יום ד', כ"ט מנחם אב תשכ"ט, ערב ר"ח אלול

נסעתי עם משפחת הרד"מ ליברמן שי' לקייטנה הנק' קעמפ – גן ישראל, זה מרחק של 50 מייל מדיטרויט. ראיתי הקייטנה שכעת המחזור של בנים. ראיתי שם את ר' שמואל שי' פוגלמן שהוא המנהל שם ומשפחתו שי' ואת בניו של רח"מ שי' מינקוביץ והתל' לייביל שי' שילדקרויט ושמעון שי' לזרוב ועוד כמה בחורים שאיני מכירם, כולם מדריכים ועובדים שם.

הקייטנה מסודרת היטב ובמקום יפה מאוד – יער – ואגם מים גדול, טבעי ואוויר טוב. בילינו שם כשעתיים וחזרנו לאוק פרק (דטרויט) ונחתתי כשעה.

בת גיסי חי' תי' ליברמן הזמינה בטלפון מקום בעדי במטוס וגם אוכל כשר של מסעדת שרייבר מנזי יורק (שם זה ידוע לי מלפני 9 שנים כשנסענו לאד"ש אמר לנו הרב חודקוב שי' כשנסענו חזרה שנזמין אוכל כשר חלק ממסעדת שרייבר הנ"ל) ובנותיה שי' הקטנות יהודית תי' ושולמית תי' ליוו אותי לנמל התעופה.

הגענו כ-10 דקות לפני שהמריא המטוס, וב"ה מצאתי בנמל התעופה את הדרך איפוא ללכת (כי הנמל תעופה ענקי ויש שם הרבה דרכים ופרווזורים) ועליתי למטוס מחברת אמריקן שהמריא בשעה 17:10 (לפי שעון דטרויט ולפי שעון נ.י. זה 18:10) ונגיע בעה"י לנ.י. שעה 19:40 לפי שעון נ.י., נסיעה של שעה וחצי.

הלווית התמים ר' יוחנן גורדון ע"ה

ב"ה, יום ה', א' דר"ח אלול,

ברוקלין, בבית בתי סלוח

תמול חיכיתי כשעה שיבואו לקחת אותי מנמל התעופה לאגווארדיע וטילפנתי כמה פעמים לבתי וכן לדוב שי' ולא הי' אף א' לא בבית ולא אצל דוב שי', ולקחתי טקסי שעלה לי 6.75 ושיילמתי 7 דולר, ואחרי כעשר דקות או פחות הגיעו חתני ובתי וילדיהם שיחיו מנמל התעופה. הם באו לשם מאוחר אחרי שנסעתי כבר.

בני דוב ורעייתו פרידא תי' באו לבקרני מיד אחרי בואי, ובני שי' סיפר לי אשר בש"ק מבה"ח אלול (שבת העבר) באמצע ההתוועדות הסתכל כ"ק אד"ש על מקומי איפוא שהנני יושב תמיד ואח"כ פנה לבני דוב שי' ושאל אותו: "וואו איז דער טאטע" [=היכן אבא?] וענה לו בני שי': בשיקגו.

היום בבוקר השתתפתי בהלווית הרה"ח התמים ר"י ז"ל גורדון. כ"ק אד"ש יצא מחדרו וליווהו עד אחרי קינגסטון, ושם חיכה עד שעברו כל המלוים וחזר. נטל ידיו 8 פעמים בחוץ לפני כניסתו לדלת הראשונה, ורחץ על העשבים שבגינה. אח"כ נכנס לביהמ"ד וישב על ספסל והזיז עצמו (על אותו ספסל) שבע פעמים.

כתבתי ומסרתי ע"י המזכירות לכ"ק אד"ש דו"ח מפורט המכיל 2 עמודים על נסיעתי לשיקאגו ודטרויט ובעיקר על הפגישה עם ע' שי' יודוביץ.

כן כתבתי קצת על הפעולות הטובות של דטרויט, מר"ד שם טוב ומהקייטנה וגם העתק ממכ' אדמו"ר לא' ע"ד הנחת תפילין.

"רבי עקיבא היה חסיד"

ב"ה, מוצאי ש"ק שופטים

היום התוועד כ"ק אד"ש משעה 1:30 עד בערך 5:30. התחיל על 'שופטים ושופטים' תעשה לך' (כן אמר) ודיבר על הרש"י (קאפיטל כ פסוק ח) "מי האיש הירא ורך הלבב". רש"י מביא שתי הדעות, של רבי עקיבא ושל רבי יוסי הגלילי, והקשה בזה כמה קושיות.

ועל הרש"י (בפסוק ג) "ואמר אליהם שמע ישראל" שהכל יקר אומר שזה התפילין שבראש, ובתוך דבריו אמר: "א איד פאר א גוי טאר נט מורא האבין" [= ליהודי אסור לפחד מגוי].

"כי תראה עם רב", למה זה נראה לעם רב? ממך! וייל דו דאכסט זיי פאר א [= כי אתה חושב אותם ל] מציאות.

בתוך דבריו אמר: ר' עקיבא איז געוון א חסיד [=היה חסיד]. אנו מוצאים בכמה מקומות שרבי עקיבא מלמד זכות על בני ישראל.

שופטים ושופטים זה מנהיגי ישראל, ובכל אחד ואחד מהלבושים מחשבה דיבור ומעשה, שצריכים להזהר במחשבה, בדיבור ובמעשה. ואד"ש שילב הענין שדיבר עם פ"ה באגרת התשובה שמדבר שם אודות תשובה עילאה, אתדבקות רוחא ברוחא. ובסיום השיחה הי'

ברכתו שיהי' אתחלתא דגאולה וגאולה שלימה ע"י משיח צדקנו שיבוא ויכוף ללכת בדרך התורה והמצוות ויבנה את בית המקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל בעגלא ממש.

כ"ק אד"ש לא טעם כלום כל הזמן. אמר שאיתא בפסיקתא אמר ר"ט מ"ש דניאל על האיל שינגח בקרניו והצפור שהוא לא יכול לו זה ר"ע ור"י הגלילי. ולמה ר"ע אינו מביא הסברא הירא מעבירות שבידו, כיוון שאם הוא דואג על העבירות הרי זה גופא היא חשובה כי בשעתא חדא וברגעא חדא הרי כבר שב.

כן דיבר על המסירות נפש של ר"ע שאמר כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנה, שר"ע רצה לבוא לידי מסירות נפש בפועל ממש.
(אימרות מקוטעים ומבלי איחור וקדימה, ומה שנזכרתי במשך הזמן רשמות).

נסיעות למונטריאול ולטורונטו

יום א' פר' תצא, ג' אלול, כ"ט

בערב נסעתי למונטריאול, במטוס חברת איסטרן איירליינס. הנסיעה נמשכה כמה דקות פחות משעה אחת. בתוך המטוס התדברתי עם יהודי א' שהי' לו קאר [= מכונית] ע"י נמל התעופה ולקחני בתוך הקאר שלו עד רחוב באורעט, מקום המגורים של גיס ר"י שי' [חיתריק], הנסיעה נמנל התעופה נמשכה כ-20 דקות.

ביום ב', י"ד אלול בבוקר, תקפוני כאב בגב והיה קשה לי ללכת ישר. וטילפנתי בערב מבית גיס ר"י לבתי סלוח, ובקשתי אותה למסור לבני דוב שימסור תיכף לאד"ש ויכתוב שני דברים: שיעורר רחמים על בריאותי וכן שבאותו ערב הנני נוסע לטורונטו ע"ד הגמ"ח, שיברכני בהצלחה.

ב"ה, יום א' נצו", טו"ב אלול, תשכ"ט

טורונטו במדינת קנדה, בבית הר"ר אברהם שי' פרשן. הגעתי לכאן עם הרכבת ממונטריאול בעש"ק בבוקר בשעה 7:30 (נסעתי שבע וחצי שעות). טילפנתי להרא"פ ואמר לי איך לנסוע משם, נסעתי 4-3 תחנות ואח"כ לקחתי טקסי עד בית הר"א פרשן שי'.

ב"ה, יום ב', ח"י אלול

אתמול בערב הסיע אותי הר"א פרשן לביהמ"ד ליובאוויטש ביחד עם הרב דוד קלמן דריבין, גיסו של בני ברוך שלום שיחי' והתקיימה התוועדות. נוכח הרב דבית הכנסת הר"ר דוד שי' שוחט, ועוד מאנ"ש.

פגשתי שם א' מהת' [הרב אברהם] פרידלנד שי' וסיפר לי שבש"ק פר' תבוא לא התוועד כ"ק אד"ש.

ב"ה, יום ג', י"ט אלול, כ"ט

טורונטו, בבית הרה"ח הר"א נ"י פרשן. היום שעה 7:45 בבוקר דיברתי עם בתי סלוח תי' בטלפון, היא טילפנה לכאן ושאלה לשלומי.

הר"א שי' פרשן הזמין עבורי מקום במטוס אמריקן לשעה 14:45 (2:45 אחה"צ).
הרא"פ שי' איש פיקח ונדיב לב ומכנים אורחים גדול וחסיד, עסק בעצמו וטרח בעדי לענין
הגמ"ח וגם נדב תרומתו הפרטית ביד רחבה, ושלח פעם אחת לנסוע את בנו ר' דוב שי'.
ב"ה, יום ד', כ' אלול, כ"ט
תמול בטורונטו ליווה אותי ר' דוב שי' פרשן לנמל התעופה, ומשם שוחחתי בטלפון עם
בתי סלוה תי' שתבוא לנמל התעופה.
יצאתי מטורונטו במטוס אמריקן בשעה 6:40 בערב וטסתי שעה וחצי, ובהגיעי לנמל
התעופה לאגוארדיע, קבלוני חתני רא"ח ובתי שיחיו, ומשם נסענו ישר לחתונת גורארי' –
לבקובסקי.
הייתי מאוד עייף ורצוץ מהנסיעה בכלל ומיום אתמול בפרט שחיכיתי כ-5 שעות בנ"ת
בטורונטו עד שהי' מקום במטוס.

ספר תורה מטונים

ב"ה, יום ה' נצו", כ"א אלול תשכ"ט, ברוקלין ניו.
אתמול דיבר כ"ק אד"ש לנשי חב"ד.
הם התרכזו למטה בביהמ"ד והגברים שרצו לשמוע עלו לעזרת נשים. ע"י אד"ש היו
המזכירים שלו, והזכיר את אה"ק ת"ו ובהזכירו האט ער זיך פאר חליניעט [=קולו נשנק
מבכי].
כ"ז ספרו לי, כי בגלל שלא הרגשתי תמול כל-כך טוב, לא יצאתי בכלל מהבית כל היום של
אתמול.
שלחתי היום מכ' מהיר – אקספרס – הביתה והודעתי תשובת אד"ש על הפתק שכתבתי
לפני כ-ג' שבועות בעד בתי רבקה תי'. אחרי שעשיתי היום חקירה ודרישה, נודע לי תשובת
אד"ש: אזכיר על הציון.
וכתבתי מכ' מהיר כיון שממכתבי זו' תי' ניכר שהם מצטערים מזה שאין תשובה ולכן
הודעתי זה שיירגעו.
בערב יום הג"ל סיפר לי בני דוב נ"י שהביאו מטונים ס"ת לכ"ק אד"ש והכניסוה לארון הק'
בביהמ"ד למטה, וכ"ק אד"ש הכניסה.

שבת סליחות

ב"ה, מוצש"ק נצו", לפני סליחות
היום בש"ק התוועד כ"ק אד"ש ודיבר על הרש"י של הפסוק "מחוטב עציך עד שואב מימך".
ועל פרק ה' באגה"ת למה מביא אדמוה"ז 5 ראיות שהקב"ה אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ
לפניו ית', וגם הם לא לפי הסדר, ותירץ שזה על ה' מדר' שבנשמה.

ובסוף ההתוועדות קם וניגן וכולם רקדו בעמידה, ולפני צאתו ניגן כי בשמחה תצאו וכו'.
אתמול, היינו בליל ש"ק ובש"ק בבוקר, אמר כ"ק אד"ש קדיש (בהמקומות שאומרים קדיש יתום), ובסוף התפלה סיים בקול המשנה מחט כו' ר' חנניא בן עקשיא כו' ואמר קדיש דרבנן. בתפילת מוסף שרו הניגון הוא אלוקינו וגו'.

מוצש"ק, א' דסליחות

התחילו בשעה 1 וכמה דקות (לפי שפה השעון הוזז קדימה לשעה אחת). החזן ר"י שי' וינברג התלבש בטלית, אחרי הסליחות רומז כ"ק אד"ש בידו הק' ושרו הניגון רחמנא וכו', הי' קהל גדול כ"י והי' צפוף.

התוועדות לכבוד האורחים

ב"ה, א', ב"ד אלול, תשכ"ט

אחרי התפילה נסעתי עם ר' שמואל אייזיק פופאק שי' להניח תפילין למושב זקנים ע"י אושען פארקווי. שלח אותי א' הצעירים ושאל לשמי ואמר שזה יומסר לכ"ק אד"ש.

ב"ה, יום שני, ב"ה אלול, כ"ט

בבואי לליובאוויטש לתפילת המנחה וכ"ק אד"ש אמר קדיש אחר עלינו, וסיפרו לי שגם בבוקר אמר קדיש יתום בתפלת שחרית.

ב"ה, יום ד, כ"ז אלול, תשכ"ט

אתמול בלילה, היינו אור ליום ד', אחרי תפילת ערבית בערך בשעה 9:30 התוועד כ"ק אד"ש כשעתיים. ואמר מאמר דא"ח אני לדודי, חילק משקה לאלו שבאו כעת, בעיקר מא"י מכפר חב"ד.

היום נסע אד"ש להאווהל, ובא מהאווהל בסביבת השעה 7:40 כשבא ניגש בפרוזדור ונטל ידיו ואח"כ כננס לחדרו ומיד יצא והתפלל מנחה בציבור שהמתינו עליו.

במנין להתרת נדרים

ב"ה, ערב ראש השנה תש"ל

השעה 2:30 אחה"צ.

היום בבוקר אמרו סליחות למטה באולם, נדמה לי שהתחילו ב-7.

אחר הסליחות הלך אד"ש ואחרי כשעה בא מלובש ומעוטר בטלית ותפילין והתפללו (במהירות). אחר התפילה ניגשו אלי ר"ל גרונר ור"ד רסקין ור"מ הרליג שאכנס ע"י מקום אד"ש להיות מהמנין של התרת נדרים, וכן עשיתי. אד"ש אמר התרת נדרים. ואח"כ אמר: "א יישר כח, א כתיבה וחתומה טובה".

אח"כ התחיל סדר הגשת הפ"נ לאד"ש. ניגשתי למעלה ואד"ש עמד בדלת חדרו. נתתי לו פ"נ שלי ושל א"מ מ"מ ובעד ע' מא"י ושמתי בפנים המעטפה ח"י דולר.

אח"כ ירדתי למטה וחתמתי על הפ"נ הכללי שעמד על ידו הרמ"פ כ"ן שי' ונתתי אחד ד'. וכשמסרו הפ"נ לאד"ש ב"ך ברכה ארוכה (העתק בנייר לחוד אי"ה).

אח"כ נסעתי לציון הק' של אדמו"ר נבג"מ זי"ע. הסיע אותי בני שי' וכשסיימתי הי' בערך שעה 1 בא כ"ק אד"ש להציון הק'.

התקיעות, התשליך וההתוועדות

ב"ה, יום שני צום גדלי', ג' תשרי, תש"ל. ברוקלין נ"י.

בערב ר"ה, כשהגעתי לביהמ"ד ב-770, הי' כ-25 דקות בערך לפני זמן הדלקת הנר וראיתי שבא כ"ק אד"ש מהאהל הק', וכשנכנס הניח בפרוזדור החבילות של הפ"נ (חלק אחז בידו וחלק הביא ר"י קרינסקי שי') ונטל ידיו בפרוזדור למעלה ואח"כ נכנס לחדרו.

בליל א' דר"ה לפני התפלה, וכן בבוקר א' דר"ה לפני הקדיש דרבנן, וכן למנחה לפני אשרי, וכן בליל ב' דר"ה, וכן בבוקר (ומסתמא גם למנחה של ב' דר"ה, ולא ראיתי כי כשהגעתי כבר התפלל אד"ש מנחה ואמר תשליך לפני כולם) – שרו הניגון "אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה" בניגון של אדמו"ר הזקן.

בליל א' דר"ה באמצע לכה דודי הי' רעש וצעקות מהעזרת נשים, ואד"ש הפנה פניו והמתין לדעת מה קרה ונמשך זה כמה דקות ואח"כ כשנודע מה הי' נגשו אליו (כמדומה הארליג) ואמרו לו מה שהי' הרעש ואז המשיך החזן ואד"ש וכל הקהל להתפלל.

אחרי התפילה אמר לכולם גוט שבת ויו"ט ולשנה טובה תכתב ותחתם.

בבוקר התחילו להתפלל בשעה 10, נשיאת כפיים עם הניגון. עמדתי בסמוך למקום אד"ש מצד שמאל. אחרי נשיאת כפיים אמר לכהנים יישר כוח, ואחרי התפלה אמר לכולם גוט שבת ויו"ט. שמעתי מאלו שאכלו על שולחן אד"ש, שאד"ש אמר שהר"ף תקע תקיעות גם בשבת שחל בר"ה מפני שהי' לו ב"ד, אע"פ שההלכה שדוקא אם הבי"ד הוא בא"י. והעיר א' המסובים: הוא הי' בפס, וענה אד"ש: הוא הי' במצרים ונקבר בפס.

ביום ב' דר"ה לפני התקיעות הביאו והניחו על שולחן בסמוך לאד"ש חבילות הפ"נ, והיו 4 חבילות. 2 גדולים וא' ממוצע וא' קטן.

כשהניחו (ר"ל גרונר שי') החבילות על הבימה, כשאד"ש עלה לתקוע סידר החבילות והזיזם אנה ואנה כמה פעמים סידרם כך ואח"כ באופן אחר וכו' וכו' ונמשך זה כמה דקות.

ואח"כ הפשיל טליתו מעל גבי כל החבילות ואמר הפסוקים והברכות ותקע כל התקיעות, ואח"כ הפסוק אשרי העם יודעי תרועה.

לפני התקיעות הכריזו שהעולים החדשים שבאו כעת וכן הזוכים בגורל יעלו על הבימה. מוסף ביום א' דר"ה התפלל רמ"ד טלשבסקי, יום ב' ר"י ויינברג. נשיאת כפיים, ואד"ש אמר כל הקדישים של קדיש יתום ביום ב' דר"ה וגם סיים המשנה מחט וכו' רבי חנניה כו' רצה הקב"ה וכו'.

ביום ב' אחרי מוסף אמר לכהנים ה"ישר כוח" ו"גוט יו"ט" ביחד, אחרי התפילה. לתשליך הלכו בחצר אד"ש שעשו שם בריכה קטנה וחפרו מעיין, וכנ"ל שאד"ש הלך לתשליך מוקדם.

אחרי תפילת מנחה ותשליך נטלו כולם ידיהם ואכלו פת והתיישבו והמתינו להתוועדות. אד"ש בא קצת לפני השקיעה, ונטל ידי. הביאו לשם מים ומגבת וכו' ובירך המוציא על ב' חלות ובשעת הברכה העמיד החלות ועבר עם הסכין עליהם ואח"כ חתך חתיכה מהחלה ומהחלק הגדול חתך שוב חתיכה וטבלה בדבש.

ניגנו כמה ניגונים, ואמר מאמר ד"ה "ובחודש השביעי וגו'", ובתוך המאמר הזכיר כל הנשיאים. אחר המאמר ה' שיחה. אד"ש דיבר בעיקר עם העולים החדשים שבאו לאחרונה מרוסא (וכן להזוכים בגורל) ואמר שיבואו כולם (בעת הסעודה בר"ה אמר: הגם די רוסישע אידן טוען דארטין א סאך אויף [=אף שיהודי רוסייה פועלים שם רבות], בכ"ז יתן השי"ת שיבואו כולם משם) ואמר שהשי"ת יתן שיבואו "וכספם וזהבם אתם".

ולא' מהנ"ל פנה ואמר: איר ווילט דאך זיי זאלן קומען מיט געלט, [=הרי רצונכם שיבואו עם כסף], נו שיהי' כך כספם וזהבם איתם, ולא' מהגרזינים אמר שיאמר לחיים על כוס גדול ודיבר איתו ברוסית וההוא התבטא ואמר קרית מלאכי, ואמר אד"ש: וואס עפעס קרית מלאכי [ימה פתאום קרית מלאכי?] – נחלת הר חב"ד ... (אמר ברוסית) שיהי' נחלת הר חב"ד עיר הבירה של חב"ד.

אמר שכ"ק אדמו"ר נבג"מ ה' מונח לפניו סידור האריז"ל של ר' שבתי מראשקוב והי' פתוח תמיד המקום של כוונת התקיעות (וכן ע"י אד"ש ה' מונח הסידור הנ"ל). ואמר שנמצא שם ש"קרע שטן" עם הכולל בגימטריא תש"ל, ולא כמו שיש סוברים שכיוון שזה הכולל זה לא כל כך, אלא אדרבה גימטרי' עם הכולל זה גימטריא (שלימה?).

בסוף אמר כל פעם לבן אחי יואל שי' כהן איזה ניגון לנגן וניגנו כל הניגונים (את הסדר בדיוק איני זוכר), גם נגנו של הבעש"ט וכל הנשיאים ובסוף נגנו נגון אדמו"ר הזקן. ואח"כ בירך אד"ש ברכת המזון על הכוס ואמר "ברשות מרנן ורבנן ורבותי" וכו'. אחרי ברכת המזון לא שתה הכוס ואת היין לקחו ושמרו. תפילת מעריב במקום, ואח"כ עשה אד"ש הבדלה. ה' זה בשעה 9:30 והתחיל לחלק כוס של ברכה ונהי' תור ענקי לקבל כוס של ברכה, ונמשך זה עד שעה קרוב ל-11.

היום, צום גדליה, בעת אמירת סליחות יצא אד"ש מחדרו לביהמ"ד למעלה ואמר סליחות עם המנין ואח"כ עלה לתורה.

יחידות לתושבי כפר חב"ד

ב"ה, יום ד', ה' תשרי, תש"ל

אתמול בלילה בשעה 8 התחיל אד"ש לקבל ליחידות ונמשך זה עד היום בבוקר אחרי שעה 8. נכנסו רובם של תושבי כפר חב"ד. בלילה התפלל אד"ש למטה בביהמ"ד לפני העמוד.

ב"ה, יום ה', ו' תשרי

אד"ש התפלל לפני העמוד, ועלה לתורה. מנחה התפלל בערך בשעה 6 כי נסע להאהל ומיד שבא התפלל מנחה. בשעה 9:30 התוועדות. אמר סיום על מס' מנחות, וכמה שיחות. הכריז על מגבית קרן חנה, חילקו מעטפות וכל אחד נתן, וגם אמר: מי שרוצה יכתוב שמו ושם אמו. בסוף דיבר אודות ארץ ישראל, על הפסוק "וכפר אדמתו עמו" שזה ענין א' בלי וי"ו (לא כתוב "ועמו") והשי"ת אמר "אשא אל שמים ידי" שזהו שבועה שאף מי שאביו עכו"ם ולהבדיל יהודי אינו יכול לשנות זה.

אמר שהעולים החדשים יאמרו לחיים כולם ושרו הנגון הוא אלוקינו, ואח"כ קם מלא קומתו ורקד וכולם רקדו. אמר לנגן: אבינו מלכנו, אנא עבדא, ופרצת.

ב"ה, ערב ש"ק שובה, ז' תשרי, תש"ל

קניתי בבקוק משקה כפי בקשת אחי שי' ואי"ה אמסור זה למזכירות אד"ש שיעמידו זה מחר בעת ההתוועדות ע"י אד"ש.

הבכיות בשבת תשובה

ב"ה, יום א', ערב יוהכ"פ, תש"ל

בקשתי אתמול את הרב חודקוב שי' שימסור הבקבוק משקה לאד"ש, ואמר שאעמוד בפרוודור כשיעבור אד"ש אחרי התפלה והוא ילך אחריו שאמסור לו, ושלא יראו זה מן הצד ושיהיה בלי בליטות. וכן עשיתי.

אתמול בשעה 1:30 התחיל אד"ש להתוועד ועל השולחן נעמדו 3 בקבוקי משקה, ובהם גם הבקבוק שנתתי, בעד אחי שי'.

הי' שיחה ואח"כ מאמר ד"ה שובה ישראל ואח"כ שיחה. אד"ש אמר שמה שקוראים זה שבת שובה לא רק בגלל המפטיר אלא ששבת זה הוא של תשובה וגם שבת אותיות תשוב כמ"ש באגרת התשובה.

דיבר אריכות על מה שמובא באגרת התשובה המשל מפגימת הסכין, שלכאורה הרי לומדים זה מפגימת המזבח, וכן יש פגימה באוזנו של בכור, וסיים שיש הבדל ששם נפגם כל המזבח והקרבת שמקריבים עליו אינו נעשה איתו מה שצריך להיות, משא"כ כאן גם בעת החטא היתה באמנה אתו ית' ואח"כ כשמתחרט ועושה תשובה הרי משלים הפגם וכו'. ודיבר בזה אריכות.

דיבר על הרש"י וכפר אדמתו עמו שרש"י אומר הקב"ה מפס לישאל, ואמר זה בקול בכי ודמעות ירדו עם זאל שיים מער ניט זיין קיין [=שיותר לא יהיו שום] יסורים ועגמות נפש דער אייבערשטער איז מפיס די אידן [=הקב"ה מפייס את בני ישראל] וזהו וכפר אדמתו עמו. על השולחן של אד"ש עמדו 3 בק' משקה ואד"ש נתן להזוכה בגורל, להגרזיני מנחלת הר חב"ד ובקבוק הג' שאל מי דער עלטסטער [=מי המבוגר] מהעולים החדשים ונתן לר"ש שי' ברזין.

אמר שיינגו ניע באיוסא ניקאווא.

ההתועדות הסתיימה אחרי שעה 5.

לעקאח וברכות

היום ערב יום הכיפורים התפלל אד"ש למטה בציבור ומשעה 9 בערך התחיל הסדר של חלוקת לעקאח. אד"ש עמד בחדרו ונתן לכל א' וא' ואמר "א גמר חתימה טובה".

עמדתי בתור כשלושת רבעי שעה ולקחתי לעקאח בעדי ובעד בני בנימין ובני אהרון וחתני אמ"ט שיחיו. ובקשתי ברכה בעד ... ואמר: "רפואה שלמה ורפואה קרובה לבוא".

אתמול בש"ק דיבר על ענין התשובה שזה קירוב המאור אל הניצוץ כמו שמראים לא' מציאה שצריך רק לפשוט ידו ולקחת מי בעט זיך בא עם [=מתחננים אליו] וכו'.

בהתחלת ההתועדות אמר שהיום ח' בתשרי ואנו מוצאים ששמיני בתשרי שייך לבנין ביהמ"ק (כמו שמפורש במלכים), וגם בהגדה מוצאים "על אחת כמה וכמה... בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו". ראשית כל, האם בית המקדש הי' רק בשביל כיפור עוונות הרי עברו לתפילה? ושנית, למה רק ע"ז אומר הטעם? וביאר זה.

מנחה בעיו"כ התפלל כ"ק אד"ש למטה בביהמ"ד בשעה 3:15, אחרי מנחה עלה על מדרגות שהכינו שם במקומו ובעיניים סגורות בירך את כולם ואחרי הברכה ענו כולם אמן.

אחרי מנחה חילק אד"ש לעקאח למי שלא קיבל לעקאח בבוקר.

להתלמידים התמימים בירך אד"ש ביחוד לפני כל נדרי. נוסח הברכה בפתק מיוחד.

הניגונים, המארש והשמחה

ב"ה, מוצאי יוהכ"פ תש"ל, ברוקלין נ"י.

לפני כל נדרי שרו הניגון "אבינו מלכנו" של אדמו"ר הזקן וכן לפני כל תפלה. בשחרית לא עלה אד"ש. ליזכור עלה על הבימה. במוסף בעלינו השתחוה בעת שהש"ץ אמר ואנחנו כורעים וכו', ובהכהנים השתחוה לפני ובהכהנים וכשהחזן משתחוה, עומד ומסתכל. הוא משתחוה וקם מאד מהר. לברכת כהנים הלך ממקומו לצד מערב. ואחרי נשיאת כפים אמר לכל כהן יישר כוח, וגם לי אמר ואמרתי כחכם יישר.

כנהוג שרו בליל יום כיפור דרך, ובכל פעם בסליחות כי אנו עמך, האדרת והאמונה, ולפני אבינו מלכנו הניגון "אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה" של אדמו"ר הזקן.

מוסף גמרו 4:05 ובערך 4:55 הגיע אד"ש למנחה.

לפני התקיעה עלה אד"ש על כסאו ושר בחזקה עם ידיו וכולם שרו המארש של נפוליאון, והי' מאוד שמח.

אחרי מעריב אמר לכולם גוט יו"ט גוט יו"ט (פעמיים) וכולם ענו בקול גוט יו"ט גוט יו"ט.

קידשתי את הלבנה וכיון שלא ידעתי מתי אד"ש יצא מחדרו הלכתי הביתה לסעוד.

לפני הליכתי ראיתי שהרבנית חי' מושקא שתליט"א באה. לא הכרתיה כי נשתנתה הרבה לגבי לפני 9 שנים.

אחרי הסעודה בבית חתני אהרן יחי' ובתי סלוח תי' מלפנתי לבני דובער שי' שיבוא עם הקאר לקחת אותי ל-770 ובא, וכשהגעתי שם ניסיתי לעלות למעלה אבל הדלת הי' סגורה. ואח"כ ירד אד"ש לחדרו ור"מ הרליג ורש"ד רייציק חזרו הדברים שאד"ש דיבר בעת הסעודה והיו תשובות על שאלות של הרש"ג נ"י ועוד מהמסובים ששאלו, ע"ד כפרות עם כסף, ע"ד הספרים שכתוב נהגו לקנות ספר ראשון, תשובה עילאה, חסידות ומוסר.

ברכות לבנים בצה"ל

ב"ה, יום ד', י"ב תשרי, תש"ל

אתמול קבלתי 2 מכתבים מביתי ... בנימין שי' חזר הביתה [מהצבא] והנסים שהיו לו ושתקע בשופר בחזית ע"י תעלת סואץ, ובלילה בשעה 1:30 שזה בא"י 7:30 בבוקר שוחחנו אני ובתי סלוח תי' עם זוגתי תחי' ובתי רבקה תחי' בטלפון משך 4 וחצי דקות.

היום בשעה 11 בבוקר מסרתי פתק ע"י המזכירות אד"ש וכתבתי על הכל מה שהי' עם בני בנימין שי' ביום ב' דר"ה, הנסים, ושתקע בשופר וכן שבני אהרון שי' עדיין במילואים. ובשעה 6:45 בערב טילפן אלי ר"ב שי' קליין ומסר לי תשובת אד"ש, ע"ד בני בנימין שי' היתה התשובה: "ת"ח על הבשור"ט, וע"ד בני אהרן שי' היתה התשובה: "אזכיר על הציון".

שנה חדשה, שינויים לטובה

ב"ה, יום ה', י"ג תשרי, תש"ל

כ"ק אד"ש נסע להאהל והמתינו עליו לתפלת מנחה והגיע מהאווהל בערך 35 דקות אחרי שקיעת החמה והתפללו מנחה. קרוב לשעה 8 שוב יצא מחדרו והתפלל תפלת ערבית בציבור.

באו עוד אורחים מארצות שונות, מארגנטינה, מפרזי הר"ר הלל פבזנר, הר"ר רפאל וילשנסקי ועוד. מאנגליה, מארץ ישראל.

בחצר אד"ש בנו סוכה גדולה וע"י הכניסה הראשית סוכה קטנה ששם יברכו על הד' מינים.

ב"ה עש"ק וערב חה"ס תש"ל

קרוב לשעה 1 נכנסו נציגים מכפר חב"ד לחדרו של אד"ש ומסרו לו 2 אתרוגים מתנת חב"ד (א' מפרדס ר' אליהו ריבקין וא' מפרדס ר' אברהם שמואל גרליק) ואד"ש דיבר שיחה ארוכה.

אח"כ אמר א' מהנכנסים לאד"ש היות שאי שקט שורר בארץ וזה משפיע על כפר חב"ד שאד"ש יברך שיהי שקט ושלום בארץ. וענה אד"ש: "ארץ ישראל איז (אליין) הייליג, [=ארץ ישראל קדושה מצד עצמה], לאז דוקא ע"י כפר חב"ד. ונתן ברכה ואמר עם גייט דאך א נייער יאר ועט זיין [=הרי מתחילה שנה טובה, יהיו] שינויים לטובה והשי"ת יתן שיהי ושכבתם ואין מחריד ונתתי שלום בארץ.

הכנסתי אתי טייפרקורד והכל הוקלט, וחזן מזה התיישבנו ורשמנו מה שזכרנו.

אח"כ נכנסו הזקנים ועסקני ציבור ונציגים ומהעולים החדשים, ונתן לכל א' וא' הד' מינים. כשנגשתי אני רד"ב חן ור"א גרליק שאל אד"ש אם יש עוד מי מועד הגשמי או ועד הרוחני, ושתקנו ורמזנו שאין וברכנו בחג שמח ואמר: זעהן איינטילין אלעמען וואס מערער [= לוודא לחלק לכולם מה שיותר].

התוועדות החג בסוכה

ב"ה, מוצאי' ב' דחג הסוכות

בשבת קודש, א' דחג הסוכות אד"ש עלה למפטיר. נשיאת כפיים. בתוך הסעודה בהסוכה למעלה דיבר קצת אד"ש והכל הי' תשובות לשואלים. ביום א' שהוא ב' דחג הסוכות עמד ר"מ הרליג בהסוכה והחזיק האתרוג והלולב של כ"ק אד"ש שהי' עם פיטם והי' תור גדול וכל א' בירך על הד' מינים בלי נענועים. אח"כ עשיתי נענועים על האתרוג שאד"ש נתן להועד הרוחני שנמצא אצל רד"ב חן.

למע' בבית המדרש עשו אנשי א"י מנין, ואני שמעתי רק קריאת התורה וירדתי למטה והתפללתי בביהמ"ד הגדול. אד"ש מפטיר. נשיאת כפיים. ברכת יישר כוח מאד"ש.

אחרי תפילת מנחה התאסף קהל גדול בתוך הסוכה הגדולה שבחצר ואד"ש בא והתוועד. על השולחן עמדו כמה בקבוקי משקה (וגם בקבוקי 'סליבוויץ' של הפירמה אפרת מארץ ישראל).

היו כמה שיחות ואד"ש אמר דא"ח על הפסוק ובחמשה עשר לחודש השביעי וכו'. שיחות, ואד"ש נתן הבק' משקה לכמה העומדים לחלק וגם אני זכיתי שנתן לועד הרוחני ולקחתי וחילקתי.

ואח"כ אמר שבל יהיו בתרעומת לאלו שלא נתן לחלק ויהי רצון כאילו נתן להם וכו'.

בתוך השיחות ה' ע"ד שישנם ג' ענינים בהתועדות: שמחת יו"ט, ומה שהתאספו באלו שיצאו מן השב' אחרי כמה וכמה עשרות שנים ...

ואמר שכתוב במשנה וברמב"ם שלא כל העם ה' רוקדים רק חסידים ואנשי מעשה, וכל העם אנשים וגושים באים לראות ולשמוע. ולכאורה, למה אומר קודם שלא כל העם, ה' לו לומר שחסידים וכו' רוקדים וכל העם באים לראות ולשמוע? והסביר זה (איני זוכר ההסבר אבל ביאר שכך ה' צריך לומר במשנה או ברמב"ם).

דיבר מה שמובא שלעתיד לבוא (וכנראה זה קשור עם הנ"ל?) בכוס של ברכה יתנו לאברהם ולא יברך וליצחק ולא יברך וכו' עד דוד המלך שיאמר לי נאה לברך. ולכא' אינו מובן הרי למד אברהם כל התורה ובמילא למד הגמרא הזאת ואיך הקב"ה בכלל נתן לו הלא אסור לצער כו'? ונתן דוגמא כמו שלומדים הפרשה ובשנה הבאה שוב הפרשה הזאת אלא שמובאר שבכל זמן ההוא יש שוב כל הענינים, והסביר בזה באריכות.

ואמר שמובא שר"א מחי' ור"ש אסי הרי ר"ש החי' כל העולם, ואמר ע"ז שמובא שא' אומר על יצחק הפסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלח ור"ש אומר פסוק אחר על יצחק – גבור בארץ יהי זרעו הון ועושר בביתו דור ישרים יבורך. וסיים זה.

בנוגע לירושלים וארץ ישראל אמר שלא רק שכל כלי יוצר עליך לא יצלח אלא גיבור בארץ יהי' זרעו וגו'.

שינה בסוכה ואלו שתפקידם לא לישון

דיבר ע"ד שינה בסוכה, שאדמו"ר האמצעי לא רצה שישנו בסוכה, א"כ כשהולך לישון ונוצר על דברי אדמו"ר האמצעי הרי הוא מצטער ומצטער פטור. ואלו שישנים שיהי' ושכבת וערבה שנתך, האדמו"רים לא ישנו והרבי נ"ע למרות שהי' לו סוכה בבית והי' חימום, בכ"ז לא ישן. ואלו שישנים בבית שיהי' ושכבת וערבה שנתך.

אמר שידוע שישנם האושפזין והתחיל לפרט הבעש"ט המגיד (ששיניהם נחשבים כא' בסדר עבודתו בדרך כלל), אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר הרשב"ב, ונשיא דורנו הרבי נ"ע, שהוא כנגד יוסף, מבורכת ארצו.

אמר שמחר יהי' כינוס צא"ח שעבודתם לא לישון ולא לתת לשני לישון, וצריך לעורר כל א' וא' להנחת תפילין וקיום התורה ומצוותיה. באמצע שאל פעמיים: היכן זה מנחת הר חב"ד? אד"ש בירך ברכת המזון על הכוס, התפללו ערבית במקום בסוכה, אד"ש עשה הבדלה וחילק לכל א' וא' כוס של ברכה.

הושענא רבה

ב"ה, הושענא רבה, כ"א תשרי, תש"ל

היום להושענאות הוציאו כל הספרי תורה מארון הקודש, בערך 20 ספרי תורה, וארון הק'

נשאר פתוח כל זמן אמירת ההושענות. בעת גמר אמירת ההושענות שאומרים הושיעה את עמך, שרו זה כמה פעמים בניגון הידוע של הושיעה את עמך.

אתמול בלילה, היינו ליל הוש"ר, התחילו לומר תהלים כ-10 דקות אחרי חצות הלילה. היום אחרי התפילה הכריזו שילכו לשמח בבתי הכנסת בעיר בהקפות, וההקפות של אד"ש יהיו בשעה 9.

יושבי אוהל, בעלי עסק, צניעות ועוד

ב"ה, יום שני פר' בראשית אסרו חג של שמח"ת בחו"ל,

כ"ד תשרי תש"ל

ליל שבת קודש ושמע"צ, כפי הודעת צא"ח וכ"ק אד"ש הזכיר זה בשיחתו בב' דחג הסוכות, הלכתי לשמח ולשמח לביהכ"נ פואג"י ברח' איסטערן פרקוואי אחרי יומיקא, יחד עם קבוצת אנ"ש ותל' התמימים.

בביהמ"ד של אד"ש התחילו ההקפות בערך בשעה 9. קודם מכרו הפסוקים ואח"כ בהקפה א' וז' רקד כ"ק אד"ש עם הרש"ג שי'.

בליל שמח"ת, מוצאי ש"ק, מכרו הפסוקים של אתה הראת. באו מהקונסליה הישראלית וכ"ק אד"ש כיבד את כולם בפסוקים, וגם קנו פסוק וכבדו את אד"ש.

ההקפות נסתיימו בשעה 3 לפנות בוקר. עליתי למעלה בדירת הרבנית נ"ד שתליט"א ועמדתי בעת הסעודה שסעד כ"ק אד"ש וכל האורחים.

הגעתי הביתה בשעה 5:10 לפנות בוקר,

ביום ש"ק, שמיני עצרת שבארץ ישראל הוא שמח"ת, עשינו כל הארץ-ישראליים מניין וקראנו קריאת התורה של שמח"ת ועליתי לתורה חתן בראשית. אח"כ ירדתי למטה לביהמ"ד והתפללתי, ונשאתי את כפיי למוסף.

אור ליום א', ליל שמח"ת, התוועד כ"ק אד"ש משעה 9 עד בערך 12. דיבר ע"ד ברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו", שלכאורה צ"ל מקודם "וקיימנו" ואח"כ "שהחיינו", אלא שקיום לבד אינו מספיק שיכול להיות הפסק, והסביר זה באריכות. אח"כ היו הקפות.

ביום א', שמח"ת, התקיימה התוועדות מאחרי תפלה מנחה בשעה 6:10 עד 1 בלילה.

בשמח"ת עלה אד"ש לתורה לחתן בראשית, לפני השקיעה היינו בשמח"ת, נטלו כולם ידיהם וטעמו פת, ואד"ש התוועד משעה 6:15 בערך עד 1 בלילה.

כ"ק אד"ש אמר שיחה ומאמר "להבין ענין שמח"ת". ודיבר על כמה נושאים.

דיבר אודות "שערי אורה, שערי ברכה, שערי הצלחה", שהכלי לברכה והצלחה הוא לימוד התורה, ואמר שאלו שהם תלמידי ישיבה ומשגיחים ורמ"ם ולומדי הכולל שאין יכולים לעמוד בניסיון להיות בעל עסק ואעפ"כ לעסוק בתורה, ובעל עסק מחויב ללמוד קביעות ביום וקביעות בלילה. ודיבר ע"ד שילמדו חת"ת.

ודיבר ע"ד צניעות הנערות ואמר שישנן כאלו ששכל אין להם ורגש הלב ("געפיל") אין להם וחושבת במה יתנאו ע"י שיקצרו בגדיהם בטפח שצ"ל מכוסה, והאמהות אינן רוצות שיקראו לבנותיהן "רעבעצין", כיון שבנותיהן ילכו בצניעות יהיו הן נראות כזקנות. ואמר שזהו לפני ביאת המשיח "בת קמה באמה וכלה בחמותה", שהם יתנהגו כפי שצריך וישפיעו על המבוגרים מהם.

כן דיבר ע"ד קרן השנה שכל א' יתן, כיון שכל א' צריך לתת צדקה כל יום וזו תהי' צדקה לכל השנה.

כן דיבר שיחה ארוכה שילכו עם הציצית בגלוי לחוץ שיחי' ניכר שהולך יהודי, והיו עוד כמה ענינים ואינני זוכרם. הצפיפות היתה גדולה והיינו מיוגעים "פארמאטערט" מאוד.

אח"כ התפללו מעריב ואד"ש הבדיל וחילק כוס של ברכה.

בעת חלוקת כוס של ברכה נתן לי בב' כוסות שהחזקתי. על א' ברכתי ואמרתי לחיים, ובקשתי משקה בעד כפר חב"ד ונתן לי, ואמר "איך האב גיגעבין בערל חן, וועט איר צוושן זיך מסדר זיין" [=נתתי לבערל חן ואתם תסדרו ביניכם].

אמר: עס איז דאך [=הרי] אעלה את ירושלים על ראש שמחתי וציווה לנגן הניגון פרוזות תשב ירושלים. אמר שעד עתה התירו לומר לחיים על ארבע כוסיות וכעת נתיר שמונה פעמים ואמר הסבר למה שמונה.

ניחום אבלים אצל הרש"ג

ב"ה, יום ב' בראשית, כ"ד תשרי, תש"ל

בביהמ"ד למעלה ב' 770 התקיים כינוס תורה. דיברו הרבה רבנים אורחים ורמיי"ם, ונכחו התלמידים והרמיי"ם מתת"ל והרב חודקוב שי'.

עליתי עם שניים מכפר חב"ד לקומה הג' לדירת הרש"ג נ"י. התפללנו שם מעריב ועשינו לו ניחום אבלים על אמו ז"ל. וסיפר שישב בהתוועדות עד 1 בלילה ואח"כ עלה לביתו והתפלל במנן שעשה בביתו כיון שהתחיל ז' ימי אבילות ר"ל מיד, ואח"כ שלח מישוהו לקחת מאד"ש

כוס של ברכה ואמר אד"ש להשליח למה הלך לפני מעריב. (ובעת שהתכוננו לתפלת מעריב חפש אד"ש את הרש"ג).

יחידות

ב"ה, יום ד', כ"ז תשרי, תש"ל

היום בערב, אור ליום ז' תשרי, בסביבות השעה 10 בערב ננסתי להיכל כ"ק אד"ש ליחידות. הייתי למעלה מעשר דקות ובסוף לפני שיצאתי אמר אד"ש: איר וועט לאזין אלעמען גריסן און דערציילן אלץ וואס מי האט דא גירעט וכו'. [= תמסרו ד"ש לכולם ותספרו את כל מה שדובר כאן] וברכני להתראות אין פריידן [בשמחה], וחיוך נסוך על פניו הק'.

דיווח מכפר חב"ד

ב"ה, יום ה', כ"ז תשרי, תש"ל

היום נסע כ"ק אד"ש לאוהל הק' ובא בחזרה בשעה 7. הדלקת הנרות בעש"ק זה הוא בשעה 6 וא"כ זה ה' כ"ז 40 דקות אחרי השקיעה.

היום קבלתי מכתב מרעייתי תי' ומתארת איך ה' ההקפות השניות בכפר חב"ד, שבאו הרמטכ"ל בר לב ועוד כמה אלופים של צה"ל, ורקדו ושמחו עד 12 בלילה, ואת הרמטכ"ל נשאו על הכתפיים ורקדו אותו כמו עם הת'.

וסיפרתי מכל זה לר"ל גרונר ושאלתיו אם כדאי למסור כל זה לאד"ש, וענה שבוודאי כדאי למסור. ורשם כ"ז על נייר בשמי ושקבלתי מזה במכתב מרעייתי תי' והוא ימסור לכ"ק אד"ש מה שרשם.

"מקיפים דבינה"

ב"ה, מוצאי ש"ק בראשית

היום אחרי התפלה בשעה 1:30 התוועד כ"ק אד"ש ואמר מאמר ד"ה "ויאמר לו יהונתן מחר חודש וגו'". דיבר על רש"י בזאת הברכה ובבראשית, ועל אגה"ת פ"ד ופ"ה.

דיבר שוב על שינה בסוכה שיצא קול כאילו הוא מתיר לישון בסוכה והסביר זה: הבעש"ט והרב המגיד הם כתר ואדמו"ר הזקן חכמה ואדמו"ר האמצעי בינה והוא ידע מה זה "מקיפים דבינה", ואם כן לכאורה מה זה שייך לכל א' וא' שאינו מרגיש, וכן למה אמר הקב"ה כן לישון והרי כתוב בפירוש בשו"ע אדמוה"ז?

והסביר זה שאנו רואים שאם יש אור גדול בבית אין יכולים לישון וכשיש ספר תורה כן יכולים לישון או מאמר חסידות ועוד יותר אז מי קען אנשלפין ווערין אין מיטן לערנען חסידות [שיכולים להרדם תוך כדי לימוד חסידות], אלא מפני שהאור הוא גשמי והגוף גשמי הרי הוא מרגישו ואינו מניחו לישון אבל האור הגדול של ס"ת או של ספר חסידות אינו מרגיש.

דיבר אודות ארץ ישראל (איני זוכר הפרטים).

דיבר על פירוש רש"י על הפסוק "בטח בדד עין יעקב". למה רש"י מביא פסוק מירמ' אע"פ שרש"י לקח זה מהספרי' ושם מביא פסוקים אחרים, והסביר שהפסוקים ההם מדובר לא על יחיד אלא על העם כולו או העיר כולה כמו "ישבה בדד" הכוונה על ירושלים, אבל כאן הכוונה שכל יחיד ויחיד ישב תחת גפנו ותאנתו.

אמר שאחרי שבת בראשית מתחיל הסדר של "ויעקב הלך לדרכו" שמתחילים אויספאקין [=לפרוק] את כל העבודה שנצטברה במשך חודש תשרי.

כן דיבר אל התלמידים שיעבירו חלק מהם ללמוד למקום אחר שלא יהי' תרעומת ואדרבה משנה מקום וכו' ילמדו יותר בהתמדה וכו'.

אודות ארץ ישראל דיבר על הרש"י בפסוק הראשון של בראשית, "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", שארץ ישראל שייכת ליהודים והיהודים צריכים לומר זה גלוי ובתוקף ואז לא יעמוד אף א' נגדם.

דיבר אודות מעמד (בש"ק אחרי התפלה הכריזו שתהי' אצל גרונר הזקן מלוה מלכה וידובר שם אודות מעמד) ואמר שמעמד זהו ענין של התקשרות וכו'.

צאתכם לשלום

ב"ה, יום א' פר' נח, ל' תשרי תש"ל, ברוקלין, נ.י.

אתמול מוצאי ש"ק התקיימה מסיבת צאתכם לשלום בעדי. באו בני ברוך-שלום שי' שהי' כאן בש"ק, המחוזות והמחוזות שיחיו שילדקרויט, בני דובער שי' ורעייתו פרידא וחתני אהרון שי' חיסריק ובתי סלוה תי' ובתם רחלה תי' (הירשעלע הקטן שי' ישן אז). עשו כמה תמונות, דברו בטייפרקורדר, סיפרו סיפורים מרבתינו הק' וכו'. היום בבוקר, ראש חודש, התפללתי ב-770 למעלה ועליתי לתורה לכהן. כ"ק אד"ש עלה לתורה רביעי.

טילפנתי לכל הקרובים ונפרדנו לשלום.

בלילה, אור ליום שני, השעה 10:40 בלילה (לפי שעת נ.י.) במטוס סבנה. לתפילת ערבית נשארת ב-770 ואד"ש התפלל עם המנין בשעה 7. התפללתי בתור ש"ן, הלכתי לבית בתי שי' ובני דוב ורעייתו שי' באו ונסענו לנמל התעופה. בדרך התלוו אלינו המחוזות והמחוזות שילדקרויט שי',

כשהגענו לנמל התעופה הי' עסק שלא רצו לקבל הכרטיס שלי והצרכתי לשלם \$420 במזומן, וגם זו לטובה.

נפרדתי בברכות מכולם, היינו מבתי סלוה שי' ונכדתי רחלה תי' מבני דוב שי' ורעייתו פרידא תחי' מהמחוזות שי' והמחוזות תחי'.

נכנסתי בהמטוס כרבע לפני השעה 10, ולמעשה המטוס התרומם בשעה 10:35 ויתן השי"ת דרך צלחה!

בלילה שכבתי לישון על כל השלשה מקומות שעל ידי אבל לא ישנתי. בשעה 3 התחיל להאיר היום ובשעה 3:30 זרחה השמש. התפללתי ונתנו לי ארוחת בוקר מזוונות וכו' (של שרייבר) ואכלתי. כעת השעה 5:25 ומתקרבים אנו לבריסל.

בדיוק בשעה 5:30 באנו לבריסל בדיוק טסנו 7 שעות.

כעת הנני יושב באולם טרנזיט בבריסל ומחכה למטוס שיוליכני לארץ ישראל.

ב"ה, יום שני, א' מרחשון

עמדנו בבריסל שעה וארבעים דקות. יצאנו מבריסל והתרוממנו לעוף, בשעה 7:10 (הכל לפי שעון נ.י.) ועוד מעט נגיע לווניא. הגישו לי אוכל בשרי וכתוב בהכשר מחזיקי הדת והרבנות דבריסל אבל לא אכלתי. ה' שם עוגה, זה אכלתי ושתיתי קפה בלי חלב, ולקחתי משם 2 הלחמים שהיו לחוד.

המטוס כמעט מלא ורובו מאחב"י הנוסעים לא"י.

נעמדו בוויין שעה אחת ולא ירדתי, ישבתי כל הזמן במטוס. ונמצא בסך הכל עמדנו ב-2 התחנות, 2 שעות וארבעים דקות.

ב"ה הגענו ללוד בערך בשעה 1 לשעון נ.י. שזה שעה 7 בערב בא"י וס"ה טסנו 15 שעות...

כצעירותו עם רעייתו והילדים

אגרות כוהנים

אגרות הרה"ח ר' ברוך שלום כהן ע"ה
לבנו הרה"ח ר' רפאל נחמן ע"ה

ב"ה יום ב' ד' מנ"א תרע"ד מאסקווע
בני יקירי התמים רפאל נחמן כהן נ"י

פון דעשט וועגין דארף מען זיך שטארין ניט פארפאטערין די צייט אייף גאר נישט און לערנען אלע טאג צו בישלעך אז מיוויל נאר לערענטמען, דען דיין גישעפט איז היינטיקין טאג נאר לערנען, און אז מיאזי ניט אין ליבאוויטץ דארף מען זיך אייך שטארען ניט פארפאטערין די צייט אייף גאר נישט, מיקען דאך ניט זיין אייביק אין ליבאוויץ, מיט אן אמת בישטו דאך באי זיך אליין א פארשטייער, נאר איך דארף אפ טאן פון מיין זייט און זאגן מיין זון אט אזוי וויא באי מיר קומט אויס, דאש איז דיר איין ענטפער אייף דיין בריעף וואש דו האסט מיר גישריבן קיין זאלשע. אביך החפץ בהצלחתך ברוך שלום כהן

...

ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА
CARTE POSTALE

Куда: *Ромат гора* *Роман гора*
Наименование места, где издается почта, и для станций - наименования железной дороги

Кому: *Вет Лебанович* *Вет Цеханович*
Улица, № дома и квартиры

отай Кадан *Родану Кадану*
Полное наименование адресата

ПИШИТЕ ПРАВИЛЬНЫЕ, ТОЧНЫЕ И РАЗБОРЧИВЫЕ АДРЕСА

Адрес отправителя
Adresse de l'expéditeur
Машаковка Южн. м. 9
ул. Куйбышева 3

20 КОПЕЕК 20

11250

ב"ה אור ליום ד' יתרו [תרצ"א].

בני יקרי התמים נחמן רפאל הכהן נ"י ב"ה בעד החו"ש

איך קען דיר אפגעבין אגיריש פון דיין היים אלע ב"ה גיוזנט השי"ת זאל זיין חסד אייך ווייטער ניט אפ טאן פון אונז און מיר זאלין זיין אלע גיוזנט, וואש זאל איך דיר שרייבן אט וויפיל איך האב אליין גיזעהן און וויפיל איך האב פון לייטן און גיהערט איז דער כלל אכלל אז אין דעם זמן איז אז אפילו ווען דער פאטער איז אערלעכער און האט מש"נ אייך קינדער זאלין זיין ערלעכע אידן (איז) אלץ ווענט זיך אין דער מוטער. (און בכלל איז איצט דער זמן ...) נאר א פאטער אז ער ליגט אין דער זאך און זוכט המצאות עצות מיט א מש"נ העלפט עס דער אייבערשטער, דאש גראד אן מש"נ הייבט זיך ניט אן (באמת אין דעם זמן דארפמען האבן אייך יעדער זאך מש"נ) חוץ דעם וויישן מיר נאך פון כ"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע דאש יעדער איד דארף ריידן אלע טאג באי זיך אין שטוב אט-פונקט וויא ער דארף דאוונען. וויילע אז מירעט רעט מען, טוט זיך עפעש אויף, נאר אזוי אז מ'איז ניט אין דער היים דארף מען שרייבן, און שרייבן קען מען שרייבן חסידות אייך סזארגאן, געבן צו פארשטין וואש אחד באטייט. פשוט אמונה איין פלאנצן. מ'קען גיפנען וואש צו שרייבן. און מ'בעדארף אזוי שרייבן אז מ'זאל וועלן ליינענען אייך און שטארען זיך אז מ'זאל ענטפערן און ווייטער שרייבן און ווידער שרייבן אז כ'מעט אלעס איין זאך און ניט בטל ווערן, און איך פערקאפ אז השי"ת וועט דיר העלפן, דען באמת איז דאך אין אלעס אזוי אז מ'בעדערף טאן, מיר קענען נאר וויפיל כוח מיר האבן נאר עד שידו מגעת און בעטן דעם אייבערשטן אז אונזער טאן זאל זיין אן גילייגט, זאל זיך אויף טאן. און מ'דארף רעכענען אז אלעס איז דאך לטובה אנדערש טארן מיר ניט טראכטן און אנדערש איז טאקע ניט. אלעס אלעס וואש ער מאכט זיך איז גיוויש לטובה, נאר מיר דארפן אן טאפן וואש איז דא וואש האב איך צו טאן, און ניט בטל ווערן. און דער הויבט זיין פרייליך לעבעדיק דען שמחה קען אסך אויף טאן דאש דארף איך דיר ניט שרייבן דו וויישט בעשער (פון) מיר. דען דו האשט גילערניט אסך און וויישט אסך, נאר איך ווייש דאש אלעש פון פראקטיקע דערהויבט מ'בעדארף זיך האלטן אין זיין בשמחה און זוכן די גוטעס וואש עס וועט זיך און טאן אפילו אין דער שעמיישטווע [=המשפחה] אייך ...

... דא פרעגן איין ענטפער וועל איך א"ה גיין היינטיקע וואך נאר מ'האט מיר גיזאקט אז פריער ווי שני חדשים קען דאש ניט זיין איך בין שאקלארין אז די ישועה זאל זיין אין אחרש ארום און דו זאלסט קומען אייך פסח אהיים צו דיין שעמיישטווע זאלין גיוזנט זיין און דו זאלסט קומען גיוזנטערהייט און מיר זאלין זיך זעהן דא אין מאסקווע גיוזנטער הייט און מיר זאלין דאש אלעס דערציילן אין פריידן. אביך ברוך שלום הכהן

...

ב"ה עש"ק יתרו [תרצ"א]

בני יקרי התמים נחמן רפאל הכהן נ"י.

דער זיגער איז 3 באלד דארפן בענטשין ליכט, נאר איך בין פארגיינגען צו דיר אהיים, ערשט מען שרייבט אבריעף צו דיר, שרייב איך אייך צו, אז שבת דאכט מיר איז גיווען מיטוואך

האב איך דיר גישריבן א פאדראבנעם [=בפרטיות] בריף, שרייב אייב דו האשט עס מקבל גיווען, וואס זאל איך דיר שרייבן מיין זון אלעס ב"ה אין ארדענונג, השי"ת זאל זיין חסד אייף ווייטער נישט אפטאן און זאל דיר אין געכין בריינגין צו דיין שעמיישטווע [=משפחה] און דו זאלסט האבן פון זיי נחת.
אביך ברוך שלום כהן

...

ב"ה עש"ק חסד שביסוד [תרצ"א].

בני יקירי נחמן רפאל הכהן

גיווען באי דיר דערהיים פערבראכט גאר אהיפשע צייט אָן גישריבן מיט די קינדער יחיז צו דיר אקארטיל. וואס זאל איך דיר שרייבן עס איז דא באי אונז פאלנער זומער גאר וארים גוטע פאגאטעס איך רעכן אז באי דיר דארט איז שיין אייך אזוי מסתמא. מיר האט רבקה ת' גיזאגט אז דו דארפט מקבל זיין פאשילקעס, נו גלייכער פון אלעס אז דו זאלסט מקבל זיין אַ איז וועשטע איז דו מעגשט פארין צו דיין היים און דו בישט פראי. אגיריש דיר פון די קינדער שיח'. נייטיג וואלט גיווען זייער אז די עלטערע קינדער שיח' זאלן מאכין א נסיעה פון דער היים אייף אבישיל צייט אין אגוסין ארט מיוואלט זיי פשוט מחי' גיווען, איך גידיינק אמאל נאך איידער מאסר ווי זאינען מיר גיווען באי יוזען ע"ה האט דארט וועוועל נ"י גירעט צו איינעם און האט עס גיזאגט אז אטאטע ווען ער וויל אז זיין טאכטער זאל נעמען אתמים פאר אמאן דארף ער נעמען טראכטין וועגין דעם ווען זיא איז נאך אלט פינף יאהר. און זיין ערשטער איידים איז טאקע ווישטו דאך ישראל – קע נ"י, השי"ת זאל דיר זיין צו הילף בכל פרט ופרט און דו זאלסט קומען אין געכין צו דיין שמייסטווע זאלן לעבן גיזונט זיין און איר זאלט זיי מגדל זיין לתורה ולחופה ולמע"ט. אביך ברוך שלום און אגיריש דיר פון דער מאמען ת' מצש"ק וועט זי דיר אליין שרייבן. הנ"ל

...

ב"ה יום ג' י"ז סיון [תרצ"א].

בני יקירי נחמן רפאל הכהן נ"י.

המכתב מערב שבועות אשר כתבת לרבקה ת' נתקבל ביום אתמול איך בין זייער צו פרידין וואס דו האשט גישריבן עס וועט איי"ה זיין גוט, גלייכער פון אלעס אז דו זאלסט אליין קומען אהיים נאר טאמער ח"ו וועט זיך אפ ציען דיין קומען האבן מיר גירעט אז אייב עס וועט זיך אפ ציען וועט רבקה תחי' מיט חסיד'ן ת' און פריידע לאה ת' צו פארין צו דיר, און איך וועל איי"ה מיט זיי מיט פארין איי"ה, פון שבת אָן גיי איך אלע טאג צווי מאל אין טאג און אנדערש מאל דראי און זיי זייען צו פרידין. און אויך אייך היינט האט חסידה ת' גיוואלט אז איך זאל איר פארטייציין די ברכות ביז מה טובו נו זאינען ווידער אלע גיווען צו פרידין דאש שרייב איך דיר אין פאצט גייענדיק פון מיר צו דיר אגיריש דיר פון יואלקען זאל לעבן און גיזונט זיין און פון גיטלעלן ת'.

אביך ברוך שלום כהן

...

ב"ה עש"ק כ"ד מנחם אב [תרצ"א]. בני יקירי נחמן רפאל הכהן נ"י

דיין קארטיל קבלתי וואש דו שרייבשט אז דו האסט מקבל גיווען א פאדראנעם מכתב פון דער מאמען ת' און דו וועשט איר שרייבן א פאדראנעם מכתב, איך בין אין דער היים ניט גיווען עטלעכע וואכן השי"ת זאל העלפן אז ער זאל זיך איין ארדענען גיוונטערהייט מיט אגוטער פרנסה און דו זאלסט קומען אין געבן אהיים. וועגן אונזער פארין ווארטן מיר יעצט דיין פאדראנעם מכתב. און אייב מיר וועלן פארין אי"ה וועל איך פארגיין אפגעבן דעם גיריש פון דער ווייבל וואש דו האסט גישריבן אין קארטיל. וואש? אין וואכט? ב"ה י"ג תמוז אהובי נפשי בכל עת הנני תאב ומשתוקק לשמוע משלומכם, שלום ביתכם זרעכם זרע זרעכם יחיו מכל או"א ביחוד ובפרט"י ותמיד הנני זוכר ומזכיר את כל אחד וביתו יחיו לטובה ולברכה בגו"ר ומקרב ולב עמוק הנני שולח לכם את ברכתי כי יעזר השי"ת לכאן"א מקרובינו בתוך כאחב"י בהמצטרך לו בגו"ר בהתקשרות פנימי הנני קורא כתבו של כאו"א שי' ובבקשה להודיע בכ"ע משלומם וטובם בגו"ר התחזקו קרובינו האהובים בבטחון גמור לאל ד' – צבאות כי הוא ית' ישפיע לכם שפעת חיים וברכה מרובה בגו"ר. דעם אמת ווילט זיך מיר זייער זעהן זיך מיט דיר בעשער זאלסטו קומען צו אונז נאר טאמער ח"ו דארף דאש נאך אבישיל גיווערן, וואלט איך וועלן צו פארין צו דיר מיט די קינדער יח' נאר צו דעם אלעמען דארף מען האבן זיין הילף דען קיין זאך איז ניט באי זיך אין האנט און מיבעדארף האבן זיין הילף דעם אייבערשטיגש און ער זאל אונז טאקע העלפן און יעדער פרט ביזונדער, דיר בעט איך מיין זון האלטן זיך גוט השי"ת וועט גיוויש העלפן טראכט גאר ניט וועגן געבן זיי?, אייב מיוועט זיי ניט נעמען און השי"ת זאל זיין צוהילה, אביך ברוך שלום כהן

...דא באמת איז מיר מיט אונזער טאן קענען מיר גאר נישט אופטאן, וואש באטרעפן מיר און וואש ביטרעפט אונזער טאן נאר דער אייבערשטער זעט אלץ און ווייט אלץ ווען ער זעט אז יענער גיט אוועק אייף דעם זיין גאנצן לעבן און עס גייט דאש אין גאנצן לעבן פשוט ווי מי זאהט אייך ניט אזוי היינט צוליב וואש דארף איך דאש אין אלעש איז מיט אנאמט ניט גינארט מאכט ער שיין אויף סיבות מסיבות שונות און ער העלפט און ער ווייטשט שוין אוועג וויאזוי אייך, איך דארף זיך נאר קאפאשקע טאן אז אט אזוי וויל איך און אזוי דארף מען זיין, אנדערש קען דאש ניט זיין און איך וויל זיך צו קיינעם ניט גלייכן און עס איז פראן פיל עצות מיבעדארף נאר וועלן גוט און אז מיוועט גוט וועלן וועטמען אויס פירן. זי קען דיר שרייבן וואש זי וויל און דו שרייב וואש דו ווילסט וועטש מיט דעם אייבערשטיגש הילף אלס אויספירן,

איך האב אייף דער קארטיל איין ווארט האט זיך אן גישריבן דער די גאנצער

קארטיל און עס איז פראן נאך שרייבן, מיין זון חזק ואמץ שטארק זיך און זאי באי זיך באדי.. ארבעט און השי"ת וועט דיר גיוויש העלפן אביך ברוך. ז' אלול [תרצ"א]

ב"ה ערב יום הכפורים [תרצ"ב]. בני יקירי נחמן רפאל הכהן נ"י לשנה טובה תכתב ותחתם וגמר חתימה לטוב, דער אייבערשטער זאל אונז געבן אגוטין יאהר בכל פרט ופרט אז דו

זאלשט זיין צוזאמען מיט דיין שעמייטשווע [=משפחה] מתוך הרחבה אלע גיזונטערהייט בשלום ושלוחה און אלץ דאש גוטעס און מיר זאלין אייך זיין דער באי און האבין פון אייך נחת אידישין נחת, באמת איז תשועת ה' כהרף עין און איך בין שטארק אין האפענונג אז מיר וועלן אין געכין גיהאלפן ווערן. אמת טאקע ערשט האב איך מקבל גיווען דיינע קארטלעך פון יום ב' כ"ה אלול און עס האט זיך גוט גיווינט לייענענדיק זיי, נאר מיר האבין היינט גינומען צו בישלעך משקה אין מיניין באי אונז און עס איז גיבליכן דער הסכם אז פון היינט אָן וועט ווערן גוט הטוב הנראה והנגלה. און איך טראכט גאר נישט אנדערש. עס וועט ווערן גוט אָן קיין ספק אי"ה, דען ער וויל דאך אייך אז אונז זאל ווערן גוט און ער קען דאך מאכין מיט אַן אמת גוט אין איין אייגן בליק, און פאר הרם קרן משיחך דארף דאך זיין הרם קרן ישראל עמד. נו איז טאקע אזוי. אט אט מיט א הסכם חזק אז אָט וועט ווערן גוט און לעבעדיק פרייליך, נישט ח"ו נישט גיזארקט, דאש טייג גיוויש נישט, זאל יענער זארגן ווער עס האט קיין גאט ח"ו, אט דער ווער עס האט אונז גימאכט לעבין ביז היינט און האט מיט אונז גיפירט מיט חסדים אין דער גאנצער צייט, און האט אונז ביז היינט נישט פארלאזן בכל פרט ופרט וועט אונז אייף ווייטער אייך גיוויש נישט פערלאזן און וועט אונז ווייזן זיינע חסדים און וועט אונז געבן הטוב הנראה והנגלה בכל פרט ופרט, דאש ערשטע מיר זאלין זיין אלע גיזונט און דו

זאלסט אין געכין קומען אהיים און זיין צוזאמען מיט דיין שעמייטשווע, און דו זאלסט פיל נחת האבן פון זיי אידישין נחת. און מיר זאלין אייך זיין דערבאי און מיר זאלין זיך זעהן אין געכין באי אונזער פאטער און מיר זאלין דאש אלעס דערמאנען אין פריידן.

אביך ברוך שלום הכהן

יע מיין זון איך בין ח"ו אייף דיר נישט ברוגז, איך האב יעצט איבערגילייענט נאך אמאל דיינע קארטלעך, איך וויל דיר זאל זיין גוט אייף אייביק בכל פרט ופרט און מער וויל איך גארנישט, און השי"ת זאל דיר מאכין גוט מיט אנאמת בכל פרט ופרט בהטוב הנראה והנגלה. אביך ברוך שלום הכהן

...

ב"ה משונה קרן משום חוה"מ [תרצ"ב].

בני יקירי נחמן רפאל הכהן נ"י

איך האב דיר ערב יו"ט גישריבן אקארטיל נאר באלד קומענדיק אהיים האב איך גיפונען עטלעכע מכתבים פון דיר פון צום גדליה און ביום אתמול ג"כ קבלנו מערב יום כפורים השני מכתבים, דעם פדיון וועל איך אי"ה מסתמא זעהן אפשיקן, איצט איז אזוי די קינדר יחי' זאיען מיט מיר גיווען יום כפור באינאכט אין שול ביז נאכין דאווענען יו"ט האב איך זיי גינומען צו אונז און איך האב מיט זיי איבערגילייענט דעם מכתב, פון יום א' אָן גיי איך אלע טאג צו דיר און טראג זיי א אתרוג צו בענצין און זיי בענצין אלע. האב קיין פאריבל נישט וואש איך שרייב ווייניק און נישט אפט פרט?? איך בין זייער פערנומען און דער גיזונט איז אייך שוואך. באלד אחודש אז חיים דער וואש דיר גיליען האט אמאל זיינע וואג. בריינגט ער צו אונז ?? איין מאל אין וואך. השי"ת זאל זיין חסד פון אונז נישט אפ טאן אייביק, יע איך האב מקבל גיווען אברכה מא"ש

כ"י בזה"ל: כל המברך יתברך ברוב טוב בגשמיות וברוחניות וברוב נחת מיו"ח יחיו ומברכו בחתימה וגמח"ט בגו"ר.

השי"ת זאל געבין אז דו זאלסט קומען אין געכין צו דיין היים און דו זאלסט זיין צוזאמען מיט דייענע שעמייסטווע און דו זאלסט פון זיי פיל נחת האבן נאר אידישין נחת און מיר זאלין זיך זעהן גיוזנטער הייט בקרוב ברוב טוב אביך ברוך שלום כהן.

...

ב"ה עש"ק לך [תרצ"ב].

בני יקירי נחמן רפאל הכהן נ"י

טאמער וועל איך נישט אויספיייען שיקין דיר אמכתב היום שרייב איך דיר דאש איז נאך פארין דאווענען איך שרייב היינט אמכתב לא"ש אויך. איך וועל דיר שרייבן אי"ה, איין זאך זאלשט האלטן קאפ און מידארף זיך נישט אָן ווערין ח"ו דאש ערשטע דארפין היטן דעם אייגענעם גיוזנט עשין טרינקן און זיין גיוזנט – דען אין יעדער זמן דארף מען זיין א מענץ און ווישן אז דאש האלט איך אין מיטן מלחמה וואש צוליב דעם בין איך אין גאנצן גיבארין גיווארין דאש ערשטע איז – דארף מען היטן דעם אייגענעם גיוזנט און זיין באי זיך עשין טרינקן פון וואס מיקען פון דאש בעשטע אז מיזאל האבין כוח אויס צופירן די מלחמה מידארף זיך האלטן און נישט אראפ פאלן באי זיך ח"ו, מיר דאכט אז חסידים זאקט אויך אזוי, און השי"ת וועט דיר אי"ה גיוווש העלפן און דו וועשט פון זיי פיל נחת האבן אידישין נחת. און דו וועשט דאש אי"ה אלעס דערציילן אין פריידן. נאר האלט זיך און היט דיין גיוזנט און השי"ת זאל דיר זיין צוהילף בכל פרט ופרט

אביך ברוך שלום כהן

...

ב"ה ג' כ"א כסליו תצב"ר

בני יקירי נחמן רפאל הכהן נ"י

ערשט האב איך דאש גיהערט פון ש"ת אז – בדרך כלל זאגט דאך יעדער נאך שמו"ע פאר יהי' לרצון זיינע פשוקים פון זיין נאמען זאל ער דאך נאכדין זאגן זיינע פשוקים ה' גמר בעדי ה' חסדך לעולם מעשי ידיך אל תרף (אין הפשק) יציאם מחשך וצלמות ומוסרותיהם ינתק און זאל טראכטן דעם פשט פון די פשוקים. דאש איז מיודל עבער, איך רעכין דיר שרייבן קען זיין נאך היינט אפאדראבנעם מכתב מכל, השי"ת זאל אונז שטארקן דעם גיוזנט און זאל אונז געבין בקרוב אישועה וגאולה שלימה אז מיר זאלין זיך זעהן אין געכין גיוזנטער הייט. אביך ברוך שלום כהן

[ראה מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע לר' רפאל הכהן שם מפרט הפסוקים של הרבי (נדפס באג"ק)]

...

קטעי מכתבים:

...דען די ווינטן זאיען זייער גרייטשע נאר בעת אז מיטוט אין דער זאך קען מען אויף טאן, דער הויבט דארפן געבן צו פארשטיין דעם חבר וויא אין דאש בישטייט מיין גאנצער לעבן ד. ה. אט דאש ווי וואש אין משלי שטייט אלעס אשה זרה מיינט מען דאס חכמה חיצונית דער הויבט נאר שרייבן חסידות און פרעג באי איר עצות וויא אזוי די זאך איין צו היטן און זי דארף ווישן אז זיא איז אט ווי עשולווענע אייף דעם. דען היינט איז דאש באיי איר אין האנט. נאר דאך קען איך דיר שרייבן אז זיא איז בטל צו דיר און עס ווענט זיך טאקע אן דיר ...

... באמת דיר שרייבן פון די זאכן איז גאר איבעריק דען דו ווייט אלעס אליין ב"ה נאר דאש קען איך דיר שרייבן אז רבקה'ן תי' זאלסטו שרייבן חסידעשע בריעף שטיקער חסידעס און טאקע אויף ווייזן וויא קיין זאך איז ניטא אט וויא דעת עליון, איז זי וועט פארשטיין זיא איז שייך צו פערשטיין און אז זי וועט פערשטיין איז שייך גוט, און מעגשט דיין מאמען תחי' אייך שרייבן אמאל וועגן דעם וועשטו איר אייך אטובה טאן. פון מיינע ווערטער וואש איך בין דא נעמט זיך ניט צו מיינע ווערטער. און דיין שרייבן וועט עושה רושם זיין, און ווייטער דארפן דאווענען און לערנען און השי"ת זאל דיר בריינגן אין געבן צו דיין שעמיישטווע. דיין פ"ג האב איך אפגישקט ...

...און דער אייבערשטער האט אויף גימאכט אין אזא ציור וואש מסתמא איז דאש גופא לטוב, און דעם-אייבערשטיגש דרכים קענען מיר דאך ניט ווישן, נאר מיר דארפן טאן אט-וויפיל מיר קענען און צוא דעם בעסטן עס אליין וויפיל מיר קענען אז אונזער טאן זאל אויף טאן, און איך פער האף צו דעם אייבערשטן אז דו וועשט טאן וועשטו אויף טאן, און דו וועשט פיל נחת האבן אט אזוי וויא ער וויל האבן, און השי"ת זאל געבן אז מיר זאלן איך זיין דער באי, און מיר זאלן דאש אלעס דערציילן ווען אין פריידן. אביך ברוך שלום כהן

אגרות הרה"ח ר' לייב כהן ע"ה לאחיו הרה"ח ר' רפאל נחמן ע"ה

ב"ה או"ל ד' נר ג' דחנוכה תרצ"א

אהובי אחי רפאל נחמן נ"י כבר חתמתי הקאנווערט של המכתב הגדול הזאגאנא'י וכשבאתי לביתי מצאתי לנכון למען השלום להעתיק לך הלשון הק' של מכתב אדמוה"ו נבג"מ ז"ע, להחסיד ר"מ מייזליש מק"ק ווילנא והנני מעתיק אות באות.

לידידי מ"ו משה נ"י שאלתי ובקשתי לעורר רוח טהרה בלבו הטה' להעביר על מדותיו כמארוז"ל כל המעביר על וכו' ולהיות מן הנעלבים ולבקש מחילה ברבים מהנגיד מ"ו מאיר נ"י קודם יה"כ הבע"ל ולעשות זאת למעני ולמען השלום כי אין שלום יוצא מתוך מריב ח"ו ובפרט ממחלוקת לש"ש אשר רוב הצרות והתלאות הן ממחלוקת לש"ש הרחמן יצילנו ממנה ומגודל בטחוני שדברי אלה המועטים יחזיקו המרובים ויהיו לרצון אמרי פי ולא ישליכם אחרי גיוז ח"ו קצתני ואומר שלום שלום מאדה"ש כנפש תדרשנו ד"ש וטובתו ומלונ"ח שניאור זלמן.

בבואי בערב הביתה ספרו לי שנתקבל על כתובת זוג' תחי' מכתב עם ט"ו ר"ו כ' ועדיין לא ראיתיו כי אין לי פנאי היום לילך. הי' שלום והשי"ת ישים שלום שלום כמו שאתה כתבת

לי כבר שיתחברו הרחוקים היינו לך גאו"ש בקרוב ושלוש כפשוטו שיהי' שלום אחיך
אוהבך ליב כהן

...

ב"ה יום ג' שלח כ"ד סיון תרצ"א

אהובי אחי השי"ת יהי' עמך וישמרך ויחזק בריאותך ויביאך לבינתך שלם בקרוב. קבלתי
כעת גליון מטיימען מו' העבר שהגך נשלח לאבדאָרסק ובראותי על הקרטע

א' זה המקום נסתמר שערות ראשי כי זהו אצל ים הקרח כמעט, ורחוק מישוב. אך אל יפול
רוחך בקרבך וצ"ל חזק און נט אראפאלין באיי זיך והשם יתברך וועט דיר העלפן אומעטום
בכל כדור הארץ ותבוא לב"ב קרוב, הנני מקצר כי אנני יודע עדיין ברור שתהי' באבדאָרסק
ואולי תנוח במקום קרוב יותר לישוב. אגומין טאג הי' שלום יברכך ה' וישמרך יאר ה' פניו אליך
ויחונך ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום. אחיך לייב

זוג' ובתי שיחיו פוב"ש. כתוב בפרטי' מהדרך ומהמקום והעיקר מבריאותך

...

ב"ה או"ל ב' בדרכ"ח אד"ר תרצ"ב.

אהובי אחי התי' הנע' מוהרנ"ר .. אתמול .. כתבתי לך גליון והיום קבלתי מכתב פרטי מאמנו
תחי', וגם ממך מכתבך מיום ב' ח"י שבט אשר עדיין לא ידעת מאבינו ז"ל הכ"מ ואני למד זה
הודעתי לך כסבור אני שגם משם הודיעו לך מקודם כידוע מ"ש ע"ז בשו"ע ומוציא דבה הוא
כו' אך באמת חשבתי אז שמספק אודיע לך וגם דברתי בד"ז עם בני תו' וג"כ אמרו שבשביל
לימוד המשניות לעילוי נשמתו ג"כ כדאי להודיע לך, ע"ד מכתבך אהובי אחי אין להשיב כי
כולו צדק בפרטיות אכתוב לך באלו הימים, מכתבי הנ"ל מסתמא תקבל תוך שלשים ותצטרך
לישב ז' כשמועה קרובה, אמנו תחי' כותבת בפרטי' איך הי' כי נפטר לערך 50 מינוט על שעה
11 אור ליום ה' בשלח י"ג שבט ובעת מעשה לא הי' רק אמנו תי' והפעלשעריצע אשר באה
לעשות לו אוקאלין ואמי נחה אז על הדיוואן היינו שהניחה א"ע לנוח בשעה 10 ובזמן 50 על 11
באה הפעלדשעריצי ומצאוהו כבר קר רק ער האט אויפן גיטאן ויצתה נשמתו בטהרה. ומקום
עד שעה 10 עשה צרכה, וכל הזמן הי' אומר לאמנו תי' איך וויל מיט דיר עפעס ריידן והי' בוכה
ולא הי' מדבר מאומה ומי שהי' נכנס לבקר הי' מבקש ברכה ממנו, ובשובו האחרונה אמר,
איך וועל זיין אגאס אייף שבת אין דער היים ציא אייף דעם שבת ציא אייף יענעם שבת כך
הי' מדבר כמ"פ, ואח"כ היינו לאחר פטירתו קראו ליהודים והגביהו אותו מעל המטה ובבקר
הי' כבר ידוע בכל העיר והלוי' היתה ביום ה' למחרת בשעה 2 והי' החצר שחור מאנשי' והי'
כמו אלף איש לערך, והובילוהו על הב"ע החדש (אני ג"כ אנני ידוע אי' הוא) והוא י"ז וויארסט
מהעיר והברמינן מובילים על העגלה והמלוים נסעו עם הפאיעזד ולקבורה בא בשעה 6 לעת
ערב ומשם באו חזרה בשעה 11 בלילה והניחוהו מצדד? א' רב (איננה כותבת מי הוא) ומצדו
הב' ר' יעקב יוסף גרוז ע"ה (מתוך הדברים אני נשמע שגם הוא ע"ה היינו שכל הזקנים היראים
ושלמים בזמן א' הלכו), ומצב אמנו תי' גרוע למאד נעשית בע"ח גדול, והשכנים מעיקים לה

מאד ואני יעצתי לה שתחליף דירתה או בשם גופא או על פה, ולע"ע אקצר ואומר שלום אחיך אוהבך באמת והמצפה לראותך בקרוב בעה"ת... זוג' תי' פוב"ש כן גם... לישועת ה' לכולנו...
...הוא עם זאל דיר אַרין אז... כל הענינים (שכוונתו הי' להקל לך צרותיך, השי"ת יפדך בקרוב לגמרי מכל התלאות והפרעות). שזהו ע"ד העבודה של הפשטה, והנה בעומק הענין הנה בשבירת הגוף ר"ל קשה מאד להיות בדרך הפשטה הן בגשמי' פשוט עם רירט דאך אן אין גאנצן און אין נפש והן ע"פ תו' הלא לא לתהו בראה אלא לשבת יצרה דיא כוונת (בכלל) איז דאך ניש אזוי ובפרט שמהרבה מצוות וענינים יהודיים רייסטין זיך אָפּ ח"ו וא"כ איך זה יכ"ל [=יכול להיות] עם זאל ניש אַרין ציא דען אָט דאס איז אעבודה לערנען משניות אסאך אין קע [ראה מאחורי מסך הברזל ע' 59: בעוד האבל אומר ששה עשר קדישים ביממה, למדתי אני 16 פרקי משניות ביום] וואס מיט דעם מסתפק זיין ולחשוב להפשיט א"ע מהעולם, זיין אין דער היים וללמוד (מהאי פנאי) רק פרק א' ובכל היום לעסוק במו"מ ולקיים רצונו בשאר הדברים וכן להדריך הב"ב אָט דעמלסט קען מען טראכטן געכער וועגן הפשטה (ומ"ש לך זה למע' קצת במוסגר תי' "מהאי פנאי" הנה כוונתי בזה שכתוב בטור יו"ד הל' ת"ת שמי שכל היום מתעסק במו"מ כן.. או.. פנאי.. נק' הוא תורתו.. אומנתו כן ראיתי מכבר להדיא ופוק חזי כמה גדולה העבודה של יהודי איך נק' הוא אפי' שעוסק מהבקר עד העבר בעסק, ואחזור להנ"ל והפשטה במצבך יכ"ל רק ע"ד מה שכת' לעיל עם זאל ניש אַרין נאר דאס איז שווער שווער זייער. ומה שכתבת שכן הי' אבינו ז"ל במדריגתו הוא ענין של הפשטה מעניני עולם וחומריותיו וגם ע"ד המבוא' בלקו"ת המתקן מעשיו נעשין מחו ולבו זכים אלף פעמי' ככה שזה מסעי' לזה וד"ל, ובכלל איז דאס אַי אדקות-דיקער ענין אַי הייכע ענינים שיש בזה חילוקים רבים ומפלגות עד אין קץ. ואשר לזה נכון דברך שהנך כותב שע"י יסורים ר"ל באים לזה, כן הוא, יסורים מזככים ומסייע להיות בבחי' הפשטה כנ"ל והוא שגם גופו מזדכך שזהו בגשמי' וברוחני' נפעל עי"ז שמזכך חלקו בעולם כמו ע"י עבודה, והנה מכל האריכות בהנגוע אליך הנה כבר נזככת ונתבררת ונגבההת ונפשטת יותר מדאי... הכל .. עבור הכל בטוב .. ורוחני' לך (הסובל') על ידך) בכפלי כפליים עד אין קץ ואתך עמך יתרומם גם מצבי ומצב ב"ב יחיו בגשמי' וברוחני' וייתב נא עמנו השי"ת למען אבינו ז"ל (ושכן גם כתבתי לאבינו ש"נ במכ' הנ"ל הל' הזה), נוא הארכתי קצת וכתבתי את המכתב בכמה הפסקות כל היום, והכל למענך לפקח רעיונותיך בקראך מכתבי, אגוטע נאכט הי' שלום השי"ת זאל אונז אלעמען העלפין בקרוב ממש בכל הפרטים ונתראה בקרוב בשובע שמחות פב"ב. אחיך לייב

ע"ד מצה שלחתי היום לגרוזיע מעות ע"י דלוג רב על ה' פונט שמורה עבור יו"ד רובל פונט (לכד המשלוח והאופאקאווקע) ועבור ב"ב אם לא יתקבל מגמרת [=מריגא] מלית ברירה יאכלו מקמח מן השוק כי אין ביכולתי להוציא כ"כ גם עבורם על שמורה מש"ק [משעת קצירה]. ומשעת טחינה ג"כ אין להשיג בשו"א, הי' שלום זוגתי ובתי יחיו פוב"ש. הנ"ל

תשו' על השאלות בהל' פסח יהי' עוד פתקא, הנחתי בהקאנווערט גידים על תפירת תפילין.. כידוע .. (שהבאתי לעיל) שהצ"צ נ"ע כותב שר' שלמה מקארלין הי' טפח גבוה והי' יכול להפך את העולם בכמזאטא (בעזים) ואדמוה"ז נבג"מ הי' גבוהה (טפחיים הנני מסופק בלשונו אם

טפחיי' או אלפיים אמה) יותר, ושכמצב ומדרי' כזו הי' הנביא בעת נבואתו ומובן שממילא הי' בדרך הפשטה, (אבל בצדיקים לפי ענ"ד לא בדומה לנביא כי הצדיק הרי הוא מופשט וגבוה אבל מ"מ מלוכש בחיצוני' בעולם משא"כ בנביא שהי' מופשט לגמרי והוא לכאן גבוה במדרי' ממע' הנביא ואפשר טעיתי בזה ויכולים לומר שעד"מ הבעש"ט נבג"מ בעת עליית נשמתו (שהי' עושה עליי' נשמה) הי' הגוף ג"כ כמו בנביא ועוד מע' בנביא שהגוף לא הי' כדומם כמו אצל הבעש"ט, אך אפשר הי' מעלת הבעש"ט אז גבוה מבעת הנבואה של הנביא כי הרי הי' הולך בהיכלות וכן נראה לי קרוב יותר. איך בין אביסל צו הייך פארקראכין נאר בהנוגע לדברנו הנה אפשר הי' כוונת אבינו ז"ל במכתבו...

...

ב"ה עש"ק תשא י"ט אד"ר תרצ"ב

אהובי אחי התמים הנע' מו"ה רפאל נחמן נ"י

מה אתחיל לכתוב לך אהובי אחי את גליונך מכ"ז שבט קבלתי אשר טרם תדע מאבינו זכרוננו לברכה ששבק חיים לכל חי, ועל זה שקבלתי מכתבך הגדול מח"י שבט כבר עניתי לך, ובשבוע זאת קבלתי גליון לא בכתב ידך שקבלת הידיעה הנ"ל והנך יושב שבעה, ואנכי יודע מי הכותב, והנני מודה שסכלתי בזה שכתבתי לך בתוך שלשים השם יתברך ינחמך וינחמנו בתוך שאר אבלי צו"ה, קבלתי גליון מידידינו הרי"ה נ"י והנני מעתיק לך כל מכתבו.

כבוד כו', הרבה דברים נאמרו בלב, הלב צועק הלב נקרע הלב נשפך כמים, הלב הומה, כן מצב לבי בבואי להשיבך על מכתבך, במה אוכל לנחמך יקירי אהובי נפשי, המקום ינחם אותך לא חשבנו אשר אביך ע"ה יעזוב אותנו לאנחות כ"כ מהר הוא בעצמו ג"כ לא חשב כן אף כי פעמים אחדים אמר לי (ובחלם) שאננו יודע אם יצא מזה המחלה אשר חלה בה יותר מחודש ימים מקודם הי' הרופאים מחזקים ונותנים תקוה טובה כי הלב הי' בריא רק מחלת הריאה הי' מקודם בצד הימני ואח"כ הלכה המחלה להצד השמאלי רק נשאר בצד הימני במקום אחד, הדלקה אשר דלקה ובערה בו אשר פעמים אחדים הי' מועצה של רופאים ופרופיסורים ולא מצאו תרופה, מחלתו הרעישה את לב כל אנשי העיר אשר באו לבקרו ולהשתתף בסיוע להביא רופאים מומחים ולהשיג את הדברים שאמרו שיהי' לו לרפואה ולא ... הי' להשיגם, כי אמך תחי' הי' צריכה להיות תמיד על המשמר אצלו ולא לזוז מהבית אפי' על רגע א', אך כ"ז לא הועילה כי ישאר בחיים ונשמתו עלתה למרום בקדושה וטהרה להסתופף בצל קדושים וטהורים. שעה אחת קודם פטירתו היו אצלו אחדים מאנ"ש ודברו אתו ולא הי' ידוע כי בעוד שעה תעלה נשמתו להפטר מהאי עלמא, כרעם בגלגל נשמע קול יציאת נשמתו מהגוף, כי נפטר בשעה מאוחרת בלילה ובשעה הרביעית קודם אור הבקר כבר התאספו ידידינו אנ"ש להתיעץ איך לחלוק לו את כבוד האחרון, אשר באמת הלוי' שלו היתה בכבוד גדול לבד מהבאים מכל פנות העיר גם מסביבות העיר ממאלאכווקע ולאסניקע... ועוד תחנונות תיכף נתודע לכולם מפטירתו ובאו לחלק לו כבוד אשר זכרו הי' יקר בעיני כולם וכולנו גוענו בבכי' א' ר' ברוך שלום איננו כדאי' במדרש צדיקים שמן קודם להן ושמו מרדכי ושמו בועז. זכותו יגן עלינו ועכ"א, ע"ד שאלתך אודות צוואה אם הניח תדע שאביך ז"ל הוא בעצמו

הצואה, תמיד הוא מצוה בניו לכו בדרך התו' והמצוות בלי נטיית ימין ושמאל, ואז אהי' בחיים עמכם כמארו"ל יעקב אבינו לא מת, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, עכ"ל הרי"ז.

ביום ד' העבר בא הרי"ש השקדן ומסר לי פ"ש מאמנו תי' אשר ראה אותה ביום ב' העבר והיא ת"ל בקו הבריאות, אהובי אחי הרבה דברים יש לי לדבר עמך ולהתיישב וכן הנני מניח יום יום כי הנני בא בערב בשעה מאוחרת והנני מניח על הקוחר וכן עוברים כמה אחרות, רציתי שתיעץ לי מה אעשה, מסתמא הנך זוכר עוד את כל הפרטים שלמדת בשנה דאשתקד בהל' מטומ... עם הגר"י... מאבי וכן הוא האמת אשר לא בריבוי הזמן וריבוי השיקוע הוא ריבוי הריוח וברצון השי"ת במעט זמן יכול אני להרויח יותר מכפי בריבוי כו', אשר הנה זהו מצד אחד ומצד השני מי שידבר (ואצ"ל מי שיתבע כמו אבינו ז"ל ...) עמי ע"ד רוחני' איננו ואשר נוסף על זה בין איך דאך טאקע פארדרייט וויא אשעפס ר"ל (אשר מונח אצלי מכתב מאבינו נ"י והוא מענה על מכתב שכתבתי לו מה פרנסתי וכותב שהשי"ת יעזור לי וישלח לי פרנסה אז איך זאל ניט זיין אזוי פיל פערהאוועט) אשר מובן ווען קען איך לערנען אווארט ציא נגלה ציא חסידות אשר מקודם הי' הגן עדן שלי בש"ק והאמת אגיד ולא אתפאר כי אין ... ע"ד שהע... מיעץ לי שאלמוד מדרש רבה, כי הייתי לומד בכל ש"ק כמעט המדרש של הסדר ואם לא הספקתי ללמוד כולו או גם כולו אפי' וגם מא' דא"ח לפעמים, ועתה ג"ז ב"ה אנני יכול כי דירתי בקצה העיר היא לא רחוקה אפי' מחותני וגם לא כ"כ בריחוק וגוסי ... היא רחוקה ופה נשאר רך בבתי מדרש ב"ה, נוא השעה הגיע לאחד עשר וצריך לילך לנוח מעט, אגוטע נאכט אחיך אוהבך ... תכה"י והמצפה לראותך בקרוב שמחה י"ל..

...

ב"ה או"ל ה' כ"ה אד"ר תרצ"ב

אהובי אחי היום קבלתי מכתבך מג' תצוה ט' אד"ר שכבר נתוודע לך מפטירת אבינו ז"ל הכ"מ. וכעת לא אענה על מכתב זה ורק אמור לענות על מכתב הנ"ל כי אינני רוצה עוד לעכב מכתבי, כתוב לי אם קבלת המעות ששלחתי לך כי ברצוני לשלח עוד המגיע לך ממני עד מאה ר"כ, בעת קראי מכתבך (לא זה שקבלתי היום רק בהמתדבר..) שהנך כותב שמרגיש אתה שנשתנתי ואינך יודע במה לתלות אבל מרגיש אתה זה הנה אהובי קשה לי להעלות על הכתב כל לבי כי לא יספיק וגם כמ"ש לך.. באיזה פעם ניט אלץ מה שחושבים מדברים ולא הכל שמדברים כותבים אבל אם היינו ביחד היינו מדברים ומדברים גם כשהייתי פנוי היינו בחור הייתי בא אצלך בזמן פנוי כמו בש"ק והיינו משוחחים יחד מה שאז הי' זה לא כמו איזה התיעצות או ע"ד דאגה בלב איז רק פשוט לבלות הזמן בדבור אתך אבל כעת כמדומה שימים ולילות לא יספיקו לנו וגם כי לא ימלט שבכתב ישלטו ידי זרים ומהאי טעמא התחלתי לכתוב לך ישר למחנך לא ... ביתך ונסיתי כמ"פ לכתוב ונתקבלו לך ומאז והלאה הנני כותב ישר ליום, קשה לי לכתוב בפ'י אם להלביש זה..

...

שושן פורים עת לקבץ [=תרצ"ב] לפ"ק

אחי אהובי הת' הנע' מוהר"ר רפאל נחמן נ"י

עמך הסליחה על שאיחירתי מעט בכתיבתי כי דודינו ר' פורים חייב קצת בזה כי חשבת אתמול לכתוב והנה לא בבית לנתי כ"א בביהכ"נ כי לקחנו בל"א גיוממן ארעכטע ביסל משקה עם הר"י השקדן נ"י דיא ענינים וואס ער האט גירעט גידענקן איך נישט ציא ווייל בעצם זיינען זיי בבחי' אויסוועלט ואינם לפי הבנתי וכלי אם אפשר מצד כי לא יכולתי לשמוע ורק זה אני זוכר כי טען עמי בענין ממלא מקום אבותיו. וכעת אהובי אחי אענה לך כיד ה' הטובה עלי ישנו אצלי ב' מכת' שלך לענות עליהם בפרטי' משושפ"ק [=משושון פורים קטן] ומעש"ק שקלי' בקראי מכתבך שהגך כותב בדבר שהתפללו בבית אבינו ע"ה הכ"מ שאין הקב"ה מקפח שכר כל ברי'. הנה בהמשך הזמן ראיתי הרבה באים ממאסק' (רק מי שה' בעת הלוי' לא ראיתי לע"ע) וכולם אומרים שבביהכ"נ ליובאוויצער בכלל אומעטום שכסדר זוכרים את אבינו ע"ה כי על כל ענין וענין אומרים א רב"ש ע"ה אם הי' וואל זיך דאס אפ גיטאן או שחסר הענין מצד שהוא איננו ועם מי שאני מדבר מהבאים כולם אומרים לי בדיוק שנותיו (לערך ס"ב) ובשאלתי מאין אתם יודעים, תשובתם כי כשנכנסים בביהכ"נ שומעים רק מדברים אודותיו בשבחו, מה לנו לדבר ומה לנו להצטדק,

הוא הי' חי בעצם וכל מהותו הי' מס"נ, לא ע"ד ר' עקיבא שאמר מתי יבא רק כמו המס"נ של אאע"ה ד.ה. גאר נישט גיפילט אז מיא טוט מיט א מס"נ ווארים וויא קען זיין אנדערש (זה הווארט שמעתי זה מלפני איזה שנים מפי א' בשם אד"ש זה ההפרש בין מס"נ דזה לזה) וגם כמדומה שכתבתי לך פעם שזה שהנני ב"ה ביחד עם ב"ב ובשלוה מי זה עמד לי אם לא זכותו של אבינו זי"ע אשר השי"ת לא הקפיד שזכרו שאם ח"ו לא הייתי בשלוה כו' מובן שמי יאמר קדיש לא אתה ולא אני וזה גופא הי' מן השמים בשבילו רק. וע"ד שאלת אמנו תי' אצלך מה שלא הי' לה בגדים חדשים, והגך כותב בזה"ל אינך יודע פי' הדברים אם יש איזה מנהג כו'.

...

ב"ה עש"ק אחו"ק ט' אייר תרצ"ה

כ' אהובי אחי נ"י כל ב"ב יחיו

שלום וברכה!

מאד יש לי עגמ"נ מאי כתיבתך. ומהנשמע בכלל אם נשקטו הפרעות (ה' ישמרכם מכל צו"צ), מה שלומכם ואין פרנסתך, אצלי אין שום חדשות מצפים אנו לישועת השי"ת הקרובה שנתראה בקרוב בשו"ש, משם אין לי לע"ע שום ידיעה ה' יחיש גאון, מצבי כמקדם כשאקבל למכתבך אכתוב באריכות יותר ב"ב שיחיו פוב"ש, אגוטיין שבת. אחיכם דודכם ...

קבלתי בשבוע דנא מכ"ג.. מבן המשפיע שילם ע"ה ומבקשני לזרוך בדבר דרישה עבורו כתוב מה נשמע אם הגישו עבורו על דרישה... ומתי יהי תשובה הנ"ל.

...

ב"ה עש"ק במדבר .. ר"ח סיון תרצ"ה

אחי יקירי הת' הנע' מו"ה רפאל נחמן נ"י ע"ש זוג' רבקה תי' ע"ש בנותיהם יחיו ובנם נ"י שלום וברכה! הפעם צריך אני לבקש סליחתך על שזה שבועיים שלא כתבתי לך הגם שממך

קבלתי מכ' ביום ד' ולא עניתי תיכף ועמך הסליחה והתירוץ שהייתי טרוד במאד, כבר כתבתי לך ששאלתי את הטריקאטזנע מאשתו של גיסי ונתקבלתי לארטעל לעבוד עלי' היינו נאָדאמינק וב"ה נסדר הכל היינו שהוצאתי עלי' סכום נכון ותקנתי אותה וכעת אתמול התחלתי בשטו"צ לעבוד בה השי"ת יתן שיהי' להצלחה מרובה בכל הפרטי' ועד עתה לא הרווחתי כלום ונעשיתי בע"ח גדול מאד ונוסף לזה

בשביל תיקון המאשין, נוא אכלי איז ב"ה פראן צריך השי"ת להשפיע בה פרנסה מרובה ובנקל, ידוע לך בטח מ"ש רש"י ז"ל ע"פ ואכלתם לשובע (כמדומה על פסוק זה) שיהי' מתברך הלחם במעים כן הדבר בהפרנסה שהשי"ת עזר עם זאל גיין אין וואס און אף וואס מייא דארף. בני ב"ש נ"י איז עפעס אלץ צוקראכין אצלו הי' מאלערייע כמה פעמים וגם כעת נעשה אצלו פריסטופ און דאס מוצעט עם זייער אויס והשי"ת ירפאהו רפו"ש, כתוב מה נשמע ע"ד הפרעות מהעתונים דפה קראנו שנגד היהודי' אינם יוצאים כעת רק נגד המושל השי"ת יתן ויושקט וישמרכם מכל צו"צ. בכלל ובפרט כמדומה לי כתבתי לך מכל וע"ד הפ"פ הייתי שם ח"י אייר (ל"ג בעומר) ומאז לא הלכתי. (והם אומרים תמיד שלא אבא לשאול אפי', שיודיעו ע"י הדואר במכ') והאמת אגיד שאני יודע מה לעשות כעת, אבינו שי"נ כתב כמ"פ שאגיש פה דארפין האבין גידולט זהו חשבוני ותקותי להשי"ת, ובדבר לבקש חזרה הנשלח כו' הנה אם רק עם קען ח"ו ניט שאטין, איז אוודאי צריך לבקש אך זה גופא אנני יודע, זה מסתמא צריך להבין שבפה באינא... לא יודע מזה אך באודיסא בשארי'... – רק לקנות בפשוטים אפשר יהי' נמכר ויהי' ח"ו איזה מניעה, וכ"ז בפרטיות ... צריך להתייעץ עם הנ"ל ומה שהנך כותב שזה ימהר הקבלה לדעת איננו סברא כנ"ל שבפה אין ידוע כלל (כן לפי סברתי) א"כ מה תועיל זה ורק פשוט מעבירה כו' וזה גופא ג"כ היינו שאינו ידוע אם ימהר ואם רק בשביל מעבירה אם צריך בשביל זה על ספק זה לעשות זה, ואשר ע"כ אפשר אתה תכתוב מכ"ז ורק תיכף ומיד להנ"ל משם ותשאל דעתו הק' וכן תעשה (ותודיעני מקודם (עשייתך) מה שענה) וכן תעשה למענה"ש ותיכף היינו שתכתוב לי כ"ז משמי, נוא אגוטיין שבת בטח כבר בא אחי גיסי הר"ר משה שי' [=אקסלרוד] למחנך, זייט גיוזנט כל ב"ב יחיו ... אחיכם ודודכם... המצפה לישועת...

...

ב"ה יום ה' י"ט סיון תרצ"ה

אחי אהובי התמים מו"ה רפאל נחמן נ"י הכהן

ע"ש זוגתו רבקה תחי' ובנותיו יחיו ובנו נ"י

שלום וברכה!

אתמול הגיעני ג' מכתבים. א' הוא מכ"ג מאבינו שי"נ מאסרו חג (וכפה"נ זהו מענה על פ"נ שכתבתי (היינו מהידוע מכבר שכתבתי לך נוצטה [=מהפחד] שהי' לי שחברי בועז ימ"ש תבמו [=שאלו] עלי')) וזלה"ק, השי"ת ימלא משאלות לבבו בהמצטרך לו בגו"ר לטובה ולברכה, אחפון במאד מאד לדעת משלום הקרובים שי' וב"ב בפרטי', ויפרוש גיני בשלומם ויגיד להם ברכתי בגו"ר, עכ"ל הק'. ואני כתבתי בט"ז סיון עוד פ"נ על כללו' מצבינו ועוד איזה פרטים (וזה כתבתי עוד קודם שקבלתי מכ"ג הנ"ל ממנו) והנני חושב בקרוב לכתוב לו עוד מכ' כיוון

שיש לו הנאה ונחת, וגם ראיתי היום העתק' מכ' א' שכתב לנבערזו [=למאסקוה] לא' שמבקש מאוד שיתכתבו לו כאו"א וכתב שאפי' ח"ו ל"ע ניט קיין גוטע נייס ר"ל ג"כ יודיעו און ווער רעט חדשות טובות בוודאי יש לו נחת השי"ת זאל שייס אונז העלפן מיר זאלין מודיע זיין גוטע נייס בכל הפרטי, ושני המכתבים הנשארים שקבלתי אתמול הם ממך א' מכ"ג מב' סיון והב' מג' סיון מכתב גדול ופרטי, והנה ראש וראשון הנני לברך אותך ואת רבקה ת' ואת בנך היקר מו"ה יואל נ"י בברכת מו"ט עבור התחלתו ללמוד חומש בשעה טובה ומוצלחת, ראשית זאל ער זיין גיוונט בגשמי ויעלה מע' מע' בהצלחה בלימוד התו' ודרך חיים כי עת כניסת הנפש האלקית בקטן (או קטנה) היינו תחלת הכניסה כי גמר ועיקר הוא בזכר ב"ג שנה ויום א' ותחלת הכניסה הוא בחינוך לתורה ולמצוות (כמבואר כ"ז בשו"ע אדמו"ר בסימן ד' סעי' ב' (במהדורא בתרא) הגם שיש אומר בהג"ה שגם במצות מילה פי' שמאז ג"כ מתחלת הנה"א ל'כנס אצלו אך לפי אומרו מקודם הוא בחינוך אבותיו שחיבו חכמים וג"ז יכולים לומר שאפי' בחינוך למצוה ואפי' אינו לומד עדיין אבל מי פליג ולכל הדעות כשמתחיל ללמוד וודאי כן הוא שהנה"א הייבט אן אריין גיין א"כ איז דאך דאס טאקע א הייכע ענין וכימים הקודמים היו ההורים מעטפים התינוק בטלית ומובילים אותו אל החדר והיו נותני' להתינוק מתנות ומנהג ישראל תו' היא ויילע עס פאר נעמט א ארט, וכן הנני בברכתי אליכם אתה וזוגתך ת' שתגדלו אותו מתוך הרחבה ובנקל ותרואו נחת ממנו ומכל זרעיהם יחיו וגם אנהנו נ'שע בקרוב בעזה"ת.

וכעת אענה לך על הסדר על מכתביך ובתוך האריכות אכתוב לך גם ממצבי ומהכל בעה"י. בדבר שתקנה תיכף השי"ק כבר כתבתי לך לא כבר כשקבלתי אז מכ' מבעל גאלדע וכתבתי לך שבל תדמה כלל להתעסק על ידיהם של אלו כי יכול ח"ו הענין פארציען זיך אף יארין כמו שה' עמי אז, ובפרט שג"ז א"א פשוט מטעם שכתבתי לך אז, ע"כ אם עדיין לא קנית עבורי השי"ק תשתדל ותשיג בע"ה ותיכף תקנה, ואגב אשאלך הנה בשבוע זו שמעתי בביהכ"נ קלא דלא פסיק שהחזירו בחזרה ספניות תירס [=רוסיא] ממחננו, ומקור הדבר לא ידעתי, ע"כ כתוב לי אם יש ממש בזה אם לא, כן כתוב אם היית אצל בערמאן רחוב ר' יצחק אלחנן 14 מחנה ברנר וקבלת הכתובה ואם לקחת מה עבורה, ומה נעשה אם נפעל מה עם הרשימו' של המגיש' ששלחתי לך (וכפי נביאותי וואקסט דאס מסתמא מהרעפקער כל הענין כי רוצה לבנות לו במה ומזבח שיקרב לו (כמו שה' בית חוניו) ומחפש מאטריאל על יסוד איז געלט אפ מארקעס איז פראן איז דעקלאמירט ער זיך, וכבר כתבתי לך אודותו בקיצור כי נתגלה כל מהותו כעת. ומקצת אנשי' גם מהבאים מנבערזו [=ממאסקוה] שמעתי שעתה נעשית אצלו זיינער אמענץ אף רעקלאמירן עס, איז אני הכחדתי זה ע"פ יסוד וואס איך גלייב ניט אז דוא זאלסט זיין אזא דאס (ומה שהיית כפוף אליו בנבערזו [=במאסקוה] פשוט היית צריך לקבל וואס שבא"ל איז דאך לא ה' נותן (ואם הייתי יודע שאמת הוא, הייתי כותב לך אריכות אודותו און איך וואלט דיר אביסל אויס גי כו', נאר אנני מאמין עליך זה).

כעת יכולים לומר אז ת"א איז שייס כמעט אחסידעשע שטאט א שו"ב א מלמד משלנו, מידעראייט וועט זיא שטייגין מיט תמי' בע"ה.

תמוה לי שהך כותב שהספרים ששלחתי לך לא קבלתם, הלא אחר שילוחי בעבור ג' ימים

קבלתים בחזרה מהדואר וכתבתי לך זה תיכף וכפה"ג לא קבלת המכ' הזה (ומוזה יכולים להביא רא"י שלא נתקבל מכ' א' שלי), כעת הנני קורא מכתבך הגדול, ואענה על הסדר. וראשית אביע לך רק תודות עבור כתיבתך בפרטי' ובאריכות, תודה עבור ברכתך לי ליום הולדת, ומברכך ברוך כתיב.

מה נשמע עם רבקה תי' אם פעלו עלי' האוקאלין ומה אומר הרופא, ולפ"ד אמירת הרופא כלום הוא, העיקר אם רואה היא בעצמה הטבה בעבור זמן זה בלקיחת הרפואות, השי"ת ירפא' בקרוב רפו"ש. בפה החום ג"כ גדול לערך ע"ד לי' גרדום אבל יש גשמים לפעמים, אפסיק כעת כי השעה 8 והנני הולך לביהכ"נ למנחה.

ב"ה עש"ק היום קבלתי מכתב מדודינו ליב נ"י מאלצין מרודניע, וכותב שכתב לי לפה על האדריסי' איוואנאווקע (הישן) און ער מורערט וואס איך שרייב ניט היינו שאנני מתעניין אודותו, ושואל עבורך ומתרג' א"ע על שלא הלך לראותכם בניסעתכם דרך מחנו שהי' זה בלילה וגם הרגיש עצמו שלא בקו הבריאות, ומסתמא יש לך תרעומות עליו ומפני זה אינך כותב לו, ע"כ תוכן מכתבו!

והאמת אגיד לך שלא ידעתי כלל מה נעשה אתו ה' יאריך ימיו ושנותיו כי בפו"מ לא הי' לי אצל מי נאך פרעגין זיך, ובהיותי בנבערז [=במאסקוה] שכתתי לשאול עבורו כי היינו שנינו טרודים, ובאיזה שנים לערך שניים הייתי כותב לו עוד לפעמים רחוקים, ואשר ע"כ מהראוי שתכתוב לו מכ' ארוך לכבודו משלומכם כי מתעניין מה נעשה אתך ואני ג"כ אכתוב לו כעת וגם אדריסתך אכתוב בקבשות, ומבשרך אל תתעלם כתיב ובפרט שאנחנו חביבים אצלו כ"כ כי כתב לי לפה על אדריסתי הישן ולא קבל מענה וחקר אדרעם שלי אצל זלמן סקאבלא נ"י ומוזה רא' שמתעניין וע"כ כתוב לו מכתב. הנני קורא עוד מכתבך הפרטי' ומעט אנני מבינו שהנך כותב, הנך רואה שומר ש"ק ולומד שיעור תו' בכי"ו והולך בפאות ארוכים ועוד, ובהעלם הוא ציוו... הנה אצלנו אז השי"ת העלפת אז מיא קען לערנען אלע טאג דאכט זיך שעצטין זיך גליקליך נאר יכולים לצייר ע"ד שיש בתירס [=רוסא] מציאות ממש הציור שציירת והוא מחברי בועז היינו. נעזש. [=מסור] פשוט, אבל נתגלו ברבי' ואינו מועיל להם ציורם החיצוני וסכ"ס מרפקרים ומשתמדים ונמסרים לגמרי להם. נאר מובן אז דארטין איז גרייסע בירורים וגם לפ"ד כשיתרבו הת' ואנ"ש וועט דאס פועלן אסאך ובפרט שגם אלו הת' שיחיו במחנך חלק מהם שבאו מגמרת [=מריגא] והם נעשים כבר ריגשע בירגער אשכנזים ונחסר מהם החיות דמס"נ כנגד אלו הבאים מתירים. כתוב אם המוסד תו' אמת קיים ואיך הנהגתו כמו תו"ת או באופן אחר וכמדומה שה' אלתר נ"י שמחווין שם משפיע וכן חותנו הר"ה נ"י. הנה כמעט שעניתי לך על כל מכתבך כי רובו ככולו אין בו שאלות ורק חדשות שלך, והנני מבקשך שתכתוב מכ' בפרטי' לעתים קרובים און אז מיא נעמט שרייבין גיפינט זיך וואס און סתם בריף זאלסטו טאקע למעה"ש שרייבין גאר אפט אבער לכה"פ וויפל איך דיר.

מה אכתוב לך ממצבי עדיין אין לי שום עבודה ופרנסה מסתמא באלו הימים וועל איך בעה"י אנקומען אין אאנדער ארטעל, וכעת צאל איך זיך אויס מיט דער אלטער ארטעל, השי"ת זאל שיים מיר העלפין בכל הפרטים, כשתקבל הויזעם עבורינו בטח תודיעני ע"י דלוג'ר-ב (ואם

עם קאסט זייער טייער אטלג"ר אינו נחוץ) וכבר כתבתי לך שתקנה השי"ק היינו שתשתדל ותשיג היותר און לייג ניט אפ און ווארט ניט אף ממוצעים כמו בעל גאלדע נ"י והדומה. ש"ק הנני בעיר כי שם אין מגין ויכול להיות שבקרוב יהי' שם מגין בש"ק ואז אסע נאות דשא על ש"ק לב"ב שי', זוגית תי' ובני נ"י ת"ל בחו"ש ופורשים בשלום כולכם הטוב, שמעתי מא' שבא אתמול מנבערזו [=ממאסקוה] ששם כעת המצב לא טוב בענין ההגשה מבקשי' רק שנה וכן אלו שהגישו לא נתנו.

בענין המאמר של אבינו י"ג שאמר בהיותו שם במחנה בדבר התבוללו' שזכרת במכתבך, הנה גם יש מא' המתחיל כל ישראל פ' נח פ"ו ומדבר שם ע"ד הדור הפלגה מפני מה הי' אצלם שפה אחת לה"ק מפני שידעו שעיקר החיות נמשך מן הקדושה ורצו שיהי' להם אחיזה בקדושה ועשו להם השפה אחת שבה נתנה התו' ודבר ה' את הנביא' ועוד, וע"ז דמו שיהי' להם אחיזה ויוכלו לינק מן הקדושה שיהי' להם קיום ומ"מ לא הי' להם קיום, בטח תמצא המא' במחנה ותעייין בו און מיא זעט דארטין אז ער מיינט דאס דיא ציונים (הגם שאינו נזכר כלל היינו איזה הוראה, אבער מיזעט יע שכוונתו גם עליהם עיי"ש).

גיס יודא אמר לי שייכתוב לך בעצמו ע"ד אמצעי' שלו, וכן ליהשיע אמרתי שקשה לך ואין באפשרי לך להתדבר עם דודו ויכתוב להרעפקע, בכלל המצב של אחיי יחיו קשה מאד כולם כמעט בלא פרנסה כלל מיא מאטערט זיך והשי"ת ירחם על כולנו.

נא אגוטין שבת, היו שלום והשי"ת זאל אונז העלפין להתראות בקרוב בשבוע שמחות. אחיך....

...

ב"ה עש"ק חזון תרצ"ה

כבוד אחי היקר התמים הנעלה מו"ה רפאל נחמן שי' שלום וברכה. את מכתבך הגלוי עם העתק מכתב כ"ק שליט"א נכון הגיעני ורב תודות לך עבור ששלחת לי המכתב של כ"ק ונא לכתוב לי עוד אם יש איזה דבר כי כתבת בסוף גליוןך שתכתוב לי עוד, ע"כ תקיים, והנני להזכיר אותך מה שהראיתי לך בר"ד דש"ת העבר שאמר כ"ק שלאחר התפלה יאמרו תלים חלק הנחלק ל' מהתלים וזמה ינצלו מחיבוט הקבר. וכעת פה אין אצלי הר"ד ההוא רק אני זוכר בע"פ. ושם ג"כ נאמר שיאמרו אצל הבימה ובמגין. אתי חדשות אין. ת"ל הכל שלום. תודה על

העבר ובקשה על להבא לכתוב לעתים קרובים משלומך ומשלום זוג' ובנותיך שיחיו ובפרט אם יהי' איזה חדשות מכ"ק שליט"א. ונא לכתוב לי איך נקראת הנאות דשא שחונה כ"ק. ותקבל החוה"ש והשי"ת ינחמנו בביאת גו"צ בב"א, אחיך דו"ש ליב כהן
פ"ש מברוך שי' ומאליעזר שי', הנ"ל

...

ב"ה עש"ק בראשית תרצ"ו

כ' אהובי אחי הת' הנע' ע"ש זוג' תי' וכל ב"ב יחיו בנעימים, שלום וברכה, אתמול קבלתי

מכתבך מער"ם, ואענה לך על הסדר ואח"כ אכתוב לך מכל הנעשה אתנו, מה שהנך מתפלא שאין לך ממני מכ' כן גם אני מתפלא עליך שזה כמדומה שבועיים שלא הי' לי ממך מכ' עד אתמול והסיבה לפ"ד הוא פשוט אי הכתיבה ומהיום והלאה צריך לתקן והעיקר אתה כי אני מ"מ כותב בכל שבוע. תודה עבור המז"ט ומברכך ברוך כתיב, הבר"מ הי' בזמנו היינו ביום ה' שלפני שבת תשובה (כי נולד כ"ח אלול ביום ה') ושמו בנימין (בשם אבי זקנו היינו אביו של חותני נ"י) והסנדק הי' חותני, מאבינו י"נ ברכת מז"ט עדיין לא קבלתי שלחתי לו טלג"ר בעת שנתיים ג' לך ואחר הבר"מ כתבתי לו מהב"מ ושמו וגם פ"נ, והמכתב מסתמא נתקבל או ער"ם בחוה"מ וענה לאחר חה"ס נמצא אין עדיין בכדי שיעשה שיתקבל מענה, יתן השי"ת שעם תולדתו יהי' לכולנו ישועה בכל הפרטים ונתראה בקרוב בשבוע שמחות.

יש לי עגמ"נ מה שנשארת בלי פרנסה, אפשר נכון שתפתח מאסטערסקאיע מתקון פרימוסין וכלי מתכות ביתיים כי אתה כתבת לי פעם אחת שבמחנך זהו עסק טוב בע"ה וגם הלא אתה הי' לך מכבר ידיעה קצת בזה ואח"כ כשמתעסקים בזה לערינט זיך ממילא אויס, ולפ"ד תחקור אח"ז כי אין צריך לזה קיין געלט אריין לייגן ורק מקום טוב (היינו במקום דירות ולא במקום אוצרעדזעניעס) וקצת אינסטרומטין גיניצטע, ואפשר תשאל מזה אבינו י"נ, אני בשנת צ"ג קודם שהתעסקתי בזה שאלתיו והסכים לי בזה"ל עדי שיימין לו השי"ת עסק קבוע יתעסק בתקון כו', ובאמת עסק קבוע גם עד היום אין לי ורק שכעת עסק הנ"ל אין בנקל להתקבל להם לארטעל ומעצמו ווילט זיך ניט להעשות צאטניק, כתוב לי הסיבה מבטלת עסקך, השעה קרוב לש"ק ואגמור לע"ע ואי"ה אחר ש"ק אכתוב עוד אגוטן שבת.

ב"ה מוצאי ש"ק בראשית גוט וואך אתמול בליל ש"ק נזכרתי כי בשנה דאשתקד בליל ש"ק בראשית הי' לי בשורה טובה ממך כי קבלתי טלג"ר ממך שנתנו לכם פסים ונהיות הש"ק ההוא ליום בשורה ושמחה ובכן יתן השי"ת שבקרוב אבשר גם אני לכם בשורה טובה כזו ונתראה בשו"ש בקרוב, היום הי' אצלנו קידוש כנהוג וגם אלך כעת למלוה מלכה,

כבר כתבתי לך שאינו מובן מה שכתבת ליודא גיסי נ"י שהגשלה שייך לחולי נבערזו [=מאסקאו] ה"י ראשית לא קבל עד עתה מאומה ממחנך (ורק מארה"ב מסתמא ע"י השקדן) והיום ספרו לי כי אחדים קבלו לחצי לירות וכמדומה שממחנך ואנני יודע איך זה לדון כי הלא בד"כ כ"א מהם נצרך וגם לא כתבת לכ"א מהם מזה ע"כ כתוב לי פירוש דברך וגם מה ששאלתיך ע"ד אלו שהציעו לי שילמדו עמי בפשוטי' ע"ח שאתה הגשת עבורם על וויז', וכתוב מה נשמע ע"ד הויז', מה אכתוב לך אהובי אחי העיקר מה שרציתי לכתוב לא כתבתי עוד והוא כמה בשבוע זו הי' לי עגמ"נ און לייפענעס בענין ההגשה הנה כבר כתבתי לך שהפתקא שהיו מבקשים כבר השגתי ב"ה ובאתי לשם וחדשו לי אחרת שהפתקא שממקו' עסקי צ"ל כתב בה שאינם מוחין בהעתקתי למחנך ושאניני נ"ח להם. והלכתי למקום עסקי ובשו"א לא רצו ליתן כזה הכלל פרטי' הדברים קשה להעלות על הכתב ולבסוף ב"ה קבלתי כזה והלכתי אח"כ לאינאד' והראתי הפתקא וב"ה אמרה שאוכל להגיש כעת, השי"ת זאל שיים העלפין זאל צוא גיין מעתה גרינגער און געכער ונקבל תיכף פ"פ ונתראה בשו"ש, את הלירא שהנך כותב שתשלח ביום כתיבתך עדיין לא קבלתי, ע"ד שתשלח לי מכ' יקר מאבינו

"נ רוצה הנני רוצה במאד אך מ"מ אם עדיין לא שלחת תמנע לע"ע וכבר כתבתי לך מזה כי מצד בועז י"ש כו' והשי"ת ישמרנו. ע"ד העלים (של י"ב אייר צ"ה) האחרונים לא נתקבלו וחבל על דאבדין, מחולים שבנעברו ומשמואל מענדיל ואחי' אכ"ח והי"ג בקרוב, מצבי הגשמי לא הוטב וכבר כתבתי לך בפרטי' ונעשיתי בע"ח גדול וגם הת"מ שקבלתי מבבל גאלדע נ"י ג"כ נאכל ועתה צריך לי השי"ת להזמין מחדש הת"מ להגיש וברצוני שיעזור השי"ת שעוד מחר ולכה"פ ביום ג' הבעל"ט אגיש בשטומ"צ נאר השי"ת וועט גיווים העלפין ובכלל בכל עד כה רואה אני השגחה פרטי' ממש און השי"ת זאל אונז העלפון ווייטער עס זאל זיין מיט הצלחה מרובה און בנקל ובקרוב, צריך לילך למלוה מלכה אגוטע וואך זוג' תי' ובניי יחיו פוב"ש הטוב. אחיך לייב...

אגרות הרה"ח ר' רפאל נחמן כהן ע"ה לאחיו הרה"ח ר' לייב ע"ה

ב"ה יום א' לסדר צו ו' ניסן רצ"ג כפר חץ

אהובי אחי כנפשי הת' מוהרי"ל נ"י ע"ש זוגתו גיסתי תחי' ובתם המהוללה ראייכל תחי' שלום וברכה, בעש"ק העבר כתבתי לך מכתב איורי כתבתי בו שקבלתי איזה מכני"ם [=מכתבים גלויים] ממך ומכתבך הגדול עם התשובות איזה הלכות ששאלתיך, והיום באתי להודיעך ולבשר לך שת"ל וב"ה וב"ש עבור חסדו הגדול שהראני שקבלתי היום החבילה עם מצה מביתי, בשלימות וכן עוד ב' חבילות אחת קמח (דגן) והשנית גרקנענע גירופין. ורואה אני בחוש שמעתי יתחיל השי"ת להראות לנו חסדיו הגדולים בחסדו חסד חנים, ויהי לנו מהיום רק טוב גלוי, כי לא דמיתי שאקבל המצה על חה"פ, ובפרט שביום ה' העבר באה הבי"ד דואר, ולפתע פתאום באין מצפה באה היום עוד בי"דואר והביאה לי הג' חבילות. ב"ה, והכל שלמים. כה לא יסיר חסדו מאתנו לעד בכל הפרטים בחסדו הגדול ויתנהג אתנו רק בימין חסדו בחסד גלוי ממש, וישלח וימחר ויחיש גאולתו במהרה ונתראה כולנו יחד שו"ש מתוך הרוחה והרחבה כן קבלתי מאתך היום עוד.....[חסר קצת] בדבר הגרופין ומותר להשהותם בפסח (במקום מוצנע).

ועתה אתחיל לענות לך מעט מעט על מכתביך. מה שהנני כותב מעט מעט, כי תקוותי חזקה שבודאי בקרוב יעזרנו השי"ת ונתראה בקרוב ממש פכ"פ ואז נספר איש לאחיו מהכל ונודה להשם על חסדיו שהראה לנו ומראה ויראנו בכל עת תמיד, ועמ"ש הרמב"ם ז"ל על המשנה חיבה יתירה נודעת להם כו', שאינו דומה כו'. וזה שהמטיב לזולת עוד מדגיש ומראה לו, ראה איך אני מטיב לך, זהו יותר טובה וחיבה מעצם הטובה, היינו חיבה נוספת, ע"ש. וכן בזה שקבלתי היום המצה, שהי' אפשר שיבוא הבי"דואר בער"פ בהפסק – מהפאסט שבאה ביום ה' – מעט ובאה דוקא תיכף. ובכלל שבמקום זה שהוא קצה תבל ממש יהי' לאיש ישראל מצה – מאבינו שיח"נ ויתרפא בקרוב ממש ברפו"ש ממש – ח' ימים קוה"פ זהו חיבה יתירה. וזה לי לאות שבודאי יהי' התחלת שנה זו טובה בגשמיות ממש בחסד נגלה. כי החדש הזה

הוא ראש חדשים (ולעניינו אפ"ל מהשינוי של תחלת השנה דניסן שנק' ראש חדשים. משא"כ תשרי ראש השנה. כי לגאולתי נשאר רק חדשים ספורים. וכן זהו מ"ש מה רב טובך אשר צפנת, צפנת לשון צפון כמ"ש אתה בדבר יצפון. וזהו רב טוב). (חסר קצת)

ובפירוש שמענו כולנו קודם הפרידה בלנ"ג [בלניגרד], סימנא מילתא היא, זהו מדאורייתא (ולפ"ד המקור הוא מאליעזר עבד אברהם. ועיין בדרוש ויהי הוא טרם כלה לדבר בתחלתו. דשנת רנ"ט) וע"כ הנני בתקוה חזקה שבקרוב ממש נושע כולנו בכל טוב נראה ונגלה בכל הפרטים) ראשית הכל אודיעך שת"ל הנני בריא אולם, ואף שהייתי קצת חולה, וגם הי' לי פליוס, אך אתמול בש"ק גם הפליוס נפתח ויצא כל הליחות רעות, והוסר הניפוח, ועתה ב"ה הנני בריא לגמרי (ואגב אכתוב לך מה שהנני חושב בסיבת הדבר של אי-בריאותי, כבר כתבתי לך כמדומה שקבלתי מיד בקיין העבר וואליקעס, וכמ"פ כתבתי לב"ב ולאמנו שיחיו לכתוב לי אם תקנו אותם עפ"י דין בלא שעטנו (כי המה מתוקנים אונטער גינייט) ואח"כ קבלתי מכתב מאמנו שתח"י וכותבת שאין שם שעטנו, ולבשתים (בערך בסוף כסלו) אך האמת אגיד שלבי הי' נוקף לי כל העת שהלכתי בהם, כי דברי אמנו תח"י הי' נראה בעיני לא כ"כ נאמנים (ה' יכפר לי) כי דמיתי שמתקרת א"ע לכתוב לי כזה, בחשבה שלפי הקור דפה היא כמו פיקוח נפש, וממילא הכל מותר, וזה כעת לא כביר נעשה הפאגאדע בפה טובה, הקור הוא לא יותר מכ"ה – למ"ד, בכאן נק' זה אור חם. בפרט בזריחת השמש, והשמש מבהיק מאד (בפה הוא כעת נץ החמה בערץ תחלת השעה הששית בבקר והשקיעה בערך לאחר 8 בערב) וגמרתי להפשיט את הווליקעס וללבוש את השטייול וכן עשיתי, והיות שהכל בידי"ש חוץ כו', ומשו"ז מסתמא נצטננתי ונעשה לי חום. וביום ה' קבלתי מכתב מדודתינו ריז"ה [=ר'] יעקב זכר' הלוי מסקאליק] וכותב לי נאמנה מהווליקעס הם בלא שעטנו (ועוד מפלפל בכלל בזה שלא הי' לי אפי' לשאול ע"ז מן הדין, כיוון שקבלתי מיהודי. והייתי מותר ללבושם עד שאדע בבירור שיש שם שעטנו, והן אמת שאפשר היא כדבריו, אבל שכח מ"ש במשנה הנותריקון של שעטנו. והב' מ"ש בתניא פ"ח בתחלתו שמשם מובן היטב שאם בהדבר שאוכל יש איסור ח"ו, אפי' אכלו לש"ש, וגם פעל ועשה, אך מ"מ קשור הוא בגקה"ט ר"ל שאין להם עלי' לעולם אפילו בתשובה (אם לא מאה"ר כמש"ש) ומזה נוכל ללמוד על כמה שצריכים להזהר באכילה, וכן בכל הדברים, (שמעתי מהרש"ג ז"ל בשם ר"א ז"ל בשם אדמוה"ז ז"ע נבג"מ אז מאכלות אסורות איז ערגער נאך וויא ביאות אסורות ר"ל (אף שבתניא ספ"ה הוא להיפך) בזה שבביאות אסורות ר"ל אין נדבק בגופו ובשרו ממש, שום דבר, ובמאכל הרי וואקסט ער דאך און לעבט פון דעם מאכל.) (ולבשתים עתה והוטב לי ב"ה).

בדבר מכתב אבינו יח"ג ויתרפא תיכף ברפ"ש, שקבלתי ממך העתקתו הנני לך מכיר טובה בעד זה, והמכתב חם מאד, ומשמע הפי' שהבשורה טובה קאי על ב' הדברים הן על הלימו' בריבים והן על הפ"ש מכא"א שג"ז בכלל בשורה טובה, ובמה דסיים פתח, ומבקש לפרוס גינו כו', ולהגיד את ברכתו כו' והיות שלפי"ז שהולהגיד קאי על הרישא שהוא ענין הלימו', ונמצא שכולל גם בריאות בזה, שאצלינו היא רוחנית ממש, וכן פרנסה טובה, והמנוחה, ובדבר הסיום שמיים ואומר אתכם עמכם בכל עת בודאי מכוון בזה כוונה עמוקה אך לנו די ודי הגלות לנו

שבכל עת ממש הוא אתנו עמנו ממש, ויתן השם יתברך שנזכה בקרוב להיות גם במקום בקרוב לו, ונתראה אתו בקרוב ממש בשובע שמחות.

בשאלתך אם סובל אני כעת ממחלת התחתונית, הנני להשייך שב"ה מיום נסעי מכפר יום נחדלו אצלי כל הכאבים שהיו לי (מכפר יום נסעתי בליל שבועות, ומקודימגאר, היינו עיקר הנסיעה, כי שם הוא מקום השרים נסעתי ביו"ד סיוון יום החתונה של בת אבינו יח"נ) ומאז ב"ה לא סבלתי מזה מאומה. רק זה לא כבר שהי' אצלי זמן קצר דוחק מעט כל יום (זמן קצר ממש) סבלתי מעט מזעיר, ורק אח"ז הוטב לי ב"ה.

ובזה שהנך כותב משם הבעש"ט ז"ל, שמעתי מהרש"ג ז"ל בנוסח זה, שבכל יום בבקר בעמדו משנתו אמר, איך דאנק דיר רבש"ע פארין גיזונד, והנה במה שהנך כותב ומסיר תודה להשי"ת שעזרך לשלם חובותיך שהי' עליך, היא באמת הודאה גדולה בעת יוקר זה ות"ל עבור חסדו הנפלאה אלינו ולא יסור חסדו מאתנו לעד, וכמו שכתב לך אבינו ז"ל במכתבו האחרון אליך דיר צו לאנגע יאהר, אז דער אייבערשטער זאל דיר העלפין זאלסט נישט זאין אזוי פאר האוועט, וכותב אתה שכן הי' ותיכף ב"ה הוטב מצבך ובודאי הי' כן לעד, כי זה הי' מכתבו האחרון. וא"כ ברכתו תעמוד לך תמיד בודאי, וההפסקות שישנם על מעט זמן, יעברו תיכף וירומם השי"ת קרנך בכל פרט, ויזמין לך דירה טובה ופרנסה טובה בריווח ובמנוחה ויהי' בית ועד כו', מאד מאד נהניתי ממה שעשית קידוש בש"ק בשלח, היינו בעד יא"צ של אבינו ז"ל, ואין לך דבר גדול מזה, (באחד ממכתבי של אמנו תחי' כשרוצה לצייר איך נשתנה המצב דמחני, כותבת בזה"ל, אויס קידושים, אויס פארברענגענעס וכו', ובאמת איז דאס אציור אמיתי לצייר רוע העת, והשי"ת ירחם בקרוב) ובכלל אינני יכול לתאר לך ולהגיד לך גודל הדבר מזה שהנכם לומדים בכ"ו בבקר ובערב, דא"ח וגמ', לבד עצם הלימוד, האסיפה בלבד הו"ע גדול למאד מהקביעות בזה, אין וואס איז דער לערנען? את זה ג"כ אין לבטל, ובאחד ממכתביך הנך כותב, מרוחני' שלי אין מה לי לכתוב, רק זה שלומדים אנוחו בכל בקר כ"י. ובערב גמ', ווייניק איז דיר, ת"ל עבור זה, ולא דבר קטן הוא, וחזקו ואמצו בזה, וה' בודאי יהי' בעזרכם גם הנני מסיר לך תודה עבור הפ"נ שמסרת בעדי בכלל זמן מוכשר, ויה"ר ויקובל תפלתם נגב"מ בעדינו ונושע בקרוב בכל פרט, מה שהציעו לך תיקון הפרימוסן בבודקע, נראה הדבר בעיני ואיעצך להשים לב לזה וה' יהי' בעזריך, ולא לירא מהמסים, ואפשר כדאי לפנות בשאלה לאבינו שיי"נ בזה, אם אפשר מצד בריאותו, ה' ירפאהו בקרוב.

בדבר מ"ש לעשות זכר לאבינו ז"ל והנך כותב לאחר זאת כשנח" שנינו ביחד בקרוב בעז"ה בשובע שמחות ואז נכתוב שנינו מכתב לאבינו יח"נ הצדק אתך והנני מסכים לדברך. והשי"ת ימהר ויחיש גאולתי בקרוב ממש. בדבר יום היא"צ של זקינו הר"נ ז"ל ביום כ"ב תמוז שהנך כותב שביום זה נסעת עם אבינו ז"ל דיר צולאנגע יאהר לקרעמענצוג. וזכר אני היטב את היום, וכן הוא, ולי יש עוד איזה סימנים על יום זה, ביום זה נסע אבינו יח"נ מגמרת[=מריגא] לארה"ב, וביום ההוא לפני נסיעתו כתב לי מענה על מכתביי שהרבה כתבתי אז בדבר השותפות עם ידידי הר"מ שי' גו"א וכל העת לא ענה לי ולבסוף ביום נסיעתו כתב לי מענה (ע"י מכתב אוירי) (ואת חטאי אני מזכיר שלא מלאתי דבריו הק', וכשאני לעצמי הוא לי לתשובה ומענה על

4/2 46. 1871 г. 23/11
 Дорогие Дороша Руба и
 Генушечка все здоровы и
 здоровы
 Как очень удивился, почему
 от вас нет, так генушка
 конь вестна, у нас нету
 Новое, и вестна Р. П. по старому;
 и проеи и немеренно
 ствечать, о вас все, о ва
 шем здоровье, как здоровье
 Руба. и как девочка себя
 чувствует, проеи вас, в
 том числе и Александрову
 и Лену, и вестна как, ко
 нус, огуи раз в месяц
 Сила Глину и вестна
 вас, и вестна от
 весту огуи все, о Рубе
 Алла

נדודי ה' יחיש ויפדני בקרוב, וכשייטיב לי השי"ת ויראני בקרוב חסדו הנפלאה ויגאלני ונתראה
 א"ה פב"פ אז נדבר מזה א"ה, וכן ביום זה (כמדומה) הייתי על דאפראס [=חקירה] האחרון.
 וכמה פעמים שמעתי מאבינו ז"ל סיפורים שונים איך מוקיננו ז"ל זה, ה' בא בחלום פעמים
 רבות לזקנתנו, בריגע, וכן בהמאורע שאירע את אמנו תחי' ג"כ בעיר הנ"ל שהיתה חולה ל"ע,
 ובא אליה לבשרה שתתפרא, וכן אתך בווארשא כשהיית יונק, ובודאי יודע הנך כל הסיפורים
 האלו, אשר מכ"ז נראה שהוא ובזכותו העלפט אונז דער אייבערשטער, ובודאי יש ענינים
 בנשמות ושונות הם זו מזו.

במה שהנך מחזק אותי ומרים את רוחי, בודאי הנכון אתך, וכן הוא האמת שאנחנו בדור זה
 הננו ממש עמודים לכל העולם, ולא יש בזה שום גיוזם, וזהו לא מפני גודל מעלתינו כ"כ, אך
 העיקר הוא אף וויפיל דיא וועלט שטייט זייער ניידעריק, אין קץ לתחתיתה איז ממילא,
 אף עטוואס אז מישטייט אקאפעצקע העכער, איז מען טאקע מעמודי עולם, והשי"ת דארף
 טאקע אלע אידן בכלל העלפן און בפרט דיא וואס האלטן זיך בא אידישקאייט בעת צוק
 העתים הלזו, ובפרטי פרטיות לכל אנ"ש והת' יחיו שהמה ממש המזהירים ומזככים בכל מקום

שהם, ועל כולם לאלופינו מאורינו המאור הגדול שמפיק אור לכל הניצוצים ירחם השי"ת וישלח לו בקרוב ממש רפואה שלימה בכל רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו ויצליח לו בכל דרכיו ויראה נחת מצאצאיו ומאתנו בכל פרט, בגשמית ורוחנית ויזכנו השי"ת להתראות אתו בקרוב ממש מתוך שמחה וחירות.

בדבר ההלכות שהנך כותב לי, ראשית בדבר התפירות כבר מצאתי בשו"ע בפירוש, והשגתי גידים מצבי ותפירתי מקום ההפסק, אך הטוי' הרי אינה לשמה, ובאמת אינם טווים כלל, כי כן הוציאום מהעורף, כן אמרו לי, והיות שכתבת לי שתשלח לי גידים כשרים, ע"כ נא לשלוח. בדבר הדגים שהתרת לי להחליף, ומדמה זה לגביית חוב, או שלא הבנת שאלתי, או שטעית בהדין, אך איך שיהי' לא אאריך בזה כעת, כי כעת אין זה נוגע כלל. בדבר הלחם, הן אמת ששגיתי מאוד במה ששכחתי כלל מזה, שמה שנותן לאפות לעכו"ם נק' זה בישולי עכו"ם, ולפמ"ש לעיל מהתניא, ולפי מ"ש במדרש תנחומא בפ' ויקרא ע"ש, ירע לי מאד ע"ז שכן נהגתי כמ"פ (ומ"ש שיכולים לתקן אף בקיסם, זה יודע אני אך לא הי' באפשרי כי זה לא הי' בביתי ששם הנני דר, ורק הייתי נותן לאפות במקום אחר, ועתה ב"ה שיש לי דירה טובה עם בע"ב טובים, והבעה"ב אופה בעדי פת אז לא רק קיסם בלבד אני מטיל, ובודאי פת כשר הוא, ואפי' חלה אני נוטל בלא שום פקפוק, אך בהאכסניא הקודמת הי' זה מן הנמנע).

כן בדבר מקום קביעות המזוזה, כנראה לא הבנת היטב ממכתבי ציור הפתח, אך איך שיהי' לא אאריך בזה כי עתה אין זה נוגע לי, כי כעת אין לי חדר מיוחד, ואי"ה כשנתראה פב"פ אז אצייר לך מהות הפתח שהי' לי ואז נעיין בדין זה, (הי' שאלה אצלי עד היום, איך לעשות עם קידוש בחג, הלא יין אין לי, וכן מצה לא הי' לי, וכן בברכת שהחינו, ובכלל הלא אסור לאכול בלא קידוש, ואמת שזה מובן שבעבור זה שלא לאכול גם התבשיל, זהו שטות, (כי מערין הי' לי מן המוכן כמ"ש לך) אך מ"מ איז דאס גיווען בא מיר אגאנצע שאלה ווי וועל איך טאן, ועתה ב"ה יש לי מצה שדודתנו ריז"ה נ"י כותב שבעצמו אפה זאת בהשגחתו לשם מצת מצוה, וכבר הופרש חלה מזה, הכל ע"צ היותר טוב, ב"ה וב"ש) נוא כמעט שמן הכל כתבתי לך. ואסיים בטוב מ"ש במדרש תנחומא פ' ויקרא דברי יקר רמז לבנים שמזכים לאבותיהם מזה, שכל העצים כשרים למערכה חוץ משל גפן וזית מפני שעושים פירות משובחים. ויתן השי"ת שעל ידינו ישתבחו אבותינו הורינו ויזכנו השי"ת לגדל את בנינו בדרך התורה והיהדות שנהי' אנחנו משובחים בזכות בנינו, ונזכה בקרוב ממש להתראות שמחי לב מתוך הרחבה והרוחה. הי' שלום ויתן לך השי"ת חג כשר ושמח במנוחה והשקט בבריאות טובה ובריוח גדול בכל פרט בהצלחה בכל ענין בחג ובכל השנה אחיך הדו"ש וטובתך תמיד ומשתוקק לראותך בקרוב ומקוה ומיחל לישועת השי"ת בקרוב ממש רפאל נחמן.

• • •

ב"ה יום ד' שלח, (נתקבל ה' תמוז פ' חו"ב) אחי אהובי מו"ה מכאל לייב נ"י לאחר הפסקה גדולה, מ"מ הנני חוזר לדברי: כבר כתבתי לך שקבלתי גלוינ'ך ומהם יהי' רא' לדברי שכתבתי לך בענין הדיק של התיבות ואותיות. כשעינת בהאזה"ח הק' מתחלה לא ראית זה שכתבתי לך. ורק לאחר פעם הב'. משא"כ אם היית מוציא בפיק ולא בעיון לבד אז

לא ימלט שלא תחסר. ובאמת כן הדבר אפי' בלימוד בפה, אם הלימוד הוא רק בתורת לימוד (מובן שזהו לפי ערך לימודיו בד"כ שאינו בעיון כ"כ, כמו שצ"ל באמת) אז אפשר שיוכלע איזה דבר. משא"כ אם צריך אתה לחזור את זה בעל לפה (לעצמו) אז כל תיבה ותיבה בהכרח שלא תחסרנה, ואפי' בחזרה לפעמים מצוי זה, אך זה דוקא שאם חוזרים רק הענין בע"פ, ולא בדיוק התיבות. אך לאחר כ"ז אחי. אנכי לך דבר אחד מה ששמעתי מהרשד"ב קריסלאווער כהאי תרגולתא דאתערט מעפרא וכו', והיינו כך, התרגולת כשהיא יושבת בעפר (כנהוג). ובודאי מתקבץ הרבה עפר בגופה בין נוצותיה, ואם ירצה אדם לנקותה מעפרה, אז כמה שירבה לברור משם העפר מ"מ לא יברר הכל, (לבד זאת שצריך ע"ז ריבוי זמן ויגיעה) אך התרגולת בעצמה גיט זיך איין טרייסל, און ווערט ריין. והוא דיבר זה בענין אחר, אך בכ"ד ודבר כן הוא, אם אין אני לי מי לי אן פשטלעך. ע"כ לאחר כתבי כל מכתבי. התבוננתי, למה זה, ומה יהי' מזה. ממ"נ אם ח"ו הי' זה באופן שבעצמו אינו שייך כלל צוטאן עפעס. אָז איז לבד זה וואס יעמאלט איז קיין פעולה ניש דער זאגין. הנה לבד זאת, איז צו אַזאַ דארפמען גאר גאר ניש זאגין און ריידין. אך הלא, לא כן הוא, ובעצמך הנך יודע כל מה שהנני כותב לך. (ענין הדיבוק חברים טוב הוא אַז מי איז צוזאמען און מירעט זיך צונויף, אך לא בדרך כזה) בכלל. נאר וואָדען להזכיר ולעורר, איז אויך ניש אין בריף. און עס איז עפעס גלאַט גיוואָרין מאַיינע בריף אָט עפעס אַגאנצער חיבור וויא מיזאגט דאס: עס איז גיט ווען ניש ווען. בדרך אגב, אך לא בדרך חיוב, וד"ל. ע"כ גמרתי יותר טוב לכתוב איש לאחיו, מחייו (עד"מ כמו שהנך כותב אתה לי) וכדומה. והגם שאני אין לי מה לכתוב מחדשות וענינים כאלה. כי בד"כ ידוע לך הכל מחי, ובד"כ אין שינוים ולא שניות, (אך רק זאת לבד כמ"ש בתניא, ואדרבה נתחזק יותר בהמשך הזמן כו', זה בודאי. וזה שהנני לומד יותר מעט ממה שהייתי בביתי, מה בכך. הא' פשוט, ומה לי לעשות אחרת, ובפרט שהרבה תנאים צריכים ללימוד שיעפול ויאיר בנפש, להועילה, ובלא"ה איז דאס גלאַט מוסיף אור גיווען למע'. אָבער צו זיך האט דאס קיין שייכות ניש (אשר זהו המעלה דמצוות על תורה שהגם שתורה הוא גבוה ממצוות כזה שהוא מוחין, וגם כזה שהוא במח' ודיבור, וגם שבזה גם חב"ד של הנה"ב עסוק, אך מ"מ זהו הכל לנה"א ולנה"ח והגוף א"ז שייך. (וזה שהחב"ד של הנה"ב הוא כזה א"ז נק' שפעלו עליו, והראי' שמדותיו תקיפים ואכ"מ) משא"כ מצוות שזהו בגוף ונה"ב דוקא. איז הגם, מיר פילין דאָך דאס אויך ניש, אך באמת הענין כן הוא.

ויובן זה בהקדים לבאר מ"ש בפ"א מאגה"ת בתחלתו, דאע"ג דלענין קיום מ"ע גדולה שדוחה כו', היינו כו' אבל לענין תשוב' כו' האור נעדר כו', העובר על מל"ת עי' כו'. ופי' הדברים כך. כי הלא אומר שלמע' די בתשובה ולמל"ת צריכים גם יוה"כ, הייתי יכול לומר שמל"ת גדולה ממ"ע, אך הלא אנ"ר שמ"ע דוחה כו'. אך מבאר כך, כי ע"י מ"ע ממשיך אור כו', ובאם אינו עושה המ"ע אז אינו ממשיך. זהו דבר אחד וואס דארטין איז, היינו שזה הדבר וואס וואָלט זיך אפּטאן ע"י המ"ע אינו. אך הרי יש עוד דבר, והוא שמרד במלכותו ית' ולא עשה מאמרו, שרוי לעונש עבו"ז, והנה כשעושה תשובה, מאחר שהאור נעדר, ואין תשובתו מועלת להחזירו, וא"כ זהו דבר האבוד, וא"כ נשאר רק זה, שמרד כו'. וע"ז די התשובה, שאינו זו משם עד שמוחלין לו. והנה מל"ת הוא לעומת מ"ע, ששם הציווי לבלתי עשות דבר זה, וכשמקיים ונשמר מזה, אז אינו פועל דבר, רק שמקיים מצות המלך, משא"כ כשעובר, הרי עושה איזה דבר, ער טוט

דאך עפעס, וע"י מעשיו טוט זיך עפעס אָפּ. (והיינו שנדבק בו) בנפשו ולמע'. וא"כ חוץ מזה שגם כאן עבר על מצוות המלך שמשו"ז צריכים תשובה (עם כ"א) עוד זאת צריכים לקנח הכללוך שגורם ע"י עשייתו. וע"י צריכים יוהכ"פ. וא"כ יוצא שאין קולא במ"ע, זהו פ"י הפשוט שם. וגראה מכאן גודל ענין העשי', טאָן, פשוט דרייען מיטן האַנט דיא רצועה, וכדומה, וכן ח"ו להיפך. אשר וויא גרויס עס איז ענין הכוונה, ונק' נשמה. ומובן משם זה דנשמה, הבאין ערוך מעשי' שהיא כגוף לגבי כוונה שהיא נשמה, אך מ"מ אָפּ טאן זיך דיא זאך איז דוקא ע"י עשי' בפו"מ. ואפ"ל בזה כי הנה אנו מוצאים, שאין למטה מעוה"ז הגשמי, עס קען ניט זאין נידעריקער און גרעכער, אשר מצד זה הענין שהוא תחתון מכולם, הרי יוצא מזה גם זה הענין שהוא כאין ממש. כי הרי ידוע אז אמתר איז נאָר רוחניות, וכמו שאנר"ע ד"מ למטה אז שכל למשל איז שטאַרקער און מער מציאות פאר גשם ממש, וכן נראה זה בדברים גשמיים גופא אם מתפרט למשל מכלל אחד הרבה פרטים, שבמציאות יש וממשות הכלל הוא במיעוט יותר מהפרטים שהם הרבה והוא אחד, ואפשר גם גדולים ממנו בכל דבר, מ"מ איז ער דאך מער מציאות, ולמשל באדם ג"כ, הראש לגבי הגוף, (ואכ"מ, והדבר פשוט ומובן) ומכ"ש לגבי אלקות. הרי גשמיות הנבראים כאין ממש וכידוע. בקיצור מיא מאכט דאך פונעם גארנישט מיט גארנישט, און צוריק, איז דוקא מעשה, און דוקא תומ"צ גשמיים. והרהור לאו כדיבור, ועוד הרבה, ודבר כשיש בו יותר מן הגשם ממש, הוא נעלה הרבה יותר, אשר לכאורה הי' צריך להיות שאם יש הכוונה ביותר, זה יחשב לענין גדול יותר מפני שכוונה הלא היא רוחני' בערך העשי', והרוחני' הוא יותר מציאות מהגשמית. וא"כ אם הרוחני' היא בטל איז דאס מער זאך איידער דער גשם וואס איז סאייז גארנישט, והוא מתבטל, וואס איז דא אזוי דער רעש? ער איז סאייז גאר ניט מיט גאר ניט. אך באמת הלא מצינו לא כן. שהעיקר הוא דוקא המעשה. אך פשוט מובן הוא, שאם הי' נראה לעין כל דיא גארנישטקאייט זאיינע בהגשמי, אָז הי' כדבריק, אָז רוחני' וואס ער איז מער זאך, און ער איז זיך מבטל, איז דאס מער אַנגלייגט: אך הלא דבר זה שהוא אין: אינו נראה לנו. ואדרבה? כל ענין זה שהוא במציאות יש וגשם, הוא מצד שאינו נראה בו האמת איך שהוא באמת אין, והו"ע ההסתר. שהצד ההסתר וההעלם שהסתירו והעלימו ממנו מקורו ומשו"ז נראה יש ודבר ומשו"ז ג"כ איז זייער אַנגלייגט כשהוא מבטל א"ע, היינו שבא לאמיתותו, שהוא בטל באמת: וזהו שחפצים דוקא בביטולו של היש ממש יותר מביטולו של הרוחני כיוון שבזה יוצא מהסתרו והעלמו אך צריך ביאור עדיין. כי מזה מובן רק זה, שכיוון שהכוונה הוא להסיר ההסתר, א"כ כל דבר שיש בו יותר ההסתר, איז דאס איז מער זאך. אָז אגרויסער הסתר זאל זיך אראָפּ נעמען, אשר משו"ז העשי' למעלה יותר מהכוונה. ובכלל ביטול הגשם הוא למעלה מביטול הרוחני (והוא דבר אחד) אך מ"מ צריך להבין כיוון שהכוונה הוא שההסתר לא יסתיר א"כ לכאורה בענין הכוונה מאיר שם יותר אור וגילוי, היינו ששם ניכר יותר ענין זה שההסתר אינו מסתיר באמת, (ותינח זה שבכלל, הגשם שיהי' בטל, הוא גדול יותר מזה שהרוחני יהי' בטל מצד שההסתר בו יותר, אך בהגשם גופא, כמו בעשיית המצוה, הרי בעצם עשייתה אינו ניכר ונתגלה שום גילוי אור, בגילוי היינו לומר שניכר איך שנתבטל ההסתר, ואדרבה בכוונת המצוה דוקא יותר נראה ונגלה זה הענין של הביטול) ולכה"פ היו צריכים להיות בשוה, היינו הכוונה והעשי', אך הרי אינו כן, ואם עשה

מצוה בלא כוונה, נק' מצוה וקיים רצה"ע. והכוונה של המצוה היא רק להעלותה להיות פרחא לעילא (שזה ענין מה שענין זה, שנעשה הביטול והסרת ההסתר ע"י המצוה: ענין זה שיהי' בגילוי ויאיר שזהו"ע הפרחא לעילא, אך...

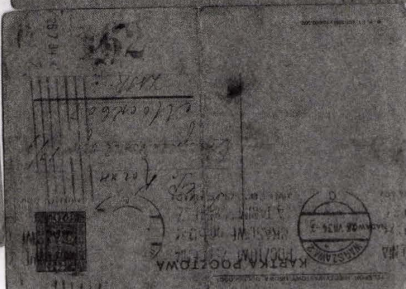
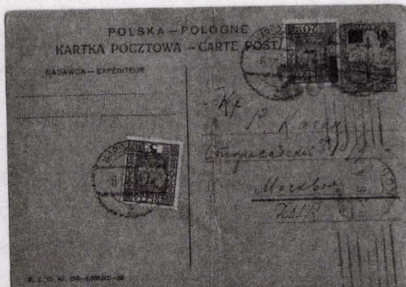
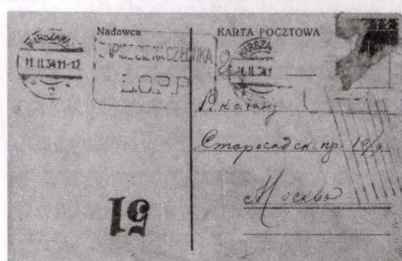
...וזהו אמיתית מעלתו של היש באמת, מצד כח העצמות שיש בו יותר מכמו שיש באין שהוא אור ולא עצם, מש"כ היש ממש הוא רק כח העצמות ממש, אך שזהו מפלאותיו של הקב"ה שיהי' יש ממש ונראה לדבר נפרד בפ"ע (שזהו"ע ההסתר) בשעה זו שכל מהותו הוא עצמו"ה ית', (וכמו שענין הגילוי בכלל, הוא אלקי? והוא למע' מהשגת הנבראים, גם ענין ההסתר שהיא מדת גבורתו של הקב"ה ג"כ מיוחדת בו ית' כמו החסד, וגם היא למע' מהשגה) וזהו הטעם באמת של מעלת העשי' בפ"מ דוקא, וכל שיש בו יותר גוף וגשם בעשי' זו, יותר נעלה הוא, מפני שלאחר שהיש מתבטל, וחוזר לאמיתותו, אז מהו אמיתותו, הלא הוא עצמו ממש משא"כ בביטול האור, שביטולו הוא שעולה למדר' עליונה יותר אך ורק במדר' אור, אך בהיש, שאין שם ממוצעים ואם לא היש, כמו שנראה נפרד, אז הוא עצמות ממש, וזהו המעלה בעשי' על כוונה, שבענין הכוונה אם שהביטול שם בגילוי יותר אך אין הביטול ביטול ממש, כי ה"ה רק שמתבטל ממדר' שהוא בו, ועולה למדר' נעלה, שמדר' ההיא ג"כ אינו עצמות עדיין. (אשר ממילא שייך שם איזה מציאות) משא"כ היש כשמתבטל, והוא נהפך לאמיתותו, הרי אמיתותו מהו, ה"ה עצמו"ה ית', והנה כשמדברים בענין הגילוי, אז לעולם הכוונה נק' נשמה והעשי' גוף, כי הגילוי שם ביותר אך בעצם הביטול, הוא בעשי' דוקא כנ"ל...

...אז שהעליונים למע' יותר בענין הגילויים וזהו ג"כ המעלה של כוונת המצוות) אך מ"מ העיקר הוא העשי', ולאחכ"ז יובן לנו עוד ענין. כי הלא כמו שהוא בעצמותו ית' הרי כו"ח, וא"כ הן מתכללים זב"ז (וכמ"ש בשעה"י) וא"כ גם כשבאים (הב' מצות חו"ג) לגילוי לעולמות ונבראים, שלגבי עולמות אינו נראה ומושג ענין יחודם, והחסד חסד, (גילוי אור) וגבו' גבורה, אך מ"מ הרי באמת המה מיוחדים, וא"כ באמת המה משולבים יחד תמיד, וכלולים זב"ז, היינו שגם בהגבורה מאיר חסד שזהו, שגם בההסתר וההעלם יש בו ענין הגילוי (ויש בזה אריכות, אך בהנגוע לענינינו הוא זה) שבענין העשי', אם שהו"ע העצמות ואינו שייך בזה ענין הגילוי מ"מ יש גם זה ענין הגילוי. (וכן מה שבחסד כלול גבורה, שבזה אריכות ואכ"מ) וממילא מובן שמאחר שבעצם הוא, ענין העצמות, וא"כ לאחר שיש בו קצת ענין הגילוי (עם היות שהוא מעט מזער כי זהו רק מחמת החסד שכלול בגבו', אבל מצ"ע ה"ה גבו' אך מ"מ החי מעט, יש מ"מ, וזה המעט גילוי שמתגלה) מהו מתגלה בו, ענין העצמות, משא"כ בתורה ששם הגילוי הוא גדול מאד אך מהו גילוי זה רק אור...

...השני"ת יוכנו להתראות בקרוב וועלין מיר יעמאלט ריידין וואס מידארף. ולע"כ וועל איך מער קיין בריף ניט שרייבן כמו שכתבתי (היינו בעניני עבודה) ניט ווילענדיק האב איך איצטער אנגשריבן דיר א אריכות, נאר דאס מאכט דאך ניט אויס, דאס איז דאך ניט קיין מוסר וויא מיא זאגט דאס. (וזהו ג"כ בחי' אור, משא"כ יענע בריף איז מער שייך צו עצמי) און דאס פארדריסט מיך אויך פאר היות וויא לפעמים דארף מען אנשרייבן אריכות, איז וואס דארף איך ווארטין אף חוויים ווען, זאל זאין איצטער, נוא עם איז שיים שפעט, (עד עמוד זה כתבתי

לאור היום ועתה כבר הדלקתי הגירלבע.. השעה היא 11 בערב, והיות אז איך זאלעווע זייער גאראסין, (כי בכל השבוע חוץ מליל ש"ק ומוצש"ק איני מדליק הנר) איז בין איך מקצר) גירם חי' תי' איך קלאייב זיך מיר אלץ אנשרייבין באריכות, נאר עס מאכט זיך אלץ נישט, וועסט דאך לאכין, אלע טאָג איז אנדערע מעשיות נייענעס, און דאס איז דאס און דאס איז דאס, און דאס קומט ווער אין זיצט אָפּ אַצייט און וואס זאל מען טאָן. (איך האב .. גיפרובט אָנטאָן אשלעסל פון יענעם זאייט וכדומה) און אלץ אזעדיקע זאכן או דיא צייט גייט אַוועק. און קיין מאל ניטא קיין סוואבאצנע צייט. נאר איך מאך איצטער א"ה אנאיינעם סדר וואס איך רעכין אז עס וועט מיר צוקומען צאייט עי"ז, והשי"ת יזכני בקרוב להיות בביתי, איך האב נישט קיין קארטליך, און שרייבין אבריקא איז שפעט איצטער, פארטאָג גייט אפ די פאָצט. איז גיב איבער להורינו שיחיו אנגרים, היינט האב איך מקבל גיווען פאסילקע? מ'20טע, סווארקעס ותניא, גם לב"ב יחי' גיב איבער אַ גירים (אפשר וועל איך נאר אנשרייבין זיין) זאיי גיזונד און זע נישט קוק אף מיר, און שרייב וואס מערער, יע שרייב מיר משלום אמנו תחי', כי יש לי עגמ"ג שלא קבלתי ממנה שום מכתב זה זמן רב. והשי"ת יתן לכולנו בריאות ופרנסה, וימלא לכאור"א משאלות לבבנו לטובה. ונתראה כולנו יחד בשבוע שמחות בקרוב אחיך המצפה לישועת ה' בקרוב ממש. רפאל נחמן.

אבקשך להזכיר לאבינו שי' בדבר בקשתי לכתוב לאבינו שי' ואחשוב שמסתמא בשבוע הבאה כבר אוכל לטבול ואז גם אני אכתוב, אך הוא יכתוב לע"ע ...

מפתח ענינים

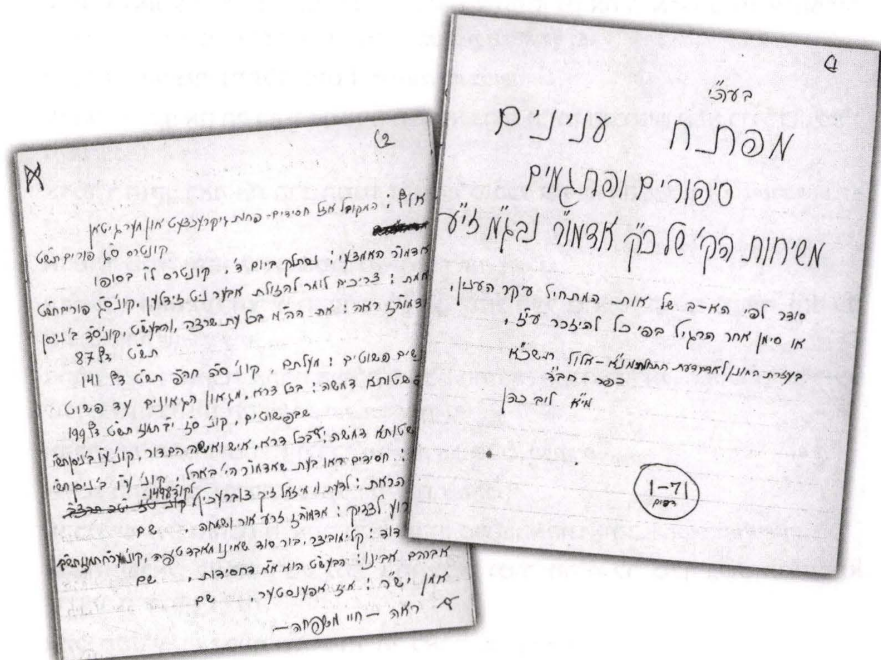
סיפורים ופתגמים משיחות הק'
של כ"ק אדמו"ר [מהור"י צ] נבג"מ זי"ע
סודר לפי הא"ב של אות המתחיל עיקר הענין, או סימן אחר
הרגיל בפי כל להיזכר ע"י זה.

בעזרת החונן לאדם דעת התחלתי מנ"א-אלול

ה' תשכ"א

כפר חב"ד

מ"א ליב כהן

א

א איד א חסיד: מלפנים ה' א איד א חסיד והיום א חסיד א איד. שיחת "יג תשרי תש"ה דף קע"ו.

א אלטער חסיד [=חסיד זקן]: יותר בר דעת מאברך משכיל ועובד. לקו"ד דף 1006.

א אלטער ישוב'ניק [=ישוב'ניק זקן]: איז מער ווערט פאר א יוגן עילוי [=שוה יותר מעילוי צעיר], לקו"ד דף תכז.

א, ב, ג, ד: אהבה ברכה וכו'. הצ"צ קפץ על השולחן ואמר זה. קונ' צ"א, חה"פ.

אברהם אבינו: הבעש"ט הוא א"א דחסידות. שם.

אברהם בער: מבאברויסק, התמים ב'.

אברהם דוד קלימוביצער: בור סוד שאינו מאבד טיפה. קונ' ער"ח תמוז תש"ב.

אברהם סנדר, בן מהר"ש: נשמת אדמוה"ז, והפלאות שראו ממנו. קיץ ת"ש דף 100.

אגרת הקודש: פותחין בברכה כתבו אדמוה"ז ג' פעמים. קונ' נ"ו, חה"פ תש"ח.

אד"ל: (אברהם דוב לוי) אד"ל דק"ב. קונ' ומעין דף 15-16.

אדם בעל שם: לקו"ד ח"ג דף 774.

אדמו"ר האמצעי: בעת שתפסו את אדהאמ"צ תפסו גם את ר' אהרן סטאראשעלער, ר' שלמה פריידעס ור' זלמן רייזעס. ס' השיחות תש"א דף 51.

אדמו"ר האמצעי: נסתלק ביום ד. קונטרס ל"ו בסופו.

אדמו"ר הזקן: אם ה' בזמן התנאים ה' תנא גדול, ובזמן הנביאים נביא גדול כו'. לקו"ד דף תרס"ב.

אדמו"ר הזקן: ראה את הרב המגיד והבעש"ט בכל עת שרצה. קונ' ס"ד, ב' ניסן תש"ט, דף 87.

אדמו"ר מגור, וספר שפת אמת: בטאון חב"ד יו"ד, דף י"ג.

אדמוה"ז האמצעי-הצ"צ: ההפרש ביניהם - הא' פעל בראי', הב' עם פעולה, והג' עם תורה. שיחת שמע"צ צ"ט.

אהבה: ג' מיני אהבה, אהבת השי"ת, אהבת התורה ואהבת ישראל. הבעש"ט השפיעם לתלמידיו רבותינו הק'. ס' השיחות תש"א דף 92.

אהבה: של החסידים זל"ז ולרבי. מכ' מ"ח צ"ט בקובץ מכתבים.

אהבת החסידים: וברכתם בוקע רקיעים. שם 107.

אהבת ישראל: ואהבת ה' איזה גדול. אהוב מה שהאהוב אוהב. התמים ד' דף מ"ה.

אהבת ישראל: לאהוב רשע גמור כמו צדיק גמור, הה"מ לר' מלך בשם המתיבתא דרקי. קיץ ת"ש דף 117.

אהל: חסידים ראו בעת שאדמו"ר ה' באהל. קונ' ע"ו, ב' ניסן תש"י.

- אהל:** כניסת כהנים לאהל אדמוה"ז. שו"ת מהרי"ל אחיו, התמים ו' דף ל"ח.
- אהלי קודש:** בחודש טבת תרס"ג ביקר מהרש"ב באהלי קודש: הבעש"ט, הה"מ, המלאך, רל"י מבארדיצוב, אדמוה"ז, ואדהאמ"צ. קוב' ומעין דף 45.
- אהרן:** חתן אדמו"ר האמצעי, החסידים בקרעמעצוב לא התייחסו אליו בביטול כראוי וחלמו שאדמו"ר האמצעי כו'. ספר השיחות תש"א דף 42.
- אוזן שומעת:** מה ששומעים זאל מען דערהערין [=שירגישן] שזוה"ע און מילין תבחן עד העקב דרגל, בין מרבי ובין מחסיד כו'. ס' השיחות תש"א דף 113.
- אור החיים:** למד עם בנותיו חומש וזהו הפל' אור החיים על התורה. התמים ב' דף ע"ח.
- אור זרוע לצדיק:** אדמו"ר הזקן זרע אור ושמחה. שם.
- אורחים:** בכל חסיד'ישע שמחה [=שמחה חסידית] ישנם אורחים, הבעש"ט, הה"מ, והנשיאים. לקו"ד דף ת"ק.
- אחדות פון חסידים:** ראה: יצחק מואלחזין.
- אחיה השילוני:** דור ז' ממקבלי התורה. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ד דף 6.
- אחיי ורעיי:** כ"ק אדמוה"ז ה' מתחיל לדבר במסיבה של חסידים. קונט' צ"א חה"פ.
- אחליפו דוכתייהו:** הסבר ע"ז. קובץ מכתבים תש"ב דף ט.
- אחרון של פסח:** שמחת משיח, סיפור עם הצ"צ ונכדיו. קיץ ת"ש דף 72, 75, התמים דף ל'.
- אחרי רמ"ט:** המאמר אמר בעת בואו של רח"ב ללויבאוויטש. לקו"ד א. ש"ת צ"ה, דף קצ"ח.
- איד ולהבדיל גוי:** ההבדל בין זל"ז. סיפור ממחר"ש שקרא למשרתיו כו'. לקו"ד דף תר"ה.
- אידן** [=יהודים]: "תורה ומצוות אידן" ו"נעבעך [=מסכן] אידן". לקו"ד דף תקנ"ח.
- איז ליכטלעך** [=נרות קרח]: הבעש"ט אמר להדליקם. שיחת חה"ש תש"ה דף ר"ח. וראה קיץ ת"ש דף 174.
- איזיק הומלער:** משכיל, ר' הלל פאריטשער עובד: לקו"ד דף תקכ"ו.
- איזיק מהומיל:** ביטל עצמו בפני כולם. לקו"ד שמח"ת צ"ד דף 42.
- איזיק מהומיל:** כששמע המאמר הראשון הצ"צ, אמר א רבי'שר קונץ, ונחלה כו'. קיץ ת"ש דף 103 וראה באריכות סה"ש תש"א דף 147.
- איזיק מוויטעבסק:** ראה - דאגה.
- אין הקב"ה בא בטרונגיה:** המאמר משמח"ת תרמ"ח. לקו"ד א. שמח"ת צ"ג. דף 10.
- אינגעל** [=ילד]: מהר"ש אמר מיין רש"ב איז קיינמאל קיין אינגל ניט געווען [=רש"ב שלי אף פעם לא היה ילד]. ס' השיחות תש"א דף 27.
- איתן:** שטארק. הארט. אלט [=חזק. קשה. ישן] ושלשתם ענינים עיקריים בעבודה. ס' השיחות תש"א דף 103.

אכילה: הבעש"ט הראה לתלמידיו איך שרב א' אוכל בש"ק בשר לכבוד שבת ונראה כמו שור. סה"ש תש"ב דף 7.

אלי' אבעלער: מהר"ש אמר לו אני מקנא בך. תולדות מהר"ש, דף 66.

אליהו בעל שם: מורמייזא. קיץ ת"ש 77. לקו"ד ח"ג דף שפ"ז.

אלף: המקובל אצל חסידים - פחות גיקרעכצעט און מער גיטאן [=פחות להאנח ויותר לעשות]. קונטרס ס"ג, פורים תש"ט.

אלשיך: ג' תנאים ללימוד, מנוחה ומאכלים קלים וכו'. לקו"ד א. אחרון של פסח צ"ד דף 300.
אמן יהא שמ' רבא: ר' נחום מטשרנוביל הי' שמן מ'אמן יהא שמ' רבא'. לקו"ד דף 1420.

אמן יש"ר: איז אפענסטער [=חלון]. קוץ ער"ח תמוז תש"ב.

אמר מלכא עקר טורא: האמצעי עקר גאווה ממענקעס. קוץ... 103.

אמת: צריכים לומר להזולת, אבער ניט זידלען [=אבל לא לפגוע]. קונטרס ס"ג, פורים תש"ט.

אנשים פשוטים: הבעש"ט הראה לתלמידיו אמירת תהלים שלהם. קובץ מכתבים תהלים.

אנשים פשוטים: מעלתם. קוץ ס"ה, חה"פ תש"ט, דף 141.

אסיפת הרבנים: דשנת תר"ג. לקו"ד דף תלא, ובקונטרס הצ"צ ותנועת ההשכלה ובאריכות בס' השיחות תש"א דף 57.

ארץ ישראל: מהר"ש אמר באם הממשלה לא תטיב, יסע לא"י עם 100 אלף משפחות. תול' מהר"ש דף 78.

ארץ ישראל: נסיעת אדמו"ר בתרפ"ט לא"י, ראה - שיינא.

אשרי: שהנכד הולך בדרך זקנו משא"כ כו' אדמוה"ז אמר לנכדו בעת שתעה בדרך בריחתו. לקו"ד א. י"ט כסלו תרצ"ג עמוד 28.

את"ה: איגוד תלמידי הישיבות, אדמונ"ע מציע לארגן את"ה. ס' השיחות תש"א, דף 38.

אתה הראת: המנהג בליובאוויטש לקנות הפסוק ולכבד הרבי. לקו"ד שמח"ת תרצ"ג.

אתה הראת: לדעת וי מי זאל זיך צוברעכנין [=כיצד האדם ישבור (יכוף) את עצמו]. לקו"ד דף 149.

אתפשטותא דמשה: - ראה לקמן "חיי משפחה" - בכל דרא. איש ואשה הם דור. קוץ ע"ו, ב' ניסן תש"י.

אתפשטותא דמשה: בכל דרא וכו': הבעש"ט - ראה לקמן. משה וכו' - ונו"ן שערי בינה.

אתפשטותא דמשה: בכל דרא. מגאון הגאונים עד פשוט שבפשוטים. קוץ ס"ז, י"ב תמוז תש"ט, דף 199.

אתרוגים: מארץ ישראל. שיחת מוצאי יו"כ תרצ"ט.

ב

ב' ניסן: יום הגדול והקדוש. מכתב אד"ר צ"ח, קונטרס ל"ו.

בא זיי קומט צו: און ביי אונז ווערט ווייניקער [אצלם נוסף ואצלנו נפחת] שאמר ר' חיים עוזר אודות ר"ה לחסידות תרס"ב. קונ' ומעין דף 25.

באצייקאוו: הגרף שמהר"ש נתן לו חודש חיים בעד משפחה. שיחת חה"פ תש"ג דף ק"ז.
בארדיטשעבער: כשא' אומר תהלים ומזכיר את הנ"ל, האותיות מגיעים להיכל הזכות ומעורר רחמים. קיץ ת"ש דף 116.

בארוכאוויטש: אחוזת ר' ברוך. קונטרס ס"ד, ב' ניסן תש"ט, דף 87.

בהעלותך: ש"ק כתר פנימי ועצמי. חזיונות אדמו"ר נב"מ. ראה ספר התולדות כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

בור סוד: שאינו מאבד טיפה, ר' פנחס רייזעס. קונ' ס"ז, י"ב תמוז תש"ט דף 199.

בטחון והפקרות: ההבדל ביניהם. קיץ ת"ש דף 80.

בטחון: בנוגע לעצמו, אבל להזולת צריכים לעזור בפועל ממש. שיחת פורים ת"ש וראה קיץ ת"ש דף 15.

ביאורים: על תניא. שאלת מהרש"ב מממהר"ש עד"ז. קונ' ק' דף 126.

ביל פאחאר: אי סטאל זנאכאר (הי' אכר ונעשה ידען). ר"א מהומיל על ר' הלל. קיץ ת"ש דף 104.

ביקור בערים: ומושבות לחיזוק היהדות, חובה ומצוה. קונ' ס"ו חה"ש תש"ט, בסוף במכתב.

ביראזע בוים [=עץ לְבָנָה]: במקום שביתת אדמוה"ז כשהובילוהו לפעטערבורג. לקו"ד י"ט כסלו צ"ג דף כ"ה.

בית הכנסת: מכתב ע"ד העזובה בביהכ"נ. קונ' ס"ז י"ב תמוז תש"ט דף 199.

בית: שהי' תפוס בו אדמו"ר האמצעי, בתקפ"ז, קנהו מהר"ש אח"כ, קונטרס ומעין דף 14.

בכ"י: אם כל היגיעה בעבודה שבלב היא לבכות. מכתב, לקו"ד דף תק"ב.

בכיות: דר"ה ויו"כ ועשייתת הם בכיות של חיות, ובאים מצד דביקות עצם בעצם, מהעצם לחלק הנשמה שבגוף, והרבה נעלה מענין קירוב המאור אל הניצוץ. ספר השיחות תש"ב דף 6.

בלעכער [=פחת]: היתום שהצטער שלא יודע ללמוד ובא אליו הבעש"ט. לקו"ד דף תרצ"ה.

במה בהמה יוצאה: מאדמוה"ז שזמן תפלה [=באריכות] הוא שבת כו' ויוצאה בשיר. לקו"ד דף תשפ"ג.

במוחש: ראיית פני הרב. קונ' ע"ו, ב' ניסן תש"י.

במשמנינו אל יהי רזון: אדמו"ר ציווה לנגנו והיו פריזיווניקעס [=חייבי גיוס]. קובץ מכתבים, דף קע"ב.

בן ג' שנה: הכיר אברהם כ' תורה זו אמר הבעש"ט לג' שנה של אדמוה"ז. לקו"ד דף כ"ב.

בן ובת: ישראל ותורה הם בן ובת. האב דורש ותובע מהבן, יותר מהבת, ומתקרב ונהנה מן הבת יותר מהבן. ס' השיחות תש"א דף 30.

בן ועבד: המבואר בהמשך ס"ו. היסוד ע"ז אגה"ק סי' ט"ו. קיץ ת"ש דף 110.

בן עשרים: הרשב"ץ אמר לאדמו"ר הרש"ב ולמכור בנכסי אביו. שיחת ר"ה תש"ה דף קנ"ו.

בני הצ"צ: התעסקו במסחר עם שותף. שיחת ר"ה תש"ה, דף קמ"ח.

בני ישראל יפים הם: טובים הם, אלא שעניותן בידיעת התורה מנוולתם. התמים ח' דף מ"ו.

בנימין קלעצקער: אודות פגישתו עם ר"ש מקארלין. התמים ב' דף ס'.

בעל בכי: מהר"ש לא הי' בעל בכי, הרב"ש הי' בעל בכי, תולדות מהר"ש דף 73.

בעל גאווה: אברך שהתרועע עם כומר, ורצה להמיר ר"ל ואדמוה"ז הצילו. לקו"ד ט"ו דף י"ב.

בעל שמחה ובר שמחה: שתי דברים עם כוונות מיוחדות. קיץ ת"ש דף 170.

בעל תשובה: ממשפחת א' שנסע ברכבת עם אדמו"ר ונעשה בעל תשובה. התמים ג' דף פ"ט.

בעלי בתים: חסידים אצל מהר"ש. קונטרס צ' ב' ניסן.

בעלי השיר: יוצאין בשיר ונמשכים בשיר. לקו"ד דף תנ"ו.

בער ירמ"ס: תולדות החסיד ר' בער. התמים ב' דף ק'.

בערלינטשיקעס: מתגברים, בנוסח הפדיון של הצ"צ בשנת תר"ג. לקו"ד דף תל"ח.

בעש"ט: אברהם אבינו דחסידות. לקו"ד דף 1582.

בעש"ט: אדמוה"ז אמר שתורתו סגולה כ' וסיפור ממנו סגולה לאריכות ימים ופרנסה. לקו"ד י"ד שבט דף 508.

בעש"ט: אמר שיכול לעלות בסערה כאלהו כו'. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ד דף ט"ז.

בעש"ט: הה"מ ואדמוה"ז כח"ב [=כתר חכמה בינה] דחסידות. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג דף 50.

בעש"ט: הי' באהעלפער [=עוזר למלמד] ומנשק לילדים. קו"ט ס"ד, ב' ניסן תש"ט, דף 87. ראה ספר השיחות תש"א דף 32.

בעש"ט: הי' בסלוצק. ביקור שיקאגא, דף 11.

בעש"ט: הצ"צ אמר בשם אדמוה"ז, שהבעש"ט שהכול מה שפעל הוא כדי לגלות - וואס א איד איז [=מהו יהודי]. ס' השיחות תש"א דף 115 (ראה שם באריכות קצת).

בעש"ט: והה"מ כתר דחסידות, אדמוה"ז חכמה, תולדות מהר"ש דף 65.

בעש"ט: נולד בגופו נפשו ורוחו ח"י אלול. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.

בעש"ט: ע"ד שבצלאל ידע לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ, הבעש"ט ידע לצרף את האותיות אויף מאכן א אידן און ליב האבן אים [=לעשות יהודי ולאהבן].

סה"ש תש"ב דף 5.

בעש"ט: עד תקט"ו קרא לתלמידיו בשם אוהבים, ידידים, חברה אהובים, חברה ידידים, והמתנגדים קראום חסידים ואדמוה"ז אמר ע"ז הזמן "אך" טוב לישראל. ס' השיחות תש"א, דף 32.

בעש"ט: שלח ד"ש להה"מ והשליח ראה העוני של הה"מ. שיחת שמח"ת צ"ו דף ה'.

בעש"ט: שנשאר יתום והלך ביער וביום הולדתו ראה את אלי'. קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 31.

בעשענקאוויצער: מלמדים ר' פרץ ור' מענדל, באריכות אודותם. קונ' ומעין דף 36.

בצלאל פאסטון: ה' על ברית מילה של ר' משה בן אדמוה"ז. תולדות מהר"ש דף 74.

בקיאות בספרי חסידות: ראה - ספרי חסידות.

בקיאות בספרים: של הצ"צ, גם בספרי דקדוק. תולדות מהר"ש דף 8.

בקשה: חסידים יודעים שבקשה היא פקודה או שליחות ומבקש שיחזרו מס' משניות או סדר בע"פ או פרקי אבות או איזה פרקים תניא ובדרך יחשבו האותיות ועי"ז יטהרו האוויר, ומבטיח שפע הפלאה במוחש שלא בדרך הטבע בא' מאלו בני חיי מזוני. סה"ש תש"ב דף 11. (ראה ג"כ "משנה").

בר מצווה: עלי' לתורה בבר מצוה, ש"ק למנחה שלישי, האמצעי. לקו"ד שבט צ"ו, דף 46.

ברא - ברתא: אין הבדל, לפעמים אצל ברתא [=בת] של זה יש יותר משל ברא [=בן]. פריידקע בת אדמוה"ז אמר לפניה דא"ח. התמים ג' דף כז.

ברוך הוא אלוקינו: ניגון דזקני החסידים. מכתב אייר תש"ב קובץ מכתבים דף 5.

ברוך משה: סיפור מהבעש"ט עם א' שלא היו לו בנים, יסד תלמודי תורה, והרבה ילדים שנולדו נקראו על שמו ושם זוגתו. קונ' תרצ"ג ע' 304.

ברוך שלום: אבי ז"ל. בטאון חב"ד חוברת י"ג עמוד נ"ד. בטאון חב"ד חוברת י"ד עמוד ל"ב. השלים המנין כ"ד טבת ס"ו. שם דף ל'. התמים ג' דף כ"ז. ספר השיחות קיץ ת"ש דף 167. תורת שלום דף (בס' שנדפס) 237.

ברוך שלום: בן הצ"צ, אדמוה"ז למד עם הרב"ש טעמי הנגינה. ה' עניו ולב נשבר ולא קבל נשיאות, פי שנים, גבוה מהעולם, לקו"ד דף 870 וס' השיחות תש"א דף 64.

ברית מילה: של מהרש"ב. חנוך לנער.

ברכה: א ברכה איז א רעגין [=ברכה היא גשם], כשחורשים וזורעין הגשם מצמיח. קיין ת"ש דף 14.

ברכה: של ידיד חשוב בשמים יותר מהמלצה טובה של מלאך מיכאל. לקו"ד דף 1128.
ברכות הנהנין: בעת שהצ"צ ה' במינסק רצו לבוחנו ושמו על השולחן הרבה מינים. קיין ת"ש דף 106.

ברכות: מהרש"ב ה' מורגל לומר ברכה כל שעה ולכה"פ כל שעותיים. לקו"ד דף 1202.
ברכות: סדר עמידה של אדמו"ע בעת שאביו ברכו. לקו"ד דף 954.

ברכת כהנים: לברכת כהנים לקח אדמו"ה את הצ"צ תחת טליתו. לקו"ד י"ט כסלו צ"ג.
בשורות טובות: שצריך להודיע מזה. העתק מכתב אדמו"ה עד"ז. התמים ז' דף נ"ה.
בשם אומרו: האומר שמועה בשם אומרו כו' - תורה, סיפור וניגון. קו"ט ט"ז י"ט כסלו תרצ"ב.

בשר, יין, שמן, מים: שיחת שמע"צ תרצ"ט.

ג

גאון יעקב: דער אידישער גאון יעקב [=היהודי], באַרד [=זקן] און פיאות און די אידישע אויסשפראך [=וביטוי היהודי]. קיין ת"ש דף 109.

גבריאל נושא חן: התמים ו' דף נ'.
גדול הדור נתפס בעון הדור: 2 סיפורים עד"ז, קונ' ל' במאמר אם רוח המושל.
גדולה ברכתם של צדיקים במיתתם יותר מבחייהם: אדמו"ה ז' על בתו דבורה לאה. קיין ת"ש דף 66.

גוט יו"ט, גיט יו"ט: מאדמו"ה ז' במעזריטש, בשם הבעש"ט. קובץ מכתבים דף קמ"ד.
גוי גם צדיק: יש גוי וצדיק. שיחת ר"ה תש"ה, קובץ מכתבים, דף קמ"ג.

גולל אור מפני חושך: אור שלפני הצמצום מפני חושך הצמצום וכו'. לקו"ד דף תשמ"ה.
גזירה: בוטלה ע"י אשה שאמרה כו' טאָטערשע האַרץ [=לב של איש טאטאר]. לקו"ד שמח"צ צ"ד דף 52.

גזירת הקרעטשמעס: בשנת תרי"ח. קונ' ל"ו.
גזלן: הבעש"ט אמר שבאם לא ה' מתגלה בגלוי, ה' גזלן. קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 74.

גיבארענער חסיד: [=נולד חסיד] אפילו א גיבארענער חסיד קען מחי' מתים זיין. לקו"ד דף תשנ"ז.

גיבארענער, גיווארענער: נאר [=נולד, נהי, טיפש] קונ' ס"ז י"ב תמוז תש"ט דף 196.
גיד חדש: שמצאו במוח הרופאים לזכרון והעמקה, ומובא בכתבי האמצעי. קונ' ע"ה פורים תש"ו.

גיהנם: משפט רשעים, י"ב חודש, ט, י' חודש, ה' חדשים. לקו"ד דף 1566.

גילוי הבעש"ט: ה' זמנים אצל הרביים שגילוי הבעש"ט ה' חשוב מגילוי אלי'. קונ' ומעין דף 57.

גלות בארץ ישראל: גרוע מגלות העמים. שיחת חה"פ תש"ג דף ת"ט.

גמ"ח של אמת: מכתב מהרש"ב להח"ק דליובאוויטש. קובץ מכתבים דף כ"ט.

גמ"ח: ע"י גמ"ח שהצ"צ נתן לא', נתגלה אליו אדמוה"ז. קיץ ת"ש דף 99.

גמ"ח: ר"י מפולצק שמע מהצ"צ על מעלת אברהם אבינו ע"ה שה' חסד דאצי' ובבואו הנהיג ללוות ולהלוות גמ"ח, ובבואו להצ"צ ראה עליו הצ"צ אור גדול של חסד דאצי'. ס' השיחות תש"א דף 45.

גן עדן: המלאכים מצאו בשמח"ת בג"ע נעלים קרועות מהריקודים. ס' השיחות תש"א דף 32.

גניזה החערסונית: מכתב מאדמו"ר ע"ד אמיתית התוכן של מכתבי הגניזה. התמים א' דף ט'.

גר"א: זקני ויטעבסק אמרו להגר"א שאדמוה"ז מקרב אנשים פשוטים ומשפיע על לומדים, וענה אין לי עסק בנסתרות. קיץ ת"ש דף 132.

גר"א: הגר"א אמר לר' ברוך מרדכי על אדמוה"ז, מובילנא מאנ' אבתרי לבי' מסותא. ביקור שיקגו דף 17.

גראף: באצייקאו הבטיח לו מהר"ש בעד כל משפחה חודש חיים. לקו"ד דף 908.

גרשון דוב מפאהר: מתולדתו ובואו לליובאוויטש. התמים ה' דף ל"ט.

גרשון דוב: שגירשו המשרת מבית אדמו"ר. קונ' ס"ו חה"ש תש"ט דף 170.

גשר: ר' הלל לא נסע בעגלה על גשר, ובהגיעו לגשר נעצרו הסוסים. קיץ ת"ש דף 104.

ד

ד' אמות: של הלכה הם ד' אמות של הרבי. שיחת שמח"ת צ"ו דף 12.

ד' דברים ד' דפנות הסוכה: מה שמחונך חסידי מקבל מאביו ומורו. קונ' ס"ו חה"ש תש"ט דף 17.

ד' שליבות דתפלה: לקו"ד כז י"ב תמוז תש"ז, דף 18.

דאגה: אדמוה"ז אמר לר' אייזיק מוויטעבסק שאין צריך לדאוג, ולא ה' דואג אף פעם אפ' כשה' ענין לא טוב, והצ"צ אמר שלימודו משנה ברורה והלכה פסוקה כיוון שחי במנוחה בלי דאגות. סה"ש תש"א דף 149.

דבורה לאה: בת אדמוה"ז החליפה את אדמוה"ז וכו'. לקו"ד י"ט כסלו צ"ג, ל"א. לקו"ד דף 1332 וראה קיץ ת"ש דף 40.

דבר מלכות: התועודות מתחילים בדבר מלכות. קונ' ס"ז י"ב תמוז תש"ט דף 199 ובלקו"ד ל' ל"ג בעומר תש"ח דף תקי"ד.

דברי הרב: לשמור בחסידות, בסיפור, ובניגון. קונ' ע"ו ב' ניסן תש"י.

דברי תורה: מהרבי, תורה שבע"פ, וסיפור מהרבי, תורה שבכתב. התמים ד' דף כ"ט.
דבש: ראה מלח ודבש.

דובער מחאלאפעניץ: אביו של ר' מענדיל משרת. לקו"ד דף 992.

דוד זאב: ה' כבד פה, ובגלל שלמד עם אנשים פשוטים, ברכו הצ"צ בשפת חלקות וכו'. קי"ן ת"ש דף 32.

דוד לוריא: הרד"ל ה' אצל הצ"צ. קונטרס הצ"צ וההשכלה.

דוד צבי חן: הרד"צ כשהי' מברך ה' שם ידו על מצחו. קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 11.

דווינסק: פרשת דווינסק עם מהר"ש. תולדות מהר"ש דף 77 ושיחת י"ג תשרי תש"ה, דף ק"ס.

דור שלישי מְשָׁלִים: אדמוה"ז בירך שהחיינו כשראה כתבי הצ"צ. תולדות מהר"ש דף 9.

דייטשלאנד: לאחר הבידור. שיחת שמע"צ תרצ"ט.

דייטש'שע אידן: יפה מראה, א רוסישער איד מיט [=יהודי מרוסיה עם] חיות. תולדות מהר"ש דף 78.

דעה: במועצה מקומית, הגם שהוא אחד. קונ' ס"ג פורים תש"ט דף 69.

דקדוק בתפלה: למד מהרש"ב עם בנו אדמו"ר נ"ע. ס' השיחות תש"א דף 33.

דקדוק: כל הנשיאים למדו ספרי דקדוק. לקו"ד בר מצוה שבט צ"ו דף ה' (וראה מזה קי"ן ת"ש דף 115), ראה לוח התיקון בסוף התמים הששי, שהוא לא ספר המסלול אלא המכלול.

דרך החיים: לא אמרו אדמו"ר האמצעי רק נתנו בכתב. עטרת ראש ושערי אורה אמרם ברבים. קי"ן ת"ש דף 101.

דרך: הצ"צ ביקש את ש' פוליאקוף שישתדל בממשלה שהשאסי [=דרך ראשין] לא יעבירו דרך עיר ליובאוויטש, אורייתא בעי צלוחת ודרך מבלבל. ס' השיחות תש"א דף 108.

ה

האזינו: שירת האזינו צריך כל א' לדעת בעל פה, וזה נותן שפע ברכה. ספר השיחות תש"א דף 56.

האמונים עלי תולע חבקו אשפתות: ההתמסרות היתירה לפרנסה. קונטרס צ"א חה"פ.

האמעל: מעיירות הראשונות שכולם היו חסידי חב"ד. קונ' ע"ב, שמע"צ תש"י.

הבטה: של רבי מעלה ופועל התגברות הטוב על הלא טוב וכו'. לקו"ד דף 1408.

הבל: שאין בו חטא של תשב"ר וכן יש הבל המדברים דברי תורה בתמימות. קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 30.

הדסים: אדמו"ר הרש"ב הניח בלולב 12 הדסים. קונטרס נ"ו חה"פ תש"ח.

ההפרש: בין הבעש"ט - המגיד - ואדמוה"ז. את אדמוה"ז צריך להבין. קונ' ס"ד ב' ניסן תש"ט דף 89.

- הוכח תוכיח:** כמו המל ימול. צריך להוכיח א"ע קודם כו'. לקו"ד י"ט כסלו צ"ד, דף 22.
- הוכחה:** צריכים זהירות יתירה בעת התועדות כו'. התמים ח' דף מ"ח.
- הוליע [=שמח] קבצן:** הוא משל על נה"ב, כשמתבונן בתפלה פועל עליו. ספר השיחות תש"א דף 56.
- הושענא רבה:** נהגו הנשיאים לתת שמיע [=מלקות] לילדיהם עם ההושענות כו'. קובץ מכתבים דף ק"פ.
- הזכרת נשמות:** קיץ ת"ש דף 74,75.
- החלצו:** נ"ט, הסיבה שמהרש"ב אמר המא'. קובץ מכתבים דף קנ"ב.
- החלצו:** נ"ט, ושבתה ס"ב, נחוץ ללמוד אותם מזמן לזמן. קונ' ט"ו, י"ב תמוז צ"א.
- החלצו:** תיאור, איך ה' בעת שמהרש"ב אמר המאמר. שיחת מוצאי יו"כ צ"ט אות ה"ז.
- היום הרת עולם:** היינט ציטערט די וועלט [=היום העולם רועד]. לקו"ד שמח"ת צ"ג.
- היום יום:** אודות סידור מנהגי חב"ד ופתגמים, ע"י טיפער פנימי וכו' וכו'. קיץ ת"ש, דף 80.
- היוצא למלחמה ב"ד:** כותב גט כריתות לאשתו. לקו"ד דף 1566.
- היי:** [=מאכל בהמה] שנזרע, ושצומח מעצמן, משל לחינוך. ראה לקמן - צוויי מיני היי.
- הירשל ברען:** בקטנותו ברכו אדמוה"ז. מכתב אודות התניא.
- הירשל ציג:** הסיפור מהבעש"ט שראה עליו אור גדול. קונ' ס"ד ב' ניסן תש"ט דף 94.
- הכנה:** מח"י אלול עד ח"י כסלו 3 חדשי הכנה. לקו"ד דף 948.
- הכנסה לבית הספר:** בפעם הא', שנותנים להתינוק מתנות וכו'. מאמר ויגש רס"ו בסופו.
- הכנסה לחדר:** של הצ"צ, ואדמוה"ז נתן לו קיכל [=עוגה] וביצה שהיו כתובים עליהם פסוקים. קיץ ת"ש דף 68.
- הכנסת אורחים:** במאסקווא של ר' אליעזר גינזבורג. ראה לקמן מכניס אורחים. ראה עד"ז בליקוטי שיחות מכ"ק אד"ש קונטרס יו"ז פר' נצבים באריכות. ספר השיחות תש"א, דף 58.
- הלל:** מפאריטש בן י"ח נדבק לר"מ מטשרנוביל, בשנת תקע"ח שמע תורה מאדמוה"ז. לקו"ד דף תקכ"ז.
- הנהגת הבית:** אדמוה"ז הדריך החסידים בכל עניני הבית בנוגע לזוגותו, צדקה. קיץ ת"ש דף 142.
- הסכמה:** לתניא מהר"ל כהן, וכעת ישמח ישראל כו'. לקו"ד שמח"ת תרצ"ד דף 28.
- הענדיל:** קרייטע שיים אין געה"ע [=קורא כבר בגעה"ע]. לקו"ד דף 1566.
- הערט:** אז מי הערט [=כששומעים] מה שלא צריך, חאפט מען א שנעל [=מקבלים הצלפה עם האצבע על האף]. הצ"צ לרשד"מ. לקו"ד שמח"ת תרצ"ג דף י"ח.
- הערשיל גרעבער:** האט א דעה למעלה. קונ' ס"ד ב' ניסן תש"ט דף 87.

הפטורה: ע"ד ההפטורות של שבת שירה וז' דפסח. מאמר שמע ישראל להצ"צ.
הצלחה: הצ"צ אמר לא' כל אלו שהלויית להם כסף הצליחו הם וזרעם לדורי דורות.
קיץ ת"ש דף 163.

הקדמה: לתורה שבכתב ד' שיטין, לתושבע"פ מאימתי. קונטרס ע"ה פורים תשי"י.
הקפות: אדמו"ר הודיע שמי שאינו מניח תפילין ולא שומרים טהרת המשפחה לא יהיו בעת ההקפות. לקו"ד דף תשי"א.

הרגשת: אור החסידות, מכתב ארוך עד"ז. התמים ו' דף נ'.
הריעו לה' כל הארץ: ר"ת הלכה, תורת הבעש"ט. קונטרס ס"ז י"ב תמוז תש"ט, דף 199.
השתטחות: על קברי צדיקים, אינו נוגע בזה שינוי הזמן, וזה יכול להיות בכל עת וזמן, ע"י שני אופנים, ידיעה בענין ההשתטחות או ע"י תמימות, ויש בזה ענין של ד' אמות, של יר"ד, ושל נו"ן אמות. ספר השיחות תש"א דף 120.

התועודות: ברישא חשוכא והדר נהורא, הוא סדר בהתועודות, מקודם מדברים על הלא טוב ודרכי הרפואה, ואח"כ הסדר דועשה טוב. ספר השיחות תש"א דף 110.

התועודות: התלמידים בתו"ת בכל ר"ח. קו' ומעין דף 4.
התועודות: של חסידים פועל יותר ממלאך מיכאל. התמים ב' דף ע"ג. (לקו"ד דף 1128).

התפעלות המוחין: והתפעלות המדות, מחסידי אדמוה"ז שהיו תולין עצמם בין שמים לארץ. לקו"ד דף תשל"ט.

התקשרות: ג' מיני התקשרות. ע"י סיפור מעשה בלבוש המעשה, ע"י תורתו בלבוש הדיבור, וע"י ניגון התקשרות בלבוש המחשבה. התמים ב' דף פ'.

התקשרות: להרבי ע"י לימוד תורתו. ביקור שיקאגא דף 6.

ך

ואבדתם מהרה: אדה"ז אמר לא' ואבדתם מהרה, לאבד המהירות בלימוד, וללמוד בנעימה. קיץ ת"ש דף 59.

ואהבת לרעך כמוך: ניט יענעם ווי זיך, נאר זיך ווי יענעם, [=לא להזולת כמו לי, רק לי כמו להזולת]. לקו"ד דף 1410.

והכהנים: מהר"ש הי' עוזר בנגינה. קובץ מכ', דף קנ"ח.

וואס איז א חסיד: [מהו חסיד] מהר"ש שלח את רשד"מ למהרש"ב הגם שהי' צעיר, שיחת שמח"ת צ"ט.

וואס גידענקסטו: [=מה אתה זוכר] קו' ס"ו חה"ש תש"ט. הפתגם וואס גידענקסטו החי' חסידים לדורותם בחיות של תחיית המתים. קו' פ', י"ב תמוז.

וואס דו דארפסט: [=מה שאתה צריך] אתה אומר, ועל מה צריכים אותך. לקו"ד ל', ל"ג בעומר תש"ח, דף 5. קו' נ"ז, ח"י אלול תש"ג דף 77.

וואס ווילסטו פון זיי: [=מה אתה רוצה מהם] שאל אדמו"ר מאביו על התמימים, וענה, שבעוד ה' שנים יהיו גבורי כוח עושי דברו וכו'. לקו"ד דף תשמ"ז.

ווארט: [=פתגם] זקני החסידים חיו מיט א ווארט ששמעו מהרבי, וזה ה' להם מורה דרך בעבודה. קי"ת ת"ש דף 108.

ווי מי לערינט: [=איך ללמוד] בוילנא, ווי מי דאווינט [=איך להתפלל] במעזריץ. קונ' נ"ו, חג הפסח תש"ח.

ווערימדיקע רבנים: לקו"ד דף 1096. וראה לקמן רבנים מתולעים.

וידעת: מאסקווא, מאמר שנאמר תרנ"ז במאסקווא. קונ' ל"ו.

ויהיו שניהם ערומים: משכילים, ולא יתבוששו, שאינו שייך למדות בפועל, ומרגיש רק את עצמו ומבקש חסרונות על זולתו. ספר השיחות תש"א, דף 63.

וייניקער גירעט: מער גיטראכט און נאך מער גיטאן, [=פחות לדבר, יותר לחשוב, ועוד יותר לעשות] זהו חסיד. קונ' נ"ט דף 256.

ויכוח מינסק: ביקור שיקאגא, דף 21 (ראה לקמן מינסק).

וילנא: תשובת אדמוה"ז על הליכתו למעזריטש: בוילנא איך ללמוד, ובמעזריטש שהאדם יהי' תורה כו'. לקו"ד דף כב' מצוה שבט צ"ו.

ויעקב הלך לדרכו: מתחיל ממחרת שמח"ת. שיחת שמע"צ תרצ"ט.

וירא ישראל את היד הגדולה: אדה"ז אמר תורה על פסוק זה בשקלאו בהלכו ממזריטש בפעם הא'. ספר השיחות תש"א דף 95.

ומפני חטאינו: כל החסרון שה' ומפני חטאינו' של הזולת הוא שלו, ושלו של הזולת. קונ' תרצ"א חג הפסח.

ועל חטאים: אם מכים על החזה. קובץ מכתבים דף קמ"ה.

וקבל היהודים: מאמר פורים קטן תרפ"ז. התמים ז', דף ל"ו.

ד

זאב ווילענקעס: שנזדמן בפעם הא' בין החסידים בוילנא. התמים ו' דף צ"ג.

זאב ווילענקעס: תיאורו ומעלותיו וכו'. התמים ו' דף ח.

זאל: הגדול בלויבאוויטש, גדלו 10 קלאפטער על 10 קלאפטער. שם. (קלאפטער הוא 3 ארשין, ובמידות של עכשיו זה = 218, היינו שני מטר ועוד 18 סינטימטר).

וזאל הקטן בלויבאוויטש, אורך כותל המזרח 20 ארשין. (ארשין במידות של עכשיו זה 72 סנטימטר ועוד 7 מילימטר). לקו"ד בר מצוה שבט תרצ"ו, דף 6. ראה לקו"ד דף 1344 בשינוי קצת.

זה אלי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו: פירוש השל"ה על זה. לקו"ד כ', דף 2.

זה דור דורשני: אמר אדמוה"ז ביצאו מבית האסורים בפעטערבורג. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג דף ל"ב.

זה ינחמנו: אדמו"ר הזקן אמר על הצ"צ בהיותו בן 2 שנים ו- 9 חדשים. קיץ ת"ש דף 65.

זה ספר תולדות אדם: תולדות אדם הוא ספר שלם שאפשר ללמוד מזה הרבה בהשכלה ובעבודה. קיץ ת"ש דף 111 (ראה גם אות ס' - ספר תולדות אדם).

זהב: היעב"ץ החזיק בידו מטבעות זהב בעת למודו. קו"י ע"ה, פורים תש"י.

זושא מאניפולי: נשמת אדם תלמדנו, מזה ידע כו'. לקו"ד דף תקכ"ח.

זושע: סיפור על אביו של ר' זושע. קו"י צ"ג ע' 309.

זיבעצן מיליון אידן: מתפללים, אומרים תהלים וכו', ומכל זה נבראים מלאכים. לקו"ד שמח"ת תרצ"ג.

זיידע: [=סבא] כך קרא אדה"ז לבעש"ט. קו"י ס"ד, ב' ניסן תש"ט דף 87.

זינגען: אין דאוונען [=לשיר בתפילה] הותחל ממשה רבנו ע"ה. ער"ח תמוז תש"ב.

זיפ: יענקל די זיפ וישראל דער לעבעדיקער, תושבי ליובאוויטש. לקו"ד חה"פ תרצ"ד, דף 4.

זכור ימות עולם: יש אייביקע טעג [=ימים נצחיים] שצריך לזכרם תמיד, משה רבינו אמר בהתועדות חסידית קיץ ת"ש דף 93.

זכר רב טובך: המאמר ד"ה זה שבסידור, אמרו אדמוה"ז כמה פעמים. קו"י ס"ד ב' ניסן תש"ט דף 90.

זכר רב טובך: שגורם הזכרון מיום היוולדו. תולדות מהר"ש דף 71.

זלאבין: החתונה בזלאבין. קו"י צ"א, חה"פ.

זלמן מאניעוויטש: מפאלאצק. ישיבת כרכים קשה. שם.

זלמן שצערבינער: תיאורו. שם, דף ס"ו. לקחו משם שמורה. שם דף ט. נכנס ערב יו"כ למהרש"ב ואמר לו גוט יו"ט, ומה שהרש"ב ענה לו. קיץ ת"ש דף 10.

זלמניו: ליטוואק, גאון. המגיד בקש לכתוב שיבוא, וכשבא התעלף כו'. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ד דף 38.

זעבין: איז ניט [=זה לא] ליובאוויטש, הגם שהיתה עיר של חסידים ותלוי במחנך בעיקר. קובץ מכתבים, דף קס"ט.

זעבין: בשנת תרנ"ח שלח אדמו"ר לזעבין 17 תלמידים לרש"ג. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.

זען זיך מיט עצמות אוא"ס: איז נאר אין דאוונען [=להתראות עם עצמות אור אין סוף זהו רק בתפילה]. ר' אהרן חתן אדמו"ר האמצעי שמע זה מפריידיא בת אדה"ז, ולכן ה' ר"א מאריך בתפלה באמרו שמחכה להתראות עם אוא"ס. ספר השיחות תש"א דף 42.

זקן ורגיל: ההבדל בין זקן ורגיל. קו"י ס"ו, חג השבועות תש"ט, דף 177.

זקן: והדרת פני זקן פירוש א ווייסע בארד [=זקן לבן], א' פירש כך. ס' השיחות תש"א דף 61.

זקן: כשמהרש"ב ה' בן 4 לקחו הצ"צ על ברכיו ובידו צוֹפְאָרשטין (=סירק) שערוהו זקנו. קיץ ת"ש דף 99.

זקן: תגלחת הזקן. ביקור שיקאגא, דף 46.

ח

ח"י אלול: נתעטר בשלוש עטרות. קיץ ת"ש דף 158.

חב"ד: ב"ה לעבט [=חין] והשי"ת יתן שחג"ת אֶפְלַעבִין [=תחי'], אודות אגה"ק ר"ה לחסידות תרס"ב, קונ' ומעין דף 25.

חבר ותלמיד: רצון רבותינו שכל א' יהי' לו חבר ותלמיד. לקו"ד דף תשמ"ו.

חברה קדישא: מהרש"ב נבחר לגבאי חברה קדישא, ובשמח"ת הובילוהו תחת חופה. התמים ו' דף נ"ב.

חברה קדישא: ראה גמ"ח של אמת.

חדר א': תלמידי חדר א' של אדמוה"ז היו בקיאים במדרש, עיקרים, כוזרי, זוהר. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.

חדר שני: הנק' חב"ד'ניצע, נהגו לבנות מנין עם חדר שני, ופעם בנו בלי חדר שני, ואמר אדמוה"א מ' שלא יתפללו שם. ספר השיחות תש"א דף 42 (ראה - שני).

חדר: מה שזורקים סוכריות לילד בעת הכנסתו לחדר. קונ' ע"ב שמע"צ תש"י. תיאור הכנסת אדמו"ר נ"ע ואביו מהרש"ב לחדר. ס' השיחות תש"א דף 29.

חדרים מסוכנים: המלמדים מהג"ל עוקרים האמונה ומכניסים שגויה לתורה. ער"ח תמוז תש"ב.

חובה ויכולת: לעשות בעד החסידות, בטאון חב"ד ט'.

חובת הלבבות: של תורת החסידות. כך נקרא כ"ק אדמו"ר מהרש"ב, לקו"ד ח"ג דף 782.

חודש חיים: הבטיח אדמו"ר מהר"ש להגרף מבאצייקאו בעד כל משפחה שיסדר. לקו"ד דף 908.

חוטפים: שחטפו ילדי ישראל ומסרום לצבא. ה' הוראה מהצ"צ לבערם וכו'. התמים ו' דף ט'.

חוקים: העושים חיים, וחוקים הבאים מהחיים. קונ' ט' תרצ"ז, דף כ"ח.

חורפי ה' וחורפי עקבות משיח: ער"ח תמוז תש"ב.

חוש הריח: אדמוה"ז אמר על רלו"י מבארד' ער האט א גוטן חוש הריח [=יש לו חוש הריח טוב]. קונ' תרצ"א חג הפסח.

חוש הריח: לקחו פולין במעזריטש, קונ' צ"א, חה"פ.

חזון עובדיה: א עובד ה' זעט [=רואה], הה"מ לאדמוה"ז, קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 22.

חזנים: מליובאוויטש איסר- ווארובייציג - יחיאל. קובץ מכתבים דף קנ"ו.

חי' מושקא: בת אדמו"ר ברשימת יומן אדמו"ר סיון תרס"ב. קונ' ומעין דף 33.

חיות: א' התאונן לאדמוה"ז שאין לו חיות כו' וענה לו, כשמשמשים במותרות - לחם לבן ביום חול - קיץ ת"ש דף 136.

חיי משפחה: כל יהודי איש או אשה כשבאים לזמן של חיי משפחה על פי תורה, הם מתברכים מהמשה שבדורם וכו'. קונ' ע"ו ב' ניסן תש"י, ע' 160.

חיי שעה: קונ' ט' תר"צ דף ל'.

חיים אברהם: אדמוה"ז הוסיף לו השם חיים בעת חליו. קונ' ס"ד, ב' ניסן תש"ט, דף 90.

חיים אברהם: בן אדמוה"ז תוארו גבהו חושיו. תולדות מהר"ש.

חיים יהושע: מקאליסק שפדה הקאנטוניסטין ונתפס, התמים ו' דף ט', ודף צ"ו.

חיים שמואל קריסלאווער: הה"מ ממעזריטש ברכו באריכות ימים וחי 116 שנה. לקו"ד דף תקכ"ז.

חייקין ישראל ופייטליסון שמרי': היו מתורגמנים בפעטערבורג בשנת תר"ג. קונ' הצ"צ וההשכלה.

חינוך והדרכה: מאמר כללי החינוך וההדרכה, קונ' ח"י תש"ג דף 53.

חינוך פנימי: חנכו אביו מבן 9. קונ' ע"ו ב' ניסן תש"י.

חינוך קבוע ומסודר: קונ' ס"ה, חה"פ תש"ט, דף 142.

חינוך: צריך, אפילו רבי בן רבי. קונ' ע"ו ב' ניסן תש"י.

חיצוניות: הנהגות חיצוניות איבדה את החסידות כו'. לקו"ד כ', דף 12.

חלום: מהורש"ב ראה הבעש"ט וכו' והתורות ששמע מכולם. קונ' ס"ד ב' ניסן תש"ט דף 92.

חלום: של אדמו"ר האמצעי, נהר וקרב מעבר, דמעות בעלי תשובה. לקו"ד דף 1510.

חלום: של הרבנית רבקה לפני לידת בנה מהרש"ב, התמים ג' דף כ"ח.

חנה: בת אדמו"ר, נולדה כ"ה מנ"א נ"ט. קונ' ט"ו י"ב תמוז צ"א. ראה קונ' ומעין דף 33.

חנוכה: אריכות על הנס דחנוכה, ספר השיחות תש"א דף 66 - 68.

חנוכה: גמר דגמר חתימה טובה, שם.

חנוכה: מנהגי חנוכה, במאמר ברוך שעשה לי נסים להצ"צ.

חנוכת הבית: במשתה וסעודה ומביאים רעיו מתנות - המשכה מבחי' מקיף. מאמר ויגש רס"ו בסופו.

חסיד וקרוב: ראה-קרוב.

חסיד: א חסיד איז א לאמטערשציק [=חסיד הוא מדליק פנסים]. ראה אריכות בזה, סה"ש תש"א דף 136.

חסיד: א חסיד איז אווארימער איד [=חסיד הוא יהודי חם], קרירות איז סם־המות. ספר השיחות תש"א דף 127.

חסיד: א חסיד איז איבערגעגעבענער [=חסיד הוא המוסר עצמו], דורש טובת זולתו. מדברי החסיד רד"ז קאזעווינקוב. קיץ ת"ש דף 32

חסיד: איז א שטיק רבי [=הוא חלק רבי] וכמ"ש ברמב"ם כו', ספר השיחות תש"א דף 46.

חסיד: חב"ד וחסיד פולין, ראה לקמן - פוילישער חסיד.

חסיד: חסיד אינו רק התקשרות להרבי אלא שצריך להיות מסור להפעולות של הרבי. מדברי אדמו"ר הרשב"ב. קיץ ת"ש דף 31.

חסידות ומוסר: מה היתרון בחסידות שאלו להצ"צ בפ"ב, וענה. לקו"ד דף 890 וביקור שיקאגא דף 42.

חסידות מאכט: [=חסידות פועלת] אז די וואס ווערן חסידים ווערן קליגער, פרימער און פרייליכער, און פועל'ן אויך אויף אנדערע, אז אויך זיי זאלן ווערן פרייליכער און דאס ברענגט אז זיי ווערן קליגער און במילא ווערן זיי פרימער [=שאלו שנעשים חסידים ייעשו יותר פקחים יותר יראי־שמים ויותר שמחים ויפעלו גם על אחרים שגם הם יהיו יותר שמחים, וזה מביא שיהיו יותר פקחים ובמילא יותר יראי שמים]: מענת הצ"צ בפ"ב ת"ג על שאלת (המתנגדים). בטאון חב"ד חוברת ששית 27.

חסידות: אדמוה"ז ה' אומר חסידות בעינים סגורות. סה"ש תש"א דף 147.

חסידות: וואס האט אופגיטאן [=מה פעלה ה] חסידות, שיחת חה"פ תש"ג דף צ"ב.

חסידות: לימוד החסידות עם משכילי אשכנז. התמים ד', דף מ"ז.

חסידות: מה פעל חסידות, משנה המציאות ומגלה המהות, ספר השיחות תש"א דף 32.

חסידות: תיקון המידות וליקק איש פשוט, ראה "עיקר החסידות".

חסידישע מלמדים: זיינען די [=הם] אברהם אבינו שבכל דור ודור, קו' ומעין דף 36.

חסידישע פארבריינגען: פועל'ט מער וי [=יותר מ] מלאך מיכאל, חולה שביקש ברכה, קונ' צ"א, חה"פ.

חפץ חיים: ור' חיים עוזר אמרו: ששיבת תומכי תמימים נתנה רוח חיים בכל הישיבות. ער"ח תמוז תש"ב.

חשבון: ר' לוי יצחק חתן הצ"צ ה' מהיר בחשבון. וה' אומר שזה לא בערך למהירות הצ"צ חותנו, ופעם הקריאו לפני הצ"צ רשימת התורמים למעמד בעת שניגב יד ואמר ברכת אשר יצר, ואח"כ אמר הסך הכל הוא כך וכך. ספר השיחות תש"א דף 152.

חת"ת: חומש תהלים תניא, סגולה לעמוד נגד המנגדים על תורת החסידות. הבעש"ט אמר זה לאמו של הצ"צ נבג"מ, קיצורים והערות לתניא, דף קכ"ז.

חתונה בזלאבין: קונטרס צ"א חה"פ.

חתונה: בחתונת מהרש"ב אמר מהר"ש ל"ב מאמרים. לב מבין. תולדות מהר"ש דף 72.

חתונה: בעת שמחת נשואין באים נשמות האבות מעולם האמת. סוף דרושי חתונה פ"ט.

חתונה: ראה חיי משפחה.

חתונות: רוב זמני קביעות דשמחת נשואין אצל הנשיאים ביום שישי ח"י אלול דף 20.

חתונת: ר' ברוך ח"י אלול. קונ' ח' אלול תש"ג, דף 18.

חתימה: 5 אופני חתימה ה' להצ"צ. התמים ו' דף י"ב.

ט

ט"ו שנה: בגיל ט"ו מסרו לכל נשיא ענינים הפנימיים, לקו"ד דף תפ"ד.

טאָפּאַראַ דאָ פּלאַנאַ: (=הגרזן בעץ) מפתגמי ר' בצלאל אזאריצער, קיץ ת"ש דף 5.

טבע: המידות של יהודי ושל גוי, שיחת חה"פ תש"ג דף מ"ד.

טבעת קידושין: דמתן תורה השפעה גשמיות, לקו"ד דף תשס"ג.

טהרת הגוף וזיכרון הגוף: לקו"ד דף תל"ד.

טהרת המשפחה: נוגע לחיים וכו' (אריכות בזה). לקו"ד דף 1074.

טו תשובה: [=עשה תשובה] מהרש"ב אמר לא' שהי' משכיל וחוקר, לקו"ד שמח"ת תרצ"ג.

טלפון: א' מגזע החסידים שנתרחק, והזדמן י"ט כסלו בין חסידים, מדברים בטלפון עם הזיידעס [=הסבים], לקו"ד חה"פ תרצ"ד, דף 14.

טמטום המוח: העצה לזה: זיעה של מצוה בכלל, ושל הידור מצוה בפרט, לקו"ד דף 1494.

טעמי הנגינה: מתנ"ך, לימד אדמוה"ז להרב"ש, לקו"ד יט"כ צ"ד, טז. והרב"ש לימד למחר"ש, ספר השיחות תש"א, דף 28.

טראכט גוט: וועט זיין גוט [=חשוב טוב אז יהי' טוב], ר' מיכאל שהי' אצלו ילד חולה, לקו"ד אחש"פ צ"ד דף 10.

טראכסט: [=חושב], כ"ז מה שהנך חושב מאלקות, ומתי חושב אודותך, תולדות מהר"ש דף 79.

טריפה תלמוד תורה'ס: ראה - תלמוד תורה'ס.

י

י"ב תמוז: 2 מכתבים ע"ד המאסר משנת תרפ"ח, בטאון חב"ד ו' דף 5.

י"ד שנה: בגימט' יד שהו"ע יד החזקה, ומעתה מתחיל יד הגדולה משיחת ג' תמוז תש"א. סה"ש תש"א דף 134.

י"ט כסלו: חסידים נוהגים לטבול קודם תפילת שחרית די"ט כסלו כמנהג המקובל בשם הבעש"ט לטבול בערב שבת קודש וערב יום טוב וכמו"כ שבת ויו"ט בבוקר, שזה סגולה להתפלל בהתבוננות והתעוררות של דבקות. ספר השיחות תש"ב דף 19.

- י"ט כסלו:** תקנ"ט כ"ו שנה מהסתלקות המגיד, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ד, דף 40.
- י"ט כסלו:** מנהג חסידי חב"ד שבי"ט כסלו לפני תפילת ערבית ואח"כ וכל המעל"ע אומרים א' לב' גוט יו"ט בביהכ"נ וברחוב. ספר השיחות תש"ב דף 19.
- י"ט כסלו:** תקנ"ט בעת תפילת מנחה אמר הה"מ לאדהאמ"צ שאדמוה"ז כעת שוחרר, לקו"ד דף 1062.
- יארציט:** אדמוה"ז התפלל לפני העמוד א' דחג השבועות יארציט של הבעש"ט, קיין ת"ש דף 117.
- ידעתיו הייתי:** אלו ידעתי הייתי, הכוונה על ההתאחדות שבאה ע"י שני אופנים, ע"י ידיעה או תמימות. ספר השיחות תש"א דף 120.
- יהודיים:** עם 2 יודין, אדמו"ר סיפר בבית האסורים שפאלערנע, עם משכיל חוקר והצ"צ, קונ' ק' דף 124, וספר השיחות תש"ב דף 82.
- יהושע צייטליש:** משקלאוו, שרצה להכשיל לאדמוה"ז בין נסך, לקו"ד אחרון ש"פ תרצ"ד.
- יו"ד כסלו:** איז דער [=הוא] זמן הלידה פון [=של] א חסיד, י"ט כסלו הברית. לקו"ד, דף 976.
- יו"ד כסלו:** סיפור פרטי על המאסר, ראה בספר בד קדש, ובהתמים ב' דף פ"א.
- יו"ד:** בשם הבעש"ט, אות הא' משם הר"י, מפני שיהודי הטעם והכוונה של בריאת העולם. לקו"ד דף 1138.
- יו"ט שני:** אודות בני ארץ ישראל כו'. שיחת שמע"צ תרצ"ט.
- יואל בעל שם:** לקו"ד ח"ג דף 774.
- יום כיפור:** סיפור בהיותו בן שבע חניך אותו אביו איך לצום. לקו"ד דף 1418.
- יום כיפורים:** כפורים, מהבעש"ט - גורלות. קונ' ע"ה פורים תש"י.
- יוסף בעל עגלה:** ראה - שלמה ליב.
- יוסף יצחק:** דוד אדמוה"ז, קבל ממנו הנהגות מהבעש"ט, קונ' ס"ג פורים תש"ט דף 71.
- יוסף יצחק:** מתר"ט עד תרי"ד ארך הסכסוך בין הצ"צ ורי"י מטשרקאס על מקום מושבו, קיין ת"ש דף 146.
- יוסף כל בו:** לקו"ד דף 912.
- יוסף תומרקין:** בשנת תר"י ה' בליובאוויטש, קונ' ל"ו.
- יחיאל החזן:** מהרש"ב לימדו נוסח הניגונים בימים נוראים וכו', קובץ מכתבים, דף קנ"ח.
- יחידות:** ליחידות צריכים לכל הפחות דלא ידע'דיקן רוח הקודש, לקו"ד דף 900.
- יחידות:** למה עשיר שווה הרבה ביחידות ועני מעט, מה שאמר מהר"ש ע"ז, לקו"ד י"ח דף 14.
- יחידות:** מהר"ש בהלכו ליחידות נשמר שלא ירגישו, משום קנאת אחים, קונ' ס"ב ב' ניסן תש"ט.

יין נסך: מהר"ש אמר לא' בפריז יין נסך אסור לשתות ונעשה בעל תשובה, נשמה טהורה, תולדות מהר"ש דף 77.

יין: מהרש"ב שתה בחה"פ יין שאין בו סוכר, קיין ת"ש דף 37.

יין: צריכים זהירות בשתיתו, שנוגע להצלחת הלימוד ובפרט ללימוד קבלה, לקו"ד דף תש"צ.

ישר כוח: א ישר כוח איז א חיזוק ונתינת כוח בגשמיות וברוחניות, קונטרס ע"ז, חג הפסח.

ישר כוח: ישר כחך שאומרים לכהנים לש"ן וכו'. לקו"ד דף 884.

ימי עולם וימי תורה: ימי החודש הם ימי עולם וימי השבוע הם ימי תורה, לקו"ד דף תק"ל.

יעקב מקופישוק: מהר"ש שלחו להיות רב במאסקווא, תולדות מהר"ש דף 71.

יעקב משלם: אודות הסיפור שסיפר הצ"צ בעת היבנות הזאל, קיין ת"ש דף 96.

יצחק אייזיק: מוויטעבסק, אדמוה"ז נתן לו סמיכה וברכו באריכות ימים, קונ' ס"ז יב"ת תש"ט ובהתמים ד' דף ל'.

יצחק חייט: מסיפורי הרשב"ן אודותיו, התמים ח' דצ"ב.

יצחק מוואלוזין: האסיפה בפ"ב, לקו"ד דף תל"א.

יצחק מוואלוזין: שאל בפ"ב בשנת תר"ג מהצ"צ איך סיכן א"ע, וענה לו איבעית אימא יש לי בנים, ואב"א אחדות של חסידים יובלים מול משיח, קונ' צ"א חה"פ.

יקוב הדין את ההר: הפשרות וההעלמות, ער"ח תמוז תש"ב.

יקותיאל ליעפליער: א' אמר לו ליצנות כ' ונענש כ', שם. שטעה נכרי בחשבון, וחזר אחריו, וברכו אדמוה"ז בעשירות, שם. שרקד עם נושא המכתבים, שהאיר לו גילוי אור, לקו"ד י"ט כסלו צ"ג.

יקנה"ז: אדמוה"ז רק הביט בנרות שעמדו על השולחן, לקו"ד שבט צ"ו, דף י"א.

יראת שמים: ר"ה מפאריץ אמר לרב בקולוניעס [=מושבות] כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים. קונ' ס"ג פורים תש"ט דף 69.

יש מאין ומאין ליש: ההפרש בזה, תולדות מהר"ש, דף 69.

ישיבה: הכרזת אדמו"ר הרש"ב בח"י אלול תרנ"ז, בד' נתלו המאורות יום הולדת של הבעש"ט, מייסד ישיבה שממנה יצאו תלמידים בעלי מס"נ על תורה ועבודה בדרכי חסידות חב"ד. ס' השיחות תש"א דף 105, 106.

כ

כ' חשוון: חגיגת יום הולדת, קונ' ס"ד ב' ניסן תש"ט.

כ"ד טבת: תרמ"ז הי' אדמו"ר מהר"ש במאסקווא, קונ' ל"ו.

- כ"ו תמוז:** יו"ט יום משתה ושמחה, קבלו עליהם הבעש"ט ותלמידיו. התמים ו' דף כ"ד.
- כבר מילתי אמורה:** מכתב משנת תרע"ג ע"ד למוד החסידות, התמים ג' דף נ"ח.
- כהן לוי ישראל:** הרביים הקפידו מאד שגם בב' וה' וש"ק לשחרית ולמנחה יהיו כל"י, לקו"ד בר מצוה שבת צ"ו, דף ה'. אבל פעם עלה אדמוה"ז במקום כהן, ר' שלום שכנא במקום לוי, והצ"צ ישראל, קי"ץ ת"ש 67.
- כהן:** שר' הלל מפאריץ לקח אתו כהן את ר' שלום ופעם את ר' נחמן, קונ' ק' דף 127.
- כוונה:** כוונה כללית וכוונה פרטית, בירידת הנשמה בגוף, קי"ץ ת"ש דף 22.
- כוזרי ומורה נבוכים:** למד הצ"צ עם מהר"ש, ומה שאמר לו על ספרים אלו, שם דף 41.
- כולל חב"ד:** הצדקה להנ"ל כוס של ברכה, לקו"ד דף 1516 ראה לקמן = פושקע.
- כוסו של אליהו:** - בסדר של פסח - ה' אחר ברהמ"ז, קונ' ע"ז, חה"פ.
- כוסו של דוד המלך ע"ה:** - תהלים - מגביה טפח כו', קובץ מכתבים תהלים.
- כורעים:** המתפללים כורעים לפני שהחזן מתחיל והכהנים, תולדות מהר"ש דף 70.
- כי תראה חמור שונאך:** התורה שהביא אדמוה"ז ממזריטש, ס' השיחות תש"א, דף 66.
- כיף ימא:** בל' הזהרה, ה' מהרש"ב אומר, קובץ מכתבים, דף קע"ג.
- כל בעלי השיר:** יוצאים בשיר ונמשכים בשיר, ער"ח תמוז תש"ב.
- כל דבר שהאדם רואה או שומע:** היא הוראת הנהגה בעבודת ה', הסבר ארוך ע"ז.
- התמים ח' דף מ"ז.
- כל האומר דבר בשם אומרו יהי רואה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו:** כשמנגנים ניגון מקושרים עם המחשבה של הצדיק בעל הניגון, כשחוזרים תורתו מקושרים עם הדיבור של הצדיק, וכשחוזרים סיפור מקושרים לכוח המעשה של הצדיק. ס' השיחות תש"א דף 100. וראה ג"כ שמועה. וראה ג"כ התקשרות.
- כל האומר דבר בשם אומרו:** תורת אדמוה"ז, קונ' ס"ז יב' תמוז תש"ט דף 202.
- כל החיל:** אשר נגע יראת ה' בלבם, תיקון חצות - חסידים, שם.
- כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך:** הסיפור מהבעש"ט עם ר' שבתי מאיר הבעל צדקה מבראד, ספר השיחות תש"א דף 39.
- כל העוסק בתורה נכסיו מצליחים לו:** בשם הבעש"ט, כל יהודי נכסים שלו ראש ולב וכו', לקו"ד דף תשפ"א.
- כפלה הרמון רקתך:** אפי' ריקנין כו', המקיף דעצמות הנשמה, שחבוקה ודבוקה באצי', נוקב ויורד [=בתוך עצמו של יהודי] אין דעם איך פון יעדער אידן. ס' השיחות תש"א דף 104.
- כפר חב"ד:** מכתב להמתיישים בכפר חב"ד. קונ' ס"ו חג השבועות תש"ט. ראה לקמן, מכתב להמתיישים.
- כתב יד:** תמונת כ"ק של הבעש"ט, התמים א' דף ז'.

כתיבה מהירה: של אדמהאמ"צ, מפני שהיד ה' מקושר לכח המח' וכתב במהירות המח', התמים ב' דף ע"ט.

כתיבה: אדמו"ר נ"ע התחיל ללמוד לכתוב בגיל 11, קונ' צ"ג. ע' 297.

כתף: הכאה דחכמה, אדמוה"ז נתן עם מקל על כתף הצ"צ נא דיר [=קח] חכמה וכו', תולדות מהר"ש דף 65.

כתר המלך: המשל מבן מלך שנחלה שאמר אדמוה"ז לר"פ מקאריץ, התמים ח' דף ג.

כתר שם טוב: אור תורה של המגיד ותניא, קונ' פ' י"ב תמוז, 265. שילמדו כל יום כמה שורות וחומש עם פירש"י, והשייכות של שניהם זל"ז כי רש"י והבעש"ט נולדו אחרי הקדמת נסיון, ספר השיחות תש"א דף 43.

ל

ל"ג בעומר: הן השבוע והן היום בספ' התפארת, שהסתלקות הצדיקים הוא תכלית העלי' בעלמא דין כו'. ספר השיחות תש"א דף 116.

ל"ג בעומר: סיפורים שונים מזקני החסידים שרשםם אדמו"ר, לקו"ד ל' דף ס"ו. וראה ספר השיחות תש"א דף 58, אודות ר' אייזיק ור' הלל.

לא ברצוננו: הלכנו מא"י ולא בכוחותינו נחזור לא"י. קונ' י"ד והתמים א' דף ד', לקו"ד דף תרצ"ב.

לא פגע ולא נגע: שיחת מוצאי יו"כ תרצ"ט.

לאיווינט: [=בד] שבו נגבו בעת הלידה, האמצעי והצ"צ, לקו"ד בר מצוה, שבט צ"ו, דף 2.

לב: הכל תלוי בלב, והלב תלוי בכיס, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג דף כ"ה.

לבת אש: אצל אנשים פשוטים, מתורת הבעש"ט, ביקור שיקאגא דף 24.

לוי יצחק מבארדיטשוב: אמר לאחד, אני מקנא לך, ונעשה בעל תשובה, שיחת ל"ג בעומר צ"ט.

לולב: איגוד הלולב, שיחת חה"ס תרצ"ט.

לחיים: אדמוה"ז הדריך לומר לחיים למשפחת החסידים וב"ב ולכלל ישראל בכל מדינה שהם, קיץ ת"ש דף 155.

לחיים: עם כל הפירושים נוסח החסידים, ומהר"ש אמר כו' עצמיים, לקו"ד דף 986.

ליאדי: מהר"ש שלח את מהרש"ב לפני הבר מצוה לליאדי לקבל ברכת אחיו, קיץ ת"ש דף 139.

ליובאוויטש: אדמו"ר האמצעי בא לליובאוויטש ביום ב' אלול תקע"ג, קיץ ת"ש דף 96.

ליובאוויטש: ט"ז חשון נסע אדמו"ר מהרש"ב מליובאוויטש בשנת תרע"ו, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.

ליובאוויטש שבליובאוויטש: וליובאוויטש שבברוקלין, קיץ ת"ש דף 181.

לייזער'קע מחדש: מאכט א פאלאץ כו' הכאה כללית. ער"ח תמוז תש"ב.

ליכט: [=נר] תשובה ליכט - לעבעדיקע ליכט[=נר חיים], מנהג אדמוה"ז, שיחת שבת תשובה תש"ה קובץ מ' קמ"ט.

לימודה איד ושמושה איד: ס' השיחות תש"א דף 89.

לישב בסוכה: יש שאלה על שתיית יין בסוכה אם לברך, שיחת חג הסוכות תרצ"ט אות י'.

למנצח בנגינות: ביאור ע"פ חסידות, לקו"ד דף 998.

לעבין מיט דער צייט: [=לחיות עם הזמן] ביקור שיקאגא, דף 7.

לעבעדעו: ר' יצחק, קאנטוניסט, שאביו אמר לו בחלום שישע להצ"צ, קיץ ת"ש דף 168.

לעולם ה' דברך ניצב בשמים: למה כתוב בשם הבעש"ט, קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 14.

לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר: התו' ששמע ר"ה מפאריטש מאדמוה"ז, לקו"ד דף תקכ"ד, וספר השיחות תש"א דף 59.

לעקאח: קארענע לעקאח [=עוגת דבש משיפון] פועל המשכת הלב לתורה, ראה לקמן - קארענע לעקאח.

לפי דעתי המחשבה בדא"ח: בטו"ת, מכתב להרב סלונים, קובץ מכתבים תש"ב.

לשון הקודש: טוב שהוסיפו בו מילים חדשות עד שאינו לה"ק, שיחת חה"פ תש"ג, דף ל"ט.

לשמה: לימוד התורה לשמה, הולבלינער טעה כו', לקו"ד ט"ז דף 6.

לשנה טובה: ב' המלאכים המלווין שומעים איך כל א' אומר לחברו, תולדות מהר"ש דף 75.

לשנה טובה: בלשון יחיד, ולא בל' רבים, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג דף 64.

לתורה חופה ומעש"ט: שאומרים גם על בת "לתורה". קובץ מכתבים דף כ"א.

מ

מאה שנה: להתגלות הבעש"ט, נולד מהר"ש. תולדות מהר"ש, דף 78.

מאה שנה: להתגלות נשמת אדמוה"ז, שהי' שמחה כפולה, קונ' פ"א ח"י אלול.

מאה שנה: שאדמוה"ז ראה הבעש"ט בהקין פעם א', תולדות מהר"ש דף 79.

מאין באה השמחה: לחסידי חב"ד, שאל חסיד טשרנוביל לאד' האמצ', וענה שיודעים איך צריך להיות. ויודעים איך שהם, וזה חצי רפואה כו', קיץ ת"ש דף 148.

מאיר מפרימישליאן: שהלך למקוה בשיפוע ההר, כשקשורים למעלה לא נופלים למטה, לקו"ד ט"ו דף 4.

מאכלי שבת ויו"ט: ראה סעודות.

מאן דאיהו זעיר איהו רב: תורת הבעש"ט ע"ז, לקו"ד דף תק"ה.

מאסר בשפאלערקא: פרטים מזה, קונטרס ק' פורים.

מאסר וגאולה: מאסריו של אדמו"ר נבג"מ, התמים ז' דף ס"ה, ובהתמים ח' דף נ"ה.

מארי דאתרא: הקב"ה נק' מקום, ובהוראת רב נעשה המקום כלי לה'. התמים ד' דף ל' למטה בהערה.

מבין: אויף א אידן [=על יהודי], רמ"מ עם האבנים טובות, קובץ מכתבים, דף קע"א.

מגיד: הה"מ הי' נכה רגלים, שיחת שמע"צ תרצ"ט.

מגיד: סיפור מהבעש"ט שירד גשם, ועשו שבת הודי', ובא מגיד והשבית שמחתם, לקו"ד שמח"ת צ"ו, דף 30. וראה ס' השיחות תש"א, דף 133.

מגילת י"ט כסלו: נוסח א' ונוסח ב' שקבעו חסידי אדמוה"ז, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.

מדות תרומות: מתרומות מדותיו של ר"ע, מא' רשב"י, והפירוש ע"ז שאמר אדמוה"ז לבנו ר' משה והצ"צ, קיץ ת"ש דף 107.

מדות-מוחין: רבי אחד אמר לרבי שני בעת יחידות, שההפרש בין עבודות המידות לעבודת המוחין. כי המדות רייסן [=עוקרים]. והמוחין בדרך קירוב שהו"ע גמ"ח בגופו כו'. ספר השיחות תש"ב דף 13.

מדריך: אדמוה"ז מינה את אדמו"ר האמצעי שהוא יהי' מדריך האברכים, ולמד עמהם השכלה הבנה והסברה, שביכולתו הי' להכניס אפי' במקל שיהי' עצמי, והמהרי"ל סיפר זה לאדמו"ר הזקן. ואח"כ אמר אדמוה"ז דרוש בענין אהבת ישראל ובירור המדות, והתחיל אדמו"ר האמצעי לעסוק עם האברכים בעניין תיקון ובירור המידות. ואח"כ אמר אדמו"ר הזקן שהשי"ת מוחל את אהבת ה' בשביל אהבת ישראל, סה"ש תש"ב דף 12.

מה' מצעדי גבר כוננו: קונ' ס"ג פורים תש"ט דף 67.

מהו חסידות ומהו חסיד: קיץ ת"ש דף 26.

מהר"ש: א' השרים שאלו אם הוא מנהיג היהודים, וענהו אני משרת משה, קובץ מכתבים דף קנ"ט.

מהר"ש: כשהי' נוסע לטייל מחוץ לעיר מתגלים אליו נשמות הרביים ומגלים לו עתידות, קונ' ומעין דף 56.

מהר"ש: לידתו במיטה שמנפים קמח לשמורה, נקרא בשמו ע"ש נושא מים בפולוצק, תולדות מהר"ש.

מובטח: יש בטוח ויש מובטח, שתלמידי תומכי תמימים במס"ג, ישרימו הכוונה, ער"ח תמוז תש"ב.

מוסר וחסידות: ביקור שיקאגא, 41-43. התמים ו' ד"ג.

מועט המחזיק מרובה: הי' אצל מהר"ש בכל העניינים, קיץ ת"ש דף 143.

מופת: בבוא אדמוה"ז לליאזנא שהי' עוד אברך צעיר קרה משהו בעיר ואדמוה"ז הראה מופת, ונהי' רעש מהמתנגדים והכריחוהו לנסוע לבי"ד לוויטעבסק, וענה להם אדמוה"ז שפעם עשה הבעש"ט מופת ורצו להחרימו ואמר להם שעושה זה לא לבד רק בשותפות עם אביו, וזה ר"ת אם בריאה יברא ה'. ספר השיחות תש"א דף 137.

מופת: לו לאות ולאחרים למופת, עם אברך מחסידי אדמוה"ז, התמים ב' דף ס"ד.
מופתים: אדמוה"ז התנהג במופתים כמו הבעש"ט. קונ' ס"ד ב' ניסן תש"ט דף 88.
מורה: ומורא לא יעלה על ראשו ובמפטיר, שה' פחד מפועלי ציון, קובץ מכתבים דף קמ"ז.

מושפע: אם אינו בחי' משפיע בביתו, נעשה מושפע, לקו"ד כ' דף 24.
מזל טוב: חסידים הראשונים היו נוהגים בחג השבועות לומר מז"ט, קיץ ת"ש דף 121.
מחזיקי הדת: אודות התייסדות חברת מחזיקי הדת. קונ' ומעין דף 16.
מחזיקי הדת: מכתב פרטי מהרש"ב אודות מחזיקי הדת, שם דף 22. ומכתב גדול אודות מחזיקי הדת, שם דף 39 ובדפים 53 - 55.
מחי': אז מ'איז מחי' א אידן [=כשמחיים יהודי] שנותנים לו לאכול, השכר הוא בגשמי' וברוחני', קיץ ת"ש דף 162.

מחשבה בדא"ח בטלית ותפילין: ראה אות ל' לפי דעתי המח' בדא"ח.
מחשבה טובה: מאכט א [=עושה] חורבן במחשבות זרות, להתרגל לחשוב מחשבה טובה, קיץ ת"ש דף 42.

מחשבה מועלת: לקו"ד שמח"ת תרצ"ג.
מטבע: הצ"צ אמר: שאדמו"ר האמצעי לא ידע צורת מטבע שאמר שגשם המטבעות חומר בלתי מזוכך לפני שנותנים לצדקה, ועלול לפתות שכחי ועוצם ידי כו' ומביא לידי גאות כו'. ספר השיחות תש"א דף 111.

מטבע: כל מלוכה יש לה מטבע, המטבע שלנו היום היא מס"נ, גם בעניינים שלא צריכים למס"נ לפעול עד מס"נ, ספר השיחות תש"ב דף 10.

מיטוואך: אדמו"ר האמצעי נסתלק ביום ד', קונ' ל"ז בסופו.
מיכאל בלינער: האמת נמשך אליו, קונ' ס"ו חה"ש תש"ט דף 170.

מיכל מאפוצק: מהותו וגדולתו, מה שאדמוה"ז והצ"צ אמרו עליו, קיץ ת"ש דף 91.
מיכל: אביו של ר' מיכל מאפוצק ה' מהצדיקים הנסתרים והבעש"ט ברכו באריכות ימים, ואמר לו שבנך יהי' תלמיד תלמידי ויגלה דרך בעבודת הבורא שעבודת התפלה הכנה להשגה בדיעת התורה. ספר השיחות תש"א דף 96.

מיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסותא: קונ' ס"ה חה"פ תש"ט דף 142.
מילדות החסידים: הם זקני החסידים שמגדלים המחונכים וכו'. לקו"ד דף 1008.

מים המכזבין פסולים: קונ' ט' תר"צ דף כ"ז.

מים רבים: מאמר מהרש"ב ביאור על הנ"ל שכתבו כשהי' בן ט"ו. התמים ג' דף ל"ז.
מינוט: [=רגע] כל א' מהרביים הוסיפו בר"ה כל א' מינוט הוספה, קובץ מכתבים דף קמ"ד ה.

מינסק: מויכוח אדמוה"ז שם, ששה מנינים נעשו חסידים וזה סיבת החרם שעשו. לקו"ד תקכ"ט. התמים ד' דף ל'.

מירון: איז אפרייליכער אהל [=שמח], כשבאים למירון ווערט מען בא זיך שטארקער [נהי' בעצמו יותר חזק]. לקו"ד דף 1034.

מכות פירוש: ענין הפרישות הוא מכה, וצ"ל עבודה כו', לקו"ד כ' דף ז'.

מכיר את מקומו: א' החסידים בא בין גאונים מתנגדים ואמרו לו כנ"ל, אח"כ הפריך הלומדות וכו', קיץ ת"ש דף 123.

מכניס אורחים: במאסקווא ר' אליעזר גינזבורג שעשה במס"נ בזה, קונ' ומעין דף 9.

מכתב להמתניישים באה"ק: בשנת תש"ט, קונ' ס"ו חה"ש תש"ט.

מכתב: מאדמו"ר הרש"ב, לא' שהיגר למרכז רוסיה (בלה"ק ותירגום באידיש) לקו"ד 1084.

מכתבי הגניזה: החערסאני. ראה לעיל =גניזה החערסאנית.

מלאכים: א' מנכדיי אדמו"ר רש"ב שאלו מה זה מלאכים? והשיב - אמונה להאמין בהאמת שלמעלה מהשגה, והמשל מאנשי המדע והסוס. ספר השיחות תש"א, דף 130.

מלויים: ידוע כשמלויים לאחד, שלא יאמר להמלויים אותו שיחזרו. סה"ש תש"א דף 148.

מלח ודבש: עד הושענא רבה טובלים בדבש, ואחרי הושענא רבה במלח, שיחת שמע"צ תרצ"ט.

מלח ודבש: שמע"צ ושמוח"ת טובלין במלח וכשיש דבש גם בדבש, לקו"ד שמח"ת תרצ"ג ט"ו.

מלמד: הוא יהודי שידוע יוקר של אותיות התורה. דער אלף האט גיברענט און דער קמץ איז גיווען א ברענענדיקער וכו' [=ה' א' בער, והקמץ הי' בוער]. ספר השיחות תש"א דף 122.

מלמדים: של אדמו"ר - ר' יקותיאל, ר' שמשון, ר' ניסן. קונ' ס"ז י"ב תמוז תש"ט דף 196.

ממעלתכם: לשון אדמוה"ז, א דרוש ממעלתכם כוונתו לחסידות רופט ארויס די [=מגלה ה] מעלות, קובץ מכתבים דף קע"ט.

ממעמקים: עמוק מי ימצאנו, דער "מי" ימצאנו. ספר המאמרים תש"ז דף 161.

מנהג של ישראל תורה היא: 2 פירושים, המנהג בעצמו תורה והב' מה שמקיימים בכל המצבים זהו תורה, קונ' פ"א ח"א אלול.

מנהג: אבותינו תורה, ומנהג נשים תורה היא. לקו"ד דף תקל"ז.

מנהגי ליובאוויטש: היו בהם 4 מיני מנהגים, לקו"ד דף תע"ד.

מנהגי רבותינו: הם בקבלה מאדמוה"ז שאמר תהלים כל המעל"ע הראשון של ר"ה שראה כן אצל אביו הר"ר ברוך, וכן נהג גם אחרי שנהי' גדול, ס' השיחות תש"ב דף 2.

מנהגי: מהרש"ב, הם יסוד מוסד בדרכי החסידות ומביאים תועלת מרובה בעבודה. ספר השיחות תש"א דף 27.

מנהגים: 8 מינים של מנהגים יש, ספר המאמרים תש"י, דף 161.

מנהגים: מחודש אלול ר"ה - עשיית, קונ' ס"ח, ח"י אלול תש"ט.

מנהגים: שנהג הבעש"ט, הם הלכה למשה מסיני, קונ' ס"ו חה"ש תש"ט דף 170.

מנהגן של ישראל תורה היא: ויש בזה ג' פירושים א. מקורו מתורה. ב. שמתקרב לתורה. ג. המנהג בעצמו תורה. ספר השיחות תש"א דף 128.

מנהל רוחני-משפיע: כשהתחיל גלות בבל ופתחו שם ישיבה לקחו את רב נחמן בר יצחק למנהל רוחני להדרכה ונקרא ריש כלה (ורנב"י ה' מוכשר לזה כי גודל אצל דודו החסיד ר' אחא חסידא) ונמשך זה גם אחריו, ואח"כ נשכת, עד שכ"ק אדמו"ר הרשב"י יסד ישיבת תומכי תמימים ועשה משפיע שהוא המנהל רוחני של הישיבה - ספר השיחות תש"ב דף 8.

מנהלי ומיסדי הישיבות: התלמידים מושפעים מהם וכו', לקו"ד דף תק"ג.

מס"ג אידין: נלך להקפות עם מס"ג אידין-מרוסיה, שם.

מסוה: על פני משה, ענין פעטערבורג צמצוע כו'. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.

מסלול-מכלול: ראה דקדוק ובהערה שם למטה.

מעזריטש: אדמוה"ז הלך למעזריטש כשהי' בן עשרים, לקו"ד תפ"ג ס' השיחות תש"א דף 65.

מעזריטש: ווילנא היו מפורסמים בזמן אדמוה"ז, והלך למעזריטש, ושכח חפץ וחזר וראה השאלה בריאה ונשאר. קונ' נ"ו חה"פ תש"ח.

מעין לבן: אדמוה"ז בילדותו גילה המעין, ואודות המכשף אקים, קונ' ס"ד ב' ניסן תש"ט 87. לקו"ד דף תר"ג.

מענדל: בן מהר"ש אודות חתונתו, לקו"ד שמח"ת תרצ"ה, דף ג'.

מענדל: מוויטעפסק. אדמוה"ז נסע אליו ליום הילולת הה"מ בי"ט כסלו תקל"ז, לקו"ד ט"ו דף 14.

מעריב: ר' הלל מפאריץ מתיר לשבֿת להתוועד לפני תפילת מעריב. ספר השיחות תש"א דף 120.

מפורש-מפורש יוצא: בוהכניהם, קובץ מכתבים דף קנ"ח.

מפיצי השכלה: הפרוגרמה שלהם בחינוך שהופרה ע"י אדמו"ר. קונ' ומעין דף 19.

מצוה לפרסם עושי מצוה: ומצוה לפרסם עוברי עבירה, אריכות בזה. לקו"ד דף תקל"ט.

מצוה: בכל מצוה נמצא מחדומ"ע, מחשבה כוונת המצוה, דיבור לימוד התורה באופן קיום המצוה, מעשה הבפועל של המצוה. ספר השיחות תש"א דף 94.

מקוה וסוכה: שייכים זה לזה, מקוה מטהר, וסוכה מעלה, לקו"ד דף 1010.

מקוה: ברוסטוב שסגרה רופא, ואח"כ הוא פתחה, אדמו"ר דיבר איתו, לקו"ד שמח"ת תרצ"ד, דף 38.

מקוה: נוהגים לטבול בי"ט כסלו - בעש"ק ועיו"ט - ובש"ק וביו"ט (ראה י"ט כסלו).

מרגליות החסידות: הם סיפורי החסידים, קונ' ס"ז י"ב תמוז תש"ט דף 196.

מרדכי מבאיעו: הראשון שהביא תורת הבעש"ט לרוסיא הלבנה, התמים ח' דף מ"ט.

מרור: בלע מרור לא יצא. הציווי: עסין צו קייען דעם ביטערין ניט גוט]=לאכול וללעוס את המרירות הלא טוב[ע"י התבוננות כו' עד שבכה יבכה על מעמדו ומצבו הרוחני, ס' השי' תש"א דף 100. וראה שם דף 102.

מרירות: אדמוה"ז ביטל ענין העצבות וחשבו החסידים שגם מרירות בכלל, ואחרי שכתב בתניא בכל עצב יהי מותר הבינו שמרירות צריך להיות. ספר השיחות תש"א, דף 55.

משביעים אותו: תהי' צדיק, נתינת כוחות לתיקון המידות, קונ' ס"ו חה"ש תש"ט דף 170.

משה הכפרי: מאדיעווסקי הי' שותפו של הצ"צ קצת זמן, קונ' הצ"צ וההשכלה.

משה ווילענקס: איך נעשה חסיד ויסע לליאזנא, התמים ו', דף ח.

משה ונו"ן שערי בינה: בכללות החסידות הוא הבעש"ט ובחב"ד אדמוה"ז וכו', קונ' ומעין דף 6.

משה מעשל: תלמיד הבעש"ט שנסע בשליחותו לר' חיים רפפורט. לקו"ד דף תקפ"ד.

משה שלמה: ראה ברוך משה.

משיב הרוח: ומוריד הטל, מי שלא התפלל שמע"צ בציבור, שיחת שמע"צ תרצ"ט.

משיח: דורך תורה קאן מען פאר זיסן און פאר צוקער'ין דינ'ע"י תורה אפשר למתק את[חבלי משיח. ספר השיחות תש"א דף 128.

משיח-סעודה: באחרון ש"פ ביום. קיץ ת"ש דף 75, (וראה לעיל=אחרון ש"פ).

משכיל-עובד: א חסידישער משכיל פארשטייט און א חסידישער עובד פילט [=משכיל חסיד מבין וחסיד עובד מרגיש]. ספר השיחות תש"א, דף 111.

משלים: על אין סוף, רג"ד אמר 21 משלים, שיחת חה"ס תרצ"ט.

משמעת וסדר: הם מעיקרי הדרכת החסידים, התמים ח' דף מ.

משנה מקום: זיין אפילו מבית לבית ובפרט מעיר לעיר, ע"פ תורה צריך הסכמת האשה, קיץ ת"ש דף 67.

משנה: מציע ללמוד בע"פ משנה אחת כל שבוע. בשביל ג' טעמים. ספר השיחות תש"א דף 129. ראה בקשה.

משנה: סיום 6 סדרי משנה בעל פה אצל הרביים עד יב' יג' שנה, שם דף 74.

משקה: ג' טעמים לשתייתו, מה שאמר אדמו"ר כ"ד טבת ס"ג, שם דף קפ"ה.

מתבוללים באשכנז: אם ראוי ללמוד עמהם חסידות. התמים, ראה לעיל=חסידות.

מתן תורה בחצי כדור הארץ הב': גילוי מ"ת בחצי כדור הארץ הב', העלם לגבי גילוי כו', שם 120 ובקונ' נ"ח דף 232.

מתנגד: דער ווארט דארף זיין [=המילה הזאת צ"ל] מרוחק בתכלית הריחוק, החילוק רק בנוסחאות, לקו"ד דף 1418.

נ

נאוואטנער: חסיד, כמו נאוואטנע בהמה, פאשעט זיך אליין וכו' [=רועה את עצמה], קובץ מכ', דף קס"ד.

נגינה בתפילה: עצה לטמטום המוח, לקו"ד דף תנ"ג.

נגינה בחסידות: השכלה והשגה, התבוננות, עבודה, כשמנגנים בהרגש פנימי, קיץ ת"ש דף 33.

נגינה: חוש הנגינה הוא בירושה, רלוי"צ חתן הצ"צ הי' מנגן גדול, והי' לו חוש עד להפליא ופעם התעלף ממתקנות של נגינה בכינור, והחוש קבל בירושה מר' לוי"צ מבארדיטשוב. ס' השיחות תש"א דף 114.

נד קציר: אדמוה"ז אמר על נכדתו אשת הצ"צ, תולדות מהר"ש דף 10.

נדבה: כשאוספים צריך בעצמו לתת הראשון, קובץ מכתבים דף קס"ד.

נדן: אדמוה"ז נתן הנדן שקבל, לסידור אחב"י בעבודת אדמה, לקו"ד דף 964.

נה"י נה"י: שיחת חה"ס תרצ"ט.

נחום מטשרנוביל: אדמוה"ז שלח אליו שלוחים ע"ד הקטרוג על תורת החסידות ועליו, קונ' נ"ו. ואמר אז אדמוה"ז כיוון שגם הוא אינו יכול לפעול והוא הזקן שבחבורה שלנו, סה"ש תש"א דף 146. חה"פ תש"ח.

נחום מטשרנוביל: שנתן הג' מאות רובל שהביאו לו, לחסיד נצרך, שיחת חגה"פ תש"ג דף ל"ד.

נחת-חתן: בשנת נח"ת נולד הבעש"ט ובשנת תצ"ד נתגלה, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.

נטילת ידיים: בשחרית ולסעודה, מנהגי אדמו"ר בזה, לקו"ד דף 896.

נטילת ידיים: לאכילה ג' פעמים, וע"י מגבת. קיץ ת"ש דף 82.

נטע פאהארער: בי"ט כסלו תרס"ג, עשו שער עם נרות והנ"ל שר הוואלאך, קובץ מכתבים דף קע"ב.

נטע רבעי: אדמוה"ז נזהר בזה. קונ' ס"ד ב' ניסן תש"ט.

ניגון אדמוה"ז של ד' בבות: ראה שמועה.

ניגון אדמוה"ז: מכתב ארוך אודות הניגון של ד' בבות, התמים ה' דף נ"ח.

ניגון בתפלה: מתחיל ממרע"ה, לקו"ד דף 1564.

ניגון ניע זוריצע חלופצי: שרו חסידי אדמהאמ"צ ובו שפיגלט זי אפ [=מראה] הגעגועים להיות אצל הרבי לשמוע דא"ח ולשפוך הלב בעבודת התפלה. ספר השיחות תש"א 112.

ניגון עם תוכן: צריכים לנגן ניגון שיש בו תוכן, שמחה, מרירות, ובאם לאו, איז דאס גלאט א טענצל [=זה סתם רקוד], והסימן לזה שמתפללים בהניגון, לפעמים [=מתפללים לפי השייר]. דאוונט זיך ווי עס זינגט זיך, ולפעמים [=שרים לפי התפלה] זינגט זיך וי עס דאווינט זיך, אבל הכל עם תוכן. ס' השיחות תש"א 114.

ניגון: אדמו"ר מהר"ש אמר: בשום אופן וויל איך ניט אויפגעבין דאס וואס איז בא אונז [=אני לא יכול לוותר זה מה שיש לנו] בירושה מאבותינו. איך קאן ניט און איך וויל ניט [=אני לא יכול ואני לא רוצה]. אז מען זינגט א [=כשרים] ניגון במסיבה של חסידים איז דאס א [=אז זה] התעוררות לתשובה און אין אונזערע ד' אמות איז דאס [=ובד' אמות שלנו זה] מביא לתשובה. ספר השיחות תש"א, דף 142.

ניגון: הדביקות שהרביים התפללו בו בליל א' דר"ה, הוא בקבלה מהבעש"ט (ויש בזה סיפור מה שר' קהת סיפר להבעש"ט ששמע אנשים פשוטים מפרשים הפסוק אל תהי' כסוס כפרד, והבעש"ט התלהב בניגון), ספר השיחות תש"ב דף 2.

ניגון: ר' מיכעלע זלוטשעווער, קונטרס ח"י אלול תש"ג, דף 23. (ראה קיץ ת"ש דף 132) וראה ס' השיחות תש"א דף 96 שר' מיכאל דבורקין גגנו, ושיש בו ב' נסחאות.

ניגון: שהכהנים מנגנים, העלאה והמשכה, שיחת שמע"צ תרצ"ט: לקו"ד דף תמ"ג.

ניגון: של אדמוה"ז ד' בבות שרים רק בזמנים ידועים, אלול, שמח"ת. גם פורים וי"ט כסלו, ס' השיחות תש"א דף 86.

ניגוני חב"ד: או שנלקחים מחב"ד, או שמגלים חב"ד, קובץ מכתבים דף רי"ג.

ניגונים מיוחדים: ה' אצל מהר"ש לכל דבר, תולדות מהר"ש דף 72.

ניגונים: אדמוה"ז ה' בתולדתו מנגן, ר"מ מזלוטשוב מחדש גדול של ניגונים, קיץ ת"ש דף 132.

ניגונים: מי היו מחברי הניגונים דלויבאוויטש, לקו"ד דף תר"ד.

ניט עלנד: [=לא לבד] יהודי בכל מקום כו' ה' עמו, בשם הבעש"ט, לקו"ד דף 980.

ניעט ניעט: ני קאווא קראמי באגא אדנאווא, אין עוד דתהו, קיץ ת"ש דף 86.

ניקולאי הראשון: כשהי' קטן הצליף בשוט נגד אדמוה"ז כו', שיחת חה"פ תש"ג, דף כג. ובס' השיחות תש"א 28.

נסינות: מכתב מהרש"ב ע"ד נסיונות משנת תרנ"ז, קובץ מכתבים תש"ב דף י"ז.

נסיעה: למה הבעש"ט נסע לשיבות ולא המתין שיבואו אליו, הבעש"ט-הה"מ לא ענו ע"ז, אדמוה"ז ענה. קיץ ת"ש דף 84.

נעוועל: אצל אדמו"ר האמצעי ה' חשוב העיר נעוועל ואצל אדמו"ר הצ"צ ה' חשוב העיר שצעדרין (ויש בזה אריכות, וראה שצעדרין), סה"ש תש"א דף 141.

נעוועל: הללוהו בנעוול, יקר אצלי קצב מנעוול ממשכיל מקרעמינצוג, לקו"ד שמח"ת צ"ג.

נפש המשכלת: הערת כ"ק אד"ש במכתב של כ"ק אדמו"נ"ע, לקו"ד דף תק"ב.

נפש השכלית: ראה שלוש נפשות (וראה לעיל נפש המשכלת).

נקודות: הלימוד עם נקודות קמץ אלף נוגע בחיים ממש, לקו"ד דף תש"ז.

נקודות: קמץ אלף א. ואלה שאינם מלמדים קמץ אלף א' מחללים את ההדרת קדש. ס' השיחות תש"א דף 88.

נרות חנוכה: מען דארף זיך צוהערין וואס די ליכטלאך דערציילן [=צריכים להקשיב מה הנרות מספרים] המהר"ש אמר זה להרשב"ב, קונ' מאמר ברוך שעשה ניסים להצ"צ.

נשמה חדשה: אדמוה"ז, לקו"ד כ"ה, ח"י אלול תש"ה.

נשמה: כל נשמה לפני ירידתה צריכה הכנה שנה 1, וחדשה 3 שנה, לקו"ד דף תע"ח.

נשמה: ר' הלל ה' אומר מאמרים עמוקים מאוד בפני אנשים פשוטים ביותר, והיו אומרים לו שאינם מבינים. וה' ר"ה עונה להם - הנשמות שלכם מבינות. ספר השיחות תש"א 121.

נשמה: תורת הבעש"ט שנשמה יורדת לעוה"ז וחי 80 שנה כדי לעשות טובה ליהודי וכו', לקו"ד דף 1126.

נשמת אדם תלמדנו: אמר הה"מ על ר' זושע מאניפולי (ראה לעיל-זושע).

נשמתו עדן: אינני אומר כן. א. אינני אדרעסין שרייבער [=כותב כתובות]. ב. בשבילי לא נסתלק. לקו"ד דף 1418.

נטלו ונטלו: המאורות, אדמוה"ז אמר בצאתו מהתפיסא, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.

ס

סדר בלימוד החסידות: התמים ד' דף מ"ו.

סדר הקבלה: של סיפורי קודש מהנשיאים, קונ' ס"ו חג השבועות תש"ט, דף 170.

סדר: של פסח, אצל מהר"ש ה' 5 דלתות והיו פותחין כולם, תולדות מהר"ש דף 72.

סדר: של פסח, העמידו בשולחן כל כלי כסף וזהב, ולאחר שפוך חמתך לא סגרו הדלת, שם דף 79.

סוד: שלוש מדריגות בבעל סוד, לקו"ד דף 876.

סוכה ומקוה: שייכים זל"ז וכו'. ראה - מקוה וסוכה.

סוכה: מנהג להזכיר כל הנשיאים בסוכה מהבעש"ט והלאה, קובץ מכתבים דף קס"ה.

סוכה: שינה בסוכה, בגלל הנ"ל בירך מהר"ש לר' יוסף מרדכי באריכות ימים, תולדות מהר"ש דף 70.

סולם דתפלה: לקו"ד דף תצ"ו-תצ"ט.

סופרים: החסידים נקראו סופרים שספרו כל האותיות שאמר להם אדמוה"ז ביחידות. התמים ו' דף צ"ה.

סופרים: התעוררות בין הסופרים להתקרב לתומ"צ, מכתב תמוז תש"א.

סיפור: סיפר א' מר' מאיר'ל פרעמישלאנער ושהבחורים והנערים הקשיבוהו, יותר נוגע ליהדות מפלפול הכי גדול, ספר השיחות תש"א דף 91.

סכינים מלוטשים: מכתב נדון זה ממהרי"ל אחי אדמוה"ז. התמים ה' דף ל"ג.

סכך: מי דארף האבין דרך ארץ פארין [=צריך להיות דרך ארץ ל] סכך, א' כעס כו', תולדות מהר"ש דף 70.

סלאנים: אודות ביקורו של הרבי מסלונים בליובאוויטש, קונ' ומעין דף 16.

סלתה ושמנה: הצ"צ קיבל מאדמוה"ז מסלתה ושמנה ממה שקיבל מהבעש"ט הה"מ והמלאך. קו"נ"ו חה"פ תש"ח.

סמארגאן: מקום מחלוקת, ושום רב לא החזיק מעמד שם, ועבר שם אדמוה"ז, קובץ מכתבים, דף קנ"ב. קונטרס מאמר החלצו רנ"ט.

סמיכה: למהר"ש ה' סמיכות מרי"א מהומיל מר"ז מפלוצק ומר"ה מפאריץ, תולדות מהר"ש, דף 13.

סמיכה: מהר"ש נתן סמיכה לשלושה, לרד"צ, ימ"ב, ומ"ר, תולדות מהר"ש, דף 81.

סעודה המפסקת: בערב יוכ"פ בליובאוויטש בשעה 4:30, קובץ מכתבים דף קנ"ב.

סעודות: 4 דרגות בסעודות, קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 11.

סעודת הודאה: של י"ט כסלו הראשונה של אדמוה"ז בתקס"ב, קיץ ת"ש דף 49.

סעודת מזונות: לפני תפילת ערבית, לקו"ד דף 1200.

ספר תולדות אדם: תכליתו תלוי בזמן תולדתו ואופן חינוכו כו', מכתב אייר תש"ב, ראה אות ז.

ספרי חסידות: צריכים להיות בקי בכל ספרי חסידות הנדפסים, ללמוד לגירסא כל הספרים, העטרת ראש ילמוד במשך שבוע, השערי אורה יו"ד יום. ובעיון יכולים ללמוד בהזמן שמדברים דב"ט (אשר הוא זמן רב), וללמוד כל יום לכה"פ שעה. סה"ש תש"ב דף 9.

ע

עבדו את ה' בשמחה: תורת אדמוה"ז, קונ' ס"ז י"ב תמוז תש"ט.

עברי ויהודי: ההבדל בין זה לזה, לקו"ד ח"ג דף שע"ד.

עברית בעברית: עושה חולין לכל הקודש ומקדש ומעמם הלב, לקו"ד דף תשל"ד ובעמוד 1470.

עד חמס: לכל א' נותנים מלמעלה, מעלה מיוחדת, ועי"ז ששנים מעידים על חסרון שעשה, לוקחים ממנו המעלה המיוחדת, וזה חמס. ספר השיחות תש"א דף 65.

עיקר החסידות: תיקון המידות ולייקר איש פשוט, בשם הבעש"ט. לקו"ד דף 1012.

על חטא: חסיד הציע להצ"צ לומר במחזור על חטא. וענה לו הצ"צ הע"ח אינן שוין, קובץ מכתבים דף קנ"ה.

עלה בכבש: כשמתרוממים קצת ופנה לסובב וכו' המאמר ששמע אדמו"ר מהרש"ב מאדמוה"ז ב' ניסן תרס"ג. ספר השיחות תש"א דף 87.

עלי' לתורה: הנפש עולה בעש'י, הרוח ביצי', והנשמה בבר'י, ביקור שיקאגו, דף 62. ס' השי' תש"א דף 134.

עליית הנשמה: של הבעש"ט, קונ' ז' תר"צ נויארק.

עם הארץ: אסור לאכול בשר, [=קשור] צוגיבונדין, תולדות מהר"ש דף 71.

עמוד: מה שכתוב דע לפני מי אתה עומד - שהעמוד ידע כו', ער"ח תמוז תש"ב.

עמידה: כשאדמו"ר נבג"מ ישב בשפאליערקע (תרפ"ז) נכנסו פעם לחדרו חבורת שוטרם ופקדו עליו לעמוד, ואדמו"ר סירב לעמוד, והכוהו והלכו ואח"כ באו פעם ב' וג' ושוב הכוהו כו', סה"ש תש"א דף 139.

עמלק: כשלומדים חסידות בהעמקה, והשי"ת מרחם ומבינים בהבנה טובה. ובאם לא מורידים ההבנה להרגש הלב בפועל מדות טובות הרי זה עמלק, ספר השיחות תש"א דף 99.

עמלק: פרשת עמלק נמצא פעמיים בתו', קונ' ע"ה פורים תש"י.

עניו ושפל: ההבדל ביניהם, השפל מחזיק עצמו למטה מכל א', ועניו מכיר מעלת עצמו אבל רואה שהזולת גבוה ממנו כיוון שרואה רק המעלות של הזולת, ספר השיחות תש"א דף 44.

עניו: מה שמרע"ה הי' עניו שראה שבעקבות משיחא יהיו אנשים פשוטים עם מס"נ, קונ' ס"ו חה"ש תש"ט.

עץ חיים: הסיבה שהביאה שמהרש"ב הוציא לאור קונטרס עץ חיים, קיץ ת"ש, דף 60.

עצביהם: כסף וזהב, אדמו"ר האמצעי בנערותו פירש זה, שם דף ר"ב, ולקו"ד אחש"פ תרצ"ד דף 28.

עצמי: אז א עצמי רעט וועגן [=מדבר אודות] עצמות איז עצמות מאיר בהבהקה אין דעם עצמי, מדברי אדמו"ר האמצעי על אביו. ספר השיחות תש"א דף 127.

עקב: אשר שמע אברהם. בָּא א משכיל דערהערט די קאפ [=אצל המשכיל מרגיש הראש] אבל באברהם אבינו העקב הרגיש. קונ' ג' ט"ז דף 254.

עקביא בן מהלאל: הפירוש של ר' ברוך מרדכי מבאברויסק, ראה לקמן פיאטע דאוונער.

ער הערט: דו וועסט וויסן אז ער הערט[=הוא שומע, אתה תדע שהוא שומע], ר' אייזיק מהומיל עם הצ"צ, התמים ג' דף כ"ד. קיץ ת"ש דף 103. לקו"ד דף 1330.

ערב ר"ח סיון: אירועים טובים היו ביום זה, קונטרס ל"ו. אדמוה"ז הי' מברך את הצ"צ ואומר לפניו מא' דא"ח כל שנה בער"ח סיון, ספר המא' וורשא דף ת"ו.

ערום מהו שיקרא ק"ש: שאלת חסיד לאלהיה, וענה לו ולא יראה בך ערות דבר, ערות דיבור, 2 פירושם ע"ז, קיץ ת"ש דף 106.

ערומים: משכילים, ראה ויהיו שניהם ערומים.

עשרה זכותים: של אדמוה"ז, לקו"ד דף 1436.

עשרה יסורים: של אדמוה"ז שסבל בחייו, לקו"ד 1428.

פ

פאליאקאוו: הפגישה של אדמו"ר עם השר הצורר מעלניקאוו בבית הנ"ל, קונ' ומעין דף 7.

פאליאקוף: שהצ"צ ברכם שיהיו עשירים ובעלי הצלחה, ס' השיחות תש"א דף 108.

פאן טא פאן: נא ניע מאי[=אדון אתה אבל לא שלי, עבד אני אבל לא שלך], מר' בנימין קלעצקער עם ר' שלמה מקרלין, התמים ב' דף ס"א.

פאנטאפיל: [=נעלים] שהמלאכים מצאו בגן עדן בשמחת תורה ושאלו ע"ז ממלאך מיכאל, קונ' ע"ב שמע"צ תש"י, ראה גן עדן.

פאָסט: פאר א חסיד פאסט דאס כו' פאר א חסיד פאסט דאס ניט כו' [=לחסיד דבר זה כן מתאים, ודבר זה לא מתאים], קיץ ת"ש דף 140 ובדף 144.

פארבריינגען: עם חסידים, הצ"צ התנגע לזה, קונ' ל"ו.

פארט אוועק: בשם הבעש"ט, א איד פארט ניט אוועק, א איד פארט [=יהודי לא נוסע לגמרי, יהודי נוסע], לקו"ד דף תצ"ג.

פארצייכענען: צריכים לרשום הפתגמים ששומעים, א ווארט איז [=מילה] ממש מחי', קונ' מאמר ברוך שעשה נסים להצ"צ. ראה קונ' ע"ז חה"פ דף 187.

פדין: העתק פ"נ שכתב אדמו"ר על האהל בהאדין, ביכל קטן.

פדין: העתק קטע מפ"נ, של מהרש"ב שהוא ובנו מוכנים למסור נפשם בעד תומכי תמימים, קונ' ומעין, דף 27.

פדין: נעמען [=לקחת] שייך לכל א', ע"י אמירת שבח על השני, תולדות מהר"ש דף 69.

פורים: אריכות על הנס דפורים. ס' השיחות תש"א, 66.

פושקע: אצל כל אחד ואחת צריך להיות פושקע מכולל חב"ד, לקו"ד דף 1430 ודף תשנ"ט.

פותרין בברכה: האיגרת הקודש הזה, כתבו אדמוה"ז בג' פעמים בזמנים שונים, קונ' נ"ח חה"פ תש"ח.

פטורפאלובסקי: מבצר, הי' שם אדמו"ר בקיץ תרע"א, קונ' ט"ז י"ט כסלו תרצ"ב.

פיאטע דאוונער: [=עקב מתפלל] ר"ש מוילנא אמר לגיסו רב"מ, ורב"מ אמר ע"ז עקביא בן מהלאל, ביקור שיקאגא, דף 19.

פיאטע: [=עקב] מה שא' אמר להב' איך הער דין כו', ובמעלת הפיאטע, התמים ו' דף נ"א.

פוילישער חסיד וחב"ד חסיד: החילוק ביניהם, שם דף 146.

פיסארעווסקי והאָזין: טפוס חסידים, התמים ד' דף ק"ב.

פירוש על התורה: הנשיאים למדו לבד פירש"י עוד פירוש בכדי להתקשר כו', ביקור שיקאגא דף 6.

פך השמן: מהבעש"ט נמשח בו כל נשיא בדורו, קונ' ע"ז ב' ניסן תש"י.

פנים: הלבנת פנים אינו שייך בענין שנוגע בנפש, ואצל חסידים יש פתגם שמקודם שיהי' לההוא פנים ואז שייך כו', ספר השיחות תש"א דף 125.

פנימי וחיצון: שיחת מוצאי יו"כ תרצ"ט (בקובץ מכתבים תש"ב).

פסח מרדכי: הי' אצל הבעש"ט ובשנת תקס"ט בליאדי. קונ' ל"ו.

פסל: בבית שיש בו פסל אסור להתפלל עד שימחקו החוטם. קובץ מכתבים דף קע"ב.

פרעג עפעס: [=תשאל משהו] סדר מסודר בבית רבי בעת הבר מצוה לומר להבר מצוה פרעג עפעס, קיין ת"ש דף 156.

פרשת השבוע: שבו נולד יהודי יש לה שייכות לסדר החיים של הנולד, שם דף 158.

פשוט נבילה: בשוק, לפשוט המדות רעות, ואל תצטרך לבריות, באם לא תעשה לבד, יעשו הבריות, קיין ת"ש דף 135.

פשיטת העצמות: מעצמות א"ס ב"ה מתגלה בפשיטות של איש פשוט, לקו"ד דף 982.

פתח: מכינים לו פתח, א' שנדמן בין החסידים, לקו"ד אחש"פ תרצ"ד, דף 22.

פתיחת הארון: היו בני הרביים, לקו"ד בר מצוה שבט תרצ"ו, דף 4.

צ

צאינה וראינה: מאמר קצר שאמר אדמוה"ז בחג השבועות תקל"ו, בהתלהבות חזקה ובניגון געגועים, ספר השיחות תש"א דף 126.

צדיקים דומים לבוראם: ודייק הצ"צ בלשון אדמוה"ז שכשם שבעשרת הדברות היו 2 ענינים מ"ע ומל"ת, כן בהתגלות הבעש"ט, הבעש"ט האט צוגינומען טרערין וועגין [=לקח את הדמעות אודות] גשמיות, ולהיות בשמחה וואס ער איז א איד [=מה שהוא יהודי], ספר השיחות תש"א 132, 133.

צדקה: יחייב פרוטה לעני והדר מצלי, ר' זלמן זלאטופולסקי ור' חיים בער, תולדות מהר"ש דף 66.

צוואת ואזהרת: הבעש"ט שתלמידיו יספרו מתולדותיו עד התגלותו, קונ' ס"ז י"ב תמוז תש"ט דף 199.

צווי ברידער: חסיד עני ומתנגד עשיר, ובא החסיד לבקש מאחיו כסף לחתונת בתו, קיין ת"ש דף 102.

צווי מיני היי: [=שני מיני מאכל בהמה] שנזרע ושצומח מעצמו, משל לחינוך וכו', לקו"ד דף תצ"ה.

צורת מטבע: אדמו"ר האמצעי לא ראה צורת מטבע, לקו"ד בר מצוה שבט תרצ"ו דף י"ב.

ציונות: ראה קיבוץ גלויות, וראה ציונים.

ציונים: תשובת מהרש"ב להרב ארונסון מניעזין אודות הציונים. קונ' ומעין בדפים 45-53.

ציור: דכח המחשבה, הוא המעולה, ומשל מבן מלך, קונ' פ"ו.

ציור: מכתב אדמו"ר מהר"ש לחתנו ר"מ הכהן אודות ציורים, שם.

צינור: אדמוה"ז פתח הצינור של מס"נ לתו' ועבודה שבלב ונתן זה לחסידים לדורותיהם, לקו"ד דף 1434.

צמח צדק: ה' בן כ"ד בעת הסתלקות אדמוה"ז, בן ג' הכיר את בוראו ובן כ' למכור כו', התמים ג' דף כ"ד.

צמח צדק: שנכנס לתנור לשמוע חסידות מאדמוה"ז, לפנימיות באים ע"י מס"נ, לקו"ד ט"ו דף ס"ו.

צרכי עמך וצרכי דעתם: הסבר על ב' הצרכים, לקו"ד דף 1092.

ק

קאטינקע: [=מעיל עם פרווה] שיהי' עם לאטע [=טלאי] דווקא, אדמוה"ז לר' נחום בחתונתו, לקו"ד א. י"ט כסלו צ"ג, דף כד.

קאנטוניסט: ר' יצחק לעבעדעו, ראה-לעבעדעו.

קאנטוניסטן: תיאור מחטיפת הילדים, נחמן המשרת נחטף ונפדה, שיחת שמח"ת דף ש"ה, קובץ מל' דף קפ"ח, התמים ו' דף ט' ודף צ"ו.

קאנטוניסטן: שר' חיים יהושע מקאליסק פדה אותם ונתפס, התמים ו' דף ט.

קאַרענע לקח: [=עוגת דבש משיפון] המשכת הלב לתורה, בבר מצוה של האמצעי, לקו"ד שבט צ"ו, דף 46.

קדיש דרבנן: מכתב עד"ז, קונ' ס"ד ב' ניסן תש"ט, 98.

קדישים: יש שתועלת להנפטר, ויש שתועלת להאומרם, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג דף ל'.

קדישים: שאמרו הרביים בזמני ההילולא, קונ' ל"ו בסופו.

קדשים וטהרות: תלמידי הישיבות היו צריכים לקבוע שיעור בהלכות קדשים וטהרות ודינים הנוהגים בארץ, משיח יבוא ולא ידעו הדינים בהנ"ל יהי' בושה. ספר השיחות תש"א, דף 131.

קודם המעשה: ולאחר המעשה, עם הכסף צדקה, קונ' ע"ז, חה"פ.

קולמוס: הלשון, קולמוס המוח, הקול, קולמוס הלב וההרגש. לקו"ד דף 1020.

קונטרס התפלה: מכתב ע"ד לימוד קונטרס התפלה, בטאון חב"ד חוברת ד' דף 7.

קוקורעקו האן: [=קריאת התרגול] הבחור הכפרי שקרע הגזירה בימי הבעש"ט, במכתב תמוז תש"א ובלקו"ד דף שפ"ט.

קושיות: אצל אדמוה"ז ה' הלימוד בלי קושיות מילדותו, שיחת חה"פ דף ש"ו, שם דף ר"ו.

קיבוץ גליות: מכתב מהרש"ב עד"ז תרס"א, קובץ מכתבים תש"ב דף כ"ג (ראה ציונים).

קידוש לבנה: אדמוה"ז ביקש מהחיל שיעצור הסירה ונתן לו פתק, לקו"ד דף 1504.

קישקע: משל מקישקע [=מעין] שלא ניקוקה, על השכלה, לקו"ד כ"ז י"ב תמוז תש"ז, דף 23.

קנה לך חבר: אדמוה"ז אמר זה להצ"צ כשהי' בן 8, ומאז התחיל לכתוב בנגלה ובדא"ח, וכשהי' בן 9 כתב הנחות על המא' ששמע מאדמוה"ז, סה"ש תש"א 151.

קנס: שאין לקנוס התלמידים, שיחת שמע"צ תרצ"ט.

קרוב: דברו, אם קרוב יכול להיות חסיד וכו' ואמר אדמו"ר נבג"מ, חסיד הוא בודאי קרוב, וקרוב שיהי' חסיד יכול גם להיות אבל יש בזה דרגות. ספר השיחות תש"א דף 122.

קרח: עיקר החטא של קרח ועדתו הי' הנועדים על ה', ההתנגדות אל הלמעלה מן הטבע. שזהו הסמיכות של פ' קרח וחקת כו'. סה"ש תש"א דף 137.

קריאת התורה: אדמוה"ז הי' בעל קריאה ועמד בימין והטלית על עיניו. ס' השיחות תש"א 26.

קריאת התורה: מודעה רבה ע"ד שמיעת קריאת התורה, קובץ מכתבים תש"ב דף י'.

קרירות: מכתב להרב גרשון, ניסן תש"א.

ר

ר"ה לחסידות: אודות המכתב לי"ט כסלו תרס"ב, קונ' ומעין 15.

ר"ה: אדמוה"ז לא דיבר ליל הא' דר"ה, רק אמר תורה מהבעש"ט ששמע מהמגיד, הצ"צ דיבר מענין מלכותא דארעא, המהר"ש לא דיבר, מהרש"ב לא דיבר כלל. ספר השיחות תש"א דף 26.

ר"ה: אם צריך לברך בפה"ע על הפירות בקינוח סעודה כיון שברכו על התפוח בדבש. ראה תפוח בדבש.

ר"ה: העבודה של מ"ח שעות של ר"ה מבטל קליפת ח"ם, ומהפך החום דקליפה וחום הטבעי, לחום אלקי בתורה ותפלה ומדות טובות. סה"ש תש"א דף 26 מתורת אדמוה"ז ערב ר"ה תקכ"ט.

ר"ה: ליל א' דר"ה הה"מ ממזריטש הי' מתפלל באריכות גדולה ובבכיות עצומות, ולא הי' מדבר כלל גם לא בעניני תורה, והאריך בקריאת שמע שעל המטה, ובסדר זה הדרך אדמוה"ז את בניו ונכדיו, וכן נהגו רבותינו הק' בכל דור ודור. ספר השיחות תש"ב דף 2.

ר': מלפנים לא היו קוראים החסידים זא"ז בשם ר', רק פשוט בשמו ע"ד גדול מרבן שמו, ס' השיחות תש"א 41.

ראטשילד: הראשונים ממשפחה זו בעיר וויען, היו בני תורה ויר"ש, והדורות האחרונים היו רחוקים כו' אבל היו בעלי צדקה גדולים, ואיש חרדי לא דרך על מפתן ביתם, כשנהיו הגזירות ל"ע לקחו הצוררים ביתם ושם הי' משרד ממשלתי לקבל רשיון ליהודים לצאת משם, והיו באים שם יהודים ובהמתנים שם היו אומרים תהלים

ומתפללים מנחה עם דמעות, ובזה שולם החוב מה שלא נשמע שם כל הזמן דברי תורה ותפלה, ספר השיחות תש"א דף 145.

ראש המחנכים: הבעש"ט, וראש המדריכים אדמוה"ז, קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 51.

ראש חודש: מאז נוסדה ישיבת תומכי תמימים ה' הוראה לסדר בכל ר"ח התועדות, קונ' ומעין דף 4.

ראש: אדמוה"ז זכה בטהרת ראשו של הה"מ, התמים ח' דף מ"א.

רב המנוגא: קא מאריך בצלותי, איז גיווען א חסיד [=ה' חסיד], קונ' ט' תר"צ ניו יארק.

רב העיר: 2 סיפורים על רבנים שסיפר הצ"צ, א' שנשאר ש"ק בדרך ועשה שם בעל תשובה וה' מדוכא מזה, ומב' שאמר דרשה וא' התפלל אז וצעק ואתה מחי' כו' והרב ה' שבע רצון מעצמו, ואחרי 120 שנה כו'. ספר השיחות תש"א דף 123.

רב רעביל: שאמר פסח בעל-עגלה להרב מצאריי, שם ובס' השיחות תש"א דף 35.

רב: מהר"ש אמר לאחד - לעשיו ג"כ קראו רב, במאמר ברוך שעשה לי נסים להצ"צ.

רבי: הבעל הפלאה לא ה' קורא להה"מ ממזריטש רבי, וכל התלמידים וגם ר' שמעלקע היו קוראים להה"מ רבי, סה"ש תש"א דף 150.

רבי: ר' הלל ה' קורא לאדמו"ר האמצעי בשם דער אלטער רבי, ר' אייזיל ה' קורא לאדמוה"ז בשם דער עבר'דיקער רבי, ולאדמו"ר האמצעי דער רבי, ולהצ"צ בשם אונזערער [=שלנו], אבל ר' הלל ה' אומר אז אויף א [=על] רבי איז ניט [=לא] שייך עבר, ס' השיחות תש"א דף 41.

רבנות: אויפגיגעבין [=להתפטר] לעת זקנתו, שם דף 35.

רבנים מותלעים: 2 מכתבים מאדר ב' וסיון תש"ג, קובץ מכתבים דף ק"כ.

רוסלאנד: התמימים ברוסי' ה' להם הנחת עצמותו ומס"נ בפו"מ לטובת יהודי כמו ב"צ ש"ט, שם דף ר"א.

רופא וחולה: לפי מאמר העולם אל תשאל לרופא רק לחולה, הנה רופא רבי, וחולה חסיד, קיץ ת"ש דף 48.

רופא: ר' יצחק הרופא ה' נותן רעצעפטין [=תרופות] מהשמורה הכתושה ששלח לו אדמוה"ז, והיו מתרפאים, מיכלא דאסותא כו'. ס' השיחות תש"א דף 102.

רופא: שלמה הרופא ה' ממקושרי אדמוה"ז והאמצעי, ואברהם הרופא של הצ"צ, קונ' הצ"צ וההשכלה.

רוקין גיין: [=עצם הגב] של חסידים, ההרגש והיוקר בסיפור חסידי, קונ' ס"ו חה"ש תש"ט דף 170.

רז"א: שרף כתביו ובקש לשים האפר בקברו, ומה שאמר ע"ז מהרש"ב, לקו"ד א' י"ט כסלו צ"ג, דף 36.

רחמים ביישנים וגומ"ח: ג' סימנים אלו הם סימני הנשמה, מרחמים על ירדת הנשמה, מתביישים מנפש האלוקית, וגומלי חסדים עם הגוף ששרשו מסוכ"ע. ספר השיחות תש"א דף 109.

ריח: חסידים האבין א [=יש להם] חוש הריח, כששמעו ממי דבר שלא כל כך כהוגן כו', שם דף 115.

ריידן שווייגן: עס איז שווער צו ריידן, אבער עס איז ביטער צו שווייגן [=קשה לדבר, אבל מר לשותוק], שם דף 109.

ריקוד דשמחת תורה: ע"ד שאָב אומר לבנו יחידו רקוד, עם זה [=אתה לוקח את כולין] נעמסט מיך אין גאנצין. לקו"ד ד' דף תש"ט.

ריקוד: בשמח"ת עושה רושם, למע' יותר מחידושים בש"ס ורמב"ם, קונ' ע"ב שמע"צ תש"י ובס' השיחות תש"א דף 31.

רמ"א: הרמ"א נשק אצבעותיו של מהר"ל מפראג, ביקור שיקאגא, דף 61.

רמב"ם: של חסידות, כך אמר הרשב"ץ על מהרש"ב, לקו"ד ט"ז דף 20.

רנ"ט: נחום טובי' מיישב הצריך עיון, הרשב"צ קראו הקליפה של ר"ה מפאריין, קובץ מכתבים דף קמ"ט.

רעט אביסל: טראכט מערער, און טוט נאך מער, דער איז א חסיד [=דַבָּר פחות, חשוב יותר, ותעשה עוד יותר, זהו חסיד], קיין ת"ש דף 135.

רעמים וברקים: שהיו בחג השבועות, מזכירים למצב מ"ת, קונ' ס"ו חגה"ש תש"ט דף 170.

רש"י: לידתו ה' בזכות נסיון שהי' לאביו עם האבן טוב וכן לידת הבעש"ט כנ"ל, ספר השיחות תש"א דף 43.

רשב"א: תשובות הרשב"א הם בחי' די לחכימא ברמיזה, לקו"ד י"ט דף 6.

רשב"י: אפרייזליכער רבי [=שמחן], לקו"ד ל' דף 1034. (ל"ג בעומר תש"ח דף 10).

רשב"ץ: ביאתו בפעם הא' לליובאוויטש, המכתב שהביא מר' מיכל להצ"צ, וראה ס' השיחות תש"א דף 98 ודף 91. התמים א' דף ס"ז.

רשב"ץ: הי' קנה המידה של חסידות, סה"ש תש"ב דף 7.

רשעים: שמתו בג' ימי אפילה חיו וראו יצי"מ, וכן יהי' בביאת משיח, קונ' ק' דף 127.

ש

ש"ס: אגרת קודש והסכמה מאדמוה"ז להר"מ מסלאוויטא ע"ד הדפסת הש"ס. התמים ה' דף וז.

שאַ שאַ: אדמו"ר האמצעי באמירתו דא"ת, אשאר טאן [=העביר] בידו על השטריימיל ואמר שא שא, הגבלת הנביעה, קיין ת"ש דף 101.

שבועות: מהרש"ב הי' ער ב' הלילות דחה"ש, ואודות אמירת תיקון שבועות, קיין ת"ש דף 114.

שבועות: סעודת ב' (או א') דחה"ש קרא אדמוה"ז דעם זיידנס סעודה, קובץ מכתבים דף ר"א.

שביעי של פסח: איז דער מקור השמחה, שמיני עצרת איז דער זמן השמחה, קיין ת"ש דף 52.

שביעי של פסח: ר"ה אויף מס"ג, לקו"ד דף תל"ט.

שבעים פנים ושבעים אחר: ר' אפרים מהורודוק לאלישע גאון, ערב ר"ח תמוז תש"ב.

שבת בראשית: האט אביזונדער חן [=יש לו חן מיוחד], תולדות מהר"ש דף 69.

שבת שירה: מנהג מהר"ל מפראג בשבת שירה, ביקור שיקאגא דף 60.

שבת: של בן תורה 26 שעה כנגד שם הוי', שעה מלפניו ושעה מלאחריו, לקו"ד דף תקל"ד.

שהחינו: על תורה למה לא מברכים, שאלת הצ"צ מאדמוה"ז, קובץ מכתבים דף קפ"ד.

שווארצע קליפה: הסיפור מר' לוי יצחק מבארדיצוב עם הבעל תשובה, לקו"ד אחש"פ צ"ד, דף 3.

שויתי: ה' לנגדי תמיד, פירוש ע"ז מהבעש"ט, קונ' צ', ב' ניסן.

שונאים בנפשו: היו למהר"ש, ברכבת אמר לא' תן לי האקדה, תולדות מהר"ש דף 76.

שופר: אצל מהרש"ב בעת תקיעת שופר היו כמה שופרות ומכוסים במפה אדומה ולבנה, קובץ מכתבים דף קמ"ז.

שטות: עצבות והרגש מעלת עצמו, עבירות דאורייתא, חכמה ושמחה ע"י מציאת הטוב שבכל דבר, זרזיות במתינות, מצוות דאורייתא, קיץ ת"ש דף 56.

שטריימלעך: אצל האדמור"ים ה' חילוקים בהשטריימלעך, שיחת שמע"צ תרצ"ט.

שידוך: הבעש"ט השתמש עם הלא טובים, לקרב שידוך בין נושא מים לרב, ששניהם היו תלמידיו, ע"י חלום שחלם הרב. האוצר שמצא הנושא מים. ס' השיחות תש"א דף 101. מובא רק התחלת הסיפור, וכולו נמצא בשיחות שביעי ש"פ תש"א.

שיטת הבעש"ט: תורה אחת בב' נוסחאות: אלקות הוא הכל, והכל הוא אלקות, לקו"ד דף 1322.

שיינא: מכתב אדמו"ר לבתו הנ"ל אודות נסיעתו לא"י בתרפ"ט, קונ' פ"ו דף 122.

שילה - יבא שילה: שילה בגימ' משה, יבא שילה בגימ' משיח, במכתב הרי"פ ל"ג בעומר צ"ט, מדברי אדמו"ר.

שינה: מתוך מחשבה בתורה, תניא, משנה, תהלים, חומש, ס' השיחות תש"א דף 56.

שיר: כל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים, א חסידישער דאוונער האט א צוים [=מתפלל חסידי יש לך גדר] שמוגבל בענינים גשמיים אפי' מוכרחים, ובפרט בענינים שחושב שמוכרח. ס' השיחות תש"א דף 112.

שירת האזינו: ראה האזינו.

של"ה: אדמוה"ז ה' של"ה איד, קונ' ג"ז דף 190.

שלאפין אין סוכה: שיחת מוצאי יו"כ תרצ"ט.

שלום דער גרענער: קבל ברכת אדמוה"ז במלאכתו ובאריכות ימים, קיץ ת"ש דף 35.

שלום עליכם: מלפנים ה' א אמת'ר, אמת ה' מטבע מהלכת, לקו"ד שמח"ת תרצ"ג.

שלוש נפשות: קונטרס שנת תר"צ נויארק. (וראה שלש נפשות)

- שלמה באייעווער:** שאשתו נשתטית והבעש"ט ריפאה, קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 24.
- שלמה דער געלער:** מהרש"ב אמר עליו אגוטער אייניקל [=נכד טוב], שהי' נכד ר' אלי' בער דער טויבער [=החרש] שלא שמע לה"ר, ס' השיחות תש"א דף 30.
- שלמה ליב:** הבעל תשובה, ע"י ר' יוסף בעל עגלה, ספר פוקח עיוורים.
- שלמה מקרלין:** שהי' אצל אדמוה"ז ע"ד החרם שרצו כו', לקו"ד ב. שבט תרצ"ו דף רנ"ו.
- שלוש נפשות:** א' שאל מהצ"צ למה אדמוה"ז מתאר ג' הנפשות חיונית, שכלית, ואלוקי, ולא כהרמב"ם, קיין ת"ש דף 111.
- שם:** לשון הרמב"ם לידע שיש שם מצוי ראשון, שם פי' ענין. ס' השיחות תש"א דף 47.
- שמואל דוב:** מבאריסאוו, מכתב מאדמו"ר מהר"ש ע"ד החזקתו. התמים ה' דף ח'.
- שמואל דוב:** רשד"מ, תולדות הנ"ל, התמים ה' דף צ"ט.
- שמואל מונקעס:** זרק הפארבייסין בעת ההתועדות, קונ' ט"ו י"ב תמוז צ"א. קונ' ח"י אלול תש"ג, דף 40.
- שמואל מונקעס:** תלה א"ע ברגליו, בשער חצר אדמוה"ז, לקו"ד דף תשס"א.
- שמועה:** בשם אומרה כו', כשמנגנים ניגון מתייחדים עם ח' יחידה כו'. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ד דף כ"ב וח"י אלול עמוד 80.
- שמושה גדולה מלימודה:** התועדות חסידית, ערב ר"ח תמוז תש"ב.
- שמחה:** מאין באה לחסידי חב"ד, שאל חסיד טשרנוביל וענה לו אדמו"ר האמצעי, קיין ת"ש דף 148.
- שמחת תורה:** די שמחה פון תורה, רפואה לכל המחלות ר"ל, לקו"ד דף תש"ט.
- שמחת תורה:** תקמ"ז הי' קור גדול, בי"ד של ג', רפואה לחולים ועקרות, לקו"ד ב. שבט תרצ"ו דף 486.
- שמיסין די פערד:** זאלין ווערין אויס פערד, [=הצלף הסוסים שלא יהיו סוסים] המלאך לאדמוה"ז, וחזר. לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.
- שמע ישראל:** שכולם צעקו בעת נפילת פצצה בווארשא צ"ט-ת"ש, ספר השיחות קיין ת"ש דף 12.
- שמע"צ:** צריכים לחשוב וואס מערער [=מה שיותר] מחשבות טובות ומשמחות, לקו"ד דף 1528.
- שָׁמֶשׁ:** השמש יצא על הארץ, 2 פירושים ממהרש"ב ע"ז, לקו"ד דף תקי"ז.
- שמשא אכולא עלמא נייחא:** התועדות של חסידים, קונ' ל"ו בסופו.
- שנאה:** לכל השנאות יש תקנה חוץ מהבאה מחמת קנאה (בנוגע למתנגדים) ביקור שיקאגא דף 41.
- שנה מעוברת:** עבודת הנשיאים בשנה מעוברת, לקו"ד דף 874.
- שני אורחים:** היו אצלי, מא' קורת רוח, ומהב' צער, הרב מאבעל, ובע"ב, תול' מהר"ש דף 79.

שְׁנִי: ג' שְׁנִי'ס הֵם: נֶפֶשׁ הַשָּׁנִי, חֹדֶר הַשָּׁנִי, פֶּסַח הַשָּׁנִי. כְּשֶׁלּוֹקֶחֶן הַנֶּפֶשׁ הַשָּׁנִי וְנִכְנָסִים לַחֹדֶר הַשָּׁנִי (תַּפְּלָה בִּאֲרִיכוֹת) אֵז נִהְי' פֶּסַח הַשָּׁנִי וְהַכֹּל מִתֵּתֶקֶן. רָאָה בִּאֲרִיכוֹת, ס' הַשִּׁחִחוֹת תִּשְׁ"א דף 115.

שְׁנִים מִקְרָא וְאַחַד תִּרְגוּם: בִּיקוּר שִׁיקָאָגָא.

שַׁעוֹן שִׁמְשׁ: שְׁאֲדֻמוּה"ז פֶּתֶר תִּיקוֹנוֹ, וְכֵן רִפּוּאָה לְמוֹכֵי שִׁמְשׁ, הַתְּמִים ו' דף צ"ב.

שַׁעֲשֵׁה נִיסִים: אֲדֻמוּה"ז אָמַר בְּרוּךְ שַׁעֲשֵׁה נִיסִים לְאַבּוֹתֵינוּ הַבַּעֲשׂ"ט וְהַה"מ וְכו', לְקו"ד י"ט כְּסֵלוֹ תִרְצ"ג.

שַׁפְּאֵלֶעֶר זִידֵע: שֶׁהִי אֲצֵל אֲדֻמוּה"ז, כְּטֹאֵן חֲב"ד י"ב דף י"ד.

שְׁפוֹךְ חֲמֵתָן: בִּאֲמִירָתוֹ לֹא עוֹמְדִים, תוֹל' מַהֲר"ש דף 72.

שַׁפִּיגְלִט: זִיךְ אִפּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַקָּטָן שֶׁבִּיהוּדִי, הַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מוֹצֵאֵי יו"כ תִּרְצ"ט אוֹת ד'.

שַׁפְּתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת: בִּקְבֵּר, כְּשֶׁלּוֹמְדִים תּוֹרָה אוֹר וְלִקּוּטֵי תּוֹרָה שַׁפְּתֵי הַרְבִּיִּים כו', ער"ח תַּמּוּז תש"ב.

שַׁצְעֲדִרִין: אֲדֻמוּ"ר הַצ"צ הִ' מַחֲשִׁיב אֶת הָעִיר שַׁצְעֲדִרִין, וּפְעַם אָמַר אֶשַׁצְעֲדִרִינֶעֱר אִיד וּוְעַט צוֹדַעֲקָן [=יְהוּדִי מַכְסָה] 16 דַּעֲנַעֲבוֹרְגֶּעֱר אֹן 16 מִינְסַקֶּעֱר, אֶשַׁצְעֲדִרִינֶעֱר [=יְהוּדִי הוֹלֵךְ אַחֲרֵי הַמַּחֲרָשָׁה] אִיד גִּיט נֶאֱךְ דַּעֲר סֶאֱחַע וְאוֹמֵר תִּהְיִים פֶּאֲרִזִּיט עַר [=הוּא זוֹרַע] תִּהְיִים וּוְאֶקְסֵט אוֹיִס [=צוֹמַח] תִּהְיִים בְּכָל הַמַּדִּינָה. סה"ש תש"א 141 (עִי"ש אֲרִיכוֹת עַד"ז).

שַׁצְעֲדִרִין: נִקְנָה ע"י הַצ"צ בִּשְׁנַת תר"ד, קוֹנ' הַצ"צ וְהַשְׁכֵּלָה. בִּיקוּר שִׁיקָאָגָא דף 29.

שַׁקְלָאוֹ: אֲדֻמוּה"ז הִ' בְּשַׁקְלָאוֹ, וְלֹא יָדַעוּ מִי הוּא, לְקו"ד בַּר מִצּוּה שֶׁבֶט צ"ו, דף 36.

שַׁקֶּרֶן: מַעֲשֵׂה בִּילַד שֶׁנַּעֲשֵׂה שַׁקֶּרֶן, וְנִתְאַלֵּם וְנִתְרַפָּא מִחוּלֵי הַשַּׁקֶּר, קוֹנְטֵרֶס צ"ג י"ב תַּמּוּז עוֹמֵד 302.

שְׁרוּי: בְּלִיּוֹבֵאוּיִטֶשׁ נִזְהָרוּ לְכַסּוֹת הַמִּצָּה שֶׁמּוֹרָה שַׁעַל הַשּׁוֹלְחָן מַחֲשֵׁשׁ שְׁרוּי, קִיץ ת"ש דף 37.

שְׁרִיפּוֹת: ר"ל שֶׁהָיוּ בְּלִיּוֹבֵאוּיִטֶשׁ, הַצַּעֲקוֹת [=זֶה בּוֹעֵר] עַס בְּרַעֲנֵט, וְנִשְׂרָפוּ הַרְבֵּה כְּתָבִים, קוֹנ' פ"א ח"י אֶלּוּל.

שֶׁשׁ שַׁעוֹת: לִפְנֵי ש"ק לֹא רָצָה אֲדֻמוּה"ז לְנִסּוּעַ, עִם הָאֶקֶס שֶׁנִּשְׁבְּרָה כו', לְקו"ד י"ט כְּסֵלוֹ תִרְצ"ג דף 54.

שֶׁשָּׁה חֲדָשִׁים: בְּשִׁמְן הַמּוֹר וְשֶׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּבִשְׁמִים, תּוֹרַת אֲדֻמוּה"ז בַּעַת יִסְדּוֹ חֲב"ד, קִיץ ת"ש דף 85.

שֶׁשִׁים: פְּעֻמִּים לַחֲזוֹר מֵאֲמֹר וְעִי"ז בָּאִים לְהַכְרָה בְּהַעֲצָמִי, תוֹל' מַהֲר"ש דף 81.

ת

ת"ר נֶר חֲנוּכָה: תִּרְמ"ג, בְּהַתְּמִים ג' דף מ"ו.

תִּהְיִים: עִם שְׁגִיאוֹת, הַרְבֵּנִית שֶׁל הַצ"צ, וְבִנְה הָעִיר לֵה וְכו', שִׁחַת י"ג תִּשְׁרִי תש"ה, קוֹבֶץ מַכְתָּבִים דף קנ"ט.

תוארים: הצ"צ ה' לו תוארים לכל א' מבניו, ומהר"ש כולוהו אתנהו ב', תול' מהר"ש דף 78.

תוכחה ודיבור: צ"ל מאוד מאוד נזהר, להוכיח עצמו עד שירגיש הזולת, קונ' נ"ט דף 251.

תולדות: התולדות ר' יעקב יוסף הלך להבעש"ט ונתן גחלת במקטרתו, וברכו עבור זה, קיץ ת"ש דף 133.

תומכי תמימים: מכתב אדמו"ר בטעם קריאת השם תומכי תמימים, התמים א' דף כ"ג.
תומכיה: מאושר, שומחיה מאושר, הצ"צ בשם הבעש"ט, שיחת שמע"צ תרצ"ט.

תוספות מנהגים: יש אצל חסידים בכלל ואצל חסידי חב"ד בפרט. קונ' נ"ה דף 169.

תורה גס הרוח: הנסתר רא"מ קרמינצר אמר לגס הרוח, כנ"ל דברים קשים, ואמר לו הבעש"ט שגה"ר של תורה צריכים לעורר ולקרב ע"י אהבת ישראל, קיץ ת"ש דף 119.

תורה: בלימוד התורה יש דרגות: טל, יין, דבש, שמן, חלב, ספר השיחות תש"א דף 29.

תורה: לימודה, שימושה - לימודה גוף, שימושה נשמה. ס' השיחות תש"א דף 88.

תורת העולה: ספר תוה"ע של הרמ"א, אצל חסידים הראשונים ספר השכלה מעבודה, לקו"ד דף 974.

תיסרן רעתך: מפני שיש בו רע רואה על חבריו ומוכיחו כו', לקו"ד דף 1450. וראה סה"ש תש"א דף 137.

תיקון המדות: קיץ ת"ש בדפים 38, 39. ובהתמים ג' דף ס"ה.

תיקון נה"י חג"ת: ע"י הבעש"ט והה"מ, תיקון חב"ד ע"י אדמוה"ז, קיץ ת"ש דף 88.

תלמוד תורה'ס: שהמנהלים המורים מחללי שבת אינם מניחים תפילין וכו' הרי זה בתי שמד וכו', קונ' ח"י אלול תש"ג דף 75. וס' השיחות תש"א דף 125 ודף 156.

תָּלַק: על דרכם של חסידי תק"ל, התמים ב' דף ס"ב.

תמונת אדמוה"ז: סיפור מחסיד שבאמצע ההתוועדות הלך והסתכל כו', לקו"ד דף תשכ"ג.

תמונת אדמוה"ז: מכתבים עד"ז, התמים ח' דף ב"ג.

תניא: אותיות איתן, וואס דורך דעם וועט מען (ע"י חזרת האותיות דתניא) דורכגיין די ביטערע צייט[נעבור את זמן המר] עד ביאת המשיח. סה"ש תש"ב דף 6.

תניא: דער שער בלאט תורה, קיץ ת"ש דף 114.

תניא: הגהת התניא בערך שנה ומחצה, הותחל בשנת תרנ"ח ונדפס בשנת תר"ס, שם דף 109.

תניא: כתבו אדמוה"ז כעשרים שנה, מכתב אודות התניא.

תניא: שיהיו בקיאים בע"פ י"ב פרקים הראשונים עם ההקדמה, לקו"ד דף תשי"ב.

תניא: תורה מג"ע העליון, מדברי הה"מ, במכתב אדמוה"ז להרי"ל כהן, התמים ח' דף כ"ג.

תניא: תניא אותיות איתן, תוקף עצמי של הנשמה, ספר התניא מכוון נגד ד' חלקי שו"ע. חלק א' אורח חיים, שער היחוד יו"ד, אגה"ת אבן עזר וכו', סה"ש תש"א דף 142-143.

תספורת: של אדמוה"ז, ח"י אלול תק"ח, לקו"ד דף כ"ה - ח"י אלול תש"ה, דף 20.

תענית לשעות: לאכילה, לדיבור, לראי, קיץ ת"ש דף 153.

תענית ציבור: עולמי ביום א' דסליחות תש"א, ע"י אדמו"ר נבג"מ, לקו"ד ח"ג דף שצ"ד דף 796.

תענית: ביום תענית התפללו בליובאוויטש תפילת מנחה מאוחר, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ד דף כ"ח.

תענית: משבת לשבת, ר' אשר מניקאלאיעוו, שיחת שמע"צ תרצ"ט.

תפארת בחורים: אודות מחונכי הרב לאנדא במאסקווא, קונ' צ' ב' ניסן.

תפוח בדבש: שאוכלים ר"ה ומברכים בפה"ע אם זה פוטר מברכה הפירות שבקינח סעודה. יש בזה לומדות, ואדמו"ר מהרי"צ בירך ואמר שלכתחילה בעת אכילת התפוח בדבש - חשב לא להוציא בברכה את הקינוח סעודה. ספר השיחות תש"ב דף 4.

תפילין: ההסיפור שא' לא הניח תפילין וכשפתחו קברו כו', ספר השיחות קיץ ת"ש דף 17.

תפילין: כ"ק אדמו"ר הניח תפילין עוד מגיל 11 בצנעה, קיץ ת"ש דף 152.

תפילין: צריך להיות במקום הראוי בראש וביד, ובאם לא נזהר הרי זה גרוע משלא מניחים. לקו"ד ד. דף 1524.

תפילין: שלקחו התפילין מאדמו"ר בעת המאסר בשפאלערקע, קונ' ק' פורים.

תפילין: שמירה וסגולה, החילים שיניחו כל יום תפילין יחזרו בריאים לביתם. ח"י אלול תש"ג דף 80.

תפלה לעני: מאמר זה אמר מהר"ש בקישינוב, תולדות מהר"ש, דף 13.

תפלה לפני התיבה: בזמני הילולא של הרביים, קונ' ל"ו בסוף.

תפלה: תפלת חול אחרי התפלה ההרגש כמו בעולם היצירה, ותפלת שבת כמו בעולם הבריאה, תשובת הצ"צ לר' הלל ביחידות. ס' השיחות תש"א דף 53.

תפלת הדרך: מהרש"ב אמר תפלת הדרך בקרון בישיבה ובמסילת הברזל בעמידה, קונ' ומעין דף 34.

תפלת הדרך: ר"א וויטעבסקער ה' אומר כל יום תפלת הדרך, אחרי שמעו מאדמוה"ז שתפלת הדרך היא תפלה למשך חיי האדם שכל יום ויום חלק מהדרך. סה"ש תש"א דף 149.

תקיעת שופר: לתקיעת שופר לקח אדמוה"ז את הצ"צ תחת טליתו, לקו"ד י"ט כסלו תרצ"ג.

תקיעת שופר: שצועק אבא אבא, העיקר הצעקה, תולדות מהר"ש דף 69.

תקנות ליאזנא: התמים ב'.

תרועה: מהר"ש עשה 72 קולות, תול' מהר"ש דף 73.

תרועה: של 42 כחות - 63 כחות. תולדות מהר"ש דף 67, וספר השיחות תש"א דף 28.

תשובה: 5 זמנים, אלול, סליחות, ר"ה, עשי"ת, יו"כ-ד' ימים, ספר פוקח עורים.

תשובה: באמת יכולים להיות בתנועה של שמחה וטוב לבב ולעשות תשובה. סה"ש תש"א דף 135.

בעה"י סדר המאמרים

שחזרתי בס"ד

באה"ק תובב"א

שנת תרצ"ט

מספר ע"פ סדר	בביהמ"ד	בשבת קודש פרשת	ד"ה של המאמר	משנת	מס' מא' חדש	כמ"פ אמרתיו	הערות
א	חב"ד מרכזי	ויצא	כל המאריך באחד, וישב	פ"ה	1		
ב	חב"ד מרכזי	בא	מה תצעק, בשלח	פ"ג	2		
ג	חב"ד עין יעקב	נשא	מי יתנן כאח לי, ויחי	פ"ד	3		
ד	חב"ד עין יעקב	שלח	ועשית ציץ, תצוה	עת"ר	4		
ה	חב"ד עין יעקב	חקת	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 2	
ו	ח"מ	בלק	ועשית ציץ	עת"ר		4 - 2	
ז	חע"י	מטו"מ	ועשית ציץ	עת"ר		4 - 3	
ח	חע"י	דברים	יפה שעה א' בתשו' ומע"ט, מקץ	פ"ו	5		
ט	חע"י	עקב	יפה הנ"ל	פ"ו		5 - 2	
י"ד	חע"י	שופטים	ואתם הדבקים, ואתחנן	פ"ד	6		

שנת ש"ת

מספר ע"פ סדר	בביהמ"ד	בשבת קדוש פרשת	ד"ה של המאמר	משנת	מס' מא' חדש	כמ"פ אמרתיו	הערות
יא	חע"י	בראשית	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 3	
יב	חע"י	וירא	מי יתנן כאח לי	פ"ד		3 - 2	
יג	ח"מ	חיי	טעמו וראו, תשא	צ"ד	7		
יד	חע"י	תולדות	טעמו הנ"ל	צ"ד		7 - 2	
טו	ח"מ	וישלח	וישב יעקב, וישב	פ"ה		1 - 4	
טז	ח"מ	וישב	וישב הנ"ל	פ"ה		1 - 5	
יז	חע"י	ויחי	המלאך הגואל, ויחי	פ"ד		3 - 3	
יח	חע"י	שמות	כה אמר ד' אל יתהלל	צ"ד	8		
יט	חע"י	בא	ויהי בעצם	פ"ג	9		חצי הא'
כ	חע"י	בשלח	מה תצעק אלי	פ"ג		2 - 2	
כא	חע"י	משפטים	ויהי בעצם	פ"ג		3 - 2	חצי הב'
כב	ח"מ	תרומה	ויהי בעצם	פ"ג		3 - 3	
כג	חע"י	תצוה	ועשית ציץ	עת"ר		4 - 4	
כד	חע"י	ויקרא	כי נר מצוה ותו"א	רפ"ו		4 - 4	
כה	חע"י	תזריע	מי יתנן כאח לי	פ"ד		4 - 3	
כו	ח"מ	מצורע	כי נר מצוה ותו"א	פ"ו		2 - 10	
כז	חע"י	אחרי, שה"ג	כי נר מצוה הנ"ל	פ"ו		10 - 3	חצי הב'
כח	ח"מ	שחמה"פ	מה תצעק	פ"ג		2 - 3	
כט	חע"י	קדושים	יפה שעה אחת	פ"ו		5 - 3	
ל	חע"י	בהר	נעשה נא עלית קיר, תצוה	צ"א	11		
לא	ח"מ	בחקתי	נעשה הנ"ל	צ"א		11 - 2	
לב	ח"מ	נשא	כה אמר ד' אל יתהלל	צ"ד		8 - 2	
לג	חע"י	בהעלותך	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 6	
לד	ח"מ	בלק	מה טבו אהליך יעקב	פ"ט	12		
לה	חע"י	פנחס	מה טבו הנ"ל	פ"ט		12 - 2	
לו	ח"מ	מסעי	כל המאריך באחד, וישב	פ"ה		1 - 7	
לז	חע"י	עקב	הבונה בשמים מעלותיו, בהב"ח	פ"ה	13		חצי הא'
לח	ח"מ	שופטים	הבונה הנ"ל	פ"ה		13 - 2	כנ"ל
לט	חע"י	תצא	הבונה הנ"ל	פ"ה		13 - 3	כנ"ל
מ	ח"מ	תבא	מי יתנן כאח לי	פ"ד		3 - 5	חצי הא'

שנת תש"א

מספר ע"פ סדר	בביתמ"ד	בשבת קודש פרשת	ד"ה של המאמר	משנת	מס' מא' חדש	כמה פעמים אמרתיו	הערות
מא	ח"מ	שבת תשובה	שובה ישראל, נויארק	תר"ץ	14		
מב	ח"מ	נח	מי יתנן כאח לי	פ"ד		3 - 6	חצי הב'
מג	ח"מ	חיי	ואברהם זקן	פ"ד	15		
מד	ח"מ	וישלח	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 8	
מה	חע"י	ויחי	כי ישרים, וישלח	פ"ד	16		
מו	ח"מ	שמות	כי ישרים הנ"ל	פ"ד		16 - 2	
מז	ח"מ	בא	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 9	
מח	ח"מ	בשלח	מה תצעק אלי	פ"ג		2 - 4	
מט	ח"מ	תרומה	כי נר מצוה ותורה אור	פ"ט	17		
נ	ח"מ	ויק"פ	מי יתנן כאח לי	פ"ד		3 - 7	
נא	ח"מ	שמיני אחש"פ	וספרתם לכם	לקו"ת אמר	18		
נב	חע"י	אמר	וספרתם הנ"ל			18 - 2	
נג	ח"מ	בהר	אין הקב"ה בא בטרוניה	פ"ה, אמר	19		
נד	ח"מ	שלח	המלאך הגואל	פ"ד		3 - 8	
נה	ח"מ	בלק	ברוך הגומל קאסטראמא	פ"ז	20		
נו	ח"מ	שופטים	כל המאריך באחד, וישב	פ"ה		1 - 10	

שנת תש"ב

מספר ע"פ סדר	בביתמ"ד	בשבת קודש פרשת	ד"ה של המאמר	משנת	מס' מא' חדש	כמ"פ אמרתיו	הערות
נז	ח"מ	שבת תשובה	שובה ישראל	תר"ץ		14 - 2	
נח	ח"מ	תולדות	כי ידעתי	פ"ד	21		חצי הא'
נט	ח"מ	וישלח	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 11	
ס	ח"מ	שמות	היושבת כנגנים	פ"ד, ויצא	22		חצי הא'
סא	ח"מ	בשלח	מה תצעק אלי	פ"ג		2 - 5	
סב	ח"מ	ז' דפסח	והניף ידו על הנהר	צ"ח, אש"פ	23		
סג	ח"מ	אמר	ויהי בעצם	פ"ג		9 - 4	חצי הא'
סד	ח"מ	ואתחנן	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 12	

שנת תש"ג

מספר ע"פ סדר	בביהמ"ד	בשבת קודש פרשת	ד"ה של המאמר	משנת	מס' מא' חדש	כמ"פ אמרתיו	הערות
סה	חע"י	ויצא	המלאך הגואל	פ"ד		3 - 9	
סו	חע"י	ויחי	אחר הדברים	פ"ד	24		חצי הא'
סז	חע"י	בא	מה תצעק	פ"ג		2 - 6	
סח	חע"י	יתרו	מי יתנן כאח לי	פ"ד		3 - 10	חצי הא'
סט	חע"י	ויקרא	זכור, נאמר בריגא	צ"ד	25		
ע	ח"מ	קדושים	מה תצעק	פ"ג		2 - 7	
עא	חע"י	שמיני	ביום השני הקריב		26		
עב	ח"מ	חקת	ברוך הגומל	פ"ז		20 - 2	
עג	רחוב רוקח	בלק	מה טבו	פ"ט		12 - 3	אמרתי בפנים
עד	רחוב רוקח	פנחס	גפן ממצרים		27		כנ"ל
עה	ח"מ	עקב	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 13	
עו	ח"מ	תבוא ח"י אלול	מי יתנן כאח לי	פ"ד		3 - 11	
עז	ח"מ	נח	כי ישרים	פ"ד		16 - 3	
עח	ח"מ	וישלח	באתי לגני ויהי בעצם	פ"ג		9 - 5	
עט	חע"י	וישב	באתי לגני הנ"ל	פ"ג		9 - 6	חצי הא'
פ	ח"מ	מקץ שבת חנוכה	יפה שעה אחת בתשומ"ט	פ"ו		5 - 4	
פא	ח"מ	כשלח	מה תצעק	פ"ג		2 - 8	
פב	ח"מ	ויק"פ	אחר הדברים	פ"ד		24 - 2	חצי הא'
פג	ח"מ	תומ"צ	מי יתנן כאח לי	פ"ד		3 - 12	
פד	ח"מ	נשא	יפה שעה אחת בתשומ"ט	פ"ו		5 - 5	
פה	ח"מ	תבא	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 14	

שנת תש"ה

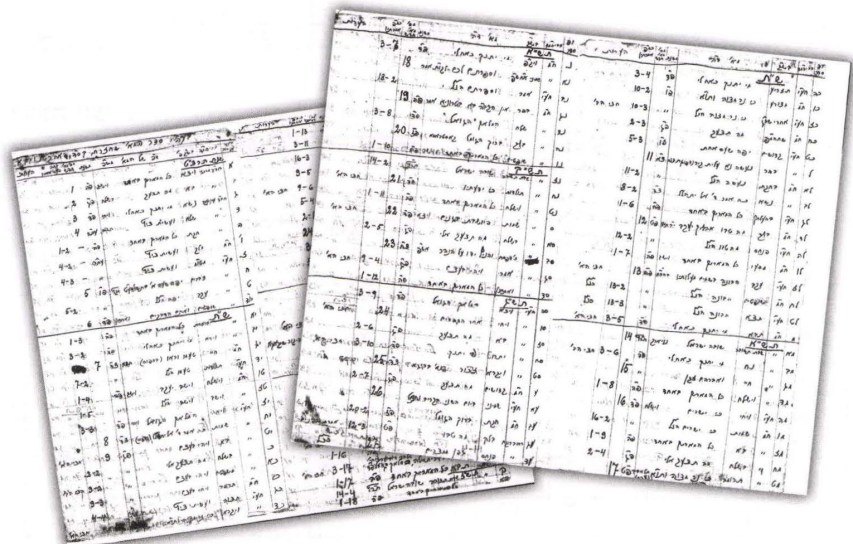
מספר ע"פ סדר	בביהמ"ד	בשבת קודש פרשת	ד"ה של המא'	משנת	מס' מא' חדש	כמ"פ אמרתיו	הערות
פו	חע"י	שבת שובה	שובה ישראל ניוארק	תר"ץ		14 - 3	
פז	ח"מ	ויצא	כי ישרים דרכי ה'	פ"ד		16 - 4	
פח	ח"מ	כשלח	מה תצעק אלי	פ"ג		2 - 9	חצי הא'
פט	ח"מ	שבת חזה"מ פסח	שחורה אני ונאווה	תש"ב	28		מקונט' ביקור שיקאגא
צ	ח"מ	אמר	מי יתנן כאח לי	פ"ד		3 - 13	
צא	ח"מ	איני זוכר	תתן אמת ליעקב	רס"ו	29		

שנת תש"ו

מספר ע"פ סדר	בביהמ"ד	בשבת קודש פרשת	ד"ה של המאמר	משנת	מס' מא' חדש	כמ"פ אמרתיו	הערות
צב	ח"מ	ויחי	המלאך הגואל, ויחי	פ"ד		3 - 14	
צג	בישיבת תו"ת	בא	מי יתכן כאח לי הנ"ל	פ"ד		3 - 15	
צד	חיפה	תרומה	מי יתכן כאח לי הנ"ל	פ"ד		3 - 16	
צה	ח"מ	פקודי	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 15	
צו	ח"מ	אמר	ממושבותיכם תביאו כו', אמר	פ"ג	30		חצי הא'
צז	חע"י	קרח	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 16	
צח	בביתי	עש"ק מטו"מ	בבריי"מ של בני דובער שי, המלאך הגואל	פ"ד		3 - 17	חצי הא'
צט	ח"מ	תבא	כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 17	

שנת תש"ז

מספר ע"פ סדר	בביהמ"ד	בשבת קודש פרשת	ד"ה של המאמר	משנת	מס' מא' חדש	כמ"פ אמרתיו	הערות
ק	ח"מ	שבת תשובה	שובה ישראל	תר"ץ		14 - 4	
קא	ח"מ		כל המאריך באחד	פ"ה		1 - 18	

הסתכל חזק, אתה רואה אור?

סיפור מאת זלמן רודמן שפורסם בשבועון "כפר חב"ד" אודות הרב"ש כהן ובנו הר"ר רפאל ע"ה

החסיד ועובד ה' הנודע ר' איצ'ה מתמיד הי"ד הי' שד"ר (שליח דרבנן) שנסע ממקום למקום בשליחות כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע – "לזרוע רוחניות ולקבץ גשמיות", כלומר, להפיץ תורה וחסידות ולאסוף כסף להחזקת התורה והיהדות.

רבתינו נשיאנו קבעו את הסדר אצל השד"רים שנשלחו "לקבץ גשמיות", שאסיפות הכספים, על-אף חשיבותה ונחיצותה לעניינים הנוגעים לכלל ישראל, לא תהי' כמטרה בפני עצמה, אלא תהי' חלק ממסע של 'זריעת רוחניות' – לעורר נשמות לאביהן שבשמים, להפיץ את מעיינות החסידות, ועם זה גם "לקבץ גשמיות", כך שיהא ניכר שלא הכסף הוא העיקר, אלא העניינים שברוח.

כך אכן נהג ר' איצ'ה מתמיד. בכל עיר ועיירה שאליהן שהגיע, הי' ר' איצ'ה מכנס סביבו את יהודי המקום, משמיע לפנייהם מאמר חסידות, מתוועד איתם שעות רבות, ותוך כדי התוועדות הייתה מתבצעת גם המגבית לצרכים שלמענם פעל ועשה.

הרושם שהותיר אחריו ר' איצ'ה, בכל מקום ומקום שאליו היגע במסעותיו אלו, הי' חזק ועמוק ביותר. רבים רבים התעוררו מדיברותיו, מהם אף שהתקרבו בזכותו לדרך החסידות.

החסיד ר' אברהם ליסון שיחי', שהי' תושב העיר פוניבז', עיר ליטאית מובהקת, מספר כי פעם אחת הי' נוכח בבית-הכנסת המקומי בשעה שר' איצ'ה הגיע למקום. ר' איצ'ה השמיע מאמר חסידות ברבים לצד דברי התעוררות. לבסוף טעם אי-אלו פירורים מן התקרובת שהוגשה לפניו. מיד לאחר מכן התנפלו הסובבים על ה'שיריים' שהותיר אחריו ר' איצ'ה ולא הותירו מהם שריד ופליט. עד כדי כך גדלה התפעלותם של הפוניבז'אים מר' איצ'ה.

לאחד ממסעותיו של ר' איצ'ה נלווה פעם אחת החסיד המסור והנודע ר' שמחה גורודצקי ע"ה. יחדיו יצאו השניים "לזרוע רוחניות ולקבץ גשמיות".

ר' שמחה העריך מאוד את ר' איצ'ה והכיר במעלותיו המיוחדות. כשר' איצ'ה חזר חסידות הי' ר' שמחה מקשיב רוב קשב, ככל יתר הנוכחים. אף הוא הבחין ברושם העז שהותיר ר' איצ'ה על הנוכחים.

אלא שר' שמחה – שהי' בעל חושים מחודדים ואדם מעשי מאוד – הבחין בדבר-מה נוסף שלדעתו דרש תיקון:

המאמרים שר' איצ'ה הי' חוזר עליהם היו עמוקים וארוכים מאוד. הוא יכול הי' לחזור מאמר במשך שעה וחצי, שעתיים אף למעלה מכך. ר' שמחה הבחין בכך שלא כל האנשים

מסוגלים להקשיב ולקלוט את מה שהשפיע עליהם ר' איצ'ה. קצתם התעייפו ונרדמו, אחרים פרשו ופנו לענייניהם בטרם הסתיים המאמר.

מאוחר יותר העיר על כך ר' שמחה לר' איצ'ה. "ה'כלים' של חלק מה'בעלי בתים' שנאספים ומקייבים לך אינם מסוגלים להכיל את ריבוי ה'אור' שאתה משפיע עליהם", טען באוזניו, "המאמרים קשים וארוכים מדי בעבורם". זה באשר ל'זריעת רוחניות'.

לטענה זו הצטרפה טענה נוספת, בפי ר' שמחה, לא פחות חזקה מקודמתה, הוא טען כי גם המטרה השני – "לקבץ גשמיית" – מוחטאת כתוצאה מהתארכות המאמרים שאומר ר' איצ'ה. "אנשים מתעייפים והולכים הביתה בטרם מתחיל שלב המגבית, דבר המקטין את ההכנסות", אמר.

"ומה אתה מציע לעשות?", תהה ר' איצ'ה.

"אומר לך מה נעשה", השיב לו ר' שמחה לאחר שהרהר קמעה בדברים, "אני אחליף אותך ואחזור מאמר במקומך. אעשה זאת בקצרה ובאופן שהנוכחים לא יתעייפו. הם יישארו עד הסוף, וכך נרוויח שני דברים – הם יקבלו יותר מה'רוחניות' וגם ישאירו אחריהם יותר 'גשמיית'..."

דבריו של ר' שמחה התקבלו על דעתו של ר' איצ'ה והתיישבו על ליבו. "בבקשה, בבקשה!", אמר לו, "כדברך נעשה".

ואכן, בהמשך המסע החליף ר' שמחה את ר' איצ'ה בתפקיד. בהגיעם לעיר כלשהי, הי' ר' שמחה חוזר מאמר חסידות ברבים, באופן שהתאים ל'כלי' השומעים. הקהל שנשאר במקום עד סוף המאמר הי' גדול יותר וגם ההכנסות גדלו בהתאם. לאחר מכן הי' ר' איצ'ה מתוועד עם הנשארים, ומוסיף לעוררם לענייני תורה, יראת-שמים וחסידות.

כעבור זמן הגיע ר' שמחה אל הרבי הריי"צ ונכנס אליו לדווח לו על מסעו המשותף עם ר' איצ'ה. בין השאר סיפר לרבי על החילוף שנעשה בינו לבין ר' איצ'ה. הפעם הוא חוזר חסידות ברבים ור' איצ'ה התוועד. הוא הציג לרבי את המניע שמאחורי הדבר וציין כי התוצאות ניכרו בשטח – ההכנסות גדלו משמעותית.

הרבי הריי"צ נתן מבט מלא חיבה בר' שמחה, שהי' בן-בית אצלו ושלא-פעם נשלח על-ידו למשימות סבוכות ומסוכנות, ואמר: "זאת, לא; 'חסידות' צריך לחזור ר' איצ'ה!".

כשר' שמחה העז לשאול את הרבי "מדוע?", ענה לו הרבי: "ר' איצ'ה הוא איש רוחני".

ר' שמחה לא הרהר, חלילה, אפילו לרגע אחר דברי הרבי. ובכל זאת, מתוך הקרבה הגדולה שנהג בו הרבי, אור עוז וביקש הסבר. "רבי", אמר, "אני יודע מה זה 'איש' ויודע מה פירוש 'רוחני'. אלא שעד היום ידעתי ש'איש' הוא גשמי ואילו מלאך הוא 'רוחני'. אך מה זה 'איש' רוחני, לא אדע..."

שוב נשא הרבי אל ר' שמחה מבט מפיק טוב ואמר: "בהזדמנות מתאימה אענה לך על שאלתך".

ההזדמנות הזאת לא איחרה לבוא. ערב אחד אירעה תקלה במערכת החשמל העירונית

ובבית הרבי הריי"צ כמו גם בסביבותיו השתררה עלטה. באותה שעה הי' ר' שמחה בביתו של הרבי.

לפתע קרא לו הרבי אל החלון והם ניצבו שם זה לצד זה. "הבט קדימה, האם אתה רואה שם במרחק אור?", שאלו הרבי.

"לא", השיב ר' שמחה, "אינני רואה אור.

"הבט מעט יותר בריכוז", עודדו הרבי, "כלום אינך רואה שם אור?",

"אינני רואה", ענה ר' שמחה ביושר, שוב.

הרבי לא הרפה, "הסתכל חזק יותר לשם, אולי בכל-זאת אתה רואה שם אור?".

"אינני רואה", השיב ר' שמחה גם בפעם השלישית.

שתיקה קצרה השתררה בחדר החשוך. ואז אמר הרבי: "ראה נא... שם במרחק יושבים כעת ר' ברוך-שלום כהן ובנו ר' פאלע. כל היום לא בא כמעט דבר אוכל לפיהם והם רעבים וחלשים. אך אף-על-פי כן, על הקביעות המשותפת שלהם בלימוד 'תניא', הם אינם מוותרים, הם יושבים כעת ולומדים יחדיו תניא ואור זורח מהם".

הרבי עצר לרגע ומיד המשיך: "שאלתיך קודם לכן אם אתה רואה במרחק אור והתכוונתי לאור הזה, לאור הבוקע מביתם של ר' ברוך-שלום ובנו. ענית לי כי אינך רואה".

ובכן", הטעים הרבי לאחר אתנחתא קלה, "ר' איצ'ה מסוגל לראות את האור הזה... וזה הפירוש 'איש רוחני'".

(על-פי סיפור שסופר בהתוועדות חסידית בכפר-חב"ד)

לעילוי נשמת

הורינו

אבינו הרה"ח

ר' מיכאל יהודה ארי' ליב הכהן ע"ה

בן הרה"ח ר' ברוך שלום הכהן

ומרת סלווה ע"ה

נפטר בכ"א ניסן, שביעי של פסח, ה'תשל"א

ואמנו מרת חי' ע"ה

בת הרה"ח ר' אהרן ומרת רחל ע"ה תומרקין

נפטרה בי' אייר ה'תשל"ו

...

נדפס על ידי

בני המשפחה שיחיו

לזכות

הת' **מנחם מענדל שי' טננבוים**

- נינו של הרה"ח ר' מיכאל יהודה אריה לייב כהן ע"ה -

לרגל הכנסו

לעול המצוות בשעמו"מ

ביום ג' אדר ה'תשס"ט, שנת הקהל

ויה"ר מהשי"ת שיגדל להיות חסיד, ירא שמים ולמדן

...

ולכות הוריו

ר' **זושא** וזוגתו מרת **רחל שולמית שיחיו טננבוים**

ובנותיהם **חיה מושקא, חנה, דבורא ליבא, חוה ריינה שיחיו**

וזקניו

מרת **רבקה תחי' טננבוים**

הרה"ת ר' **בנימין הכהן** וזוגתו מרת **שמערנא מלכה שיחיו כץ**

or

